

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

ASHMOLEAN LIBRARY
OXFORD

—
Ex Libris

EDUARD FRAENKEL
Corpus Christi Professor of Latin, 1935-53

—
1970

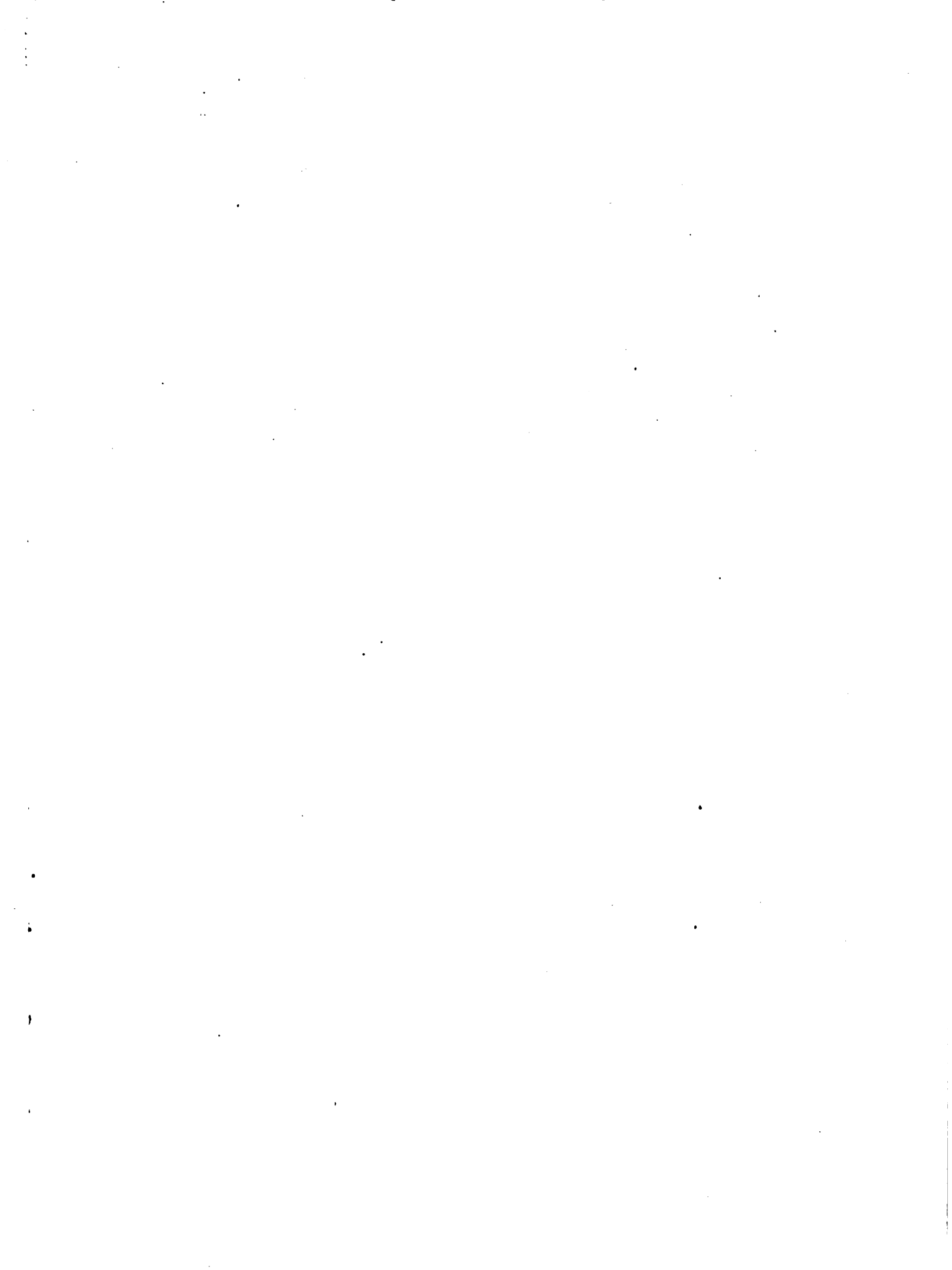

3033829780

Eduard Fraenkel

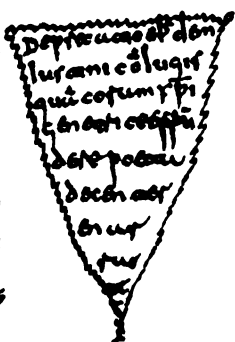

CORIPPUS.

Cod. Madrit. Cas. 14.n.22.

- I Abonne pontifice hancur succo diademate
coronatus Imperator officium et sonantem
ut coquis ppter uocib' cum tota puris laudib'
efferebantur.
- II Quibus ueris hanc sonantia ad loquuntur pota
quam solum contemdit Imperator.
- III Ius hanc magno scapunt et sonant Imperator cum
re ppter de honore duarum dorum ut fuerit
donis ad loquuntur.
- III Iuramentum Imperatoris singulum credia oris
lucam uulabur cum lucis reprobata
q' ille miserans dancam p' uolunt uinculi
ua quemulac' crimib' implicat' ueritenti
libet curadum relaxari.

E a laudana p' uocis opus. si. s. cepit adire
 a et omnia luba. solumq' uicendete p' uocis.
 S iabi conplacuit populos mih' et dote amicos.
 y illo auum sic posse m' au subicis oras.
 e ollusup uocis furuata p' uocis frangit.
 a uteger te uocis p' uocis. du posse uolent
 y a p' uocis p' uocis uocis. p' uocis p' uocis
 o tuncas p' uocis uocis. genit' p' uocis
 A nnuia et et signat' r' p' uocis. Inquit.
 y op' uocis uocis q' uocis p' uocis uocis
 H onfiet' m' uocis uocis uocis illa uocis.
 I p' uocis uocis uocis uocis uocis uocis.
 U irginis armis uocis uocis uocis uocis
 e ulus ad uocis uocis uocis uocis uocis
 a nae p' uocis uocis uocis uocis uocis
 e onfiet' uocis uocis uocis uocis uocis
 y it' uocis uocis uocis uocis uocis uocis
 E t' uocis uocis uocis uocis uocis uocis

MONVMENTA
GERMANIAE
HISTORICA

INDE AB ANNO CHRISTI QVINGENTESIMO
VSQVE AD ANNVM MILLESIMVM
ET QVINGENTESIMVM

EDIDIT

SOCIETAS APERIENDIS FONTIBVS
RERVM GERMANICARVM MEDII AEVI

AVCTORVM ANTIQVISSIMORVM TOMI III PARS POSTERIOR

CORIPPI LIBRI

BEROLINI
APVD WEIDMANNOS
MDCCLXXVIII

CORIPPI

AFRICANI GRAMMATICI

LIBRI QVI SVPERSVNT

RECENSUIT

IOSEPHVS PARTSCH

ADIECTA EST TABVLA

BEROLINI
APVD WEIDMANNOS
MDCCCLXXVIII

I.

Vandalorum gentem vigore insito magis quam numero valentem centum fere per annos Africae dominationem bello arreptam tenuisse nemo non mirabitur, qui et hostium non semel per mare advolantium opes et indigenarum, quos Vandali oppresserant, naturam, mores, vires pernoverit. Atque Afri quidem non modo bonorum magnae partis possessione deturbati, sed propter fidem veterem catholicam constanter retentam acerbissime vexati quanto in odio Vandalos habuerint, Victoris Vitensis historia docet. Mauros, qui ne Romano quidem imperio florente Africae regiones egregie cultas vastare veriti erant, invasionibus nec paucis neque infelicibus primum provincias longius remotas Mauretanicas Numidiaequae partem meridionalem Vandalis surripuisse, deinde Tripolitanae etiam Byzacenaeque temptantes Vandalorum opes tantis cladibus labefactasse, ut civili discordia debilitata gens haec fortissima a parvo Belisarii exercitu superari subigique posset, brevibus admodum ac fere in transcurso factis scriptorum paucorum mentionibus constat¹⁾. Sed unum librum fortuna prospera nobis servavit, e quo cum Africae totius qui fuerit Vandalorum dominatione collabente collapsaque status, comperiamus, tum populorum Mauricorum, qui Vandalicae gentis interitus primi praecipue auctores fuerunt, de sedibus, opibus, moribus notitiam uberiorem hauriamus: Corippi Iohannidem. Quem librum Vandalorum res perquirentibus minime neglegendum cum ab hoc corpore abesse noluerint viri doctissimi et illustrissimi, qui historiae

1) Procop. de b. Vand. I 8. 9. Ioh. Malal. Chronogr. XVIII p. 459 ed. Dind.

Germanicae fontes studiis iteratis colligere limpidioresque litterarum studiosis tradere curant, e re me facturum speravi, si Corippi libris recensis — nam ne alterum quidem eiusdem carmen in laudem Iustini compositum a Iohannide recte separari potuit — non modo pauca de vita auctoris et de codicibus ad hanc editionem adhibitis, sed etiam rerum, quae Iohannide adumbrentur, narrationem succinctam praemissem. Ac temporibus quidem et locis maxime, quibus Vandali, Mauri, Byzantii inter se conflixerint, indagandis operam dedi, cum et chronologiam et topographiam rerum tunc in Africa gestarum crepusculis quibusdam ac paene tenebris obfusam esse in Corippo legendi satis superque intellexissem.

Belli Maurici quae sit origo, quaerenti Iohanni magistro militum Caecilides tribunus longiore illa in oratione (Ioh. III 54—IV 246), qua res ante Iohannis adventum in Africa gestae enarrantur, respondet Vandalis dominantibus diu florentem Africam non modo bello, sed belli etiam suspicione liberam fuisse, donec Antalas, Maurorum Byzacenorum regulus, Africae pestis nasceretur. Qui cum ab anno vitae septimo decimo rapinas agere coepisset (III 156), triginta annos natus Africam populationibus tantis vexavit, ut tunc iam mergi Africae fortunae viderentur.

III 73 usque ad ter denos Antalae floruit annos
nascentis.

Quod tempus his verbis poëta indicaverit, dubitare vix possumus versibus, qui paullo infra sequuntur, inspectis:

III 184 iam tempus miseros (*scil.* Vandalos) fatis urgebat acerbis,
regnaque centeno properans iam fregerat (*i. e.* frangebat) anno.
tunc primum in nostris urbes succendere terris
et populare casas et campos currere Frexes
coeperat.

195 tempore Vandalici perierunt gaudia regni
nostra.

Insequitur (III 198—261) descriptio cladis illius maximae, qua Hilderici regis exercitum Antalas affixit. Ab ea igitur Africae calamitates inceperat Corippus sibi persuaserat. Iam vero cum pugnam illam a. p. Chr. n. 530 commissam esse satis constet, Antalam anno 500 natum esse, anno 517 primum ad populationes descendisse putabimus²⁾.

Antalae victoria Hilderici regnum subvertit. Vandalorum enim exercitus victus ubi Carthaginem revertit, regi senectute confecto imperium abrogavit eiusque in locum Geilamirum³⁾ elegit. Subitam hanc rerum Vandalicarum mutationem iure factam esse

2) Aliter Corippi locum III 73 accepit Mazzucchellius, qui poëtam de Africae malorum initio loquentem Solomonis magistri militum exitium respexisse arbitratus Antalam anno 513 natum esse, anno 530 ad agros populandos processisse eodemque iam anno Vandalorum exercitum magnum fudisse, anno denique 543 Solomonem oppressisse contendit. Cui sententiae Corippi ipsius verba adversantur. Neque enim a. 543, sed a. 544 Solomonem perisse e Iohannidos II 35 III 290 elucet. Quamquam hoc errore intellecto tota viri doctissimi computatio corrui, altero etiam eam pede claudicare demonstrasse iuvabit. Annos septemdecim natum Antalam iam Hilderici exercitum vicisse nos credere vetat poëta ipse, qui a. aetatis septimo decimo puerum primum ovilia temptasse, oves singulas rapuisse, pedetemptim deinde ad furta maiora processisse narrat. III 171 'tempore iam ex illo saevis adulescere furtis incipit'. Annis demum compluribus peractis cum maiore praedonum manu Byzacii agros vastare et vel Vandalorum cum catervis configere ausus est.

3) Nominis haec forma Geilamir, qua Corippus utitur, in nummis etiam Vandalorum exarata est. Vt huius ita aliorum nominum Vandalicorum formas genuinas a Corippo servatas esse intellexerunt Fr. Dietrich Die Aus-

negans Iustinianus Geilamiro, qui pacis condiciones omnes reiecerat, bellum intulit⁴⁾. Vandalorum exercitu duobus proeliis victo, rege ipso Geilamiro capto totum regnum Vandalicum ita imperio Byzantio adiecit, ut dioeceseos in formam redactum in septem provincias divideret: Zeugitanam, Carthaginiensem, Byzacenam, Tripolitanam, Numidiam, Mauretanium, Sardiniam. Praefecto praetorio Africae, qui totam dioecesim administrabat, et consulares, qui quattuor, quas priores nominavi, provinciis praefuerunt, et ceterarum trium praesides parebant. Armatae militiae, quae fines a Maurorum incursionibus defendebat, provinciarum singularum limiti adiacentium duces praefuerunt. Ac ducem quidem Tripolitanae provinciae in Leptimagnensi civitate, Byzacena Capsae et in altera Lepte, Numidiae Constantinae, Mauretaniae Caesareae interim sedes habere imperator iussit⁵⁾. Byzacena provinciae duci sedes duas imperatorem dedisse, alteram limitaneam, maritimam alteram provinciae huius magnitudine situque perpensis non est quod miremur. Sed Leptim minorem, quod oppidulum et natura parum munitum et difficili navigantibus aditu fuisse constat⁶⁾, ceteris oppidis maritimis praetulisse Iustinianum brevi post paenituit. Neque enim dubitari potest, quin ducis Byzaceni sedes in urbem provinciae splendidissimam, Hadrumetum, translata sit, quae egregie a Iustiniano munita eius in honorem Iustinianopolis appellata est⁷⁾. Hadrumeti anno 545 Himerium Byzacii ducem (τὸν πάντων ἄρχοντα τῶν ἐν Βυζακίῳ στρατιωτῶν) constitutum esse Procopius et Corippus testantur⁸⁾. Eandem urbem milites omnes Byzaceni, qui Guntaritho Africae dominationem usurpante fidem imperatori servaverant, tenuerunt. Etiamtum unum ducem (Marcentium) Byzacio toti praefuisse e Procopii narratione satis elucet⁹⁾. Anno autem insequenti Byzacii litem, cui et ab occidente sole et a meridie hostes imminabant, Iohannes magister militum duobus ducibus custodiendum tradidit. Iohannidos enim VI 49 praesidia per provincias disponentem magistrum haec dicentem facit Corippus:

Byzacii geminis ducibus sit maxima cura
 Massylas acies acie turbare sequaci,
 sollicitis tristes gladiis urguere phalanges,
 et procul a nostris expellere finibus hostes.

sprache des Gothischen während der Zeit seines Bestehens. Marburg 1862 p. 43. 53. 65. 72. 78 et Maur. Haupt Opusc. philol. III p. 616.

4) Ioh. III 262—266 I 366—391 III 14—22 Proc. b. Vand. I 9. 10.

5) Cod. Iust. I 27 de officio praefecti praetorio Africae et de omni dioeceseos statu 1. 2. Enuntiatum, quo septem provinciae nominantur, sic constituendum esse arbitror: 'septem provinciae cum suis iudiciis disponantur, quarum Zeugi et, quae proconsularis antea vocabatur, Carthago et Byzacium ac Tripolis rectores habeant consulares; reliquae vero id est Numidia et Mauretania et Sardinia a praesidibus cum dei auxilio gubernentur'. Quamquam Zeugitanam et Carthaginiensem provinciam secretas esse nemo non mirabitur, tamen lectioni 'Zeugi et quae' codices omnes ita favent, ut, num iure editor doctissimus Paulus Kruegerus coniecturam 'Tingi et quae' receperit, vehementer dubitem. Satis quidem constat (Cod. Iust. I 27, 2. Proc. b. Vand. II 5) anno 534 post Geilamiri cladem Iohannis armigeri expeditione castellum Saepum, quod prope Tingim ad fretum Gaditanum situm erat, a Byzantiis occupatum esse. Cum autem soli huic castello nomen 'provinciae Tingitanae' inditum virumque consularem praefectum esse credere nequeam, provinciae Mauretaniae hanc arcem additam esse suspicor. Proconsularis autem provincia in provincias duas Zeugitanam et Carthaginiensem divisa esse videtur.

6) Stad. mar. magni § 113 Geogr. Gr. min. ed. C. Mueller I p. 469 πόλις μικρά ἐστὶ καταφανῆ ἔχει βράχη καὶ ἡ καταγωγὴ ἐστὶν ἐπὶ τῆ πόλει δύσκολος πάλυ.

7) Proc. de aedif. VI 6.

8) Proc. b. Vand. II 23 Cor. Ioh. IV 8. 64.

9) Proc. b. Vand. II 27 Μαρκεντίον, ὃς τῶν ἐν Βυζακίῳ καταλόγων ἴργεν.

Quorum ducum alterum Hadrumeti resedissee non est quod negemus, alterius sedem in limitis ipsius urbe quadam munita, forsā in una e quattuor illis, quas Procopius memoravit¹⁰⁾, fuisse suspicari licet.

De finibus provinciarum Africanarum aetatis Iustinianae pauca comperta habemus. Non ubique Iustiniano id quod expetebat contigisse, ut ad fines veteres imperii Romani limes proferretur, constat. Mauretianiā enim non Tingitanam tantum, sed etiam Caesariensem totam praeter ipsam urbem Caesaream Mauri tenebant, ut ne via quidem pedestris, qua Caesaream iter facerent, Byzantium esset, sed navibus tantum inter hanc urbem, cuius moenibus provincia Mauretania tota conclusa erat, et Carthaginem commercium fieret¹¹⁾. Mauretianiā Sitifensem anno p. Chr. n. 539 Solomo vectigalem fecit, cum bello prospero montis Aurasii regem Iaudam superasset. Sed regio illa longius a Carthagine distans nescio an paullo post Solomone interfecto plenam libertatem recuperaverit. Ceterarum provinciarum maior sane pars, quae regiones maritimas, agros planos culturae aptissimos urbesque fere omnes continebat, a Poenis et Romanis per longa saecula occupata Byzantiis parere nunquam recusavit. Sed Mauri, qui asperioribus maxime et montanis locis medias per provincias dispersi habitabant, bello ingruente non semel cum barbaris limitem transgressis agros depopulati esse, milites insidiis temptasse, quin etiam acie instructa cum Byzantiis conflixisse videntur. Non modo ultra limitem, sed mediis in provinciarum finibus hostes illos sedes habuisse, quibuscum vario Marte Iustiniani exercitus saepe arma contulerint, cum aliis e testimoniis comperimus, tum e Corippi loco eo, ad quem explicandum iam transeo.

Populorum Mauricorum nomina, sedes, mores indaganti nescio an nullus veterum locus pluris faciendus sit initio libri secundi (II 28—161) Iohannidos, quo Corippus gentes rebelles recenset¹²⁾. Neque enim nominum casu quodam congestorum mixtorumque farraginem effundit, sed via atque ordine certo procedens gentes affinitate, sedibus, moribus inter se iunctas complectitur, diversas separat. Ne obiter quidem versus illos insipientem latere posse arbitror, in tres partes a poeta gentes omnes dividi. Duobus enim locis, post versum 84 et post versum 137, oratio ita inciditur, ut ad aliam terrarum Mauricarum partem transire Corippus videatur. Iam vero singula quaeque, in quantum possumus, perquirentes facile intellegemus primum II 28—84

10) Procop. de aedif. VI 6 κατά δὲ τὴν μεσόγειον ἐς τῆς χώρας τὰ ἔσχατα, ἵνα ἐλθὴ αὐτὴν βάρβαροι προσεικοῦσι Μαυρούσιοι, ἐπιτειγίσματα κατ' αὐτῶν πεπολιγμαι δυνατότατα, ἐξ ὧν δὴ οὐκέτι οἶοι τέ εἰσι καταθεῖν τὴν Ῥωμαίων ἀρχήν. πόλεις τε γὰρ τὰς ἐνταῦθα οὖσας ἐν ἔσχατιᾷ τῆς χώρας ἐκάστη τείχεσιν ἔγυροῖς ἀγαν περιβαλὼν, αἷς αἱ προσηγορίαι Μάμμης τε καὶ Τελεπτή, Κούλουις, καὶ φρούριον τεγισάμενος, ἔπερ καλοῦσιν οἱ ἔγχωριοι Ἀδμετέρα, ἔγγυρους ἐνταῦθα φρουροὺς στρατιωτῶν κατεστήσατο.

11) Proc. b. Vand. II 20 fin.

12) Loci totius partitione et conexu parum perspectis primum Mazzucchellius in editionis adnotationibus, deinde Comes Car. Oct. Castiglioni Mémoire géographique et numismatique sur la partie orientale de la Barbarie suivi de recherches sur les Berbers Atlantiques Milan 1826 p. 91—120 versus nonnullos ita interpretari conabantur, ut locorum situs gentiumve sedum parum curiosi, nominum similitudines solas captantes, quidquid cogitantibus in mentem inciderat, in medium proferrent. Quam explicandi rationem quamvis iam anno 1874 improbaverim, quo totum locum eiusque divisionem in Hermae volumine nono (Beiträge zur Erklärung und Kritik der Iohannis des Corippus p. 293 sq.) illustrare studui, tamen quibusdam in rebus tunc modo Mazzucchellii lectionibus perversis modo mea audacia in errores inductus sum. Ne nimis haec disputatio increceret, nec meos illos neque aliorum interpretum lapsus nunc memoravi, sed ubicunque res peracta ac bene stabilita mihi videbatur, interpretationem veram protulisse satis habui.

Mauros Zeugitanos, Byzacenos Syrtisque minoris accolas, deinde II 85—138 Mauros Syrtis maioris litora habitantes enumerari, addi postremum II 140—161 Numidia meridionalis regionisque Arzugitanae populos.

Initium, ut par erat, a belli Maurici auctore potissimo poëta capit, Antala eiusque a populo Frexensi, cuius nomen in regionibus Byzacii interioribus ne nunc quidem prorsus evanuit. In confiniis enim regni Tunetani et provinciae Algericae inter Thevesten (Tebessam) et Thelepten (Hausch el Kima prope Ferianam) etiamnunc populus Mauricus Fraschisch vagatur¹³). Antalas regnum parvum a patre Guenfan acceptum callide auxit. Cum enim ceterae gentes Mauricae Byzacium incolentes rebellionibus irritis vires exhaurirent et vel sedibus suis cedere cogentur, ipse decem per annos plenos Byzantiis ita fidem servavit, ut Maurorum omnium in Byzacio commorantium dominatio ei contineretur¹⁴). Veri igitur simillimum est e populis Mauricis, quos post Frexes Corippus memorat, complures Antalae paruisse. Ac de ceteris quidem, quorum nomina (Silvaizan, Silcadenit) neque apud Corippum alibi neque apud alium ullum scriptorem inveniuntur, pro certo quidquam statuere quis ausit? Sed unum saltem populum Naffur, quem Corippus cum Frexensi iunctum memorare fere solet (Ioh. II 43. 52 III 187. 189 VII 384 VIII 648?), Antalae dominationi addicere nemo dubitabit. In Byzacii enim parte orientali et meridionali hic populus saeculo etiam p. Chr. n. IX° exeunte sedes habuit¹⁵).

Sequuntur — nescio, an quis miretur — Mauri Zeugitani,
qui Gurubi montana colunt vallesque malignas,
Mercurios colles.

Mercurii promontorium (nunc Ras Addar)¹⁶) oppidumque inde haud longe distans Curubim (nunc Gurba)¹⁷) his versibus denotari iam Mazzucchellius intellexit. At populi, quos exinde v. 62. 66 poëta nominat (Silvaizan, Macares. Silzactae, Caunes) utrum ad eandem provinciam Zeugitanam pertinerint nec ne, equidem prorsus ignorare me fateor. Nominum similitudines captantem iuvabit forsitan Mauretaniae Caesariensis Maccuras et Machures, Mauretaniae Tingitanae Caunos Oceano vicinos apud Ptolemaeum invenisse¹⁸). Sed aliis interpretandi adiumentis destitutus solis his nominibus confidere ego non audeo¹⁹). Immo, num vere populos illos Mauritanos Corippus

13) H. Barth. Wanderungen durch das pun. und kyren. Küstenland Berlin 1849 p. 240. 264. V. Guérin Voyage archéologique dans la régence de Tunis Paris 1862 I p. 307. Ch. Féraud Notes sur Tébessa Rev. Afr. XVIII 1874 p. 453. Carte de l'Algérie d'après les cartes de l'état major et les documents du ministère de la guerre. 1 : 1,100,000 Paris 1862.

14) Proc. b. Vand. II 12 fin. II 21 Ἀντάλας δὲ, οὐπερ ἐν τοῖς ἐμπροσθεν λόγοις ἐμνήσθη, ἀπὲρ Ῥωμαίοις πιστοῦ διαμεμενηχότος, καὶ δι' αὐτὸ μόνου ἐν Βυζακίῳ Μαυρουσίῳ ἀρχοντος.

15) al Iaqubi ed. vert. de Goeje. Lugd. Bat. 1860 p. 56 'Tripoli relicta intras in regionem tribus Naffusa, quae ex termino meridionali dittonis Tripolitanae ad viciniam Al Kairoanis se extendit'.

16) Mela I 34 Plin. n. h. V 4, 24 Ptol. IV 3, 8 Proc. b. Vand. I 6.

17) Col. Iul. Curubis in inser. Wilmanns 2332. Plin. n. h. V 4, 24. It. Ant. p. 56, 7 57, 5. Guérin Voyage arch. dans la régence de Tunis II p. 241—244.

18) Ptol. IV 1, 10 Καῦνος. IV 2, 19 Μακκούρα. IV 2, 20 Μαχούρες. — Ceterum Macares memorantur Timothei Gazaei περὶ ζῳῶν fragmento. Haupt Opusc. philol. III p. 300 εἰς τὴν ἄλλαν μικρὰ (σφίγγας) περὶ τὴν γῆν τῶν Μακάρων.

19) Non temere gentium nomina similia confundenda esse uno exemplo demonstrasse sufficiat. Populi Frexensis sedes indagantes nescio an Fraxinensis gentis in Mauretania Caesariensi habitantis mentionem (Inser. Wilmanns 69. 1636) arripissent, nisi certo Procopii testimonio Antalae gentem Frexensem in Byzacio sedisse constaret.

designaverit, vehementer dubito. E regionibus enim tam longinquis, quas Byzantium exercitus multos per annos ne attigerant quidem, Mauros in provinciam Byzacenam praedationibus diuturnis exhaustam accurrisse vix crediderim. Erunt forsitan, qui de Mauretania hic loqui Corippum e versibus insequentibus demonstrare posse sibi videntur, quibus montium quorundam altorum, Agalumni

‘nubibus in mediis celsum qui ferre cacumen cernitur’,

et Macubii ‘caeli sidera sustentantis’ poeta mentionem facit. Satis quidem constat tota regione Zeugitana montem nullum metris 1400 altiore inveniri, Numidiae montes usque ad metrorum 2500, Mauretaniae Tingitanae usque ad 3500 metrorum altitudinem eminere. Sed verbis, quibus poeta utitur, montium illorum, quos scriptorum aliorum nemo nominavit, altitudo non tam accurate definitur, ut Zeugitanae Numidiaeve montes poetam denotasse negare liceat. Ac mihi quidem — quamquam hanc quaestionem profligatam exhaustamque non censeo — tres causae haud spernendae, quominus ad Mauretanium Corippi hos versus referam, obstare videntur. Primum Mauretaniae populos bellis, quae Mauri Byzaceni et Syrtici cum Byzantiis tunc gesserunt, sese immiscuisse nec Procopius aliusve ullus scriptor memoriae prodidit, nec rebus omnibus perpensis per se veri simile videtur. Deinde mirum sane esset Corippum, qui gentes Mauricas recensens non semel, quam longe remotis e regionibus Romanorum hostes accurrisset, adnotavit²⁰⁾, Mauretaniae Tingitanae populos, qui omnium longissime a Byzacio aberant, ita memorasse, ut nec spatium ingens eos permigrasse adderet, nec Oceano tenus Mauros tantum non omnes Romanis infestos fuisse memoraret. Oceani autem Atlantici, Atlantidis montis, Mauretaniae Tingitanae certam ac manifestam mentionem tota Iohannide frustra quaesiveris. Denique loci totius, in quo explicando versamur, naturam respiciens quis non viderit, quam arte et cum Zeugitanis, qui ante, et cum Syrtis minoris accolis, qui post eos memorantur, populi isti, quorum de sedibus ambigimus, a poeta coniungantur? Mauris enim, qui Mercurii promontorium Curubimque incolebant, memoratis ne verbo quidem ullo iam ad aliam prorsus terrarum Mauricarum partem se transilire poeta indicat. Item montibus illis Agalumno et Macubio breviter descriptis eodem in enuntiato statim ad populos, qui Byzacii Tripolisque in confinio Syrtis minoris ad oras sedes habebant, se convertit.

E populis enim quattuor, quorum nomina versum 75 complent,

Astrices, Anacutasur, Celianus, Imaclas

duorum sedes sat bene novimus. Nominis Imaclas si primam litteram *i*, qua praefixa Mauri pluralem numerum significant²¹⁾, dempseris, facillime intelleges gentis eiusdem hic mentionem fecisse poetam, quam ipse III 410 Mecales²²⁾, Herodotus Machlyes, Ptolemaeus Machryes appellavit²³⁾. Machlyes autem inde a temporibus antiquissimis

20) Ioh. II 74. 85.

21) Hanoteau. Essai de grammaire de la langue Tamachek. Paris 1860 p. 15.

22) Corippum eiusdem nominis formis duabus (Imaclas, Mecales) usum esse ne quis miretur, iam hic memorare liceat similiter populum Syrticum celeberrimum modo Ilaguas, modo Laguantan a poeta appellari. cf. p. XII.

23) Herod. IV 178. Ptol. IV 3, 26.

inter Syrtim minorem et Tritonis lacum habitasse inter omnes constat. Eandem fere regionem Astrices incoluisse, quos Syrti minori vicinos iam Ptolemaeus novisse videtur²⁴⁾, ipsa Iohannide certiores fimus. Pugnam enim, qua Astricum in finibus Iohannes magister militum a populis Syrticis victus est, iuxta Syrtis minoris litora haud procul a Tacape commissam esse p. XXXII demonstravi, ubi de Iohannis expeditionibus agens versus II 77—84, qui ad eladem illam Byzantium pertinent, explicavi.

Versu deinceps 85 poeta novo quasi impetu ad aliam gentium Mauricarum partem recensendam pergit, ad populos Marmaridum (v. 138) Syrtis maioris accolas, quos cum alibi tum hoc nostro loco a ceteris Mauris ita separat, ut non sedibus tantum, sed etiam origine, moribus, superstitione inter se artius quam aliis cum Mauris coniuncti fuisse videantur. Non Antalam, Byzacenorum regem, summum ducem sequuntur, sed Ierna, dei Gurzil sacerdos²⁵⁾, eoque interfecto Carcasan²⁶⁾ Marmaridis omnibus praeest. Sorsum a ceteris Mauris pugnam et parant²⁷⁾ et ineunt²⁸⁾. Nec ceteris Mauris — Corippo si fidem habemus — eadem, quae Marmaridis, erat castrorum muniendorum bellandique ars. Apud Corippum enim Marmaridae soli camelis, bobus, pecoribus colligatis vivos illos castrorum muros construunt, in quibus magnam victoriae salutisque spem Mauri ponebant²⁹⁾. Maior forsitan differentia inter Marmaridas Maurosque occidenti magis soli obnoxios appareret, si accuratius Maurorum religiones novissemus. Constat sane Mauros omnes Ammonem summum deum coluisse³⁰⁾. Sed ceterorum deorum, quos Corippus nominat, cultus utrum apud omnes Mauros an apud partem tantum viguerit, parum exploratum est. Ac saepius quidem paullo ceteris³¹⁾ Gurzil deus, Ammonis filius, memoratur. Nec casu factum putaverim, ut ubique Marmaridae, nunquam Mauri Byzaceni Zeugitanive hunc deum coluisse dicantur. Marmaridum rex Ierna summo Gurzil dei sacerdotio fungitur³²⁾, deque huius simulacrum ne post eladem quidem acceptam deserit, sed fugiens secum domum auferre contendit³³⁾. Ierna interfecto cum Gurzil dei simulacrum a Romanis combustum esset³⁴⁾, nihil antiquius Marmaridae habuere quam ut simulacrum novarent deque violati maiestate fisi novis viribus bellum repeterent³⁵⁾. Quibus perpensis nescio an Gurzil deum Marmaridum peculiarem fuisse statuere liceat³⁶⁾.

24) Ptol. IV 3, 27 ἐπὶ δὲ τοῦς Νιγυτῖμοις (qui inter Cinithios et Lotophagos a Cinype fluvio occidentem versus Syrtis oram accoluerunt) Ἀστίζουρες.

25) Ioh. II 109. IV 597. 667. 1013. 1155. 1164.

26) Ioh. VI 143.

27) Ioh. IV 597. 619.

28) Ioh. IV 627 processit geminis acies Maurusia signis.

29) Ioh. II 93—99. IV 597—618. Procopius bis huius pugnandi generis mentionem fecit: b. Vand. I 8, ubi Cabao, Maurorum Syrticorum rex, magnam de Vandalis victoriam reportasse narratur, et II 11, ubi Mauri Byzaceni contra Solomonem male rem gessisse feruntur.

30) Non modo Marmaridum dux Carcasan (Ioh. VI 145—176), sed Antalae quoque pater Guenfan Ammonis oraculum adit (III 81).

31) Mastiman, Sinifere Ioh. IV 681. 682. VIII 305—309.

32) Ioh. II 109. IV 667.

33) Ioh. IV 1138—1144.

34) Ioh. IV 1145. 1146. VI 116.

35) Ioh. VI 207.

36) Tauxier La religion des taureaux divins en Afrique Rev. Afr. XXI 1877 p. 185—197.

Marmaridum inter populos primum locum is tenet, qui tenacius omnibus bellum Mauricum aluit, crebriusque ceteris a Corippo memoratur. Cuius gentis nomen formis pluribus a poëta usurpatur. Atque una quidem

Leucada Ioh. III 294

non plus semel invenitur. Saepius multo duae aliae formae occurrunt varie a librariis corruptae. Quarum altera, littera *i*, qua Mauri pluralem numerum significant³⁷⁾, praeposita, quattuor prioribus libris ubique

Ilaguas II 478 IV 374 sive

Hilaguas II 87. 96. 106. 210. 345,

tribus posterioribus semper

Ilaguas VI 108. 195. 238. 437. 454. 462. 469. 604 VII 383 VIII 580. 647.

scribitur. Tertia forma, quae littera *n*, alio pluralis numeri signo³⁸⁾, terminatur,

Laguantan I 467 VII 535

Laguanta IV 48

Ilaguaten IV 797

Laguantan IV 85. 629 in margine. VIII 474

Languentan I 144

Languatan IV 629. 815 VIII 434

scribitur. Ac Mazzucchellius quidem arithmetica computatione facta formas Ilaguas et Languantan ceteris praetulit. Mihi vero in tanta codicis inconstantia primum id tenendum videtur, ne nominis eiusdem formae duae nimis inter se discrepent, deinde ut cum formis ab aliis scriptoribus usurpatis conveniant. Iam Procopii codices, quorum de lectionibus vir doctissimus Guilelmus Meyerus Monacensis me certiore fecit, plerumque Λευᾶθαι vel Λευᾶθαι, semel (b. Vand. II 21 p. 502) Λευᾶθαι, semel (hist. arc. 5 p. 41) Λευᾶθαι exhibent. In codicibus deterioribus singulis locis lectiones Λεβᾶθαι, Λεβᾶθαι, Λεμᾶθαι, Λεμᾶθαι inveniuntur. Scriptores Arabes omnes Luata vel Lewata vel Lowata scribunt³⁹⁾. Quibus formis perlustratis nomina a Mazzucchellio sancita Ilaguas et Languantan cum inter se parum convenire, tum a formis ab aliis scriptoribus commendatis nimis abhorreere ratus ego formas Ilaguas (*adj.* Ilaguantensis VI 166. 278) et Languantan potiores habui, quae formae in prioribus Iohannidos libris valent, in posterioribus demum mendis inveterascentibus obscurantur.

Sedes populi Ilaguantensis Iustiniani tempore magnae Syrtis litorum partem certe maiorem complectebantur. 'Finibus occiduis' Tripolitanam provinciam attingebant⁴⁰⁾. Haud longe a Lepti magna hos fines afuisse inde forsitan colligere licet, quod Ilaguantenses cum Romanis de pace confirmanda acturi hanc urbem magno cum exercitu

37) Hanoteau Essai de grammaire de la langue Tamachek p. 15.

38) Hanoteau ibidem p. 19.

39) al Iaqubi ed. vert. de Goeje p. 28. 58. Maçoudi Les prairies d'or. texte et trad. par Barbier de Meynard et Pavet de Courteille Paris 1864 III p. 241. el Bekri trad. par de Slane. Journ. Asiat. V série. tome XII p. 423. 456. Ibn Khaldoun trad. par de Slane I p. 171. 232. IV p. 576.

40) Procop. b. Vand. II 28 οἱ Λευᾶθαι αὐθις στρατῷ μεγάλῳ ἐκ τῶν ἐπὶ Τριπόλεως χωρίων ἐς Βυζάντιον ἀφικόμενοι. Cor. Ioh. VI 224

finibus occiduis equitum iam currere turmas
et Tripolis vastare casas.

petiverunt⁴¹). Orientem versus quo usque populi pollentis agri se extenderint, parum exploratum est. Saeculo quidem IX° p. Chr. n. exeunte Laguantensium fines per totam fere regionem Barcaeam ab Agdabija usque ad Catabathmum magnum pertinuisse feruntur⁴²). Sed tam late nomen Laguantense Iustiniani temporibus patuisse non videtur. Praeter Laguantenses enim etiam alios populos, qui inter Syrtim maiorem et Catabathmum habitabant, Corippus memorat, Austurianos, Ifuraces, Barcaeos, Nasamones.

Artissime cum Laguantensibus apud Corippum iungi solet populus Austur⁴³), qui iam ducentos fere per annos modo Leptitanorum, modo Cyrenensium fines latrocinii infestaverat⁴⁴).

Tertius populus Syrticus Ifurac⁴⁵), cuius regulus Carcasan Ierna interfecto Marmaridum omnium dux summus creatus est⁴⁶), ab aliis scriptoribus veteribus non nominatur. Saeculo p. Chr. n. XII° cum Ilaguantensibus mixti Ifuraces in regione Barcaea habitasse videntur⁴⁷).

Priusquam ad ultimos Barcaeos⁴⁸), quos non sine causa v. 123 post ceteros omnes populos Syrticos nominat, poëta transit, minores quasdam gentes enumerat, v. 116 Mutunianos vel Muctunianos aliunde non notos, quos Tripolis deserta coluisse dicit, v. 117 Gadabitanos, quos Lepti magnae vicinos fuisse Procopius tradit⁴⁹), Digdigae denique, quod oppidulum Syrticum itineraria nominant⁵⁰), incolas.

Tot populorum Syrticorum inter nomina obscura ac praeter Corippum vix ulli veterum nota frustra clarissimi populi Syrtici, Nasamonum, nomen requirimus. Cuius populi neque hac in recensione gentium Mauricarum neque alio ullo librorum quinque priorum loco mentionem fecisse Corippum iure nostro miraremur, nisi poëta ipse libri VIⁱ v. 195—200 Nasamones primum bello abstinuisse, post Iernae demum cladem mortemque arma cepisse enarrasset. Atque inde ab hoc tempore saepissime Nasamonum nomine Corippus utitur. Nec vero gentem certam aliquam, sed gentes omnes Syrticas hoc nomine complecti solet⁵¹). Qua re Laguantenses, Austurianos, Ifuraces, Nasamones illos, qui belli participes esse aliquamdiu noluerant, omnes denique hos populos Syrticos partes tantum distinctas magnae illius nationis Nasamonicae fuisse suspicor, quae inde a temporibus antiquissimis Syrtim maiorem accoluerat⁵²). Est

41) Proc. b. Vand. II 21.

42) al Iaqubi ed. vert. de Goeje p. 28. 40.

43) Cor. Iob. II 89. 91. 209. 345. IV 816.

44) Amm. Marc. XXVI 4, 5. XXVIII 6, 2. 13 Austoriani. Synes. epist. 57. 78. 104. catastasis p. 193. 224. 245. 300. 303 ed. Petav. Αἰσούπταβοί. Prisci Panitae Fragm. ed. C. Mueller Frgm. hist. Graec. IV p. 98 Αἰσούπταβοί.

45) Iob. II 113. III 412. IV 641. VIII 490. 648.

46) Iob. VI 143. /

47) el Bekri trad. par de Slane Journ. Asiat. V série. XII tome p. 424.

48) Herod. III 13. Scylax 108 (Geogr. gr. min. ed. C. Mueller I p. 83). Ptol. IV 4, 9. Steph. Byz. s. v. Βάραξη.

49) Proc. de aedif. VI 4.

50) It. Ant. p. 65 W. Tab. Peut. VII E. F.

51) Iob. VI 552. 589. 593. 692. VII 465. 510. VIII 95. 177. 234. 248. 274. 423. 428. 446. 639.

I. Partsch. Beiträge zur Erklärung und Kritik der Iohannis des Corippus. Hermes IX p. 296.

52) Veterum de Nasamonibus locos collegit et interpretatus est Vivien de St. Martin. Le Nord de l'Afrique dans l'antiquité Paris 1863 p. 45—48.

sane vir doctus, qui saeculo p. Chr. n. II° e desertis, quae Syriae et Arabiae interiacent, gentem Laguantensem in Africam immigrasse, per Aegyptum in terras Marmaricas processisse et gentes antiquitus his in regionibus sedentes oppressisse sibi persuaserit⁵³). Sed migrationis talis cum neque apud scriptores temporis illius testimonia nec temporibus posterioribus vestigia ulla inveniuntur, audaciam, qua somnia pro studiis veneunt, miraberis magis quam probabis.

Iam vero, ut ad Iohannidos libri secundi exordium explicandum redeamus, versu 138 gentium Syrticarum recensio finitur:

Marmaridas gentes tot pertulit Africa bellis.

Verbis deinde insequentibus se aliam prorsus terrarum Mauricarum in partem non orienti soli, sed occidenti magis obnoxiam transilire poëta diserte profitetur:

quis miseram superesse putet? non sufficit istud,
o superi! iam audax alternis surgit ab oris
adversa de parte fremens dux ille ruinas,
quas illi Romana manus per vulnera Martis
ante dedit.

Quem Maurorum regulum cladibus gravibus a Byzantiis afflictum hic Corippus significet, quaerentes nullum invenimus nisi Iaudam, Aurasii montis (Dj. Aurès) principem, quem a. 535 et 539 expeditionibus duabus felicissimis Solomo pacaverat⁵⁴). Tamen utrum hunc an alium quendam poëta denotaverit, dubitari posset, nisi enuntiato proximo

innumerae gentes illum comitantur euntem,
quae Gemini Petram, quae Zerquilis horrida rura (colunt)

castella duo montis Aurasii memorarentur, quibus in bello cum Solomone gesto Iaudas maxime confisus erat⁵⁵). Quin melius etiam Iaudae regnum versu 149 indicatur:

Aurasitana manus celsis descendit ab oris.

Regulo eidem paruisse dicuntur gentes,

quae nefanda colunt tristis montana Navusi
desertosque locos; nutrit quos horrida tellus
Arzugis infandae.

Quare nec montana illa Navusi longe a monte Aurasio afuisse⁵⁶), et Arzugitanam regionem (Belad el Djerid), quae Byzacio meridiem versus contigua inde a Tripolitanae provinciae finibus 'per longum Africae litem' extendebatur⁵⁷), usque ad Aurasii montis radices pertinuisse putaverim.

53) L. Tauxier La religion des taureaux divins en Afrique Rev. Afr. XXI 1877 p. 185—197.

54) Proc. b. Vand. II 13. 19. 20.

55) Proc. b. Vand. II 19 Ζερβούλη. II 20 Γεμνιανοῦ πέτρα.

56) Ne quis Tripolitanae provinciae montem Dj. Nefusa eundem esse atque montem Navusum credat, montem illum a populo Maurico Nefusa vel Nafusa (apud Corippum: Naffur) nomen duxisse meminerit.

57) Oros. I 2 'Tripolitana provincia, quae et Subventana vel regio Arzugum dicitur, ubi Leptis magna civitas est, quamvis Arzuges per longum Africae litem generaliter vocentur'. Aurelius episc. Carthag. apud Dionys. Exig. in Synod. Carth. can. 49 'in Tripoli et in Arzuge interiacere videntur barbarae gentes'. can. 52 'Tripolitani et Arzugitani fratres'. apud Harduinum (Acta Concil. I p. 1232) extat Epistula Aurelii Carthaginensis episcopi ad omnes episcopos per Byzacenam et Arzugitanam provinciam constitutos. Augustini Epist. 46 (epistula Publicolae). 'in Arzugibus, ut audivi, decurioni qui limiti praees vel tribuno solent iuvare barbari, furantes per daemones suos'.

Postremos Maurorum omnium, quibuscum in Byzacio Iohanni concertandum erat, Corippus v. 156 Vadenses memorat:

quique Vadis tepidae⁵⁸⁾ messes bis tondet in anno
Maurus arans.

Numidiae episcopi Vadenses duo diversae sedis in Notitia provinciarum Africae nominantur. Alterius dioecesis ubi fuerit ignoratur, alter vero eum Numidiae meridionalis locum tenuisse videtur, qui nomine antiquo usque ad nostra tempora servato nunc Badis appellatur⁵⁹⁾. Qui vicus quoniam ea ipsa in regione situs est, de qua Corippum hic agere constat, vix audaciae nimiae arguar, si ad eum Iohannidos versum II 156 retulerim.

Nunc, quoniam, quae Corippus et de provinciis Byzantium Africanis et de populis Mauricis tradit, quantum fieri potuit, aliorum scriptorum locis collectis illustravimus, ad brevem rerum in Africa gestarum, quae Iohannide memorantur, narrationem accingamur⁶⁰⁾.

Vandalorum opes cum a. p. Chr. n. 533 corruissent, decem per annos plenos⁶¹⁾ Solomo (a. 534—536. 539—543) et Germanus (a. 537—539) rebus prospere gestis Africam dioecesim a Maurorum incursionibus defenderunt. Iaudas, Aurasii montis regulus, qui solus latrocinii Numidiam provinciam lacessere ausus erat, felici Solomonis expeditione a. 539 oppressus exinde pacem servavit⁶²⁾. Ne Stutias quidem rebellis, qui perfugarum Romanorum dux Africae dominationem appetebat⁶³⁾, diuturno tunc tumultu pacem provinciae turbavit. A Belisario enim a. 536 ad Membressam⁶⁴⁾, a

58) Trivultianus codex 'tepede' exhibet. Bekker 'tepedo' scripsit, quam coniecturam ego in textum recepi. Sed iure optimo Theodorus Mommsenus monet versum medicina nequaquam egere, dummodo 'tepidae' scribatur.

59) Ragot Le Sahara de la province de Constantine. Recueil des notices et mémoires de la soc. arch. de la prov. de Const. XVI 1874 p. 294 scriptorum veterum et Arabum de vico Badis locos collegit. Ptol. IV 6, 32 Βαδιδθ. Tab. Peut. III F Badias. Not. Dign. Occ. XXV praepositus limitis Bazensis (i. e. Badiensis). Cyprian. ed. Hartel I p. 443 libri manuscripti nonnulli 'Dativus (episcopus) a Vadis', alii 'a Badias' exhibent.

60) Rerum, quas Corippus Iohannide retulit, narrationem accuratam, succinctam, elegantem invenies apud Fournel. Les Berbers I p. 95—104 Paris 1875. De opusculo alio, cuius locos paucos in notas recepi, legentibus iudicium relinquo. Inscriptur Tauxier. Notice sur Corippe et sur la Iohannide Rev. Afr. XX 1876 p. 289—299.

61) Cor. Ioh. III 289 florens haec gaudia sensit
nostra decem tellus plenos laxata per annos

62) Cor. Ioh. III 302 asper et ille semel bellum temptavit Iaudas
et tulit, ante tamen campos quam vidit apertos,
et mediis tremuit Romanos currere silvis.

Accuratius bellum Aurasitanum Procopius b. Vand. II 19. 20 descripsit.

63) Causas, quibus Stutiae seditio nata sit celeriterque increverit, Procopius b. Vand. II 14 exposuit.

64) Cor. Ioh. III 311 hunc (Stutiam) Membressa suis vidit concurrere campis,
hunc eadem petiisse fugam, cum maximus hostes
fudisset modicis victor Belisarius armis.

v. 313 pro inani codicis lectione 'mediis' Mommsenus 'modicis' restituit. Duobus enim millibus militum victoriam hanc reportasse Belisarium Procopius b. Vand. II 15 testatur. Ceterum Membressam urbem in Bagradae ripa positam m. p. L a Carthagine afuisse idem Procopius tradit. Cui cum et Itinerarium Antonini p. 45, 2—5 W. et Tab. Peut. assentiantur, ubi Membressa sita fuerit, dubitari nequit. Reliquiae oppidi nunc Medjez el Bab vocantur. Guérin Voyage arch. dans la régence de Tunis II p. 172—176.

Germano a. 537 ad Cellas Vatari⁶⁵⁾ fugatus aliquot annos in Mauretania latuit⁶⁶⁾. Quamquam ne prima quidem haec Byzantium dominationis tempora perturbationibus bellicis omnino caruerant, tamen postea Afri calamitatibus continuis mersi summis laudibus annorum illorum felicitatem celebrabant⁶⁷⁾.

Miseriae, quae Africae imminere, quasi nuntius primus et auctor morbus perniciosus comparuit. Inguinum enim pestilentia illa, quae a. 541 in Aegypto orta a. 542 Asiae provincias et imperii sedem Constantinopolim vexaverat⁶⁸⁾, Occidentem etiam totum pervasit. Atque in Africam quidem ex Aegypto non recta via per Cyrenae Syrtiumque oras pestis processisse videtur⁶⁹⁾. Gentes enim Mauricas, quae Byzantium provinciis Africanis interiacebant, a pestilentia immunes mansisse Corippus testatur⁷⁰⁾. Veri igitur simillimum, ne dicam certum, est, ut in Italiam, ita in Africam morbi semen Constantinopoli translatum esse. Quae urbs cum vere et aestate anni 542 aegrotaverit, pestem eodem forsitan anno Africae oram maritimam attigisse, anno

65) Cor. Ioh. III 316

similique viros virtute necabas

Germano spargente ferum victumque tyrannum.

te Cellas Vatari miro spectabat amore,

te Autenti saevos mactantem viderat hostes.

Proc. b. Vand. II 17 οἱ στασιῶται (e regione Carthaginiensi) ἀνεχώρησαν ἐς τὴν Νουμίδαν ἀπὸ τῆς πόλεως. ἐνθα καὶ ὁ Γερμανὸς παντὶ τῷ στρατῷ οὐκ ἐς μακρὰν ἦλθε. καταλαβὼν τε τοὺς ἐναντίους ἐν χωρίῳ, ἃ δὴ Καλλασβάταρος καλοῦσι Ῥωμαῖοι, τὰ ἐς τὴν παράταξιν ἐξητύετο. In Tabulae Pent. segm. III F Numidiae vicus Vatari nominatur, cuius rudera prope 'Fedj-Souïoud, sur le versant nord-nord-est du Dj. Terguel' invenisse sibi visus est Dewulf Annuaire de la soc. arch. de la prov. de Constantine 1868 p. 210—213. — Pugnae apud Autentos, Byzacii oppidum (It. Ant. p. 46, 7 W. Not. prov. Byz. 104), commissae praeter Corippum scriptorum nemo mentionem fecit. Parum igitur constat, utrum Stutiam, an gentes quasdam Mauricas hoc proelio Iohannes profligaverit.

66) Proc. b. Vand. II 17 fin.

67) Cor. Ioh. III 28—34. 283—292. 320—336.

68) Cum ne nunc quidem viri docti de tempore, quo pestilentia haec exorta sit, et de anno, quo Constantinopolim vastaverit, inter se consentiant, e libello parum noto, quo quaestio haec iam dudum dirempta est, pauca describo. Val. Seibel Die grosse Pest zur Zeit Justinians Dillingen 1857 p. 24 adn. 3. 'Nach Procop (Pers. II 20 und 22), welcher zur Zeit des Pestausbruchs in Constantinopel anwesend war, erfolgte derselbe in jener Stadt in dem Jahre, als Chosroës zum dritten Male in das Römische Gebiet einfiel. Der erste Feldzug aber desselben, bei welchem Antiocheia erobert ward, fand Statt, wie Procop (Pers. II 5) angiebt, nach vollendetem 13., also im Laufe des 14. Jahres der Regierung Justinians, oder nach Marcellin und Marius unter dem Consulate Justins des Jüngeren, d. i. 540. Der dritte Feldzug des Chosroës, da derselbe seitdem jedes Jahr das Römische Gebiet überzog, fällt somit in das Jahr 542. — Hiemit vollkommen übereinstimmend lässt Enagr. (hist. eccles. IV 29) die Pest zwei Jahre nach der Einnahme Antiocheias auftreten. Da er den Ort nicht näher bezeichnet, hatte er wohl sein Vaterland Syrien im Sinne, wohin die Pest aus Aegypten gelangte, wahrscheinlich gleichzeitig mit ihrer Ankunft in Constantinopel. — Desgleichen Malalas XVIII p. Oxf. 224 'im 5 Ind. Jahre'. — Wenn Theophanes p. P. 188 angiebt, die Pest sei im Oktober 541 in der Hauptstadt aufgetreten, so liegt hierin noch kein Widerspruch mit obigen Angaben, da einzelne Krankheitsfälle in Folge des Seeverkehrs mit Aegypten recht wohl schon im Herbst jenes Jahres vorgekommen sein mögen. — Nur die Stelle bei Agathias V 10 scheint von dieser Angabe gänzlich abweichend. Er sagt: 'Die Pest ist zum ersten Male im 5. Regierungsjahre Justinians in unsern Länderkreis eingedrungen'. Offenbar ist jedoch diese Zahlangebe durch Irrthum der Abschreiber aus α' = 15. verderbt, so dass, wenn dem Schriftsteller sein Eigenthum zurückgestellt wird, damit ganz richtig das erste Auftreten der Pest in Aegypten, welches in das 15. Regierungsjahr Justinians = 541 fällt, bezeichnet ist'.

69) Pestilentiam non Africae oras legisse iam e Procopii verbis colligi potest. b. Pers. II 22 ἤρξατο μὲν (ἢ νόσος) ἐξ Αἰγυπτίων, οἳ ψῆκνται ἐν Πηλουσίῳ. γενομένη δὲ δίχα πῆ μὲν ἐπὶ τῇ Ἀλεξανδρείᾳ καὶ τῆς ἄλλης Αἰγύπτου ἔχωρησε, πῆ δὲ ἐπὶ Παλαιστίνους τοὺς Αἰγυπτίους ὁμόρους ἦλθεν, ἐντεῦθεν τε κατέλαβε τὴν γῆν σύμπασαν.

70) Cor. Ioh. II 388 gentes non laesit amaras

Martis amica lues.

demum insequentem totam provinciam infecisse suspicabimur⁷¹). Strage hominum per magna morbus perniciosus Africae vires, quae paucorum annorum tranquillitate reva- luerant, concussit⁷². Tanta et Afrorum et militum Romanorum pars perit, ut Mauri finitimi, quos exercitus validi timor diu coërcuerat, spe praedationis impunis erecti provinciam incursionibus temptare inciperent. Atque ipso quidem pestilentiae anno (543) contagii formidine territi provinciae fines invadere non ausi sunt. Sed morbo extincto statim undique advolarunt⁷³. Anno igitur 544 bellum Mauricum ortum esse et hac Corippi narratione et aliis eiusdem poetae locis demonstratur, quibus decem per annos plenos (534—543) Mauri pacem servasse dicuntur⁷⁴). Quae Corippi testimonia ego pluris facio quam Victoris Tununnensis, scriptoris parum diligentis, auctoritatem, qui a. 543 bellum illud, quo Solomon oppressus sit, exarsisse opinatur⁷⁵). Neque temporum computationi Corippae Procopius adversatur, qui accuratius res pertractans haec fere narrat⁷⁶).

Quarto anno post felicem Solomonis in montem Aurasium expeditionem, qui annus regni Iustiniani⁷⁷) septimus decimus erat (Kal. Apr. 543 — Kal. Apr. 544), Afrorum res prosperae subito in peius mutatae sunt. Hoc enim tempore imperator Sergium, Solomonis fratris filium, Tripolitanae provinciae praefecit. Qui cum Lepti magna commoraretur, huc Lagnantenses barbari finitimi munera sollemnia accepturi et de pace firmanda acturi magno cum exercitu venerunt. In colloquio, quod Maurorum exercitu foris castra ponente in urbe conserebatur, unus e barbaris, qui arrogantius Sergium tetigisse fertur, satellitis Romani gladio confossus est. Omnibus deinde arma arripientibus et tumultu magno in palatio orto octoginta barbarorum principes, qui fide accepta in urbem venerant, praeter unum omnes trucidati sunt⁷⁸). Legatorum sanctitatem tam perfide violatam ut ulcisceretur, Maurorum exercitus confestim Leptim magnam aggressus est. Sed vario Marte cum usque ad noctem pugnatum esset, Mauri bellum maius paraturi discessere. Aliquanto autem post ($\chi\rho\nu\acute{o}\nu\phi\ \delta\acute{\epsilon}\ \acute{\upsilon}\sigma\tau\epsilon\rho\nu$), anno, ut

71) Vict. Tun. Chron. ed. Roncalli II p. 370 'post consulatum Basilli v. c. anno II. Horum exordia malorum generalis orbis terrarum mortalitas sequitur, et inguinum percussione maior pars populorum necatur'. — Cum Basillius anno 541 consulatum gesserit et Victor in annis numerandis ea ratione uti soleat, ut annus consulatum quandam insequens 'annus secundus post consulatum' dicatur, — id quod iam Valesius intellexit —, ad annum 542, non ad annum 543 Victor, scriptor Afer, pestilentiam referre videtur. Nec tamen computatio, quam modo fecimus, Victoris chronologia confutatur. Cuius verbis accuratius inspectis dubitari nequit, quin annum, quo pestilentia latius per orbem grassari coeperat, non eum, quo Africam vastavit, denotaverit.

72) Cor. Ioh. III 342—370.

73) Cor. Ioh. III 383—392.

74) Cor. Ioh. II 34 finibus in Libycis suscepta pace fidelis
ille (*scil. Antalas*) fuit, plenosque decem perfecerat annos.
III 289 florens haec gaudia sensit
nostra decem tellus plenos laxata per annos.

75) Vict. Tun. Chron. ed. Roncalli p. 370. cf. p. XIX.

76) Procopii capita selecta, quibus res inde ab anno 543 in Africa gestae enarrantur, in calce primi huius proemii capituli typis expressa invenies.

77) Iustinus imperator Kal. Aug. anni 527 mortuus est. Nec vero ab hoc die, sed a Kal. Apr. eiusdem anni Iustinianus regni annos numeravit. cf. Nov. Iust. 47. Proc. b. Vand. I 12.

78) Ad legatorum Maurorum caedem Corippi versus Ioh. II 36—40 pertinent:

heu, ducis ignavi quale indiscretio bellum
movit, et extinctas fecit recalescere flammas!
tunc furor incepti posuit plantaria Martis.
perfidiae crimen vel tantae semina mortis
ira dedit.

videtur, 544, cum Sergius auxilium petiturus ad Solomonem patrum Carthaginem profectus esset, Laguantenses permagno exercitu Tripolitanam provinciam transgressi Byzacium petierunt, ubi socium belli potentem invenerunt. Antalas enim, qui decem per annos Romanis fidem servaverat, tunc Solomoni succensebat, quippe qui et fratrem eius Guarizilam tumultus cuiusdam in Byzacio exorti auctorem supplicio affecisset⁷⁹⁾ et ipsi munera sollempnia, quae ab Africae praefecto accipere consuevit, recusasset. Qua re castris cum Laguantensibus iunctis tunc Antala duce Mauri omnes Byzaceni provinciis Romanis bellum intulerunt. Tanto subito periculo ingruente Solomo quidquid Romanis in Africa virium erat, in unum colligere contendit. Ac Procopius quidem Solomonis tantum fratris filios, Sergium et Cyrum Tripolitanae et Pentapolitanae praesides, patruo adfuisse memorat. Sed gentes etiam Mauricas nonnullas Solomonem adiuisse e Corippi Iohannidos III 405—412 discimus.

et ruit ecce volans, aequo non Marte coactus,
Maurorum ductor, miseri Solomonis amicus
Romanis rebus nimium semperque fidelis
Cusina Mastracianis secum viribus ingens.
qui Tripolis tunc ductor erat, convenit et audax
Pelagius: sed gentiles duosque Mecaes
secum ad bella trahens fessis non viribus ibat.
Ifuraces fictos suscepit nescius artis⁸⁰⁾.

Pelagium igitur, qui Sergio duce absente limiti Tripolitano praefuisse videtur, Mecaes, Syrtis minoris accolae, et Ifuraces, populus Syrtis maioris, sequebantur. Praeterea Maurorum regulus is, quem Romanis fidissimum Iohannidos locis multis Corippus praedicat, Cusina Solomoni adfuit. Cusinae gentem primum in Byzacio habitasse, deinde anno 535 a Solomone pulsam ad Iaudam, Aurasii montis regem, confugisse Procopius narrat⁸¹⁾. In radicibus igitur septentrionalibus huius montis, in regione Tamugadensi vel Lambaesitana Cusinae exinde populum Mastracianum⁸²⁾ sedes habuisse suspicari licet. Cusinae

79) Cor. Ioh. II 28 primus init bellum, fraterna morte coactus (Antalas).

III 384 hic fratris mortem concussa mente dolebat.

IV 364 res publica certe

fida satis. sanguisque tuus, germane, fatetur,

Guarizila, ducis iussu qui fusus iniqui est.

80) Iohannidos hos versus vereor ne parum intellexerit Tauxier Notice sur Corippe et sur la Iohannide Rev. Afr. XX 1876 p. 295. 296, qui hanc rerum narrationem sibi finxit: Salomon se porta sur l'ennemi en appellant à lui Coutzinas, chef des Mastrakes et commandant des indigènes fédérés de l'ouest, ainsi que le duc de la Tripolitaine Pelagius. Le rendez-vous était à Theveste. Pelagius accourut à ses ordres; mais, serré de près par les Mecaes, tribu de la Tripolitaine, il se laissa prendre dans une embuscade et périt avec tous les siens. Coutzinas de son côté fut aussi battu en route et n'arriva auprès de Solomon qu'avec de faibles débris de sa troupe.

81) Proc. b. Vand. II 10 quattuor Maurorum duces, Cuzinam, Esdilasam, Iuphruthem et Medisinisam nominat, qui a. 535 tribus proeliis cum Romanorum exercitu in Byzacio concertarunt. In monte Burgaone a Solomone victi hi duces omnes praeter Esdilasam, qui ipse Romanis se dedit, effugerunt. II 12 fin. τὸ μὲν οὖν Ῥωμαίων στρατεύμα ἐὼν τε τῇ λείᾳ καὶ τῷ Ἑσθιλάσῃ ἐς Καρχηδόνα ἐστῆλαυον, τῶν δὲ βαρβάρων ἕσοις μὴ ἀπολωλέναι ἐυμβέβηκεν, ἐν Βυζακίῳ μὲν ἰδρῶσθαι ἀδύνατα ἐδόκει εἶναι, ἕπως μὴ ὀλίγοι ὄντες πρὸς Λιβύων τῶν σφίσι ὁμάρων βιάζωνται. ἐὼν δὲ ἄρχουσι τοῖς σφετέροις εἰς Νουμιδίαν ἀφικόμενοι ἰκέται γίνονται Ἰάβδα, δε τῶν ἐν Αὐρασίῳ Μαυρουσίῳν ἄρχε.

82) Nomen gentis ab aliis scriptoribus non memoratum uno tantum Iohannidos versu, cuius lectio parum certa videtur, occurrit.

auxilio ne privaretur, Solomonis plurimum interfuisse et Corippi e loco eo⁸³, quo triginta milia virorum huic regi paruisse comperimus, et ex itinere, quo Solomo Carthagine hostibus obviam ivit, collegeris. Neque enim via litorali Hadrumetina Byzacium petivit, sed Bagradae per vallem Thevesten, urbem Numidiae meridionalis munitissimam⁸⁴, profectus hic cum Cusina, quem hostes magnis iam copiis pressisse videntur⁸⁵, castra iunxit. Deinde primum quidem Maurorum rebellium numero ingenti territus cum Laguantensibus de pace componenda agere coepit. Cum autem hostes victoriae spe erecti condiciones omnes reiecissent, pugnam paravit. Occasione usus partem exercitus Maurici praeda magna oneratam oppressit. Sed paullo post cum hostium copiis universis congressus Byzantium exercitus, quamquam fortissime aliquamdiu restiterat, tandem multitudine superatus terga dedit. Solomo ipse, qui armigeris fidis stipatus diutius ceteris hostium impetum sustinuerat, sero in fugam conversus periiit. Pugnae huius fatalis descriptionem simplicem et sinceram Procopio debemus. Non defuisse, qui non hostium numero, sed Maurorum foederatorum perfidia vel Guntarithi prodicione Romanos profligatos esse asseverarent, Corippi e Iohannide discimus⁸⁶. Sed rumoribus talibus, quibus exercitus victi solacium vanum captantes infirmitatem dissimulare fere solent, fidem habiturum credo neminem. At uno e fonte Procopii narrationi addi aliquid posse censeo, Victoris Tununnensis e loco, quem mendis quidem lacunisque inquinatum editiones exhibent⁸⁷, genuinum vero in libris manu scriptis nunc primum excussis Ewaldius invenit. Qui cum e schedis suis Mommseno, professore illustrissimo, petente quidquid ad Iohannidem explicandam pertinebat, mecum communicaverit, iam emendatum Victoris locum adscribere mihi contigit.

‘post consulatum Basillii v. c. anno III. Stuzas tyrannus gentium multitudine adunata Solomoni magistro militiae ac patricio Africae ceterisque⁸⁸) Romanae militiae ducibus Cilio occurrit. ubi congressione facta peccatis Africae Romanae reipublicae militia superatur, Solomon utriusque potestatis vir strenuus proelio moritur’.

Quamquam in eo quidem Victor erravit, quod Stutiam Mauris tunc praefuisse dixit, haud tamen spernendam crediderim loci, quo pugnatum sit, mentionem. Neque enim perperam oppidi illius parum celebris nomen scriptori in mentem venisse veri simile est, et situs eius optime cum Procopii narratione convenit. Cilius enim vel — ut inscriptionis

83) Ioh. VII 266. 267.

84) Ch. Féraud Notes sur Tébéssa Rev. Afr. XVIII 1874 p. 437. 438.

85) Ioh. III 405.

86) Cor. Ioh. III 412 *Ifuraces fectos suscepit nescius artis.*

*mens obscura manet, quotiens, Fortuna, minaris.
heu, Solomon miserande, tuis hos iungere castris
debueras.*

III 428 *Guntarith infelix nostrum conterruit agmen.*

*non victum fortuna, minax non presserat hostis,
non metus acer agens; sed vertens mente maligna
signa refert fugitque.*

87) Vict. Tun. ed. Roncalli II p. 370.

88) *Africae ceterisque scripti, Afri ceterisque codices duo Matritenses saec. XIII et XVI, Africae aeducisque cod. Escorialensis saec. XVI, Africae Aeducique ed. Scal., Africae ducique ed. Ronc.*

antiquae (C. I. L. VIII 210) orthographiam sequamur — Colonia Cillitana (nunc Kasrin) itineris, quod Theveste per Suffetulam Hadrumetum tulit, mansio ita in triviis sita erat⁸⁹), ut Mauri primo proelio prope Thevesten fusi huc se recipere et copiis omnibus undique celeriter collectis Solomonem expectare possent. In magna igitur planitie, quae Cillitanae coloniae subiacet, Solomonem a. 544 a Mauris victum caesumque esse arbitror. Diudicata belli fortuna ne Mauri quidem foederati Romanis victis pepercerunt, sed cum victoribus mixti provincias depopulari coeperunt⁹⁰). Byzantii et exercitus magna parte et duce egregio privati cum acie configere non audent, oppida pauca munita tenuerunt, agros omnes Mauris praedantibus concesserunt. Qui cum anno vergente praeda onusti domum rediissent, anno insequente (545) novas rapinas acturi iterum in Byzacium convenerunt⁹¹). Iam Stutias quoque, qui rebus Romanis florentibus in Mauretania quietem egerat⁹²), provinciarum Romanarum parte potiri se posse sperans, paucis sectatoribus Vandalisque quibusdam stipatus Antalae se adiunxit, brevique post rei bene gerendae copiarumque augendarum occasionem nactus est.

Iohannes enim Sisinnioli filius, Romanorum dux strenuus, qui Byzacium a barbaris defensurus exercitum tunc colligebat, cum alia oppidorum munitorum praesidia ad se vocavit, tum Himerium, qui Byzacii dux Hadrumeto (Iustinianopoli) praeerat, Menephe⁹³), Byzacii in vicum quendam, tempore definito secum convenire iussit. Cum autem illo ipso loco hostes castra posuisse certior factus esset, altero nuntio alium, quem peteret, locum Himerio denotavit. Casu factum est, ut nuntius hic sero Hadrumetum veniret, Himerius prioribus mandatis obsecutus prope Menephe⁹³) in Antalae et Stutiae exercitum incideret, et multitudine circumventus caperetur. Bene sic rem Procopius exposuit. Minor fides Corippo habenda, qui non a Iohanne duce, sed a Stutia epistolam illam, qua Himerius ex urbe evocatus sit, scriptam fuisse, nec casu quodam, sed Stutiae calliditate in hostium insidias Romanos pellectos esse argutatur⁹⁴). Ceterum sat bene utriusque scriptoris narrationes inter se conspirant. Turmam equi-

89) It. Ant. p. 54 W. Morcelli Africa Christ. I p. 139. Guérin Voyage arch. dans la régence de Tunis I p. 322—326. Locorum natura perpensa dubitari nequit, quin a magno itinere, quo Theveste cum Suffetula et Hadrumeto iungebatur, Scillitana in colonia via alia deverterit, quae meridiem versus per Thelepten (Hausch el Kima prope Ferianam) Capsam (nunc Gafsa) petebat. Cuius viae pars dimidia inter Thelepten et Capsam sita in Tab. Peut. picta extat.

90) Ioh. III 442—444.

91) Proc. b. Vand. II 23 Ἀντάλας δὲ καὶ ὁ τῶν Μαυρουσίων στρατὸς ξυνελέγοντο αὐθις ἐν Βυζακίῳ.

92) Proc. b. Vand. II 17 ἄν. μόνος τε ὁ Στότζας (a Germano victus) σὺν Βανδύλοις ὀλίγοις τισὶν ἐς Μαυριτανὸς ἀνεχώρησε, καὶ παῖδα τῶν τινοῦ ἀρχόντων γυναῖκα λαβὼν αὐτοῦ ἔμεινε. Vict. Tun. ed. Roncalli II p. 368 'Basilio v. c. cos. (a. 541) Stuzas apud Africam regnum in Eremi partibus cum tyrannide assumit'.

93) Proc. b. Vand. II 23 Μενεφέση non confundenda est cum statione Menegese, quam Thevestae vicinam It. Ant. p. 47, 1 W. indicat. Locus enim, quo Himerius captus est, propius multo ab Hadrumeto afulisse videtur.

94) Ioh. IV 11

(Himerio) urbe sedenti

blandior infausto mandatur epistula versu,
nomine scripta duclis; milesque Sinonius intrans
esse Iohannis ait. legitimus mandata tyranni
credentes mandata duclis.

tum unam, quae sola manus cum hostibus conseruerat, in castellum quoddam parum firmum confugisse, sed paullo post cum ceteris omnibus Himerii militibus Stutiae se dedidisse et Procopius et Corippus referunt⁹⁵). Victoriae huius incrementae fructum maximum Mauri Hadrumeto occupato percepere, cuius portas Himerius ipse hostium, quorum in manibus erat, minis territus per proditionem reseravit⁹⁶). Quamvis haud ita multo post et Hadrumetum Romani recuperarent et militum captorum, qui Stutiam sequebantur, pars magna ad imperatoris exercitum reverteretur, tamen rebus adversis fracti Romani in campos apertos procedere non audebant, sed oppidis munitis se continebant. Neque enim Sergius, quem Solomone mortuo Iustinianus Africae praefecerat, militibus neque milites Sergio confidebant. Mauri autem, quibus nemo occurrebat, omnes per provincias Africanas vagabantur. Tandem Africae laboranti subveniendum esse intellexit Iustinianus. At non exercitum, sed magistrum militum alterum misit, Ariobindum, senem rerum militarium parum peritum⁹⁷). Iam copiis, quibus unus Sergius praefuerat, divisus Sergio Numidia provincia, Ariobindo Byzacena defendenda obvenit. Ac Sergius quidem statim in Numidiam perrexit. Ariobindus autem cum Antalam et Stutiam prope Siccam Veneriam (nunc el Kef)⁹⁸), castra posuisse audivisset, nihil moratus Iohannem Sisinnioli filium cum delecta militum manu eo progredi iussit, a Sergio, ut copias cum Iohanne iungeret et una cum eo hostes aggredere, litteris petivit. Quas cum Sergius prorsus neglexisset, Iohannis exercitus parvus solus cum hostibus numero longe superioribus conflixit. Procopii si historiis solis uteremur, prope Siccam pugnam commissam esse scire satis haberemus. Sed alio e fonte paullo accuratius pugnae locum designabimus, Victoris Tununnensis loco, quo oppiduli ad quod exercitus congressi sunt, nomen memoriae traditum est⁹⁹):

‘post consulatum Basili v. c. anno V (545) Stuzza tyrannus apud Africam portu Taceae congressione facta Ioannis Romanae militiae ducis iaculo percussus est parique vice et Ioannes Stuzae, qui confestim alterutro utriusque gladio ceciderunt et dominico die, quo pugna facta est, moriuntur’.

Vbi Tacea sita fuerit, dubitari nequit. In Tabula enim Peutingerana Thacia memoratur, quod oppidum in via Carthaginensi situm et m. p. XXVI a Sicca distans¹⁰⁰) eundem fere locum tenuit, quem nunc vicus Bordj Massudi¹⁰¹). Ceterum non apud

95) Ioh. IV 41 ardua castra gerit campis Cebar addita apertis.

Hoc versu nomen castelli scriptoribus ceteris ignotum Corippus memoriae tradidisse videtur.

96) Proc. b. Vand. II 23. Cor. Ioh. IV 64.

97) Proc. b. Vand. II 24. Cor. Ioh. IV 82—86.

98) Guérin Voy. arch. dans la régence de Tunis II p. 53—71.

99) Vict. Tun. Roncalli II p. 371.

100) Cum viae antiquae, qua Mustis veteres Siccam meabant, vestigia extant (Grenv. Temple Excursions in the Mediterranean II p. 282. Barth Wanderungen im pun. und kyren. Küstenland p. 221. Rev. Afr. I p. 371), de viae huius longitudine certum indicium proferre licet. Recte Itinerarii Antonini p. 45, 2 XXXII m. p. inter Siccam et Mustos interfuisse feruntur. In Tab. Peut. IV E, ubi olim certe haec legebantur: Musti — VII — Thacia — VII — Drusilliana — VII — Siguese — XII — Sicca Veneria — XXX — Naraggara, librarum errore manifeste numeri XII et XXX inter se commutati sunt. I. Partsch Africae Veteris itineraria explicantur et emendantur. Vratislaviae 1874 p. 53.

101) Guérin Voyage arch. dans la régence de Tunis II p. 97.

aliam ullam urbem Taciensem ¹⁰²⁾, sed prope ipsam illam, quae Siccensi in regione sita esset, Iohannem et Stutiam arma conseruisse satis constat.

Iam ad ipsam pugnae descriptionem si convertimur, nullum scriptorem cum ceteris omnino convenire intellegimus. Corippus solus duobus proeliis cum hostibus Iohannem certasse memorat ¹⁰³⁾. Atque e priore quidem propter ductorum (Ariobindi et Sergii) discordias Romanos inferiores discessisse, altero primum Mauros fugatos esse, donec perfugarum manus Stutia duce accelerans pugnam restitueret. Acerrimo hoc concursu quamquam Stutias ipse Iohannis sagitta transfixus cecidisset, in fugam coniectos esse Romanos, fugientium partem magnam rivuli alveo altissimo impeditam periisse. Dubitari nequit, quin eiusdem rivi in ripis Iohannem ducem ab hostibus oppressum esse Corippus narraverit, quamquam Iohannidos versus hic (III 201) non pauci intercederunt. Iohannidos enim lacunam Procopii haec verba resarciunt: χώρος δέ τις ἦν κατάντης ἐνταῦθα, οὗ δὴ αὐτὸν ἀποβάλλει ὀκλάσας ὁ ἵππος. ἐφ' ὃν αὐθις αὐτὸν ἀναθρώσκειν πειρώμενον καταλαβόντες οἱ πολέμοι κτείνουσιν, ἄνδρα γενόμενον δόξῃ τε καὶ ἀρετῇ μέγαν. Ceterum non Stutiae ipsius ¹⁰⁴⁾, sed alius perfugae, armigeri forsitan Stutiani ¹⁰⁵⁾ manu Iohannem occisum esse Procopii Corippique consensu satis constat.

Pugnae Taciensis exitu nuntiato cum ne Iustinianum quidem lateret exercitus Africani imperio bipartito provinciam funditus perdi, Sergio, in quem cladis gravissimae culpam omnes contulerunt, revocato toti militiae Africanae Ariobindum magistrum praefecit. Qui senex ignavus ne suorum quidem insidias comprimere valens duobus mensibus post a Guntaritho Numidiae duce seditioso, imperio privatus obtruncatur ¹⁰⁶⁾. Guntarithus non diu dominationem, qua potitus erat, tenuit. Tricesimo sexto enim tyrannidis die ab Artabano Armenio inter cenam trucidatus est. Caedis auctorem Athanasium senem, consilii tantum ministrum Artabanum Corippus praedicat ¹⁰⁷⁾. At totam facinoris laudem Artabano ceterisque Armeniis Procopius impertit ¹⁰⁸⁾. Cui si fides habenda, Athanasius, qui Africae praefectura functurus cum Ariobindo Carthaginem venerat ¹⁰⁹⁾, vilique deinde adulatione a Guntaritho imperium usurpante, ut sibi par-

102) Plures eiusdem nominis urbes fuisse inde colligas, quod 'Taciae Montanae', provinciae Africae proconsularis oppidi, episcopi memorantur. cf. Morcelli Afr. Chr. I p. 296. Vtrum ad oppidum, cuius in agro pugnatum est, cognomen hoc pertinuerit nec ne, parum constat.

103) Cor. Ioh. IV 103 ductorum iussu, merito fortisque Iohannis temptavere feros aequis non partibus hostes.
sed victi petiere fugam. discordia mentis
vicit amare viros. rursus dux ipse Iohannes
signa movens densos vadit moriturus in hostes.

104) Vict. Tununn. ed. Roncalli II p. 371.

105) Marcellinus comes ed. Roncalli II p. 330 'post consulatum Basilii anno IV (545). In Africa Iohannes inruens super tyrannum Stotzam interimit eum et ipse ab eius occiditur armigero'.

106) Proc. b. Vand. II 25. 26. Cor. Ioh. IV 222—226.

107) Cor. Ioh. IV 231—242.

108) Proc. b. Vand. II 27. 28.

109) Proc. b. Goth. II 22 anno 539 Athanasium Italiae praetorio praefectum esse testatur. 'Αθανάσιον μὲν ὑπαρχὸν τῶν ἐν Ἰταλιῶταις πραιτωρίων κατοστησάμενος. b. Vand. II 24 ζὺν αὐτῷ (scil. Ἀρεοβίνδῳ) Ἀθανάσιον ὑπαρχὸν ἀρτι ἐξ Ἰταλῶν ἤγοντα ἔστειλε (scil. Carthaginem).

ceretur, impetraverat¹¹⁰), coniurationis Armeniorum ne particeps quidem fuit, sed tyranno demum interfecto in aerario tuendo Artabanum adiuvit¹¹¹). Quae narratio mihi multo magis arridet. Veri enim admodum simile videtur Corippum Athanasio, qui Guntaritho occiso Africae praefecturam receperat¹¹²), laudes iusto maiores tribuisse.

Iam alio de Iohannidos loco iudicium ferendum, quo Antalas, Maurorum Byzacenorum regulus, nisi sua ope adiutum Artabanum Guntarithi caedem perpetrare non potuisse gloriatur¹¹³). Antalam, qui primum Guntaritho faverat, auxilii mercede fraudatum exinde infestum tyranno fuisse tam certo testimonio compertum habemus¹¹⁴), ut cum Antala de tyranno e medio tollendo clam Artabanum egisse non sit quod negemus. Cum autem caedes ipsa haud dubie Artabano Armeniisque solis perficienda esset, ea tantum de causa Antalae amicitiam Artabanus ambiisse videtur, quod rebus Africae extremo in periculo versantibus cavendum esse intellegebat, ne forte Maurorum omnium simul vis in Romanos discordia intestina laborantes ingrueret. Vt igitur antea Guntarithus Antalae totam se provinciam Byzacenam concessuram pollicitus erat¹¹⁵), ita tunc promisso simili Artabanus Maurorum principem sibi conciliasse videtur. Re feliciter peracta Artabanum promissis non stetisse, Antalamque ea de causa novas in Romanos iras percepisse nemo mirabitur¹¹⁶).

Certe Iohannidos locorum, de quibus modo egimus, neuter, neque Athanasii laus neque Antalae ostentatio Procopii narrationem infringit vel refutat, qua Armeniorum merito, Artabani maxime fortitudine et calliditate Africam provinciam imperatori recuperatam esse docemur. Artabano Iustinianus ipse maximas gratias habuit, eumque statim Africanæ militiae toti praefecit. Cum autem Artabanus ipse paullo post, ut

110) Proc. b. Vand. II 26 πρώτα μὲν οὖν τὸν Ἀθανάσιον μετεπέμπετο (scil. ὁ Γόνθαρς), καὶ δε αὐτῷ οὐδὲν μελλήσας ἦλθε. θωπεΐα τε πολλῇ χρώμενος δόκησιν παρείχετο ὡς αὐτῷ ἔτι μάλιστα ἢ πράξις ἀρέσκει. Areobindo interfecto Ἀθανασίου μέντοι ἐφείσαντο, τὸ γῆρας, οἶμαι, τοῦ ἀνθρώπου ὑπεριδόντες.

111) Proc. b. Vand. II 28 τότε (scil. Guntaritho occiso) Ἀρταβάνης τὸν Ἀθανάσιον ἐμαρτύρατο ἐπιμελεῖσθαι τῶν ἐν τῷ παλατίῳ χρημάτων. ὅσα γὰρ Ἀρεοβίνδῳ ἐλέλειπτο, ἐνταῦθα εἶναι.

112) Cor. Ioh. VII 199 cf. prooemii huius adnotationem 194.

113) Cor. Ioh. IV 367 [Antalas: 'quam fida sit, inquit, vestra res publica]
Armenique tui docuit mihi reddita merces,
frangere quod nisus nostra virtute tyrannum
Guntarith hic potuit.

114) Proc. b. Vand. II 27 init. τὴν μὲν Ἀρεοβίνδου κεφαλὴν παρὰ τὸν Ἀντάλαν ὁ Γόνθαρς ἐπεμψε, τὰ δὲ χρήματα καὶ τοὺς στρατιώτας αὐτὸν ἀποστερεῖν ἔργω. Ἀντάλας τοίνυν, ὅτι τε οἱ τῶν ἐνχειμένων οὐδὲν ἐπετέλει, θεινὰ ἐποιεῖτο, καὶ τὰ ὁμωμοσμένα τῷ Γονθάριδι ἐς τὸν Ἀρεοβίνδον ἐννοσῶν ἤσχαλλεν. πολλὰ γοῦν ἐν αὐτῷ λογισάμενος Ἰουστινιανῷ βασιλεῖ προσχωρεῖν ἤθελε: paullo post Guntarithus Antalae bellum infert.

115) Proc. b. Vand. II 25 med.

116) Cor. Ioh. IV 359
ultra nec fallere quisquam
Antalan se posse putet. iam sufficit istud
Armenio licuisse semel.

373 Artabanum modo grata mihi, Fortuna, dedisses,
sorte nova fortis pariter cum noster Ilguas
castra gerit gentesque ferae de finibus Austrī.

Constantinopolim revocaretur, peteret, eius in locum Iohannes magister militum successus est, cuius facinora bellica Iohannide Corippus celebravit¹¹⁷⁾.

Sed nunc, priusquam rerum gestarum seriem sequi pergamus, paullulum subsistendum, ut, quo tempore subitae illae rerum Africae mutationes inde a pugna Taciensi usque ad Iohannis in Africam adventum peractae sint, inquiramus. Iam igitur si meminerimus ita apud Victorem Tununnensem annos post Basilii consulatum (541) numerari, ut annus consulatum illum insequens (542) 'annus secundus post consulatum Basilii' dicatur, et tertius vocetur, quem alii secundum dicere soleant (543)¹¹⁸⁾, optime inter se Procopium et Victorem convenire nec nimis ab utroque Marcellini continuatorem recedere intellegemus. Quorum omnium de temporibus indicia ad hos annos pertinentia haec tabella complectitur.

	Procopius	Victor	Marcellinus
Stutias et Iohannes Sisinnioli filius proelio Taciensi mortem optent.		545	545
Sergio revocato Ariobindus solus Africae praeficitur.	mensibus duobus ante Ariobindi caedem.		546
Ariobindus a Guntaritho interficitur.	diebus XXXVI ante Guntarithi caedem.	546 diebus XXXVI ante Guntarithi caedem.	
Guntarithus ab Artabano trucidatur.	anno XIX ^o regni Iustiniani. (545/6)	546	
Artabanus Ariobindi viduam Constantinopolim remittit. Ipse Africae praeficitur.			547

Taciense proelium, quod Victoris et Marcellini consensu ad annum 545 refertur, certe anni huius parte extrema commissum est, si quidem anni eiusdem initio Himerius, a Stutia captus, Hadrumetum a Mauris occupatum erat et Romani his rebus adversis afflicti diu pugna abstinuerant¹¹⁹⁾. Optime igitur anno demum 546 Sergium, quem statim (εὐθύς) post pugnam Taciensem nuntiatam Iustinianus revocaverat, Africa decessisse Marcellinus refert. Quodsi mense fere Ianuario anni 546 exeunte Sergium ex Africa abiisse credimus, Ariobindi caedem mensis Martii sub finem, Guntarithi mense fere Maio incipiente perpetrata esse suspicabimur. Inter Guntarithi necem et Iohannis magistri in Africam adventum tempus perbreve interfuisse videtur. Apud Corippum enim Caecilides ille tribunus, qui Iohanni res ante eius adventum in Africa gestas enarrat, orationem suam Guntarithi morte memorata finit¹²⁰⁾. Procopius Arta-

117) Proc. b. Vand. II 28 οὐ πολλῶν δὲ ὕστερον Ἀρταβάνης μὲν ἐχρηζε βασιλείῳ, ὅπως αὐτὸν ἐς Βυζάντιον μεταπέμποιτο. βασιλεὺς δὲ τὴν δέησιν ἐπιτελεῖ ἐποίητο, καὶ τὸν Ἀρταβάνην μεταπεμψάμενος Ἰωάννην τὸν Πάππου ἀδελφὸν Λιβύης στρατηγὸν μόνον κατεστήσατο. b. Goth. III 31. Marcellinus comes ed. Roncalli II p. 331.

118) cf. prooemii huius p. XVII.

119) cf. prooemii huius p. XX.

120) Cor. Ioh. IV 246.

banum vixdum Africanæ militiæ præfectum, paullo post (οὐ πολλῶ ὕστερον), ut Byzantium revocaretur, ab imperatore impetrasse refert. Assentitur Marcellinus, qui Guntarithi caede nuntiata 'aliquantos post dies' Iohannem in Africam missum esse testatur¹²¹). Quibus omnibus locis examinatis et perpensis facere vix possumus, quin anno iam 546 exeunte Iohannem in Africam transiisse statuamus.

Iohannes hic, cuius laudes posteris Corippus tradidit, ne cum ceteris permultis eiusdem nominis ducibus confundatur, Pappi frater cognominari solet¹²²), qui Pappus inter belli Vandali ducibus haud ignobilis iam ante annum 546 morbo correptus mortem obierat¹²³). Solum apud Iordanem alio cognomine a patria haud dubie derivato Iohannes Troglita dicitur¹²⁴). Tamen qua regni Byzantii terrarumve barbaricarum parte Iohannes oriundus fuerit, nondum exploratum est. Vivien de St. Martin, qui solus quod arbitrabatur in medium protulit, Armenios Iohannem et Pappum fuisse suspicatus est, quod haec nomina in Armenia admodum usitata fuerint¹²⁵). Quam sententiam nescio an vir doctissimus ipse reiecisset, si loci Procopiani meminisset, quo Iohannis in patria indaganda aliquantum adiuvamur. Libri alterius de bello Vandali cap. XI, ubi duces omnes exercitus, quo Belisarius Vandalos devicturus erat, enumeravit, nominibus eorum haec addit: τούτων ἀπάντων Σολομῶν ἕψος μὲν ἐτόγγχανεν ὦν ἐκ τῆς Ῥωμαίων ἐσχατιᾶς αὐτῆς, οὗ νῦν πόλις οἰκεῖται Δάρας, Αἰγᾶν δὲ ἦν Μασσαγέτης γένος, οὗς νῦν Οὐννοὺς καλοῦσιν. οἱ δὲ λοιποὶ (quo in numero Iohannes et Pappus enuntiato proximo nominantur) σχεδόν τι ἅπαντες τὰ ἐπὶ τῆς Θράκης χωρία ἔχουσι. Thracæ igitur Iohannem et Pappum fuisse veri simillimum est. Iam quid Troglitæ cognomen Iohanni inditum sibi velit, quaerens apud Stephanum Byzantium s. v. Τρώγλιος haec invenio: Τρώγλιος. χωρίον ἐν Σικελίᾳ. ἔστι καὶ χώρα Μακεδονίας. Ab hac Macedonia regione Troglitam vel Troglitam Iohannem appellatum esse suspicor.

Iohannes et provinciam, quam defendendam et hostem, quem profigendum a. 546 suscepit, iam noverat. Nam Belisarii expeditioni Vandaliæ et rebus a Solomone et Germano usque ad annum 537 in Africa gestis interfuerat¹²⁶). Annos deinde nonnullos belli Persici particeps Mesopotamiæ dux fuerat¹²⁷) et — Corippo si credimus¹²⁸) — victoriis clarissimis prope Nisibim et Daras hostes prostraverat. Ac Darensis quidem

121) Marcellinus Comes ed. Roncalli II p. 331. 'eodemque anno (547) de Africa neptis imperatoris revertitur vidua occiso Areobinda a Gunthario tyranno, qui cum Stotza iuniore tractans eum occiderat. Sed Artabanes utrosque comprehensus Guntharium occidit, Iohannem idem Stotzam iuniorem vinctum transmittit ad principem. post aliquantos dies mittitur in Africam Ioannes, et Artabanes evocatus praesentale accepit magisterium'.

122) Proc. b. Vand. II 17. 28.

123) Proc. b. Vand. I 11. II 3. Cor. Ioh. I 390—403.

124) Iordan. Rom. c. 385 Momms. p. 242^b Mur.

125) Journal des savants 1828 p. 208.

126) Proc. b. Vand. I 11. II 3. 17. Cor. Ioh. I 379—391. 469—472. III 29—31. 294—301. 314—319. Solomone Africam regente aut Byzacena aut Tripolitanae provinciae dux fuerat.

Ioh. I 470 quem novit Massyla manus Solomonis iniqui tempore, dux nostris fueras qui proximus oris vicinaeque maris quondam servator barenæ.

127) Proc. b. Pers. II 14 Ἰωάννης, δε τῶν ἐν Μεσοποταμίᾳ στρατιωτῶν ἡρχεν. II 18 Ἰωάννην, δε τῶν ἐν Μεσοποταμίᾳ καταλόγων ἄρχων μοῖραν οὐ φαύλην τινα τοῦ στρατοῦ εἶχεν.

128) Cor. Ioh. I 58—109.

proelii apud Procopium mentionem frustra quaesiveris. Pugnae Nisibensi, qua a. 541 inferior Nabedes discessit, interfuisse Iohannem Procopius quoque memorat, sed non victoriae, immo periculi magni, quod Belisarii vigilantia et celeritate depulsum sit, auctorem temerarium facit¹²⁹). Indutiis inter Iustinianum et Chosroëm a. 546 pacis magna certe pars exercitus, qui limitem imperii orientalem defenderat, in Europam revertit. Iohannes etiam paullo post Constantinopolim revocatus et Africanæ militiæ praefectus est. Cum autem non vetere illo exercitu Africano, cuius flos ac robor cladibus tantis deletum, cuius disciplina discordiis ductorum, seditionibus, inopia corrupta erat, Africa ab hostibus numero superioribus, victoriae gloria inflatis liberari posset, Iustinianus exercitum novum collegit, qui classe magna cum magistro militum Carthaginem veheretur¹³⁰). Prospera navigatione usa classis Siciliae in portum Caucana pervenit¹³¹), inde in Africam traiecit brevique tempestate territa magis quam afflicta primum ad Byzacii promontorium Caput Vada (nunc Ras Kapudia), triduo post Carthaginem naves appulit (anno, ut videtur, 546 exeunte)¹³²).

Escensione facta quam potuit celerrime copias omnes Iohannes urbe eduxit¹³³). Non magnum fuisse exercitum quamquam pluribus locis Corippus profitetur¹³⁴), tamen militum numerum accurate nusquam indicat. Partes tantum exercitus quot fuerint, poëtae verbis edocemur, ubi milites ex urbe signa efferentes depingit, versu I 426

iamque novem latis erumpunt agmina portis.

Egregie cum hoc loco libri quarti versus IV 472—563 conveniunt, quibus Romanorum acies instructa ita describitur, ut eorum, qui singulis agminibus prae fuerint, nomina memorentur. Si Maurorum foederatorum Cusinae et Ifisdaiae nomina secreveris, supersunt novem: Gentius magister militum, Putzintulus, Gregorius, Geisirith, Marturius tribunus. Iohannes senior, Fronimuth, Marcentius, Tarrasis. Non nominum a poëta fictorum umbras inanes, sed veras ducum, qui bellum Mauricum gesserunt, personas a poëta induci ego persuasum habeo. Ceterum duo-

129) Proc. b. Pers. II 17. 18.

130) Cor. Ioh. I 125 principis imperiis onerantur milite puppes,
impensis armisque simul; pugnasque docendus
mittitur auspiciis domiturus bella magistri
tiro rudis magni.

131) Cor. Ioh. I 159—231.

132) Cor. Ioh. I 369. 415. Temporis, quo Iohannes in Africam venit, indicium invenisse mihi videor in versibus Ioh. III 23—27, quibus Iohannes magister anno 533 minore cum sudore et periculo in Africa bellatum esse affirmat, quamquam tunc anni tempore calidiore autumnali cum hostibus configendum fuerit. Inde elucere mihi videtur primam Iohannis pugnam, cuius tempore magistrum haec verba loquentem poëta facit, anni tempore frigidiore, hieme 546/7 commissam esse.

133) Proc. b. Vand. II 28' οὗτος ὁ Ἰωάννης ἐπεὶ τάχιστα ἐν Λιβύῃ ἐγένετο, Ἀντάλα τε καὶ Μαυρούσις τοῖς ἐν Βυζακίῳ ἐς χεῖρας ἔλθων.

Cor. Ioh. I 417 litora vix primis figens vestigia plantis
contigerat: campis acies exire iubebat.

134) Cor. Ioh. I 492 tu milite parvo,
iam periture, meas audes vel cornere turmas?

IV 376 quas [scil. gentes] tamen ecce parat ductor temptare Iohannes
milite cum parvo.

IV 661 milite cum parvo veniens vocat ecce Iohannes.

rum ex his ducibus Procopius etiam mentionem fecisse videtur, Marcentii, qui anno 546 ineunte dux Byzacii fuerat¹³⁵), et Gregorii, qui Artabanum patrum ad Guntarithi caedem compulerat¹³⁶). Hunc virum de imperatore optime meritum numero praefectum esse non est quod miremur. Neque alium ullum Gregorium, sed ipsum illum Armenium intellegendum esse, e verbis elucet, quibus eius patriam poëta indicavit:

tertius ille furens rapta Gregorius hasta
atque levi clipeo et telo fulgebat Iberis.

Praeter duces hos novem, quorum quot quisque militibus imperaverit nescimus¹³⁷), vir insignis unus memoratur, qui magistrum, cuius nunquam non 'lateri haeret', consilio adiuvare omnesque imperii labores allevare solet: Recinarius¹³⁸). Qui nescio an eundem in Iohannis exercitu locum tenuerit, quem in Belisarii Solomo, ὃς τὴν Βελισαρίου ἐπετρόπευε στρατηγίαν¹³⁹). Vt in bello laborum, ita post victoriam reportatam honorum eorundem, quibus Iohannem imperator ornaverit, Recinarium participem factum esse comperimus¹⁴⁰). De rebus ante bellum Mauricum initum a Recinario gestis nihil memoriae proditum est nisi bello Persico eum interfuisse annoque 544 cum Persis de pace componenda egisse¹⁴¹).

Exercitu Romano parvo Maurorum se copias ingentes victurum Iohannes vix speravisset, si Mauri universi inter se concordēs et fidam ad societatem iuncti Romanis bellum intulissent. Sed id potissimum Byzantios iuvabat, quod populi Maurici multi inter se acriores quam cum ipsis inimicitias exercebant neque unquam Maurorum reguli deerant, qui commodi cuiusdam arripiendi vel irae satiandae spe illecti cum Romanis belli societate inita finitimos consanguineos opprimere quam cum ceteris Mauris Romanos oppugnare mallent. Ac tunc quidem Antalas Maurorum Byzacenorum rex et Cusina populi Mastraciani prope Aurasium montem habitantis princeps acerbissimo inter se odio flagrasse videntur. Res enim Africanas inde a Vandalorum regni interitu

135) Proc. b. Vand. II 27 init. (ὁ Ἀντάλας) γνοῦς τε Μαρκέντιον, δε τῶν ἐν Βυζακίῳ καταλόγων ἤρ-
χεν, ἐς νῆσόν τινα τῶν ταύτῃ ἐπικειμένων καταφυγεῖν, πέμψας παρ' αὐτὸν, φράσας τε τὸν πάντα λόγον καὶ
τὰ πιστὰ δοῦς, τὸν ἀνθρώπον ἐπηγάγετο. Μαρκέντιος μὲν ἔμενε ἐν τῇ Ἀντάλα ἐν τῇ στρατοπέδῳ, στρατιῶ-
ται δέ, ὅσοι ἐν Βυζακίῳ διατριβὴν εἶχον, εὐνοϊκῶς βασιλεῖ ἔχοντες, Ἀδραμητὸν πόλιν ἐφύλασσον.

136) Proc. b. Vand. II 27 λάθρα δὲ (ὁ Ἀρταβάνης) ἀνελεῖν τὸν Γόνθαριν ἐβουλεύετο, Γρηγόριῳ τε
τῷ ἀνεψιῷ καὶ Ἀρτασίρῃ τῷ δορυφόρῳ κοινολογησάμενος τὸ βούλευμα τοῦτο. Γρηγόριος δὲ αὐτὸν ἐς τὴν
πράξιν ἐνάγων ἔλεξε τοιάδε Ἀρταβάνη, ὅν σοι πάρεστι μόνῳ τὸ Βελισαρίου ἀναδῆσασθαι κλέος' e. q. s.

137) Procopii historias perscrutatus ducibus singulis modo minorem modo maiorem militum numerum
paruisse nemo non intellet.

138) Cor. Ioh. II 312—319. IV 583—594. VII 23—35.

139) Proc. b. Vand. II 11.

140) Cor. Ioh. II 315 hunc habet in saevis fidum sociumque periculis
et virtute virum et discreta mente levamen.
illum etiam summis victo Mavorte triumphis
tot nimios gaudet secum tolerasse labores
Martis et ad summam pariter venisse coronam.

141) Proc. b. Pers. II 27 ἀπήγγελλε Ῥεκινάρτιον ἐπὶ τῇ εἰρήνῃ ἐκ Βυζαντίου ἦκειν.
Cor. Ioh. VII 28 novit ferus omnia Perses
facta viri, ingenium, vires, consulta, labores,
Martis opus clarum, pacemque fidemque benignam.

usque ad Iohannis expeditiones percurrens vix unquam eadem a parte hos viros stetisse invenies. Cusina a. 535 rebellante Antalas, Antala a Solomone deficiente a. 544 Cusina Romanis fidem servavit. Solomone deinde interfecto quamvis Romanas provincias simul vastarent et post pugnam Taciensem una Carthaginem peterent, tamen tunc maxime Cusina clam cum Ariobindo agens Antalae insidias struebat, qui Guntaritho seditionem paranti favebat¹⁴²). Sed Ariobindo trucidato, ubi primum Antalas Guntaritho infestus factus et imperatoris ad partes transgressus est, statim Guntarithi ad amicitiam Cusina se adiunxit et suis copiis expeditionem contra Antalam susceptam adiuvit¹⁴³). Denique bello inter Byzantios et Antalam instaurato Cusina Iohannis magistri socius fidissimus tamque strenuus fuit, ut ipse magistri militum titulo a Iustiniano ornaretur¹⁴⁴). Praeter Cusinam alius Maurorum rex, Ifisdaias, Romanis auxiliatus est. Cuius regnum quamquam certo nomine a Corippo nusquam denotatur, tamen in Numidia situm Cusinaeque agris finitimum fuisse e Iohannidos loco eo elucet, quo Cusina et Ifisdaias inter se discordantes bellum parasse feruntur¹⁴⁵). Iam igitur cum Cusina et Ifisdaias, Numidiae reges, Byzantium a partibus steterint, satis apparet, qui factum sit, ut in Maurorum gentibus rebellibus recensendis a poeta Numidiae septentrionalis neque populus ullus neque oppidum, Numidiae meridionalis ea tantum pars, quae Iaudae Aurasii montis regi pareret, memoraretur¹⁴⁶). Ac de exercitu Iohannis eiusque auxiliis haec hactenus. Nunc de rebus ab eo gestis breviter agendum est.

Byzantium cum innumeris Maurorum praedantium turmis vexaretur¹⁴⁷), hanc provinciam Carthagine profectus Iohannes petivit¹⁴⁸). Maurorum legatione, quae ad ca-

142) Proc. b. Vand. II 25 Ἀρεόβινδος πέμψας παρὰ τὸν Κουζίναν λάθρα ἔπρασε προδοσίας πέρι. καὶ ὁ τε Κουζίνος ἠμολόγησεν, ἐπειδὴν ἐν τῷ ἔργῳ γέγονται, ἐπὶ τε Ἀντάλαν καὶ Μαυρούσιους τοὺς ἐκ Βυζακίου τραπήσεσθαι. — ἀλλήλοις δὲ ἀμφω πολέμιοι τε καὶ ἐυσμενεῖς ταῖς γνώμαις ὄντες ἢ πονερῶ ξυνετάσσοντο.

143) Proc. b. Vand. II 27 Ἀρταβάνης δὲ καὶ Κουζίνος ἐπήγον ἐπὶ τοὺς ἐναντίους τὸ στράτευμα. οὗς δὴ οὐ ξυνεγενόοντες οἱ ἔδν τῷ Ἀντάλῃ Μαυρούσιοι ἐς φυγὴν ἄρμηγτο.

144) Proc. b. Vand. II 28 fin. Cor. Ioh. IV 509—514. 1095. VI 267. 268. 468. 517. VII 262—271. VIII 266—273.

145) Cor. Ioh. VII 244 namque inter sese duri iam semina belli
saevus Ifisdaias et fidus Cusina sumptis
tunc habuere odiis. bellum iam corda futurum
coeperat alterno succendere barbara motu.

146) Cor. Ioh. II 28—161. cf. prooemii huius p. XIV. XV.

147) Cor. Ioh. I 323—349.

148) Cor. Ioh. I 460 Iamque per extensos properans exercitus agros
Byzaci carpebat iter, qua Antonia castra
nomine dictus avis locus est. hic castra Iohannes
mox posuit: legati et iam venere tyranni.

Vnde Antonia castra nomen duxerint et ubi fuerint, nescire me fateor. Antonii Gordiani castra denotari arbitratus est Tauxier. Notice sur Corippe et sur la Iohannide. Rev. Afr. XX 1876 p. 296 'il se porta hors de la ville jusqu' au camp Antonien, champ de bataille situé non loin des faubourgs et témoin jadis de la défaite de Gordien I par Capellien. Là, Jean rencontra l'armée des indigènes commandée par Antalas et aussi par Jerna'. Equidem tumultu brevi, quo Gordianus perijt, perpenso (Herodian VI 9. Iul. Capitol. Gordiani tres 15) a Gordiano castra munita esse, quorum memoria ne VI° quidem saeculo perierit, vix crediderim. Ceterum pugna illa, qua Gordianus filius cecidit, haud dubie in via Thevestina, non in Hadrumetina commissa est. Denique ad castra Antonia Iohannem cum exercitu Maurico congressum primam victoriam reportasse nescio num Tauxier contendisset, si accuratius paullo libri secundi Iohannidos exordium inspexisset.

stra Antonia ei occurrerat, sine responsis in custodia retenta¹⁴⁹) primum oram maritimam, per quam via Hadrumetina processisse videtur, ab hostibus vagantibus liberat¹⁵⁰), deinde in interiora Byzacii conversus in montium, qui planitiem Byzacenam cingunt, margine Maurorum exercitum permagnum invenit¹⁵¹). Neque enim Antalae tantum qui parebant Byzacii populi, sed Syrtici etiam Ierna duce, Numidiae meridionalis gentes cum Ianda rege huc concurrerant¹⁵²). Priusquam ad pugnam se accinxit, Mauris extremas pacis condiciones has proposuit: ut Afri captivi redderentur, Austuriani et Laguantenses in sedes suas redirent, Antalas Iustiniani imperio se subiceret¹⁵³). Quibus condicionibus reiectis Mauri e castris, quae in monte posuerant¹⁵⁴), descenderunt et acie instructa cum Romanorum exercitu conflixerunt. Cum diu vario Marte pugnatum esset, tandem in fugam coniecti Mauri castra repetierunt. Sed praedae, quam totam magister exercitui promiserat¹⁵⁵), spe incitati Romani castra etiam hostium irrupere et diripere. 'Multa inter milia', quae in fuga perierunt, Ierna Marmaridum rex caesus est¹⁵⁶). Praeter praedam ingentem splendidissima hac victoria partem Romanorum exercitus Solomonis etiam signa militaria, quae clade Cillitana Maurorum in potestatem devenerant, recuperavit¹⁵⁷). Praesidiis per provincias dispositis¹⁵⁸) Iohannes exercitum Carthaginem reduxit, summoque civium gaudio exceptus est, cum nemo dubitaret, quin bellum iam peractum ac sepultum esset¹⁵⁹).

Nec vero diuturna tunc pax Africae contigit. Aliquanto enim post populi Syrtici bellum instaurarunt. Si quis Iohannidem solam obiter inspexerit, vixdum Carthaginem revertisse Iohannem, cum Syrticorum rebellio nuntiaretur, credere possit¹⁶⁰). Sed menses certe nonnullos quietem egisse Mauros cum Procopii e verbis (χρόνον δὲ ὕστερον) colligere possumus tum e temporum indicibus paucis, quae per Iohannidos librum sextum dispersa inveniuntur. Bellum enim Syrticum non hieme, qua pugna prima commissa erat, sed tempore eo quo messis instabat, exarsisse et aestate media gestum esse Corippi e narratione elucet¹⁶¹). Cum igitur constet temporis aliquantum inter primam et secundam Iohannis expeditionem interfuisse, iam fieri potuisse intellegemus,

149) Cor. Ioh. I 499 ipsos privato iussit custode teneri.

150) Cor. Ioh. II 1 Pellitur interea cunctis vastator ab oris
Maurus et adverso trepidus calcatur ab hoste.
deserit obsessas fugiens conterritus urbes,
turbatusque metu montes concurrat ad altos.

151) Cor. Ioh. II 162 iam fortis properans densos exercitus hostes
montibus in summis et collibus esse videbat.

152) Cor. Ioh. II 28—161. cf. proemii huius p. VIII—XV.

153) Cor. Ioh. II 344—347. Qui versus quamquam certa coniectura restitui vix possunt, sententiam tamen continere videntur planissimam.

154) Cor. Ioh. II 9. 163. 207. 414. IV 304. 947.

155) Cor. Ioh. IV 1054—1057.

156) Cor. Ioh. IV 1163.

157) Proc. b. Vand. II 28. Cor. Ioh. IV 1154.

158) Cor. Ioh. VI 38—52.

159) Cor. Ioh. VI 58—103.

160) Fournel Les Berbers I p. 102 'Le général romain avait à peine ramené ses troupes à Carthage qu'il apprit l'arrivée des terribles Loustah dans la Byzacène'.

161) Cor. Ioh. VI 247 sterilis nam cernitur annus.
VII 70. 71 iam tempus apertum
aequor habet.

ut tempore hoc intermedio exercitus Iohannis magna parte desumpta imminueretur. Bello enim Syrtico ex oriente novem illi duces, qui primae pugnae interfuerant, non iam in Africa degisse videntur omnes. Vbiunque Iohannidos in libris posterioribus acies Byzantium instructa describitur, illo e numero quinque tantum memorantur: Putzintulus, Geisirith, Iohannes senior, Fronimuth, Tarasis¹⁶²). Ceterorum quattuor, Gentii, qui priore in pugna primum inter duces locum tenuisse videtur, Gregorii, Marturii, Marcentii nomina in libro VI°, VII°, VIII° frustra quaerimus. Casu quodam poetam haec nomina silentio pressisse equidem, cum non poetae magis quam historici munere Corippus fungatur, negaverim. Veri multo similis est, hos viros quattuor cum numeris, quibus praesent, ubi primum Africa pacata videretur, aliam in provinciam transmissos esse, in Italiam forsitan, ubi res Romanae tunc collabebantur. Cum Ifsadaiae etiam auxilio destitutus a Maurorum principe nullo praeter Cusinam Iohannes adiuvaretur, minoribus multo copiis ad maiorem expeditionem aestate anni 547 magister militum profectus est.

Coniuraverant contra Romanos populi Syrtici omnes, qui Ierna Marmaridum rege interfecto Ifuracum regulum Carcasan summum sibi ducem creaverant¹⁶³). Ammonis oraculis in victoriae spem certam erecti¹⁶⁴) gentes multas finitimas, quae priore bello abstinerant, in armorum societatem adiunxere:

Ioh. VI 195

nec solus Ilaguas
aut gentes tantum egerunt quae bella priores
convenere sibi, sed si quis Syrtica rura
asper arat Nasamon, si quis Garamantidos arvis
proximus arva colit, pinguis qui margine Nili
stagna bibunt, venere viri.

Non inepte foederis Maurici incrementis magnitudinem poeta regionibus tribus electis designat, quarum una Nasamonum orientem versus, altera Maurorum, qui Garamantibus (Phazaniae) finitimi erant, meridiem versus, tertia occidentem versus extremos foederatorum fines indicaret. Neque enim de Nili, quos nos novimus, lacubus magnis cogitandum, sed de Mauritaniae Numidiaequae meridionalis (Sahara algérien) stagnis, e quibus Nilum originem ducere veteres opinabantur¹⁶⁵). Magno illo e numero stagnorum certa, ad quae stagnorum Niliacorum nomen referatur, eligi non posse doctissimi quique et studiorum horum peritissimi intellexerunt¹⁶⁶). Tantum liquet tunc Mauros meridiei maxime obnoxios inde ab oasis Syrti maiori proximis usque ad Saharam Algericam belli societatem pepigisse¹⁶⁷). Priusquam periculi ingruentis

162) Cor. Ioh. VI 518—525. VIII 370—377. Vtroque loco novus quidam dux memoratur, cui nomen Sinduit fuisse suspicatus sum.

163) Cor. Ioh. VI 144.

164) Cor. Ioh. VI 145—190.

165) Vitruv. VIII 2, 6. Plinius n. h. V 9, 51. 52. Vivien de St. Martin Le Nord de l'Afrique dans l'antiquité p. 427. 'c'est du Nil mauritanien que Corippus entend parler'.

166) Viv. de St. Martin ibidem p. 435.

167) Proc. b. Vand. II 28 οἱ Λευθαῖαι αὐθις στρατῶ μεγάλῳ ἐκ τῶν ἐπὶ Τριπόλεως χωρίων ἐς Βυζάντιον ἀφικόμενοι τοῖς ἀμφὶ τὸν Ἄνταλαν ἐυνέμιξαν. Perperam certe Procopius iam tunc Antalam cum populis Syrticis castra iunxisse asseverat. Post Iohannis demum cladem Antalam rebellasse Corippus disertis verbis docet VII 236.

nuntius Carthaginem pervenit, iam Tripolitanam per provinciam Mauri vagabantur Byzacique finibus appropinquabant. Quos cum vix attigissent, Iohannis adventu celeri territi cursum verterunt et in deserta regressi sunt¹⁶⁸). Iohannes belli conficiendi cupidissimus hostem in deserta persecutus, sed post dierum paucorum iter irritum militum seditione, qui labores expeditionis per regiones calidas, aqua carentes, steriles aegre ferebant, litora repetere coactus est¹⁶⁹). Vix oram Astricum in finibus attigerat, cum hostes perinde reversi eumque assecuti sunt. Proelio tumultuario ad rivi cuiusdam ripas exorto primum Mauri Cusinae parentes, deinde Romani ipsi in fugam coniecti et dissipati sunt. Cum militum pars magna periit, tum e ducibus unus Iohannes senior ab hostibus circumventus caesusque est¹⁷⁰).

Iam rebus ipsis brevissime relatis, quibus quaeque locis gestae sint, indagemus. Byzacii a finibus recedentes Mauri

siccas superare Gadaias
nec dubitant tristesque locos, quis nullus eundi
vivendique modus.

Gadaiae ubi fuerint, frustra adhuc quaesitum est. Mazzucchellius de Gadabitanis barbaris Tripolitanae provinciae finitimis, quos Procopius memorat, cogitavit. Sed gentis huius patria a Corippo ipso (Ioh. II 117) non Gadāiae, sed Gadābis vocatur. Tauxier oppidum Ghat (28° long. or. 25° lat. sept.) a veteribus Gadaias appellatum esse suspicatur¹⁷¹). Qua coniectura ne quis decipiatur, meminisse sufficiet Ghat a Syrtis minoris litore m. p. fere DCL abesse. Tantum iter nec Maurorum turmae innumerae pecudumque greges ingentes perfecissent, nec Byzantium exercitus suscepisset. Equidem quo accuratius versum totum 'siccas superare Gadaias' examinavi, eo minus de oppido ullo hic verba facere poetam credidi. Apparet enim desertorum quasi limen quoddam hic denotari, quo superato mediis in harenis fugientes versentur. Iam vero Henrici Duveyrier librum illum egregium perscrutans, in quo desertorum, de quibus hic agitur, notitia tota fere nititur, in harenae tumulorum (*Dünen*), quibus desertorum illorum pars magna repleta est, descriptionem incidi¹⁷²). Tumuli tales, qui ventorum vi coacervantur, agitantur, propulsantur, apud Maurorum gentes nonnullas 'el guédéa' vel, ut orthographia Germanica utar, 'gedéa' vocari solent. Parum me peritum linguae Mauricae esse fateor, quam ut hac notula fretus 'Gadaias' illas harenae tumulos regionis desertae esse contendam. Tamen in re desperata, quin virorum doctorum oculos in nominum similitudinem illam adverterem, facere non potui.

Ceterum quam desertorum in partem populi Syrtici ipsi recesserint et Byzantios illexerint, dubitari nequit. Cum enim ad oram maritimam via recta reversus statim Syrtis minoris ad litora Byzantium exercitus pervenerit — quod quidem paullo infra mihi demonstrandum erit —, manifestum est eum desertorum (el Erg) angulum

168) Cor. Ioh. VI 276—291.

169) Cor. Ioh. VI 292—379.

170) Cor. Ioh. VI 437—773.

171) Rev. Afr. XXI 1877 p. 188. Les Louata s'enfoncèrent dans les solitudes brûlantes du midi, et ce fut même eux qui firent connaître aux géographes romains la ville lointaine de Gadaïas (aujourd'hui Ghât), inconnue jusque là à l'antiquité.

172) Henry Duveyrier Exploration du Sahara. Tôme I. Les Touareg du Nord Paris 1865 p. 5 sq.

Sequuntur versus duo intellectu tam difficiles, ut, num prorsus genuini sanique ad nos pervenerint, dubitem ¹⁷⁵).

II 78 nec cessant populos infausti mittere campi,
quos Talanteis nutrix suscepit ab arvis
Tillibaris.

Tillibari memorata tantum constat haud longe a Syrtis minoris oris poetae cogitationes versari. Nam Tillibaris in limitis Tripolitani parte occidentali sita a Syrti minore meridiem versus spatio non nimio distabat ¹⁷⁶). Talantea arva inde haud longe afuisse loci Corippei conexu doceri videtur, cum Tillibaris quasi nutrix Talanteos populos suscipere dicatur. Qua re alius castelli in limite Tripolitano positi, Talalatorum, nomen hic latere suspicatus 'Talalateis' reposui ¹⁷⁷). Sed maiorem, quam ex his versibus, fructum in pugnae Gallicensis loco indagando ex iis, qui iam sequuntur, percipimus.

iunctasque mari distendit harenas
Marta mali genetrix, tristes quos cernere campos
vitasset Romana manus, ni fata dedissent
invida saepe, bonis licet, ultima rumpere fila.

Certe cladis, qua Iohannes ceterorum omnium proeliorum victor Astricum in finibus afflictus est, memor poeta hos gemitus mittit. Cum Marta a Corippo mali genetrix vocetur, eiusque mentione pugnae illius infelicis memoria suscitetur, vix credo quemquam dubitaturum esse, quin proxime a pugnae loco Marta afuerit. Iam vero quoniam Martam a Tacape (nunc Gabes), Syrtis minoris oppido notissimo, m. p. X meridiem versus afuisse e Tabula Peutingerana comperiamus ¹⁷⁸), ubi pugna illa Gallicensis Romanis adversa commissa sit, satis exploratum est.

Qua quaestione profligata ad aliam paullo magis intricatam accedamus. Exercitus Romani prope Martam victi pars, cui Iohannes ipse praerat, in oppidum quoddam parvum vicinum se recepit ¹⁷⁹), pars alia fuga longiore in aliud oppidum litoris Byzaceni ¹⁸⁰) abrepta est, cuius nomen in codice Trivultiano modo satis perspicue 'uinci', modo ita ut et 'uinci' et 'iunci' legi possit, exaratum est ¹⁸¹). Similiter Ferrandi

175) Versibus 78. 79 inter se commutatis melius oratio procederet.

176) It. Ant. p. 75, 5. Not. Dign. Occ. XXV.

177) It. Ant. p. 76. Not. Dign. Occ. XXXI. Eum locum Talalatos tenuisse, quem nunc Ksar Tialet in regno Tunetano meridionali situm viri docti crediderunt, qui tabulam geographicam Africae antiquae Franco-gallicam delineaverunt. Carte de l'Afrique sous la domination des Romains dressée au dépôt de la gubrré d'après les travaux de M. Fr. Lacroix par M. Nau de Champlouis Paris 1864. Sed huius coniecturae nomen tantum similitudine nixae Itinerarium non favet.

178) Tab. Peut. segm. VI D. Si nomen magis similitudini quam Tabulae numeris confidere liceret, Martam non X, sed XXV m. p. meridiem versus a Tacape afuisse suspicarer, ubi vicus haud exiguus Martae situs est, qui iam mediæ aevi a scriptoribus memoratur. Marite apud Scheikh-et-Tidjani. Voyage dans la régence de Tunis. Journ. Asiat. série V. tome I p. 104. Martae apud Moula Ahmed. Exploration scientifique de l'Algérie IX Paris 1846 p. 267. Ceterum Martae praeter Anonymum Ravennatem scriptorum veterum nemo mentionem fecisse videtur, nisi forte hoc oppidulum nomine Μαρθαρά denotatur in Appiani Punicis 55.

179) Cor. Ioh. VII 1—3.

180) Cor. Ioh. VII 140. 391. 392. VIII 20. 26.

181) Cor. Ioh. VII 391 uinci. 478 uicte ensibus. VII 111. 136 uinci vel iunci. VIII 20 uincibus vel iuncensibus.

codices nutant, quorum alii Vincense, alii Vivecense, alii Iuncense litus exhibent¹⁸²⁾. Alios apud scriptores oppidi Vincensis vestigium certum nullum, vestigia autem certissima oppidi Iuncensis inveni, quod non modo scriptis ecclesiasticis Latinis¹⁸³⁾, sed a Graecis etiam scriptoribus memoratur, qui litterarum confusio illi (iu = ui) haud obnoxii nomen 'Ιούκη vel 'Ιούγκη melius servaverunt¹⁸⁴⁾. De situ oppidi huius Iuncensis quid veteres tradiderint, indagans cum in scriptis ecclesiasticis Byzacenam ad provinciam pertinuisse inveni, tum Procopii e loco tantum collegi, oppidum fuisse maritimum Byzacii meridionalis, quod a promontorio Capitis Vadorum meridiem versus spatio haud parvo distaret¹⁸⁵⁾. Tamen oppidum hoc Iuncense litoris Byzaceni cum Corippeo illo oppido Vincensi vel Iuncensi eodem in litore sito confundere non audeam, nisi Ferrandi loco accuratius examinato, ubi oppidum Vincense vel Iuncense ab eo memoratum fuerit, et quod nunc eius rudibus nomen sit, indagare mihi contigisset. Egregia litoris Byzaceni descriptio haec apud Ferrandum extat: 'Est — inquit — in medio vadosi maris sinu monasterium Iuncensi litori proximum, Bennefensi autem maxima ex parte contiguum, ubi neque hortos colere parvissimi scopuli limes sinit angustus, neque ligni vel potabilis aquae consolatio saltem ministratur exigua, sed rei utriusque per brevissimas naviculas quotidie sufficientia praeparatur'. Quo in monasterio degens Fulgentius 'ex palmarum foliis flabellos saepissime contexebat'. Notis his uberrimis Iuncensis litoris situs bene denotatur. Quamquam tota Byzacii meridionalis ora inter Cercinam et Tacapen extensa vadoso mari infesta navibus est, tamen, qui sinus litoris eius scopulum monasteriumque a Ferrando descriptum continuerit, tabula geographica inspecta nemo ambiget. Nullus enim Syrtis minoris totius sinus insulas minutas, scopulos aqua carentes, nec silvis nec hortis sufficientes continet nisi is, qui 'bay of Surkenis' in tabula Anglica nominatur¹⁸⁶⁾. Insulae Surkenis hodie desertae sunt, sed in scopulo perparvo aedium antiquarum, monasterii, ni fallor, a Ferrando memorati rudera extant¹⁸⁷⁾. Iam vero, si litori Iuncensi vel Vincensi proximum fuisse sinum vadosum, in quo monasterium illud situm esset, meminimus litorisque insulis Surkenis vicini loca oppidorum antiquorum reliquiis conspersa perquirimus, propiorem nullum invenimus quam Kasr Vnga, qui locus septentrionem versus m. p. X ab insula Surkenis distat¹⁸⁸⁾. Hic oppidum Iuncense vel

182) Ferrand. vit. Fulgentii XIV 29.

183) Locos omnes, quibus oppidum episcopale Iuncense, concilium Iuncense ab episcopis provinciae Byzacenaе a. 524 habitum, episcopi Iuncenses quattuor memorantur, diligenter collegit Morcelli. Africa Christ. I p. 192. 193.

184) Proc. b. Vand. I 15 'Ιούκη. Notitia episcopatum Graeca cum Hieroclii Synecdemo edita a Pindero et Partheyo Berolini 1866 p. 78. 'Ιούγκη (Ἐπαρχία Βουζακίτης).

185) Proc. b. Vand. I 15 Archelaus ne ad Caput Vadorum Belisarius naves appellat, dissuadens ἢ οὐκ ἀκροάσασθε — inquit — ὡς ταύτην μὲν τὴν ἀκτὴν ἐννέα ἡμερῶν ὁδὸν, λέγω δὲ εἰς 'Ιούκην ἐκ Καρχηδόνας, κατατείνειν φασίν, ἀλλ' ἡμενὸν τε παντελῶς οὐσαν καὶ τοῖς ἀνέμοις ὄθεν ἂν ἐπιπνεύσειαν ἐκχειμένην;

186) Mehediah to Ras Makhabez. London published at the Admiralty 5th March 1867. No. 249.

187) In exigua quadam ex insulis Surkenis tabula Anglica 'ruins' notat.

188) Kasr Vnga viderunt et descripserunt Grenville Temple. Excursions in the Mediterranean. Algiers and Tunis. London 1835 II p. 120. 121. V. Guérin Voyage arch. dans la rég. de Tunis I p. 182. 183. Aliarum aedium inter rudera basilicae Byzantiae muri etiamnunc eminent.

Vincense a Ferrando memoratum fuisse arbitror. Vtra nominis forma vera sit quae-rens si loci nomen hodiernum respicio, inter Vnga et 'Ιούγκη tantam video similitudinem intercedere, ut etiam apud Ferrandum lectionem 'Iuncensi litori' ceteris potio-rem habeam. Soli supersunt Iohannidos loci, quibus de nominis Vincensis et Iuncensis forma ambigatur. Non nego fieri potuisse, ut eodem in litore Byzacii meridionalis milium paucorum intervallo dirempta oppidula duo existerent, alterum Iuncense scrip-toribus antiquis multis memoratum, alterum Vincense, cuius memoriam Corippus solus servaverit. Tamen cum ne Corippi quidem codex satis sibi constet, nonnullis locis forsau Iunci, non Vinci exhibēis, deinde admitti vix posse videatur oppidum, quod bis belli eiusdem quasi sedes fuerit, ne Notitia quidem episcoporum Byzacii nominari, equidem dubitare iam desii, quin nomen Iuncense a ceteris scriptoribus commendatum in Iohannide quoque restituendum sit. Quodsi ad locum, qui nunc Kasr Vnga dicitur, omnia retuleris, quae de Vincensi vel Iuncensi oppido Corippus tradidit, accuratius multo, quam adhuc fieri potuit, res, quae libris Iohannidos posterioribus enarrantur, intellegentur.

Vbi Iohannes magister, qui e clade Martensi in oppidum quoddam vicinum se receperat, magnam exercitus victi partem longius aufugisse et in oppido Iuncensi se expectare certior factus est, statim cum militibus, quos secum habebat, eo profectus copias dispersas congregavit¹⁸⁹). Nec vero exercitui pugna infelici afflicto ita con-fidebat, ut extemplo bellum instaurare auderet. Sed praesidiis, quae oppida munita defenderent, per provincias dispositis ipse cum reliquo exercitu septentrionem versus recedens primum oram maritimam legit, quod tutius navibus commeatus advehebatur. Brevi autem post a via litorali Carthaginensi deflectens fines Zeugitaniae occidentales petivit¹⁹⁰), quo propius ad Numidas foederatos accederet, quorum auxiliis se subleva-tum iri sperabat¹⁹¹). Mauris victoribus Africam totam Carthaginem usque percurren-tibus Iohannes Laribus (nunc Lorbus) consedit, quod oppidum Iustiniani iussu egregie munitum erat¹⁹²). Quam diu hic commoratus sit, parum exploratum est. Procopius paullo post (ὁ πολλῶ ὕστερον) inde ad bellum renovandum processisse asseverat¹⁹³). Sed Corippi narratione perpensa, quin per hiemem totam annorum 547/8 Iohannes Laribus quietem egerit, dubitari vix potest. Auxilia enim imperata non tam celeriter, quam speraverat, advenerunt. Copiae, quas Athanasius¹⁹⁴) Africae praefectus prae-

189) Cor. Ioh. VII 110. 111. 136.

190) Cor. Ioh. VII 137—142.

191) Cor. Ioh. VII 63—69.

192) De Laribus cf. Sall. Iug. 60. Ptol. IV 3, 28. Tab. Peut. It. Ant. p. 26, 3 W. Aug. adv. Don. VI 20. Vict. Vit. II 7, 9. Proc. b. Vand. II 22. 28. Inscr. apud Henzen 5327. de vestigiis urbis Grenv. Temple Excursions in the Mediterranean II p. 272. 273. Guérin Voyage arch. dans la rég. de Tunis II p. 72. 79

193) Proc. b. Vand. II 28.

194) Ioh. VII 199—235 poeta narrat, quam diligenter clade Martensi nuntiata Romani Iohanni sub-venturi Carthagine bellum paraverint. Omnium studia bellica incitasse, rexisee, ordinasse fertur vir quidam insignis, aetate proventus (v. 199—208), qui maior natu quam Iohannes magister (v. 208) summum Cartha-gine dignitatis locum tunc tenuisse videtur. Senem hunc laudibus summis dignum non indicis tantum ob-scure, verbis 'pater', 'genitor', 'tantus vir', 'veneranda senectus', 'gravitas seniumque', sed nomine ipso enuntiatio denotandum poetae fuisse quisvis videt. Diu frustra, ubi nominis huius vestigia laterent, quaevisi, donec in loci totius versu primo VII 199 invenirem. Cum enim in codice haec exarata videssem:

torio festinanter Carthagine collegit collectasque ad Iohannem duxit, exiguae admodum fuisse videntur. Plus virium in Mauris foederatis erat¹⁹⁵). At infelicissime accidit, ut eorum reguli, Cusina et Ifisdaias, inter se discordes arma pararent. Iohanni Stephanidi demum, quem legatum magister in Numidiam misit, contigit, ut socios litigantes inter se conciliaret et ab utroque auxilia magna impetraret¹⁹⁶). Tandem vere, ut videtur, anni 548¹⁹⁷) Numidarum turmae ingentes ad Iohannem accurrerunt. Cusina triginta milia, Ifisdaias centum milia Maurorum adduxisse fertur¹⁹⁸). Quibus de numeris quidquid iudicamus, sive veros sive iusto nimios credimus, tantum inter omnes constat, tunc in Mauricis magis quam in Romanis copiis exercitus robor victoriaeque spem positam fuisse. Praeter Cusinam et Ifisdaiam Iaudas, Aurasii montis rex, Iohanni suppetias venit, qui, quamquam diu Romanis infestissimus fuerat et priori Iohannis victoriae armis offecerat, tunc tamen Maurorum forsitan finitimorum viribus territus iisdem, quibus illi, partibus favebat¹⁹⁹). Locus, quo Maurorum auxilia convenerunt, Arsuris a poeta vocatur²⁰⁰). Quod nomen neque in Arzugis mutandum²⁰¹), neque pro Assuris, Zeugitaniae oppido notissimo (nunc Henschir Zanfur) accipiendum²⁰²) est, sed ad Byzacii oppidulum quoddam episcopale ceteris a scriptoribus nunquam memoratum pertinet²⁰³). Ceterum non in regionem Larensem Maurorum catervas ingentes contractas esse, sed in Byzacii partem vicinam occidentalem non est quod miremur, si quidem facilius exercitus latius dispersus alitur quam coactus in unum locum hibernis militum exhaustum.

Copiis tantis collectis Iohannes denuo concertandum ratus in planitiem magnam Byzacenam descendit, cuius in parte interiore, in campis Mammensibus²⁰⁴), et Marmaridae et Antalas, qui post pugnam Martensem bellum receperat, castra habebant²⁰⁵).

at pater alternans anas uis (vel anas ius) ordine curas,
ego: at pater alternans Athanasius ordine curas
facillima coniectura, litteris paucis additis restitui. Litteras 'ath' eo facilius intercidere potuisse, quod versus vocula 'at' inciperet, neminem fugiet. Favet praeterea coniecturae huic locus alius, quo idem ille Athanasius Africae praefectus praetorio a Corippo memoratur, Ioh. IV 232—239. Iisdem enim fere verbis 'pater', 'genitor', 'cana gravitas' illic Athanasius ornatur, quibus nostro loco poeta utitur.

195) Proc. b. Vand. II 28. Jordan. Rom. c. 366 Momms. p. 242^b Mur. 'Mauros partis adversae per pacificos Mauros superatos'.

196) Cor. Ioh. VII 242—261.

197) Aestivo tempore postremam Iohannis expeditionem susceptam esse satis elucere videtur e Iohannidos VII 320—332. 351—371. VIII 84. 258. 259.

198) Cor. Ioh. VII 266. 267. 272.

199) Cor. Ioh. VII 277. VIII 126. Parum igitur accurate Procopius b. Goth. IV 17 haec narrat. (Ἰωάννης) ἔνα τῶν ἐν Μαυρουσίοις ἀρχόντων ἐταιρισάμενος, Κουτζίναν ὄνομα, τὰ τε πρότερα μάχη τοὺς ἄλλους ἐνίκησε καὶ οὐ πολλῶ ὕστερον Ἀντάλαν καὶ Ἰάβδαν, οἱ Μαυρουσίαν τῶν ἐν Βυζακίῳ καὶ Νουμιδίᾳ τὸ κράτος εἶχον, ὑποχειρίους πεποιήται. εἰποντό τε αὐτῶ ἐν ἀνδραπόδων λόγῳ.

200) Cor. Ioh. VII 273.

201) Haupt Opusc. III 616.

202) Tauxier Rev. Afr. XX 1876 p. 298.

203) Not. prov. Byzacenae 67 episcopus Arsuritanus nominatur.

204) Mammam oppidum in Byzacii limite, magnis in campis, qui montibus cingebantur, sitam fuisse e Procopii b. Vand. II 11. de aedif. VI 6 discimus. Sunt, qui montem Burgaonem campis Mammensibus imminuentem (Proc. b. Vand. II 11. 12) eundem esse suspicentur, qui nunc Djebel bu Ghanem vocetur (Tauxier l. l.). Sed nominis illius veteris et nominis, quod Arabes monti cuidam indiderunt, similitudini fortuitae quis fidat?

205) Cor. Ioh. VI 283—290.

Marmaridum dux Carcasan, ubi Iohannis exercitum appropinquare comperit, statim cum Romanis configendum esse censuit. Sed vicit Antalae consilium, qui itineribus magnis, aestatis caloribus, inopia fatigandum prius Romanorum exercitum, quam armis vinceretur, demonstravit²⁰⁶). Dierum igitur decem itinere per totam provinciam Byzacenam usque ad oram maritimam regressi Mauri in agro Iuncensi consederunt²⁰⁷). Eandem regionem Iohannes de hostium itinere per exploratores, de Antalae consilio captivorum verbis certior factus petivit²⁰⁸). Cum autem tunc quoque hostes proelium detrectantes a litore in regionem quandam Byzacii meridionalis montibus obsitam recederent²⁰⁹), persequi eos Iohannes destitit et in ora maritima castra munivit, ubi exercitus summa et celeritate et securitate commeatus navibus undique advectos acciperet²¹⁰). Fore enim confidebat, ut hostes e terris asperis incultisque, quas petierant, mox inopia coacti ad litora reverterentur. Haud dubie ipsa in regione maritima eos expectasset, nisi exercitus Byzantii seditione, ut belli finem acceleraret, adductus esset. Milites Romani belli periculis et laboribus continuis confecti, mercede pacta se iam dudum destitutos esse indignantes²¹¹) Iohannem, quem miseriae egestatisque suae auctorem criminabantur, armis infestis petiverunt. Vix Iohanni ipsi cum ducibus et armigeris fidis evadere castris furiosis²¹²) et Maurorum foederatorum ope²¹³) tumultum Romanorum comprimere contigit. Vbi seditionem sedavit, magister consilio mutato hostes insecutus haud longe ab iis in campis Catonis consedit²¹⁴). Sed tam bene locorum natura hostium castra munita invenit, ut expugnari posse ea desperans ipse quietem agere constitueret, donec frumenti inopia coacti e locis asperis in campos planos descenderent. Quae spes eum non fefellit²¹⁵). Paucis enim diebus post in planitie Marmaridae castra posuerunt. Brevi deinde itinere cum ad hostes proxime Iohannes accessisset²¹⁶), dominica die²¹⁷) exercitus uterque ad proelium eductus est. Congressione facta primum exercitus Romani cornu alterum, cui Cusina, Maurorum regulus, et Putzintulus dux praeerant, ab hostibus vehementer pressus lababat.

206) Cor. Ioh. VII 296—310.

207) Cor. Ioh. VII 370—373. 391—393.

208) Cor. Ioh. VIII 20.

209) Cor. Ioh. VIII 39. Tauxier Rev. Afr. XX 1876 p. 298 ils se hâtèrent de décamper et de se jeter dans le massif qui borde au sud la Tripolitaine. — Non in Tripolitanam provinciam, sed in Byzacii tantum partem extremam meridionalem, in montes forsitan Tritonis lacui vicinos, Mauros recessisse inde consequitur, quod pugna, qua paulo post Iohannes Mauros ad internectionem vicit, in Byzacio commissa est. cf. Ioh. VI 181—184.

210) Cor. Ioh. VIII 26—31. 41—48. Vbi portus Lariscus, quo naves frumentarias convenire Iohannes iussit, situs fuerit, ignoramus.

211) Cor. Ioh. VIII 81. 85.

212) Cor. Ioh. VIII 111.

213) Cor. Ioh. VIII 127—129. 144. 148.

214) Cor. Ioh. VIII 165. 166. Vbi fuerint campi Catonis et unde nomen duxerint, nescire me fateor. Non prope Vticam fuisse — id quod Mazzucchellius suspicatus est — sed in Byzacio interiore constat. cf. Ioh. VI 181—184.

215) Cor. Ioh. VIII 167—179.

216) Cor. Ioh. VIII 225—230. versu 229 committere pugnam
vicinis liceat ferventi caede Lataria.

loci, quo pugnatum sit, nomen scriptoribus ceteris non notum Corippus tradidisse videtur.

217) Cor. Ioh. VIII 214. 254—257.

Putzintulus ipse fortiter pugnans mortem oppetivit²¹⁸⁾. Sed in tempore Iohannes, qui altero cornu hostes sibi oppositos profigaverat, laborantibus subvenit²¹⁹⁾. Tota tunc Maurorum acie in fugam conversa Romani victores stragem ingentem ediderunt. Praeter alios duces permultos²²⁰⁾ Carcasan, Marmaridum rex summus, occisus est²²¹⁾. Cuius morte relata Iohannidos liber octavus in fine mutilus desinit. Sed Procopii ex historiis discimus tantam fuisse Maurorum cladem, tam graviter eorum vires labefactatas esse, ut multos per annos invasionibus provincias Romanas vexare non auderent, Africaeque fessae tandem aliquando pax malorumque intermissio contingeret²²²⁾.

Iohannes magister annos certe nonnullos provinciae, quam hostium incursionibus continuis liberaverat, praefuit. Anno enim p. Chr. n. 553 in Sardiniam provinciam, quae ad Africanam dioecesim pertinebat, expeditionem suscepisse fertur²²³⁾. Paulo autem post mortem obiisse videtur, cum nomen eius neque belli Gothici annis postremis neque postea unquam memoretur. Verisimillimum est superstitem eum non fuisse anno 562, quo Africae res denuo turbatae sunt. Iohannes enim Rogatinus tunc Africae praefectus Maurorum regem Romanis fidissimum Cusinam dolis circumventum e medio sustulit²²⁴⁾. Perfidiae tantae ultores Cusinae filii Mauris ad arma vocatis Africanam totam crudelissime vastarunt. Tunc novum bellum Mauricum exarsit, quod tam male a Byzantiis gestum est, ut regni Iustiniani annis extremis ad ultimas miseras Africa delaberetur²²⁵⁾.

PROCOPII DE BELLO VANDALICO CAPITA SELECTA.

Procopii in libro altero de bello Vandalico cum tota fere Iohannidos interpretatio historica nitatur, iis, qui Corippi libris uterentur, gratum me facturum Mommsenus iudicavit, si huic prooemio Procopii capita ea, quae huc pertinent, addidissem. Cum autem ne Bonnensis quidem editio neque interpolationibus, quibus libri manu scripti multi inquinati sunt, omnino careat, neque in nominibus propriis scribendis satis sibi constet, a viro docto, qui nunc codicibus optimis denuo excussis Procopii libris recensendis operam navat, Guilelmo Meyero Monacensi, ut e schedis suis, quae ad

218) Cor. Ioh. VIII 473—496.

219) Cor. Ioh. VIII 457—472.

220) Jordan. Rom. c. 356 Momms. p. 242^b Mur. 'una die decem et septem praefectos extinxit, pacemque totius Africae iuvante domino impetravit.

221) Cor. Ioh. VIII 627—634. VI 184—187.

222) Proc. b. Vand. II 28 fin. b. Goth. IV 17.

223) Proc. b. Goth. IV 24.

224) Ioh. Malal. Chronogr. XVIII p. 495. 496 ed. Dind.

225) Cor. laud. Iust. I 18—21. Anast. 37.

capita illa emendanda pertinerent, mecum communicaret, petivi. Qui tanta liberalitate mihi morem gessit, ut non modo menda quaedam parvula editionis Dindorfianae notaret, sed horum capitum omnium lectionis varietatem notulis criticis indicaret, quas Procopii textui addere mihi licuit.

Dind. I p. 493 Proc. de b. Vand. II 19 Γερμανὸν δὲ ξύν τε Συμμάχῳ καὶ Δομνίκῳ μεταπεμφόμενος βασιλεὺς Σολομῶνι αὐθις ἅπαντα Λιβύης τὰ πράγματα ἐνεχείρισε, τρισκαίδεκατον ἔτος τὴν αὐτοκράτορα ἔχων ἀρχὴν· στρατεύμᾶ τε αὐτῷ παρασχόμενος καὶ ἄρχοντας ἄλλους τε καὶ Ῥουφίνον καὶ Λεόντιον τοὺς Ζάννα τοῦ Φαρεσμάνου καὶ Ἰωάννην τὸν Σισινιόλου υἱόν. capitibus II 19. 20 Solomonis in montem p. 501 Aurasium expeditio enarratur, qua feliciter confecta Ζάβην τε τὴν χώραν, ἣ ὑπὲρ ὄρος τὸ Αὐράσιόν ἐστι Μαυριτανία τε ἡ πρώτη καλεῖται μητρόπολιν Σίτιφιν ἔχουσα, τῇ Ῥωμαίων ἀρχῇ ἐς φόρου ἀπαγωγὴν προσεποιήσατο. — καὶ ἀπ' αὐτοῦ Λίβυες ἅπαντες, οἱ Ῥωμαίων κατήκοι ἦσαν, εἰρήνης ἀσφαλούς τυχόντες καὶ τῆς Σολομῶνος ἀρχῆς σῶφρονός τε καὶ λίαν μετρίας, ἔς τε τὸ λοιπὸν πολέμιον οὐδὲν ἐν νῷ ἔχοντες, ἔδοξαν εὐδαιμονέστατοι εἶναι ἀνθρώπων ἀπάντων.

21. τετάρτῳ δὲ ὕστερον ἐνιαυτῷ ἅπαντα σφίσι ἀγαθὰ ἐς τούναντίον γενέσθαι ξυνέπεσον. ἔτος γὰρ ἑβδομὸν τε καὶ δέκατον Ἰουστινιανοῦ βασιλέως τὴν αὐτοκράτορα p. 502 ἀρχὴν ἔχοντος, Κῦρός τε καὶ Σέργιος οἱ Βάχχου τοῦ Σολομῶνος ἀδελφοῦ παῖδες πόλεων τῶν ἐν Λιβύῃ πρὸς βασιλέως ἄρχειν ἔλαχον, Πενταπόλεως μὲν ὁ Κῦρος ὁ πρεσβύτερος, Τριπόλεως δὲ Σέργιος. Μαυρούσιοι δὲ οἱ Λευάθαι¹⁾ καλούμενοι στρατῷ μεγάλῳ ἐς Λεπίμαγναν πόλιν παρ' αὐτὸν ἵκοντο ἐπιθρολῶντες ὅτι δὴ τούτου ἕνεκα ἤκοιεν, ὅπως ὁ Σέργιος δῶρα καὶ ξύμβολα σφίσι τὰ νομιζόμενα δοῦς τὴν εἰρήνην κρατύνηται. barbaris nobilibus octoginta, qui fide accepta in urbem intraverant, interfectis Maurorum exercitus urbem petit et ante portas cum Romanis acie configit.

p. 503 χρόνῳ δὲ ὕστερον οἱ μὲν βάρβαροι μίζονι παρασκευῇ ἐπὶ Ῥωμαίους ἐστράτευσαν. Σέργιος δὲ παρὰ Σολομῶνα τὸν θεῖον ἐστάλη, ἐφ' ᾧ καὶ αὐτὸς μίζονι στρατῷ ἐπὶ τοὺς πολεμίους ἴοι· οὐ δὴ καὶ Κῦρον τὸν ἀδελφὸν εὗρεν. οἱ τε βάρβαροι ἐς Βυζάκιον ἀφικόμενοι πλεῖστα ἐξ ἐπιδρομῆς ἐλήσαντο τῶν ἐκείνη χωρίων· Ἀντάλας δὲ

p. 504 (οὐπὲρ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν λόγοις ἐμνήσθη, ἅτε Ῥωμαῖοις πιστοῦ διαμεμενηκότος, καὶ δι' αὐτὸ μόνου ἐν Βυζακίῳ Μαυρουσίων ἄρχοντος) ἤδη Σολομῶνι ἐκπεπολεμημένος ἐτόγγανεν, ὅτι τε τὰς σιτήσεις, αἷς αὐτὸν βασιλεὺς ἐτετιμῆκει, Σολομῶν ἀφείλετο καὶ τὸν ἀδελφὸν τὸν αὐτοῦ ἔκτεινε, ταραχὴν αὐτοῦ τινα ἐς Βυζακηνοὺς γινόμενῃ ἐπενεγκῶν· τότε γοῦν²⁾ τούτους Ἀντάλας τοὺς βαρβάρους ἄσμενός τε εἶδε καὶ ὁμαιχιμίαν ποιησάμενος ἐπὶ Σολομῶνά τε καὶ Καρχηδόνα σφίσι ἠγήσατο. Σολομῶν δὲ, ἐπεὶ ταῦτα ἤκουσε, παντὶ τῷ στρατῷ ἄρας ἐπ' αὐτοὺς ἤει, καὶ καταλαβὼν ἀμφὶ πόλιν Τεβέστην, ἐξ ἡμερῶν ὁδῷ Καρχηδόνας διέχουσαν, ἐστρατοπεδεύσατο αὐτός τε καὶ οἱ Βάχχου τοῦ ἀδελφοῦ παῖδες, Κῦρός τε καὶ Σέργιος καὶ Σολομῶν ὁ νεώτατος. δείσας τε τὸ τῶν βαρβάρων πλῆθος ἐπέμφε παρὰ τῶν Λευαθῶν³⁾ τοὺς ἄρχοντας, μεμφόμενος μὲν ὅτι δὲ ἔνσπονδοι Ῥωμαίων ὄντες εἶτα ἐν ὅπλοις γενόμενοι ἐπ' αὐ-

1) Λευάθαι *codd.* plerique, λεβάθαι unus e deterioribus. λεμάνθων *codd.*

2) *al.* οὖν.

3) Λευαθῶν, λεβάνθων,

τοὺς ἤκουσι, τὴν δὲ εἰρήνην ἀξιῶν ἐν σφίσι κρατύνασθαι, ὄρκους τε ὁμῆσθαι τοὺς δεινοτάτους ὑπέσχετο, ἢ μὴν ἀμνηστία τῶν πεπραγμένων ἐς αὐτοὺς χρήσασθαι⁴⁾. χλευάζοντες δὲ τὰ εἰρημμένα οἱ βάρβαροι πάντως αὐτὸν ὁμῆσθαι τὰ Χριστιανῶν λόγια ἔφασαν, ἅπερ καλεῖν εὐαγγέλια νενομίκασιν. οὐκοῦν ἐπειδὴ Σέργιος ταῦτα ὁμώσας εἶτα τοὺς πιστεύσαντας ἔκτεινε, βουλομένοις σφίσι αὐτοῖς εἶη ἐς μάχην ἰούσι τούτων δὴ τῶν λογίων ἀποπειράσασθαι⁵⁾, ὅποιαν τινὰ πρὸς τοὺς ἐπιόρκους δύναμιν ἔχουσιν, ὅπως αὐτοῖς βεβαίωτατα πιστεύσαντες οὕτω δὴ ἐπὶ τὰς ξυνηθῆκας καθιστῶνται. ταῦτα Σολομῶν ἀκούσας τὰ ἐς τὴν ξυμβολὴν ἐξηρτύετο.

τῇ δὲ ὑστεραία μοίρᾳ τινὶ τῶν πολεμίων λείαν ὅτι πλείστην ἀγούσῃ ξυμβολῶν καὶ μάχῃ νικήσας ἀφελῶν τε τὴν λείαν ἐφύλασσε πᾶσαν. δυσανασχετοῦσι δὲ τοῖς στρατιώταις καὶ δεινὰ ποιουμένοις, ὅτι δὴ αὐτοῖς οὐκ ἐδίδου τὰ λάφυρα, ἔφασκεν ἀναμένειν τὸ τοῦ πολέμου πέρας, ὅπως δὴ ἅπαντα τηνικαῦτα διανεμῶνται, καθάπερ ἂν ἐς τὴν ἀξίαν ἐπιβάλλον ἕκαστῷ φαίνηται. ἐπεὶ δὲ αὐθις οἱ βάρβαροι πάσῃ τῇ στρατιᾷ ἐς ξυμβολὴν ὤρμητο, ἐνταῦθα Ῥωμαίων τέ τινες ἀπελείποντο⁶⁾ καὶ οἱ ἄλλοι οὐ ξὺν προθυμίᾳ ἐς τὴν παράταξιν ἦσαν. καὶ⁷⁾ πρῶτα μὲν⁸⁾ ἀγχώματος ἐγεγόνει ἡ μάχῃ, ὕστερον δὲ πληθῆι πολλῶν ὑπερβαλλομένων τῶν Μαυρουσίων, Ῥωμαίων⁹⁾ μὲν οἱ πολλοὶ ἔφευγον, Σολομῶν δὲ καὶ ἀμφ' αὐτὸν τινες χρόνον μὲν τινα βαλλόμενοι ἀντείχον, ὕστερον δὲ ὑπερβιαζομένων τῶν πολεμίων σπουδῇ ἔφευγον, ἐς τὸ ῥύακος ἐκείνῃ ῥέοντος χαράδραν ἀφίκοντο. ἐνθα δὴ ὀκλάσαντος οἱ τοῦ ἵππου Σολομῶν ἐκπίπτει ἐς ἔδαφος, καὶ αὐτὸν κατὰ τάχος χερσὶν¹⁰⁾ οἱ δορυφόροι ἀράμενοι ἐπὶ τοῦ ἵππου καθίζουσι. περιώδυνον δὲ γεγονότα καὶ ἀδύνατον¹¹⁾ ἔτι τοῦ χαλινοῦ ἔχασθαι καταλαβόντες οἱ βάρβαροι αὐτὸν τε κτείνουσι καὶ τῶν δορυφόρων πολλούς. αὕτη τε τοῦ βίου τελευτὴ Σολομῶνι ἐγένετο.

p. 506 22. τελευτήσαντος δὲ Σολομῶνος, Σέργιος αὐτοῦ, ὥσπερ εἴρηται, ἀδελφιδοῦς ὦν, δόντος βασιλέως, παρέλαβε τὴν Λιβύης ἀρχήν. ὃς δὴ φθορᾶς πολλῆς αἰτιώτατος τῷ Λιβύων γένει ἐγένετο, ἅπαντές τε αὐτοῦ τῇ ἀρχῇ ἤχθηοντο. — μάλιστα δὲ πάντων ὁ Σισινιόλου Ἰωάννης τῇ Σεργίου δυνάμει χαλεπῶς εἶχε. ἀγαθὸς γὰρ ὦν τὰ πολέμια καὶ διαφερόντως εὐδόκιμος, ἀχαρίστου τοῦ ἀνθρώπου ἀτεχνῶς ἔτυχεν. διὸ δὴ οὔτε οὗτος οὔτε ἄλλος τῶν πάντων οὐδεὶς ὅπλα ἀνταίρειν τοῖς¹²⁾ πολεμίοις ἠβούλετο¹³⁾. τῷ τε Ἀντάλα οἱ τε Μαυρούσιοι σχεδὸν τι ἅπαντες εἶποντο καὶ Στότζας ἐκ Μαυριτανίας μετάπεμπος ἦλθεν. ἐπεὶ τε οὐδεὶς σφίσι ἐπεξήει τῶν πολεμίων, ἠγγόν τε καὶ ἔφερον ληϊζόμενοι ἀδεῶς ἅπαντα. —

p. 509 23. Ἀντάλας δὲ καὶ ὁ τῶν Μαυρουσίων στρατὸς ξυναλέγοντο αὐθις ἐν Βυζακίῳ, καὶ αὐτοῖς Στότζας ξυνην, στρατιώτας τε ὀλίγους τινὰς καὶ Βανδύλους ἔχων. Ἰωάννης δὲ ὁ Σισινιόλου, πολλὰ λιπαρούντων Λιβύων, στρατεύμα ἀγείρας ἐπ' αὐτοῦς ἦλθεν. ἐτύγχανε δὲ Ἰμερίος Θραξῆ τῶν ἐν Βυζακίῳ καταλόγων ἀρχων, ὃν δὴ τότε Ἰωάννης ἐκέλευε πάντας ἐπαγόμενον τοὺς ταύτη καταλόγους ξὺν τοῖς ἐκάστῳ ἡγουμένοις ἐλθόντα ἐς χωρίον Μενεφέση¹⁴⁾, ὃ ἐστὶν ἐν Βυζακίῳ, σφίσι ξυμιῖται. ὕστερον δὲ ἀκούσας ἐνταῦθα ἐστρατοπεδεῦσθαι τοὺς πολεμίους, Ἰμερίῳ ἔγραφε τὰ τε ξυμπεσόντα

4) *al.* χρήσασθαι. 5) *al.* ἀποπειράσθαι. 6) *al.* ἀπελείποντο. 7) *al.* καὶ *omittitur*.
8) *post* μὲν *al.* οὖν *additur*. 9) *al.* Ῥωμαῖοι. 10) *al.* ταῖς χερσὶν. 11) *al.* ἀδυνατοῦντα.
12) *al.* ἐν τοῖς. 13) *al.* ἠβούλοντο. 14) μενεφέση, μενεφεσῆ, μενεφέση *codd.*

- δηλῶν καὶ σφίσιν ἐπαγγέλλων ἐτέρωθι ἀναμίγνυσθαι, ὅπως μὴ κατὰ μόνας, ἀλλὰ κοινῇ ἅπαντες ὑπαντιάσωσι τοῖς πολεμίοις. τύχῃ δὲ τινι οἱ ταῦτα τὰ γράμματα ἔχοντες ὁδῶν ἐτέρῳ χρησάμενοι τὸν Ἰμέριον εὐρεῖν οὐδαμῇ ἴσχυσαν, ἀλλὰ ἐν τῷ στρατῷ ἐμπεπτωκὸς ἐς τὸ τῶν ἐναντίων στρατόπεδον γέγονεν ὑπὸ ταῖς ἐκείνων χερσίν. ἦν δὲ τις ἐν τούτῳ τῷ Ῥωμαίων στρατῷ νεανίας Σεβηριανός Ἀσιατικοῦ παῖς, Φοῖνιξ, Ἑμεσηνός γένος, καταλόγου ἵππικῶν¹⁵⁾ ἄρχων. ὃς δὴ μόνος ἐν τοῖς ἀμφ' αὐτὸν στρατιώταις, πεντήκοντα οὔσι, τοῖς πολεμίοις ἐς χεῖρας ἤλθε. καὶ χρόνον μὲν ἀντεῖχόν τινα, ἔπειτα δὲ πολλῶν πλήθει βιαζόμενοι ἐς λόφον ἀνέδραμον ἐνταυθὰ πη ὄντα, οὗ δὴ φρούριον οὐκ ἀσφαλές ἦν. διὸ δὴ ὁμολογία σφᾶς αὐτοὺς τοῖς ἐναντίοις
- p. 510 ἐνταυθὰ ἐπ' αὐτοὺς ἀναβεβηκόσι παρέδωκαν. οἱ δὲ οὔτε αὐτὸν¹⁶⁾ οὔτε τῶν στρατιωτῶν τινα ἔκτειναν, ἀλλὰ ζωγρήσαντες ἅπαντας, Ἰμέριον μὲν ἐν φυλακῇ ἔσχον, τῷ τε Στότζα τοὺς στρατιώτας παρέδωσαν, ὁμολογοῦντας σφίσι ἐν προθυμίᾳ πολλῇ ἐπὶ Ῥωμαίους στρατεύσεσθαι¹⁷⁾ τὸν μάντι Ἰμέριον, ἦν μὴ τὰ ἐπαγγελλόμενα ποιῆ, κτείνειν ἡπείλου. ἐπίγγελον δὲ πόλιν Ἀδραμητὸν ἐπιθαλασσίαν μηχανῇ τινι σφίσι ἐνδοῦναι. καὶ ἐπεὶ οἱ ἰσχυρίζετο βουλομένῳ εἶναι, ἐπὶ Ἀδραμητὸν σὺν αὐτῷ ἦσαν. τῆς¹⁸⁾ πόλεως ἀγγυὸν γενόμενοι Ἰμέριον μὲν¹⁹⁾ ἐλίγῳ ἔμπροσθεν ἐν στρατιώταις τῶν Στότζα ἐπομένων τισὶν ἐπεμφαν, Μαυρουσίους δεδεδμένους δῆθεν ἐφέλκοντα, αὐτοὶ δὲ ὀπισθεν εἶποντο. καὶ τῷ Ἰμερίῳ εἰπεῖν τοῖς ἐφεστῶσι ταῖς τῆς πόλεως πύλαις ἐπέστελλον, ὡς νικηφῆ μὲν κατὰ κράτος ὁ βασιλεὺς στρατὸς, ἦξει δὲ Ἰωάννης αὐτίκα δὴ μάλα, πλήθος Μαυρουσίων δοριαλώτων²⁰⁾ ἄγων ἀριθμοῦ κραιῖσον· οὔτω τε τῶν πυλῶν σφίσι ἀνοιγνυμένων, ἐντὸς τοῦ περιβόλου ἐν τοῖς ἅμα αὐτῷ ἰούσι γενέσθαι. καὶ ὁ μὲν κατὰ ταῦτα ἐποίησε. Ἀδραμητηνοὶ²¹⁾ δὲ οὕτως ἐξαπατηθέντες (οὐ γὰρ ἀπίστεῖν τῷ πάντων ἄρχοντι τῶν ἐν Βυζακίῳ στρατιωτῶν εἶχον) τὰς πυλᾶς ἀναπετάσαντες τοὺς πολεμίους ἐδέχοντο. τότε δὴ οἱ ἐν τῷ Ἰμερίῳ ἐσβάντες σπασάμενοι τὰ ξίφη²²⁾ τὰς πυλᾶς ἐπιτιθέμενοι τοὺς ταύτη φύλακας οὐκ ἔτι εἶον, ἀλλ' ἅπαντα τῇ πόλει αὐτίκα ἐδέξαντο τὸν τῶν Μαυρουσίων στρατόν. ληισάμενοι τε αὐτὴν οἱ βάρβαροι καὶ
- p. 511 φύλακας καταστησάμενοι ὀλίγους τινὰς ἀπηλλάσσοντο. Ῥωμαίων δὲ τῶν ζωγρηθέντων τινὲς μὲν φεύγοντες ἐς Καρχηδόνα ἤλθον, ἐν οἷς Σεβηριανός τε καὶ Ἰμέριος ἦν. ἐκ Μαυρουσίων γὰρ τοῖς φεύγειν ἐθέλουσιν οὐ χαλεπὸν ἦν. πολλοὶ δὲ καὶ ἐν τῷ Στότζα οὐ τι ἄκοντες ἔμειναν. *Paullo post (χρόνον δὲ οὐ πολλῶ ὕστερον) Hadrumetum Romani recuperant.*
- p. 512 οἱ τε Μαυρούσιοι ἀδεέστερον, ἅτε οὐδενὸς σφίσι ἐπεξιόντος, ἡγόν τε καὶ ἔφερον ἅπαντα καὶ ἐν αὐτοῖς ὁ Στότζας ἐν δυνάμει ὦν ἦδη. Ῥωμαῖοι γὰρ αὐτῷ
- p. 513 στρατιώται πολλοὶ εἶποντο, οἱ μὲν αὐτόμολοι ἦκοντες, οἱ δὲ κατ' ἀρχὰς μὲν αἰχμάλωτοι γεγενημένοι, ἐθελούσιοι δὲ αὐτοῦ μέιναντες. Ἰωάννης δὲ, οὗ δὴ²³⁾ λόγος τις ἦν ἐν Μαυρουσίοις, Σεργίῳ προσκεκρουκὸς ἐς τὰ μάλιστα ἡσυχίαν ἤγεν.
24. ἐν τούτῳ²⁴⁾ δὲ βασιλεὺς ἄλλον ἐς Λιβύην στρατηγὸν Ἀρεόβινδον ἐν στρατιώταις ὀλίγοις τισὶν ἐπεμφεν, ἄνδρα ἐκ βουλῆς μὲν καὶ εὖ γεγονότα, ἐργῶν δὲ πολεμίων οὐδαμῶς ἔμπειρον· καὶ ἐν αὐτῷ Ἀθανάσιον ὑπαρχον²⁵⁾ ἄρτι ἐξ Ἰταλίας²⁶⁾

15) *al.* ἵππικῶν. 16) *al.* αὐτῶν. 17) *al.* στρατεύσεσθαι. 18) *al.* τῆς τε. 19) *al.* μὲν τοι.
20) *al.* δοριαλώτων. 21) *al.* ἀδραμητηνοὶ. 22) *al.* τὰ ξίφη *omittitur*. 23) *al.* δὴ *omittitur*.
24) *al.* τούτοις. 25) *al.* ἐπαρχον. 26) *al.* ἰταλῶν.

ἦγοντα ἔστειλε καὶ Ἀρμενίους ὀλίγους τινάς, ὧν Ἀρταβάνης τε καὶ Ἰωάννης ἦρχον, Ἰωάννου παῖδες, Ἀρσακίδαί μὲν γένοιντο, ἑναγχοὶ δὲ ἀπολιπόντες τὸ Περσῶν στρατεύμα, ἔς τε Ῥωμαίους ξὺν²⁷⁾ τοῖς ἄλλοις Ἀρμενίοις αὐτόμολοι ἦγοντες. ξυνηγὴν δὲ τῷ Ἀρεοβίνδῳ ἦ τε ἀδελφῇ καὶ Πρεϊέκτα ἡ γυνή, Βιγλεντίας θυγάτηρ τῆς βασιλέως Ἰουστινιανοῦ ἀδελφῆς. οὐ μὴν οὐδὲ Σέργιον μετεπέμπετο, ἀλλ' αὐτόν τε καὶ Ἀρεοβίνδον Λιβύης στρατηγούς ἐκέλευεν εἶναι, τὴν τε χώραν καὶ τῶν στρατιωτῶν τοὺς καταλόγους διελομένους. ἐπέβαλε²⁸⁾ δὲ Σεργίῳ μὲν τὸν πόλεμον διενεγκεῖν πρὸς τοὺς ἐν Νουμιδία βαρβάρους, Ἀρεοβίνδῳ δὲ τοῖς ἐν Βυζακίῳ Μαυρουσίοις αἰεὶ διαμάχεσθαι. καταπλεύσαντός τε τοῦ στόλου τούτου ἐς Καρχηδόνα Σέργιος μὲν ἐπὶ Νουμιδίας ξὺν τῷ οἰκείῳ στρατῷ ἀπιὼν ᾤχετο, Ἀρεοβίνδος δὲ Ἀνάταν τε καὶ Στότζαν ἐνστρατοπεδεύεσθαι μαθὼν ἀμφὶ πόλιν²⁹⁾ Σικκαβενηρίαν, τριῶν ἡμερῶν ὁδῷ Καρχηδόνας διέχουσαν, Ἰωάννην τὸν Σισινιόλου ἐπ' αὐτοὺς ἐκέλευεν ἰέναι τοῦ στρατοῦ ἀπολεξάμενον εἴ τι ἄριστον ἦν. τῷ δὲ³⁰⁾ Σεργίῳ ἔγραψε τοῖς ἀμφὶ τὸν Ἰωάννην ἀναμίγνυσθαι, ἐφ' ᾧ κοινῇ ἅπαντες ὁμοσε τοῖς πολεμίοις χωρήσουσι. Σέργιος μὲν οὖν τῶν τε γεγραμμένων καὶ τοῦ ἔργου τούτου ὀλιγορεῖν ἔγνω, ὁ δὲ Ἰωάννης ξὺν ὀλίγῳ στρατῷ ἀμυθῆται ἠνάγκαστο πολεμίων πλήθει ἐς χεῖρας ἰέναι. ἦν δὲ αὐτῷ τε καὶ Στότζα μέγα τι αἰεὶ ἐς ἀλλήλους ἔχθος, ἐκείνός τε αὐτῶν³¹⁾ ἤσχετο φονεὺς θατέρου γενόμενος οὕτω δὴ ἐξ ἀνθρώπων ἀφανισθῆναι. τότε γοῦν, ἐπειδὴ τάχιστα ἡ μάχη ἐν χερσὶ γίνεσθαι ἔμελλεν, ἄμφω ἐκ τῶν στρατοπέδων³²⁾ ἐλαύνοντες ἐπ' ἀλλήλους ἔλθον. ὁ μὲν οὖν Ἰωάννης ἐντείνας τὸ τόξον ἔτι προσιόντα τὸν Στότζαν κατὰ βουβῶνα τὸν δεξιὸν ἐπιτυχῶν βάλλει, ὁ δὲ καιρίαν τυπεῖς³³⁾ αὐτοῦ ἔπεσεν, οὐπω μὲν τεθνεώς, χρόνον δὲ τινα ὀλίγον ταύτῃ δὴ ἐπιβισσόμενος τῇ πληγῇ. ἐπελθόντες δὲ πάντες αὐτίκα, ὅσοι τε αὐτῷ εἶποντο καὶ ὁ τῶν Μαυρουσιῶν στρατός, Στότζαν μὲν ἠλιγοψυχούντα ἐπὶ δένδρου τινὸς ἔθεντο, αὐτοὶ δὲ θυμῷ πολλῷ ἐπὶ τοὺς πολεμίους χωρήσαντες τὸν τε Ἰωάννην καὶ Ῥωμαίους ἅπαντας, ἅτε πλήθει πολλῷ ὑπεραίροντες, οὐδενὶ πόνῳ ἐτρέψαντο. τότε δὴ φασιν εἰπεῖν τὸν Ἰωάννην ὡς ἡδὺν τινα θάνατον θνήσκει, ἐπεὶ οἱ τὰ τῆς εὐχῆς ἀμφὶ τῷ Στότζα ἐς πέρας ἀφίκεται³⁴⁾. χῶρος δὲ τις ἦν κατάντης ἐναυθῆ, οὗ δὴ αὐτὸν ἀποβάλλει ὀκλάσας ὁ ἵππος. ἐφ' ὃν αὐτῆς αὐτὸν ἀναθρώσκειν πειρωμένον καταλαβόντες οἱ πολέμοι κτείνουσιν, ἄνδρα

p. 515

γενόμενον δόξῃ τε καὶ ἀρετῇ μέγαν. ὅπερ ὁ Στότζας μαθὼν ἐτελεύτησε τοσοῦτον εἰπὼν, ὡς ἴδιστα τὸ λοιπὸν θνήσκει. ἐν ταύτῃ τῇ μάχῃ καὶ Ἰωάννης Ἀρμένιος Ἀρταβάνου ἀδελφὸς θνήσκει, ἔργα ἐς τοὺς πολεμίους ἐπιδειξάμενος ἀρετῆς ἄξια. βασιλεὺς δὲ ταῦτα ἀκούσας περιώδυνός τε τῇ τοῦ Ἰωάννου γεγονῶς ἀρετῇ, μάλιστα ἀξύμορον τε νομίσας εἶναι τοῖν δυοῖν στρατηγοῖν τὴν ἀρχὴν ἔχειν³⁵⁾, τὸν μὲν Σέργιον εὐθὺς μεταπεμφάμενος ἐς Ἰταλίαν ξὺν στρατῷ ἔπεμψεν³⁶⁾, Ἀρεοβίνδῳ δὲ ἅπαν τὸ Λιβύης παρέδωκε κράτος.

25. Γόνθαρὶς δὲ δυοῖν μηνσὶν ὕστερον ἢ Σέργιος ἐνθένδε ἀπιὼν ᾤχετο τυραννίδι ἐπέθετο τρόπον τοιῷδε. Gontharis Areobindo interfecto Africae dominationem usurpat. Paulo post in cena ab Artabane Armenio trucidatur.

27) *al.* αὐτῆς ξὺν.
32) *al.* τοῦ στρατοπέδου.
36) *al.* ἔστειλεν.

28) *al.* ἐπέβαλλε.
33) *al.* πληγεῖς.

29) *al.* πόλει.
34) *al.* ἀφίκετο.

30) *al.* τε.
35) *al.* μάλιστα διέπειν.

- p. 532 28. γέγονε δὲ ὁ τοῦ τυράννου φόνος ἕκτη καὶ τριακοστῇ ἀπὸ τῆς τυραννίδος ἡμέρα, ἔνατον καὶ δέκατον ἔτος Ἰουστινιανοῦ βασιλέως τὴν αὐτοκράτορα ἀρχὴν ἔχοντος.
- p. 533 Ἄρταβάνης τε ἐκ τοῦ ἔργου τούτου κλέος περιεβάλλετο μέγα ἐς πάντας ἀνθρώπους. καὶ Πρειέκτα μὲν εὐθύς ἡ Ἀρεοβίνδου γυνή, μεγάλοις αὐτὸν ἐδωρήσατο χρήμασι, βασιλεὺς δὲ στρατηγὸν αὐτὸν κατεστήσατο Λιβύης ἀπάσης. οὐ πολλῶ δὲ ὕστερον Ἄρταβάνης μὲν ἔχρηζε βασιλέως ὅπως αὐτὸν ἐς Βυζάντιον μεταπέμποιτο, βασιλεὺς δὲ τὴν δέησιν ἐπιτελῆ ἐποιεῖτο. καὶ τὸν Ἄρταβάνην μεταπεμφάμενος, Ἰωάννην τὸν Πάππου ἀδελφὸν Λιβύης³⁷⁾ στρατηγὸν μόνον αὐτὸν κατεστήσατο. οὗτος ὁ³⁸⁾ Ἰωάννης ἐπεὶ τάχιστα ἐν Λιβύῃ ἐγένετο, Ἀντάλα τε καὶ Μαουρουσίους τοῖς ἐν Βυζακίῃ ἐς χεῖρας ἐλθὼν καὶ μάχῃ νικήσας τῶν τε πολεμίων πολλοὺς ἔκτεινε καὶ σημεῖα πάντα τὰ Σολομῶνος τούτους δὴ τοὺς βαρβάρους ἀφελόμενος βασιλεὶ ἔπεμψεν, ἅπερ αὐτοῦ ληισάμενοι ἔτυχον, ἡνίκα Σολομῶν ἐξ ἀνθρώπων ἠφάνιστο. τοὺς δὲ λοιποὺς ὡς ἀπωτάτω ἐξήλασε τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς. χρόνῳ δὲ³⁹⁾ ὕστερον οἱ Λευάθαι αὐθις στρατῶ μεγάλῳ ἐκ τῶν ἐπὶ Τριπόλεως χωρίων ἐς Βυζάκιον ἀφικόμενοι τοῖς ἀμφὶ τὸν Ἀντάλαν ξυνέμιξαν. οἷσπερ Ἰωάννης ὑπαντιάσας ἴσσηθείς τε τῇ ξυμβολῇ καὶ πολλοὺς τῶν οἱ ἐπομένων ἀποβαλὼν ἐς Λαρίβους φεύγει. καὶ τότε δὴ οἱ πολέμιοι μέχρι ἐς Καρχηδόνα ξυμπαντα καταθέοντες τὰ ἐκεῖνη χωρία ἀνήκεστα ἔργα Λίβυας τοὺς παραπεπτωκότας εἰργάσαντο. οὐ πολλῶ δὲ ὕστερον Ἰωάννης τῶν στρατιωτῶν τοὺς περιγενομένους ἀγεῖρας, καὶ Μαουρουσίους ἄλλους τε καὶ τοὺς
- p. 534 ἀμφὶ Κουτζίναν ἐς ξυμμαχίαν ἐπαγαγόμενος τοῖς πολεμίοις ἐς χεῖρας ἦλθε καὶ αὐτοὺς ἐκ τοῦ παραδόξου ἐτρέψατο. Ῥωμαῖοί τε αὐτοῖς φεύγουσι κόσμῳ οὐδενὶ ἐπισπόμενοι μοῖραν μὲν αὐτῶν πολλὴν ἔκτεινον, οἱ δὲ λοιποὶ ἐς τῆς Λιβύης τὰς ἐσχάτιας διέφυγον. οὕτω τε Λιβύων τοῖς περιγενομένοις, ὀλίγοις τε καὶ λίαν πτωχοῖς οὖσιν, ὅψε καὶ μόλις ἴσχυιαν τινὰ ξυνηχῆθη γενέσθαι.

II.

Flavii Cresconii Corippi¹⁾ de vita paucissima comperta habemus. Afrum fuisse et e libris ipsius²⁾ et e codicis Matritensis inscriptione, qua 'Africanus grammaticus' dicitur, satis elucet. Grammaticus autem cum tunc temporis non quivis homo litteratus appelletur, sed 'praeceptor erudiendae inventuti praesidens'³⁾, ex hoc verbo de poëtae vitae genere et condicione tantum elicere possumus, ut nihili faciamus notulam, quae in codice quodam Vallicellano extat⁴⁾: 'Concordia Canonum a Cresconio Africano episcopo digesta sub capitulis trecentis. iste nimirum Cresconius bella et victorias, quas Iohannes patricius apud Africam de Sarracenis gessit, hexametris versibus descripsit libris [VIII]'. Non e vetere testimonio de Cresconio Corippo haec manasse,

37) Λιβύης ἀπάσης *codex unus*. 38) *al. ὁ omittitur*. 39) χρόνῳ δὲ οὐ πολλῶ *codex unus*.

1) Cresconius *cod. Casinensis*, Crestonius *in dorso cod. Trivulliani*, Corippus *cod. Matritensis*, Fl. Cresconius Gorippus *cod. Budensis*.

2) Ioh. praef. 1. 35. Anast. 37. 38.

3) Cod. Theod. XIII 3, 11. VI 21, 1. Cod. Iust. I 27, 1, 42.

4) Caes. Baronii Annales a. 527 n. 76. Foggintius in editionis librorum in laudem Iustini praefatione p. XI (p. LXI apud Bekkerum).

sed a librario quodam, qui et Cresconii episcopi Canones et Cresconii poëtae Iohannidos codicem viderat, incertissima coniectura inventa esse satis apparet e verbis, quibus Iohannidos mentionem facit. Quidquid e codice Iohannidos obiter inspecto facillime cognoscere poterat, librorum numerum, metrum heroicum, titulum (de bellis Libycis), nomen ductoris celebrati bene novit. Sed ubi plura de Iohannide et de Cresconio poëta proferre incipit, ariolatur. Bellum enim Saracenicum anno p. Chr. n. 697 in Africa a Iohanne patricio gestum Iohannide describi opinari non potuisset, si certi quidquam de poëtae vita vel de tempore saltem, quo vixerat, compertum habuisset. Quare notulae codicis Vallicellani, qua idem Cresconius episcopus, qui Canones collegerit, Iohannidem scripsisse fertur, iure suo viri docti fidem denegarunt, quamvis et Fogginius eodem fere tempore, quo Iohannis, Canonum illam collectionem scriptam esse bene demonstraverit, et Mazzucchellius multa in Corippi libris inesse viderit, quae episcopum non dedeant⁵⁾.

Aliis igitur adiumentis omnino destituti viri docti Corippi res indagantes in libris eius solis coniecturae magis lubricae quam notitiae certae ansam quaesiverunt. Iohannidos praefatione proceres Carthaginienses allocutus⁶⁾ poëta tunc primum se carmina, quae in provincia latens panxerit, palam urbis civibus tradere profitetur⁷⁾. In patriae igitur municipio quodam tunc Corippus grammaticus degit naturae, regionum, populorum Africae gnarissimus auctor, rerum gestarum, quas carmine celebravit, testis. Iohannide, quam perbrevis tempore post bellum Mauricum finitum, anno 549 vel 550 scripsit⁸⁾, viros eos, qui Africae tunc praeerant, Iohannem magistrum militum per Africam et Athanasium Africae praetorio praefectum⁹⁾ summis laudibus extulit, Iustinianum raro admodum nec nimia unquam adulatione memoravit. Forsan hoc ipso poëmate virorum clarissimorum favorem sibi ita conciliavit, ut eorum ope e loco humili et obscuro maiores ad spes evectus Byzantium mitteretur munusque id acciperet, quo Iustiniani imperatoris extremis, Iustini primis temporibus fungebatur. Altero enim, quod tempus tulit, in opere, panegyrico in laudem Iustini minoris poëta ipse se principis officium gestare fatetur¹¹⁾. Quod officium quale fuerit non dubitarem, nisi eum locum (laud. Iust. IV 142—190), quo poëtae verbis disertis memorabatur, librarii negligentia mutilum codex Matritensis exhiberet. Corippus ibi narrat, quomodo strenas Iustinus consul dispensaverit. Primum senatores citantur, post eos deinceps viri quidam, qui senatoria dignitate inferiores iisdem tamen, quibus senatores,

5) Fogginius in editionis praefatione p. XII (p. LXII apud Bekkerum). Mazzucchellius in editionis praefatione p. IX (p. XV apud Bekkerum).

6) Ioh. praef. 1. 35.

7) Cor. Ioh. praef. 25 quid[quid ego] ignarus quondam per rura locutus, urbis per populos carmina mitto palam.

Fuerunt, qui e versu 25 Corippum ante Iohannidem carmina bucolica scripsisse demonstrare posse sibi videntur. cf. Baehr. Gesch. der röm. Literatur I⁴ p. 650. Sed verbis 'per rura', quae urbis civibus opponuntur, nihil denotatur nisi locus, ubi antea poëta latuerat.

8) Ioh. praef. 1. 2. 13. 22. 33. I 9—13.

9) Ioh. IV 232—239. VII 199—208.

10) Ioh. I 14—22. II 24. IV 687. VII 145.

11) Anast. 47. 48.

donis ornantur. Scribarum officio hos viros functos esse poeta indicat¹²⁾. Cum autem versus, quibus accuratius titulum munusve eorum denotasse videtur, inter versum 172 et 173 interciderint — id quod Theodori Mommseni sagacitate perspectum est —, utrum de tribunis et notariis, an de scriniariis, an de utrisque simul agatur, parum certo dignosci potest. Iam vero Corippum ipsum eo in numero fuisse, tribuni igitur et notarii vel scriniarii munere functum esse ipsius verbis ita, ut dubitari nequeat, demonstratur¹³⁾. Optime cum hoc loco alius convenit, quo poeta quaestoris sacri palatii sub nomine se principis officium gestare asseverat¹⁴⁾. Quaestor enim non officium proprium habebat, sed adiutoribus e scriniis variis selectis utebatur¹⁵⁾.

Primis regni Iustini annis, quibus panegyricum in laudem Iustini scripsit, iam fessus senio¹⁶⁾ Corippus erat et insuper calamitatibus quibusdam, quae fortunam eius meruerant, ita afflicto, ut non suis viribus, sed imperatoris tantum ope resurgere posse sibi videretur¹⁷⁾. Quid adversi Corippo acciderit, e paucis parumque dilucidis indicibus, quibus de infortunio suo loquitur, pro certo cognosci vix potest. Nihil constat nisi casu quodam infelici ('fortunae ira') Corippi patrimonium periisse ('nudatus propriis') eumque ab imperatore expetivisse, ut beneficio ('sine composito medicamine', 'munere') paupertatem suam sublevaret. Si quid ultra audere liceat, equidem ad locos duos respexerim, quibus Africae provinciae miseras Corippus ita lamentatur, ut ipsum eius calamitatibus oppressum esse suspiceris¹⁸⁾. Forsitan heredum, quod Corippo in patria fuerat, bello Maurico infausto sub finem regni Iustiniani funditus deletum erat. Iam ad imperatoris misericordiam confugiens, quo certius voti compos fiat, poeta ab

12) in laud. Iust. IV 181—185 namque illos donis conscriptis patribus aequos
esse dedit, cum distet honor. vigilantia noctis
hoc meruit carisque favens sapientia Musis.
doctor et princeps novit, quod littera rerum
pars magna est, magnusque labor scribentibus instat.

13) in laud. Iust. IV 173—176.

14) Anast. 47. 48.

15) Not. Dign. Orientis XII. '(Quaestor) officium non habet, sed adiutores de scriniis quos voluerit'.

16) laud. Iust. praef. 37 senio dextram pie porrigere fesso.

laud. Anast. 48 fessae miserere senectae.

17) laud. Iust. praef. 41 vince meae saevam fortunae, deprecor, iram.
vincere fortunam plus est quam vincere bella.
nudatus propriis et plurima vulnera passus
ad medicum veni, precibus pia pectora pulsans,
45 ad medicum, verbo pestem qui submovet uno
et sine composito medicamine vulnera curat.
huic ego sananti, si qua est fiducia servis,
grates semper ago et pro munere carmina porto.

18) laud. Anast. 36

generaliter orbi
quamquam provideas, miseri specialiter Afri
in te oculos atque ora ferunt. agit Africa grates,
et vestram iam sentit opem, gaudetque, quod ampla
semper Anastasii referunt solacia cives.
me quoque gaudentem, quaestorum maxime, redde.

laud. Iust. I 18—21

Anastasio quaestore sacri palatii, ut imperatori res suas afflictas commendet, petit¹⁹). Dignum se esse, cui beneficia Iustini obveniant, 'sacris apicibus'²⁰), Iustiniani principis decreto demonstrat, quo officii diurni praemia quaedam nactus esse videtur. De decreto honestae missionis poëtam loqui crederem, nisi ipsius verbis etiam tunc eum principis in officio fuisse compertum haberemus.

Paupertate, cui imperatorem subventurum esse sperabat, poëta extremis vitae annis, ut carmine senili Iustini laudes caneret, adductus est²¹). De tempore, quo panegyricus scriptus sit, iam Fogginius in editionis praefatione tam scite et diligenter egit, ut nemo post eum hanc quaestionem tetigerit, quin eius scrinia compilasse satis habuerit. Non eodem omnes libros tempore, sed quartum aliquanto post tres priores publici iuris factum esse recte Fogginius e libri tertii fine collegit, quo poëta non omnia, quae Iustinus gesserit, parvo libri eiusdem spatio comprehendere se posse, sed multa 'dilata parum, non praetereunda' in posterum relinquere fatetur. Ac tres quidem priores libros primis haud dubie mensibus regni Iustini Corippus scribere coepit. Nullo enim nisi hoc tempore, quo Iustiniani funus, Iustini coronatio, Avarum legatio irrita omnium in ore erant, hebdomas²² prima regni Iustini poëtae digna videri potuit, quae librorum trium narratione epica celebraretur. Sed sano sagacique iudicio Fogginius iam libri primi versus duos invenit, quae anno demum secundo Iustini imperatoris (566/7) scribi potuerunt, quo Aetherius et Abdus, qui contra Iustini vitam coniuraverant, gladio percussi criminis poenas dederunt²³). Eorum enim ad supplicium optimo iure Fogginius vaticinationem illam retulit, quam sacra Pietas Iustino dormienti imperium accipiendum renuntians apud Corippum portendit:

laud. Iust. I 60 quisquis erit vestrae, per se cadet, invidus aulae,
adficietque viros legum pius ensis iniquos.

Constat igitur vix ante anni 566 finem primos panegyrici libros in publicum emissos esse. Nec vero post annum 567 factum id esse e praefatione elucet, quae scripta est, priusquam Avars et Langobardi incursionibus imperium Romanum vexare coeperunt.

Quando quartus panegyrici liber publici iuris factus sit, nescimus. Veri simile est paullo post ceteros tres eum prodisse²⁴), bellis deinde ingruentibus vel morte poëtae inani panegyrici ludo finem impositum esse.

19) laud. Anast. 41 me quoque gaudentem, quaestorum maxime, redde.
quod labor indulsit, quod fessis provida Musis
alma per insomnes meruit vigilantia noctes,
hi sacri monstrant apices. lege, summe magister,
et causam defende meam. tibi sanctio vestrum
commendat famulum.

20) Ne quis Fogginio adstipulatus ipsos panegyrici libros a Corippo 'sacros apices' appellari credat, paucos locos adscribo, e quibus solemne id nomen fuisse decreti imperatoris appareat. Sidon. ep. 1, 5. 6, 8. Cod. Iust. II 8, 6. XI 42, 11.

21) laud. Iust. praef. 48 grates semper ago et pro munere carmina porto.

22) In tres libros priores id cadit, quod Gullelmus Teuffelius incautius de toto Corippi panegyrico contendit: 'Die Anlage ist so weitschweifig, dass diese 4 Bücher nur die ersten acht Tage von Justin's Regierung umfassen'. Geschichte der röm. Literatur. § 484.

23) Theoph. ed. Classen I p. 373 τούτω τῷ ἔτει Αἰθέριος καὶ ὁ Ἄβδιος καὶ ὁ σὺν αὐτοῖς ἱατροὺς ἐπεβόλευσαν τῷ βασιλεῖ Ἰουστινῷ, γνωσθέντες δὲ ἀπέθανον εἴφασι.

24) In quarto etiam libro versus pauci extant, in quibus scribendis poëta coniurationis supplicique Aetherii et Abdii meminisse videtur. IV 348—363.

III.

Iohannidos Corippeae codices plures medio aevo extiterunt:

Casinensis, quem medio fere saec. XI° Desiderius abbas scribi inusserat¹⁾,

Budensis, quem Ioh. Cuspinianus vidit²⁾,

tertius codex (*Veronensis* forsā), e quo a. MCCCXXIX^o versus pauci in Florilegium Veronense (Veronensem 168, antea 155) recepti sunt³⁾.

Cum autem *Casinensis* iam saeculo XVIII° frustra a Foggino quaesitus sit⁴⁾, *Budensis* post bibliothecam Corvinam direptam nusquam innotuerit, tertii codicis praeter excerpta illa Veronensia vestigia alia inventa non sint, unus liber *Trivultianus* ad nos pervenit.

Codicibus tribus, qui perierunt, in titulo operis librorumque numero restituendis adiuvamur. Titulo enim *Trivultianus* caret, nisi quod in dorso litteris evanescentibus nomen 'Crestonius' exaratum est. *Casinensis* 'de bellis Libycis' inscriptus fuit, *Budensis* et codex is, quo Florilegii Veronensis auctor usus est, 'Iohannidos' titulum prae se tulerunt. Neutram inscriptionem spernendam, utramque a poeta ipso operi inditam esse iam dudum viri docti perspexerunt. At nuper demum quaestio de librorum Iohannidos numeris profigata est. In codice *Trivultiano* neque titulis disertis neque numeris, sed spatiis tantum intermissis libri singuli distinguuntur. Quae intervalla diligenter respiciens Mazzucchellius septem Iohannidos libros discrevit. Cum autem octo libros *Budensem* continuisse Cuspiniani testimonio constet, octavum librum periisse credere assuevimus, quamvis, quid libro eo enarratum esset, vix quisquam divinare auderet. Non vero librum octavum temporum iniquitate nobis surreptum esse, sed quartum et quintum librarii negligentia in *Trivultiano* codice in unum praegrandem⁵⁾ coaluisse, Gustavus Loewe intellexit excerptis Veronensibus inspectis, quibus librorum, e quibus electa sunt, numeros Florilegii auctor adscripsit. Iam locus, quem octavo e libro exscripsit, in septimo editionum, loci tres, qui libro sexto addi-

1) Petrus Diaconus Leonis Marsicani continuator in Chronicis monasterii Casinensis inter libros, 'quos Desiderius in hoc loco describi praecepit', enumerat 'Cresconium de bellis Libycis'. Mon. Germ. Hist. Script. VII p. 747.

2) Ioh. Cuspinianus. de Caesaribus et Imperatoribus 1540 p. 216. 'Bellum vero Libycum, quod Iohannes contra Aphros gessit: Fl. Cresconius Gorippus VIII libris prosequutus est, quibus titulum fecit Iohannidos, quos in Regia Bibliotheca Budae repperi. Hi sic incipiunt: Signa duces (*sequuntur quinque libri primi versus*)'. Praefatio huic codici defuisse videtur.

3) Gustav Loewe. Ueber eine verlorene Handschrift der Johannis des Corippus. Rhein. Mus. N. F. XXXIV p. 138—140. 1879. In libro manu scripto, cui titulus est 'flores moralium auctoritatum', Gustavus Loewe novem Iohannidos locos invenit: Ioh. I 146—149. 573. 574 II 111. 112. 337—339. 392. 393 VI 149—151. 231. 232. 480. 481 VIII 6. 7.

4) Fogginius (Praefatio editionis panegyrici in laudem Iustini p. X) in Indice librorum Casinensium Clementis VIIⁱ iussu confecto, qui in codice Vaticano 3961 extat, hunc titulum invenit: 'liber Cresconii. incip. Victoris'. Anno igitur MDXXXII^o in monasterio Casinensi fuisse codicem constat. Fogginum autem bibliothecae Casinensis curatorem certiore fecit 'nullam ibi restare membranam, quae Cresconii nomen prae se ferat, nullam, in qua de Bellis Libycis agatur'.

5) Liber quartus editionum versus 1171 continet, primus 581, secundus 488, tertius 460, quintus 773, sextus 542, septimus 656. Etiam si librum primum foliis duobus deperditis diminutum olim 705 fere versus continuisse, septimum lacuna magna finisque interitu brevium esse meminerimus, nunquam tamen libri quarti, qui et ipse (IV 201) lacuna magna imminutus est, ambitum iusto nimium esse inficiabimur.

cuntur, in quinto editionum inveniuntur. Librorum igitur numeri, quos Mazzucchellius constituit, ita immutandi sunt, ut liber V^s VI^s VII^s editionum VI^s VII^s VIII^s nominentur, liber IV^s bipartitus numeris IV et V signetur. Vbi liber quartus exeat, quintus incipiat, pro certo diiudicari nequit⁶⁾.

Codicem Trivultianum, qui domus nobilissimae bibliothecam privatam inde a centum triginta fere annis exornat, ut ipse Mediolani in domo ea diligenter denuo excuterem, Iacobus Trivultius, marchio nobilissimus, Theodoro Mommseno petenti liberaliter concessit. Plures quotidie per horas codici conferendo operam danti mihi nunquam non adfuit comes nobilissimus Iulius Porro, in quo viro egregiam eruditionem atque doctrinam incundissimae comitati et facilitati sic iunctam vidi, ut, fructumne maiorem an delectationem eius ex sermone perceperim, ne nunc quidem dicere queam. Quandocumque ad libri manuscripti locum difficiliorem, parum diligenter scriptum rescriptumve deveneram, consilio cum viro doctissimo collato dubitationes solvere mihi licuit. Quotiens oculorum animive acie nimiam post intentionem obtusa operam paulisper intermiseram, confabulatione brevi incundissima refectus plena alacritate ad negotium redii. Viro tam egregie de studiis hisce merito quin publice etiam grates agerem, facere non potui.

Trivultiano in codice non integra Iohannis inest. Iam enim in libro antiquiore, e quo Trivultianus manavit, libri octavi finis defuit, locisque compluribus modo folia, ni fallor, singula (IV 200 VIII 369), modo foliorum partes (VI 585—591 VIII 622—626. 650—656) perierant. Ne ipse Trivultianus quidem temporum iniquitatis immunis fuit. E foliis enim septuaginta, quae singula sexagenos binos fere versus Iohannidos continebant, secundum et septimum (I 22. 270) interciderunt.

Codex chartaceus a librario parum perito parumque diligenti saec. XIV apicibus minusculis scriptus est. Quid legerem, aliquotiens dubitavi. Neque enim litterae *i u n m*, ubi inter se iunctae occurrunt, certo semper dignosci possunt, et versus nonnulli secunda manu, quae a prima haud facile discernitur, ita immutati sunt, ut ne summa quidem oculorum iudiciiue intentione dubitationem omnem tollere possis. Ceterum secundae manus lectiones non e codice ullo manasse, sed coniecturis raro felicibus ortas esse neminem fugiet.

Iam Trivultiani codicis de *orthographia*, cuius brevem conspectum viri docti Iohannidi emendandae operam navaturi requirent, pauca praefari liceat.

e ae oe nunquam, *i y* raro discernuntur

u pro *o* ponitur in his vocibus:

conglomerō VI 484
contursit IV 839
cumclausus I 551
cumcurro IV 1017
cumvenio II 74
cumvolvo VII 447
cuncutio I 158
heulis (Aeoliis) II 256

lucutus praef. 25 II 336 III 12. 53
lurica VIII 493
muriurus IV 202
muvet IV 525
rubor IV 1069
rumuleus IV 893
trepulis (Tripolis) II 117
ulius II 203 III 32. 72. 256

6) Gustavus Loewe sic librum dividendum esse suspicatur, ut quarto versus 644, quinto 527 addicantur.

h omittitur in vocibus:

abena II 60
 arena *ubique praeter* I 92. 472 II 254.
 257 IV 955
 as I 14
 asta *passim*
 astile *passim*
 aurio, auxisse (hausisse) III 349 IV 804
 exhaustus I 193 III 118
 inexhaustus III 105
 erba IV 776
 erilis IV 37
 eros IV 290
 imerius IV 8
 ora VII 314
 ordea II 73

h additur vocibus:

habeo II 224
 hafer IV 232
 herinis III 37
 heris (aeris) II 249
 heulis (Aeoliis) II 256
 hilaguas II 87. 96. 106. 210. 345
 hore praef. 24
 hostendo I 519
 hosto (obsto) II 231 IV 650

p obtruditur vocibus:

alumpnus I 122
 columpna II 277
 dampno I 303
 dampnum II 302

l et *r* inter se confunduntur:

albor I 221 III 257. 325 VIII 516
 alx VI 184
 celebrum IV 755
 clura I 307 IV 92

s et *x* inter se confunduntur:

abstruxus III 177
 extuo (aestuo) II 292
 extus II 160
 ferox (feros) III 351
 fixus (ficus) VI 188 VIII 618
 milix II 435. 455 III 321 IV 5 VI 310
 feros (ferox) II 61

ss et *x* inter se confunduntur:

auxisse (hausisse) III 349 IV 804
 bellaxe IV 206

orreo VI 392
 orresco III 115 IV 562
 orridus I 251 II 145
 orrificus IV 1073
 orisonus (horrisonus) I-163
 ortor I 159. 225 IV 262
 ortus VII 336
 baccus III 71
 caribdis I 218
 caron IV 325
 etra IV 388
 particus II 382
 phetonteus III 38
 pulcer I 430
 terrinteus (Tiryntius) VI 212

coheo I 216
 perhennis I 479
 perhentus (peremptus) I 189 IV 434
 prohicit I 91
 giganteus I 453
 linthea I 274
 olimphus I 253. 259
 trophea III 299

fugiptivus I 560
 numptius *vel* nuptius (nuntius) I 576 II 85
 sompnus I 235. 513
 teptoria (tentoria) II 101. 430

confactus I 357
 plora I 348
 camarus (*alias* camalus) VI 732
 fragellum III 380 VI 18

finserat IV 669
 iunsere VII 294
 disiunsisset I 340
 iusta (iuxta) IV 478. 489. 525
 minas (minax) III 430.
 velos IV 662
 vos (vox) IV 686

confoxus IV 1008
 implexe II 238

iuxi I 113. 414 VI 295 VIII 47
iuxio VII 511
iuxus IV 533. 1054 VII 476
obsexus I 551 IV 8

ti ponitur pro *ci* in vocibus:

auspitiū I 127
bizatiū VI 280 VII 285
otius I 210. 348 VI 40

tt et *ct* confunduntur:

attus III 97. 194
coattus II 346
fattus I 7 VIII 428
defettus VI 470
imperfettus I 407
praevettus (praefectus) IV 837
fletto VI 624 VII 222
hettoreus I 185
humetto VIII 357
iatto III 1
deiettus I 253 IV 1081
delittum I 303
matto IV 1062
nottem IV 255 (I 278)
pettus II 449 IV 798 VII 115. 176

tt ponitur pro *pt* in vocibus:

atto II 129. 280 VIII 501
cattus III 20
incettus II 38. 187
precettus I 116. 300 II 272 VI 503
cettus (coeptus) I 409 II 354

Praepositionum litterae extremae in verbis compositis verborum litteris primis tantum non semper accommodantur. Praepositio *ex* ubi cum verbis a littera *s* incipientibus componitur, fluctuat codex. Semper fere *s* servatur. Sed duobus in verbis *s* eicitur:

execo VIII 542. 623

tolleraxe II 318
fississet I 459
lassus IV 1076
vessare III 17 VIII 17

solatium *passim*
sotio IV 526. 639
sotius *passim*

rettor III 43
erettus I 439 III 283 IV 525 VI 748
spetto III 231. 294 VI 645 VII 5
aspettus I 259 III 351
exspetto II 193 (VII 111)
tettum I 335. 464 IV 46
vetto VI 386
vettator III 253
transvettus II 85
micto praef. 26
imicto (immitto) II 77
promicto I 508
remicto I 493
actentus III 57

otto IV 736
rattus II 199 III 296
directus I 30 II 474
settus I 178 III 219

exupero II 214

Panegyrici quoque in laudem Iustini minoris editio, si paucissimos locos exceperis, in uno codice nititur, sed in codice antiquiore optimae notae.

Matritii in bibliotheca nationali Cajon 14. Num. 22 liber manu scriptus asservatur, cuius de fatiis in charta membranis praefixa haec enarrantur: 'Hunc codicem Gotthicum pene lacerum Vallisoleti pretio redemit Michael Ruyzcius Azagra imperatoris Rodolphi IIⁱ secretarius. Quo mortuo ab eius haeredibus impetravit et in hanc bibliothecam [scil. Toletanam] transtulit Iohannes Baptista Perezcius Canonicus et fabricae huius ecclesiae Toletanae praefectus anno MDLXXXVII'. Saeculo IX° hunc codicem scriptum esse 'non ex coniecturis, sed fide plane certissima' sibi persuaserat Raizius, qui plura de aetate et origine eius Dracontii in editione. quam pararet,

publici se iuris facturum promisit⁷⁾. Cum autem Dracontii recensio Ruiziana nunquam typis expressa sit, non Ruizii ipsius, sed amici eius Iohannis Perezii testimonio utimur, qui Ovetensis olim ecclesiae in libris Ruizii codicem fuisse asseveravit⁸⁾. Vnde Ruizius et Perezius, quae de codice noverunt, hauserint, minime nos latet. Etiamnunc enim in vetustissimo libro ecclesiae Ovetensis, qui a Philippo rege in bibliothecam Escorialensem translatus est ibique etiamnunc (R II 18) asservatur, inventarium bibliothecae Ovetensis extat anno DCCCCXX^o aerae Hispanicae, DCCCLXXXII^o p. Chr. n. scriptum⁹⁾. Quo in inventario cum alia opera, quae in codice Matritensi insunt, Catonis, Dracontii, Sedulii, Eugenii episcopi Toletani carmina memorantur, tum 'in laudem Iustini minoris, in laudem Anasthasii'¹⁰⁾.

Codicem Matritensem cum post Ruizium editorum Corippi nemo viderit, mihi primo denuo excutiendum praebuit fortuna prospera. Viri enim insignes et liberales, quibus hodie summa rerum apud Hispanos commissa est, quod privato nemini adhuc concesserant, ut venerandae antiquitatis librum ad externos transmitterent, id monumentorum historiae Germanicae curatoribus ut denegarent non sustinuerunt. Itaque contigit, ut anni proximi aestate liber pretiosissimus Matritio Berolinum perveniret, ubi in bibliotheca regia eum excussi. Ad Corippum codicis Matritensis folia 17^b—51^a pertinent, in quibus haec insunt:

1) fol. 17^b—19^a. Periochae barbare scriptae, nec tamen in editione praetermittendae, cum is, qui composuit, Corippi panegyricum integrum, non lacunis scaudentem, viderit. Epitomes eius menda corrigere, lacunas explere editores potuerunt, cum singula eius enuntiata aliquanto breviora in margine libri iuxta panegyrici locos eos, ad quos pertinent, iterum scripta extent. Periochae in capita divisae sunt, quae eadem numeris iisdem litterisque magnis initialibus notata in panegyrico ipso librarius distinxit. Periocharum pars postrema iam in codice eo, e quo Matritensis manavit, perierat folio, ut videtur, uno intercepto, in quo praefationis etiam initium exaratum fuerat.

2) fol. 19^a—20^a sequitur praefatio Corippi initio mutila.

3) fol. 20^a—21^a commendatio carminum, quam ad Anastasium quaestorem Corippus scripsit, continetur. Cui titulus praefigitur 'panigiricum in laudem Anastasii questoris et magistri'.

7) Corippi de laudibus Iustini libri IV primum e tenebris in lucem asserti per Michaellem Ruizium Assagrium Celtiberum Antverpiae 1581 p. 74. 'in nostro exemplari, quod, ut alibi ad opus Dracontii poetae de Fabrica mundi, et ad carmina simul D. Eugenii Episcopi Toletani diffuse praefati sumus, non ex coniecturis, sed fide plane certissima, constat ante septingentos, et eo amplius, annos fuisse descriptum, semper *totiens et quotiens* leguntur'.

8) Perez in notis ad caput VII Isidori de viris illustribus: 'is liber, Gothicis litteris descriptus, fuit olim Ecclesiae Ovetensis, postea apud Michaellem Ruizium Assagrium amicum meum'. cf. Arevali ad Dracontium prolegomena V 42 p. 35.

9) Viage de Ambrosio de Morales per orden del rey D. Phelipe II a los reynos de Leon, y Galicia, y principado de Asturias para reconocer . . . y libros manuscritos de las Cathedralas y Monasterios. dale à luz Henrique Florez. Madrid 1765 p. 94. 95. Itin. Ant. edd. Pinder et Parthey Berolini 1849 p. XX. XXI.

10) Litteris Ewaldii, qui vir doctus nuper librum Escorialensem inspexit, certior fio cum alios quosdam titulos tum verba 'in laude Iustini minoris liber' non prima manu, sed in spatio, quod vacuum prima manus omiserit, altera manu paullo recentiore saeculo, ut videatur, IX° scripta esse.

4) fol. 21^a—51^a panegyrici ipsius libri quattuor. Inter folium vicesimum primum et vicesimum alterum (I 27) codicis folium unum intercidit, quod versus circiter quinquaginta quattuor continuisse videtur. Inter versus IV 172 et 173 librarii a folii 47ⁱ pagina priore ad posteriorem transcendens negligentia versus complures omissi sunt. Lacunis ceteris, quae in fine libri quarti versus haud paucos, in medio panegyrico modo verba singula, modo versus dimidios hauserunt, tantum non omnibus iam codicem antiquiorem, e quo Matritensis descriptus est, deminutum fuisse constat.

Liber Matritensis litteris Visigothicis pulcherrimis tamque perspicuis pictus est, ut, quid librarius scripserit, dubitari nusquam possit nisi locis iis, qui ab aliis postea immutati sunt. Manus enim recentiores tres in codice inveniuntur, quae facillime et inter se et a prima manu discernuntur. Ac de tertia quidem et quarta, quibus coniecturae paucis codicis locis additae sunt, verba facere haud operae pretium est. De secunda, quae violentius grassata saepissime ea, quae prima manu scripta erant, modo verbis additis complevit, modo immutavit, modo erasit erasaque rescripsit, quid iudicem, breviter exponam.

Locis plerisque, quos tetigit, secundam manum veram medellam attulisse vestigiis eius perlustratis nemo infitiabitur. Quarum emendationum in numero quamquam permultae insunt, quas linguae Latinae gnarus quivis excogitare potuit, sunt tamen, quas ne sagaci quidem ingenio praeditus clericus monachusve ullus invenire valuerit. Exempla pauca eligo:

<i>1 m.</i>	<i>2 m.</i>
II 136 audiunt	audiit et
382 pater cui	patri qui
III 22 tura abea	tura sabea
88 quem repta	que sarepta
183 muneris	numeris
202 aura	aëra
280 cuncta	cincta
357 geniti	gentes
371 dominis	donis

Locos tales codicis ope correctos esse negare non ausus aut libro manu scripto eodem, e quo Matritensis totus descriptus est, aut apographo eius alio correctorem usum esse suspicor. Aliis enim emendandi subsidiis instructum eum non fuisse inde apparet, quod lacunas maiores omnes, minores multas vacuas reliquit. Nec vero libri illius antiquioris verba restituisset corrector satis habuit, sed sua eruditione suoque ingenio genuinam carminum Corippi formam revocare se posse confisus non modo orthographiam codicis hic illic immutavit, sed versus multos, quos mutilos invenerat, libero arbitrio explevit, alios, quos corruptos iudicavit, coniectura refinxit. Sunt loci, quibus commenta eius facillime perspiciantur perspectaque reprobentur. Exempla sufficiant haec:

<i>1 m.</i>	<i>2 m.</i>	<i>legendum.</i>
I 102 et faciem ira loci	et faciem iraque loci	et facie miranda loci
257 iaces	vel iacet	iaces
258 pectore toto	pectore tuto	pectore toto
278 neto auro	necto auro	neto auro
296 eximiis	extremis	ex imis

	<i>1 m.</i>	<i>2 m.</i>	<i>legendum.</i>
II	104 iure	sure	terrae
	166 equo	equor	echo
	200 sedens una	sedens una comes	sede sedens una
	228 qui nec	que nec	quin et
	294 lacerna	lucerna	lacerna
III	22 fragrantia	flagrantia	fragrantia
	50 istri	astris	Istri
	99 levissima gustu	lenissima gustu	levissima gustu
	246 tygres	tygrides	tigres
	351 non	nam	non
IV	99 auserat	hauserat	auxerat
	220 librant	liberat	librant

Ad quantam concienti audaciam manus secunda processerit, duobus praecipue e locis elucet, quos iam dudum viri docti restituissent, si codicem Matritensem inspicere iis contigisset. III 277—280 Avarum régi ne Persas quidem armis obsistere ausos esse Avarum legati his verbis iactant:

quem Persae timere feri genibusque minantis
 admovere manus: pacem meruere precando.
 ni fieret, frustra celsis Babylonia muris
 cincta foret dominos Avars nunc ferre parata.

Ita videlicet versum 280 editores plerique constituerunt, cum nihil amplius nisi codicem dominos humeris nunc ferre parata

exhibere a Ruizio comperissent, verba quattuor postrema secunda manu in litura exarata esse nequaquam suspicarentur. Quid prima manu scriptum fuerit, parum liquet, cum apices eius altera manu adeo erasi sint, ut nihil dignoscere queas nisi

dominosq . . b

Quae frustulae tam plene cum Ovetensis fragmenti, de quo mox agam, lectione

dominosque Avars nunc patria ferret

conveniunt, ut prima manu in Matritensi

dominosque Abares nunc patria ferret

scriptum fuisse suspicer. Quo coniecturae fundamento usus iam facile versum restitues

dominosque Avars nunc Parthia ferret.

Atque hunc quidem locum, in quem mendum pusillum irrepsérat, secundae manus coniectura temeraria prorsus corruptum esse vix quisquam infitiabitur.

Eadem violentia locum alium nulli unquam suspectum manus secunda interpolavit. Libri II v. 159 sqq. quomodo Iustinus a patriarcha Constantinopolitano benedictus sacroque diademate cinctus sit, Corippus enarrat.

postquam cuncta videt ritu perfecta priorum
 pontificum summus plenaque aetate venustus
 adstantem benedixit eum.

Verba 'ritu', 'venustus', 'eum' tam commode secunda manu addita sunt, ut nemo ea in dubium vocaret, nisi nomen patriarchae a poeta memoratum esse e periochae enuntiato

margini inscripto intellexeretur: 'A Iohanne pontifice Iustinus imperio consecratur'¹¹⁾. Cum autem periocharum auctor aliis fontibus usus nullis e panegyrico solo sua hauserit, quin in fine versus 160ⁱ Iohannis nomen interciderit, vox deinde 'venustus' secundae manus coniectura speciosa addita sit, non dubito.

Iam vero tot talibusque exemplis a secundae manus lectionibus cavendum esse haud dubie evincitur. Quod cum perspexissem, primam manum pluris facere coepi, secundae auxilio usus, quoad erroribus apertis mederetur.

Restat, ut de orthographia primae manus codicis Matritensis pauca referam:

e, *ae*, *oe* fere nusquam, *t*, *y* raro discernuntur.

h perperam additur vocibus:

honero II 385 (h <i>erasum</i>)	hostrum I 326
horbis <i>passim</i>	humerus <i>passim</i>
hos III 223 IV 245	hurbs <i>passim</i>

h demitur vocibus:

abeo I 88 II 82. 149. 248. 250 IV 333	ora I 293 III 2
abitus I 117 III 224	orresco III 242. 342 IV 24
coibeo II 343	orribilis praef. 5
exibeo I 222	ortor I 155
proibeo I 108	ostis II 39 III 336
arena <i>passim</i>	umanus I 273
aurio IV 172	ueor IV 339
exaurio II 261. 269 III 275	acat IV 369 (<i>achates</i>)
erba II 15. 95. 292 IV 205, <i>erva</i> I 323	baccus III 87
ervosus IV 199	bracia <i>passim</i> ¹²⁾
erus Anast. 20 Iust. I 91	carta II 363. 368. 393. 395
erilis II 115. 296 IV 368	clamis II 119
ibernus III 282	corus III 43
iems I 328 III 52	pulcer <i>passim</i>
ilaris II 334 III 245 IV 144	puleritudo Per. III 6
ircanus III 246	scola III 158 IV 188
irundo IV 257	itacus III 93
istoria III 122	particus II 106
onor IV 335	sciticus III 300

p post *m* omittitur in vocibus:

comtus <i>passim</i>	sumsi <i>passim</i>
emtus IV 14	sumtus I 2
ademtus I 307	temto I 208 III 396
redemtrix IV 298	

11) Fuerunt, qui librarii coniectura inepta nomen Iohannis in periochas irrepsisse crederent eo maxime argumento fsi, quod Iustiniani post mortem Euty chius patriarchatum Constantinopoli gesserit. Sed Iohannem Scholasticum, non Euty chium tunc temporis patriarcham fuisse satis constat. cf. Zonaras XIV 9, 10 (III p. 284 Dind.). Theophanes ed. I. Classen I p. 373 Ἰουστινός . . στεφθεὶς ὑπὸ Ἰωάννου πατριάρχου.

12) Vno loco I 202 altera manu signum † spiritali aspero simile post c insertum est in verbo 'bracia'.

b in *u* mutatur in vocibus :

aceruus II 379
 aluus III 99
 baruarus praef. 40
 ciuus II 378
 deuita II 389. 401 III 307
 erua (herba) I 323
 eruosus IV 199
 gleua II 241
 glouus II 320
 laudauilis IV 159
 liuer IV 70
 liuertas IV 4
 pleues II 279. 306. 338

preneo *passim*
 prouo II 184 IV 234
 prouitas III 225. 313
 rouor IV 15. 366
 superuia III 317
 superuus *passim*
 tiui Anast. 45
 ualatus IV 204
 uellum praef. 42 III 95
 ueruum praef. 45
 uibo Anast. 13
 maneuit III 133
 superauimus (*pro* superabimus) I 256

u in *b* mutatur in vocibus :

abis III 53
 abitus II 175. 179
 estibus I 321
 caberna IV 25
 cabo IV 56
 cibus II 339
 circumballo III 195
 fabeo, fabor *passim*
 fabus IV 29
 flubius III 285
 fobeo II 218
 fugitibus III 322
 fulbus III 100 IV 370

lebus III 177. 201 IV 239
 mobeo I 178. 311 II 328
 nibes III 282
 nobus III 70. 134
 pabeo II 33
 parbus III 106
 sebus III 242
 vibo II 333
 vibus IV 191
 -berat I 281 III 122. 200 IV 60
 -bit *pro* -vit Anast. 32 Iust. I 48. 117.
 147 II 276 III 93. 211. 212. 294. 295
 IV 189. 271. 289. 318

p in *b* mutatur in vocibus :

abto I 6. 294 IV 36. 229
 abtus II 224

obtimus Anast. 17
 obto *passim*

c et *q* confunduntur in vocibus :

lincunt IV 25
 secuntur IV 203. 235

quum (coniunctio) *passim*
 vaquus I 177

n et *m* confunduntur in vocibus :

amfractus I 331
 voluntas I 54 II 286
 inber IV 73

inperito IV 237
 inperium III 80
 inpero II 214. 426 III 38 IV 325

Praepositionum in verbis compositis orthographia non nimis fluctuat. Raro extremas praepositionum litteras primis verborum accommodantur.

ad servatur ubique in vocibus :

adcumulo
 adloquor
 adpono
 adque
 adsiduus
 adsigno

adsto
 adsurgo
 adtollo
 adtonitus
 adtuli

ad praepositionis littera posterior semper omittitur in vocibus:
 ascendo aspicio
 aspectus

ad praepositionis littera posterior semper litterae insequenti adsimilatur in vocibus:
 accedo accitus
 accelero annuo
 accipio

ad ante *f* modo servatur, modo in *f* mutatur:
 adfigo III 259 IV 57 afficio I 61
 adflo II 292 affligo II 377. 410
 adfui III 163. 214 IV 374 afflo III 153 IV 121

cum praepositionis littera postrema
 ante *l* modo in *n* modo in *l* mutatur,
 ante *p* et *n* semper, ante *m* plerumque in *n* mutatur
 conlacrimo Per. I 5 colligo
 conmendo commemoro
 commercium I 111 commertium II 372
 conmitto commotus
 communis I 215 communis II 146. 255
 comunis Anast. 20

in praepositio omnibus in compositis servatur.

sub praepositionis littera postrema ante *m* modo servatur, modo in *m* mutatur:
 submitto II 32 IV 229 summitto Per. II 2
 summoveo praef. 45

Ac de codice Matritensi haec hactenus. Iam ad reliqua editionis huius subsidia transeamus, quae non ad totum panegyricum, sed ad libri tertii partem posteriorem pertinent. Versus enim III 271—407, quibus Avarum legatio ad Iustinum missa enarratur, separatim aliquotiens medio aevo descripti esse videntur. Editionis primae a Ruizio comparatae in margine variae versuum eorum lectiones inscriptae sunt. Quas unde sumpserit, Ruizius ipse p. 89 hac adnotatione profitetur: 'Ceteram pleraeque variae lectiones¹³⁾ ad marginem ipsius Corippi poematis a nobis appositae ad finem usque huius tertii libri conspiciuntur, ex antiquissimo quodam volumine *Ovetensis* Ecclesiae collectae sunt, ubi duae hae orationes legati regis Avarum et Iustini imperatoris cum aliis variis operibus continentur'. Iam vero cum Ruizii ipsius testimonio lectiones illas marginales non omnes, sed plerasque e fragmento *Ovetensi* depromptas esse comperiamus, unde ceterae desumptae sint, quaeramus. Inspiciendus primum versus III 280

cineta foret dominos humeris nunc ferre parata (*Matrit. 2 m.*),
 cui Ruizius in editionis margine duas lectiones inter se magnopere discrepantes adscripsit. Quarum altera
 dominosque Avars nunc patria ferret

13) post verbum 'lectiones' pronomen relativum 'quae' intercidisse videtur.

emendationis certae egregium fundamentum¹⁴⁾, a genuina lectione

dominosque Avaros nunc Parthia ferret.

litteris tantum duabus transpositis differt, altera

didicit dominos patientia ferre

interpolatio est audacius quam ingeniosius excogitata. Atque hanc quidem lectionem perversam non eodem in libro a Ruizio inventam esse, e quo meliorem illam emendatione dignam hauserit, veri simillimum, ne dicam certum, est. Nec frustra quaeremus, utra Ovetensi debeatur, utra alio e codice manaverit. Annis enim fere triginta antequam Ruizius primus Corippi panegyricum totum edidit, una cum Sidonio Apollinari anno MDLII^o ab Elia Vineto e codice Santonensi 'Epistola regis Avarum ad imperatorem Romanum' publici iuris facta erat, quae duodeviginti versibus Corippeis interpolatione audaciore inquinatis III 271—288 constabat. Sidonii editionem primam ac tunc temporis unicam quin Ruizius noverit, dubitari nequit. Epistolam regis Avarum eum inspexisse, lectionesque a codice suo discrepantes editionis in margine adnotasse, quis neget, qui ipsam illam perversam versus III 280 formam

didicit dominos patientia ferre

in Epistola regis Avarum extare viderit? Quodsi meliorem tantum illam versus III 280 lectionem Ovetensi deberi, interpolatam Santonensis codicis esse pernovimus, ceteras etiam versus III 271—288 lectiones futes, quae et editionis Ruizianae in margine et in Epistola regis Avarum inveniuntur, soli Santonensi, non Ovetensi, vindicabimus. Adscribo has lectiones perperam huc usque Ovetensi addictas:

<i>Matritensis</i>	<i>margo Ruiz (ex Santonensi)</i>
III 279 ni fieret, frustra celsis Babylonia muris cincta foret,	ne forte excelsis frustra Babylonia muris cincta foret
282 hibernasque nives cursus qua frenat aquarum	hibernos cursus quando refrenat aquarum
284 vidimus extensos vitrea testudine pontes	vidimus et tectos vitrea testudine pontes
287 cognatos latices laticum concreta tegebant	cognatos latices laticum cum crusta tegebat

Omnibus his lectionibus segregatis quindecim notae margini primae editionis adscriptae supersunt. Ac tribus quidem locis III 323. 346. 393 fragmenti Ovetensis lectione in textum recepta Ruizius ea, quae in suo codice (Matritensi) invenerat in marginem relegavit, duodecim locis III 276. 280. 284. 294. 344. 350. 365. 368. 371. 372. 376. 390 lectio marginalis fragmento Ovetensi debetur. Iam de 'antiquissimo illo volumine Ovetensis Ecclesiae, ubi orationes legati Avarum et Iustini imperatoris continebantur', iudicium laturo, si Matritensem etiam codicem Ovetensem olim fuisse meminerimus, duos hos libros artissima inter se affinitate coniunctos fuisse nequaquam mirabimur. Locis quattuor Matritensis lectio prima manu exarata cum Ovetensi fragmento conspirat¹⁵⁾:

14) cf. p. LIII.

15) Ne quis forte Ruizium III 284. 344. 350 Matritensis manus primae lectionem margini adscripsisse, Ovetensem cum secunda Matritensis manu consensisse credat, meminisse iuvabit Ruizium, ubicunque Matritensis textum altera manu immutatum invenisset, alteri manus soli confidere, priorem prorsus neglegere solitum esse.

<i>Matritensis 1 m.</i>	<i>Matritensis 2 m.</i>	<i>Ovetensis</i>
III 280 dominosq. . . b	dominos humeris nunc ferre parata	dominosque Auares nunc patria ferret
284 pontes	postes	pontes
344 vidit sub nostris humiles fractosque triumphos	vidit per nostros humi- les factosque triumphos	vidit sub nostris humiles fractosque triumphis
350 grate	gratis	grate

Ceteris omnibus locis, si unum exceperis, tam exigua inter eos differentia intercedit, ut aut Ovetensem e Matritensi nondum correcto aut eodem utrumque descriptum credere possis ex archetypo, cuius a lectione scriba modo hic modo ille oculi calamive lapsu paululum aberraverit. Sed uno in verbo Matritensis et Ovetensis prorsus inter se discrepant:

<i>Matritensis</i>	<i>Ovetensis</i>
III 276 plene	potu

E lectione genuina, quam Matritensis servasse videtur, scribae unius errore altera illa, quam Ovetensis exhibuit, nasci vix potuit. Qua re perpensa librum Ovetensem, ut hominum cognationis nominibus utar, Matritensis nec filium nec fratrem, sed fratris forsitan filium fuisse suspicor. Certius multo de affinitate, quae inter codices singulos intercedat, iudicemus, si fragmentum Ovetense ipsum inspicere accuratiusque examinare possemus. Nunc Ruizii in adnotationibus solis innixi, quid veri sit simillimum, reperisse satis habebimus.

Transeamus ad codices interpolatos *Santonensem* et *Laurentianum* saec. XII plut. 45, 26 fol. 115, qui Sidonii carminibus adiectos versus Corippeos duodeviginti III 271—288 continent, quibus titulus praefixus est in *Santonensi* 'Epistola regis Avarum ad imperatorem Romanum', in *Laurentiano* 'Epistola regis Avarorum directa ad imperatorem Romanorum'. Hoc Corippi fragmentum e *Santonensi* iam Elias Vinetus, e *Laurentiano* primus Bartholomaeus Kopitar¹⁶⁾ typis expressit. *Laurentianum* deinde iterum Aemilius Baehrens¹⁷⁾, denique huius editionis in usum amico meo Arthuro Ludwichio intercedente Hieronymus Vitellius, professor illustrissimus Florentinus, diligenter excussit. *Santonensis* et *Laurentianus* ut inter se egregie consentiunt, ita interpolationibus inquinati a veteribus illis duobus codicibus, *Matritensi* et *Ovetensi* magnopere differunt. Nec vero accuratius lectiones varias perlustrantem affinitatis cuiusdam, quae codices interpolatos cum *Ovetensi* iungit, vestigia parva latebunt. Mendis paucis, quae in *Matritensem* irrepserunt, et *Ovetensis* et interpolati codices carent et versu III 276, in quo *Ovetensis* a *Matritensis* lectione aberrat, propius ad *Ovetensis* lectionem interpolati libri accedunt.

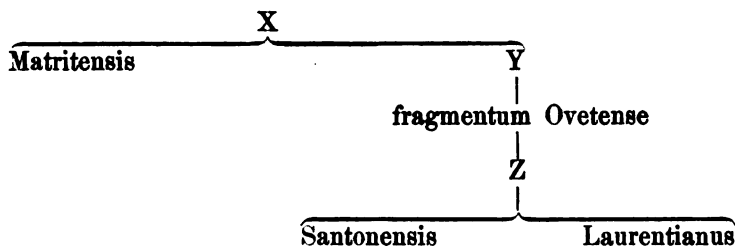
<i>Matritensis</i>	<i>Ovetensis</i>	<i>Santonensis</i>	<i>Laurentianus</i>
plene	potu	potuit	potuit.

Si fundamento tam angusto ad cognationem codicum indagandam uti licet, interpolatos

16) Bartholomaeus Kopitar. Hesychii glossographi discipulus et ἐπιγλωσσιστής Russus in ipsa Constanti-nopoli saec. XII—XIII. Vindobonae 1839 p. 65. Cum librum hunc ipsum inspicere mihi nunquam contingerit, pauca, quae de eo dicenda mihi erant, ex Hauptii Opusculis III p. 370 deprompsi.

17) E. Baehrens Handschriftliches zu Corippus. Rhein. Mus. N. F. XXXI p. 630.

libros aut ex Ovetensi ipso, aut e codice eiusdem familiae originem ducere statuerim. Stemma librorum hoc fere fuisse arbitror.

Quoniam de codicibus Corippi satis dictum, iam paucis exponam, quo modo his subsidiis editores usi sint. Panegyricum Corippeum primus Ruizius (1581) e codice suo (nunc Matritensi) tam diligenter et scite descriptum, tam sobrio sanoque iudicio emendatum publici iuris fecit, ut in eo editores post eum peccasse videantur, quod Ruizio parum confisi suo ingenio indulgere quam editionis primae vestigia premere maluerunt. Quamquam enim virorum doctorum, Casparis Barthii maxime sagacitate iam saec. XVII° loci corrupti haud pauci sanati sunt, tamen editiones omnes, quae tunc prodierunt, Dempsteri (1610), Rivini (1653), Rittershusii (1664) magis magisque a textus forma genuina recesserunt. Ne de Foggini quidem editione (1777), qui locos nonnullos ingenio felicissimo restituit, plures coniecturis erudite et diligenter excogitatis frustra temptavit, aliter iudices. Cautius paullo ceteris Iaegeus (1779) egit, qui editionem Ruizianam magis secutus ipse pauca sane, aliquid tamen ad panegyricum emendandum contulit. Vt Iaegeus Foggini editionem paullo ante publici iuris factam non noverat, ita ipsius editionem Immanuel Bekkerus (1836) ignoravit, qui in Corpore scriptorum historiae Byzantinae Corippum recensendum susceperat. Bekkerus in panegyrico edendo Foggini plerumque vestigiis inhaesit. Ipse hoc carmine senili non ita delectatus esse videtur, ut in eius emendationem operam magnam impenderet.

Carmini in laudem Iustini minoris explicando iam Dempsterus, Barthius, Rittershusius operam navarunt locis scriptorum antiquorum multis congestis, quibus modo poëtae genus dicendi, modo res ab eo memoratas illustrarent. Sed omnium optime de interpretatione historica panegyrici Corippeii Fogginius meritis est, qui de antiquitatibus aulae Byzantiae, de rebus gestis Iustini imperatoris, de viris ceteris temporis illius clarissimis multa adnotavit, de vita et scriptis poëtae praefatione verae eruditionis plena omnia exploravit, quae intellegi tunc poterant.

Necdum enim alterum eiusdem Corippi carmen epicum de bellis Libycis in lucem promptum erat, quod primus Peplus Mazzucchellius (1820), bibliothecae Ambrosianae praefectus, e codice Trivultiano edidit. Mazzucchellio difficilium multo opus quam Ruizio obvenerat. Non codicem antiquum bene pictum, sed negligentius scriptum mendisque ita scatentem invenit, ut, si quid in legendo vel in emendando parum feliciter enucleavit, haudquaquam eum vituperare, sed tota editione in iudicium vocata mirari deceat, quam accurate et diligenter munere suscepto functus sit. Adnotationibus quoque uberrimis editionem auxit, quibus et rerum Iohannide narratarum interpretationem hi-

storicam magnopere adinuit, et poetarum, quos Corippus legisse, expilasse, imitatus esse videtur, locos ita collegit, ut non modo litterarum historiae studiosis iudicium de poetae ingenio promptum et apertum esset, sed etiam emendationi Iohannidos subsidia aliunde accita pararentur. Quibus studiis ut se ipsum ad Corippi Iohannidem recensendam egregie accinxerat, ita aliis viam criticam munivit. A. 1836 altera Iohannidos editio comparuit, Bekkeriana Corpori scriptorum historiae Byzantinae inserta. Debemus huic recensionem enuntiatorum distinctionem multo meliorem, textum deinde diligenter purgatum et perpolitum Lachmanni et Bekkeri curis, qui coniecturis ingeniosis saepe Corippi verba genuina librorum negligentia offuscata restituerunt, aliquotiens ipsius codicis Trivultiani lectionem a primo editore parum perspectam divinarunt. Bekkeri, quem natura acumine summo, sua industria eruditione plenissima ornaverant, unum in libris Corippi recensendis defuit: codicum a nullo unquam nisi a primis editoribus inspectorum nova collatio. Nemo unquam Corippi libros legit, quin e libris manuscriptis iterum excussis fructum haud levem perceptum iri sibi persuaderet. Nec puto plus iusto mihi sumere eam spem contendens non vanam fuisse, quique deinde carmina haec infimae sane aetatis, sed pretii non infimi tractabunt, certo et stabili fundamento usuros esse, quo adhuc studia Corippea caruerunt.

Iam opere absoluto finem scribendi qui faciam, nisi omnibus, qui in Corippo recensendo, explicando, emendando me adiuverunt, gratias publice dixerim? Praeter ceteros viros nobilissimos et doctissimos, quos suo quemque proemii loco ita memoravi, ut, quid ad hanc editionem augendam contulerit, appareret, unum ex amicis Vratislaviensibus quin grato animo hic nomen facere non possum, Hugonem Michael, gymnasii Fridericiani praeceptorem. Quocum in rebus difficilioribus tantum non omnibus tam saepe consilium contuli, ut neque editionis librum, nec proemii partem ullam denotare possim, in qua eius auxilium mihi defuerit.

Tot tantorum virorum curis benevolis ne indigna editoris studia videantur, opto et oro.

Vratislaviae Idibus Octobribus a. 1879.

Iosephus Partsch.

INDEX NOTARVM.

T = Codex Trivultianus saec. XIV.
V = Excerpta Veronensia saec. XIV.
Mazz. = Corippi Iohannis ed. Mazzucchellius Mediolani 1820.
Lachm. = Coniecturae Lachmanni apud Bekkerum.
Bekk. = Corippus ed. Imm. Bekkerus Bonnae 1836.

M = Codex Matritensis Caion 14 Num. 22. saec. IX.
O = Fragmentum Ovetense.
S = Codex Santonensis.
L = Codex Laurentianus plut. 45, 26 fol. 15 saec. XII.
Ruiz = Corippi in laudem Iustini ed. Michael Ruizius Assagrius Celtiberus Antverpiae 1581.
Dempst. = Corippi in laudem Iustini ed. Thomas Dempsterus. Lutetiae 1610.
Barth = Casp. Barthii adversariorum commentariorum libri LX. Francofurti 1624.
Riv. = Corippi in laudem Iustini ed. Andreas Rivinus Lipsiae 1653.
Ritt. = Corippi in laudem Iustini ed. Nicolaus Rittershusius Altorfii Noricorum 1664.
Goetz = Rittershusii editio denuo typis expressa et notis amplioribus aucta, indice locuplete instructa curante Andrea Goetzio Altorfii Noricorum 1743.
Vonck. Spec. = Corn. Val. Vonckius Specimen criticum. Traiecti ad Rhenum 1744.
Vonck. Lect. = Corn. Val. Vonckius Lectiones Latinae. Traiecti ad Rhenum 1745.
Fogg. = Corporis historiae Byzantinae nova Appendix. Corippi in laudem Iustini ed. Petr. Fr. Fogginius Romae 1777.
Jaeg. = Panegyrici veteres ed. Jaegerus Norimbergae 1779.
Bekk. = Corippus ed. Imm. Bekkerus Bonnae 1836.

CORIPPI
IOHANNIDOS
SEV
DE BELLIS LIBYCIS
LIBRI VIII.

PRAEFATIO.

Victoris, proceres, praesumpsi dicere lauros.
tempore pacifico carmina festa canam.
scribere me libuit magnum per bella Iohannem,
venturo generi facta legenda viri.
5 omnia nota facit longaevo littera mundo,
dum memorat veterum proelia cuncta ducum.
quis magnum Aeneam, saevum quis nosset Achillem,
Hectora quis fortem, quis Diomedis equos,
quis Palamedeas acies, quis nosset Vlixem,
10 littera ni priscum commemoraret opus?
Smyrnaeus vates fortem descripsit Achillem,
Aeneam doctus carmine Vergilius.
meque Iohannis opus docuit describere pugnas,
cunctaque venturis acta referre viris.
15 Aeneam superat melior virtute Iohannes,
sed non Vergilio carmina digna cano.
maxima ductoris, quod sum temerarius, acta
virtutesque viri victaque bella docent.
nutat in angustum discors fortuna poëtae;
20 laureus inde furor, pallidus inde timor.
concitad ad cantus series fidissima rerum.
incalui gestis frigidus ingenio.

Praefatio *add. Mass.* 1 victores *T*, victoris *cod. Casinensis* 5 littara *T* 7 noscet *T* 9 palamedas *T* 12 uirgilius *T* 13 pugna *T* 16 uirgilio *T* 17 sim *Mass.* 18 docent *Bekk.*,
donant *T*, canam *Mass.* 21 cantum *Lachm.*

doctorum ingenium docto non carmine canto,
 et retinet linguam torpor in ore meam.
 25 quid * ignarus quondam per rura locutus,
 urbis per populos carmina mitto palam.
 forsitan et fracto ponetur syllaba versu,
 confiteor; Musa est rustica namque mea.
 nempe admittenda est dicendae gloria laudi.
 30 fraudabor solus munere nulla canens?
 concitat ora magis, pulsus de pectore, terror.
 laudibus emissis sit favor ore meo.
 quos doctrina negat, confert victoria versus.
 carminibus fessum gaudia tanta levant.
 35 gaudeat in multis sic si Carthago triumphis,
 sit mihi rite favor, sit, rogo, vester amor.
 rustica Romanis dum certat Musa Camenis,
 ductorem nostrum fama per astra vehit.
 si placet, ut primi recitem mea dicta libelli,
 40 tunc meritis iussis carmina prima cano.

24 hore *T* 25 quid * *T*, quidni si *Mazz.*, quid quod ego *Teuffel*, quidquid ego *malim* lucu-
 tus *T* 26 micto *T* 27 et *scripsi*, ex *T* 31 oro *T* 32 emissis *Mommsen*, immissis *T*
 34 leuans *T* 35 si *scripsi*, se *T* 37 certa *T* 38 doctorem *T* 40 nunc meritis *Mazz.*

LIBER PRIMVS.

Signa, duces gentesque feras Martisque ruinas,
 insidias stragesque virum durosque labores,
 et Libycas clades et fractos viribus hostes,
 indictamque famem populis laticesque negatos,
 5 utraque letifero turbantes castra tumultu,
 turbatos stratosque caeno populosque subactos,
 ductorem et magno signantem facta triumpho.
 Aeneadas rursus cupiunt resonare Camenae.
 reddita Pax Libyae bellis cessantibus astat,
 10 certior et geminis fulget Victoria pinnis.
 iam Pietas caelo terras prospexit ab alto.
 Iustitia comitante simul Concordia mundum
 laeta fovens reficit, geminis amplexa lacertis.
 has inter medius solio sublimis ab alto,
 15 Iustiniane, tuis princeps assurge triumphis,
 laetus et infractis victor da iura tyrannis.
 inclita nam cunctos calcant vestigia reges,
 laetaque Romano servit iam purpura regno,
 sub pedibusque tuis victus prosternitur hostis,
 20 et gentes fera vincula ligant, nodoque tenaci
 post tergum implicitas stringunt retinacula palmas.
 saeva superpositis plectuntur colla catenis.

* * *

oraque per centum producant pectora cantus.
 non mihi sufficerent sensus, non omne canenti
 25 ingenium, lati volitans per devia mundi.
 summatim illa canam. summis haec laudibus apta.

 Africa sub magno nutabat fessa periclo.
 nam fera barbaricis rabies exarserat armis,
 insidiis, ferro, flammis populisque superba,
 30 omnia succendens direptae moenia terrae,
 captivosque trahens cunctis e partibus Afros.

2 stragesque *cod. Budensis*, strages *T* 3 libyae *cod. Bud.* et *cod. Bud.*, ac *T* 7 facta *T*
 8 aeneadas *T* 11 piceas *T* 13 refecit *T* 14 as *T* 16 et infractis *T* 17 uestia *T*
 22—23 *folium secundum codicis T intercidit.* perierunt versus plus minus 62 26 haec *T*, et *Max.*
 28 barbariis *T* 30 diretta *T*

iam nullum discrimen erat. non vatibus ullis
 parcere. nec senibus potuit concedere fessis
 quisquis onus busti. iacuit tunc omne cadaver
 35 confossum gladiis. natis fas non fuit ullis
 corpora caesa patrum congestae subdere terrae,
 vulnera nec lacrimis permissum infundere iustis.
 dum pater opprimitur, nati coniuxque trahuntur,
 diripiuntur opes. virtus premit improba Martis,
 40 et pia desertae linquuntur funera terrae.
 nobilis et pauper casu rapiuntur in uno.
 luctus ubique sonat, terror tristisque per omnes
 it metus, et duris turbantur cuncta periculis.
 quis lacrimas, clades, praedas, incendia, mortes,
 45 insidias, gemitus, tormentum, vincula, raptus
 explicet, aut miseros possit numerare dolores?
 tertia pars mundi fumans perit Africa flammis.
 iamque pius princepsolvebat pectore curas
 pensans, et nostras meditando quem vellet in oras
 50 ductorem mandare ducum summumque magistrum
 militiae, tantam cupiens fulcire ruinam.
 cuncta revolventi solus virtute Iohannes
 consilioque placens fortis sapiensque videtur.
 gentibus ipse feris concurrere posse putatur
 55 solus et infestas acer prosternere turmas.
 quippe viri decus et praeclari signa laboris
 victaque bella placent regni graviora superbi,
 expulit ut Persas, stravit quo vulnere Parthos
 confisos turbis densisque obstare sagittis,
 60 tempore quo lati manarunt Nitzibis agri
 sanguine Persarum, Parthoque a rege secundus
 congressus Nabedes, fretus virtute feroci,
 amisit socias ipso superante catervas,
 effugiensque suas actus formidine portas
 65 claudere vix potuit, mediamque in Nitzibis arcem
 Romanos erupit eques, victorque Iohannes
 Persarum excelsas concussit cuspide portas.
 principis ante oculos discurrunt cuncta fidelis
 fortia facta viri. pensat versatque labores,
 70 Theodosiupolin ut densus vallaverat hostis
 obsidione gravi; noctis celer ille per umbras
 ut veniens dubiae succurrit moenibus urbis,
 hostes per medios portas ingressus amicas;
 territus utque pedem muris subtraxit ab illis
 75 ingens Mermeroës, densisque ut saevior armis

34 onus *scripsi*, honos *T* 36 surgere *T* 37 infundere *Lachm.*, fundere *T* 43 et metus *T*
 periculis *T* 49 meditando *Lachm.*, moderans *T* 55 infestas *Bekk.*, infensas *T*, infensas *Mass.*
 60 mandarunt nuzibis acri *T* 61 secundos *Mass.* 62 Nabedes *Bekk.*, nec habet *T* 63 ad-
 misit *T* 65 mediamque *Lachm.*, medieque *T*, mediaque *Mass.* arcem *Lachm.*, are *T*, arce *Mass.*
 66 Romanos erupit *Lachm.*, romanus dirupit in irupit *I m. mutatum T*, irupit Romanus *Mass.* 70 teo-
 dosio ypolin *T* uallaverit *Mass.*

ardua sidereo cingentem moenia muro
 inde Daras ausus, ductor qua signa regebat.
 appetere et bello Latias temptare phalangas.
 sed postquam primam vigilans ex hostibus urbem
 80 eripuit ductor, fugientes inde secutus
 occupat ante vias atque omnes vindicat agros,
 ne popularet atrox aut quemquam laederet hostis.
 primus et obtinuit celsi munimina muri,
 nec passus differre diu. nam protinus hosti
 85 fortior in medios ausus concurrere campos,
 perculit innumeras felici Marte, catervas
 egregiosque duces et iunctas foedere gentes.
 Parthorum dominum victum versumque fugavit
 Mermeroën. campis Romanum Persa sequentem
 90 tunc metuens manibus gladios phalerasque nitentes
 quisque suas medios fugiens proiecit in agros.
 indecoris cunctis ensis fulgebat harenis
 vaginaeque leves, hastae clipeique comaeque,
 corporaque et mistus sonipes telisque superbi
 95 armigeri iacuere ducis. iacuisset et ille
 prostratus campis, ni vivum prendere vellet
 ductor magnanimus. victus tamen ardua vidit
 moenia Mermeroës, paucis comitantibus intrans.
 tunc astans mediis dominum benedixit in arvis
 100 Vrbicius sapiens, quem primum maximus orbis
 imperialis apex famulum rebusque fidelem
 tunc habuit lectum, quemque illas miserat oras
 noscere, quae saevi fuerant discrimina belli.
 hic ubi victores Romanos fervere vidit
 105 atque hostes vastos pavitantes ire per agros,
 extendens geminas pariter cum lumine palmas
 ad caelum sic laetus ait. 'tibi gloria semper,
 summe deus, victos tandem post tempora Persas
 cernere quod merui nostri virtute Iohannis'.
 110 hos versans princeps animo tunc saepe labores,
 hunc solum Libyam oppressam defendere posse
 matura pietate probat. nec plura moratus
 iussit ab extremis acciri partibus orbis
 ductorem. placidus finis dimittit et hostis,
 115 occiduas aditurus aquas, celerique iubentis
 implevit praecepta die, victorque recurrens
 aurea Romanae tetigit mox limina portae.

76 cingebat *Mass.* 77 claras *T* qua *scripsi*, quasi *T*, qui *Mass.* 82 ne *Bekk.*, neu *T*
 ledere *T* 83 occinuit *T* 84 hostis *l m. corr. T* 85 ausus *Bekk.*, uisus est *T*, uisus *Mass.*
 concurre *T* 89 memor enim *T* campis *T*, acies *Mass.* Persa *scripsi*, perfusa *T*, effusa *Mass.*
 90 gladios *T* 91 proiecit in agras *T* 92 indecoris *scripsi*, indecus in *T* 93 aste *T*, ut solet
 96 unum *T* 98 mermeros *T* 99 armis *Mass.* 100 Vrbicius *scripsi*, urbi cuius *T*, urbi-
 capus *Mass.* 102 quemque illas *scripsi*, quem nullas *T*, quem ad multas *Mass.*, -que in nullas ('an
 eoa?') *Bekk.* 103 seni fuerat *T* 110 nos *T* 111 nunc *T* 113 iuxit et *T* extre-
 mis *Lachm.*, externis *T* 115 aditurus *T* 116 precetta *T*

principis ante pedes gaudens stetit ore sereno.
 respexit famulum. pedibus celer ille benignis
 120 oscula laeta dedit. paucis hunc orbis Eoi
 acta referre iubet. iussus, quae bella peregit,
 auribus insinuat placidis. gavisus alumno
 imperialis apex optat sic vincere semper.
 ilicet auxilio Libyam defendere mittit.
 125 principis imperiis onerantur milite puppes,
 impensis armisque simul, pugnasque docendus
 mittitur auspiciis domiturus bella magistri
 tiro rudis magni. placidus iam tempore certo
 carbasa ventus agens maturas fecerat undas,
 130 navigiumque Thetis suadebat prospera nautis.
 maximus at princeps plena pietate magistrum
 edocuit, sic verba movens. 'res publica nostra
 praemia compensat merito condigna labori
 principe me, cunctosque iuvat gradibusque potentes
 135 esse facit, quoscumque viros bene currere sentit
 pro terris populisque suis. nunc accipe dicta,
 et causas cognosce libens, ac mente teneto.
 Africa sub quantis iaceat miseranda periculis,
 auribus in nostris sonuit. succurrere fessae
 140 compellit pietas. placuit, fortissime, nostris
 et visum est animis Libyam te posse tueri.
 signa move, et celsas velox conscende carinas,
 ac miseros solitis releva virtutibus Afros.
 Laguantanque acies armis prosterne rebelles,
 145 sub nostris pedibus subiectum flectere collum,
 compressum virtute tua. tu prisca parentum
 iura tene, fessos releva, confringe rebelles.
 hic pietatis amor subiectis parcere nostrae est,
 hic virtutis honos gentes domitare superbas.
 150 haec mea iussa tenens, ductor fidissime, serva.
 cetera Christus agat, noster dominusque deusque,
 in melius referens, et te per cuncta gubernet
 prosperitate sua. titulis melioribus auctos
 pro meritis nos rite tuos videamus honores'.
 155 procidit ante pedes, divinisque oscula plantis
 pressa dedit, lacrimisque rigans vestigia tinxit.
 ductorem ipse pater cernens discedere princeps
 condoluit, pietasque animos concussit heriles.
 inde petens classem nautas hortatur ovantes
 160 magnanimus ductor. deducunt litore puppes.
 prima repercussis verruntur marmora tonsis.
 solvunt vela citi, magnis clamoribus urgent,

122 alumpno T 125 honorantur T 128 lytorudis T 129 maturas *Lachm.*, moturas T
 132 sic *Mass.*, haec T 136 que *add. Mass.* 138 periculis T 144 languentanque T
 147 iura V, laurea T 149 domitare V, domare T 152 melius *Bekk.*, medius T, manibus *Mass.*
 153 tutulis T, ut titulis *dubitans Bekk.* 154 rite tuos *Mass.*, retocius T 158 picosque T
 concussit T 159 ortatur T

165 horrisonoque graves laxant stridore rudentes,
 expanduntque sinus. placidis iam carbasa flabris
 aurae impulsa movent. abscondunt alta carinae,
 et latet angustum centum sub puppibus aequor.
 prospera maturis crebrescunt flamina Coris,
 impelluntque rates. aeratis aequora proris
 170 proscindunt celeres, sulcantur marmora rostris,
 spumea sub longis immurmurat unda carinis.
 classis Threicias angusto litore fauces,
 Seston Abydenis dirimit qua pontus ab arvis,
 Sigaeasque volat ventis secura per undas,
 et legit antiquae litus lacrimabile Troiae.
 175 inclita tunc referunt Smyrnaei carmina vatis,
 significantque locos alta de puppe priorum.
 haec Priami sedes, domus haec Aeneia, longe
 arboribus quae saepta iacet. hic saevus Achilles
 traxerat Hectoreum curru rapiente cadaver.
 180 Demoleum hoc victor prostravit litore magnum
 Aeneas proavus, celsae quo moenia Romae
 nomen et imperii praeclarum auctore refulget,
 atque tenet latum dominantis foedere mundum.
 cunctaque gesta canunt Argivi proelia belli,
 185 concidit Hectorea Patroclus fusus ut hasta,
 utque niger Memnon Pelidae vulnere victus,
 flevit ut Aurora ingentis pia funera nati,
 corrui ut mediis bellatrix virgo catervis
 Penthesilea suis, Rhesus qua nocte peremptus,
 190 Troilus utque puer forti congressus Achilli,
 victor Apollinea cecidit qua lege sagitta,
 quo Paris occubuit confossus vulnere raptor.
 ultima post referunt exhaustae incendia Troiae
 Aeneaeque fugam, tunc clarum nomine Iuli
 195 ut puerum patremque amissa coniuge secum
 navibus evexit, tot per vada caerula currens.
 audiit egregius narrantes proelia Petrus.
 audiit ut pueri praeclarum nomen Iuli,
 arsit amore novo pectus puerile legendi,
 200 noscere bella volens. magna pietate movetur.
 se putat Ascanium, matrem putat esse Creusam.
 filia regis erat. mater quoque filia regis.
 tunc pater Aeneas, et nunc pater ipse Iohannes.
 haec meditatur ovans. pertemptant gaudia mentem.
 205 haec patri, haec famulis, haec omnibus ipse ferebat

163 orisonoque T 165 ascondunt T 166 tentum T 171 Threicias *scripsi*, traicias T,
 traiciens *Mass.*, cf. *Lucan. Phars. IX 954* 172 sexton T Abydenis *Bekk.*, abideus T, Abydenus *Mass.*
 176 priorem T 178 setta T 181 proauo *Lachm.* 183 acque T 184 Argiui et proelia
 belli *Lachm.*, Argiui proelia bello *dubitans Bekk.* 185 hettorea patroculus T 189 pentasilea suis
 res usqua nocte perhentus T 190 troiolusque husque T 193 exhaustae *Bekk.*, exauste T, exu-
 stae *Mass.* 194 clarum *Lachm.*, clari T 197 narrantis T 198 audit T ut T, et *maluit Bekk.*
 199 legendo 2 m. T

per mare velivolum, genitoris gaudia magni,
unica Romanis rebus spes altera, Petrus.

labitur Aegaeum classis secura per aequor.
haud secus Hadriacis undis ventisque secundis
210 ocius alta secat. Siculas mox attigit oras.
deserit aura rates, ventisque silentibus omne
immoto fluctu iacuit mare. lenior unda
litora nulla quatit. siluit tunc Scylla biformis,
latratus siluere canum. non ora luporum
215 compulit unda ciens ululantia reddere saxa,
quamquam hic alternae coëant confinia terrae,
angustoque freto litus turbetur utrumque.
immotos fluctus nunquam placata Charybdis
continuit, liquidas revomens nec sorbuit undas.
220 lintea laxa cadunt, nulloque tumentia flatu
arboribus iunxere suis. tunc solvere funes
praecipiens sociis 'portus intrate quietos'
ductor ait. iussi celeres super omnia nautae
armamenta volant. currens hic vela resolvit,
225 colligit ille sinus, socios hortatur ovantes
dulcibus ille sonis, et cantu mulcet acuto.
dant animos clamore viri. vox ipsa labores
adiuvat, et vires nautis et gaudia praestat.
Caucana Sicani iuxta iacet arva Pachyni
230 litora curva tenens, cuius tunc ancora portus
Romanae classis morsu perstrinxit obunco.
et iam stelliferas maris asperat Hesperus undas,
inducens terris taetram caligine noctem.
hic dux magnanimus securus puppe Iohannes
235 carpebat somnos, cautus cum forte magister
ipse ratis placidos persensit surgere ventos.
discurrit puppes pubes festina per omnes
armamenta parans, solvuntque a litore funes
non expectato iussu ducis. omnia nautae
240 vela levant, totis pudentes lintea flabris.
iam medium pelagus ventis impulsa tenebat
classis, et extremo surgebat roscida caelo
producens Aurora diem, cum tristis imago
ductoris stetit ante pedes, cognata tenebris.
245 Maura videbatur facies nigroque colore
horrida et obductis contorquens lumina flammis.
tunc sic orsa loqui. 'quas classi tendis in oras?
in Libyam transire putas?' cui verba remittens
ductor ait. 'cernis nostras transire carinas,
250 meque rogas?' vultu minitans tunc tristis imago,
horrida sulfureis contorquens lumina monstris,

208 secuta T	209 adriacis T	210 contigit 2 m. T	211 omne 1 m., orae 2 m. T	216 co-
heant T	219 remonens T	221 alboribus T	222 intrare T	225 ortatur T
ferus <i>Mass.</i>	umbrae 1 m., undas 2 m. T	233 terris terram T	235 sompnos T	242 sur-
gebant T	246 fulamis T	247 classes T	250 tuc T	251 orrida sulfuris T
				mostris T

'non transibis' ait. sensit, quod mente malignus
 angelus ille fuit, claro deiectus Olympo.
 nec timuit tamen ipse feras imitantia formas
 255 ora viri. sequitur fugientem, et prendere certat.
 ille manu densas aspergens ante tenebras,
 pulvere commisto, tatrae caliginis umbra
 ductoris turbabat iter. sed rursus ab alto
 aspectu placidus senior descendit Olympo,
 260 candida sidereis gestans velamina peplis,
 ac stetit ante oculos quaerentis tela Iohannis,
 continuitque manum, sanctoque haec addidit ore.
 'non furor in tantas animos sic concitet iras.
 sperne malum bonitate tua. fuge: dira maligni
 265 iurgia ne timeas'. cui dux 'pater optime' dixit
 'virque dei, cernis certantem aditusque viarum
 claudere nitentem'. senior tunc mente benigna
 haec ait. 'o felix. vestigia nostra secutus
 me duce carpe viam'. sic fatus lumine magno
 270 erexit placidus fulgentes lampadis ignis

* * *

tunc vero omnis iners dubia stat mente magister,
 et ventis dat terga fugax, victamque fatetur
 artis opem, nescitque miser quo flectere puppem.
 nec breviata sinu sustentant lintea flatus.
 275 non opus est ullis. deponunt omnia nautae
 vela simul, ventisque rates undisque relinquunt.
 sparguntur vario diversa per aequora cursu,
 quo casus, quo ventus agens, nocturnus et error
 forte trahit. saevum miseris fortuna minatur
 280 naufragium. nullam credunt superesse salutem,
 desperantque suam per aperta pericula vitam.
 ingemuit ductor, mentemque ad sidera tristis
 erigit, auxiliumque dei pietate magistra,
 ut metus ipse dabat, lacrimis inquit obortis,
 285 pronus et exorans supplex his vocibus inquit.
 'omnipotens verbi genitor rerumque creator,
 principium sine fine, deus, te cuncta fatentur
 auctorem et dominum, et factorem elementa tremiscunt.
 te venti nubesque pavent, tibi militat aër,
 290 imperioque tuo nunc arduus intonat aether,
 magnaue concussi turbatur machina mundi.
 tu scis. summe pater, tu praescius omnia nosti.
 non auri cupidus. non ullo munere lucri
 in Libyam compulsus eo: sed scindere bellum

253 claro *Mass.*, oculo *T*, alto *malim* deiectus olimpho *T* 254 imitantia *T* 257 terre *T*
 259 aspectu *T* olimpho *T* 260 sideris *T* 262 haec *add. Mass.* 263 concitat *T* 265 octime *Mass.*
 267 claude renitentem *T* benignus in benigna *l m. mutatum T* 270 exexit *T* lampadas *Mass.*
 270—271 folium septimum codicis *T* intercudit. perierunt versus plus minus 62 272 uictamque *Bekk.*, uitam-
 que *T* 274 substant *T* 275 uelis *Mass.* 278 netturnus *T* 279 forte *Bekk.*, sorte *T*
 281 suum *T* 283 erigit *T* 284 uc *T* abortis *T* 287 cuncta *T* 291 machina *T*

295 et miseras salvare animas haec sola cupido.
 hic animis amor omnis inest. huc iussio tantum
 principis alma trahit. noster te principe princeps
 imperat. ipse tibi meritum debere fatetur
 ordine servitium. tu illi nos subicis omnes
 300 et servire iubes. tua sum praecepta secutus.
 aspice, sancte, favens, et nostros cerne labores
 iam placidus, tantaeque pius succurre ruinae.
 sin sua peccantem damnant delicta Iohannem
 iudice te, quocunque alio me comprime leto,
 305 pro! Petro nunc parce meo. quo nomine dicto
 haesit in ore sonus, tremuerunt pectora patris,
 frigidiora gelu ceciderunt crura manusque,
 membraque cuncta labant. lacrimas tunc fluminis instar
 fundit, et ingentes gemitus ad sidera tollit.
 310 talibus orantis fletus et verba recepit
 suscipiens dominus. validis mitescere ventis
 imperat, et clauso frangi sub monte procellae.
 effugiunt celeres tenuato vellere nubes.
 sol redit, et claro rutilanti lampade caelo
 315 emicat alta dies. explanat marmoris undas
 inssio certa dei. venti venere secundi.
 consurgunt laeti turbantes omnia nautae,
 vocibus et placidis intendunt linthea malis,
 implenturque sinus. socias tunc undique naves
 320 accipiunt, totoque refulgent carbasa ponto.
 iam propius propiusque volant, et prospera cursu
 caerulea sulcantes impellunt flamina puppes.
 prospexit tandem succensae litora terrae
 ductor, et indomitas Martis cognovit habenas
 325 nec dubium (nam vera ferunt incendia) monstrum.
 volvebant venti crispantes vertice flammam,
 et fumo commista volans super astra favilla
 scintillas tennes summam spargebat in aethram.
 surgit et in medio fervet iam flamma profundum,
 330 omnia convolvens succensae robora terrae.
 uritur alma seges cultos matura per agros,
 omnis et augetur crescentem frondibus ignem
 arbor, et in cineres sese consumpta resolvit.
 vertuntur miserae caesis cum civibus urbes,
 335 cunctaque diruptis conflagrant moenia tectis.
 haud aliter Phaëthon cunctis e partibus orbis
 non bene concesso succenderat omnia curru
 flammivomis raptatus equis. ni fulmine summo

300 tu sum precetta T	302 accurre T	303 dampnant delicta T	305 proterio nunc parge
vel perge T	306 exit T	307 clura T	308 simus istar T
suscipiens dubitans Mazz.	312 clauso monteque procella T	313 tenuato T	311 subsapiens T,
priusque T	324 harenas Mazz.	325 monstrum T	326 crispantes T
328 ethera T	329 et in Mazz., etiam T	330 comburens dubitans Bekk.	327 fauille T
334 miserie T	335 direptis malim	tettis T	333 cinerem legit Mazz.
		336 feton T	338 in fulmine T

omnipotens genitor, terras miseratus, anhelos
 340 disiunxisset equos, restinguens ignibus ignem.
 exarsit ductor miserae succurrere terrae,
 plus solita pietate fremens, largoque rigavit
 imbre genas. virtus solitis flagravit in armis,
 iraque praecipites dictabat tendere gressus
 345 in medios fluctus. prohibet natura volentem
 et mista virtute modus, quo cuncta regendo,
 inclita cum parvis pensans, commissa gubernat.
 ocius adductas ad litora vertere proras
 imperat, et notae laetus successit harenae.
 350 litora Byzacii paribus non alluit undis
 opposita tellure salum. pars lenior aestu
 plana iacet. curvis statio est concessa carinis,
 efficiunt portus nimium vada salsa quietos.
 hic vis nulla Noti placidos extollere fluctus
 355 mota potest, ventus liquidum nec territat aequor.
 pars pelagi quassatur aquis, ripaeque relabens
 confractum scopulis latrat mare. pervia saxis
 unda sonat, nigramque super diffunditur algam.
 illic et Boreas tumidus graviorque procellis
 360 Eurus ab extremo convolvunt aequora fundo.
 tunc pereunt miserae dirupto fune carinae.
 et pelagi duros tabulae iacuere per agros
 saepe ratis putresque simul per gramina prorae.
 hinc est, quod metuunt fugiuntque pericula nautae
 365 dira loci, portusque petunt vada tuta quieti.
 illo Romanae steterant in litore classes.
 tempore quo Libycas tetigit Belisarius oras,
 Vandalicas capturus opes. quos nomine portus
 alterna pro parte Caput dixere Vadorum
 370 antiqui nautae. veniens hic vela resolvit
 dux quoque magnanimus simili virtute Iohannes.
 felix ille locus, statio quo tuta Latinis
 classibus atque secunda fuit. tunc ancora morsu
 fixa suo tenuit securas litore puppes.
 375 agnovit portus ductor fortissimus illos,
 gavisusque locis digito monstravit ab undis.
 et sociis sic laetus ait. 'cum prima tenerent
 ultrices haec arva rates, hoc litore primus
 ipse solum tetigi, fretus iuvenilibus armis.
 380 ex ducibus namque unus eram, cum sceptrum tyrannus
 Geilamir in Libycis tenuisset perfidus oris.
 has Romana manus primo pede pressit harenas.

340 disiunxisset T restringens T 341 succurre T 346 modus *Lachm.*, modum T
 349 uertice ploras T 350 bizarii T 351 opposita tellure salum *Lachm.*, o. t. saltim T, t. o. saltim *Maxs.*
 352 est concessa *scripsi*, est cessa T, concessa *Maxs.* 353 nimius salsa unda T 355 nec T, non *Maxs.*
 equo T 357 confractum T 361 tunc T, hinc *Mommsen* miserie T 364 que *add. Maxs.*
 365 portusque *scripsi*, portisque T, portuque *Maxs.* quieti *scripsi*, quiete T, quieto *Maxs.* 373 arcora T
 376 abundis T 377 cum *Bekk.*, dum T 379 iuuentibus T 382 arenas T, sic *ferè semper*

hic Libycas potavit aquas. hoc margine fossas
 tunc posuit primis veniens exercitus armis.
 385 ille procul tumulus, vicinis proximus undis,
 cernitis ut molli congestus crescat harena
 mobilitate Noti? ductor Belisarius illic
 altius imposuit cunctis tentoria signis,
 quem circum posuere duces mistique tribuni.
 390 hoc ego, germano pariter comitante beato,
 castra loco tenui. sors, heu, durissima fati,
 humanis inimica bonis! o gaudia fratrum
 quanta rapit subito veniens mors saeva piorum!
 qua virtute fremens germanus perculit hostes
 395 ille meus, sociosque bonus qua mente regendo
 continuit, quantumque virum res publica flevit!
 non belli rapuit fratrem fortuna potentem,
 cum totiens victor saevo remeasset ab hoste.
 heu, superas mors dura pios! genitoris imago
 400 Pappus eras natiq. mihi solacia tanti
 digna mali, victor Stygias quod despicias undas.
 haec loca me fratris memorem fecere beati,
 et lacrimas movere meas. quae bella peracta
 prisca viri! deus ipse mihi meliora secundet.
 405 sit locus hic felix, illo felicior anno
 prosperitate dei. tamen haec quo tempore castra
 imperfecta manent tanto in discrimine belli,
 quot populis subtracta salus! Victoria signis
 si faveat per bella meis, ego coepta replebo
 410 munimenta loci firmo solidata metallo'.
 sic fatus doluit desertas civibus urbes
 et vacuas tacuisse domos, Libycasque ruinas
 ingemuit miserans, solvique a litore funes
 iussit. et optatis concessit lintea ventis.
 415 tertia lux Tyrios oculis post tempora muros
 obtulit. et fessae ductorem reddidit urbi.
 litora vix primis figens vestigia plantis
 contigerat: campis acies exire iubebat,
 praecipit atque duces densas componere turmas,
 420 signaque ferre iubet. summus dolor incitat iram.
 terrae quippe dolens, quam viderat ipse, ruinam
 castra movet. iussis parens excita iuventus
 deposito torpore micat, omnisque resumptis
 bella petit miles gladiis. tunc aere recurvo
 425 aspera raucisoni succedunt proelia cantus.
 iamque novem latis erumpunt agmina portis,
 cunctaque ferratas effundunt moenia turmas.
 hinc equites veniunt. peditum pars lenta movetur

383 magine T 385 tumidus T 395 sociusque Mazz. 399 separas T 400 Pappus scripti,
 lampus T, Pampus Mazz. 401 Stygias Mazz., scias T 407 imperfetta T 409 cetta T
 414 iuxit T 417 primis Bekk., primus T figens T plantis T 425 cantu T

mille viis, cursuque pedum gemit arida tellus.
 430 qualiter ille favis pulchri regnator agelli
 castra movens apium densas exire catervas
 imperat et flavis agmen producere terris,
 sive parat pugnas adversi concitus ira
 forte ducis, fucosve volens arcere malignos
 435 accelerat; iussisque favens festina iuventus
 per cunctos aditus crebris alvearia linquunt
 exitibus, raucisque acuunt stridoribus hostes:
 haud secus in campos tota Carthagine miles
 exit, et erectis gaudet procedere signis.
 440 hinc seges aeratis horrescit spissa manipulis.
 hi pharetras arcusque ferunt, his lucida latis
 arma sonant umeris. hastae clipeique refulgent
 loricaeque graves et stantes vertice cristae.
 volvitur inde novus densa caligine pulvis,
 445 ventilat assiduas conculcans ungula terras,
 aëra sublatae convolvit fumus harenae.
 ipse inter primos, exhortans agmina, ductor
 fertur equo, solitisque duces succendit in armis,
 dum veteres memorat gestas in Perside pugnas.
 450 non aliter posset sensus flammare virorum,
 ni Martis laudaret opus. sic Iuppiter ille,
 ut veteres aiunt gentili carmine vates,
 saeva Giganteo cum staret Phlegra tumultu,
 caelicolum turmas, quid vellent fata, monebat,
 455 sternere terrigenas posset quo fulminis ictu,
 cuspide qua Mavors transfixos funderet artus,
 verteret in montes visa quos Gorgone Pallas,
 arcitenens crebris quis ferret fata sagittis,
 quosque levis torto fixisset Delia telo.
 460 iamque per extensos properans exercitus agros
 Byzacii carpebat iter, qua Antonia castra
 nomine dictus avis locus est. hic castra Iohannes
 mox posuit. legati et iam venere tyranni.
 hos dux egregius iubet intra tecta vocari
 465 atque referre viros saevi mandata tyranni.
 tunc, cui Romanae fuerat facundia linguae,
 iussus Maccus ait. Laguantan gentis acerbae
 ductor magnanimus tibi nos, Guenfeius heros
 Antalas, haec ferre iubet. tu nempe, Iohannes,
 470 quem novit Massyla manus Solomonis iniqui
 tempore, dux nostris fueras qui proximus oris

429 pulsuque *Mass.* 430 favis *T*, faui *Mommsen* 437 raucisque canunt *T*, cf. *Verg. Aen. XII 590*
 hostes *T*, iras *Haupt Opusc. III p. 625* 438 aud *T* cartagine *T* 439 erettis *T* prodere *T*
 440 aratis *T* 441 farettas *T* 442 humeris *T*, ut solet 443 litoreeque *T* 445 assidue *Mass.*
 447 exorta *T* 449 imperfide *T* 453 cum *Bekk.*, dum *T* 454 quo *Mass.* monebat *Bekk.*, moue-
 bat *T* 456 arcus *T* 458 crebis *T* 459 fixisset *Mass.*, fississet *T*, fixum iret *Unger Emendationes*
Horat. Hal. Sax. 1872 p. 147 461 bizarii *T* qua *Bekk.*, que *T*, quo *Mass.* 463 uix *Bekk.*
 etiam *Mass.* 464 egregios *T* tetta *T* 465 seni *T* 467 Maurus dubitans *Mass.* 469 amitalas *T*

vicinaeque maris quondam servator harenae,
 non Solomoniacas audisti Marte catervas
 tot pariter cecidisse gravi, qua flumina clade
 475 impletet Romana manns, campisque perempti
 quot vestri iacuere viri, ductoris et ingens
 exitium per bella tui? tu gentibus audes
 invictis inferre manum? non quantus Ilaguas
 480 notus Marte tibi, quem tantum fama perennis
 prisca canit? cuius iam Maximianus in armis
 antiquos persensit avos, Romana per orbem
 sceptrata tenens, Latii princeps? tu milite parvo,
 iam periture, meas audes vel cernere turmas?
 485 aut poteris sufferre manus faciemque virorum
 aspicias campis, ductor Romane, meorum?
 quin potius converte pedem, vel sumpta retrorsum
 signa refer, mortemque cave. sin proelia mecum
 mittere posse putas, si te iuvat ire sub umbras,
 490 atque dies suprema vocat, cur signa fatigas?
 verba remitte mihi, quae sit tua certa voluntas;
 et venio quocumque voles, nec fata morabor.
 haec mandata dedit ductor fortissimus ille.
 tu, quaecumque placent animo, responsa remitte'.
 tunc placidus gravitate sua nec motus in hostes
 495 ductor ait. 'mihi nunc saevo responsa referre
 non opus est hosti. certis sunt ista diebus
 maturanda mihi saevi mandata tyranni.
 post vobis mandata dabo'. sic ore locutus
 ipsos privato iussit custode teneri,
 500 fortia facta parans. illis superesse salutem
 quis potuit sperare viris? patientia magni
 quanta ducis! quanta est pietas virtusque regendi!
 barbara corda tument insano accensa furore.
 hic elementer agit moderans gravitate Latina.
 505 noluit ulcisci praesenti morte superbos,
 sed voluit salvare humiles fractosque levare.
 sic virtus Romana manet semperque manebit.
 corripit et salvat, veniam promittit ab ira.
 extulit ut radiis rutilantes Lucifer ignes
 510 Oceani prolatus aquis, tunc castra moveri
 cuncta iubet ductor densasque exire phalangas.
 signa canens gemit horrendos fera bucina cantus
 aere cavo, dulcesque expellit pectore somnos.
 dant animos socii (clamor tentoria miscet)
 515 hortanturque parem. famuli tunc fixa revellunt
 vela solo, alipedes ducunt praesepibus altis
 ornatos phaleris, atque omnia tela resumunt.

478 quantum T 479 notum est Mazz. perhennis T 483 nam T 484 facemque T
 487 refers T canes in T 490. 493 remicte T 501 qui T 505 presente T 506 salu-
 tare T 508 promittit T 510 occiani T prolutus Mazz. 513 sompnos T 514 so-
 cti Lachm., sotils T

ast ubi compositis coepit procedere turmis
 victricesque aquilas acies ostendere campis.
 520 sic bene sollicito dispensans pectore ductor
 admonet ipse duces, causas referensque docensque.
 o Romana manus, spes o fidissima rerum,
 o virtus orbisque decus summumque levamen,
 imperiique fides et nostri palma laboris,
 525 certa licet vobis, quae sit fiducia genti, est,
 ipse tamen memorem insidias fraudesque dolosque,
 et metuenda canens et, quae peragenda, revolvens.
 proelia dura dolis nunquam caruere malignis.
 bella per insidias acies Maurusia gessit
 530 semper, et obscuris fidens subsedit in armis.
 solaque Massylas servat fallacia vires,
 et timidos bellare facit, dum saxa latebras
 montibus in summis aut altis flumina ripis
 praestant, aut ubi glauca nemus distendit oliva,
 535 arboris aut altae frondoso vertice robur
 efficit occultis acies subsidere campis.
 fraudibus his certat committere proelia Maurus,
 ut celer incautum subitans exterreat hostem
 ambiguumque premat, fretus numeroque locoque
 540 et domitis confisus equis. tunc belliger astu
 mittitur, in planos rarus qui proelia campos
 provocet et visos fugiens exaggeret hostes.
 ille levi cursu praefixo hastilia ferro
 vibrat, et incurvo nec cessat flectere gyro
 545 cornipedem domitum. sed cum properaverit hostis,
 arte fugit, comptas ut spargat callidus alas,
 dum sequitur numerosa manus victrixque putatur
 esse sibi, et totos agmen diffundit in agros.
 his agit in bellis fingens certamina Mazax
 550 insidiis, donec medios perducatur in hostes
 hostile obsessis conclausum vallibus agmen.
 tunc dolus ille patens saevas effundit habenas,
 absconsasque ciet tota de parte catervas.
 quem metus acer agit, primo fugit ille tumultu.
 555 hunc premit elatus saevo sub vulnere Maurus,
 quem impavidum timor ipse facit. sin robore firmo
 constiterint tunc forte viri, non ulla sequetur
 audentes pugnare manus, sed colla reflectunt
 mollia quadrupedum versi. sic bella relinquunt,
 560 sic acies fugitiva cadit, sic firma resistet.
 nam timidos fortuna premet, cantosque iuvabit

519 aciesque *Mass.* hostendere capis *T* 520 duce 1 m., ducem 2 m. *T* 521 docetque
 2 m. *T* in *litura* 525 certa licet *T*, certe liquet *Mommson* est delet *Mommson* 527 canens *scripsi*.
 cauens *T* 535 alde *T* 537 his certat *Bekk.*, id certat *T*, inceptat *Mass.* 538 subitans *T*.
 subiens *Lachm.*, subeuntem *dubitans Bekk.*, subito *Mass.* perterreat *Mass.* 542 exaggeret *T*
 545 proparaverit *T* 546 calidus *T* 549 maxax *T* 551 obsessis cum clausum *T* 553 ascon-
 sasque ciat *T* 556 impavidum *Bekk.* pavidum *T* 560 resistet *scripsi*, restet *T*, resistit *Mass.*

audacesque simul. multos nam saepe revisit.
 et quanti ex ipsis palmam sumpsere periclis!
 ut decet esse duces, cauti fortesque trucesque
 565 pandite quisque suas belli in discrimine vires.
 sit labor ille animis. acies componite turmis,
 cunctaque dispositis incedant signa manipulis.
 haec sit praecipue summi cautela laboris.
 has vigiles servate vices. his vincitis hostes.
 570 ordine quisque suo praecedant castra tribuni,
 interdumque duces, suspectas quaerere valles
 et faciles praestare vias. exercitus omnis
 his securus erit, cautum nec praevenit hostis
 vallatumque. suis at si Maurusia bellum
 575 fraudibus occultis acies assueta parabit,
 nuntius ante levis nostras deportet ad aures
 vectus equo, cautasque facit properare cohortes.
 hoc servate, duces. veram sperate salutem.
 dixerat haec ductor, latum cum vocibus agmen
 580 consequitur festis. laudant plauduntque faventque
 exultantque animis et laeti iussa facessunt.

LIBER SECVNDVS.

Pellitur interea cunctis vastator ab oris
 Maurus. et adverso trepidus calcatur ab hoste.
 deserit obsessas fugiens conterritus urbes,
 turbatusque metu montes concurrat ad altos,
 5 diraque munivit posuitque mapalia silvis. *x cf. i.*
 implentur vallesque cavae collesque supini
 gentibus innumeris, camposque et flumina late
 curva tegunt. latuit densis contermina tellus
 agminibus, montesque et celsis frondea silvis
 10 tecta latent pendente casa. fugit inde ferarum
 omne genus, saevi reverens venabula Mauri,
 nec potuit miserum tantas evadere pestes,
 sed iacet affixis resupino in pectore telis.
 non mitis volucer ramis permissus in altis
 15 frondibus aut mediis dulces suspendere nidos.
 arboribus religant congesto culmine cannas
 omnibus, et nullo est vacuum iam in monte cacumen,
 qualiter infusae tellus contexta pruinae
 nube latet, campique et montes arbor et omnis
 20 albet, et ipse suis artatur motibus aër,

564 cautos *Maxz.* trucesque *T* 566 lamor *T* 573 nec *T*, non *V* 576 nuptius *T*
 578 sperare *T* 581 facessunt *T*
 5 diraque *T*, castraque *Maxz.* mapalia *scripsi*, in prelia *T*, imperia *Maxz.* 6 implenturque *T*
 8 tegunt *T*, tenent *Maxz.* 11 reuerens *scripsi*, referens *T* 13 affixis *T* 15 subpendere *T*
 18 contexta *T*

eripitur crebris facies certissima rerum
imbribus, et nullis noscuntur sidera signis.

quis mihi tot populos gentesque et proelia vates
ordinet arte nova? tu, Iustiniane, favendo
25 cuncta doce. admisce blanda dulcedine Musam.
temperet insuetis nutant quae carmina verbis.
nam fera barbaricae latrant sua nomina linguae.

primus init bellum, fraterna morte coactus,
Maurorum princeps, Romanis subditus olim
30 principibus, gratus ducibus fidusque magistris,
Antalas. duramque movens in proelia dextram
erexit furiale fremens, qua turbidus omnis
impulit armatas bellorum ad praemia gentes.

finibus in Libycis suscepta pace fidelis
35 ille fuit, plenosque decem perfecerat annos.
heu, ducis ignavi quale indiscretio bellum
movit, et extinctas fecit recalescere flammas!
tunc furor incepti posuit plantaria Martis.

perfidiae crimen vel tantae semina mortis
40 ira dedit. gentes Libyae commovit amaras ? an amaras?
acrior et totum turbavit caedibus orbem.

hunc consanguineis sequitur densissima turmis
Frexes, et tumida laudat cervice regentem,
fortis gens et dura viris bellique tumultu
45 efferat, seu pedes it campis praesumpta per hostes,
sive frementis equi pulsat calcaribus armos.
inde leves equitum turmae comitante Siclifan
arma ferunt. saevus medium volat ille per agmen
fusus equo, armatasque movet pulsatque phalangas.

50 Aor et indomitus latos discurrit in agros.
hinc Sinusdisae bellant per bella cohortes,
Silvacaeque truces et saevis Naffur in armis
Silcadenitque ferus, celsis qui vivida silvis
bella dolis metuenda parat, conterritat hostes
55 fraude loci, caecisque furens praefertur in ausis.
qui Gurubi montana colunt vallesque malignas,
Mercurios colles et densis Ifera silvis.

quis gravis Autiliten, patris non mollior ausis,
praefectus bellique comes nullique fidelis
60 ibat, et in gentes scelerum laxabat habenas,
succendens praedansque ferox mactansque trahensque.
Silvaizan Macaresque vagi, qui montibus altis
horrida praeruptis densisque mapalia silvis
obiectae condunt securi rupis ad umbram.

22 inribus T	25 amisce T	26 nutant quae <i>Mommsen</i> , nutantque T, nutantia <i>Mass.</i>	31 anti-
talas T	33 aratas T	premia T, proelia <i>Mass.</i>	gens T
38 incepti <i>Lachm.</i> , incetti T,	39 peride T	41 caedibus <i>Mass.</i> , gentibus T	43 laudat <i>Bekk</i> , laudant T
45 presumta T, sic fere semper	48 ualat T	49 mouet pulsatque <i>scripsi</i> , mouent pulsantque T	
50 indomitos T	51 hunc T	Sinusdisae <i>scripsi</i> , sinusdisa T, indiuisa <i>Mass.</i>	52 saevus Nau-
fur <i>Mass.</i>	53 uluida <i>Mass.</i> , inuida T	57 infera <i>Mass.</i>	58 patriis <i>Mass.</i>
60 abenas T	61 ferox <i>scripsi</i> , feros T, ferus <i>Mass.</i>	64 abiecte <i>Mass.</i>	Ausis <i>Mass.</i>

65 et quos flumineis fortes intersecat undis,
 Silzactae Caunesque leves, qua montis ab alto
 dirigit incurvis amnem per gramina ripis,
 Vadara, quem planos currentem fundit in agros.
 70 quas Agalumnus alit, venere ad proelia gentes,
 nubibus in mediis celsum qui ferre cacumen
 cernitur, et lati sustentans sidera caeli
 Macubius. gravidis quasque ipsa miserrima culmis
 dumosae nutrit perstringens hordea terrae
 Sascar. et accitus longis convenit ab oris
 75 Astrices, Anacutatur, Celianus, Imaclas,
 Zersilis artatis habuit quos horrida campis.
 immittit polluta viros mox Gallica tristes.
 nec cessant populos infausti mittere campi,
 quos Talalateis nutrix suscepit ab arvis,
 80 Tillibaris; iunctasque mari distendit harenas
 Marta mali genetrix. tristes quos cernere campos
 vitasset Romana manus, ni fata dedissent
 invida saepe, bonis licet, ultima rumpere fila.
 sic tibi, summe pater, placuit. sic iussa ferebant.
 85 nuntius extremas Libyae transvectus in oras
 convocat indomitas extrema ad proelia gentes.
 convenit innumeris nunquam superatus Ilaguas
 milibus, et totum volitans conterrat orbem.
 cornipedum saevus laxatis Austur habenis
 90 viribus hunc sequitur fidens, et fortis in armis
 et numero superante modum. nam belliger Austur,
 sollicitus dubias campis committere pugnas,
 collocat astrictis muros fossasque camelis,
 atque pecus varium densa vallante corona
 95 ponit, ut obicibus pugnantes implicet hostes
 ambiguosque premat. currens tunc saevus Ilaguas
 mactat in angustis prosternens agmina muris,
 et campos securus adit, sequiturque premitque
 caede nova, miserumque furit vastator in agmen.
 100 est aries illis infandi machina belli,
 comptaque dispositis ponunt tentoria signis,
 horrida gens et dura viris audaxque triumphis
 innumeris, nullo bellis quae tempore cessat
 impia, crudelis. nullas timet ille ruinas.
 105 sed licuit timuisse tamen, seu iure licebit.
 paeniteat saevisse diu. nam fortis Ilaguas
 quondam per latos prostratus vulnere campos

65 quos *Mass.*, qui *T* intersecat *scripsi*, interserit *T* 71 sustentans *T* 72 ipsa *add. Mazz.*
 73 ordea *T*, ut solet 74 cum venit *T* 76 Zerquillis *Mass.* 77 imicitit *T* mox *scripsi*, mosis *in*
 mons *l m. mutatum T*, mons *Mass.* Gallida *legit Mazz.* 78 essat *T* 79 Talalateis *scripsi*, talanteis *T*
 80 iunctasque *scripsi*, iunctasque *T*, iucusque *legit*, iunctisque *scripsit Mazz.* maris *legit Mazz.* are-
 nis *Mass.* 81 Martamali *legit Mazz.* capos *T* 82 infata *T* 83 invidia *T* alima *T*
 85 numptius *T* 87 hilaguas *T* 89. 91 astur *T* 96 ambiguasque *T* hilaguas *T* 101 tep-
 toria *T* 105 tamen *Mass.*, tantum *T* seu *scripsi*, se *T*, sed *Bekk.* litebit *T* 106 hilaguas *T*

2. iuncta saeva dedit, praedis bellisque pepercit.
 Ierna ferox his ductor erat Gurzilque sacerdos.
 110 huic referunt gentes pater est quod corniger Ammon,
 bucula torva parens. tanta est insania caecis
 mentibus! ha! miseris fallunt sic numina gentes!
 Ifurac infestis venit consultus in armis.
 hic pedes insignis clipeo telisque resultat
 115 et mucrone potens, saevum dum tendit in hostem.
 Muctuniana manus calidis descendit ab oris,
 quae Tripolis deserta colit. Gadabisque maligna
 mittit ab arce viros, et saevis moenibus horrens
 Digidiga vicinis acies dedit improba ripis.
 120 tunc, Velanideis verrunt qui stagna phaelis,
 conveniunt populi, qui currunt arte per aequor,
 infixos tremulis iactantes piscibus hamos.
 Barcaei solito currunt saevire furore.
 deseruere suas et nostras quaerere terras
 125 incipiunt. his arma furor bellumque ministrat,
 et genus acre viris. clipeos gladiosque minaces
 non solito vinctos lateri, sed circulus ambit
 perstringens modicum, complexus brachia gyro,
 vaginasque aptant nudis pendere lacertis.
 130 nec tunicae manicis ornant sua brachia Mauri.
 insita non ullis stringuntur cingula bullis,
 discinctique feras agitant in proelia turmas,
 binaque praevalido portant hastilia ferro.
 horrida substrictis dependens tragula membris
 135 ex umeris demissa iacet. tunc lintea taetrum
 palla caput stringit, nodo suffulta tenaci,
 crudaque sub nigra calcatur Maurica planta.
 Marmaridas gentes tot pertulit Africa bellis.
 quis miseram superesse putet? non sufficit istud,
 140 o superi! iam audax alternis surgit ab oris
 adversa de parte fremens dux ille ruinas,
 quas illi Romana manus per vulnera Martis
 ante dedit. tantam inde ferus nunc colligit iram.
 innumerae gentes illum comitantur euntem,
 145 quae Gemini Petram, quae Zerquilis horrida rura,
 quaeque nefanda colunt tristis montana Navusi
 desertosque locos; nutrit quos horrida tellus
 Arzugis infandae (veteres sic nomine dicunt).
 Aurasitana manus celsis descendit ab oris.
 150 non pedes illa potest acies in bella venire,
 praevalide sed pugnat eques. tunc lancea duplex

108 iuncta T₂ inguina *Maxx.*, lancea *Haupt Opusc. III 625*, poenas *requiritur* 109 lerna T 111 buc-
 cula T 112 mensibus V 113 ifarac T consultus T, coniunctus *malim* 115 muctone T 116 mu-
 camiana *legit*, macumiana *scripsit Maxx.* 117 trepulis T 119 didiga T 123 currunt *dubitans Bekk.*,
 curant T 126 est *Maxx.* uirum *Maxx.* 129 attant T 132 discinctique *Lachm.*, distinctique T
 134 fargula T membris T, loris *Lachm.* 137 calcantur *Maxx.* plancta T 141 fremens T,
 sed remens in *litura* dux *Maxx.*, dulce T 145 geminam *Maxx.* orrida T 149 aurisitana T

iuniperum ferro validam suffigit acuto.
 caetraque saepe levis duro iacet horrida dorso
 aut lateri suspensa cadit. substrictus at ipse
 155 mucro fulmineus laevo dependet ab armo.
 quique Vadis tepid^o messes bis tondet in anno
 Maurus arans, bino perstringit et hordea culmo,
 heu, furit in sicca Phoebi candentis harena.
 quantus amor praedae! toleratur fervidus ardor,
 160 sufferturque fames terrarum aestusque sitisque
 Martis amore feri turpisque cupidine lucri.
 iam fortis properans densos exercitus hostes
 montibus in summis et collibus esse videbat,
 fumantesque locos flammis silvasque latentes
 165 agmine condenseo nullum monstrare cacumen.
 omnia tecta latent. vox undique saeva per auras
 indiscreta sonat. lucos silvasque sonoras
 tempestate putes nimia veniente moveri,
 litore collisas frangentes aequoris undas.
 170 hinc iuvenum clamor, fremitusque ardescit equorum
 inde furens. tremulis ululatibus aethera matres
 concutiunt. fervet trepido tunc terra tumultu.
 pastorum ecce venit fugiens e vallibus agmen
 hostis ab adventu. pecudum per prata balatus
 175 consonat, et densa pulvis succrescit harena.
 iam sonipes campis laxis currebat habenis,
 primus et armentis praedam rapiebat ab altis.
 obvius ecce venit saevis de faucibus hostis
 rarus, et in nulla comptus procedere turma
 180 cernitur, adversos nec poscere fervidus hostes,
 sed tantum clamore furit. tum tragula crebris
 nutibus e silvis acies agitata requirit,
 auxilioque vocat Maurorum more catervas.
 convolat ergo celer prima ad certamina Frexes
 185 Marte levi, tantumque fugax armenta tuetur.
 constans nam nullis acies componitur armis.
 non tamen inceptum fuso est cum sanguine bellum.
 Geisirith ille potens nam dux praecesserat agmen
 ductoris iussu, sapiens et Amantius una,
 190 hostiles temptare locos, perquirere valles
 et solito planare vias. nunc aggere celso
 Romanae sistunt acies, gentesque nefandas
 expectant oculis, magno quae ferre magistro
 mente gerunt dubia. nequeunt tolerare tumultus
 195 nec densos lustrare locos. quis cernere posset

153 catura saepe T 156 tepido Bekk., tepide T 160 aestusque Mass., extusque T 165 mo-
 strare T 167 indiserta T 169 littere T frangi uento Hugo Michael 170 hunc T
 174 euentu T balantum T 181 fargula T 182 et T 184 conuocat T 186 constat T
 187 incettum T 188 Geisirith Haupt Opusc. III 616, gersirit T, Geisirich Mazz. 191 nunc Mommsen,
 hunc T, huc Mazz. 193 exspettant T magno quae ferre Mazz., magnoque ferre T, magnoque re-
 ferre malim 195 scernere T

[ae. d. p. XV. m. 58

milia tanta virum? sic si lucusta sub astris
 Austro flante cadit Libycos diffusa per agros
 vere sub extremo, vel cum Notus aethere ab alto
 in mare praecipitem magnoque a turbine raptam
 200 ire iubet: dubiis horrescunt corda pavore
 agricolis, segetes ne conterat horrida pestis,
 neu vastet fructus teneros hortosque virentes,
 mollibus aut ramis florentem laedat olivam.
 iamque pedem retrahens ibat Romana iuventus,
 205 ductori responsa ferens. hanc proximus hostis
 circumdat levitate sua. iam dura subibant
 agmina. conveniunt densi de montibus hostes,
 faucibus e cunctis campos funduntur in omnes,
 Austur et, indomitis ardens quae fertur in armis,
 210 Mutuniana manus. succedit fortis Ilaguas.
 iamque sub hostiles acies transmissa catervas
 innumero currebat equo. turbatque premitque,
 et magis atque magis densum stipatur in agmen,
 exuperatque viros. ipsis artatur ab hastis
 215 campus, et ingenti quassatur terra tumultu.
 sic, ubi compellunt currentia nubila venti
 murmure cum valido, tot crebris ignibus ardens
 nimbus et adversa veniens in fronte procella
 influit exactis vasto cum pondere guttis
 220 grandinis infandae: pluviis ventisque subactus
 tristia submittens iam frigidus ora viator
 dentibus infremuit, victus sic terga reflexit,
 et loca tuta petens silvis tectisque cucurrit.
 non aliter Romanus eques iam victus abibat,
 225 hoste premente gravi. surgens licet inclita virtus
 fortia facta petat, nimius tamen imprimit hostis
 conveniens. nec tela viri nec spicula possunt
 spargere lenta manu. solus vix sufficit ensis
 pelleri Marte viros, clipei vix sistere contra
 230 vulnera sufficiunt. tristis tunc aethera clamor
 pulsat. susceptis regemunt obstantia telis
 scuta virum. infandis agitatur vita periculis.
 tunc Romana acies paulatim excedere pugna
 nititur, adversosque reluctat prendere colles.
 235 interea velox placidas concusserat aures
 nuntius, ingenti conturbans castra tumultu,
 descendisse feros silvis et montibus hostes
 innumeros, campos acies implesse nefandas,

196 sic si <i>scripsi</i> , sub sic <i>T</i> , vel sic <i>Mass.</i>	198 ether <i>T</i>	199 rattam <i>T</i>	201 neu <i>T</i>
202 nastat <i>T</i>	203 ultiam <i>T</i>	205 proximis <i>T</i>	207 conueniunt <i>Lachm.</i> , cur ueniunt <i>T</i> , cum
ueniunt <i>Mass.</i>	denti <i>T</i>	208 e <i>Mommsen</i> , et <i>T</i>	209 ardensque fertur inermis <i>T</i>
cumiana <i>Mass.</i>	hilaguas <i>T</i>	214 exipperatque <i>T</i>	210 Ma-
224 habitat <i>T</i>	226 impremit hosti <i>T</i>	228 manus <i>T</i>	219 guctis <i>T</i>
231 hostantia <i>T</i>	237 descendisse vel distendisse <i>T</i>	238 implexe <i>T</i>	clipeis <i>T</i>

240 obsessosque locos populis armisque coruscis,
 iam potuisse duces tantae succumbere pugnae.
 ilicet omnis eques campo decurrit aperto.
 nam cunctos civilis amor pulsabat et ardor
 ductorisque metus. compellit terga suorum
 voce verendus agens, interdum pulsat et hasta.
 245 quos cessare videt. populos excedere castris
 imperat, auxilioque suis succurrere dictat.
 utque leves aquilas campis produxit apertis
 praecessitque duces, illos per castra morantes
 increpat et rauci sonitu conterritat aeris.
 250 bucina saepe ciens tremulo gemit horrida cantu.
 subsequitur crebris acies collecta manipulis.
 ungula sidereos contristat pulvere campos.
 et solis pallescit honos radiosque micantes
 colligit, oppositaque polus turbatur harena.
 255 praecelsis veluti surgunt de montibus Euri
 Aeoliis ferventque graves, verruntque procellae
 litus harenosum, tunc tristibus aëra turbant
 flatibus, adversis scindentes nubila flabris:
 sic campos acies densis Romana catervis
 260 turbat, et absentes pulvis iam comprimit hostes.
 cautus ab adversa venientes rupe Melangus
 vidit, et ingenti turbans clamore cohortes
 barbara signa dedit. paulatim linquere campos
 incipiunt, et tuta acies per castra recondunt.
 265 at veniens fortis vallatus et agmine ductor
 montibus in summis astantes conspicit hostes,
 incolumesque suos gaudens suscepit ovantes.
 hinc, fera quae saevis non tristia bella periculis
 gesserat illa manus, referunt faucesque malignas.
 270 praecipit ipse viris fossas et castra locare
 hand procul adverso, nimium sed proximus hosti.
 perficiunt praecepta citi, planumque per aequor.
 candida mox niveis figunt tentoria velis.
 hic Romana manus positis fortissima castris
 275 per varium discurrit opus. pars arma reponit
 alta locis, pensat pharetras arcusque retendit.
 arduaque excelsis sustentant vela columnis.
 ordine configunt pratis in mollibus hastas,
 atque hastis solite per campos scuta reclinant.

239 obsessosque loco *dubitans Bekk.* populi *T* 244 interdum pulsat *scripsi*, inter pulsat *T*, retro
 compulsat *Mazz.* 249 heris *T* 250 horrido *T* 252 constrictat pullere *T* 254 turbatur *Mazz.*,
 tardatur *T* 255 praecelsis *Bekk.*, precettis *T*, praeruptis *Mazz.* 256 Aeoliis *Mazz.*, henlis *T*,
cf. Ovid. Amor. III 12, 29. Verg. Aen. VIII 454 procella *Bekk.* 257 turbat *T* 258 scin-
 dentibus *T* 261 uenientes *T*, uetuentes *legit*, metuentes *scripsit Mazz.* 264 recedunt *Mazz.*
 268 fera quae *Mazz.*, feraque *T* non *T*, et *legit Mazz.* 270 praecipit *T* 271 aut *T* proxi-
 mus *T*, protinus *Mazz.* hosti *Mommsen*, hoste *T* 276 faretas *T* 277 arduaque excelsis
 sustentant *scripsi*. arduaque cellis sustentant *T*, ardua quae celsis sustentent *Mazz.* columnis *T* 278 con-
 figunt *T*

280 loricasque graves et conos pellibus aptant
 suppositis, glandes et cetera tela reponunt.
 alipedes meritos pars altera colligit ardens,
 pabula certa ferens. epulis volat ille parandis
 doctus, aëna locans flammis alimenta ministrat.
 285 hic gelidos fontes puteo rapit, atque per herbas
 incurvos parat ille toros, et fercula ponit
 cuncta locis aptans dapibus mundansque fluentis.
 maximus interea curas sub pectore ductor
 volvebat, diversa movens gentesque locosque
 290 captivosque simul, bellum quos gentibus Afros
 miscuit et miseros praeda raptante subegit.
 aestuat et curis, iterumque iterumque volutat
 quid faciat dubius. iam nunc committere pugnas
 virtus summa parat. pietas modo parcere dictat,
 295 quippe ne captivos ullo discrimine quasset,
 pro quibus arma movet. sensus vigilanter oberrat.
 inter utrumque volans animus decernit et obstat.
 pectore pugna furit. pietas occurrit et ira.
 ac velut agricola immistis cum sentibus arva
 300 ferre videns fruges, maerenti pectore curat
 impiger infaustos agris convellere sentes,
 sed movet ipsa Ceres; pavitat damnumque repensat,
 ne male dimissi perdant aut hordea vepres,
 aut bene non pereant tristes cum frugibus herbae:
 305 sic pater alternas pensabat pectore curas
 omnia lance probans, animus quo pondere vergat
 quidve gerat. nec stare libet nec dulcoe sedenti
 colloquium. tacita geminat suspiria lingua.
 dum curis agitur, pendens dum pectus anhelat,
 310 surgit et in mediis mavult configere castris.
 itque reditque vias, animum corpusque fatigans.
 hunc paribus curis flagrans comitatur euntem
 magnanimum, ductoris honos nimiumque benignus
 consiliique decus, lateri Recinarius haerens.
 315 hunc habet in saevis fidum sociumque periclis,
 et virtute virum et discreta mente levamen.
 illum etiam summis victo Mavorte triumphis
 tot nimios gaudet secum tolerasse labores
 Martis et ad summam pariter venisse coronam.
 320 et tunc ergo comes curis non impar anhelis
 ibat, et alterno placidus sermone levabat.
 'nutat in angustis omni de parte periclis
 sensus', ductor ait, 'curis et pectus anhelat,'

280 attant T 281 clandes T 285 puteo T, portat Mass. rapit atque Mommsen, raptat-
 que T, raptimque Lachm. 287 cuncta Lachm., conta T, compta Mass. locis T, foci Mass.
 fluctetis T 290 Afris Mass. 291 praeda raptante T, praedam raptantibus requiritur 292 extuat T
 uoluctat T 295 ne captivos ullo T, ut captivos nullo Mass. 297 bstat T 299 uelud T
 301 infaustos Bekk., infaistos, litterae o superscripta est littera i T, infestos Mass. 302 sed movet T,
 ut monet Mass. dampnumque T 303 demissi T 314 ricinarius T 318 tolleraxe T

dum movet in dubiis, quae sit fortuna salutis.
 325 maxima damna ferens rerum victoria non est.
 aut, ea si pereant, pro quis ad proelia veni,
 quid lucrum victoris erit? me namque fatigant
 omnia mista malis. hinc damnum triste minantur,
 hinc laudem differre volunt: partosque triumphos
 330 de nostris manibus missa pietate retollunt.
 captivi pereunt misti cum gentibus Afri,
 si pugnare placet. quae nostri gloria facti,
 si miseros damus? nullus iam vincitur hostis.
 consule, quid moveat duri in discrimine belli,
 335 atque gerenda refer'. placide haec Recinarius heros
 edidit et modice plana cum voce locutus.
 'omnia dispensans misto moderamine virtus
 haec summa est, haec sola placet, haec vincere gentes
 ac placare potest. praestat quod, maxime ductor,
 340 virtutem indomitam sancta pietate revincis.
 quidquid deinde geras, nostrae est victoria partis.
 sic ordo, sic cuncta docent. modo mittere duro
 legatos opus est promissa pace tyranno.
 captivos revocent. nostris discedat ab oris
 345 ille furens Austur saevae seu gentis Ilaguas.
 principis ipse iugum solite sufferre coactus
 subiecta cervice vehat. si cesserit ille,
 omnia salva fient. ignosces gentibus insons,
 et placide dabitur nostris victoria rebus.
 350 at si fors tumidus steterit cervice rebellis,
 tunc armis superandus erit. nec paenitet unquam
 pro miseris, si morte cadant. peccata Iohannes
 nulla feret. pietas animis illaesa manebit
 coepta tuis'. placuere duci consulta fidelis
 355 iusta viri. curisque pater resolutus ab illis
 non vacat. alterna franguntur pectora cura.
 consilium maturum alit, et mandata superbo
 tunc iubet armigerum celerem perferre tyranno,
 talibus atque docet. 'perfer mea dicta rebelli.
 360 his monitis nostris aures contunde superbas.
 dum gentes peccant, pietas Romana remittit,
 cunctaque deletis donat delicta libellis.
 perdere non properat quamcunque in proelia gentem,
 paeniteant si bella tamen, si foedera rerum
 365 subiecti veniamque sibi pacemque requirant.
 sed princeps clementer agens sic omnia mavult

328 hic *T* 329 deferre *Mass.* 333 demus *Mass.* 335 placide aricinarius *T* 336 et
 modice *Mommsen*, in modice *T*, in medio *Mass.* luctus *T* 337 dispensat *V* 339 ac *Bekk.*,
 acque *T*, atque *V* placere *V* 341 nostra *T* 344 reuocent *scripsi*, reuocet *T*, reddat *Bekk.*
 345 saevae seu gentis *Mass.*, seu scu gentis *T*, saeuo sociatus *malim* hilaguas *T* 346 princeps *Mass.*
 solitae *Mass.* 350 tumida *Mass.* 351 peniteat *T* 354 cetta *T* 357 et *add. Mass.*
 360 hic monitus *T* 361 dum *T*, cum *dubitans Bekk.* 363 quacunque *T* 364 poeniteat *Mass.*
 366 sic *T*, haec legit *Mass.*

esse sua, ut cunctos salvetque habeatque regatque,
 subiectos relevans, frangens virtute superbos.
 non tua sollicitus teneat modo pectora terror
 370 peccatis obstricta tuis. namque omnia prosunt,
 si redeas, veniamque tibi pacemque volentes
 ultro damus. discent, quae sit Romana potestas,
 tot populi, et quae sit pietas virtusque regendi.
 quae miserum fortuna tenet? nosterne fidelis
 375 semper eras, nostris solitus gaudere triumphis,
 tunc bene subiectus? quae te mala fata superbum
 ad fera bella trahunt? tandem iam desere facta
 turbidus in miseris quae exerces tristia terris.
 quid iuvat, infelix, Romana lacessere signa?
 380 quidve paras miseros tanta iactare ruina?
 vincere nempe putas quascunque in saecula gentes
 Romanas tu posse manus. nos Parthica regna,
 nos Lazos, Vnnos, Francosque Getasque domamus.
 quaeque sub aethereo latum sparguntur in orbem
 385 axe ferae gentes, nostris famulantur in aulis,
 principe subque pio laeti iam Marte relicto
 iussa ferunt, suavique iugo sua colla reflectunt.
 suscipe dicta citus, salvans gentesque tuosque.
 non velut imbelles nostrae mandata salutis
 390 mittimus, aut fugimus pugnas pacemque rogamus.
 captivis vobisque timet vestraeque saluti
 prospiciens miseris pietas, quae continet orbem.
 haec mihi magna iubet perituris parcere castris.
 propter captivos veniam donare licebit.
 395 quodsi, dure, meis audes contraria dictis,
 crastina bella para, cingens munimine fossas.
 funde pecus solitum. rapiendos construe muros.
 balantum compone greges fetasque capellas
 et torvis medios clamantes vultibus hircos.
 400 non ariete cavas adducto spargere turres
 est opus. abducto potius nudabimus hostes,
 inter ovesque tuas aries praedabitur omnis,
 et bene direptos ponemus prandia muros.
 sculptilis ille, tuis cuius munimine castris
 405 prospera danda canunt, disperso robore Gurzil
 scinditur, ardentisque palam mittetur ad ignes.
 gentibus effusis campo quaeretur in illo
 montibus et cunctis, quodquod Maurusia gessit
 impietas. scelus hoc cum iusto Marte piabit
 410 nostra manus calidos prosternens aequore truncos

an Romanas non iure minime?
 vel Romanas non iure minime?

370 obstricta T 377 ad fera Mass., afera T 382 partica T 383 Lazos Haupt Opusc. III 615,
 laros T, Alanos Mass. Vnnos scripsi, urmos T, Hunnos Mass. 386 sub quo T 393 parituris V
 395 dure T, ferre Mass. 396 munime T 397 costrue T 400 non ariete cauas T, ariete non
 altas Mass. aducto T 401 abducto Bekk., aductos T, adductos vel adducto Mass. 402 aries T,
 acies Bekk. 403 bene Bekk., bone T, prope Mass. 404 scultilis T monimine T 408 quod-
 quod Mommsen, quotquot T, quidquid dubitans Bekk.

verticibus raptis: disces quod proelia possunt
nostra magis, miseros ensis dum vindicat Afros.
et peritura cadunt dispersis agmina fossis'.

vix ea fatus erat: missus montana tenebat.
415 castra adversa tenens media in tentoria transit
indubius, sedemque feri petit inde tyranni.
humida nox caelo fulgentia sidera reddit
palantesque polo stellas. nam Cynthia cornu
iam vacuo, obscurae nec praebens lumina terrae.
420 aequore mersa fuit. mensis tenuaverat ignis.
sed non castra ducum noctis sensere tenebras.
lumina densa focis per campos clara relucent,
perque altos montes splendet contermina tellus
ignibus, et densae radiant in nubila silvae.
425 quis caelum a terris illa discernere posset
nocte ferens, quae stella nitens, quae flamma fuisset?
omnia lumen erat. flammis hinc terra coruscat,
inde polus stellis. quotiens scintilla cucurrit
igne volans, sidus labens in nocte putata est.
430 quisquis ab aversis vidit tentoria campis
inscius, intremuit crescentia sidera credens
insolite esse polis. erravit navita campis
aequoreis, nullisque modis cognoscere signa
tunc valuit, cursusque reflexa puppe negavit.
435 pervigil insomnem miles Maurusque trahebat
armatus noctem. discurrens undique fossas
circuit, attonita sonitus explorat et aure
cuncta cavens, ne quis fraudes temptaret in usu
noctis et indubiis inferret proelia castris.
440 discurrunt, vicibusque suis tentoria servant,
et vicibus placidum ferrati pectore somnum
carpunt, inque sinus flectentes colla reponunt.
hi clipeos, pharetrasque alii cervicibus aptant
suppositas, hastasque tenent arcusque. sedentes
445 ensibus innixi vultus in pectora curvant.
somnus et adverso vix tangit lumina cornu
effugiens: iterumque caput iam iamque remittunt
nec relevare valent, oculos clauduntque moventque.
sollicitoque cadens quassatur pectore vertex.
450 dum vigilant variantque vices cursuque laborant,
cetera iam somnos castris secunda iuventus
pectore carpebat placido. tantum improba Martis
facta gerunt mentes. animos insomnia turbant
sollicitos, variasque ostendunt nocte figuras.

411 disces *Bekk.*, discet *T* 418 palantesque *Mass.*, pallentesque *T*, cf. *Very. Aen. IX 21* 419 ob-
scuret *T* 420 equora *T* ignis *T*, ignes legit *Mass.* 429 labens *Bekk.*, halens *1 m.*, balens *2 m. T*,
uadens *Mass.* 430 teptoria *T* 431 inscius *scripsi*, istius *T* 432 insoliti *T* 435 milix *T*
437 expolorat *T* 438 canens neu *T* 439 in dubiis legit *Mass.* 440 discurret *T* 442 si-
nus *Mass.*, suis *T* 443 que *om. Mass.* 445 innixis *T* pectora *Bekk.*, pectore *T* 446 curnu *T*
447 effugiens *T*, effundens *malim*, cf. 457. *VII 16* 448 uolunt *T* 449 sollicitoque *T* pet-
tore *T* 452 tñ *T*, malim tamen (tñ) 454 obstendunt *T*

455 miles ut in tenero laxavit membra sopore.
 rore novo primus madidis mox irruit alis
 somnus, et effuso flaverunt pectora cornu.
 castra aliena rapit celsis de montibus absens.
 corpore dormit iners, animo tamen ille laborat
 460 bella gerens, vincitque trahens aut vulnerat hostem,
 aut vitat clipeo venientia vulnera cautus
 opposito. nunc dividitur sensuque manuque,
 nunc utrumque movet. silvis bellare videtur
 ipse sibi. nam membra vacant languentia somno.
 465 lumina saepe vident saevum concurrere Martem,
 lumina clausa vident certamen. it horridus ira,
 vultque movere manus. languescunt fessa sopore
 membra viri. quotiens excusso dextera ferro,
 dum putat adversum, socium ferit improba pectus,
 470 et risere viri referentes proelia somnum!
 nec non in mediis acies Maurusia silvis
 praescia iam saevis agitatur in invia fatis.
 castra rapi videt, et somnos iam proflat amaros.
 languet, direptosque potest nec flere camelos
 475 nec vindex surgit, totis sed currere campis
 agmina fusa videt frustra que attollere dextram,
 ast alios sterni variis per devia fatis.
 currere quisque volet, languescunt membra timore
 et somni gravitate ruunt. perterritat hostis
 480 cuncta ferus, saevum geminans in viscera ferrum.
 dum manu utraque parat violenti vulneris ictus,
 coniugis excusso concussit vertice pectus.
 eripitur tunc illa magis. nam praedo superbus
 crinibus abstractam silvis rapiebat ab ipsis.
 485 sic sibi quisque videns quassantes pectora somnos
 horrebant, diram referentes nocte quietem.
 terrentur visis, gaudent sed falsa fuisse.
 donavit miseris modicum sua gaudia tempus.

LIBER TERTIVS.

At ducis invicti iactabant pectora curae,
 sollicitusque suis nullum per membra soporem
 accipit, et dulci non claudens lumina somno
 pervigil in mediis disponit lumina castris.
 5 circumquaque duces vallantes agmine denso
 consilium pariter summis de rebus habebant,

455 milox *T* 456 mox *T*, uix *Bekk.* 461 clipeos *T* 463 silius *T* 465 saepe *T*,
 saepta *Mommsen* 466 it *Lachm.*, et *T* 468 uiri *Lachm.*, uirum *T* 471 maurisia silius *T*
 472 iam saeuis *Bekk.*, iam suis *T*, iamque suis *Mass.* 474 langet directosque *T* 476 dextra *T*
 481 manu *add. Mass.* 486 inferentes *T* 487 horrentur uissis vel iussis *T* 488 domauit *T*
 1 iattabant pectore *T* 4 lumina *T*, proelia *dubitans Bekk.* 5 circumquaque *Mass.*, circumperque *T*

tractatu vario noctem sermone trahentes.
 gaudia militiae referunt tristesque labores,
 quasque Latinus agit vincens exercitus orbem,
 10 nunc bene commissas referentes ordine pugnas,
 nunc male gesta novo memorantes bella dolore.
 dum diversa canunt, ductor sic forte locutus.
 'qualis in adventu fuerat tunc Africa nostro,
 o socii, saevis esset cum maxima regnis
 15 ultio missa dei, tristem quae rite tyrannum
 Vandalicumque genus centeno perderet anno,
 Geilamir infandus quamvis vexaverat Afros
 perdideratque nocens, magnus quo tempore ductor
 sub iuga Sidonias misit Belisarius arces,
 20 principibus captum praesentans urbe tyrannum!
 quam celeri cursu summis tot bella peracta
 viribus, aut quae digna virum fortuna secuta est!
 ibat in adductas densis exercitus umbras
 arboribus, rapidi nec solis torridus ardor
 25 militiae nocuit fervens aestate perusta,
 quamquam autumnus erat, Phoebi candentis et axe
 tristia bella magis calida inferrentur harena.
 nec minus et capto, facta iam pace, tyranno
 laeta fuit. plenam Libyam cultamque reliqui,
 30 inque statu proprio me discedente remansit
 et melior. sum namque memor. fecunda, redundans
 frugibus, et fructus lumen fundentis olivae
 et latices laeti turgens referebat Iacchi.
 pax erat alta locis. quae tanta insania belli,
 35 quis furor exarsit miseris insanus in arvis?
 quae movet immerito quatiens Bellona flagello
 innumeras gentes? vel quae succedit Erinys
 et Phaëthonteos commiscens gentibus ignes
 omnia sic mergit, valida labente ruina?
 40 dic age, quisquis ades quaesiti temporis index'.
 Gentius egregius respondens voce magistro,
 isque magister, ait. 'digno venerande favore
 rector summe ducum, nutantis destina terrae,
 45 spes Libyae nostrique favor virtusque triumphi,
 impia quae fuerit belli nascentis origo,
 nos latet abstrusis penitus contenta latebris.
 vester Caecilides illa de parte tribunus,
 si iussus coepti referat discrimina belli,
 cuncta docere potest. cuius quippe omnia novit
 50 in patria commissas suas, gentesque locosque
 auctoremque mali prisci seu temporis iram'.

7 tractato varie Bekk. 12 forte T, ore Mass. locutus T 14 cum Bekk., dum T 17 nes-
 sauerat afros T 20 cattum T 23 aductas T 26 quamquam T, cumque Lachm. cantentis T
 30 discedente T 32 ullius T 35 insonus T 36 quotiens T 37 herinis T 38 phe-
 tonteos T 40 ades Bekk., es T 42 isque T, ipse Lachm. 43 rector T 46 abstrusis du-
 bitans Mazz., abstractis T, obstructis Bekk. 51 ira T

praecipitur placidis Liberatus dicere verbis.
 paruit ille celer, plena sic voce locutus.
 'nitor, summe ducum, causas narrare malorum
 55 et iussis parere tuis. dum dicere tempto,
 flamma nocens surgit, gelidus praecordia sanguis
 turbat, et attentae vix prodit fabula linguae.
 praecipis ipse meos iterum me ferre labores,
 dum refero saevum quod pertulit Africa bellum.
 60 sed quia celsa premunt dominantis iussa magistri,
 hinc procul esto, dolor. magno iam vinceris ausu.
 parendum est iussis humilique pavore sequendum.
 principio geminas iam senserat Africa pestes.
 nunc iterum geminas sentit miseranda ruinas.
 65 finibus in nostris orta est, quae crevit in orbem.
 impietas. Guenfan miseris est tristis origo
 Antala nascente fero. nam tempore prisco
 pax erat in cunctis Libyae tutissima terris.
 gaudebat miseranda novis ornata coronis
 70 Africa. nectebant flavis gestamen aristis
 agricolae, solitoque rubens in palmite Bacchus,
 Paxque sua laetam fulgens ornabat oliva.
 usque ad ter denos Antalae floruit annos
 nascentis, nostrique potens pars maxima mundi
 75 claruit, ut toto praefulgens Lucifer axe
 stellarum flammis flamma meliore revincit.
 quae dedit in nostris proles Guenfeia terris,
 summe pater, capiti ipsorum generique reserva.
 parvulus ille feris vix contigit ubera labris:
 80 terribili monitu iam iam flammante Megaera,
 fama volat metuenda canens. namque Ammonis ipse
 templa petit simulata pater. tunc prolis iniquae
 fata tenenda rogans, mactat de more profano
 horrida sacra Iovi. tristes et Apollinis aras
 85 inde petens, Phoebi tripodas laurusque requirit.
 funditur horrendis sanguis maestissimus aris,
 omnigenumque pecus mactat vittata sacerdos,
 fata movens. raptis primum quaesivit in extis
 inspicens (series latuit longissima) fibras,
 90 duraque perpetuis imponit viscera flammis.
 inde ferox rapitur, subito correpta furore,
 terribilis mersosque simul per viscera cultros
 imprimit ipsa sibi. multus de corpore sanguis
 influit, et crebro geminat cum vulnere ferrum.
 95 erigit alta comas. tunc flammea lumina torquet
 subsiliens, saltusque rotat flexusque malignos

52 placide *Mass.* Liberatus *Bekk.*, libratu *T* 53 lucutus *T* 57 attentae *Mass.*, actente *T*,
 attonitae *dubitans Bekk.* 62 que *add. Bekk.* 65 orbem *Bekk.*, orbe *T* 70 nectebat *T* 71 so-
 litosque *T* 72 sua *Lachm.*, suam *T* oliva *Lachm.*, uliva *T*, oliuam *Mass.* 73 antale *T* 74 nas-
 centes *T* 79 vix *Bekk.*, mox *T* 84 apollinis iras *T* 85 laurosque *Mass.* 88 quaesivit *Mass.*,
 que sevit *T* 89 latuit *T*, patuit *Bekk.* 90 diraque *malim* 91 corrupta *T* 93 nullus *T*

corporis acta sui. rubor igneus inficit ora
 numinis icta Noto. ludunt cervixque comaeque,
 inque humeros utrosque cadunt. praecordia raucis
 100 flatibus alta sonant. miscentur murmura, voces
 tunc dubiae, plenumque agitant suspiria pectus.
 non aliter primos surgens Vulcanus ad ignes
 follibus obductis tumidos concurrere ventos
 arte movet, flammasque ciens Eurosque sonantes
 105 spirat, inexhaustas renovans fornace procellas.
 tunc male facta canens dictis respondet iniquis.
 'Vandalicas, Guenfan, pariter Libycasque ruinas
 fata trahunt, Maurisque iugum frenosque resolvunt.
 Antala crescente tuo furor omnis et ira
 110 horribili miserum turbabunt lampade mundum.
 flammea Tisiphone tortis saevire chelydris
 incipit, erexitque rigentes vertice crines
 aëra per vacuum. nigris infusa venenis
 ora madent, foedant oculis linguisque trisulcis
 115 temperiem, diroque horrescunt tempora tabo.
 sanguine Vandalico video decurrere rivos
 montibus. en Libycas exurunt ignibus urbes!
 en praedam exhaustis rapiunt raptamque reclaudunt!
 cur tantum, o superi, tantum turbare paratis?
 120 omnia mista simul. quid multum crescere Mauris?
 en iterum pereunt. quid iuvat tempore parvo
 virtute indomita partam meruisse ruinam?
 hic levat, hic perdet multas cum nomine gentes
 infans, et vario rapiuntur tempora fato.
 125 Africa namque suum factorem fessa rogabit,
 quem colit ipsa deum, quem fas cognoscere dignos.
 tunc Orientis opes Romani maximus auctor
 nominis, heu, nostros mandat praesumptus in axes.
 classibus ecce suis totum conterritat orbem.
 130 iam puer indomitus subito pallore tremescit
 classis in adventu, iuga iam supportat anhelus.
 pondera magna domant. ardet dirumpere vincla
 indigna cervice ferens, ruptisque catenis
 en iterum bellum reparat. concursus ad illum
 135 ecce venit, mundumque puer subvertere currit.
 quid iuvat hic nimium perituras surgere gentes
 orbis ab occasu? quid tantum surgit in altum,
 unde cadat rursus nostris praesumptus ab arvis?

97 acta *Lachm.*, attā *T.*, apta *Mass.* 98 comete *T.* 100 uocis *Mass.* 104 arte *Bekk.*
 arta *T.* cient *T.* 105 aspirat in exaustas transremouens *T.* 106 male facta *T.*, mala fata *dubi-*
tans Bekk. 107 uandalicasque *legit Mass.* guanfan *T.* 108 iugum *T.* 109 antala *T.*
 115 direque orescunt *T.* 118 exaustis *T.* rapiunt raptamque *dubitans Bekk.*, rapiuntque *T.*, Afris
 rapiuntque *Mass.* reclusam *dubitans Mass.* 119 tantum turbare *Bekk.*, rantum turbare *T.*, regnum
 turbare *Mass.* 120 multum *T.* 121 iuuit *Mass.*, uiuit *T.* 122 indomitam parta *T.* ruina *T.*
 123 lauat *1 m.*, leuat *2 m. T.*, luet *Mass.* 125 rogabat *T.* 129 coterritat *T.* 134 bella *T.*
 135 subvertere *Mass.*, sed uertere *T.* curat *Mass.*

en spoliis oneratus abit, tandemque reversus
 140 proluit, heu, nostro concretos sanguine campos!
 talia dicentis vultus in terga retorsit
 concussa cervice furor. subitoque tremiscens
 conticuit, vastoque ad terram pondere fluxit,
 et dubium murmur defessa per ossa cucurrit.
 145 sic, ubi lymphigeros deducit fistula tractus
 aere cavo, liquidus dum currens funditur amnis
 rauca sonans, placitum si fluctus sistere ductus;
 obice contorto patulum celer arte magister
 obstruit amnis iter, vertex truncatur aquarum
 150 obicibus clausis, ad fontem refluit amnis,
 et reliquus fessa transcurrit rivulus unda.
 responsis sublata novis gaudetque siletque.
 namque humilis gens illa fuit. tamen omnis in illum
 spesque metusque coit. sacrum servantque foveantque,
 155 promissoque sibi fatorum munere gaudent.
 septimus et decimus nascentem sumpserat annus,
 cum puer infaustis admovit brachia furtis.
 Cacus ut Herculeis cariturus luce lacertis,
 noctis itus metuendus init, raptumque retraxit
 160 ductorem patremque gregis, colloque levavit
 obnixus portansque furens, et pergit in antrum.
 strangulat inde premens, constricto gutture pugno.
 corruit ante pedes aries prostratus anhelis,
 laniferi spes una gregis. tunc ense reclauso
 165 diripit astrictam magno cum pondere pellem.
 viscera nuda patent. frustis conciditur altis
 omne pecus, veribusque trementes conserit artus.
 uritur horrendum flamma torrente cadaver.
 ignibus in mediis semiustum sorbet anhelans
 170 et trepidus, totumque fero consumpsit hiatu.
 tempore iam ex illo saevis adulescere furtis
 incipit, obscurisque faventes pascere praedis.
 contrahit inde viros, secumque ad furta nefandus
 in mediis tacitos exhortans ire tenebris
 175 arte docet, totumque trahit iam raptor ovile
 iamque armenta bouum. celsisque abscondere praedam
 montibus abstrusisque latebras quaerere saxis
 et loca tuta parat. capta subsidere valle
 Vandalicasque latens audet temptare phalangas.
 180 quantos ille duces, quantos truncaverat hostes
 obsidione premens mediis in faucibus ense!

139 oneratus *T* 144 cocurrit *T* 147 fluctus *Mass.*, fluxos *T* ductus *T*, ductos *dubitans Bekk.*
 151 trascurrit *T* 154 fauentque *T* 156 sumpserat *scripsi*, senserat *T* 158 Cacus *Mass.*, cau-
 tus *T* 159 itus *T*, iter *Lachm.* 160 patrisque *T* 161 portatque *dubitans Bekk.* 172 in-
 cepit *T* 173 scumque *T* 176 bouum *T* ascendere preda *T* 177 abstrusisque *T*
 178 loca *T*, lari *legit*, lare *scripsit Mass.* capta *T teste Maszucchellio. litteras delersas pt ego legere nequovi*
 et lare capta parat tuta *Mass.*

̄ barbaricasque trahens perverso numine turmas
impius in latis prostravit cuspide campis.

185 iam tempus miseros fatis urgebat acerbis,
regnaque centeno properans iam fregerat anno.
tunc primum in nostris urbes succendere terris
et populare casas et campis currere Frexes
cooperat, infensasque ausus committere pugnas.
190 inde movens vires tunc Naffur anhelus
atque omni de plebe viros
vicina de parte fremit. nos linquere terras
et dulces terrore lares sors impia pulsat.
fervet praedo ferox. nullis iam vita salutis
certa locis. acti fatis urguemur iniquis.
195 tempore Vandalici perierunt gaudia regni
nostra. simul versos miseris tunc flere penates
contigit et tutas indignis quaerere terras.

x. Hildimer in 188
200 Hildimer infaustis gessit tunc proelia signis
insuetus conferre manum. non viribus illum
vincere, nec tantis poterat concurrere signis.
illius adverso rumpuntur stamina fato
montibus in mediis. casus quid terret iniquus?
saepe irata piis servat fortuna nocentes.
constiterant nam signa iugis silvisque superba.
205 desuper ab scopulis acies vallaverat hostem.
nec spes ulla fugae pressis, nec fidere turbae
nec vitam sperare fuit, nec sistere contra
iam poterant. tantum scopulis tardatur iniquis
illa manus. ruptis tegitur gens impia saxis,
210 vallibus et scissis muratus cingitur hostis.
silvarum in medio locus est nemorumque malignus,
undique praecisis munitus rupibus ingens.
arduus ipse licet summoque cacumine ductus
emineat, densisque tegantur saxa salictis,
215 per inga siderei plano cum vertice campi
funduntur. via nulla patet. vix semita, tortis
undique fracta viis, celsi fastigia campi
sola capit. densae clauduntur devia silvae.

220 Hildimer ut saeptas vidit munimine fossas
atque in praecipiti, nullo iam tramite, pugnae
stare locos, saevum timuit temptare periculum.
tunc acies propriis densas consistere signis
ipse iubet, saeptos dubius qua tendat in hostes.
omnia perversis veniunt contraria fatis.
225 axe premens medium Phoebus iam lampade caelum

182 numine *T*, tramite *Lachm.* 188 infensasque *T* 189 validas ante viros add. *Mass.*
190 tunc naffuga anhelus post viros exhibet *T*, quae verba e priore versu male repetita delevit *Bekk.* 191 pre-
mit in fremit *I m.* mutatum *T*, premit *Mass.* nos scripsi, hos *T* 193 atti *T* 196 simul scripsi,
semul *T*, semel *Mass.* 200 uincere nec *Mass.*, uincere aut *T*, uinceret aut *malim* 214 tegantur scripsi.
teguntur *T* salictis *Lachm.*, relictis *T* 215 plano dubitans *Bekk.*, pleno *T* 219 nil dimer ut
settas *T* 223 qua *Bekk.*, quo *T*

fervidus omnis erat. siccis exarserat ardor
 faucibus, et nimius miseros commoverat aestus.
 forte sitis quosdam gelidas deduxit ad undas.
 post tergum rediere viri. nam longius amnis
 230 tunc aberat. plenos portabant fontibus utres
 haut procul inde cava spectantes valle ministri.
 primus ut infaustas contingens Vandalus undas
 laudavit cessasse sitim, tunc cetera cursu
 ad latices iam turba coit. sic fata trahebant,
 235 sic fortuna nocens damnaverat agmina leto.
 signifer ecce super mutandum credere signum
 ausus de summis reduces contorsit habenas
 montibus. hunc sequitur densis exercitus armis.
 in via rupta patent. quaerunt dum prendere cautes,
 240 post tergum redeunt. fugientes credidit hostis,
 et summo de monte ruit. perterritus omnes
 casus et ille duces. raptantur signa retrorsum
 versa fuga. non campus erat, quo currere posset
 liber equus, laxisque levis transiret habenis.
 245 per rupes scopulosque metu perque ardua montis
 saxa cadunt, seseque suo iam pondere mergunt.
 fata premunt miseros, currens et territat hostis,
 ardet et insequitur. cunctis de partibus ingens
 turba cadit, seseque suis per pectora telis
 250 transfodiunt. alii veniunt in tela cadentum
 praecipites, alios pondus civile repellit.
 sic pariter turbata ruunt de montibus altis
 agmina densa virum. mistis vectator et armis
 fortis equus, rapidi iactatus turbine cursus,
 255 confluit, et dominum vasto sub pondere frangit.
 ceu glaucam veniens grando destringit olivam.
 arboris excutiens concusso vertice fructus,
 tunc pariter praeceps ad terram pondere nimbi
 et tener excutitur, quassatus grandine, ramus.
 260 non virtus inimica viros, sed fata premebant
 invidia, quae tantam properabant perdere gentem.
 hinc acies confracta redit, regemque trementem,
 annorum fessum numero casumque paventem
 deicit, et sceptrum saevo dedit inde tyranno.
 265 tunc doluit princeps dirupto foedere regni,
 tunc Libyam solitis quaesivit Roma triumphis.
 sed tamen in modico perierunt tempore cladis
 multa satis. dirum senserunt omnia bellum.
 namque inter geminas pressa est tunc Africa pestes.
 270 hinc fervens bellum, spolians premit inde tyrannus.
 subtrahit a miseris almae fortuna salutis

227 nimios *T* estas *T* 231 aut *T* spectantes *T*, spectant ex *Lachm.* 232 uandulus *T*
 236 credere *T*, acedere *legit*, accedere *scripsit Mazz.* 241 monte *Mass.*, more *T* ruit *Haupt Opusc. III 626*,
 fugit *T* 253 uettator *T* 255 confluit *T*, concidit *dubitans Mazz.* 256 glauca *T* uliuam *T*
 258 praeceps pariter *T* 261 invidia *T* 263 armorum *T* 264 deiecit *T* 265 dirupti *T*

praesidium, mortemque alterno Marte minatur.
 quem fugiant? qua parte cadant? praedantur ubique. x 187
 terror ubique viris. saevas sic tota per illas
 275 maxima terrarum est Libye nudata rapinas,
 ut perit in dubiis puppes, heu, naufraga ventis.
 Poenorum has pestes solito miseratus ademit
 more pius princeps, Afris solacia fessis
 280 summa ferens, victorque malum deiecit utrumque
 Sidonios patres titulis melioribus augens.
 vestra manus miseros mortis de faucibus Afros
 eripuit, fessisque iugum crudele retraxit.
 Africa surrexit vestris erecta triumphis.
 285 gaudia post luctus terrae donastis amicae.
 dum premitis gentes, totum dum vincitis orbem.
 intremuere feri vestra virtute subacti.
 Maurorum tunc bella duces, tunc proelia quisque
 vestra pavens, alacer frenos et iura cucurrit
 principis ultro pati. florens haec gaudia sensit
 290 nostra decem tellus plenos laxata per annos,
 et, quamvis fuerint fato pellente rebelles,
 ante magis cecidit, quam praedam tolleret, hostis.
 non mentis consensit tunc Africa bellum.
 te vigilante, pater, spectavit Leucada pugnas
 295 virtutemque tuam. pingescunt sanguine campi,
 ossibus albescunt, feriuntur vomere rapta
 ex humeris capita et sparsi per gramina trunci.
 ense tuo cunctis notum est quid gesseris illo
 Marte, favente deo. tantis signare tropaeis
 300 quis potuit campos? ornasti, magne, decorans
 et Solomonicos auxisti saepe triumphos.
 asper et ille semel bellum temptavit laudas
 et tulit, ante tamen campos quam vidit apertos.
 et mediis tremuit Romanos currere silvis.
 305 at Stutias orsus nostra de parte duellum.
 haec nobis, haec ira fuit. haec addita rebus
 cura nefanda piis. bellum civile revixit.
 tunc Carthago feras dirupto foedere praedas
 sensit et infandum non aequo Marte periculum.
 310 sed tamen hic celeri devictus tempore cessit.
 hunc Membressa suis vidit concurrere campis,
 hunc eadem petiisse fugam, cum maximus hostes
 fudisset modicis victor Belisarius armis.
 te quoque per medias vidit Victoria pugnas,
 315 fortis et irruptis truncabas agmina castris

275 Libyae *Mass.*, 276 puppis *T* 278 morte *T* 280 sidomos *T* 283 nostris erecta *T*
 290 ducem *T* 292 preda *T* 293 inops ante tunc *add. Mass.*, non iam mortificum sensit *requiritur*
cf. 268. 309 294 spectabit *T* 296 ratta *T* 297 sparsa *T* 299 morte *T* 300 ornasti
 magne decorans *T*, ornasti magno decorans *legit*, et magno ornare decore *scripsit Mass.* 302 aspice ille
 semul *T* iudas *T* 305 stutias orsus *T*, sentias orsus *legit*, sensit prorsus *scripsit Mass.* 307 nef-
 andi *T* 308 feras *T*, foras *legit Mass.* 309 eque *T* 310 sed tamen hic *T*, Stutias hinc *Mass.*
 312 nunc *T* 313 modicis *Mommsen*, mediis *T* libellisarius *T* 315 agmine *T*

ense gravi, similique viros virtute necabas
 Germano spargente ferum victumque tyrannum.
 te Cellas Vatari miro spectabat amore,
 te Autenti saevos maectantem viderat hostes.

320 tunc facta est nostrae requies pinguissima terrae.
 non bellum, non praedo rapax, non miles avarus
 rustica tecta subit. temptatur nulla supellex.
 omnia plena bonis Libyae. pax tuta per orbem.
 tunc fecunda Ceres, tunc laetus pampinus uvis
 325 pictaque gemmiferis arbor splendebat olivis.
 miles et in propriis laetatus sedibus insons.
 cultor in omni parte suas plantare novellas
 coeperat, et ductos iungens ad aratra iuencos
 arva serebat ovans, placidusque a monte canebat.
 330 ausus et ad lunam laetus cantare viator.
 dives opum pax pinguis erat. mercator ubique
 quisque canit. resonant securis carmina terris
 dulcia voxque levis. gaudens hinc cantat arator,
 inde viator ovans. mulcebant ergo Camenae
 335 et variis hominum relevabant pectora Musis.
 libertas iam plena fuit, sed tempore parvo.
 invida sunt misero fatorum stamina mundo.
 cur, Lachesis, hominum tenui pendentia filo
 fata tenes? leviter pellis. iam rumpitur orbis.
 340 fortibus aut aeris referes ferrique catenis.
 cuncta movens terror premeret, non rumperet ira.
 iamque novas melior reparaverat Africa vires

* * *

atque hominum vastare genus mundumque labantem
 coeperat. his nostris veniens fervebat in oris.
 345 nunquam audita fuit mortis tam tristis imago,
 non orbis novitate rudis, non tempore Pyrrhae.
 nam miseros monstris conturbans letifer annus
 miscuerat superis manes, seseque videbant
 vulnera divinis homines hausisse sagittis,
 tum varias pestes una consurgere terra
 350 aspectusque feros. iam nullus terror acerbis
 mortibus. haud leto metuens sua lumina clausit,
 aetas si qua ruit. lacrimis privatur amaris
 humanum genus, et plangentia lumina non sunt,
 355 dum sibi quisque timet. nullus tunc reddidit ullum
 funeris obsequium. sonuit non luctus in urbe.
 non sponsus sponsam flevit, non nupta maritum.

318 cellas *T*, cultor *Mass.*, tellus *Haupt Opusc. III 626*, sed cf. *Proc. b. Vand. II 17* 319 mac-
 tantes *T* 321 milix *T* 323 Libyae *Mass.*, pluule *T* 325 albor *T* 326 laetatur legit *Mass.*
 333 uoxque *T*, moxque *Mass.* 334 mlcebunt *T* 335 musis *T*, curis *Mass.* 339 tenens *Mass.*
 340 referens *Mass.*, sed ne sic quidem sanus versus 342—343 versus unus intercidisse videtur 343 la-
 bentem *T* 347 nam *Mass.*, non *T* mostris *T* 349 hausisse *Mass.*, auxisse *T* 351 aspet-
 tusque ferox *T* 352 martibus aut *T* 355 nullus tunc reddidit scripsi, nullus tunc reddit *T*, nullis
 tum redditur *Mass.*

nulla parens natos doluit native parentem.
 o male corda novam nusquam plangentia mortem!
 360 iustitium meruit, sed nullis lumina tectis
 effundunt lacrimas. vilis mors omnibus illa.
 iam Libycis vacuae cessabant civibus urbes.
 rarus et in multis domibus vix unus oberrans
 divitias longa quaerebat lite parentis.
 365 immeritus iam plenus opum, qui mille parentum
 heres erat. non notus avis patrimonia, fructus,
 argentum vestesque simul flavumque metallum
 abstulit, et tantis implevit praedia rebus
 insaturus. magnis cumulata est arca sacellis,
 370 et tamen ardor inops nunquam satiatur avaris.
 coniugiis caluere novis, viduasque potentes
 accipiunt. nullis virgo quaesita maritis.
 coniugis ob nummos defuncti quaeritur uxor,
 (virginibus dos parva datur), si tempore diro
 375 nulla maritales curavit reddere luctus.
 hinc fora cuncta patent, et tristes surgere lites
 incipiunt. saevit toto discordia mundo
 iurgia saeva movens. pietas omnino recessit.
 iustitiam nullus compuncta mente secutus.
 380 inde est quod miseris ira dictante flagella
 omnipotens genitor, dilato tempore nullo,
 addidit, et lites cunctis iratus ademit.
 erigit a nostris nascentem finibus hostem.
 hic fratris mortem concussa mente dolebat.
 385 sed virtus non ulla fuit, qua surgere posset.
 dum tamen occultum conservant pectora bellum,
 militis innumeras fatum miserabile sensit
 diminuisse manus. gentes non laesit amaras
 Martis amica lues. metuens tamen ille cavebat,
 390 ne mala praedatae caperet contagia terrae.
 ast ubi pulsa lues, Martis succedere fervor
 coepit, et infandas acies ad bella coëgit.
 misit ad extremas Libyae sitientis harenas,
 sole ubi tellurem nimio siccaverat olim
 395 fulmine deiectus Phaëthon; populosque malignos
 edocuit nostrisque implevit cladibus ora.
 iamque ferae gentes Libycum funduntur in axem.
 raptor ubique furens per nostras currere terras
 et vastare casas, ignemque immittere tectis
 400 incipit, et flammis succendere fervidus urbes.

358 natum in natos *l m. mutatum T*, natum *Mazz.* 368 prelia *T* 369 comulata *T* sa-
 cellis *T*, facellis legit *Mass.*, cf. *Haupt Opusc. III 402* 370 inops *T*, opum *Mazz.* auarus *T*
 372 maritos *T* 373 defuncta *T* 375 curavit *T*, curabit *Mommsen* 376 fora *Mommsen*, fera *T*
 390 fragello *T* 382 ademit *T*, adauxit *Mazz.* 383 eriget *T* 388 diminuisse *T*, non mi-
 nuisse *Mass.* 390 male *Bekk.* praedatae *scripsi*, prelate *T* 394 sol *T* 396 nostris-
 que *Bekk.*, nostrasque *T* ora *Bekk.*, oras *T* 399 causas *T*

ut Solomon vidit tantum consurgere bellum,
 Romanas acies cunctis de partibus actas
 contrahit, adversis properans concurrere fatis.
 ilicet infausto mandatur pagina cursu,
 405 et ruit ecce volans, aequo non Marte coactus,
 Maurorum ductor, miseri Solomonis amicus
 Romanis rebus nimium semperque fidelis,
 *d.i. Cusina Mastracianis secum viribus ingens. *q. Parton, Salomon's Wids. 21*
 qui Tripolis tunc ductor erat, convenit et audax
 410 Pelagius. sed gentiles durosque Mecaes
 secum ad bella trahens fessis non viribus ibat.
 Ifuraces fictos suscepit nescius artis.
 mens obscura manet, quotiens, Fortuna, minaris.
 heu, Solomon miserande, tuis hos iungere castris
 415 debueras. tractus versis contraria fatis
 semper agit. nullus poterit vitare quod instat.
 ultima iamque dies nostras pervenerat oras.
 iam Libyam minitans properabat perdere fatum.
 concreditur mediis commiscens proelia silvis,
 420 impavidus fidensque suis. iam vicerat hostes.
 iamque acies adversa fugax advertere terga
 coeperat atque metu, fervens iamque ipse per hostes
 currit et eversas sequitur per devia turmas,
 cum subito dirupta fides. Fortuna retorsit
 425 vultus retro suos, Lachesis tunc stamina rupit,
 laesaque perversas retulit Victoria pinnas.
 invenere suum tunc tristia fata ministrum.
 Guntarith infelix nostrum conterruit agmen.
 funditus hic potuit Romanas vertere vires.
 430 non victum fortuna, minax non presserat hostis,
 non metus acer agens. sed vertens mente maligna
 signa refert fugitque. fuga quem vidit ut omnis
 versa cohors trepidum, sequitur, campisque magistrum
 deserit in mediis miscentem proelia fossis.
 435 haec fors dura novas tunc hostibus addidit iras
 virtutemque simul, nostris letumque metumque
 obscenamque fugam, turpi quae perdere gentes
 Marte solet. sequitur densis iam fortior armis
 hostis acerba furens. ipse impendente tumultu
 440 occidit, heu, duris transfixo pectore telis
 immeritus Solomon. tunc omnis vertitur ordo.
 Martis more furens nullus iam rebus amicus
 mansit, sed praedam rapiens per bella cucurrit

402 actas *Mass.*, actus *T* 405 coctus *T* 408 Cusina Mastracianis secum *Mass.*, cosina mastra-
 cianos secum *T*, Cusina Massyllis ad nos cum *malim*, *cf. IV 510. VI 517* 410 pellagius *T* 411 fe-
 stis *T* 412 Ifuraces *scripsi*, infurices *in* infuraces *l m. mutatum T*, infauces *legit*, in fratres *scripsit Mass.*
 425 latesis *T* 426 pinnas *T*, palmas *Mass.* 428 Guntarith *Haupt Opusc. III 616*, cunctarit *T*,
 Guntarich *Mass.* 430 minas non presset *T* 432 fugitque *T*, clamore *Mass.*, fingitque *Bekk.*
 fuga *Mommsen*, fugam *T* 434 miscentem *Bekk.*, miscentes *T* 435 nec forsam *T* 437 turpi
 quae *Bekk.*, turque *T*, turbat quae *Mass.* 439 ipse *Bekk.*, ipso *T* 440 accidit *T*

445 omnis amica manus. flevit tunc tristis arator
 disiunctos fugiens hostes rapuisse iuencos.
 tunc omnes periere domus, tunc cuncta supellex.
 nec solus pauper casu concussus in illo
 succubuit. dives pariter cum paupere mersus.
 post Solomonis opes libertas facta rapinis,
 450 nec pars ulla fuit belli secunda maligni.
 raptor ubique furens urbes succendit et agros.
 nec seges aut arbor, flagrans quae solvitur igne,
 sola perit. quae peste carent, armenta peredit.
 omnis et a dominis calcata est Africa Mauris.
 455 pro dolor! in campis acies iam sistere nulla,
 nec potuit clausos miles defendere muros.
 irascente deo traduntur cuncta rapinis.
 perfidus et Stutias iterum per bella cucurrit
 Antala dominante suo, meruitque tyrannus
 460 omnia sub domino praedans discurrere Mauro.

LIBER QVARTVS ET QVINTVS (QVARTVS).

Dum placet infandi nomen memorare tyranni,
 surgit ab internis, conturbans ossa, medullis
 durior ecce dolor. confusa mente retardor
 tot clades memorare ducum casusque meorum
 5 atque meos. miles trepidos non fidus adegit
 tradere signa malis. longum est narrare ruinam.
 sed memorem certis bellorum crimina verbis.

dux erat obsessae servator Himerius urbis,
 moenia clausa tuens et celsas milite turres.
 10 e mediis miseros traxit fallacia muris
 et Mauris servire dedit. namque urbe sedenti
 blandior infausto mandatur epistula versu,
 nomine scripta ducis, milesque Sinonius intrans
 esse Iohannis ait. legimus mandata tyranni
 15 credentes mandata ducis. nos saepe per illam
 hortatur mediis, ceu dux, occurrere campis
 et pariter sparsas Maurorum evertere fossas.
 attollunt animos confusa mente tribuni.
 signa movenda damus. tacita velocius aura
 20 egreditur dux ipse simul, noctisque per umbram
 currit eques sociis festinus iungere signa,
 seque putant tardasse viri. tunc ante cucurrit
 impius ille Sinon, gentesque dolosque paravit.

x Had. corrupta (sup xx)

x Sissimulæ p. 72

446 perere T 448 pariter *Mass.*, pauper T 449 liberta T 450 secuta T 453 caret
 armenta per eden T
 1 dum placet *Mass.*, ductor iacet T 5 millex trepidus T 8 obsessae *Bekk.*, obsexus T, ob-
 sessus *Mass.* 11 imerius T 11 urbe *scripsi*, urbi T 15 saepe T, nempe *dubitans Bekk.* 16 seu T
 18 at tollunt T 19 auri T 23 paravit *Mass.*, putavit T

25 extulit ignivagos gelidis ut maestus ab undis
 Phoebus equos, patuere doli. tunc signa tyranni
 vidimus, heu, miseri nostris occurrere signis
 et totis rabidos campis fervere Mauros.
 nos pavidum revocare pedem. nam sistere contra
 quis poterat? sequitur pavidas per prata catervas
 30 Antalas Stutiasque furens. via nulla salutis,
 et densus trepidos urguens circumvolat hostis.
 mors erat ante oculos, et opem fors dura negabat.
 o utinam medio iacuissent funera campo!
 dedecus indignum nostris procul esset ab armis.
 35 erectus medius felici Marte Iohannes
 occubuit. fastus domini non pertulit hostis
 sorte pari, enses nec timuit captivus heriles.
 ergo per extensos fugiens compellitur agros
 currere fortis equus. crebro sonat ungula cornu,
 40 atque feris pavidos urguet de montibus hostis.
 ardua castra gerit campis Cebar addita apertis.
 huc miseranda manus frenos deflexit equorum.
 cum miseris tenuit miles castella tribunis.
 dux erat et medius. nec nobis claudere portas
 45 cura fuit. tutamus equos pugnaque pedestri
 cingimur et tectis venientes pellimus hostes.
 irruerant gemini turba coeunte tyranni
 Laguantanque cohors et densus Naffur in armis.
 tunc Stutias, saevum fingens compescere bellum,
 50 in medias acies stricto volat igneus ense.
 admonet arte feros campis desistere Mauros,
 et cohibet sumptas infandis vocibus iras.
 discessere locis. stetit improbus aggere celso
 ceu placidus, blandis nutantia pectora verbis
 55 impellens ad bella. simul promittit et urguet
 hortaturque viros variis ad bella figuris.
 nunc minitans, nunc blandus adest. terrore subacti
 prociunt sua tela viri, genibusque tyranni
 accurrunt celeres, et amica voce salutant.
 60 in ducibus iam nulla salus. quid cuncta referre?
 oramus veniam. datur ilicet. egimus hostes
 per vitam iurare suam. fecere coacti.
 finximus infandis veluti servire tyrannis.
 Iustiniana^x polis saevis tunc tradita Mauris
 65 sorte sub ancipiti. sociorum flectere mentes
 post licuit per verba mihi. Marturias una
 consilio maturus erat. compellimus ambo

25 patueri T 31 circumvolat T 34 deletus T 35 erectus T, euectus *dubitans* Bekk.
 36 occurrit *Mass.* 37 eriles T 40 montibus *Mass.*, moribus T hostis *scripsi*, hostes T
 41 addita *scripsi*, addit T 43 miseri *Mass.* tenuit miles *scripsi*, tenuere miles T, tenere equi-
 tes *Mommæen*, tenuere Mileu *Mass.* tribunum *Mass.* 44 dux erat *Mass.*, dixerat T 46 tectis *Bekk.*,
 tectis T, tellis *Mass.* 45 laguantanque T 57 terrore *Mass.*, et errore T 60 in ducibus *scripsi*,
 iudicibus T 66 maturus T

nutantes animos propriis se reddere signis.
 assensere viri. castris censuere malignis ^{x q. i.}
 70 paulatim temptare fugam. me noctis amicae
 eripiunt trepidum, turba comitante, tenebrae.
 perveniensque meas vidi cum coniuge sedes.
 deserit infandos fugiens Marturius hostes.
 post sequitur miles. voluit quicumque. remansit.
 75 Iustiniana polis nocturnis panditur armis.
 proditione pia civis patefecit amicus.
 hic iuga non potuit saevi sufferre tyranni.
 signa tamen clausis servabant publica muris.
 nec potuit quisquam, campo congressus aperto,
 80 hostilem temptare manum. nec credere ductor
 iam voluit sociis Stutia vivente maligno.
 Africa dum tantis urguetur fessa periclis,
 Ariobindeis fulserunt aequora proris.
 adventu stupuere ducis. gens territa cessit
 85 Laguantan terris. utinam non ille penates
 Poenorum vidisset iners! tunc Africa clades
 persensit graviore malo saevasque rapinas
 inter utrumque ducem. nescit commissa potestas
 aequales sufferre duos. consortis amicum
 90 saecula nulla ferunt. sic nos exempla priorum
 ipsa docent. primi sequitur pes mota secundus,
 crura pedis ritum, capitis sua membra sequuntur,
 et proprii generis fructum dant arbore rami.
 mundus adhuc rudis et parvis vix laetus aristis
 95 non potuit portare duos, non maxima rerum
 Roma, novos proprio quae sanxit sanguine muros.
 aemula dividitur confusa mente voluntas,
 despiciensque parem discors permansit uterque.
 dividitur geminas inter res publica partes.
 100 quisque suos tenere duces. dumque ille superbus
 se primum esse putat, non se tamen ille secundum,
 Africa barbaricis planxit nudata rapinis.
 ductorum iussu, merito fortisque Iohannis,
 temptavere feros aequis non partibus hostes.
 105 sed victi petiere fugam. discordia mentis
 vicit amare viros. rursus dux ipse Iohannes
 signa movens densos vadit moriturus in hostes
 confisus virtute sua, fortesque tribunos
 secum ad bella trahens, tantis concurrere monstribus
 110 non timuit. durae contempsit vulnera mortis
 pro patria contentus amor. persensit ut hostis
 adventum properare feri, non segnior ille

69 censuere scripsi, sensere T 72 perveniensque T 76 piam T cuius T, cuius legit Mazz.
 profecit Mazz. 80 cedere Mazz. 81 sociis scripsi, socios T 83 Ariobindeis Lachm., ariob in-
 dis T, Ariobindi Mazz. 85 languantan T 92 clura T 94 ad hunc T uix Bekk., mox T
 96 sunxit T 101 ille T, iste Mazz. 104 faros T 106 amore Mazz. 107 uadit scripsi,
 uadit T, luit Mazz. 109 secum Mazz., sotii T 110 contexit T 111 hostes T

sponte petit mortem. campis sua signa locavit,
 et sociis sic fretus ait. 'contemnere vitam
 115 pro patria haec est vita magis. mors lege tonantis
 humano lata est generi, nec praeterit ullum.
 nam veniet quocunque modo. sed mortis honestae
 summus honos summusque favor dulcisque cupido est.
 hostis adest, socii. quotiens fugiemus amicum
 120 Martis opus? quotiens fugitivos rideat hostis
 imbellesque putet? nunc est temptare quid, instat
 nunc virtutis opus. semper mihi cognita virtus
 vestra, viri, semperque fides. consurgite, cives
 Romani, pro laude pii, gentesque superbas
 125 frangite. iam tantum ducibus removete pudorem.
 fac nos velle fugam. fugitivos conterit hostis
 feminea nunc morte viros. convertite mentes,
 et procul a nostris discedat dedecus umbris.
 o utinam ferus ille meis occurreret armis
 130 nunc Stutias, ipsumque mihi fortuna dedisset!
 aut simul alterno patuissent pectora ferro,
 et raperet fors saeva duos, aut corpus arundo
 vulnere letali fixisset saeva tyranni.
 vel mecum pariter, si sic mea fata minantur,
 135 crimine civilis careat res publica belli'.
 dum monet ille viros, inimicis improba signis
 ecce acies Massyla ruit, ripisque propinqui
 fluminis arte doli longo stetit ordine compta.
 tunc primum volucres pugnam movere sagittae.
 140 impia pennato figuntur corpora ferro.
 trans fluvium cedens acies inimica retrorsum
 flexit equos. sequitur, densis et flumina telis
 perumpit levitate sua. non ille periculum
 non mortem metuens iter irremeabile transit,
 145 invaditque viros, veluti vastator acerbus
 diripiens armenta leo taurosque feroces
 hunc fugat, hunc mactat. currit dispersus ubique
 grex pavitans pastorque fugax. furit ille cruentis
 dentibus et latos frangit manditque per agros.
 150 Massylas acies sic dux virtute Iohannes
 turbabat mediis prosternens funera campis.
 hunc imitata cohors gladiis fugitiva perurguet
 agmina transfodiens. volat igneus aequore toto
 cum sociis dux ipse furens Maurosque fugaces
 155 persequitur ceu victor ovans. iam sanguine multo
 arma calent. rubrum gestat iam dextera ferrum
 pugnax militis atque ducis. pro sortis iniquae
 triste nefas! o grande malum! iam cesserat hostis
 victus, et adversas passim per prata catervas

114 *sotios T* 120 *mortis T* 121 *instar T* 128 *dedicus T* 131 *simul Bekk., se-*
mul T, semel Mass. 136 *monet vel monet T, monet legit Mass.* 137 *massilla T* 143 *per-*
rumpit Bekk., prorumpit T 152 *imita T* *gladiis Bekk., gelidus T, ingens Mass.*

160 sternebat Romanus eques victorque necabat,
 cum subito Stutias mediis e vallibus atrox
 signa movens inimica ruit, crimenque Latini
 nominis Hermogenes pariter Taurusque feruntur.
 hos sequitur Romana manus, non nostra, rebelles.
 165 tunc iterum miseris pariter concurrere telis
 et bellum civile datum est. cognata petuntur
 pectora, cognatis funduntur viscera dextris.
 magnanimus Stutiae cognovit signa Iohannes
 primus, et inflexo contra stetit acrior arcu.
 170 at socii petiere fugam, faciemque furentis
 nec potuere pati. nervo tamen ille sagittam
 imposuit ductamque sua gravitate remisit.
 perque femur duri transivit arundo tyranni
 confringens os pulsa feri. mollesque medullas
 175 contigit, et mersae rubuerunt sanguine pinnae.
 emicat inde cruor, vestesque aspergit heriles.
 saucius at Stutias, letali vulnere victus,
 flexit equum post terga fugax. hunc morte cadentem
 suscipiunt socii densaque sub arbore ponunt.
 180 respiciens victor socios per prata fugaces
 vidit, et immensus duris dolor ossibus arsit.
 tunc tristis casumque dolens sic voce secutus.
 'quem fugitis, socii? vestra est victoria, cives.
 iam Stutias nostra confixus arundine bellum
 185 deseruit, prostratus humi. convertite signa.
 quo ruitis? quo vos fatum miserabile ducit?
 heu, virtus Romana, peris!' sic vocibus ille
 culpabat pavidas fatorum sorte catervas.
 sed nullus post terga redit. Maurusia virtus
 190 persequitur, trepidosque super tot milia currunt.
 alveus amnis erat mediis praeruptus in arvis.
 utraque cognatae dirimens confinia terrae.
 incidit hic fugitiva manus mortisque pavore
 per ripas fossasque cadit. miserabile letum
 195 nascitur. heu, miseros pondus civile perurguet
 hostilisque metus. multos in tela cadentum
 impetus ipse dedit, propriis modo pectora contis
 transfodiunt, dominumque super crepitante ruina
 fortis equus veniens immani pondere frangit.
 200 sic periit miseranda manus victique tribuni.
 dux simul

* * *

x
142643

Marturius illis

vix potuit temptare fugam. moriturus in hostes
 cum parva ruit ille manu. fortuna salutem
 praestitit audenti, duraque e morte levavit.

161 e *Mass.*, et *T* 166 latum *T* 170 at *Bekk.*, ac *T* 172 sua *add. Mass.* 173 duri *T*,
 durum *Mommsen* 182 sic *scripsi*, se *T*, est *Mass.* 191 medius *T* 201 *interciderunt versus*,
 quibus mors *Iohannis* *narrabatur* 202 *muriturus T*

- 205 interea Stutias anima fugiente dolebat.
 paenituit bellasse ferum. suspiria ducit
 cum gemitu, seseque dolens sic increpat ipse.
 'quae mihi bellandi fuerat tam dira voluptas?
 cur rerum ingratus domino nunquamque fidelis
 210 infelix virtute mea? modo paenitet ista,
 dum miserum, mors saeva, trahis. reddam, improba, poenas,
 quas merui. furiis socius Catilina cruentis
 exagitatatus adest. video iam Tartara fundo
 flammarumque globos et dira incendia volvi.
 215 perfidiae meritum cum durae crimine mortis
 hoc mihi bella ferunt. doleant caveantque Latini
 has poenas, rebusque fidem dominisque reservent'.
 dixit, et infelicem animam mors impia clausit.
 occidit ut Stutias, quamquam ducis esset acerbus
 220 morte dolor populo, Romanis crescere virtus
 cooperat, et campos acies iam nostra petebat.
 Guntarith en iterum perversa mente malignus,
 perfidus, infelix, atrox, insulsus, adulter,
 praedo, homicida, rapax, bellorum pessimus auctor,
 225 ductorem incautum crudelibus occupat armis,
 oppressumque dolo rapuit, iuransque fefellit.
 principis haud illum tanti reverentia movit,
 sumere nec timuit bellum nomenque tyranni.
 quas Tyrii clades, quae saeva pericula passi!
 230 sub gladio iacere gravi, sed tempore parvo.
 abbreviata dies infanda et pessima regni est.
 nam pater ille bonus summis Athanasius Afros
 consiliis media rapuit de caede maligni.
 hic potuit Libyam Romanis reddere fastis
 235 solus et infestum leto damnare tyrannum.
 Armenius tanti fuerat tunc ille minister
 consilii. hunc placidus cana gravitate coëgit
 immitem mactare virum. temptare periculis
 non timuit genitor pro libertate senili.
 240 Guntarith infelix, cupiens fera regna tenere,
 Armenios enses saeva inter pocula sensit,
 et madido festas maculavit sanguine mensas.
 Africa per tantas periens non ultra rapinas
 sic mersa est. te exspectat inops. succurre gementi.
 245 namque potes. virtusque tibi iam nota per orbem est.
 et vigilant sensus, et claris dextera factis'.
 talìa commemorans referebat bella tribunus,
 lumina conturbans lacrimis, Libycasque ruinas
 fataque cuncta ducum luctu deflebat amaro.
 250 ingemuit ductor concussa mente benignus.

206 bellaxe T 207 gemitum T 208 fueras T 212 catelina furentis T 214 dura T
 222 gyuntarich T 227 aut T 231 abbreviata scripsi, alii breuiata T, nam breuiata Mass.
 235 damnare Mass., clamare T 242 madido festas scripsi, male con fessas T, male concessas Mass.,
 sed cf. IV 427. 969 244 accurre T 246 claris T, claret dubitans Bekk.

congemuere duces. animis in proelia surgunt
 indomitis. dolor atque pudor fera corda fatigat.
 tunc maculis tinxere genas, pallentque rubentque,
 nec latet ore furor. cunctantem surgere lucem
 255 iam cupiunt, tardumque iubar Martemque requirunt. ? f. i.
 caerula sulcabat dirumpens luce corusca
 Phoebus et errantes radios per nubila vibrans
 lumina subtremulis spargebat lampadis undis,
 surgebatque dies miseris gratissimus Afris.
 260 iamque duces, variis turbantes vocibus agmen,
 urguebant fortesque viros clarosque tribunos.
 quisque suos hortatur agens. his castra movere,
 arma parare iubent, iussa spectare magistri.
 signa ferunt ornantque viri, gaudentque tuentes
 265 prospera discussis ludentia flamina velis.
 at pater exsurgens compuncta mente Iohannes,
 corde pio, genibus nixis et poplite flexo,
 suppliciter geminas tendens cum lumine palmas,
 ore canens haec verba refert. 'tibi gloria, Christe,
 270 summe parens hominum, linguis et pectore puro
 rite datur, laudesque libens gratesque resolvo.
 non alium laudare volo. tu, conditor orbis,
 tu gentes et bella domas, tu conteris arma
 impia, tu nostris solitus succurrere rebus.
 275 aspice succensas duris a gentibus urbes,
 omnipotens, agrosque vide. iam nullus arator
 arva colit. lacrimas nullus per templa sacerdos
 pro populo iam ferre potest. namque hostibus omnes
 vincula dura ferunt palmis post terga revinctis.
 280 aspice, sancte pater, nec iam tua fulmina cessent.
 sub nostris pedibus Maurorum sterne catervas,
 eripe captivos saevis a gentibus Afros,
 Romanosque tuos solite miseratus alumnos
 cerne pius, nostrisque favens fac gaudia luctus'.
 285 haec memorans lacrimis siccas infundit harenas.
 quippe dolor pietasque movent, mentesque benignas
 conturbant, densisque agitant singultibus artus.
 ut bene compositis consummans omnia verbis
 conticuit, tunc surgit ovans, rivosque fluentes
 290 luminibus tergens placidis iam vultibus heros
 respicit, armatasque iubet properare cohortes.
 ipse capit tumulum, quo summus et altior astans
 consilio cunctos relevaret more ministros.
 conveniunt lectique duces fortesque tribuni

254 *lates T* 255 *martemque requirunt scripsi, nottemque requirunt T, noctemque requirunt Mazz.,*
noctemque queruntur Haupt Opusc. III 626 258 *subtremulis Mommsen, sub tremulis T lampedes T*
 262 *ortatur T* 263 *iussum Mazz.* 278 *pro populo Bekk., populo T, cum populo Mazz. namque*
hostibus scripsi, nam noctibus T, nam nexibus dubitans Mazz., nam luctibus Mommsen 279 *palmas Mazz.*
reivinctis scripsi, reuincti T, reuincti Mazz. 280 *sancte Mazz., tanta T fulmina T, flamina legit Mazz.*
 281 *sterne Mazz., externa T* 288 *compositis Mommsen, complacitis T consummans, sed dubitans an*
confirmans praeferat Mazz., consumans T 290 *eros T* 294 *lectique Mazz., letimque T*

295 atque suo veniens condensus in agmine miles.
 undique ductorem vallant stipante caterva,
 non aliter quam examen apes per mutua nexis
 efficiunt pedibus, regem dum saepe sequuntur:
 arboris aut apicem ductor summumque cacumen
 300 aut mediam tenuit condensis frondibus ornum,
 ipse sedet, primusque locum stridore verendus
 eligit; at circum densis exercitus alis
 colligitur, regisque sui praecepta capessunt.
 armiger interea veniens de montibus altis
 305 ecce volat, densasque videns astare catervas
 et celso medium fulgentem colle magistrum,
 alipedis celeris dextra contorsit habenas,
 ductoremque petens volucres per gramina cursus
 corripuit, densum et dirumpens concitus agmen
 310 fluxit equo, pedibusque boni tunc more magistri
 oscula pressa dedit. fervens iamque omnis in illum
 turba coit, causas cupiens cognoscere rerum
 responsumque feri referentem audire tyranni.
 et metuunt ne pacem oret, cum dicere iussus
 315 paruit et placido sic coepit Amantius ore.
 'omnia quae dominus famulo praecepit adimplens,
 gentibus in mediis portans mandata cucurri,
 perveniensque ferum vidi sub rupe tyrannum
 montibus in summis. tunc evocat ille rebelles
 320 voce ciens. cursu rapido Maurusia turba
 confluit, et nigrae facies tentoria complent.
 ut quondam Ditem moturum proelia divis
 concilium fecisse ferunt et mille per amplas
 monstra vias venisse, Hydram tristemque Megaeram,
 325 atque Charona senem deserta currere cymba,
 Tisiphonem validam flammis et pondere pinum
 quassantem, Alecto tortis saevisse chelydris,
 quaeque sub ingenti facies monstrantur Averno.
 utque ducem veniens densum circumstetit agmen,
 330 obtulit ipse sedens consessum ex agmine dignis.
 ille tamen medius sedit praefectus, et omnis
 aspiciens rapido tumidus sic intonat ore.
 'legatos, proceres, dura et mandata Iohannis
 suscipiens vos nosse volo, cunctisque loquentem
 335 mandatum monstrare virum. vos auribus illum
 intentis audite palam, et decernite, si quid
 est animo fixum, pacem bellumne petamus'.

295 condense in agmine *Bekk.*, condense agmine *T.*, condense ex agmine *Mass.* 298 offigunt *T.*
 300 condensis *Mommsen*, contentis *T.* 301 que *add. Mass.* 302 at *Bekk.*, ac *T.* 307 alipedes
 celeres *T.* 310 fluxit *Mass.*, flexit *T.* 314 orient *T.* 315 sic coepit *add. Mass.* 317 me-
 dli *T.* 320 voce *dubitans Mass.*, qui aere *maluit*, nocte *T.*, cf. *VI 264. Verg. Aen. III 68* 324 uias
 uenisse *Lachm.*, uenisse uias *T.* 325 atque Charona *Bekk.*, ac carona *T.*, ac Charonta *Mass.* cymba *Mass.*,
 termba *T.* 326 tesiphone *T.* 327 alecto *T.* 329 circumstetit *T.* 330 obtulit *T.* 331 pre-
 sectus *T.* 334 suscipiens *Bekk.*, subsuspiciens *T.*, suspiciens *Mass.* 337 bellumne *Bekk.*, bello ne *T.*

permisere loqui, digitisque silentia linguis
 imposuere suis. docui praecepta iubentis
 340 principis et morem. pietas ut magna regentis
 omnia contineat, crebro sermone cucurri.
 virtutem indomitam mista bonitate refovi.
 saepe minas addens, Romanos parcere dixi,
 sed tamen et gentes semper fregisse superbas
 345 funditus et validos bello pressisse tyrannos,
 enumerans, quos Roma potens postque ipse subegit
 noster ab extremo temptantes proelia mundo
 princeps. asserui bellum, pacemque recurrans
 edocui, tandemque silens responsa petivi.
 350 illi inter sese fracto sermone furentes
 latratus varios, stridentibus horrida linguis
 verba ferunt seseque novo terrore revincunt,
 monte lupi medio veluti, cum nubila latis
 incumbunt terris, ululatibus aëra crebris
 355 pulsant perque cavas resonant latratibus umbras.
 ut requies facta est animis, tunc ille superbus
 talia verba mihi dictis respondit acerbis.
 'ista mihi satis est Romani cognita regni
 nuper rupta fides. ultra nec fallere quisquam
 360 Antalan se posse putet. iam sufficit istud
 Armenio licuisse semel. vos fingis amicos
 arte mihi. non vester eram? non saepe cucurri?
 non iussus merui? cautus non proelia gessi
 pro ducibus, Romane, tuis? res publica certe
 365 fida satis sanguisque tuus, germane, fatetur,
 Guarizila, ducis iussu qui fusus iniqui est.
 Armeniique tui docuit mihi reddita merces,
 frangere quod, nisus nostra virtute, tyrannum
 Guntarith hic potuit. paci sic fidus amicae,
 370 sic meritis, vestris quod favi saepe triumphis,
 haec ego digna tuli; vobis quia bella peregi.
 haecine vestra fides? tales referuntur amici?
 Artabanum modo grata mihi, fortuna, dedisses,
 sorte nova fortis pariter cum noster Ilaguas
 375 castra regit gentesque ferae de finibus Austri!
 quas tamen ecce parat ductor temptare Iohannes
 milite cum parvo. pacem qui quaerere nostram
 non humili cum iure putat, sed callidus arte,
 poscere quos decuit, vanis terroribus artat.
 380 tot mihi post meritis subiecto Marte triumphos,
 dextera quos tribuit, ducibus virtute peremptis,

338 promisere T dignisque T 341 cucurri T, recurri Mommsen 345 pressisse Bekk., de-
 perisse T, perisse Mazz. 348 pacemque T, pacemue legit Mazz. 353 montem T 361 aremeio T
 licuisse T, necuisse Mazz. semul T uos scripsi, quos T fingis T, fingit legit Mazz. 362 mihi T.
 noua Mazz. 363 iussus merui? cautus Mazz., iussis merui cautus T, iussis merui parens? Mommsen
 369 zuntarich T 370 meritis Bekk., meritis T 373 dedisset Mazz. 375 ferae dubitans Bekk.,
 fere T 381 pereptis T

post Solomona ferum, primi post fata Iohannis,
 Antalan cuiquam bello temptare licebit?
 terreat ergo lupum pascens in vallibus agnus?
 385 et leo iam metuat surgentem in cornua cervum?
 vividus ore canis leporem damamque pavescat?
 et ferus accipiter mitem sub nube columbam?
 armiger ipse Iovis liquidam tremefactus in aethram
 effugiat raucamve gruem cygnumve canentem?
 390 omnis et inversis pereat natura figuris?
 Romanis totiens iterum concurrere victis
 ecce placet. rursus redeant et proelia temptent'.
 vix ea legatus: media inter verba cucurrit
 perque duces varium perque agmina fervida murmur,
 395 turbine ceu valido, prima surgente procella,
 aequora pulsa gemunt ruptis crepitantia ripis,
 congeminat tunc unda sonos, et litora lapsu
 cuncta fremunt, crebroque resultant aspera fluctu.
 imperat erecta motaque silentia dextra
 400 ductor. conticuere citi, intentique magistrum
 suspexere viri. facies tunc omnis in illum
 mensque coit. cupidique volunt audire iubentis
 consilium. apponunt sensus auresque loquelis.
 hortatur placida rector tunc voce cohortes
 405 attonitas, avidasque movens in proelia mentes
 talibus incendit dictis et firmat in hostes.
 'Romanis, socii, crevit sic gloria rebus,
 x f i. resque super totum regnavit publica mundum,
 dum gentes, dum bella domat. non arma ferentes
 410 Romanus timuit populos, aut agmina miles,
 quanta forent, metuens convertit terga retrorsum,
 fidus quippe suis et multo pervigil astu
 et virtute potens Martis sufferre labores.
 sed quotiens dirupta fides, nec principis ullus
 415 vicit honos mentes iam sese ad bella parantes,
 dum raptus, dum praeda placet, dum praemia miles
 Martia mente cupit nostris contraria signis,
 tunc Romana manus propriis conterrita dextris
 terga dedit gentesque feras vicisse putavit.
 420 non tamen his longos tenuit fortuna labores
 perfidiis, sed laeta ferens meliorque revisit.
 diligit illa suam fatorum munere Romam.
 hanc propter multos perdens omnino nocentes
 contrivit, rebusque dedit sua gaudia nostris.
 425 profuit insano nomen quid ferre tyranni

384 agnum T 387 mictem T 388 liquida Mass. aethra Mass. 397 sonum in so-
 nis I m. mutatum T lapsu Mass., laxu T 398 femunt T resulta T 399 erepta T
 motaque Mommsen, mutaque T 405 mouet T 408 super scripsi, semper T, simul Mass., ita
 per Haupt Opusc. III 615, an super dici non possit dubitans, sed cf. in laud. Iust. II 178 409 do-
 mant T 418 roma T 419 que add. Mass. 420 labores T, fauores malim 421 perfidiis
 sed Bekk., perfidus sed T, perfida sed se Mass. reussit T 422 munere Bekk., numere T, numine Mass.

Guntarith, Armenia iacuit qui ex caede volutus?
 nonne epulas inter vel festae pocula mensae
 exsolvit meritas pro fracto foedere poenas?
 quid Stutiam referam profugum, tot partibus orbis
 430 errantem, dum multa cupit, dum vana requirit,
 nomen habere volens iniusto Marte tyranni?
 quas Libyae clades, quos gentibus ille furores
 addidit! aut quanto maculavit sanguine ferrum!
 tardius ille licet, digna sed morte peremptus
 435 occubuit, crimenque simul poenasque resumpsit.
 cernitis ergo, viri, quantum fortuna laboret.
 principibus servare fidem, quantumque secundo
 Marte gerat totum Romanis subdere mundum.
 ergo agite, et belli socii civesque fideles,
 440 pandite quisque suas in aperta pericula vires,
 Romano de more pii, gentesque malignas
 rumpite. cognoscant populi regesque subacti,
 quae rebus virtus et quae sit gloria in armis.
 cernite, sub quantis iaceant nunc signa periclis,
 445 et vigilate, viri. mediis tentoria Mauris
 vallantur. virtute salus gladioque petenda est.
 coniunctos lateri nostro quos credis amicos
 pacatosque putas, casu speculantur in isto.
 si victor Romanus erit, famulantur, adorant,
 450 et sola hos faciet victrix fortuna fideles
 conceptusque timor. nunc nunc insurgite, cives.
 haec est, quae geminas franget victoria partes.
 hi gladio pereant, hos virtus terreat hostes.
 ite, duces, numerosque locis componite vestris
 455 quisque suos. propriis incedant signa manipulis,
 et bene compositas acies in proelia ferte'.
 dixerat, et saltu sese super ardua terga
 composuit sublatus equi. sonuere verendi
 arma viri, cassisque novo splendore coruscans
 460 sole repercusso radios in lumina misit,
 loricaeque iubar rutilum per castra cucurrit.
 non aliter nubes convexo margine caeli
 murmure mota novo, medium dum tangit Olympum,
 intonat et subito flammam per nubila vibrat.
 465 tunc omnes saluere duces omnesque tribuni.
 post imitata cohors validis incumbit in hastis
 quadrupedesque premit. saliens super ardua celsi
 colla retentat equi. sonipes celer aequore toto
 oppugnat frenis, dextra laevaue per herbas
 470 subsiliens. colloque manus dum sentit heriles,
 gaudet et in latos luctatur currere campos.

427 faste *T* 434 marte perhentus *T* 435 incubuit *T* 440 uiros *T* 443 in armis *I m.*,
 martis 2 *m.* *T* 444 cenite *T* iaceant *Bekk.*, iactant *T* 447 coniuncti *Mass.* 452 uir-
 toria partas *T* 454 loci *T* 461 cocurrit *T* 465 saluere *Bekk.*, siluere *T* 466 ualidas *Bekk.*
 hastas *Bekk.* 467 super *Mommsen*, pars *T* 471 luctatur *Bekk.*, luctatu *T*, laetatur *Mass.*

direxere acies. dextro regit agmina cornu
 Gentius, electis circumdans signa manipulis.
 ipse magister ovans, rutilato vertice fulgens,
 475 fertur equo, cristisque decens auroque coruscus
 per medias volitans succendit proelia turmas,
 componitque acies digna fortissimus arte.
 magnanimus iuxta iuvenum Putzintulus ingens
 arma movet, densasque trahit post signa cohortes.
 480 belliger ipse supercristata casside celsus
 loricaque micans et longa pulchrior hasta
 arduus ibat equo, sociosque ex more monebat
 voce suos, superans quoniam sapientia forti
 pectore semper erat. felix, si fata dedissent
 485 longaevos in luce dies, maturus ut ille
 cana aetate foret. quantum maturior esset!
 tertius ille furens rapta Gregorius hasta
 atque levi clipeo et telo fulgebat Iberis.
 Geisirith hunc iuxta numeros et signa movebat.
 490 ante tubam cupiens adversas rumpere fossas,
 conscius ipse sui. cunctis fulgentibus armis
 ardua tela gerit. ferrato corpore toto
 ipse nitet. squamas maculis distinguit in auro.
 aurea cassis inest commisto flammea ferro.
 495 inde apicem cristasque iuba componit equina.
 cingula gemmiferis stringit fulgentia bullis.
 vagina gladius latus exornarat eburna.
 tunc suris ocreas, multo quas vinxerat auro
 Parthica pellis, habet rubroque includit in ostro
 500 depingens gemmis et multa callidus arte.
 omnia signa placent meliorque et maxima virtus.
 inde per extensos componens agmina campos,
 consiliis melior fortis Marturius ibat,
 atque tribunicia socios virtute regebat.
 505 Marcianusque potens densos perfertur in hostes,
 misturus proprio Barcaei sanguinis amnem.
 nec non egregius clara de stirpe Senator
 fertur equo, comptisque nitet felicior armis.
 hos sequitur fidus, densa stipante caterva,
 510 Cusina Massylis deducens agmina signis.
 ille animo Romanus erat, nec sanguine longe,
 moribus ornatus placidis, gravitate Latina.
 non illum aequiperans iaculis aut viribus esset
 vel Veneri dilectus Adon vel fortis Achilles.
 515 at parte ex alia, cornu fulgente sinistro,
 nomine ductoris ductor fuit ille Iohannes
 iam senior grandisque annis. cui cruda senectus
 et virtus iuvenilis erat, qua maximus hostes

X Roman. ...

473 gemius T 475 tristisque T 478 iusta T putrunculus T 488 et telo scripsi,
 telo T Ibero Mazz. 489 gelsirith (in margine gersirith) T iusta T 505 martiansque T
 510 ensina (in margine cosma) T 518 hostes T, hostis legit Mazz.

- frangere non minimo potuit sudore laborans.
 520 discolor hunc portat maculis variatus in albis
 parte niger sonipes, gemmis auroque superbus,
 ore fremens, camposque levis discurrit in omnes.
 ferreus ipse suas componens ordine turmas
 itque reditque volans, socios et firmat euntes.
- 525 Fronimuth erectis iuxta movet agmina signis
 impiger, et campis socians coniungit apertis.
 ipse licet medius cristis et casside fulgens
 emineat, ferrique novo splendore coruscans
 altior adversi radios et lumina Phoebi
 530 suscipiens frangat, densae tamen undique saeptum
 circueunt acies clipeis galeisque micantes.
 proximus inde ciens numeros Marcentius urguet,
 iussaque per latos discurrunt agmina campos.
 illius et fulvos cassis premit aurea crines
 535 aere rigens cristisque gravis, thoraxque tremendos
 suspendens humeros squamis fulgentibus ambit,
 dum sonipes gradibus componit crura superbis.
 lumbis tela gerit pharetramque arcumque sonantem
 cinctus, et aeratas referens in bella sagittas
 540 signaque terrificis munit vallata tribunis.
 hinc Liberatus erat longa praestantior hasta,
 hinc Vlitan pulcher, variis depictus in armis,
 hic melior pilo, curvo nec segnior arcu.
 flectere cornipedem placidis bene doctus habenis
 545 ibat Ifsdaia, gentis praefectus et auctor,
 quem fera gens sequitur, nato comitante Bitipten.
 gens numerosa viris, et gentis vivida virtus,
 ingenioque valens fuerat dux ipse fidelis,
 militiae ducibusque placens magnoque magistro.
 550 natus et eximius sumptis praesumptior armis,
 nec genitore minor, iaculis qui vincere posset
 Persarum teneras nervo pellente sagittas.
 commissas acies dux Tarasis ante pedestres,
 ardua signa movens, variis componit in armis.
 555 ipse per obliquas distinguit proelia turmas
 vectus equo, clipeosque suis coniungere dictat.
 tenditur in longum, nexis umbonibus horrens,
 Martia per latos acies densissima campos.
 murorum in morem celantur corpora densis
 560 tegminibus. solae apparent post scuta bipennes
 et summae galeae cristis conisque micantes.
 at super erectis horrescit ferreus hastis
 campus, resplendetque novis terroribus aër.

524 itque reditque *Mass.*, idque redit *T* 525 frominleth (*in margine fromaich*) erettis iusta muuet *T*
 530 densae *Lachm.*, de se *T* 531 circueunt *T* 535 aere rigens *Bekk.*, erigens *T*, aere ingeus *Mass.*
 536 subpendens *T* 538 pharetraque *T* 539 aeratas *Mommsen*, auratas *T* 542 ulitan (*in margine*
 utilitan) *T* 545 ifsclaias (*in margine ifscalias*) *T* 546 bitipten (*in margine bitimpten*) *T* 552 tene-
 ras *T*, celeres *Mass.* 553 tarasio (*in margine taraxia*) *T* 562 orreacit *T* 563 resplendet et *T*

sic pater ipse suae componens cornua pugnae
 565 armipotens medius componit signa Iohannes,
 ordine cuncta regens aequansque per agmina turmas.
 it bene equo medius, totis pugnaret ut armis,
 in manibusque suis fortis dictator ut esset
 arma movens populi. veluti vigilanter oberrant
 570 cauta reluctantis media inter cornua tauri
 lumina, bellantemque parant qua vulneret hostem
 parte premens, dextroque rotat laevoque minatur,
 vulnera congemmans variato verbere cornu,
 quaque iubent oculi, configunt cornua vulnus:
 575 sic acies ductor, perpensis partibus aequis,
 bella subire iubet. sic disponuntur et arte
 organa plectra lyrae digitis pulsanda magistri.
 quam movet ille, sonat contactu fistula venti.
 non chordae, non aera gemunt, ni sponte regentis
 580 carmina percussis resonent expressa cicutis.
 non aliter iussu ductoris cuncta movetur
 discretis acies concurrens ordine signis.

iunctus erat lateri claris Recinarius armis
 fulgens et paribus disponens agmina curis,
 585 ipse animo matura gerens, gravitate modestus,
 magnanimus, mitis, sapiens, fortissimus, insons,
 armipotens, belli domitor pacisque minister,
 corde humilis, quod Christus amat, pietate benignus,
 et qui dignus erat tali properare magistro.
 590 corpore nam geminos anima iunxere sub una
 non natura parens, summi sed signa favoris,
 castus amor, pietas, bonitas, sapientia, virtus.
 ergo inter medias acies praeclarus et armis
 ibat equo, et placido socios sermone movebat.

595 ipso dispositu felicia signa regentem
 fortem mirata est acies inimica Iohannem.
 bellorum at princeps nocturno tempore Ierna,
 sollicitus curis, muros per castra camelis
 construit, octono circumdans ordine campum.
 600 inde boves iungit, bis terno cornua gyro
 cornibus arte ligans, et multo callidus astu
 implicitas errore parat per devia fraudes,
 notus ut inde volans currat per proelia Maurus,
 ignarumque premat subeuntis castra per ipsas
 605 insidiae formas infensi militis agmen.
 non Labyrinthis Minoia cura latebris
 flexerat ancipites tantis anfractibus orbis,
 distortuens errore vias, quas callidus arte

567 it bene equo scripsi, et bene quid T, et bene quis Mass. 568 suis fortis Mass., sui fortis T, suis
 omnis requiritur 574 quoque T configunt T 578 uenti Bekk., uento T 583 claris T, cla-
 rus legit Mass. ricinarius T 589 propriare Mass. 591 natura Mass., nostra T 595 dispositu Lachm.,
 disposito T 596 fortem mirata Bekk., fortem maturata T, forsitan intuita Mass. 597 bellorum T,
 Maurorum Mass. 601 calidus T 603 ut Bekk., et T currat Bekk., currit T 604 premit Mass.
 606 labyrinthis T

invenit, tento revocans vestigia filo,
 610 Aegides monitus. pectus tunc ipse biforme
 ense ferit misti generis. vomit ille cruorem
 et ruit obscurae confringens cornua terrae.
 tertia constricti formans munimina valli
 circumdat, spargitque pecus vincitque minutum
 615 impediens. medios densis astringit asellis
 arte locos, funesque ligans extendit iniquos,
 et tribulos per castra locat furcasque bicornes.
 exacuitque sudas et magnas obice cautes.
 Antalas pariter pugnas determinat arte,
 620 egrediturque suis vallatus cornibus. ardet
 in medium confisus equo, pugnaeque pedestri
 composuit solido iunctas umbone phalanges.
 sed propius tenuit munitis agmina castris,
 nec pedites voluit tristes committere pugnas
 625 longius, expertus totiens quid terror in armis
 et virtus Romana potest. tamen ordine certo
 processit geminis acies Maurusia signis.
 ante volans sonipes totos concurrat in agros,
 Laguantanque levis campos collesque propinquos
 630 atque cavas valles silvasque et flumina complens
 it, Ierna comitante fero Brutenque superbo.
 ille secundus erat. Camalus quos deinde secutus
 ardet in adversos multis cum milibus hostes.
 Hisdreasen Ialdasque ferox et Sinzira fervens,
 635 quosque referre parans comprehendere nomina nullus
 mente potest, saevasque volens tot dicere gentes.
 his medius, fomes belli rectorque, Sidisan
 acer erat, dextrosque equites et signa regebat.
 at socians laevo Carcasan agmina cornu
 640 condensas acies campos effundit in omnes,
 Ifuraces in bella movens, pariterque Melangus
 signa regit, Gantal Guentanque, Alacanza, Iutungun
 dirus et Autiliten velox fortisque Catubar,
 et quos mille duces misere in proelia Syrtes.
 645 iamque propinquabant adversis hostibus hostes
 signaque compositis. arcus volucresque sagittas
 depromunt pharetris, et ferrum missile vibrant.
 finierat spatium vacui pars obvia campi,
 accessumque viris acies aliena negabat,
 650 inque suis obstans venientes fecerat hostes
 stare locis, pressisque haeserunt agmina frenis.
 prospiciens acies vidit Guenfeius hostis

613 constructi *dubitans* *Mass.* 614 uicitque *T* 616 funesque *Bekk.*, finesque *T* 617 tri-
 blos *T* 618 magnos *T* 619 dextermat *T* 620 ardens *Lachm.*, sed *cf.* 633 623 pro-
 prius *T* agmine *T* 627 genis *T* maurisia *T* 629 languantanque (*in margine* languantanque) *T*
 631 id *T* 634 his dreasen ialdasque (*in margine* dreasen ilabdas) *T* feros *T* sinzira *T*,
Suetitra legit *Mass.* 635 comprehendere *Mass.*, compren *T* 639 sotias *T* catarsan *T* 642 iuc-
 tungun *T* 648 pars obuia *Mass.*, par ouia *T* 650 obstans *Mass.*, hostans *T*

ductorem Antalas media inter signa Iohannem,
 agnovitque procul celsa inter tela suorum.
 655 egrediens tunc fertur equo, magnique magistri
 transiit ante oculos, domini post terga reflectens
 cornipedem frenis. hosti tamen obvius ivit
 congressus vacuis ductor fortissimus armis.
 arripit ille fugam. quem dux sic voce secutus.
 660 'quo fugis, Antalas? haec sunt minitancia verba?
 milite cum parvo veniens vocat ecce Iohannes.
 quo velox deflectis iter? modo iudicet ille,
 qui caelum terramque movet, qui fulmina torquet'.
 talia narranti seseque in bella vocanti
 665 erubuit, maerensque suis se immiscuit armis,
 cum magica subito taurus demittitur arte
 Maurorum e medio, taurus, quem Ierna sacerdos
 atque idem gentis rectorum maximus auctor
 finxerat, Ammonii signantem numine Gurzil
 670 omina prima suis. celsis tunc cornibus ille
 inter utrosque furit, dubius qua rumperet hostes.
 agmina dum trepidant, cursus per Syrtica rupit
 ingrediens, iterumque ferox sua castra poposcit.
 hunc sequitur Romanus eques tremulumque sub armo
 675 missile contorquens mediis prostravit harenis.
 proelia raucisono cecinerunt cornua cantu.
 tollitur inde novus fractis ad sidera clamor
 vocibus, et magnis ululatibus ardet Erinys.
 concrepat omne nemus. tunc omnis consonat echo
 680 gentibus, et varias imitatur reddere linguas.
 hinc Sinifere vocans acies Maurusia clamat
 Mastimanque ferum. Mastiman assonat echo.
 inde ferunt Gurzil. Gurzil cava saxa resultant.
 hinc Romana manus conturbans vocibus aethram
 685 intonat, et quassis regemunt montana barathris.
 vox veneranda canit. clamatur nomine Christus.
 'Iustiniane, tuis pugnet fortissimus armis.
 principis imperium nostri, pater optime, serva'.
 ad nomen tremuere poli, tremuere gementes
 690 concussa tellure, iugis et vertice silvae.
 commotae paruere quati. montesque lacusque
 rauca gemunt. orbis tremuit compage solutus,
 auctoremque suum linguis elementa fatentur.
 additus hinc furor est, animique in bella calescunt.
 695 exhortantur equos, effundunt tela lacertis
 spissa viri, densisque iubar pallescit ab hastis.

654 agnovitque T, dignovitque legit Mass. celsa inter Lachm., celsa per T, celsum per dubitans Bekk.
 660 amtalas T minitancia T 662 uelos T 664 narranti Bekk., narrantis T uocanti Bekk.,
 uocantus T, uocantis Mass. 666 subito add. Mass. 669 finserat T munine T 674 sub
 add. Mass. 675 missile T 676 concinerunt T 678 erins T 681 uocans Mass., reuo-
 cans T maurisia T 682 mastinantque T 685 regemunt Mass., remugiunt T barathris scriptoi,
 faretri T, pharetris Mass. 686 uos T 691 commoto T 693 alimenta T

sub iaculis nox atra ruit, campisque tenebras
 et super arma diem ferrum disiunxit utrumque.
 obvia contortis densantur tela sagittis,
 700 alternaque hinc inde volant. tunc tristior omnis
 obscurusque subit tantis hastilibus aër;
 quantaque torserunt, totidem modo vulnera partes
 suscipiunt. mortem veniens telum omne minatur;
 sed dispar fortuna regit. nam missile tortum
 705 saepius adversa vulnus, dum currit, in hasta
 inveniens, gemino consortum pondere campo
 corruit, ac duo rapta simul mors vulnera perdit.
 inque aliis mors ipsa rubet. tunc sanguine misto
 terra madet. strident missis hastilibus auras.
 710 Mars furit et media permistos caede virorum
 exanimes convolvit equos. coit improba virtus
 alterna de parte ruens, caecique tumultu
 atque furore viri adversis dant pectora telis.
 quique aliis inferre parant, in viscera ferrum
 715 suscipiunt, dulcesque animas per vulnera fundunt.
 acer in obnixos rumpens Recinarius hostes
 irrui, adversasque acies et signa fugavit
 Eilimare occiso, primus qui proelia miscens
 Romanas acies ausus temptare petebat,
 720 fisis equo fretusque suis. hunc maximus heros
 excipit. opposito venientis pectora ferro
 transfodiens fractis rupit vitalia costis,
 hastaque per tergum magna virtute cucurrit.
 vertit equos fugiens gelida formidine Mazax.
 725 insequitur Romana manus turbatque premendo,
 dorsaque per latos fervens Maurusia campos
 comprimit, et versos facili iam caede fatigat.
 ut pedites socios stantes a fronte paratos
 fractus eques vidit, rediens in pectora virtus
 730 flectit equos, campumque feris clamoribus implens
 currit, et in medios adversi militis ensis
 quaerit iter. summis ductor sed viribus obstat,
 confirmansque suos dictis hortatur amicis.
 'Romani proceres, rerum nostrumque levamen,
 735 experti totiens belli portare labores,
 optastis pugnam. tandem data copia pugnae est,
 unius puncti nutantis causa pericli.
 hoc spatium summis impellite viribus omnes.
 hic labor unus erit, nostrae victoria parti
 740 quo manifesta datur. summos portamus honores
 militibus, qui bella domant gentesque superbas
 frangunt, Romanisque novant sua gaudia rebus'.

697 campisque *scripsi*, capisque *T*, carpitque *Maxs.* 700 uolant hinc inde *T* 703 mortem *Mass.*,
 montem *T* 707 mos *T* 710 permistos *Mommsen*, permistus *T* 716 obnixos rupens *T*
 724 marax *T* 729 pectora *Bekk.*, pectore *T* 731 cocurrit *T* 736 ottastis *T* 737 nutantis *T*,
 nutatio *dubitans Bekk.* 739 hic *Bekk.*, his *T* uictorie *T*

dixit, et in medium dirumpens concitus agmen
 pulsat equum, magnaue fremens it voce per hostes.
 745 consequitur densis acies fortissima telis.
 pulvere cuncta latent. at campis ferreus imber
 confluit, et nervis volitans pulsatur arundo.

Mantisynan primum ductor transmisit ad umbras,
 ense caput rapiens. nec sensit vulnus acerbum
 750 magna viri cervix, nec tardus in ossibus ensis
 sanguine tinctus erat. iacuit per gramina vertex
 luminibus patulis. truncum levis aequore portans
 currit equus, sanguisque micat, qua colla metuntur.
 Laumasan inde ferit valido per tempora ferro.
 755 ossibus et fractis pariter per molle cerebrum
 ensis abit, galeamque simul pallamque secutus
 luminaque et longos secuit cum fronte capillos.
 Guarsufiaequae levem coniecta comminus hasta
 fundit equum. laevo tremuit confixa sub armo
 760 fraxinus, et calido currens per viscera ferro
 perque pedem dextrum domini conserta pependit.
 corrui ob vulnus sonipes, dominumque ruina
 comprimit ipse sua et letali pondere quassat.
 Manzerasen medium rigido mucrone tremendus
 765 dividit, inque latus gemina defluxit utrumque
 parte cadens. ingulum rapiens deiecit Iarti
 armatamque manum. ferrum tenet illa retractans,
 frigidus ille cadit. terrae tremor ingerit ictus
 excutiens calidis morientia brachia nervis.

Mazana prospiciens ferventem caede Iohannem
 obvius, adducto tentans hostile lacerto,
 irruit; inque virum veniens ut missile torsit,
 flectit equum domitans. fortis sed vulnera ductor
 nulla pavens, clipeo contentam deviat hastam
 775 suscipiens, ipsumque petit non territus hostem,
 et ferit intrepidus. virides cruor inficit herbas
 exiliens, tantumque iacet per rura cadaver.

viderat ingentem deiectum vulnere fratrem
 Gardius, exitiumque parans defendere fratris
 780 ecce volat, tectus clipeo telisque superbus,
 ductoremque petit. compellit conscia virtus
 germanique dolor. ludit dum poplite flexo
 subsiliens, tremulam per costas accipit hastam
 tegmine transacto, ceciditque infixus harenae.
 785 quem bonus affatur victum iam morte Iohannes.
 'hoc erat, infelix, quod nos virtute petebas,
 nescius? an fratri potius comes ire parabas?

743 dicit T 753 corrui T qua Bekk., quo T 754 tempora T, ut fere solet 755 ce-
 lebrum T 756 pallamque T, pellemque Mass., sed cf. II 136. VIII 192 764 Manzerasen legit Mass.
 765 defluxit Bekk., deflexit T 766 iarti T, Iairti legit, inertem scripsit Mass. 770 macana I m. corr. T
 771 tentans T, torquens requiritur, cf. Verg. Aen. IX 402 775 subsiliens T 776 infecit erbes T
 782 du T

en perfecta tua est, coniuncta sorte, voluntas
 dure magis, praedamque simul mortemque secutus
 790 finibus a Libycis pariter cum fratre recedis'.
 protinus adversa Cullan petit arduus hasta
 persequiturque diu. campos dat terga per omnes
 Maurus eques magno fugiens conterritus hoste.
 795 perfurit ipse sequens, missis configit et hastis
 terga virum, multusque infundit sanguis harenas.
 corpora densa cadunt latum revoluta per aequor.
 terror Laguantan impellit Martius hostem.
 agmina cuncta tremunt. invadit pectora gentis
 insolitus virtute pavor. mirantur et horrent
 800 effugiuntque virum. sic contremuere tonantem
 fulmine deiecti, fracta cervice, Gigantes.
 sic Troiana manus fortem fugiebat Achillem.
 Bruten ut expulsas campis iam vertere gentes
 terga fuga, insolitumque suos hausisse timorem
 805 vidit, et eversis acies succumbere signis,
 castraque tuta metu Mauros intrare fugaces,
 ultima fata suam credens concludere vitam
 evocat, errantesque instigat voce cohortes,
 talibus et dictis timidos ad bella reducit.
 810 'o miseranda manus, nunquam quae victa recessit,
 unde metus gelidas, aut qua virtute, catervas
 acer agit? quisquamne fuga defenditur ista?
 aut castris securus eris, quae Marte superbus
 rapturus iam victor adest? qua territa pugna,
 815 Laguantan gens dura, fugis? quo victus ab hoste.
 Austur equo fidens, tanta formidine curris?
 non pudet, heu miseri, campis cecidisse relictis?
 o virtus! o corda virum! nudosne reverti
 desertosque libet? calidas sic cernere Syrtes
 820 vaditis? o fugitiva manus, vel prisca memento
 bella senum pugnasque truces et nobile robur.
 imperium vicere patres. non vincere nostros
 Maximianus avos, Romani fortia regni
 sceptrum tenens, potuit. turbet nunc agmina perdens
 825 militibus quantis aut qua cum plebe Iohannes,
 respicite, et tandem vestris succurrite natis'.
 talibus exarsit dictis Maurusia virtus,
 atque acies conversa redit, pugnamque resumit
 acrior, et densis conturbat nubila telis.
 830 turbine victa ratis cursu ceu saepe recussa
 fertur in aequoreas, Auster quo dirigit, undas,
 dum miseros turbant infensa pericula nautas,
 obvius optato veniat si flamine ventus,

788 coniuncta scripsi, consuncta T, consumpta Mazz. sorte scripsi, parte T 789 dura Mazz.
 790 a Mazz., ha T 792 diu scripsi, dire T, viros Mazz. 794 configit et hostis T 797 terro
 ilaguantan T 798 petto T 804 hausisse scripsi, auxisse T, anxisse Lachm. 813 quae Bekk.,
 quem T, quum Mazz. 814 qua Mazz., quam T 815 languantan T 832 infessa T

835 **assurgit laetus magno clamore magister**
exhortans socios, puppem convertit et altam,
velaque placatis intendit prospera nautis:
sic victos populos praefectus voce refecit,
atque truces animos verbis ad proelia torsit.
 Bruten in adversum contorsit missile Paulum,
 840 **perque viri calidum transivit lancea pectus**
acta tremens, rupitque vias pulmonis anhelii,
et valido geminas confregit verbere costas.
ense ferit Ialdas miscentem proelia Largum,
Sinzera Crescentem, Servandum mactat Ilasan.
 845 **Marcianumque petens infausto Marte tribunalum**
Hisdreasen summis excussam viribus hastam
torsit, et adversi frontem ferit horridus ira
fortis equi. sonipes letali vulnere victus
corrui, atque hastam nimio sub pondere fregit.
 850 **consurgit velox magna virtute tribunus,**
amisso nec fractus equo campisque pedester
constitit et galea celsus clipeoque refulsit.
at ferus Hisdreasen visu tremefactus eodem
continuit sese, solus temptare nec hostem
 855 **ausus retro redit. nudo tunc ense tribunus**
insequitur. domitum ferrata calce fatigans
Hisdreasen contorsit equum, sociumque per agmen
effugiens trepidus densis se miscuit armis.
ut vero ille sequens auctorem attingere teli
 860 **non potuit, medium sternit mucrone Merasgun.**
Suartifanque super celerem, Montana, Gamasdrum
eripuit, mortemque miser suscepit Isaguas.
inde furens victor victis rapit hostibus arma
turbidus, et sociis fugientes conserit hastis
 865 **acer et intrepidus. sternuntur corpora passim**
densa virum alipedesque simul, quos missile tortum
invenit, medios casu dum currit in hostes.
at procul Antalas celso de colle videbat
omnia prospiciens. nam se committere primis
 870 **noluit ante viris, astu sed proelia temptans**
auxilio venturus erat. tunc caede tribunalum
non tulit ardentem. Mauris succurrere fessis
incaluit, sparsasque acies de colle petivit.
ergo inter socium dirumpit saevior agmen
 875 **Marcianumque petens turmas per prata sequentem,**
ut leo venantum magno clamore coactus
montibus in mediis, stimulis et verbere caudae
aspera terga ciens in proelia suscitatur iras,

835 *altam Mass., arcem T* 836 *velaque placatis Mass., bellaque placidis T* *nautis T, nentis Mass.*
 837 *preuettus T* 839 *contorsit T* 840 *lancia T* 842 *geminans T* 844 *sinzera T, Sinzora legit Mass.*
 845 *martianumque T* 853 *idreasan T* 861 *Gamasdrum scripsi, gantiasdrum T, gamasdrum legit Mass.*
 862 *in eripuit nomen Mauri cuiusdam latere videtur* *suscipit T* 869 *nam T, non Mass.* 870 *uo-*
luit in noluit l m. mutatum T, noluit legit Mazz. *ante Bekk., arte T* 875 *martianumque T*

ore fremens, frangitque viros virtute potentes.
 880 congreddtur viso nec territus hoste tribunus
 irruit, infensoque virum mucrone petebat.
 ante sed oppositam transivit lancea parmam,
 inque viri costis lato stetit improba ferro.
 nascitur inde fragor. magnis montana resultant
 885 vocibus, et fracto crudescit pugna tumultu.
 Antalae virtus venientis suscitatur iras,
 spemque dedit victis. iterum concurrere certant.
 agmina densantur cunctis, aciesque novantur.
 ipse ubi collectis firmavit robora turmis,
 890 per medios enses quatiens acerrimus hastam
 irruit, et densos volitans perfertur in hostes.
 obuius ardenti primus sese obtulit Ornus,
 Romulea non gente satus, quem Persica mater
 edidit ad bellum, rapuit tamen Africa matri
 895 Antalae superante manu. namque arduus hastam
 viribus intorquens, clipeum transfixit et hostem.
 protinus infelix, fatis oblatus iniquis,
 Arsacis occurrit, crudo quem fervidus ense
 Antalas medium truncat, qua cingitur artum,
 900 extaque per geminas secuit spirantia partes.
 inde ferit pavidum conversa cuspidem Malcum,
 Artemiumque furens et duro nomine Maurum
 transadigit, socioque infixus deicit ictum.
 Zudius eximiis longe praesumptior armis
 905 contempto pedes ibat equo, turbasque tribunus
 hostiles sternebat ovans. iamque ille Misantan
 fuderat et Tiseran. Tiseras de plebe rebelli,
 Mansitalas pinnatus erat. tunc mittit ad umbras
 immitem Sangin. tumidum compressit Amarum
 910 et Garafin Tilifanque duos per vulnera fratres
 stravit humi. frater morientem vidit uterque
 germanum moriens. doluerunt pectora matris
 tempore tam longo tristes passura dolores.
 hunc procul ardentem cernens a colle Sidafen
 915 obuius ire parat. tunc Syrtica contrahit arma,
 magnanimusque petit ferventem caede tribunum,
 quem numerus virtusque premit. circumfuit hostis
 densus, et iniectis perturbant undique telis.
 infigunt feriuntque virum. tunc mille peremptum
 920 hostes vulneribus media stravere per arva.
 verterat expulsis acies per devia signis,
 impuleratque duces terror post terga redire.

881 infessoque T 883 constis leto T 888 cunctis T, campis Mass., contis Bekk. 889 ubi T,
 ut legit Mass. 892 octulit T 893 rumulea T non T, de Mass. Persica Mass., perflida T
 896 et Mass., in T 899 artum scripsi, arcum T, arcus Mass. 903 transadigit T 905 con-
 tento pede T 906 misantan T, Nusantan legit Mass. post verum 906 versus unus intercidisse vi-
 detur, qui finiebatur verbo Mansitalanque 907 tisiran T 909 sanzün in sangin l m. mutatum T,
 Sangrin legit Mass. compressit Mass., impressit T, ui pressit Lachm., cf. 989 911 utrumque T
 919 mille Bekk., ille T, morte Mass. perentum T

- sed ductor properans, fidis comitantibus una
armigeris, victos socios virtute levavit.
- 925 hic primum ensipotens rumpens inimica Iohannes
agmina fulmineo Madden per pectora pilo
transfodiens prostravit humi fortemque Magargun
et Taden et Meilan. tum novo porpore Fugen
Ariarith ingentem detruncat vulnere, Mestan
930 ense rotat magnum, et vertens per gramina collum
corrui Altiseræ. vultus in pectora Zambri
percussa cervice ruunt, stomachoque peremptus
flumina rubra vomit Roffas atque ilia pulsans
extremis authima singultibus ore vocabat.
- 935 haud procul inde Ziper medium currebat in agmen,
turbabatque viros cogens in castra redire.
ille neci Ialdan Tusdrunque Arcanque Nadosque
morte dedit varia, sed valle stravit in una.
his celerem coniunxit Ilan, contoque superbum
940 Connian mediis feriens effudit harenis.
signiferum vocitans Vitulum Recinarius ardens
compulit in medios signum committere Mauros.
ipse volans pariter densos virtute per hostes
effera castra petit. sequitur tunc cetera pubes,
945 diffunduntque vias, et fossas rumpere temptant.
quis dolor ille fuit, quo sic Recinarius ardens
ibat in hostiles, prosternens agmina, montes,
rumpere castra parans? non sic virtute tremendus
Alcides miseræ turbavit moenia Troiae,
950 Laomedontiadas agitans regemque tremendum.
persequitur mactatque viros. hic caede furentis
missile dura ferit contorquens pectora Lanzi.
tunc mucrone caput terræ deturbat acerbi
Masguen, et rigida Nacusan ferit eminus hasta.
- 955 Macurasenis equum media prostravit harena
vulnere confossum valido, dominumque ruentem
desuper ipse premit. raptis præcordia venis
purpuream fundunt animam. tunc calcibus ipsam
tundit humum moriens, herbasque et gramina quassat.
- 960 hic Solumuth fortis densos invaserat hostes.
is mactat Cullen, concurrentemque Iutungun
sternit humi. iugulat pressum mucrone Meuzzen,
Laltin equo deiecit agens, fortemque Sinisgun

925 rumpetis T iohannis T 928 nouo porpore T, toto corpore Mass. 929 detruncat Mazz.,
detegat T, deiecit malim, cf. 992 930 uertex T 932 pereptus T 933 ilia Mazz., alia T
934 authima T, Athiman legit Mass. ora T 935 aut T agmen T, agrum legit Mass.
938 strauit T, secavit legit Mass., necavit Bekk. 941 ricinarius, T 945 diffunduntque scripsi, de-
fenduntque T 947 hostiles prosternens Bekk, hostes prosternens T, hostes prosternens media Mass.
montes T, muris Mass. 950 laumedontiadas T tremendum T, uerendum dubitans Bekk.
951 hinc Bekk. 951 masgue T 955 prostratur T 960 hic Solumuth scripsi, hic subulum
ut T, Hisbulun ut Mass., cf. VII 417—420 962 Meuzzen scripsi, menzzen T, menrren legit, meur-
ren scripsit Mass.

Varinumque ferit, quem nondum fata trahebant.
 965 tegmina divisit gladius, palmamque sinistram
 contigit, et summos dirupit verbere nervos.
 victus at ille fugit, pereunte per agmina parma,
 saucia dum digitis dependet laeva cruentis,
 currentisque cruor madidus vestigia pingit.
 970 Geisirith ardentem Mificum campisque furentem
 deicit, adversumque ferit per pectora Ceucrum.
 pinnatum Antifan Dorotis arundine fixit.
 protinus inflexum curvat fortissimus arcum,
 excussaue ferit fortem Maggite sagitta.
 975 volvitur ille cadens. cursus servavit arundo
 pulsa suos, saevi fugiens per tempora Cambri.
 Cambrus ut infelix, alieno vulnere raptus,
 corruit in frontem, armigerum Barsippa petivit
 protectus clipeo et librata concitus hasta
 980 subsiliens. dum ludit magnum umbone per hostem,
 pinnigerum Barsippa levis per viscera ferrum
 suscipit, et magno ad terram cum pondere fluxit.
 praecipitem Vulmirzisacum per bella ruentem
 consequitur, missaque infixit cominus hasta.
 985 hinc nigrum Manonasan agit sternitque cruentum
 ense virum. raptu moritur Vascina lacerto.
 Bulmitzis mucrone ferox fortisque Tamazu
 sternitur et duro confisus Martzara pilo,
 ast tor acerba furens. Germanus comprimit Arzen,
 990 at Salusis Meniden, Mestanque in rupe Iohannes.
 Tanala mactat Iten, Vitalis arundine Tizen,
 Fisculaque ingentem deiecit vulnere Frecten.
 iam gravis incumbens Mavors compulsa timore
 agmina cogeat fidis succedere castris,
 995 miles et in mediis Mauros truncare camelis
 coeperat obsessasque gravis dirumpere fossas.
 hic vero ingenti concurritur undique pugna,
 Romanique simul fortes Maurique rebelles
 pacificique ruunt. frater nec cognitus ulli
 1000 pulvere concretus, carum nec notus amicum
 cernere tunc potuit civemve agnoscere civis.
 miscuerant acies nullo discrimine turmas
 Marte gravi, densisque incurrunt agmina telis.
 vix sinit obnixas confuso Marte catervas
 1005 turba movere manus. confringunt pectore pectus
 et clipeis clipeos, et conis proxima quassant
 fortia colla virum. iam nescius accipit hostis

964 uarrinumque T 968 saucia dum Bekk., sauciatu T, sauciatum legit Mass. dependet Bekk.,
 dependit T 970 geisirich T 971 deiecit T 972 pinnata Mass. 977 felix T 980 ludit
 dum malim, cf. 782 983 vulmirzisacum T, Vulmir Zisacum Mass., forsan Bulmitzis Acum 985 ma-
 nonasan T, Manonasan legit Mass. 987 bulmizis T 988 marezare T 989 ast tor T, Au-
 stur malim 990 salusis T, Sallius legit Mass. 996 absessasque T 997 uero T, non legit, ta-
 men scripsit Mass. 999 pacisicque T 1001 cognoscere T 1003 agmina Bekk., agmine T

- saeva per occultos confossus vulnera cultros.
 mortua condensis stipantur corpora turbis.
 1010 funera mille cadunt. sanguis perfundit harenas
 contiguo rivo, pedibus calcatur et amnis
 purpureus, rubroque madent vestigia luto.
 Ierna premit miseros urguens in proelia Mauros
 Antalasque fremens. compellunt agmina castris
 1015 e mediis exire suis, murosque per omnes
 arma ferunt. misti senibus densantur ephebi.
 omnis ad obsessas aetas concurrere fossas
 cogitur, et crescens succendit bella tumultus.
 Romanis virtus, Mauris locus addidit iras.
 1020 insidiis Martem fallax agit undique Mazax.
 currit, et in mediis intrantes castra camelis
 observat, fugiensque ferox modo comminus hostes
 missile contorto, nudo modo percutit ense,
 implicitosque premit. facto nunc agmine muris
 1025 egreditur, fortesque intentat pellere turmas.
 horrida nec solum volitans dat vulnera ferrum.
 nunc lapides torresque cadunt, modo missile robur
 spargitur, inde sudes et fracto monte molares
 in galeis clipeisque tonant, modo pondere plumbi
 1030 corpora dant animas. cernuntur fulminis instar
 saepe faces rutilis ardentis currere flammis,
 alterna quae parte volant. stat robore summo
 miles, et invicti fretus virtute magistri
 castra adversa premit. certat tamen hostis acerbus,
 1035 expugnatque viros, et fossas vindicat arcens.
 et socios ductor pulsans firmansque Iohannes
 voce tonante iuvat. conturbans territat hostes
 ille sonus, faciemque viri vocemque tremiscunt.
 horrificos veluti cum Iuppiter excitat ignes
 1040 aethere commoto, et tonitruo conterritat orbis
 omne genus, fractisque tremunt praecordia nimbis:
 Marmarides acies sic magni voce Iohannis
 conturbat gelidus quassato pectore terror.
 agmina mota pavent. convertunt terga retrorsum.
 1045 insequitur Romanus agens, sternitque per ipsos
 corpora densa locos. hortatur rumpere fossas
 ductor ovans, laetisque incendit pectora dictis.
 'vicistis, socii. faciles nunc rumpite muros
 ensibus, et gentes gladiis truncate cruentis,
 1050 vindictae dum tempus adest, dum letifer hostes
 terror agit, virtus animis dum maxima vestris.
 nunc tempus. pretium, iuvenes, deprecate belli.
 hostibus extinctis praedam sperare licebit.

1008 confossos vulnere T 1011 contiguos viros T calcatus T 1012 luto T, limo *dubitans Bekk.*,
cf. in laud. Iust. II 23 1016 densatus T 1017 concurrere T 1020 mezax T 1022 fu-
 gitque T 1024 fato T 1028 fracta T 1029 plumbi T 1031 flammis T 1038 tre-
 mescunt T 1040 tonitru T 1041 nimbis T, membris *legit Mass.* 1048 rupite T 1050 utndice T

- 1055 iussa per imperii (videam sic lumina Petri
incolumis dilecta mei! Carthaginis arces
cernere sic victor merear!) mercede laborum
omnia militibus donamus castra volentes.
non mihi, non ulli ductorum auferre licebit
de praeda sociis. habeat sua gaudia raptor
1060 miles, et in propriis laetetur fortior ausis.
eia agite, o iuvenes! hominem, pecus, obvia quaeque
impediunt, mactate truces, et limite largo
implicitas planate vias. ego primus inibo,
quod videt, ut faciat securus miles in hoste
1065 exemplo iam quisque meo'. sic fatus, et ipse
castra petens primus magnum ferit ense camelum,
qua pedibus vis tota feri latet insita nervis.
tunc per utrumque femur vulnus transivit acerbum,
et geminas secuit conciso robore coxas.
1070 retro ruit revolutus humi stridore camelus
horribili, geminosque impressit pondere Mauros,
ossaque contrivit quassis male mista medullis,
qui ducis horrifico celsam terrore sub alvum
condiderant sese. cecidit resupina duobus
1075 cum genitis Gaetula iacens, supraque cadentes
sarcina laxa ruit. cecidit calathusque lapisque,
quo Cererem frangit. dirupit vincula pondus
dissolvitque moras. turbantur castra repente,
atque uno scissi patuerunt vulnere muri,
1080 subductis veluti moles excelsa columnis
cum sonitu deiecta cadit, resolutaque saxis
fabrica magna iacet latos diffusa per agros.
Gentius adversas alia de parte catervas
sternit humi, et ruptos condense milite muros
1085 turbat acerba furens. pariter Putzintulus ardens
horrida fulmineis sternebat corpora telis.
ceu duo turbantes currunt armenta leones,
persuadet quos dura fames, sic saevus in hostes
ibat uterque suam dirumpens vulnere partem.
1090 Fronimuth oppositum scindens ruit impiger agmen,
castraque cuncta movet. densis Marcentius armis
ardebat mediis prosternens agmina fossis,
atque simul fervens roseo furit ense Iohannes.
adversas alia truncabat parte catervas
1095 Cusina Romanis consanguinitate propinquus

1054 iuxta T 1058 non mihi Bekk., nam mihi T ulli Bekk., nulli T, ullis Mazz. 1062 mat-
tare T 1067 qua Bekk., quo T uis tota scripsi, uicta T, uis iuncta Mazz. 1069 rubore T
1071 horribilis T 1073 orrifico T album T 1075 iacens errore typographi deest apud Mazz.,
quare ante vocem Gaetula Bekk. dubitans mater, Haupt Opusc. III 370 genetrix inseruit 1076 laxa Bekk.,
lassa T calathusque Mazz., letusque T 1077 pondus Mazz., pende T 1079 patuerunt T,
patuere legit Mazz. 1080 miles T 1081 consonitu cum sonito dicta T 1085 barbarum T
putzurlus T 1090 frommut T 1094 catenas T 1095 Cusina Romanis Bekk., cusinormans T,
Cusina Romana Mazz.

atque fide. largum fundens super arma cruorem,
 corpora per latos sternit Maurusia campos
 densis missilibus. duro rotat ense lacertos,
 collaque multa virum nervosque obruncat equorum.
 1100 rescindunt fossas omni de parte tribuni.
 Tarasis in medios contra furit arduus hostes;
 pectora dumque ferit, fractis undantia costis
 viscera rupta natant calidoque in sanguine torpent.
 fortis Ifisdaias summis cum viribus ardens
 1105 ibat, et adversas acies per prata necabat,
 Syrtica prosternens ferventi funera ferro.
 accendit socios ductorum maxima virtus,
 conceptusque furor gladiis tunc cetera miscet.
 dirumpunt mactantque viri, rapiunt feriuntque,
 1110 efficiuntque vias sternuntque cadavera passim,
 atque truces currunt. feriunt discrimine nullo.
 non aetas animos, sexus non mitigat insons.
 omnia prosternit Romanus corpora miles.
 fit sonus armorum. fractis montana resultant
 1115 tegminibus. gemitus raptis dant pectora membris,
 mistaque per latos densantur funera campos,
 qualiter, antiquae sternentes robora silvae,
 innumeri agricolae steriles succidere plantas
 certatim insistunt. tot per nemus omne bipennes
 1120 congeminant vâlicos silvis regementibus ictus.
 sic fera dirupit Maurusia castra Iohannes
 cum sociis. cunctis stridunt de partibus enses
 atque cruore rubent. animas in vulnere reddunt
 cum gemitu; mistique ruunt per prata cadentes
 1125 nunc senibus iuvenes, nunc pressae pondere matres
 ardua cum natis inter pecuaria parvis.
 innumeros fundunt gladiis ferventibus hostes,
 sternit et innumeras morientum lapsa ruina.
 crinibus adductae pavitant fera vulnera Maurae.
 1130 dum trahit hostis ovans. infantes ille reportat
 direptos ex hoste volans, mandatque ministris,
 et redit ad medias conculcans funera fossas.
 ille camelorum gaudet dirumpere vincla,
 diripit ille boves, ovibus redit ille reductis,
 1135 hic pulsat tardos conversa cuspide asellos.
 omnia iam pereunt. Maurorum tarua nusquam.
 solus eques currit iam campis nudus apertis.
 effugit ille ferus confracto robore Ierna,
 et simulacra sui secum tulit horrida Gurzil.

1096 fide T, fidus legit Mass. arma T, arua dubitans Mass. 1097 maurisia T 1101 ar-
 duis T 1102 dumque ferit scripsi, dux T, dux dixit Mass. 1103 ructa T torpens T 1104 if-
 daias T 1108 gladiis T miscens T 1110 efficiuntque vias Bekk., effugiuntque vias T, effu-
 giuntque viis Mass. 1114 sonitus T 1117 antque T 1118 plactas T 1119 tot T,
 tunc dubitans Bekk. 1122 cuncis T 1128 morientum Bekk., morientium T 1132 conculcans T
 1134 dirupit T 1136 tarua nusquam T, tarda moueri Mass., sed cf. VII 273 1137 equus Mass.

- 1140 huius et auxilio sperans se posse tueri,
cornipedem infelix geminato pondere pressit
impediens, mortemque sibi miser ipse resumit.
quisquis is est, quem, vane, colis, quod gentibus ille
praesidium, quae digna tibi solacia praestat,
1145 dum tu morte cadis, dum frangitur ille per hostes,
dum conflant nitidum flamma solvente metallum?
Syrtyca per latos fugiebant agmina campos,
quae circumfusus densis exercitus armis
insequitur, sternens variis per devia fatis.
1150 nec potuit quisquam Romanos ferre sequentes
morte gravis, faciemve fugax oculosve retorsit.
prociunt enses gelido terrore subacti,
praecipitesque cadunt. facili iam caede trementes
miles acerbus agit. Solomonis signa retollunt
1155 prisca viri, Iernaeque simul captiva reducunt.
horrida per cunctos sternuntur funera campos.
per valles scopulosque ruunt. iam flumina complent
corporibus densis, supraque cadavera calcant
quadrupedes, quassisque rubet levis ungula membris.
1160 dant gemitus miseri. sanguis per gramina currit.
in manibusque virum concretos glutinat enses
aspersus super arma cruor. ferrum omne rubescit.
occubuit princeps multa inter milia Ierna.
Marmaridum rex ille ferus quondamque superbus
1165 confossus iacuit mediis bene nudus harenis.
ille dies cunctis supremus gentibus esset,
si mora praecipitem tenuisset prospera solem,
fecit ut ante semel. iam pronior ordine certo
axis, in occiduis summersus flammiger undis,
1170 ex oculis gentesque fuga bellumque tenebris
eripuit, fortesque acies in castra reduxit.

LIBER SEXTVS (QVINTVS).

Victores placidam Romani nocte quietem
non omnes petiere simul, sed castra vicissim
conservant lucri vigiles, nec lumina claudunt.
laeta per insomnes discurrunt gaudia mentes.
5 militis indomiti nullus post proelia membris
torpor inest. quassos refecit victoria nervos,
virtutemque novat captae spes addita praedae,
et relevant animos fidi promissa magistri.

1143 quisquis is *Bekk.*, quisquis *T.*, quis quisnam *Mazz.* 1144 sibi sollatia prestet *T.* 1145 dum
tu *Mass.*, dumque *T.* 1146 conflant *scripsi*, conflat *T.* metallum *Mass.*, maxillum *T.* 1148 circum-
fusus *T.* 1149 sternens *Bekk.*, externens *T.*, terrenus *Mazz.* 1151 grauis *T.*, graues *malim* retorsit *T.*
retraxit *legit Mazz.* 1152 subacti *Bekk.*, subacto *T.* 1160 miseris *T.* 1161 concretus *Mass.* glutinat *T.*
1 uictoris *T.* 3 lucri *T.*, laeti et *Mazz.*

Maurorum interea noctis defensa tenebris
 10 agmina currebant cunctis per devia terris,
 sparsa metu. nox ipsa iuvat, nox ipsa fatigat.
 eripuit mediis cunctos de faucibus Orci
 occultans obscura viros. sed rursus easdem
 sollicitat dubias incerto Marte catervas.
 15 effugiunt pavidi, nullo post terga sequente,
 dum trepidant, strepitusque suos sonitusque suorum
 esse putant hostes, turbatique ardua quassant
 ilia cornipedum. crebris montana flagellis
 nocte silente crepant. socium terroribus agmen
 20 exagitat solidum quatiens levis ungula campum.
 altera Phoebeos cogebat currere cursus
 Oceano reserata dies. turbatur anhelis
 aequor et ardet equis, fervescunt stagna profundi,
 aestuat unda tumens, et sacros parturit ignes.
 25 consurgens solita primum pietate magister
 laetus agit grates, dominum virtutis adorans
 et meritas reddens tali pro munere laudes.
 tunc laeti venere duces fortesque tribuni
 et primi procerum. medius quos ipse magister
 30 sic prior alloquitur: 'quae gens durissima vestros
 corrui ante pedes, socii! sic mortis amicam,
 sic iugulos inferre neci, sic currere in hostes
 non alibi populos, saeva non Perside vidi.
 nam quotiens victos hostes dare terga subegi,
 35 intrepido totiens vultu rediere minaci
 cum fremitu saltuque fero. tamen ordine summo
 et nostri virtute dei confracta recessit.
 nunc Libycos fines solito custode tueri
 ac celerare placet felicia regna referre.
 40 ocius in proprias numerosque reducite sedes
 et munite locos. celsos indagine montes,
 antra, nemus, fluvios, silvarum laxa, latebras
 cingite, et obsessas cauti concludite fauces.
 tempore sub modico periet gens impia Maura
 45 deficientque fame. aut nostris se protinus armis
 subiciet pacemque petet, si milite pulso
 non valeat populare casas, aut ultima mundi
 appetet arva fugax, et nostras deseret oras.
 Byzacii geminis ducibus sit maxima cura
 50 Massylas acies acie turbare sequaci,
 sollicitis tristes gladiis arguere phalanges,
 et procul a nostris expellere finibus hostes'.

9 murorum T 11 unuat T 18 fragellis T 20 exagitant T 21 cursus T, currus du-
 bitans Bekk. 30 quae Mass., quem T 33 alibi scripsi, albis T, Albis Mass. per fide T, sae-
 nam non Persida dubitans Bekk. 35 intrepidi dubitans Bekk. quotiens T 39 ac celerare scripsi,
 accelerare T 44 Maura Mass., maurox T, forsitan Mazax 46 subicient T petent T
 51 sollicitas T 52 et procul a nostris Mass., et nostris procul T

dixerat, et cuncti dicto parere fatentur.
 digressus proprias florens exercitus arces
 55 inde petit. subeunt urbes, castella locosque.
 solvitur a longo miserabilis Africa luctu,
 et placidum gaudens cantat vicisse Iohannem.
 plausibus assiduis felix Carthago magistro
 Iustiniana favens geminis exceptit in ulnis.
 60 panduntur portae multo iam tempore clausae.
 ingreditur victor populo gaudente triumphans
 urbem per mediam. palmas laurosque virentes
 Sidonii patres referunt. concurrat ab omni
 turba via, expectans acies intrare Latinas.
 65 conveniunt fessique senes pavidaeque puellae
 visendi studio. stantes per moenia matres
 aspiciunt, variisque modis per gaudia plangunt.
 contingunt animos saevi tot tempora belli.
 feminea pietate dolent, casusque priores
 70 commemorant, narrantque feri malefacta tyranni,
 gentibus ut dubias patefecit in ordine portas
 foedere dirupto, miseram qua mente fefellit
 fervidus aut quantis turbavit cladibus urbem.
 laudibus immensis pueri iuvenesque senesque
 75 imperiale canunt ductoris munere nomen
 exultantque animis. omnis miratur et aetas
 bellica signa videns, concretas pulvere vestes,
 terribilesque viros quos fecerat aspera caedes.
 loricas, conos, clipeos gladiosque minaces,
 80 cingula, frena, comas, arcus pharetrasque sonantes
 pilaque purpureum spectant gestantia ferrum
 sanguine Massylo. captivas cernere Mauras
 ire iuvat, celsis inscripta ut fronte camelis
 impavidae sedeant, parvosque sub ubere natos
 85 contineant, ausae geminis ambire lacertis
 sarcinulas super et parvi cunabula lecti.
 heu miserae matres! vultu maerente laborant,
 impia corda gerunt. miseris modo matribus Afris
 iam servire volunt. didicerunt corda dolores
 90 impia, paenituitque malum; sensere, quod essent
 bella cavenda nimis. damnant sortesque deosque.
 nec color ipse fuit captivis omnibus unus.
 concolor illa sedet cum nigris horrida natis,
 corvorum veluti videas nigrescere pullos
 95 matre sedente super, solitas cum porrigit escas
 ore cavo pansisque fovens complectitur alis.
 horribiles vultus parvis ostendere natis
 dum patres matresque libet sic, limina templi
 magnanimus ductor signis comitantibus intrans

54 flores *T* 57 canctat *T* 59 excipit *T* 70 male facta *Bekk.*, mala fata *T* 71 parte
 fecit *T* 72 quam *T* 73 quantas *T* 77 bella *T* 79 canos *T* 80 frea *T* 83 ut *add. Mazz.*
 85 ausae *Mazz.*, alie *T* 87 laborans *T* 89 servare *Mazz.*, sentire *T* 98 lumina *T*

100 oravit dominum caeli terraeque marisque,
 obtulit et munus, summus quod more sacerdos
 pro redituque ducis pro victisque hostibus arae
 imposuit. Christoque pater libamina sanxit.
 Syrticus interea Carcasan agmina ductor
 105 finibus e cunctis, terror quae sparserat ingens,
 contrahit, et tristes lacrimis affatur abortis.
 'non ita deiectos sperabam cernere Mauros,
 indomitae gentes. nunquam superatus Ilaguas
 nudus adest victusque redit. matresque nurusque
 110 perdidimus natosque simul. quid denique restat
 ni mors sola viris? quid nunc placet? esse quietos?
 an melius bellis armisque lacescere duri
 militis arma placet? turpe et miserabile crimen
 confractos cessasse semel. non omne deorum
 115 sublatum auxilium campis discessit in illis.
 non ita vult Ammon, non iam qui numina Gurzil
 sic violata dolet. non sic fortuna minatur,
 quae voluit servare viros. pecuaria tantum
 perdidimus. nam robur adest. discernite, quanti
 120 occubuere viri. veluti cadus hauriat undas
 aequoris Oceani: numquid decrescere possit
 aut damnum sentire Thetis? tot et igne recusso
 astra cadunt: signis plenum tamen omnia caelum
 sidera semper habet. sic nostram laesio gentem
 125 contigit. haud tamen omnino fortissima sensit.
 consulite, et rebus celeres succurrite vestris'.
 Bruten ut emissas persensit ab ore querelas,
 mente ferox rapuit bellum. 'pater optime', dixit,
 'ingeminans bellum nostros reparare labores,
 130 uxores natosque potes. cum funere vitam
 et bellis finire placet. quae fama per omnes
 gentis erit populos, si nostrae iniuria caedis
 indefensa manens latum referatur in orbem?
 absorptas melius subito telluris hiatu
 135 mors rapiat gentes. extendant Tartara fauces
 et nigrae pallore domus. Proserpina regnum
 patris inops teneat nigri per bella mariti.
 sunt acies, sunt arma tibi. surge, arripe bellum.
 te duce confossus ponam sine crimine vitam.
 140 haec est certa salus. tu nostrae gloria gentis,
 tu virtutis honos, tu spes fidissima Mauris'.
 vix ea Bruten ait, cuncti clamore sequuntur
 Carcasanque fremunt, Carcasan omnibus unum
 gentibus esse duces linguis animisque fatentur.

100 terrisque T 101 minus T 102 uictisque Bekk., uictis T 103 Christique patri Mass.
 104 cartasan T 106 abortis T 108 ilaguas T 114 decorum T 116 Ammon, non iam
 qui scripsi, amonon nam qui T, Ammon. non unquam Mass., Ammon. non, inquam Bekk., sed cf. IV 1139.
 1145. 1146 117 dolent Mass. 121 equoreis oceiani T 122 tetis T 124 habent T
 127 ab add. Lachm. 130 potest T cum funere T, nunc ponere Mommsen 134 absortas T
 135 extendat T 139 confossus T

145 ille ut conceptum populis auxisse furorem
 vidit et insani rabiem succrescere Martis.
 Marmaridum fines, habitat qua corniger Ammon,
 inde petit, durique Iovis responsa poposcit.
 semper amat miseras deceptor fallere mentes
 150 Iuppiter hic, quem, vane, rogas. in sanguine gaudet
 horridus, et cunctas quaerit disperdere gentes.
 asper in adversa percussus fronte bipenni
 taurus ut occubuit, manibus tristissima vates
 tympana rauca rapit, saltusque altaria circum
 155 cum strepitu lymphata rotat. salit ardua cervix,
 igne micant oculi, consurgunt fronte capilli,
 ac facies testata deum fervore rubescit.
 nunc maculat pallore genas, nunc lumina torquet,
 nunc caput, alta fremens, saevos dum colligit ignes.
 160 ut vero toto percepit pectore numen,
 suspicit excelsam nocturno tempore lunam
 lumine sanguineo, scrutatur fata recensens.
 ardet, anhelat, hiat, pallet, rubet, aestuat, alget,
 fatidicum dum quaerit iter. vox improba tandem
 165 prodidit ore fero fatorum arcana sub auras.
 'victor Ilaguantensis acerbo Marte Latinos
 conturbabit agens. aeterno tempore Mazax
 Byzacii campos magna virtute tenebit.
 tunc erit alma quies. celsas Carthaginis arces
 170 Carcasan ductor portis ingressus apertis,
 altior et placidus, populo comitante feretur
 urbem per mediam. vultus mirabitur Afer
 terribiles. lauros current palmasque ferentes
 huius in adventu. felix Carthago per omnes
 175 dicetur populos. Carcasan terror acerbas
 subiciet gentes, et foedera pacis amabunt'.
 dum canit haec vates, conturbans spiritus ora
 obstruit, et miseras mentes errore fefellit.
 his gentes fallax decepit fraudibus Ammon
 180 Massylas, dum vera canens caligine vestit
 insidiasque parat. nam Mauri tempore cuncto
 Byzacii tenuere quidem semperque tenebunt
 ossibus arva suis, magni virtute Iohannis
 quae modo fracta iacent. celsas Carthaginis arces
 185 Carcasan ductor populis comitantibus altus
 per medias ibat, tunc cum cervice recisa
 infixum rigido vidit caput Africa conto.
 mentis inops nimium responsis fisus iniquis
 horrida bella parat. discurrens fama per omnes
 190 it populos, regnum cecinit quod gentibus Ammon.

147 qua Bekk., quo T 154 sultusque T 161 suscipit T 162 scrutatur T 164 titi-
 dicum T 166 illaguantensis T 167 marzax T 176 subiacet T 181 insidieque T
 182 bizacium tenere T 184 arces Mass., alces T 185 carthas an T 186 ibit Mass.
 188 fluxus T

excurrunt celeres calidis a Syrtibus alae,
 invitantque feras regni sub imagine gentes.
 barbara turba coit. numeris augetur et armis.
 tunc equites peditesque ruunt, altisque camelis
 195 Maurorum qui more sedent. nec solus Ilaguas
 aut gentes tantum, egerunt quae bella priores,
 convenere sibi, sed si quis Syrtica rura
 asper arat Nasamon, si quis Garamantidos arvis
 proximus arva colit, pinguis qui margine Nili
 200 stagna bibunt, venere viri. quis dicere gentes
 aut numerare queat? numeres aut aequoris undas
 nimborum aut guttas, aut quantas litus harenas
 alluit, aut pelagus pisces aut terra volucres
 omnis habet, varius quot gignit campus aristas
 205 vere novo, vel totum ornant quot sidera caelum.
 viribus inde suis bellorum ductor arene
 securum fortemque putans, simulacra novavit
 signaque, et extremis acies commovit ab oris,
 plus solita virtute fremens, ac pergit in hostem.
 210 victus ut Herculeis Antaeus saepe lacertis
 contacta lapsum reparabat corpus harena,
 sponte cadens, victor donec Tiryntius artem
 nosceret, et summis complexus viribus hostem
 pensasset pronum cum magno pondere corpus,
 215 guttura saeva premens: ut terram tangere matrem
 non potuit, victrix miseri mors lumina clausit:
 sic victus vires Carcasan innovat omnes
 Syrtibus a propriis. sic et moriturus in hostem
 nescius arma parat. tunc liquit pectora terror
 220 Martis et obscurae tot saeva pericula noctis.
 pervolat ecce levis, magno mandante Rufino,
 nuntius, et fama Libycas conterritat urbes
 iam placidas, victas iterum bellasse catervas,
 finibus occiduis equitum iam currere turmas
 225 et Tripolis vastare casas, Carthagini altae
 Carcasan ductore feras ad moenia gentes
 ire docens, nomenque sibi promittere regni.
 missus Sidoniam miles vix contigit aulam,
 ductori mandata ferens: concussit acerbus
 230 corda furor narrante viro. sed mentis honestae
 virtutem indomitam melior sapientia vincens
 consilium quaerit. volvuntur pectore curae,
 nec movet obtutus. mentis discurret acumen.
 omnia prospiciens pensat discrimine causas,
 235 et videt infandum cuncta de parte periculum.

191 ala T 192 regnis T 194 peditesque ruunt *scripsi*, pedites quae runt T, pedites quae-
 runt *Mass.*, *sed cf. VIII 184. 382* 195 ilaguas T 197 si quis *Bekk.*, quis T, quisquis *Mass.*
 198 asper arat Nasamon *Mass.*, asperat namason T si quis T, et qui *Mass.* 206 arene T, acer-
 uum *Mass.*, arenam *et v.* 207 securam *dubitans Bekk.* 212 terrinteus T 214 pensasset *dubitans Bekk.*,
 pensasset T 219 liquid T 225 casas *Lachm.*, castra T, agros *Mass.* 226 carthas a^u T

tunc proceres de more vocans consulta requirit,
 talibus et dictis animos curasque retexit.
 'victus bella movet rursus vincendus Ilaguas,
 o socii. expertis audens concurrere signis
 240 hic Tripolis iam rura premit praedasque rebellis
 diripit, in nostros promittens tendere fines.
 signa movere paro, tot gentibus obvius ire,
 externis cupiens committere proelia terris
 et procul a nostris prosternere iuribus hostes,
 245 Africa ne saevis iterum concussa ruinis
 plus pereat. turbant animos impensa locique
 difficilesque viae. sterilis nam cernitur annus.
 perdidit ipsa suas bellis provincia vires,
 heu nimium defessa iacens. exercitus ingens
 250 non poterit sufferre famem. si admittimus hostes
 Byzacii extremos tantum contingere fines,
 iam properare volent, disperdent cuncta rapinis,
 atque iterum fessam turbabunt proelia terram.
 consulite et dubios animos firmate docentes'.
 255 vix ea ductor ait: populis placet omnibus ire
 longius, atque ipsos Libyae sufferre calores
 occiduos se posse ferunt, promittit et omnis
 turba manus mentesque feras, magnosque labores
 pro patria temptare volunt, gentesque rebelles
 260 despiciunt animosque truces
 ductor ut erectas acies virtute feroci
 vidit et intrepidas sese promittere bellis,
 signa movenda canit. tunc raucos bucina cantus
 aere gemit; ciet armatas vox saeva catervas.
 265 conveniunt cunctae propriis a sedibus alae
 et pedites iussi, comitesque ducesque Latini,
 Massylasque trahens acies in bella magister
 Cusina, Romanis semper fidissimus armis.
 pergit in australem ductor fortissimus axem,
 270 qua fervens loca sicca dies sub sidere cancri
 sole perusta tenet nimium, semperque laborant
 arva siti Zephyrisque carent. namque Afrius illic
 omnia flammivomis exiccat rura procellis.
 illic et sitiens calidis exerrat harenis
 275 Afer anhelus, inops Stygias rimatur et undas.
 Fama per innumeras spargens praeconia linguas
 ante volat fortem referens properare Iohannem
 cum ducibus cunctis. vagi Ilaguantensis ad aures

237 et dictis Bekk., edictis T 238 ilaguas T 240 tripodes T 244 iuribus T, uiribus legit, finibus scripsit Mass. 245 saevis Bekk., suis T, propriis Mass. 246 locisque T
 247 uie reditus sterilis T 248 perdidit T suos T 249 defessa T 250 famam T
 257 occiduos T, sed cf. 269, horridos malim omnes T 260 acies uirtute feroci, quae verba codex T post truces e versu insequenti male recepta exhibet, deleuit Bekk. 261 erectas T 266 comitesque Mass., comites T 267 masilasque T 268 cosma T 272 calent T ille T 278 uagi Ilaguantensis ad aures scripsi, lagla tangentis ad auras T, Abylae Tingensis ad arua Mass.

improba tendit iter. fines iam raptor iniquus
 280 Byzacii vastabat eques. sic pectora rumor
 nominis incutiens magna virtute Iohannis
 terruit. innumeras acies post terga reflexit.
 iam superesse putant. acti terrore magistri
 experti trepidant. vultus memoratur acerbus
 285 signaque cuncta viri. siccas superare Gadaias
 nec dubitant tristesque locos, quis nullus eundi
 vivendique modus. non illis finibus ulla
 aëra per calidum tranat suspensa volucris.
 armiger ipse Iovis, portat qui fulminis ignis,
 290 vix impune potest ferventis margine caeli
 flamina tosta pati, quae terror iussit adire.
 ductor ut hostiles sensit cecidisse catervas
 per deserta metu, solita virtute fugaces
 insequitur, calidas terrae sitientis harenas
 295 acrior ingrediens. iussit tamen omnibus undas
 ferre suis Cereremque sibi. praecepta magistri
 perficiunt celeres. sed quantum posset in illis
 tot populos satiare locis, quantisque diebus
 agmina tanta aleret! vacuantur fontibus utres,
 300 iamque Ceres nusquam. siccis tunc faucibus ardent,
 deficiuntque fame. heu, miles bacchatur anhelans
 et solis fervore rubens exaestuatur, ardens
 ignibus immensis; et nullis flumen harenis
 inveniens scrutatur aquas vanumque laborat,
 305 ut Danaum quondam Thebanos inclita campos
 agmina cum peterent, siccatos numine Bacchi
 expavere lacus fontesque, et flumina ductor
 Adrastus latis sitiens quaesivit in arvis.
 deposuit miseram erumpens voce querelas
 310 miles Romanus. 'si tristia fata minantur
 tempore nunc uno Romanam perdere gentem,
 sunt enses, sunt bella, ferae sunt gentibus irae.
 lancea transfodiat. veniant vel fulminis instar
 omnia tela simul. contortum viscera ferrum
 315 transeat, atque animas, tantum per vulnera, fundat.
 cur nos dira fames ardorque sitisque coartans
 segnibus heu fatis, longa sic morte fatigat?
 sit gladiis sacrata manus. converte retrorsum
 signa. rogat ieiuna fame haec te, o summe magister,
 320 turba. simul miserere, velis, nostrique tuique.

279 improbat T 280 bizatii T 284 trepidant *Mass.*, tremunt T memoratur acerbus *Mommsen*,
 memorantur acerbos T, memorantur acerbi *Mass.* 286 que *add. Mass.* eindi T 287 illa T
 290 impone T magine T 291 flumina T tosta *Haupt Opusc. III 586*, posse T 295 iuxit
 vel nixit T tamen *Bekk.*, tantum T 296 sibi T, sui *unctum cum insequentibus Mass.* 299 alat T
 304 scrupator T 306 cum *Bekk.*, dum T 307 expavere T, expetiere *Mass.* 308 adastris
 latis sentiens T 309 erumpens *Mass.*, et rumpens T 310 milix armatus ait si T 313 ue-
 niat T 315 animas *Mass.*, manus T 316 cur nos *Mass.*, curuos T 318 gladius T
 319 famem T 320 neltis *Mommsen*, illis 1 m., illis 2 m. T, eius legit *Mastucchellius*. vox corrupta et
difficillima lectu

respice, magne, tuos. macies iam contrahit artus,
 ossaque nuda rigent siccis tenuata medullis.
 stringuntur nervi, cutis aret, lumine merso
 infectae pallore genae. iam mortis inago
 325 corpora nostra tenet, sitiens et spiritus ardet'.
 vix ea vulgus inops: populos pater ipse dolentes
 continuit fessosque bonus sermone refecit,
 talia saepe monens. 'o spes Romana decusque
 atque salus patriae, nimios ne sperne labores.
 330 vince sitim diramque famem. nunc dura memento
 facta patrum. vires populi sensere priorum.
 sic domuere patres propriis virtutibus orbem,
 aspera dum tolerant. summa est patientia virtus.
 hanc metuunt gentes. alios haec territat hostes.
 335 dum necat hos. geminis acies inimica laborat
 exitiis. hinc sicca sitis fervorque famesque
 exagitant, hinc terror agit Romanus et instat
 solis iter temptare truces partesque negatas.
 vestros zona rubens referet testata labores
 340 confirmante polo: a magnoque Catone secundum
 me temptasse legent, vosque hanc superasse minores.
 vincat amor patriae mentem, et sitis improba cesset
 flumine purpureo, ac vester satiabitur ardor'.
 sic Latias placida mulcebat voce cohortes
 345 egregius ductor, verbis ceu flumine dulci
 pectora cuncta rigans, epulis aut viscera replens.
 accidit infelix rebus fortuna Latinis,
 quassato validas quae fregit robore vires.
 quadrupedes cunctis quaerentes pabula campis
 350 errabant. nam dira fames atque ardor habebat
 omne genus. non herba virens, non frondibus ullis
 arbor erat. densis subito cum palluit herbis
 campus et adversi rubuerunt floribus agri,
 longius optatas cernens grex improbus herbas
 355 (pulsabat nam dura fames) discurrit et omnes
 tondet ubique locos. nudas iam lambit harenas.
 nec potuit satiare famem, mala gramina pastus,
 quadrupes. ipsis nam cecidit densissimus arvis
 morte nova, pressans gelidis sub dentibus herbas.
 360 funere cornipedum fracta est Romana iuventus.
 concidit ira ferox. it tristis et anxius omnis
 miles, et ingentes conturbant pectora curae.

323 lumina mersa *Mazz.* 328 mouens *T* 336 exitus *T* 337 romanis et instar *T*
 338 tentare truces *T*, tentate duces *Mazz.*, temptare truces *Mommsen* 340 a *addidi* 341 uosque hanc
 superasse *scripsi*, quoquo hanc *scripsisse T*, quoque et hanc *petiisse Mazz.* 342 mentem *T*, montem *legit*,
 mortem *scripsit Mazz.*, mente *Mommsen* 343 purpureo *Mazz.*, pusaplo *T* 345 uerbis *scripsi*, uarlis *T*
vocabulis transpositis locum sanandum esse Mazz. et Bekk. arbitrati sunt. egregius ductor ceu pectora flumine
 dulci cuncta rigans, uariis epulis aut viscera replens. *Mazz.*, egregius ductor ceu flumine pectora dulci cuncta
 rigans, epulis uarlis aut viscera replens. *Bekk.* 348 robora *T* 354 octatas *T* 355 fames et
 discurrit *T* 356 tondet *Mommsen*, tundit *T*, cf. 383

corrui hoc uno nimium conterrita casu
 virtus magna virum. primo tunc castra tumultu
 365 turbavit fortuna nocens. hoc pondere pressit.
 vidit ut hic ductor tantam evenisse ruinam
 et vires minuisse suis, ad litoris oras
 castra movens pergit, cupiens relevare dolentes
 et reparare viros. facilem iamque aëra sentit
 370 miles, et appropians vitales invenit herbas,
 flumina nulla tamen. siccis tunc faucibus ipsos
 impressant flores, fucisque ardentia tingunt
 ora, novis epulisque famem viridantibus implent,
 nec tolerare queunt. captato tempore noctis
 375 innumeri redeunt. se alii sparsere per arva,
 pabula dum quaerunt. alii pro fontibus errant.
 saeva fames alios divertere terga coëgit,
 cunctaque destituunt contempti signa magistri.
 castra locat ductor monstrati ad fluminis undam.
 380 incubuit ripis sitiens Romana inventas
 et liquidis solatur aquis. huc undique miles
 confluit ad latices et dulcia flumina potat.
 panis inops tondet flores herbasque virentes.
 his cupiunt satiare famem. mandata per urbes
 385 litoreas dux ire iubet, deducere puppes
 vectantes alimenta suis. pro tristia fata!
 adversos habuere Notos. fors dura negavit
 puppibus aequoreas velis transire per undas.
 proxima seiunxit. sed tunc male fida Latinis
 390 Vrceliana manus Romanis addita fatis.
 Astrices illis longo iam tempore terris
 horrentes habuere domos, gens aspera bellis
 et numerosa viris multosque illaesa per annos.
 haec ubi persentit venientis signa Iohannis
 395 finibus esse suis, adventu territa primo
 mittere legatos humilis pro pace cucurrit.
 accipit hos placidus media in tentoria ductor.
 poscentes veniam, pacem gentique salutem
 summissi fudere preces. 'tua, maxime rector,
 400 fama potens animique vigor virtusque fidesque
 antevolans gentes pariter conterritat omnes
 et gratas ad iura trahit. cervicæ reflexa
 subicit ipsa tuis sese, fortissime, iussis
 Astricum gens clara virum. tua foedera patres
 405 gentis amant optantque simul: servire volentes

369 iamque aëra *Bekk.*, iam orrea *T.*, iam iam aëra *Mass.* 370 ad proprians *T.* 371 ipsos *Bekk.*,
 ipsis *T.*, ipsi *Mass.* 372 fucisque *T.*, succisque *legit Mass.* tinguunt *T.* 375 quae inter inu et
 alii extiterunt in codice, tinctura quadam offuscata legi iam nequeunt. innumeri redeunt alii sparsere *legit Mass.*,
 qui pro sparsere dubitans fugere proposuit. se addidi 378 distituunt contenti *T.* 381 huc *Bekk.*,
 hic *T.*, hinc *Mass.* 383 tondent *T.* 385 pubes *T.* 386 uettantes *T.* 392 horrentes *scripsi*,
 horrantes *T.*, errantes *Mass.* domus *T.* 394 venientes *T.* 397 accipe *T.* 402 gratas *T.*,
 gratos *legit Mass.* 403 fortissima *T.*

ad iuga colla parant. poscentibus, inclite, parce.
oramus pacem et placidam post bella quietem'.

has inter voces ignari murmura vulgi
in castris sonuere ducis. 'quonam usque necabit
410 agmina multa fames? vitae spes nulla salusque.
conterimur miseranda manus'. ductoris ut aures
contigit ille sonus, graviter commotus in aurem
sic Recinari ait. 'infaustas nunc arce querelas
militis ignavi. quaenam dementia cordis
415 praecipitat miseras confusa mente catervas?
cernunt legatos. poscunt mea foedera gentes,
stant humiles precibusque rogant. hi nostra retexunt
intima secretumque malum. pro pessima ventrem
turba colens ritu pecudum vel more ferarum!'
420 ilicet egrediens placidis celer omnia verbis
murmura compressit, referens praecepta magistri.
postquam facta quies, legatis gnavior ipse
ductor ait. 'noster quas nunc exercitus iras
fuderit, audistis. cupidus fera proelia miles
425 per gentem transire parat, sed nostra potestas
parcere subiectis semper studet. arma tenentes
conterimus populos, humiles ascimus amicos.
ite, viri. si certa fides mea foedera poscit,
tradite vestra meis natorum pignora castris,
430 et pacem retinete meam. genus omne manebit
securum Astricum nostro sub principe pollens'.
haec fatus donis onerat. servire fatentur
Romano imperio, natos pro pignore pacis
polliciti praestare suos. virtute Latinos
435 et probitate probant. laudant viresque fidemque
principis atque ducis. composta pace recedunt.
at procul in campos squalentes fessus Ilaguas
errabat sitiens, nec tantos ferre labores
iam poterat duramque famem. via nulla salutis
440 et nullum monstratur iter. post terga Iohannes,
in faciem nimius solis calor. undique genti
mors erat ante oculos. nec tendere rectum
nec potis est revocare gradum. confusa periculis
anxia turba gemit. mortem orant. ire retrorsum
445 persuasit fortuna nocens, gentisque nefandae
infaustum divertit iter. redit improba Martis
Syrtyca sorte manus, telis non proelia poscens
sed dubiam temptare fugam. explorator ubique
Romanus currebat eques, mistusque Latinis
450 fidus erat Mazax, pariter vestigia gentis

410 *litterae* ina multa f *inctura* quadam *offuscata* in *codice* *legi* iam *nequeunt*. multa *aspernatus* nostra *Bekk.*
411 conterimur *Mommsen*, contrahimur *T* 413 ricinari *T* 424 cupidus *T*, cupiens *malim* 429 tradita *T*
430 retinere *T* 431 secum *T* 432 haec *Mass.*, nec *T* 433 nato *T* 435 probitate *Mass.*, proprietate *T*
437 Ilaguas *T* 441 indique *T* genti *Bekk.*, gentis *T* 442 usquam *post* nec *add. Mass.* 446 mor-
tis *T*, *cf. Verg. Aen. XI 110* 447 non *Bekk.*, in *T* 448 explorator *Mass.*, splorator *T*

inquirens, qua parte forent. nec fama nec ullus
proximus hostis erat, tecta cum nocte repente
ardentes videre focos, dubiique volutant,
Astricesne forent an retro versus Ilaguas.

- 455 fluctibus Oceani nigros Aurora iugales
tristior extollens radios tendebat in axem,
luctificum Titana trahens et fata ferentes
impia solis equos. abscondunt nubila cursus,
obscuratque diem squalenti lumine Phoebus.
460 nuntius ecce volans retulit sub nocte silenti
se procul a fossis late vidisse suorum
innumeros lucere focos, seu fessus Ilaguas
conversus post terga redit, seu proxima tendit
Astricum gens castra locis. manifesta relatu
465 non fuerat vox illa. suo dum pectore ductor
perquirat sollers angusto tempore causas
et stupet in dubiis, veniens super ecce repente
Cusina fidus adest multa stipante caterva,
atque duci sic laetus ait. 'fugitivus Ilaguas
470 hic furtim transire parat defectus inermis,
languida castra movens. tempus venit — arripe signa,
maxime ductorum — fessam modo perdere gentem.
namque est militiae facilis labor. amnis opacus
alluit umbriferas viridanti margine ripas,
475 arboribus saeptus variis et arundine glauca.
huc gentes tendunt. primi veniamus ad undam
atque omnes teneamus aquas'. placuere loquentis
verba viri populo. ductor tamen ire vetabat
defessi retinens iamdudum murmura vulgi
480 pectore sollicito. sed quis praecepta iubentis
certa dei superare queat vel sistere contra?
castra movens ductor comptas iubet ire cohortes
per numeros turmasque suas. tunc pulvis in altum
conglomerat nubes atque aethera turbat harenis.
485 infandum carpebat iter, collesque malignos
tristis et infaustos monstrabat Gallica campos.
conscendens Titan altum flammabat Olympum
curribus igniferis, medium cum fluminis alveum
alternae posuere acies. sed Syrticus hostis
490 continuit terrore gradum, retroque revertens
deseruit ripas, optataque flumina liquit.
praecipit hic ductor fossas et castra locari,
ac Martem differre mora pugnamque sequenti
luce movere parans labentia flumina tantum

452 tecta *Mass.*, treta vel creta *T.*, forsam taetra *cf. I 233* 453 dubitasque *T.* 454 ilaguas *T.*
455 occiani *T.* 457 luctificum *T.* fata *T.* 458 abscondunt *T.* 459 squalenti *T.* 460 nuntius *T.*
462 seu fessus *dubitans Bekk.*, seusensus *T.*, seu rursus *Mass.* ilaguas *T.* 463 tendit *Mass.*, ten-
tat *T.* 464 astricum *T.* 468 cusina *T.* 469 ilaguas *T.* 470 hic *scripsi*, huc *T.*, hunc *legti*,
hinc *scripsit Mass.* defectus *Mass.*, defettis *T.* 480 iubentis *T.*, uiuentis *V.* 483 tunc *Mass.*,
te *T.* 484 conglomerans *T.*

- 495 et sumptis latices iussit defendere telis.
utile consilium, si tunc Romana iubentis
implesset praecepta manus. miserabile fatum
audaces dedit esse viros. passimque iuventus
per campos diffusa ruit, primique lacessunt
500 agmina prima viri. concurrunt ordine nullo,
non acie compti solito clamore Latini.
non tuba belligeros cecinit clangore tumultus
praeceptis contacta ducis, non ardua pugnae
signa locis statuere suis. incompta per hostes,
505 heu, male fisa manus fatis currebat iniquis.
territa cesserunt primo certamine retro
agmina Marmaridum. sequitur Romana iuventus,
aspera non densis permiscens proelia telis.
corpora certamen fugientum conserit hastis
510 per campos Latiaris eques, figitque premitque,
et subigit victos inter timor ire camelos.
at procul armipotens munibat signa Iohannes
ordine cuncta suo, fossasque et castra locari
praecipiens, servandam tantum ob fluminis undam
515 rectores iuvenum fortes pugnare iubebat.
composuere acies. dextrum latus ipse tenebat
Cusina, Massylis saeptus telisque Latinis,
Fronimuth hunc iuxta, Romanis fortis in armis,
et dux ille potens, felici nomine comptus
520 ductoris, senior, felix non sorte, Iohannes.
at laevum tenere latus Putzintulus ingens,
Geisirith arcitenens et celsis Sinduit armis.
ipse loco medius ductorum maximus auctor
stabat, et in cassum socios sermone monebat,
525 iam fato incumbente gravi. quem Tarasis ante
condensas peditum cingens umbone phalanges
veloci volitabat equo, turmasque parabat.
nuntius interea venit celer ecce magistro,
turbatos hostes referens iam victa per agros
530 vertere terga fuga. sed non his vocibus illum
consilio iuvenis valuit depellere iusto.
mens immota fuit. sed non sic iussa tremendi
nunc voluere dei. cunctantem bella subire
armigeri suasere ducem, fortissimus olim
535 Ariarith et Ziper melior, duo maxima belli

496 tunc Bekk., nunc T iuventus in iubentis I m. mutatum T 501 compti Mazz., conti T
solito T, subito Mazz. 502 glongore T 503 praecettis T 505 fatis Mazz., satis T 508 non
densis T, condensis Mazz. 510 fugitque T 511 subigit Bekk., subicit T 513 et add. Mazz.
514 seruandam tantum Mazz., seruandum tm T, tantum seruandam Bekk. 515 fortes pugnare Bekk.,
hostes spugnare T, hostes expugnare Mazz. 517 cosina masillie T 518 fronimith T iuxta T
520 ductoris, senior, felix scripsi, litterae omnes inter duc et felix positae iam Massuacchellii tempore tinctura
quadam deletae erant in codice T, ductor erat peditum, felix Mazz., sed cf. IV 516. VI 697 521 lae-
uum Mass., lellum T butzuntulus T 522 grisirith T Sinduit scripsi, induit T, inclitus Mazz.,
sed cf. VIII 374 528 magistro dubitans Bekk., magister T 530 his Mazz., is T 534 sua-
dere T 535 ariarit T

fulmina, Massylae quos tunc tremuere phalanges,
 et virtute pares, et fatis compar uterque.
 tunc Ziper sic orsus ait. 'succurre Latinis,
 maxime ductorum. socii fera proelia campis
 540 miscent, sed denso rari turbantur ab hoste.
 imprimi hos numerus. socios in bella sequamur.
 arma cape et succurre tuis'. hic fortis amore
 Ariarith exarsit pugnae, cogitque morantem
 signa movere ducem. fidi qua voce ministri
 545 ductoris compulsi animi. gemit horrida cantu
 bucina letifero, turmasque in proelia cogit.
 it bene compta manus frustra, quia fata premebant.
 sic placitum tibi, summe pater, cum laedere velles
 peccantes Libyae populos. delicta fuere
 550 tanti causa mali. fuerat non culpa regentis.

Carcasan longe glomerari pulvere nubem
 prospiciens proprium Nasamon ciet impiger agmen,
 talibus et dictis trepidantia pectora firmat.
 'indomitae gentes, quarum me cognita virtus
 555 Romanas acies armis temptare suasit,
 haec est illa dies, vobis qua corniger Ammon
 promisit fatale solum. nunc ite per hostes
 intrepidi. telis patrias modo pandite laudes.
 quisque manu pugnate truces, et fidite fatis.
 560 numina magna iuvant. dabitur victoria vobis,
 credite, certa, viri. turpem removete pavorem,
 et solitas vires animosque in proelia ferte'.
 vix ea Carcasan: clamor per castra cucurrit
 Syrtica terrificus, saevo crepitante tumultu.
 565 Marmaridae fremuere acies. sors dura furores
 incitat, et saevas stimulat Bellona catervas,
 barbara sanguineo compellens terga flagello.
 tunc rabie fera corda tument. iam linquere castra
 coeperat innumerus sonipes, camposque tenebat.
 570 amnis erat medius bellorum fraudibus aptus
 Massylisque dolis. densum nemus impedit arma
 frondibus implicitis. steriles tenere myricae
 invisae valles foliisque oleaster amaris.
 Marmaridae hic acies, acies in parte Latinae
 575 adversa stabant, et tristia bella ciebant.
 militis arma nemus ferrumque volatile ramis
 impedit oppositis, tennis nec transit arundo
 praevalida compulsu manu, nec flectit in hostes
 liber equum domitor, longo nec ludere pilo

536 maxile T tremuere T, tenuere legit Mass. 537 patres T 538 sic orsus Bekk., si-
 corus T, securus Mass. 547 id T comta T frustra, quia fata premebant scripsi, frustra
 fata premebant T, frustra quae fata premebat Mass. 548 cum Bekk., dum T 550 causa Mass.,
 nostra T 553 et dictis Mass., edictis T 560 vobis T, nobis legit Mass. 561 remote T
 563 carthasan T 566 samulat T 567 barba T 568 linquit T 570 aptus Mass., actus T
 573 folicisque T 575 aduersa Bekk., aduersae T, aduersae Mass.

580 implicitus strictis miles valet undique ramis.
 sollicitos locus ille duces cautumque magistrum
 abstinuit bellis, aciesque stare coëgit.
 continuere gradum. non se committere quisquam
 ausus in abrupta tenuit vestigia ripa.
 585 ductor adit virtute locum
 armigeris temptare parans
 qua valeat transire via
 condensos saltus
 occultus Nasamon
 590 et tutum servatur iter
 fida manus compressa fuga
 adventu properate feri, nec missile torsit.
 adversum Nasamona videns fugit ilicet Austro
 ocior et somno visa non tardior umbra.
 595 certior ecce volans magno tunc fama magistro
 pacificos retulit iam linqere proelia Mauros,
 compulsos terrore gravi. iussuque Iohannis
 auxilio Paulus sapiens et Amantius una
 accelerant relevare viros. vestigia nusquam
 600 Maurorum tunc visa. metu nec proelia Mazax
 respexit fugiens, faciem nec torsit in hostem.
 tunc versi fugere duces, pavidique tribuni
 discedunt cuncti dimisso ad bella magistro.
 insequitur sparsas acies tunc victor Ilaguas.
 605 clamor it alta petens. tunc pars inimica resolvit
 vallibus e ruptis per latos agmina campos.
 dirupto credas subito telluris hiatu
 surrexisse viros. circumdant signa ruentes
 hinc atque hinc, sparsosque super tot milia currunt
 610 densa duces; iactisque dies excluditur hastis,
 et campos late noctis pressere tenebrae.
 dat gemitum miseranda manus, telisque cruentis
 per campos funduntur equi. furit impiger hostis
 asper et immitis. posset genus omne Latinum
 615 illa dies una pariter quassare ruina,
 ni pater omnipotens caelo miseratus ab alto,
 Romanas acies tanta inter milia servans,
 salvasset magni fugientes voce Iohannis.
 namque videns socias campis desistere turmas,
 620 talibus ore tonans dictis exaggerat iras.
 'si morimur, socii, si fors suprema Latinos
 sorte trahit saevisque parat prosternere bellis,
 feminea cur morte cadam? si vita superstes,

582 ibi ante stare *add. Mass.* 584 ausus *Mass.*, absus *T* 585—591 *hi versus ne in antiquiore*
quidem codice, e quo T manavit, integri extitisse videntur 585 *uirute T* 588 *condesos T*
 592 *properate T, properare Bekk., sed properante veri similis, cf. IV 112* *missile T* 597 *com-*
pusos T 599 *uestia T* 600 *maxax T* 603 *demisso T* 604 *ilasguas T* 605 *id T*
 606 *e ruptis scripsi, cruentis T, e medilis Mass.* *latas T* 607 *diructo T* 610 *iactisque scripsi,*
tuctisque T, iunctisque Mass. 618 *iohannes T* 620 *exagerat T*

cur timidus fugiam? frenos iam flectite, cives.
 625 figite signa, viri. furias contemnite gentis,
 et pugna temptate truces. aut vincimus hostes,
 si deus ipse volet; vel, si delicta resistunt
 partibus aucta meis, propria non laude caremus,
 dum morimur. revocate fugam. iam stringite ferrum.
 630 me, faciat, quod quisque videt'. sic fatus acerbo
 dentibus infremuit vultu, capulumque coruscum
 corripuit, gladiumque furens ad vulnera traxit.
 ad vocem pars certa redit. tunc proelia surgunt
 aspera, et assiduo discurrit lancea nimbo.
 635 loricae galeaeque tonant, gemit ictibus umbo
 aereus, et ruptis inter praecordia venis
 purpuream fundunt animam. virtute superbus
 Ziper acerba furens ibat per tela, per hostes,
 Syrtica letiferis prosternens agmina telis.
 640 et Solumuth pariter, fato sed impar uterque,
 pectora multorum contra venientia longis
 transfodiunt contis. trepidum iecur inserit hasta
 corque virum. volucris findunt cava tempora ferro.
 diripit ille caput, magnum femur amputat ille.
 645 non aliter geminos spectasses ore leones
 in medios saevire greges. nunc unguibus atrox
 diripit hic praedam; nunc dentibus ille cruentis
 frangit molle pecus, tepidoque in sanguine gaudet.
 at parte ex alia Bulmitzis et Ariarith ingens
 650 Dorotisque ferox atque armiger ipse Iohannes
 funera per latos contra venientia campos
 vulnere fundebant vario. mucrone superbus
 ille furit, pilo melior valet arduus ille,
 hic torquet rigidas nervo stridente sagittas,
 655 hic fremit arte potens et telis pugnat utrisque.
 ipse inter medios ductor mucrone coruscat
 fulmineo, hostiles arcens terrore phalanges.
 carmine non aliter referunt per bella Gigantes
 armatum tremuisse Iovem, cum fulminis ictus
 660 perderet horribiles flagranti vulnere fratres.
 vinceret illa manus, ni tunc fortuna negasset
 successus irata suos. iam crescit iniquis
 innumerosa manus. peditum venere catervae
 Marmaridum. densum circumvolat undique ferrum
 665 stipitis et gravidi robur, lapidesque minaces

624 flectite *Mass.*, flectere *T* 625 contemnite *Bekk.*, concernite *T*, consternite *Mass.* 634 asper *T*
 636 aereus *Mass.*, arcus *T* 638 liper *T* 640 sulumur *T* 642 trepidum *Mass.*, tritum *T*
 643 findunt *scripti*, fundunt *T* 644 magnum *T*, medium *Mass.* amputat *Mass.*, impucat *T*
 645 spectasses *scripti*, spettasset *T*, spectassent *Mass.* ore *Bekk.*, ora *T* 646 nunc *Bekk.*, tunc *T*
 647 hic praedam *Bekk.*, ille predam *T*, ille gregem *Mass.* 649 bulmitzis et ariarth *T* 650 atque *Bekk.*,
 ac *T* Iohannis *Mass.*, sed cf. VIII 620. 630 658 carmine *T*, carmina legit *Mass.* 660 flagrante *T*
 661 hic versus in codicis foliis duobus bis ita exaratus est, ut in fine prioris ni nunc, in capite alterius ni
 tunc scriberetur 662 suos *Bekk.*, tuos *T* crescet *T* 663 pedum *T* 664 circumvolat *T*

fulminis instar erant. latet atro pulvere campus:
 vix sua tela potest pressus iam cernere miles.
 obnixus ductor contra omnia tela resistit,
 670 vertere terga vetans. magno impendente tumultu
 armigeri cecidere duo: cadit Ariarith ingens
 missile non uno, et centum per vulnera Ziper
 magnanimus. durus venientis comminus ictus
 ductoris transfixit equum. quod missile dextra
 675 acris equi rapiens fortis de corpore ductor
 fregit et in faciem furibundus dirigit hostis.

hic fusos socios et iam sua vulnera cernens
 infremuit ductor. tunc se super ardua terga
 composuit sublatas equi, vultuque minaci
 terribilis densum dirupit concitus agmen.
 680 efficit ense vias inimica per agmina ductor
 cum sociis. acies pulsae terrore magistri
 post tergum redeunt. spatium sibi vindicat heros,
 atque suis iter in medios tunc dirigit hostes,
 disponens per signa viros, arcetque sagittis
 685 Massylas acies. nulli temptare furentem
 iam potuere viri. sequitur quicumque magistrum,
 vulnera converso redeuntia suscipit arcu.
 adversus quis forte petit: per pectus anhelum
 longius erecta transfixus funditur hasta.
 690 qui lateri iungunt, iaculis volitantibus acres
 dant animas, utrumque latus diffundit arundo.

tunc metuens Nasamon ductoris iungere signis
 cessat, et in latos fervens indagine campos
 spargit equos, illosque necat, qui signa fugaces
 695 deseruere, viros, et primi Martis acerbas
 extimere minas, ac versi terga dedere.

dux erat egregius, ductoris nomine fulgens,
 nec virtute minor, Romanis clarus in armis.
 hunc procul ut ductor fugientem proelia latis
 700 prospexit campis, tali sic voce secutus.
 'haec est vestra fides? sic proelia movimus', inquit,
 'ut pereat Romana manus? nunc deseris arma?
 quo ruis, infelix? per te miseranda iuventus
 famaue nostra perit'. ductoris vocibus ille
 705 erubuit, durisque dolor simul ossibus arsit.
 tunc pudor infaustus gentes spectare sequaces
 impulit. hostiles cupientem rumpere turmas
 urgebat mors saeva virum. defendere certat

666 atro *Haupt Opusc. III 626*, atrox *T* 667 cenere *T* 669 magno *T*, in agro legit *Mass.*
 670 ariarith *T* 671 riper *T* 672 durus *scripsi*, duro *T* venientes *T* ictus *scripsi*, ictu *T*
intercidisse verum unum suspicatur Mommsen 677 super *Bekk.*, per *T* 678 equi *scripsi*, equo *T*,
cf. IV 458 681 pulsae *Bekk.*, pulset *T*, pulsat *Mass.* magistri *T*, magister legit *Mass.* 685 temp-
 tore *T* 690 iungunt *T*, veniunt *Mass.* 691 uel ante utrumque *add. Bekk.* diffundit *Mass.*,
 defundit *T* 693 cessat *scripsi*, cessit *T* feruens *scripsi*, feruens et *T*, ferus ex *Mass.* 702 Ro-
 mana *Mass.*, romam *T* nunc deseris *Mass.*, quo nunc mea desit *T* 705 durisque *T*, durusque *ma-*
lim, cf. IV 2. 3

710 oppressos socios. victor iam sternitur hostis,
 eripitur victus, mutantur fata cadentum.
 audentem fors prima iuvat. iam caede superbus
 perfurit, et variis prosternit corpora fatis.
 mater ut Hyrcanos catulis furit orba per agros
 tigris anhela suis, raptos quos forte cubili
 715 Caucasio subtraxit eques — spectacula Persis
 regibus ille ferens, ferrata calce fatigat
 cornipedem pavidus — similis tunc illa marito
 et levior Zephyro, teneros dolet aspera fetus
 atque volat: sic dux populis concurrere certat.
 720 hic rapit ense caput morientis, missile torquens
 eminus hunc sternit, valido per pectora conto
 percutit hunc, minitans tremula transverberat hasta
 alterius clipeum pariter palmamque latusque.
 ille femur moriens despectat vulnere raptum
 725 parte cadens, iuxtaque dolet sua membra superstes.
 saucius ille iacet, casu confractus equino,
 confossusque super sonipes. cruor emicat alte
 spumens, et tepidis currens miscetur harenis.
 mille modis fervens spargebat vulnere victor,
 730 fortuna praebente vias. iam lassus anhelans
 fumat equus cursusque negat. Maurusia crescit
 adveniens acies, Camalusque Cerausque sequuntur
 Stontans atque ferox. ingens exercitus hostem
 ambit, et anterior conturbat lancea campos
 735 densa volans. iaculis clipeus venientibus obstans
 aere gemit raucumque tonat. clamoribus instant;
 conturbantque virum. fixus contextitur umbo
 missilibus densis. ipso iam tegmine subter
 pondere telorum premitur, fessumque fatigat
 740 silva gravis, turbaque superveniente laborat.
 paulatim excedens vicinas litoris oras
 arte petit, dextrumque latus subvindicat undis
 aequoreis, laevum gradiens umbone tuetur
 tergaque. tunc telis faciem defendit iterque.
 745 ut leo venantum trepida vallante corona
 impavidus virtute fremit, rictuque tremendo
 murmura convolvit saevus, dum concutit iras
 erecta virtute furens; nec currere contra
 est animus virtusve viris, sed vocibus hostem
 750 et tantum iniectis pertemptant longius hastis:
 non secus ille furens turbis compressus abibat,
 litora curva tenens clipeoque hastilia vitans.
 est locus in mediis longe praeruptus harenis,

711 audentem Bekk., ardentes T, audentes Mass. 716 ferrata Mass., ferra T 731 maurisia T
 732 camarusque T 738 masillibus T tegmine subut T 742 subvindicat T 743 leum T
 746 rieuque T 747 conuoluit Bekk., conuoluit T, concilliat Mass. saeuus scripsi, saeuus T, saeuus Mass.
 752 uitas T 753 longe Mass., lunge T 748 eretta T 750 iniectis Bekk., in tectis T

755 fluminis in morem pelagi quem margine fluctus
 alluit, atque undis agros concludit amaris,
 egrediens. quibus alga locis limusque relabens
 atque altum tremulo putret sub gurgite caenum.
 huc ubi pervenit, nigras equus horruit algas
 et pavidus post terga redit. tunc naribus afflans
 760 erexit geminas (signum formidinis) aures,
 datque latus, fumatque ferox, oculosque retorquet
 prospiciens, nec dirum audet temptare periculum.
 finierat spatium vitaeque viaeque repugnans
 dux, heu, magnanimus. sequitur clamoribus hostis
 765 densus agens turbansque virum. tunc calce frequenti
 pulsat equum geminans et magnos concutit armos.
 extulit impulsus sonipes, cursuque negatam
 temptat adire viam, absorptusque voragine mersit
 ipse cadens, dominumque super gluttivit hiata
 770 terra nefanda fero, rapuitque ex hoste receptum
 suscipiens fortuna virum, ne staret inermis
 aut humilis precibusque rogans, tribuitque sepulcrum,
 ne nudum in Libycis iacuisset corpus harenis.

LIBER SEPTIMVS (SEXTVS).

Interea ductor munitis agmine signis
 iam tutum carpebat iter, sociisque reductis
 successit parvae defessus moenibus urbis.
 hic populi satiata fames. post bella salutem
 5 hic licuit spectare viris. hic ardor equorum
 pulsus aquis tristisque fames per pabula cessit.
 fovit equos olim sitiens per flumina miles,
 optatis gavisus aquis, casusque priores
 commemorans gelidis infundit corpora lymphis.
 10 percipiunt epulis parvas post tempora vires,
 laetificumque bibunt post tristia bella Lyaeum.
 nox terris nunc atra ruit, mundique labores
 distulit, obscuro confundens omnia caelo.
 hanc sequitur madidus curis solacia somnus
 15 dulcia rore ferens, tacitisque amplectitur alis.
 solverat effuso nutantia lumina cornu
 noctis amica quies. tunc corda oblita malorum
 atque sui iacuerunt virum, nimioque labore
 cetera defessis proflabant corpora membris.

754 flumis *T* 757 putret *dubitans Bekk.*, nutrit *T* 766 geminos *Mass.* 767 exculit *T*
 770 ex *add. Mazz.*
 2 capebat *T* 5 spettare *T*, sperare *Mazz.* 8 gausis *T* prioris *T* 10 paruo post
 tempore *Mazz.* 11 tritia *T* 12 nunc *T*, tunc *dubitans Bekk.* atra *dubitans Bekk.*, acta *T*
 15 rore ferens *scripsi*, referens *T*, tunc referens *Mazz.*, *sed cf. II 456*

20 dux tamen insomnem turbato tempore noctem
 protrahit, innumeras volvens sub pectore curas.
 concussus pietate pater, tot funera deflens,
 ingemuit lacrimasque dedit. Recinarius illic
 solamen ductoris erat sociusque laborum.
 25 hic mala mista bonis partem semperque ferebat,
 non humili cum plebe iacens, gravitatis amicus
 et virtute potens, animam qui ponere nunquam
 pro patria timuit. novit feros omnia Perses
 facta viri, ingenium, vires, consulta, labores,
 30 Martis opus clarum, pacemque fidemque benignam.
 novit in infensis quae fecit et Africa Mauris.
 novit et ipse pater secum tolerasse labores
 saepe virum. sic crevit amor, sic grata voluntas
 inter utrumque manet. patrem putat ille Iohannem,
 35 ille putat genitum proprium de sanguine natum.
 ergo inter sese tristis narrabat uterque
 pervigil, infausti referens pia funera campi.
 dux prior haec. 'vana est hominum vigilantia certe
 non vigilante deo. propriis non viribus ullus
 40 vincere bella potest. solus qui conterit hostes,
 omnipotens, qui cuncta movet vertitque ruitque.
 non tamen excelso nimium Romana propago
 invisita est domino, tanta inter milia pressos
 quod voluit salvare meos. reparare ruinam
 45 accelerare placet, pugnam temptare repente,
 dum victor securus adest, victumque fugacem
 esse putat. victi quotiens vicere superbos
 Marte viros! datur et paucis victoria maior.
 consule, care, magis nostris quid competat armis'.
 50 tunc placidus gravitate sua Recinarius ora
 solvit, amica duci referens consulta iubenti.
 'divinum spectare pium est, o summe magister,
 auxilium. pugnare iterum temptare quid instas?
 virtus nota movet magnaeque potentia dextrae.
 55 non tamen ambiguis caput obiectare periculis
 nunc opus est. hostes fecit fors saeva superbos
 audacesque iuvans. fugientum proelia semper
 frigent corda metu. mortis confracta pavore
 virtus magna timet. belli sufferre tumultus
 60 paucorum est, post bella magis, quae caede recenti
 concussere viros. sparsa est pars maxima nostra,
 sed manet incolumis. hanc, fortis, collige, ductor,
 et vires reparare iube, gentesque require
 alterna de parte ciens, quae nostra fideles

20 insomne T 23 ricinarius T 25 hic mala mista bonis partem T, hic mala mista bonis,
 partem *Mommsen*, hic mala mista bonis pariter *malim* 27 animam qui ponere *Bekk.*, animamque ponere T,
 animamque exponere *Mass.* 28 nous T 31 infensis T 35 ille T, iste *Mass.* proprium T,
 proprio *Mass.*, *sed cf. in laud. Iust. II 81* 42 tamen excelso *Bekk.*, tantum celso T 46 abest *Bekk.*
 49 qui T 50 placitus T 56 nunc *Mass.*, non T 61 pars *Mass.*, per T 62 hanc, fortis *scripsi*,
 hac fortis T, hac fortes *legit*, nunc fortes *scripsit Mass.*, huc fortes *Bekk.* 63 repara T

65 foedera semper habent. has motis praecipue cannis
 et signis properare suis. exercitus omnis
 conveniens sic tutus erit, venalia quippe
 inveniens quaecumque volet. pecuaria secum
 multa trahunt gentes. venient ad litora puppes
 70 et Cererem Bacchumque ferent. iam tempus apertum
 aequor habet. quassas reparabunt agmina vires,
 oblitaque metus renovabunt proelia turmae'.

consilium placuit: fidique magister amici
 optima dicta tenens celeres mandata ministros
 75 ferre iubet cunctis. sonipes discurrit ubique
 ductoris praecepta ferens, gentesque suosque
 praecipitanter agunt. nullus per bella repulsus
 sic potuit renovare celer fera proelia ductor,
 quivit ut egregius vigilantem corde Iohannes.
 80 non illum fortuna prior Mavorte secundo
 inflatum evehit, nec tunc contraria fregit,
 immotum virtute sua. iam roscida surgens
 Oceano gelidas Aurora removerat umbras.
 ductor ut albentem vidit consurgere lucem,
 85 lavit aquis geminasque manus vultusque gerentes
 pulvere concretos hesterno Marte capillos,
 oravitque ferens palmis haec verba supinis.
 'omnipotens genitor, virtus et gloria rerum,
 certa salus mundique sator, qui foedere certo
 90 omnia disponens vertisque regisque movendo,
 tempora permutas, nec tu mutaris in illis.
 quattuor explicitum volvens successibus annum,
 bis senisque diem claudens aequalibus horis,
 ordine cuncta novas, nec tu renouaris ab ullo,
 95 idem auctor dominusque manens et conditor orbis.
 credo, summe pater, tua sit quod magna potestas,
 et fateor. miseris gentes sua pessima fallant
 numina quae credunt. permittis saepe probari
 ipse tuos, pietate tamen celer erigis idem.
 100 appropia, fessisque tuis solacia praesta.
 erige Romanas acies, prosterne superbas
 Massylas, quae bella volunt; nostraeque ruinae
 festinus succurre, precor, et consule rector'.

haec orans vultus lacrimis implebat inundans
 105 concussus pietate pater, Libyaeque periculum
 sollicitus pensans iterumque iterumque gemebat.
 hic pater omnipotens lacrimas et verba dolentis
 suscipiens, Latias voluit revallescere vires.
 adveniunt socii, Martis quos sparserat horror

66 properare *scripsi*, aperire *T*, se aperire *Mass.* amnis *T* 69 veniet ad litore *T* 81 eue-
 xit *Bekk.*, exexit *T*, erexit *Mass.* tunc *T*, nunc *Mass.* 83 occiani *T* renouauerat *T*
 85 geminisque *T* 86 hesterno *Mass.*, cristerno *T* 87 sup.... *T*, litterae paucae erusae sunt
 97 fallant *Bekk.*, fallans *T*, fallunt *Mass.* 98 probare *T* 106 iterum iterumque *T* 107 lacri-
 mans *T* 108 suscipiens *Mass.*, suspiciens *T* recalescere *T*

- 110 hostilisque metus. multos tunc esse magistro
incolumes referunt, Vinci expectare sequentem.
gaudia parva salus sociorum audita creavit
solamenque mali. ductor tunc contrahit omnes
aere ciens. rara trepidi cinxere corona.
- 115 circumstant tristes, lacrimasque in pectora fundunt.
quos bonus affatur miti cum voce magister,
exhortans relevansque viros, et talibus infit.
'non lacrimis, iuvenes, animos confringere fortes
est opus in bello. nunquam Romana iventus
- 120 frangitur adversis. nimium cur fletis, amici?
en socii veniunt mediis ex hostibus omnes
incolumes. alios aiunt superesse docentes.
si vivunt socii, nihil est quod quisque sub hoste
amisisse putet. praedam quam forte doletis
- 125 nunc vobis rapuisse viros, servata manebit
augeturque magis. tumidos quos cernitis hostes
caede levi, discent graviter, quid proelia possunt
Romanusque vigor. tunc vestras tollere praedas
Maurorumque simul solita virtute iuvabit.
- 130 solvite maerentes animos, expellite curas,
indignosque metus vestris arcete, Latini,
pectoribus. veniet rebus victoria nostris'.
laetificans alios referebat talia ductor,
ipse dolens vultus hilares simulabat amicis.
- 135 spem dabat aspectu. curas nam corde premebat.
inde petens Vinci Romanum contrahit agmen,
disposuitque duces, numeros fortesque tribunos
in proprios remeare locos, reparare fovendo
quadrupedes fessos, pugnam sperare sequentem.
- 140 corripit ipse viam, gradiens per litoris oras,
quo socios posset victu reparare diurno.
inde superna petit contemptis moenia ripis.
urbs Laribus mediis surgit tutissima silvis
et muris munita novis, quos condidit ipse
- 145 Iustinianus apex, orbis dominator Eoi
occiduique potens, Romani gloria regni.
huc socios ductor celeres occurrere iussit
atque duces gentesque sibi, quas ipse fideles
noverat esse suis primo in certamine signis.
- 150 nuntius infelix Tyriam concusserat urbem,
proelia dira ferens et saevi funera campi.
obstupere quidem; sed spes fidissima rebus
una fuit, salvum retulit quod fama magistrum.

111 Vinci *Bekk.*, iunci *vel* uinci *T.*, uictos *Mass.* expectare *scripsi*, spettare *T.*, sperare *Mass.*
sequentem *T.*, salutem *Mass.* 112 solus *T.* 114 are *T.* 115 circumstante *T.* pectora *Bekk.*,
pettore *T.* 117 que *add. Mass.* 118 confringite *T.* 122 aiunt *T.*, autem *Mass.* 129 iubet *T.*
132 nostris *Bekk.*, uestris *T.* 134 dolens *Bekk.*, docens *T.* 136 Vinci *Bekk.*, uinci *vel* iunci *T.*,
campum *Mass.* 138 fouendo *Bekk.*, fauendo *T.* 141 quo *Mass.*, quos *T.*, qua *Bekk.* 142 con-
tentis *T.* 152 fiducia *T.* 153 quod *Mass.*, qui *T.*

coniugis interea miserae pervenit ad aures
 155 haec eadem pinnata ducis. stupefacta relinquit
 corda calor, subitoque tremens oppalluit ore.
 mox miseranda cadit. caelum terramque tenebris
 eripuit cum luce dolor. tunc mortis imago
 clausa diu tenuit resolutis lumina nervis.
 160 accurrunt famulae, dominamque levare cadentem
 nituntur celeres, refovent et pectora palmis.
 spiritus in gelidis tenuis recalescere membris
 vix potuit. manibus teneris erecta resedit,
 nec movet obtutus, amens et saucia luctu
 165 immemor atque sui. mentem mox fessa recepit
 ceu dubiam. primo luctus sic orsa dolore est.
 'cor dolet, et nullas effundunt lumina guttas.
 cur miserae nullas prorumpunt ora querelas?
 luctibus in tantis animis dolor excidit ardens?
 170 an dolor ipse magis lacrimas et verba negavit?
 mene peregrinam sors haec miserabilis arguens
 in Libyam duxit, pelago terraque secutam
 coniugis arma mei? cur non per bella cucurri?
 nunc pariter miseros caperet fors saeva sepulcri
 175 clausa: duos raperet subitus telluris hiatus.
 dulcia consortis strinxissem pectora palmis,
 mersa essemque simul corpus complexa mariti.
 dulce mori miseris: iterum comes ire per umbras
 atque utinam fatis cupide licuisset amanti!
 180 ah miserande, iaces externus clausus harena,
 quem gentes tremuere ferae. virtutis adegit
 causa mori. quidnam populo fugiente redire
 solus et innumeras voluisti pellere turmas,
 heu nimium confise tui! quo versa recurram?
 185 quove ruam? auxilium cuius captiva rogabo?
 tu miserae requies. tecum transire profundum
 non timui secuta tui, cum fervidus Auster
 iactasset trepidas fluctu surgente carinas.
 te sine per duras potero remeare procellas,
 190 infelix coniux, tanto viduata marito?
 o mihi si medios rupissent prospera luctus
 fata, trahente die tantos nec ferre labores
 passa diu! mors saeva foret, sed sorte recenti

154—155 *intercidisse versum unum, in quo Iohannis ducis nomen infuerit, suspicatur Mommsen* 155 re-
 linquid *T* 163 manibus teneris *scripsi*, manibus *T*, manibusque suis *Mass.*, manibusque suarum *requiri*
intellexit Bekk. erepta *T* 164 octutus *T* lucti *T* 165 mox *T*, uix *Bekk.* 169 animi *Mass.*
 ardes *T* 174 caperent, fors, saeva sepulcri *Mass.* 175 claustra *Mass.* raperet subitus *scripsi*,
 rupit subitus *T*, ruptae subito *Mass.*, *sed cf. IV 132. VI 134* hiatus *scripsi*, hiatu *T* 176 frinxissem
 pectora palmas *T* 177 mersa essemque *scripsi*, miscuissemque *T*, *cf. VI 768* 178 miseris iterum *T*,
 misero possem *Mass.* 179 cupide licuisset *T*, licuisset cedere *Mass.* 180 externus *T*, externa *Mass.*,
 extrema *Bekk.* 183 turas *T* 184 recurrat *T* 185 quove *Bekk.*, queque *in quoque I m. muta-*
tum T 186 miserae requies *Bekk.*, miserere quies *T*, miserere precor *Mass.* 187 cum *Mass.*, com *T*
 188 fluctum *T* 189 duras *T*, diras *dubitans Mass.* 192 nec *T*, me *malim* 193 passa *T*

manibus ore mei fruerer sociata Iohannis'.
 195 Sidoniam tantis implebat luctibus urbem
 cum lacrimis miseranda gemens. ululatus augent
 ardua tecta sonos. cunctorum lumina salsos
 effundunt fontes, gemitus pia pectora rumpunt.
 at pater alternans Athanasius ordine curas,
 200 sollicitus rerum patriaeque suaeque salutis
 agmina cuncta movet latis incedere campis
 et forti properare duci. veneranda senectus
 evigilanter agit populos. reverentia tanti
 pulsat amorque viri. gravitas seniumque laborque
 205 verbaque blanda iuvant, tristes mulcentia mentes.
 ergo tot impensas genitor tunc ire iubebat
 et socios urgebat agens, fortique magistro
 consilium gratus senior mandabat amicus.
 nec non egregius dispensans omnia Petrus,
 210 ceu foret ille senex, magno mandata parenti
 ferre iubet celeres iterumque referre ministros.
 quam reverende puer! Libyen cum patre tueri,
 an patris pietas animum movet? hoc ego quidquid
 esse putem, dicam veritus. mirabile signum est,
 215 has puer ut tenero discernas pectore curas.
 iam gentes rumore tuo pavitantque tremuntque,
 deficientque metu, palmis oculisque timorem
 audito parvi signantes nomine Petri.
 at famuli pariter cura praestantius omni
 220 pro rebus magnoque laborant magistro,
 pellentes dubias exire in proelia turmas.
 hortanturque viros, flectuntque moventque docendo.
 hic prece nunc socios, asper nunc increpat ille.
 odit amare moras angusto in tempore cives.
 225 quippe dolor pietasque virum magnique Iohannis
 pulsat amor mentes. placido modo pectore vultus
 versat, et absentes animis auditque videtque
 sollicitus, dominumque rogat pro nomine tanti
 proque salute ducis. pavitat secumque volutat,
 230 atque animis tam dura putans pia corda fatigat,
 quo pater ille modo, quo nunc Recinarius una.
 scilicet infando tristantur pectora casu.
 ardet adire viam, dilectas cernere turmas,
 oscula vel plantis optans libanda magistri,
 235 cunctaque disponit cura bene cautus in omni.

194 ore *T*, ire *Mass.* 196 augent *Mass.*, agens *T* 197 salsos *Mass.*, salos *T* 199 Athanasius *scripsi*, anas uis *vel* anas ius *T*, anas uix *legit*, omnes uix *scripsit Mass.*, magnas ex *Bekk.* 204 amorque *Mass.*, amor *T* 206 impensas *Bekk.*, imesas *T*, proceres *Mass.* 208 amicus *T*, amicum *Mass.*
 211 ferre *Mass.*, forte *T* 212 rerende *T* 214 putem, dicam ueritus *scripsi*, putem dicam ueratus *T*, putent dicantue ratus *Mass.* 216 rumore *Mass.*, timore *T* 217 timorem *Mass.*, morem *T* 220 quique *vel* quisque *ante* magistro *addi* *voluit Mass.* 222 flectuntque *Mass.*, flettunt *T* 225 quippe *Mass.*, quodppee *T* 231 ricinarius *T* 235 in *add. Mass.*

plaustra gemunt onerata viis, altisque camelis
 fervet iter. ferrum resonantia concutit aera.
 omnia per latos convectant horrea campos,
 armaque multa viris more expendenda Latinis.
 240 iamque duces hinc inde ruunt fortesque tribuni,
 victricesque ferunt aquilas, atque agmina densant.
 mittitur et sollers geminas componere partes
 Stephanides iuvenis discreta mente Iohannes.
 namque inter sese duri iam semina belli
 245 saevus Ifisdaias et fidus Cusina sumptis
 tunc habuere odiis. bellum iam corda futurum
 coeperat alterno succendere barbara motu,
 invidia geminante iras. hunc ergo magister
 inter utrumque iubet placidam componere pacem
 250 et sedare viros ipsasque arcessere gentes
 subsidio rerum. nec duras flectere mentes
 aut animos alius posset placare feroces.
 hic poterat rabidas verbis mansuescere tigres
 atque feros facili mulcens sermone leones
 255 serpentumque malum dictis arcere venenum.
 distulit is lites alterna parte furentes,
 compressitque nefas et pactum gentibus auxit
 arte nova. quos saepe metus, quos ille labores
 inter utrumque tulit, tantas dum flecteret iras!
 260 pro patria libuit tot saeva pericula ferre.
 composuit gentes, pariterque ad proelia movit.
 convenit ergo fremens, variis ornatus in armis,
 innumerasque acies Maurorum in proelia ductor
 Cusina fidus agit. commotis omnia cannis
 265 arva gemunt. solidant latos vestigia campos.
 ille duces proprios triginta fortior armat;
 et quamvis numero milleni quemque sequantur,
 Romanis gaudet sese tamen esse magistrum
 militibus medium, quos princeps maximus orbis
 270 ipse dedit pacis socios pugnaeque ministros.
 illis fretus erat, gentesque et bella domabat.
 venit Ifisdaias centum cum milibus ardens,
 Arsuris et latos implevit tarua campos;
 sed numerus virtute minor. tamen ornat in armis,
 275 hostiles acies visu terrente, per hostes
 proelia dum miscent densis asperrima telis.
 auxiliumque dedit rebus famulatus laudas,
 cum nato comites bis senis milibus armans.
 omnia castra simul praefectus Bezina ducit
 280 conveniens, agrosque suis pecuaribus implet.

236 honorata T que add. Mass. 239 more T, mox Mommsen 243 sthefanides T 245 sump-
 tis scripsi, functis T, functi Mass., sed cf. IV 52. VIII 179 250 arcessere T 256 is lites scripsi, ille
 tñ i. e. ille tamen T 264 cosma T commotis Bekk., commmatis T, comitantibus Mass. carris Mass.
 268 magister T 273 arsuris T, Aurasii Mass., Arzugis Haupt Opusc. III 616 implevit tarua (in
 margine cornua) campos T, campos complevit et arua Mass. 274 tñ ornat T, tanta ornat malim

ductor ut innumeris firmavit robora turmis,
 signa movet, gentesque feras diffundit ut amnes,
 proelia dura petens. campis Mammensibus Austur
 rustica funereis sternebat corpora telis,
 285 Byzacii partem rapiens praedamque secundam.
 Antalas rursus proprium tum iunxerat agmen
 partibus adversis, seseque in bella ferebat.
 nuntia pennatis ventos transverberat alis,
 Syrtica castra petens, venientis fama magistri.
 290 cuncta per ora volat. tumidos modo territat hostes
 aspera verba canens, tantasque ad proelia gentes
 praesidio venisse ducis, modo concitat iras,
 dum ferus imbelles Antalas esse catervas
 Maurorum, signis qui se iunxere Latinis,
 295 arte refert solita. Carcasan obvius ire
 tunc voluit fervens. revocat Guenfeius hostis
 consiliis verbisque docens. haec insuper addit.
 'vincere si quaeris Romanos, maxime rector,
 accipe dicta libens, quae sint peragenda, salutis.
 300 non opus est istis committere proelia terris.
 fortis adhuc miles nullis concussus et asper
 exitiis per bella furit. nec Marte furentes
 ferre quibus populis poteris nec stare Latinis
 ante famem. sed castra move, retroque fugaces
 305 finge vias. sequitur nostras exercitus ingens
 quippe fugas. quaecunque virent, attrivimus arva.
 ast illi nihil invenient: aut spargitur hostis
 aut fame deficiet. fera tunc si proelia temptes,
 victor eris, victosque fames ferrumque necabit'.
 310 consilium infelix placuit, fossasque levavit.
 insequitur fortis fugientia castra magister,
 ingeminans iter omne suum. iam proximus hosti
 proelia temptabat iunctis committere signis.
 sed quia ductori necdum concesserat horam,
 315 distulit arma deus melioribus apta triumphis.
 namque per extensos pergebant agmina campos,
 pulvis et adversi apparebat certius hostis
 haud procul esse viris. virtus crescebat acerbis
 mentibus, et pugnam iam iam temptare parabant,
 320 cum subito calefacta dies. nam Phoebus anhelis
 altior ibat equis, medio libratus in axe,
 vindicat umbra duas brevior quo tempore plantas.
 Africus ignivomus terrasque exurere flabris
 incipit, et populi vires furiasque resolvit.
 325 flamine cuncta rigent igniti corpora venti.

281 robora *Mass.*, robore *T*, cf. *IV 889* 282 ut *Mass.*, ubi *T* 285 bisatii *T* 286 luxe-
 rat *T* 293 antalan *T* 294 iunxero *T* 300 istis *Mass.*, his *T* 304 famem *T*, fame *Mass.*
 307 ast *T*, aut *Mass.*, at si *Bekk.* 308 aut fame deficiet *T*, deficietque fame *Mass.* 313 tenta-
 bat *Bekk.*, tentabant *T* 314 oram *T* 315 apta *Mass.*, acta *T* 319 pugna *T* 321 axem *T*
 322 planctas *T* 324 incepit *T* 325 corpore *T*

aret lingua viris, facies rubet, altus anhelat
 pectora pulmo ciens, mittitque e naribus ignem.
 aspera subtracta fervere ora saliva,
 et furit exustus siccis in faucibus ardor.
 330 omnis ab internis humor fluit anxius extis,
 perfunditque cutem, quem mox exiccat iniquus
 aëris ipse calor, tepidumque a corpore sumit.
 vidit ut hoc ductor, dilato Marte Iohannes
 castra super dulces posuit sitientia fontes.
 335 confluit ad gelidas ardens exercitus undas,
 incumbuntque siti. quo more canalibus horti
 innumerae densantur apes, cum sole sub alto
 iam sese e pastu referunt, rivoque fluenti
 340 mellificum bibit agmen aquas, sic igne perustum
 per ripas ruit omne genus. non frena retardant
 cornipedes domitos; non quae super ora camelos
 vincula rara tenent. mistum genus omne bibebat
 undivagos latices. ardent sitiuntque bibentes.
 hic genibus fixis, manibus bibit ille cavatis,
 345 pronus aquas alius lambit de flumine lingua.
 ille cadum potans, pateram tenet alter et urnam.
 flumina iam minuunt. ipsas impressat harenas
 belliger ore, super foedant quas saepe movendo
 quadrupedes, mistasque fimo nec respuit undas
 350 turba siti fervens. miseros sic flatus agebat.
 Syrtica castra tamen, nimio turbata pavore,
 saeva sub alternis urebat flamma periclis.
 namque super vento gravior timor ipse fatigans
 ingeminansque sitim gentes pellebat amaras
 355 ire procul, retinet sed victos Africus igne
 impediens populos. captivos comprimit Afros
 horrida mors. miseros praedo urguet, flamma retardat,
 lancea terga ferit miserorum, pectora turbat
 Africus igne calens. campis prostrata cadebat
 360 turba gemens. moritur variis per devia fatis.
 hic venti flammis, hic saevi vulnere ferri,
 hic ab utroque cadit. gladiis nam corpora fundunt,
 halitus in summo tenuis quibus ore remansit.
 iam gravior flatus veniens Maurusia turbat
 365 corpora, morte premens. misti per prata cadebant
 fessi quadrupedes. vitam sors saeva negabat.
 sed tamen infensas urguens timor ire catervas
 per deserta iubet. nec iam sua castra locare
 permittit terror, sed longas pellit ad oras
 370 Massylas gentes. bis quinos Africus ignes

332 aëris *Mass.*, aiere *T* tepidoque *dubitans Mass.* 334 duces *T* 336 orti *T* 338 e *Mass.*,
 et *T* 343 sotiuntque *T* 346 potans *Mass.*, an portans *praeferat dubitans*, potens *T* 348 ore *Mass.*,
 ora *T*, qua *lectione servata v. 347* ipsis -- harenis *scribi posse intellexit Mass.* 352 sene *T*
 362 haec *T* gladii *Mass.* nam *Bekk.*, non *T* 365 cadebunt *T* 366 sors *Bekk.*, mors *T*
 367 infensas *T* 370 ignes *Mass.*, ingens *T*

auxerat ignivagis exurens cuncta procellis.
tot fugiens hostes acies inimica diebus
se procul a fessis posuit terrore Latinis.

ductoris iussu hostes explorare tribunus
375 Caecilides, numero pariter comitante feroci
victorum, egreditur, quibus hic virtute placebat.
forma viri magno fuerat iam nota magistro,
non minor Herculeis prosternens viribus hostes.
hic levitate celer, nimia virtute tremendus,
380 consilio maturus erat. Maurusia quamquam
obsidione vias gens aspera clauserat omnes,
ille tamen melior cautis percusserat armis
saepe feras gentes. tremuit prostratus Ilaguas
Marte virum, tremuit Frexes et Naffur anhelus.
385 Vandalicæ gentis timuit tunc ille tyrannus.
diligit hunc fortem nimium pater ipse magister.
ipse laborantem propriis prospexit in armis
saepe virum. captos suscepit Marte rebelles
illius e manibus. novit Romana iuventus
390 fortia facta viri, tantis gavisæ tropæis.
ergo missus abit. Vinci populator iniquus
arva tenens vicina mari, securus et errans
omnia submissis urebat prædia flammis.
ceperat ille suas noctis per opaca latebras,
395 sollicitæque celer successit moenibus urbis
hostes per medios. tanta est fiducia ferri.
non ignota cano. timuit non ille periculum
pro patria superare sua. sic iussa magistri
perficere et tantos potuit sufferre labores.
400 ingreditur portas, hostis secreta requirit,
circuit hostiles digressus in ordine fossas,
cognoscitque locos per amica silentia lustrans.
hinc redit ad socios. magnum petit inde magistrum.
iamque per innumeras evaserat ipse catervas
405 prædonum impavidus. postquam tentoria longe
Marmaridum vidit, sævæque pericula gentis
non superesse suis, et passim comperit hostes
devastare locos, animus consurgit in iram,
et sociis sic orsus ait. 'si dicta feremus
410 sola duci, non plena fides est. nam loca tantum,
quæ teneant fossæ, cuncti nos scire fatemur.
consilium gentis summo perferre magistro
utilitas hæc rebus erit perfecta Latinis.
tempus adest, socii, rarus iam rapiamus ab hoste,

374 ductori T 380 maurisia T 382 cautis T, cunctis legit Mass. 383 ilaguas T
384 frixes et nauful T 387 laborentem T 388 sæpe uirum scripsi, se uirum T, nimirum cum
insequentibus iunctum Mass. 392 maris T 393 prelia T 394 ceperat scripsi, teperat T, tem-
perat Mass. 395 mentibus T 396 ferri T, forti malim 399 et add. Mass. 403 hinc
redit Mass., hic retulit T inde add. Mass. 412 summa T 414 rarus iam rapiamus ab oste T,
raros iam uidimus hostes Mass., prenos rapiamus ab hoste Bekk., rarum. rapiamus ab hoste malim

415 dum locus est, qui cuncta duci manifesta resolvant
 Carcasan arcana sui'. nec plura locuto
 obuius ecce venit Varinnus, belliger ille
 terribilis quondam nostris stipante caterva.
 hic pinnatus erat, non quem placaverat ante
 420 ensipotens Solumuth. generis tamen asper uterque
 sanguine proximior sese per bella ferebat.
 hunc ubi prospiciens contra Liberatus euntem
 vidit et erectis temptantem proelia dextris,
 irruit ipse prior, turmasque invadit equestres.
 425 inde ferum Veuman valido per pectora pilo
 transadigit, Marzinque neci nigrumque Lamaldan
 et Zeias dedit ense gravi, fortemque Tiflan
 et Burcanta Nathunque ferit Sarzunque Tilingue
 ensiferumque Nican, comites quis mittit ad umbras
 430 terribilem Asan et vibrantem missile Dextrum.
 audacem Petrus Tafaran confixerat hasta,
 quem petit infensis luctantem Iammada telis.
 hunc tamen exceptum Petrus mucrone peremit,
 verticis alta rotans truncatis tempora venis.
 435 Stephanus Altisan, Tarah ferit ense Iugurtham,
 Muriferum Priscus Ielidassenque Carosus,
 Silvutis Zembrum, Grorgius conficit Auspur,
 vulnere perfodiens contortae cuspidis inguen.
 victa phalanx versum dederat Maurusia dorsum.
 440 victorum sequitur pubes veloxque tribunus.
 surgit ad aethereos nubes densissima campos,
 pulvere facta fugae. duro sonat ungula cornu,
 et latet aspersis campus coopertus harenis.
 cornipedum fodiens densis calcaribus armos
 445 hostis uterque volat. sequitur tunc agmina pulvis,
 significatque vias. dirupto carcere ventus
 non aliter teneras flatu convolvit harenas,
 cum tumidus Boreas, Scythica iam liber ab aula,
 perfurit in campos, turbo volat horridus ante
 450 contortus virtute Noti, gyroque coactus
 vertit harenosas conturbans aequora terras.
 iamque secutus erat miles fugitiva per agros
 agmina Marte furens, bellatricesque catervas
 spargebat tepido fundens per gramina ferro.
 455 despicit ipse tamen dedignaturque tribunus
 sternere caede viros, vivos sed prendere certos
 veloci volitabat equo, pilumque retorquens
 grandia percussis iactabat corpora membris.

416 carthasan T 417 Varinnus scripsi, .arincius T. prima nominis littera 2 m. ita immutata est,
 ut nescias quid legas, Tarincius Mazz., sed cf. 463. 470. IV 960—969 418 nostris Mazz., histi T
 420 generis tamen T, gener is: tamen Mommsen, nescio an quid interciderit 430 terribile inasan vel
 terribile masan T 431 petrum T 432 infensis T 434 uerticis Mazz., uirtutis T uenis T,
 neruis Mazz. 435 sthefanus altisan T, Altisan Stephanus Mazz. 437 Gregorius inficit Mazz.
 440 pubes Bekk., pules T, miles Mazz. uelosque T 446 diructo T 447 conuoluit Mazz.,
 cum uoluit T 449 perfuris T 451 uertis T aequora Mazz., equo T

460 quattuor electos rapiens ex agmine Mauros
 vinxit, et implicitis praestrinxit brachia nodis,
 servavitque viros, magno secreta magistro
 qui referant linguisque suis arcana resolvant.
 Varinum prensis rapuit virtute capillis
 et suspendit equo. tremuit dextraque pependit
 465 infelix Nasamon. quem protinus ille remissum
 stravit humi, veloxque super fera pectora sedit,
 descendens levitate sua, tortisque lacertis
 aspera per geminas substrinxit vincula palmas.
 ducitur hinc vinctus, manibus post terga revinctis,
 470 cum sociis Varinnus atrox, vultuque remisso
 ductoris stetit ante pedes. tunc omnis in illum
 turba coit currens studio Romana tuendi,
 Massylique duces cupidi condiscere causas
 et, quae sit manifesta fides. victorque referre
 475 Caecilides sic iussus ait. 'tua maxima servans
 optime iussa ducum, Christo pugnante cucurri
 per medios hostes et castra feralia vidi,
 quae fixere viri miseris Vincensibus arvis.
 ingressus trepidam bellis cingentibus urbem
 480 condolui. illic magna tamen miracula vidi.
 namque iacent nullis circumdata moenia muris,
 praesidio munita dei. non turribus illam
 ardua pinnati defendunt culmina tecti.
 mansuescit gentes verbi virtute sacerdos.
 485 sic parat indociles caelestis gratia mentes.
 ille potest monitis rabidos lenire leones
 et placare feras. mansuescunt corda luporum,
 atque avidis teneros non laedunt morsibus agnos.
 hortaturque simul, iubeas properare sequendo
 490 proelia Romanis confidens prospera rebus,
 si venias: lacrimis non desinet ille precando
 pro populis armisque tuis castrisque Latinis
 exorans iugiter, nostros ut conterat hostes
 omnipotens, humilesque tua virtute superbos.
 495 hos ego digressus nimio sudore rebelles
 detinui, qui cuncta tibi secreta resolvant
 gentis iniqua suae, doceantque ex ordine mentem'.
 finierat dictis, quae gesserat, acta tribunus.
 at ductor vinctos iam dudum lumine torvo
 500 despiciens iratus ait. 'qui mentibus ausus?
 dicite, furciferi. quae vos sors dira coëgit
 hinc Libycos bellis iterum remeare per agros,
 et vetitas temptare vias, solitisque rapinis
 Poenorum spoliare domos gentesque Latinas?

462 linquisque T 465 Nasamon *Mass.*, mamasan T 469 reuictis T 474 quae T,
 quo *Mommsen* 476 octime iuxta T 478 miseris Vincensibus *scripsi*, miseris uicte ensibus T, miseri
 inuicte ensibus *legit Mass.*, miseri Vincensibus *Bekk.* 481 circumdata T 482 non T, nam *legit Mass.*
 493 exorras T 494 humiletque *Mass.* 502 hinc T, huc *dubitans Bekk.*

505 Carcasan vicisse putat? quem tempore certo
subiciet post bella deus, vincumque videbit
plebs Romana suis captivatumque sub armis.
ante tubam memora, quis mentem terror adegit
insidias vestrosque dolos fraudesque tuorum?'

510 tunc Nasamon pinnatus ait. 'me cuncta fateri
iussio dura premit. mortem licet ipsa minentur
verba mihi meritam, narrans tamen omnia dicam.
Carcasan nostris dux est fortissimus armis.
huius in auspicio nostri spes maxima regni est,
et manifesta manet. cecinit sic gentibus Ammon

515 fatidicus, nostris donans per proelia Mauris
Byzacii campos, Carcasan ire superbum
per Libyicos populos et pacem reddere mundo.
Ammonis his dictis gentes Bellona coëgit

520 innumeras vestros iterum remeare per agros,
ipse quidem ductor tecum committere pugnam
iam voluit. vertens animos Guenfeius hostis
distulit arma viri mentemque a Marte reflexit,
consilio sed valde gravi. tu quippe fugaces

525 quos populos nunc rere, magis non terror acerbus
hos agitat victosve pavent. ut vestra fatiget
castra fames, finxere fugam, vobisque labores
arte parant. gentes nostras ne crede fugaces,
si veniat princeps totumque exhauriat orbem

530 secum ad bella movens. nec Maximianus apertas
bis potuit conferre manus, cum sceptrum teneret
Romani princeps populi, victorque per omnes
Poenorum gentes bellis transiret acerbis.
at modo, cum donet responsis certior Ammon

535 prospera bella suis, Laguantan cedere signis
aut fugisse putas? velles hoc, ductor acerbe.
sed non sic tua fata volent'. tunc verba furentis
indignans saevire diu, sic ora resolvit.
'ut magis hos nostros teneatis certius agros'.

540 sic ait et quinque erectis iubet ordine lignis
stipite suspendi morientum colla bicorni.
iussu praecipiti celeres fecere ministri.

506 subiicite T 507 cativatumque T 509 tuorum T, tueri *Mass.*, novare *requiritur* 510 Na-
samon *Mass.*, sadamon T 511 iuxio T ipse T 521 ipse quidem *scripsi*, ipse qui T, ipseque
qui *Mass.* 524 tu T, tum *Mass.* 525 nunc *scripsi*, non T rere T, irre *legit*, ira *scripsit Mass.*
526 victosue T, victosque *legit Mass.* 529 ueniat *Bekk.*, ueniet T 535 signis *Mass.*, suis T
536 uallas T acerbe *Mommsen*, acriue T 539—540 *versum unum intercidisse suspicatur Mommsen*
541 subspendi T morientum T, morietur *legit*, Maurorum *scripsit Mass.* 542 iussit T

LIBER OCTAVVS (SEPTIMVS).

Postquam consilium ductor cognovit iniquum
 atque omnes patuere doli, gentisque nefandae
 persensit crudele nefas, tunc cuncta revolvens
 obtutu tacito mentis discurrit acumen
 5 per partes varias, quae sint peragenda, requirens.
 vincere quippe gravis melius sapientia gentes
 quam virtus armata potest. moderamine iusto
 percenset varias, relegens celer ordine, curas,
 atque animo per cuncta volat. sic praepes hirundo
 10 inquirens teneras pullis circumvolat escas:
 proximior terris virides modo conspicit herbas,
 itque reditque locis, ramos nunc arboris altae
 explorat, tacitis proscinditque aëra pennis.
 tandem consilium pacata mente resedit,
 15 et sociis sic ductor ait. 'non viribus audet
 Carcasan nostris fretus concurrere telis,
 arte sed asper agit Latias vexare cohortes
 et fugiente parans. fugiat licet improbus astu,
 non tamen effugiet. tanta superabitur arte.
 20 castra locanda mihi mediis Vincensibus arvis,
 quae modo raptor habet. si fors committere pugnam
 ausus erit mecum, planis fundetur in arvis;
 nam melius miles campis concurret apertis
 liber equo, pilo feriens vel arundinis ictu.
 25 sin fugitiva locis gens impia cesserit illis,
 litora praecipimus, nullasque exire iubemus
 impensas terris. perient nihilominus hostes,
 nec poterunt sufferre diu, gentesque nefandas
 concutiens obscena fames sine Marte necabit.
 30 at nos aequor alit, venalia tempore certo
 cuncta ferens, Cereremque simul Bacchumque ministrat.
 castra movete, viri, cunctisque incedite signis'.
 vix ea fatus erat: campos contexerat omnes
 altus eques lentusque pedes, rumpuntque per agros
 35 agmina densa virum, fremitusque increscit equorum.
 senserat hoc cautis Carcasan monitus alis
 Antalasque ferox. subito crepitante tumultu
 castra movent. timidi planis consistere campis
 deseruere locos, fossasque in montibus altis

4 optutu T 8 relegans T 9 praiceps (*in margine*: alias praepes) T 10 inquirens T
 pulvis circumolat T 12 idque redit T ramos T 13 que *add. Mass.* 16 carsan T
 17 asper T, aspera *malim* uessare T 20 Vincensibus *Mass.*, uincesibus *vel* iuncibus T
 21 sors T 23 concurrere T 25 cesserit *scripsi*, exerit T, texerit *Mass.* 26 praecipimus T,
 praeciens *legit Mass.* 29 concutiens T 30 ienalia T 32 mouere T 33 contexeras T
 34 alcus T 35 increscit *scripsi*, incescit T, incessit *Mass.* 36 cautis carhasan monitus alis T,
 cautus Carcasan montibus altis *Mass.* 37 atalasque T

40 constituere metu, et celsis vinxere camelis.
 litora Romanus densis exercitus armis
 occupat, et latos implent tentoria campos,
 Massylique duces medios posuere Latinos.
 hinc atque hinc cunctos cannas fixere per agros,
 45 atque omnis tenuere vias. tunc litore ab omni
 contrahit ipse rates portuque stare Larisco
 iussit, et impensis socios gentesque levavit,
 dispensans per castra pater numerosque Iohannes.
 dum trahit ille dies digna fortissimus arte
 50 et gentes cruciare parat, consurgit oborta
 seditio, populosque furor per castra Latinos
 insanis arguet stimulis. iam murmure crebro
 exacuunt dubias contra sua pectora mentes.
 pro dolor! armatas revocant in viscera dextras
 55 quisque sibi, propriisque parant cervicibus enses.
 quis furor ille fuit, quo sic exarserat omnis
 funditus ipse suas Latiaris perdere miles
 tunc acies? mentes miseris sors saeva trahebat.
 non metuis, Romane, ducem? tot bella, tot hostes,
 60 quos circumfusos certum est patuisse, caveto.
 en Libyam per bella paras cum gentibus una
 vertere, et infensis miseram petis, improbe, telis,
 heu pietas! ubi sancta fides? fors saeva laborat
 de manibus partos populis auferre triumphos.
 65 coeperat obliquo ductorem lumine miles
 respiciens iam dura loqui sociumque quietos
 exagitare animos auresque implere susurro.
 nec iam odiis posuere modum, sed voce nefanda
 impia verba ferunt. silvam velut ignis adurit
 70 appositus, primaeque movent incendia flammae,
 cum tenuis scintilla leves succendere frondes
 incipit, aut fragiles crepitant cum fomite culmi;
 fumum atrum primum parvamque exire favillam
 saepe vides, mox se vacuas Vulcanus ad aurēs a |
 75 erigit, et densos edunt mala flamina colles:
 sic captas mentes paulatim acuere furore,
 sic rupere minas. 'quonam, miseranda iuventus,
 hunc sequeris per bella ducem? quo fessa trahuntur
 agmina? qua rursus miseris mors saeva paratur?
 80 heu, viles animas vario discrimine fundit,
 et merces non ulla datur. nos Marte cruento

40 vinxere Bekk., uinxere vel iunxere T, iunxere Mazz. 41 densus T 46 portuque stare T,
 portusque intrare Mazz. laristo vel larisco T, Lariscos Mazz. 47 iuxit T 48 dispensant T
 50 aborta T 54 reuocant T 56 quo Mazz., quod T 60 circumfusos T patuisse Mazz.,
 potuisse T 62 infensis T 65 ductore T 72 incepit T 73 fumum atrum Bekk., fu..ram T.
 duae tresve litterae, quae inter u et r exaratae erant, prima, ut videtur, manu deletae sunt, funeream Mazz.
 76 captas Bekk., an caecas praeferat, dubitans, cepit T, coepit Mazz. acuere furore T, accendere fer-
 uor Mazz. 78 trahantur T 79 qua Bekk., quo T 80 discrimine scripsi, de semine T
 81 cruenti T

mortibus affecit. Romanus sanguis harenas
 proluit, et misto nigrescunt aequora tabo.
 nos sitis atque fames, flammis nos Africus ussit.
 85 et meritis non ullus honos. concurrite, cives.
 saxa, faces, gladios, quidquid furor, ira ministrat,
 diripite. infando careat pars nostra labore
 morte ducis meriti'. diro sic castra tumultu
 exagitata fremunt, atque impia murmura crescunt.
 90 contrahitur furibunda manus, coetuque coacto
 exacuant dubias iunctis fervoribus iras,
 decernuntque nefas. clamor tentoria miscet
 horrificus, saevis resonat clangoribus aether,
 non aliter dubiis quam ferret proelia fessis
 95 omnia conturbans Nasamon. ductoris ut aures
 contigit ille sonus, 'quisnam crepitante tumultu
 exagitat mea castra furor? perquirite', dixit
 'et celerem removete gradum'. dux Tarasis ante
 egreditur trepidus rerum condiscere causas.
 100 ut strepitus sensit dubios marmurque virorum,
 accessit placidis populos sedare loquelis.
 nec ducis hos facies nec verba precantia flectunt
 nec Romanus honos: animis reverentia cessit.
 ausi quin etiam lapides temptare minaces.
 105 urguebat sors saeva viros fatumque futura
 morte premens, miserosque dies suprema trahebat.
 vertitur ad dubium pedibus celer inde magistrum
 nuntius, et saevas insani militis iras
 exarsisse ferens bellum civile repente
 110 ortum ait. infremuit ductor, telumque verendus
 corripuit, fossasque furens et castra reliquit
 egrediens virtute sua. comitesque secuti
 atque duces et fida manus. tunc aggere celso
 constitit, atque gravi populos sic voce furentes
 115 admonuit metuenda. 'ferum me nempe putabas,
 miles, acerba furens? si fas civilibus armis
 iusque datum est ensum, propera, si bella vetari
 me pereunte putas, si Martis causa Iohannes
 civibus. haecne fides? si sic Romana recessit
 120 ex animis pietas, certe iam gentibus istis
 bella geram. noster fortis semperque fidelis
 Cusina rebus erit, gentes comitesque ducesque.
 vos ignava manus nostris discedite castris.
 vadite. iam veniat commotis Cusina cannis.
 125 noster Ifisdaias propriis cum gentibus assit
 Bezinaque et velox acies famulantis Iaudae'.

85 meritis *T*, meritus *legit Mass.* 86 quicquid furor ira *T*, quotquot furor arma *Mass.* 87 di-
 ripite *Bekk.*, diripe et *T* 88 merita *Mass.* 91 iunctis *addidi*, mediis *add. Mass. conferens Verg.*
Georg. III 154 97 exagitur *T* 98 tarsesis *T* 106 marte *T* 112 cominusque *T*
 113 agere *T* 114 constituit *T* 118 mortis *Mass.* 121 nostris *Mass.* 122. 124 cosina *T*
 126 uezinaque *T*

vix ea fatus erat: densis Maurusia signis
 agmina per latos ruperunt undique campos
 auxilio ventura ducis. tunc saevior arma
 130 corripuit Romana manus, fossasque per omnes
 ferrati micuere viri. nec torpor acerbas
 percussit mentes, aut densus terruit hostis.
 hos tamen aspectus proprii terrorque magistri
 atque monens placido sapiens Recinarius ore
 135 coeperat attonita restringere mente furores.
 deposuere minas. tristis discedit Erinys.
 paenituit furuisse viros. summittere colla
 nunc humili cum voce volunt, non gentibus acti,
 sed rerum memores. movit pietasque fidesque
 140 principis atque metus, gravitas virtusque magistri.
 et placidis revocans Recinarius agmina verbis
 praecipit alternas acies astare parumper
 pace sub ancipiti, mandatque haec verba Latinis.
 'cernite, quot gentes rerum pia iussa sequantur,
 145 et pudeat voluisse nefas. sin forte paratis
 aspera bella sequi mentemque implere malignam,
 dicite. cognoscam, quaenam suprema voluntas
 vestra manet, socios salvem, perdamne rebelles'.
 nec minus ut Caesar medio impendente tumultu
 150 Romanos potuit verbis terrere superbis,
 erubuit stupefacta phalanx, humilisque magistrum
 sic pia voce rogat. 'paucos furor impius egit
 hoc sceleris temptare genus, quos iusta nocentes
 ultio rite manet. sontes sua poena sequatur.
 155 nos humiles ductoris heri praecepta sequemur'.
 has inter voces auctores criminis insons
 turba trahit, vinctosque duci pro crimine tanto
 tradidit, et culpam devota mente piavit.
 facta quies populis. sceleris vindicta nefandi
 160 composuit mentes. ductoris maior in omnes
 hinc gentes terror. sedato milite laetus
 ingreditur fossas. devota mente fatentur
 nunc hilares socii dictis parere iubentis.
 ilicet inde iubet rauco stridentia cantu
 165 aera ciere acies. commotis litora signis
 deserit, et campis posuit sua castra Catonis.
 Syrticus at raptor munitis tuta tenebat
 castra locis. sed dura fames iam coeperat omne
 Marmaridum turbare genus. pecuaria tantum
 170 sunt epulis; nam nulla Ceres. cognovit ut ingens
 Romani ductor populi, concludere gentes
 obsidione parans, certis tunc signa diebus
 abstinuit silvisque acies exclusit iniquis.

127 densi T 130 fossasque T 135 restringere T 136 discedit T 141 ricinarius T
 158 deueta T 161 hinc scripsi, he T, fit Mazz. sedato scripsi, sed acon T, quando cum Mazz.
 164 stridente T 168 omnem T

175 iamque dies alterque dies dilatus ab armis
 arte ducis. gentes dubias se credere campis
 efficit ipsa quies. certum putat esse pavorem
 infelix Nasamon. in planis ponere terris
 castra soluta iubet. nimium iam morte propinqua
 audaces animos et saevas sumpserat iras.
 180 convocat e mediis deducens agmina fossis
 consilium ductor. stetit aggere celsior ipse.
 tunc lecti venere duces fortesque tribuni,
 atque suo veniens condensus in agmine miles
 per numeros turmasque ruit. rebusque fidelis
 185 contrahitur Massyla manus sic mista Latinis
 ceu Romana ferox. cunctos amor ipse magistri
 terribilisque metus campis occurrere iussit.
 unanimes habitus gentes discernit utrasque.
 his tunicas ferrum, his, nudis de more lacertis,
 190 purpura picta dabat vario permista colore.
 hos clipeus, hos cetra tegit. stat casside celsus
 miles et implicitae Maurus velamine pallae.
 ast alius longos removens a fronte capillos,
 missilibus nixus geminis et poplite flexo
 195 aut dura solidam defigens cuspidem terram.
 quos ductor medius dictis affatur amicis.
 'Romani comites, fessae spes unica terrae,
 certa salus Libyae vestris nunc pendet in armis.
 iam bellum finire decet duosque labores.
 200 pugnandum est'. gavisae acies gentesque Latinae
 signa movent. vox una fremit, populique ducesque
 Massylaeque manus magno cecinere fragore.
 promittunt animos, curritque per agmina laeto
 murmure cuncta sonus. non sic agitata resultant
 205 aequora venturis longe signantia ventis.
 sensit ut egregius populorum vota Iohannes,
 consilio meliore docet, quae prima salutis
 causa fuit, rebusque data est victoria summis.
 ut fremitus pressit dextraque silentia iussit,
 210 attoniti siluere viri, faciemque loquentis
 suspiciunt. animi iussis auresque parantur.
 affatur socios clara sic voce magister.
 'haec, socii, transacta dies. nec crastina pugnae
 apta datur durae, dominoque sacrata per orbem est.
 215 quare agite, o proceres, Christo famulemur ovantes.
 praesidium lacrimis humiles oremus ab illo,
 et veniet, confido, citum; gentesque malignas
 confringet virtute deus, nostrosque labores
 respiciet, nostrisque dabit nova gaudia rebus.

179 sumpserit *T* 180 agmina *Mass.*, aghimine *T* 182 lecti *scripsi*, leti *T*, laeti *Mass.*
 184 turbasque *l m.*, turmasque *2 m. T* 191 cetra tegit *Mass.*, scepra regit *T* 194 massilibus *T*
 203 letus in leto *l m. mutatum T* 205 uenturos in uenturis *l m. mutatum T*, uenturos — uentos *Mommsen*
 211 suscipiunt *T* 213 haec *T*, nec *Mass.* 214 durae *add. Bekk.*, an pia enim *praeferebat dubitans*

220 ast ubi perfectis caelestia munera sacris
 obtulerit domino venerandus rite sacerdos,
 votaue Romanus persolverit ordine miles,
 ponemus mensas. ne longe pascite campis
 quadrupedes, epulis quoniam de more receptis
 225 castra movere placet, non tristia mittere bella,
 sed tantum properare locis, ut luce sequenti
 — mox primo mundum consurgens margine Phoebus
 flammivomis continget equis — committere pugnam
 vicinis liceat ferventi caede Lataris.
 230 nec longum quassabit iter, sonipesque pedesque
 fortis erit, gentesque feras virtute necabit'.
 assurgunt clamore viri, plauduntque faventque
 exultantque animis. redeunt in castra cohortes.
 nec minus et Nasamon diversa in parte rebellis,
 235 consilium infandi faciens pro tempore belli,
 impia cognatae contraxerat agmina turbae,
 atque alias Libyam bellis quas scindere gentes
 compulerat praedonis amor sortisque nefandae
 extrema iam morte dies. Guenfeius una,
 240 aspera bella ciens, animo consulta revolvit,
 impatiens differre diu. tamen ordine primus
 Carcasan sic orsus ait. 'vicina Iohannis
 castra premunt, et saeva fames iam comprimit omnes.
 gentibus una salus celerem committere pugnam,
 245 dum solidae vires membrorum robore constant.
 nam pecudum spes sola epulis et lymphigeri amnis
 sustentat suprema viros. iam farris ab omni
 defecit Nasamone genus. memorare Lyaeum
 non opus est. iuvat unda fluens. si vincimus hostes,
 250 omnia Maurus habet, prostrato milite castra
 diripiens tot plena bonis. immota manebunt
 securo responsa mihi, quae corniger Ammon
 sorte dedit, Latias bello superare catervas'.
 'crastina festa dies populo peragenda Latino est'.
 255 excipit Autiliten. 'Romanus proelia miles
 nulla pavet solitus sacris. tunc arma movere
 nostra iube. incomptos subito rumpamus in hostes,
 dum medio calet hora die, dum cuncta sub umbris
 corpora fessa iacent nimio lassata calore.
 260 praeterea geminas tantum rescindere fossas
 est virtutis opus. duri primum ipsa Iohannis
 castra time, densasque simul fortesque cohortes
 audacesque duces collectis elige signis,

223 ne T, nae Mazz., neu Bekk. 224 receptis Mazz., reettis T 226 properare T, proplare Mommsen
 227 mox T, cum dubitans Bekk. magine T 229 lataris T, laturis legit Mazz., Latinis Bekk.
 231 nerabit T 234 massamon T 235 infandi Mazz., nephandi T 236 agmine T 239 ex-
 tremam iam morte T, extrema iam morte dubitans Mazz. conferens Verg. Aen. II 447. XI 846, extremo iam
 Marte Bekk. 242 cartasan T 246 lymphigeri scripsi, lymphiger T 247 uiris Mazz. 248 nas-
 samone T 256 solitis dubitans Bekk. 259 laxata dubitans Bekk. 260 fossa T

et Latias sic posce manus. ibi sanguine multo
 265 certandum est. reliquas acies, qua castra nefandus
 Cusina ductor habet, condensas Guarsana ducat.
 hic quoque certa manus Romani militis ardet.
 est etiam dux ipse ferox, disperdere gentes
 Romana pro parte parans, dum plaudit honorum
 270 inflatus titulis, dum dicitur esse magister,
 dum consanguineus genitus de matre Latina.
 hac sibi laude placens fortis fidusque videri
 vult inimicus atrox. alios nec nominet hostes
 his victis Nasamon. cuncti tua castra sequentur.
 275 sic dabitur nostris fortis victoria signis'.
 consilio assensere viri, gentesque nefandae
 infremuere animis, acuuntque in proelia mentes.
 condidit unda diem Oceano. nox atra secuta est.
 tunc Phoebus disiunxit equos, tunc Cynthia iunxit,
 280 dum renovat nostras vires. haec surgit ab undis,
 mergitur alter aquis. placidam per membra quietem
 accipit omne genus, dulcique impressa sopore
 cetera per campos fessis animalia membris
 somnus habebat iners, pecudes variasque volucres
 285 horribilesque feras gelidosque in litore pisces,
 cum vigil insomnem, flagrans iam Marte, Iohannes
 ducebat noctem, cautoque in pectore sollers
 volvebat magnas, dispensans ordine, curas.
 quem iuxta sapiens Recinarius horrida bella
 290 pectore pensabat placido, sensuque sagaci
 pereurrens varias relegerat in ordine causas.
 alternis animos relevabant vocibus ambo,
 mutuaque ex oculis arcebat fabula somnos.
 o quotiens habuere preces, dominumque potentem
 295 pro rerum, populi, Libyae propriaque salute
 cum lacrimis petiere diu! nec fundit inanes
 tristis uterque preces. orantes vidit ab alta
 sede pater, terrarum orbem qui fulmine terret,
 et finem imposuit tanto post bella labori.
 300 Marmaridum interea nocturnis dedita sacris
 castra fremunt, statuuntque aras, et inania poscunt
 numina. producunt pecudes altaria circum,
 et fundunt miserum rivis per prata cruorem.
 hi mactant Gurzil, multi tibi, corniger Ammon,
 305 hi Sinifere colunt, quem Mazax numine Martis
 accipit atque deum belli putat esse potentem,
 Mastiman alii. Maurorum hoc nomine gentes

265 qua Bekk., quo T 266 cosma T 269 plaudit Bekk., plaudet T 280 nostras Mass.,
 nostra T, nox atra Mommsen surget T 281 placida T 289 iusta T ricinarius T
 291 varias T, varios Mass. causas T, casus Mass. 294 quoties T habuere preces Mommsen,
 habiere pares T, abiere pares Mass. 296 fudit dubitans Mass. 297 preceps T 304 hic T
 multi scripsi, mlti T, miti legit Mass., illi Bekk. 305 hi Sinifere scripsi, hi nifere in hignifere I m. mu-
 tatum T, hignifero legit, igniferique scripsit Mass., sed cf. IV 681 quem scripsi, quae T nu-
 mine T, numina Mass. 306 petentem T 307 gentis T

Taenarium dixere Iovem, cui sanguine multo
 humani generis mactatur victima pesti.
 310 pro scelus infaustum! gemitus miserabilis, auras
 undique concutiens, clamoribus aethera pulsat.
 imprimat hic ferrum iugulis, et vocibus ipsum
 numen agit, dubiasque vocans exire per umbras
 solis iter temptare iubet. tunc more profano
 315 diripiunt pecudum fibras et fata requirunt.
 presserat ista deus, surdumque ad carmina numen
 omne fuit: nulli retulit responsa sacerdos.
 Phoebus ab interni resplendens margine caeli
 Oceani rumpebat aquas, meliorque resurgens
 320 lumine fulgentes radios tendebat in orbem
 felici nascente die. iamque ordine certo
 Christicolae veniunt populi, Romana iuventus
 magnanimique duces signis comitantibus una.
 dux ubi distensis habuit tentoria velis,
 325 visus cum primis media inter castra Iohannes.
 hic magnum statuit velans altare sacerdos,
 et solito sacris circumdedit undique peplis
 more patrum. instituuntque choros et dulcia psallunt
 carmina deflentes humili cum voce ministri.
 330 ast ubi sacrati tetigit dux limina templi
 ingrediens, gemitus populi rupere dolentes.
 lumina confundunt lacrimis. vox undique caelos
 pulsat, et infensis tot conscia pectora pugnis
 percutiunt. 'delicta patrum dimitte, rogamus,
 335 nostraque, Christe' gemunt et tensis aethera palmis
 suspiciunt, dominique sibi solacia poscunt.
 ipse inter primos, genibusque et corpore flexo,
 pro populo exorans motus pietate Iohannes
 ex oculis lacrimas fundebat fluminis instar,
 340 percutiensque suum geminato verberare pectus
 talia voce rogat. 'mundi sator, unica rerum
 vita salusque, deus, terrae, maris, aetheris auctor
 omnipotens, caelum et terram virtutibus implens
 undivagumque salum vel quidquid cingitur orbe,
 345 aëraque et taetrum populi pallentis Avernum,
 imperium tu solus habes; tibi summa potestas
 et laus et regnum magnaue potentia dextrae.
 respice iam tandem Romanos, respice, summe,
 atque pius succurre, pater, gentesque superbas
 350 frange, precor, virtute tua. dominumque potentem
 te solum agnoscant populi, dum conteris hostes
 et salvas per bella tuos. nunc sculptile damnat
 omne genus, verumque deum te, magne, fatemur'.

310 gemitus *Mass.*, geminis *T* 313 nomen *T* 316 que *add. Mass.* 325 uisa *T*
 327 solite *dubitans Bekk.* pbeplis *T* 328 salunt *T* 329 ministri *Mommsen*, magistri *T*
 334 dilicta *T* 336 suscipiunt *T* 337 gentibusque *T* 350 france *T* 352 scriptile *T*
 damnat *T*, damna *Mommsen* 353 uerumque *Mass.*, utrumque *T*

355 haec memorans terras oculorum fonte rigabat
 compulsus pietate pater, Libyaeque periculum
 mente dolens rerumque graves populique labores.
 nec minus humectans iuxta Recinarius ora
 luminibus fundebat aquas, supplexque Latinis
 360 auxilium populis vultu maerente rogabat.
 magnanimique duces humecto pectore fletus
 ad caelum misere suos fortesque tribuni,
 atque omnes pariter lacrimosa voce cohortes
 ante deum fudere preces. summusque sacerdos
 365 munera pro populis, onerans altare, Latinis
 obtulit, atque aras lacrimarum fonte rigavit.
 tunc precibus placidis patrem benedixit honorans,
 et solitas reddens Christo dedit ordine laudes.
 munus erat summi domino acceptabile caeli,
 sanctificans mundansque simul genus omne Latinum.

* * *

370 adiungens ducibus 'fortis Putzintule', dixit
 'cum numeris signisque tuis, qua Cusina fidus
 signa tenet, propera. pariter tu, Geisirith ingens,
 iunge viro socios. dignum relevare fideles.
 at tu contractis iuvenum modo, Sinduit, armis,
 375 fortis Ifisdaias ubi gentem et signa locarit,
 Romanas coniunge acies. tibi proximus ille
 Fronimuth acer erit, numerosque et signa iuvabit'.
 imperat ille viris: et iam sua quisque secutus
 signa per extensos acies construxerat agros
 380 miles, et hostiles properabant undique turmae.
 primaque Marmaridum clipeata his agmina campis
 cum magno clamore ruunt, hastasque reductis
 mittere temptantes vibrant in bella lacertis,
 385 Zabeas hic, hic Bruten erat, quos deinde secuti
 mille duces. celsum subtexens lancea caelum
 densa volat. clipeis venientia vulnera vitant.
 militis ora gemunt. inter tot tela furentum
 Romano nullum maculatum est sanguine ferrum.
 primus init Martem fortissimus ipse Iohannes
 390 hastam concutiens, mediosque irrumpit in hostes,
 et ferit adversi conto cava pectora Sasfi.
 ille cadit revolutus equo, fluviumque cruoris
 dat specus irruptum, siccasque infundit harenas.

354 haec *Mass.*, nec *T* 357 humectans *Bekk.*, humettatis *T*, humectis *Mass.* ritinarius *T*
 ora *T*, orans *Mass.* 363 fundere *T* 364 onerans *Mass.*, honorans *T* 365 optulit *T*
 369 mundasque *T* 369—370 *intercidisse versus nonnullos intellexit Bekk.* 370 adiungens *T*,
 at ...tractis *l m. T*, e quattuor litteris secunda manu in litura exaratis priores tantum duae tu dignosci possunt.
 putzintile *T* 371 qua *Bekk.*, quo *T* 374 at tu contractis *scripsi*,
 modo Sinduit *scripsi*, modos induitis *T*, modo ductus in *Mass.*, sed cf. VI 522.
 375 gentem et *Bekk.*, gentes et *T*, gentis *Mass.* 377 fronimicth *T* 380 pro-
 perabat *T* 381 clipeata his *Mommsen*, clipeatis *T*, cf. *Verg. Aen. VII 793. 794* 384 Zabeas hinc
 hinc legit *Mass.* 386 dense ualat *T* uitat *T* 390 asta *T* irrupit *T* 393 dit *T*

395 protinus Ifnaten sequitur, quem cuspide longa
 aversum post terga ferit, qua spina sedentis
 colligat incurvas nodorum robore costas.
 ossibus haerentem recipit dum fervidus hastam
 luctaturque diu tollens, venit ecce superbus
 Mirmidonis tremulumque intentat mittere telum.
 400 ille tamen rapiens morientis missile torsit,
 conixus virtute sua, mediumque per hostem
 transadigit, tetigitque novo praecordia ligno.
 arduus ingenti Tameneum perculit hasta
 et deiecit equo. Narti rapit ense sinistram
 405 cum clipeo, iugulumque premit. mucrone Samasci
 colla secat, pilo transverberat ilia Palmi.
 per faciem Calamena ferit, naresque genasque
 dentibus infractis ferro rapit. horrida quassant
 membra solum, et vasta gemuerunt arva ruina.
 410 nec procul adversum pilo ferit obvius Ancum,
 et calido figit Manti mox pectora ferro,
 Mastumaeque latus transversam compulit hastam
 per geminum virtute fremens, Salpinque supinum
 sternit humi conto. morientem desuper hostem
 415 percudit acer equo. nigro de corpore sanguis
 emicat alta petens, calidasque irrorat harenas.
 ocius Autiseran sequitur, quem cuspide fixum
 impellens deiecit humi, Caggunque Taninque
 Altifatanque necat, pectusque impressit Anesti.
 420 mucrone Autufadin iugulat, piloque superbum
 conserit Ontisiren. Canapi caput ense rotavit,
 et rigido Tubian stravit per gramina ferro.
 compulsat post terga acies Nasamonis iniqui.
 has sequitur Romanus eques fortesque tribuni
 425 armigerique duces. medius volat ipse magister.
 invadunt turbantque viri fugitiva per agros
 agmina Marmaridum, mactant sternuntque premuntque.
 hinc redit expulsus Nasamon, atque agmine facto
 Cusina qua proprias permisto milite turmas
 430 signaque fida gerit, cuneum facit. obvius ille
 ire parans dictis iuvenes affatur amicis.
 'Romani comites et gens o nostra fidelis,
 nunc fortes monstrate animos viresque fidemque.
 Laguantan sufferte minas. nec terreat hostis
 435 vos veniens. iam victor adest, en, cuncta Iohannes
 signa movens Romana simul. vos, ite per hostes.

395 auersum *Bekk.*, aduersum *T* 397 erentem recepit *T* 398 tollens *scripsi*, dolens *T*, utuens *Mass.*
 399 Myrmidonis *Mass.* 403 Tameneum *scripsi*, tamen eum *T*, tamen illum *Mass.* perculit *Mass.*,
 proculit *T* 405 samasci *T*, sumasci *legit Mass.* 406 pilo *Bekk.*, fleti *T*, tereti *Mass.* 412 ma-
 stumeque *T*, mastumoque *legit Mass.* transuersa *T* asta *T* 417 ocitius *T* 419 negat *T*
 420 autufadin 1 *m.*, autufyden 2 *m.* *T* 423 compulsat *dubitans Mass.*, compulsi *T*, compulsa it *Bekk.*
 424 hanc *dubitans Bekk.* 425 ualat *T* 428 fatto *T* 429 cosma *T* 431 dictis *Mass.*, ductis *T*
 433 fidemque *Bekk.*, fidem *T*, secundas *Mass.* conferens *Verg. Aen. II 617* 434 languatan *T* 435 en *Momm-*
sen, et T

cum veniet, laudet fortes rebusque fideles.
 nota viri virtus. oculis placuisse magistri
 laus vobis o quanta, viri! sic Cusina mentes
 440 incendens dubias socios ad bella coëgit,
 irarumque simul per cunctos semina fudit.
 moti animi pro laude viris. fortissima campis
 irrupit Romana manus mistusque Latinis
 445 Maurus eques, densosque volat dux ipse per hostes
 militibus medius fervens, fortesque tribuni
 arma Latina ferunt. Nasamonum morte catervas
 excipiunt, hastasque parant, et spicula tendunt.
 aspera tunc primis miscentur proelia turmis.
 450 it clamor caelo, pulvis simul aethera complet
 obscurans cum sole diem. subtexitur aër
 missilibus densis, nervoque volatile ferrum
 spargitur, et crebris discurrit lancea nimbis.
 corpora pars, pars arva capit. feriuntque caduntque
 hinc atque hinc gentes. magna virtute premebant
 455 Marmarides. sed spes venientis fida magistri
 sola ducem comitesque simul populosque levavit.
 ductor ut agnovit fama volitante Iohannes,
 Cusina quod fidus camporum in parte prematur
 Marte gravi, validoque armorum pondere nutet,
 460 talibus ipse suos verbis accendit in hostes.
 'Romanum imperium, gentes quascunque fideles
 subiectasque videt, cives putat esse Latinos.
 hac pietate placens totum sibi subdidit orbem,
 dum relevat virtute humiles humilatque rebelles.
 465 Cusina bella gerit, nostris fidissimus armis,
 Marte sub ancipiti. quem si non laeserit hostis,
 nomen erit nostrae mansurum in saecula fama.
 cernatur Romana fides virtusque laborque.
 eia agite, o iuvenes, tanto in discrimine Martis
 470 auxilio relevate virum, gentesque superbas
 deicite et vestros, socii, salvate clientes'.
 sic ait, et motis ruperunt agmina signis.
 terga dabat iam fida manus Maurusia campis.
 Laguantan iam victor erat. Putzintulus una
 475 Cusinaque et victis cedebat Geisirith armis.
 respiciunt subito venientis signa Iohannis,
 percipiuntque animos, et mollia colla retorquent
 alipedum celeres: pugnam virtute reposcunt.
 acer in adversos fervens Putzintulus hostes
 480 ante volat rupitque prior. tunc sternit Imastan
 vulnere confossum valido, fortemque Nifaten
 ense ferit, nigrique secat fera colla Mamonis.

437 cum Bekk., dum T 439 quanti T 442 viri Mass. 446 nasamonum T morte T,
 Marte dubitans Bekk. 448 miscetur T 449 pulvis scripsi, yubillis T, iubillis Mass. simul Mass.,
 semel T 453 arma T, arma dubitans Mass. 462 latinis T 463 hoc T 465 fidissimis T
 471 deicite T 474 languantian T 479 putzintulus T 480 rumpitque Mommsen

dividit adversi ferro caput obvius Irti,
 sanguis et immisto perfundit membra cerebro.
 485 proximus infensi veniens per guttur Amanti
 transadigit validum letali vulnere telum.
 vocis iter clausit. fluitans cruor inde per ora
 per geminumque micat subducta cuspidē vulnus.
 hunc procul ardentem media inter tela suorum
 490 Ifuracum videre duces. tunc agmine facto
 adversum pariter ferrum tot milia torquent
 quisque suum. clipeo venientes suscipit hastas.
 vulnera nulla pavens lorica tempserat ille,
 confisus virtute sua dum lancea circum
 495 densa volat, dirum sentit sub pectore ferrum
 dux, heu, magnanimus. nec fractus vulnere tanto
 sic socios hortatur ovans. victoria, cives,
 vestra manet. pugnate, viri, gentesque nefandas
 inferiis mandate meis. si vincitis hostes,
 500 dum video, dum vivo, magis gaudensque per umbras
 Laguantan gentes propriis aptabo triumphis.
 at vos incolumes uno minus ardua celsis
 excipiet portis summo Carthago triumpho.
 talia dicentem comites iam vulnere fessum
 505 suscipiunt, hilaremque animis in castra reponunt.
 hic socius Deciis infernas ibat ad umbras
 felix morte sua. nomen post bella beatum
 semper erit, semperque manet memorabile caelo.
 dum fera bella legent aevo veniente minores.
 510 at Romana manus iussu ducis horrida turbans
 agmina per cunctos fertur, cornuque reflexo
 stridula raucisonis compellit spicula nervis,
 condensos veluti fundunt cava nubila nimbos.
 grandinis et latos destringunt culta per agros:
 515 sternitur alta seges, viridis nec pampinus uvas
 vindicat ipse suas, arbor nec densior ulla
 defendit teneros foliorum tegmine ramos.
 horrida tum nervis volitans pulsatur arundo,
 vulnera certa ferens. nullum sine sanguine telum
 520 corrui, aut campo volucres cecidere sagittae.
 nunc fortis sonipes, densus nunc sternitur hostis.
 omne rubet tepidum Massylo sanguine ferrum.
 succedit pilata manus, cunctosque per agros
 corpora felici sternebant caede tribuni.
 525 militis arma calent. nullum est sine sanguine Mauro
 Romani ferrum populi. dolor excutit iras.
 quis tot acerba ducum dederant quae fuera campis,

486 transadigit *T* 491 adversum *Mommsen*, auersum *T* 493 lorica *T* 499 si *Bekk.*,
 sic *T* 501 languatan *T* attabo *T* 507 morte *Mazz.*, marte *T* 508 manet *T*, ma-
 nens *Mazz.* celum *T* 513 nubila *Mazz.*, nebula *T* 514 destringunt *scripsi*, dstringunt *T*,
cf. III 256 516 albor *T* 517 defundit *T* aliorum *T* 525 cadent *T* mauri *T*
 526 excutit *T*, excitat *Mazz.*

quis varias mortes aut dictis explicet hostes
 prostratos captosque ferens, quosque ipse magister
 530 deiecit virtute viros? sine nomine plebes
 Marmaridae periere simul. sed carmine paucos
 e multis signabo meo, quos fama priores
 attulit ad cunctas volitans ex hostibus aures.
 armipotens, hostes cernens obstare, Iohannes
 535 irruit in densas acies, turmasque rebelles
 letifero mucrone secat, cen messor acuta
 falce metit segetes maturo tempore sollers;
 et modo cum teneris culmos compressat aristis
 laeva manus, nunc dextra secat, nunc fune tenaci
 540 colligat innumeros gaudens per rura maniplos.
 Syrticus Alfilimas ductoris vulnere victus
 corruit, execto fusus per gramina collo.
 tunc Alacanza ruit magnum pinnatus in hostem
 missile vibrato, conturbans calce frequenti
 545 celsum cornipedem. sed nil conterritus ille
 amputat ense caput. truncum videre cadentem
 lumina fessa suum. morientis lingua loquelam
 rumpere non potuit, sonuit tamen. inde furentem
 deicit Espotredan Tamatoniumque, Iugurtam
 550 congressus virtute premit, Tursumque trucidat.
 Audilimanis equum retro ferit: horrida nervos
 ossaque dura pedum secuerunt vulnera ferri.
 volvitur in tergum sonipes, nec corpore toto.
 nam celsos necdum terrae submiserat armos.
 555 fortis adhuc rectaque ferus cervice laborat.
 surgere pertemptans dominum deturbat harenae.
 vulnera congeminans victor per membra Iohannes
 venit in obnixum stricto mucrone verendus,
 en tumidum! frontemque quatit. tunc aspera ferrum
 560 sanguine confuso commiscuit ossa cerebro.
 hastam deinde tenens campo volat. horrida Flacci
 perfodit hic minitans transacto pectora pilo
 tergaque dura viri. sanguis per vulnus utrumque
 emicat, et calidae perfundit gramina terrae.
 565 celsior adversi conto fodit ardua membra
 Cernisati, trepidique celer praecordia Derci.
 tunc mucrone latus Grachi ferit, inde Minisae
 colla metit, saevumque secat per tempora Cutin.
 viventem Camalum pressit. rapit ipse capillis
 570 captivumque trahit, propriis quem deinde ministris
 tradidit, atque alias sequitur per devia turmas.
 Labbas infenso torquens hastile lacerto

529 feros *Mass.* 532 et *T* 533 cunctas *scripsi*, *cautas T* 534 ostare *iohannis T*
 549 deiecit *T* Espotredan *Bekk.*, *esputerdan T* Iugurtham *Mass.* 551 neruo *T* 554 nec-
 dum *T*, nondum *legit Mass.* 562 pectora *Bekk.*, *pectore T* 565 fodit *Bekk.*, *fudit T*, *ferit Mass.*
 566 Cernisati *Mass.*, *cernis ait T* 567 Gracchi *Bekk.* 568 metit *Mass.*, *mouet T* tempora *Mass.*,
 timpa *T* 569 camulum *T* 570 catiumque *T* 571 tradit *T* 572 labbas *T*, *forsitan Zabeas, cf. 384*

nisus magnanimum telo temptare magistrum ;
 sed postquam vires veniens persensit iniquas ,
 575 infelix veniam submissa voce rogabat.
 'ossa per Euanthis digno bene compta sepulero ,
 quae talem genuere virum , per maxima Petri
 facta futura tui , cuius iam fama per hostes
 tanta volat gentesque feras et regna fatigat ,
 580 perque tuae virtutis opus , quo victus Ilagnas ,
 huic animae concede , precor , post crimina vitam ,
 meque tuis , victor , serva post bella triumphis .
 nam tali servire iuvat' . qua voce reflexus
 vulnera continuit . velox tamen illigat ambos
 585 post tergum implicitos mordaci fune lacertos .
 mitis in immitem Recinarius irruit Vrtanc
 perque viri pectus rigidam celer impulit hastam .
 corruit ante pedes , belli pars magna nefandi ,
 magnanimus iuvenis nunquam placabilis Vrtanc ,
 590 atque solum diro foedavit sanguine . Meilan
 deinde petit validum , valida quem cuspide victor
 deicit impulsum tepidaeque infigit harenae .
 fulmineo caput ense metens detruncat Alantas ,
 et nigrum Sacoma ferit per prata cadentem .
 595 horruit acer equus , mollemque obtrivit harenam
 ungula pressa metu voluitque in terga redire .
 sed levis excusso Recinarius alta flagello
 ilia concutiens latis pavidum impulit ire
 cornipedem campis . vi postquam corpus ademptum
 600 transiit impulsus sonipes , tunc Marte secundo
 funera convolvens et telis Syrtica miscens
 agmina per latos volitabat fervidus agros .
 tunc celere prosternit Afun fortemque Nicandrum ,
 asperaque infixo geminavit vulnera Sucro .
 605 inde necat Tanadum , fortemque sternit Erancun .
 ense ferit Tinudum , piloque infigit Enipten .
 Bulmitzis Tumudan conto premit , inde Licurdan
 fortis agit campis . telum per terga rebellis ,
 per fibras pariter discurrens pectora rupit .
 610 celsus equo fidens fertur super agmina Succur .
 hunc Solumuth sequitur . quem cum non prendere posset ,
 fraxineam torquens per campos eminus hastam
 alipedis valido transverberat ilia ferro .
 vulnere quo victus sonipes gravitate ruinae
 615 confregit dominum . belli sine vulnere Succur
 infelicem animam Stygias transmisit ad umbras .

576 Euanthis vel Euanthi *maluit Mass.* digna T 579 ferax T 580 ilagnas T 582 uir-
 tos T triumphos T 586 in nimitem ricinarius T 589 magnanimi T 591 ualidum *addidi*
 quem *Mass.*, quae T 592 deiecit T 593 alantas T, Alantae vel Alantan *malim* 595 molem-
 que T 596 ungula *Mommsen*, uincula T metu T, uetant *Mass.* uoluitque *Mass.*, uoluntque T
 599 ni *Mommsen*, ut T, at *Bekk.* 605 sternit T, insternit *Mass.* 607 coto T 611 hunc *Mass.*,
 huc T Solumuth *scripsi*, solumur T, sulamur *legit Mass.* cum *Bekk.*, dum T

non illum salvavit equus levitate per hostes,
quo sibi fesus erat, nec fractum conscia virtus
eripuit fatis aut sacro nomine Gurzil.

620 armiger ense caput ductoris nomine Varti
amputat ex humeris, palineque astit enerdi
mee Tiluzant Dorotis ferro necat
execuit

625 cornipedem Anzatal tum currens Fastita fixit
missile contorto. fugit ilico mille per hostes,
permistusque suis

Carcasan, tanta concussus caede suorum,
per medios hostes ductoris signa retorsit,
milia multa trahens. venientem vidit
630 heros magnanimus. felicia tela Iohannis
armigeri rapit ipse manu, piloque superbus
irruit, adversumque petit per vulnera pectus
et ferit intrepidus. sanguis per tela cucurrit
vulnere summa fluens, vestesque aspergit heriles.
635 extemplo turbatae acies pereunte tyranno
Marmaridum petiere fugam. iam nullus in hostem
contorsit telum, sed laxis fertur habenis
currere compulsus sonipes. nec fidere castris
iam potuit Nasamon. latos moriturus in agros
640 currit eques mistusque pedes. Romana sequuntur
signa ducesque simul, numeri fortesque tribuni.
et laetus pariter felici Marte Iohannes
ante volat densas sternens per prata catervas.
planus erat campus, liber quo currere posset
645 miles et infensas telis effundere turmas.
invadunt, mactantque viri gentilia passim
corpora Marmaridum. poenas dat victus Ilaguas
Ifuracumque acies et mixto Naffure Frexes
dant animas gladiis. Romani militis ira

650 ey

p

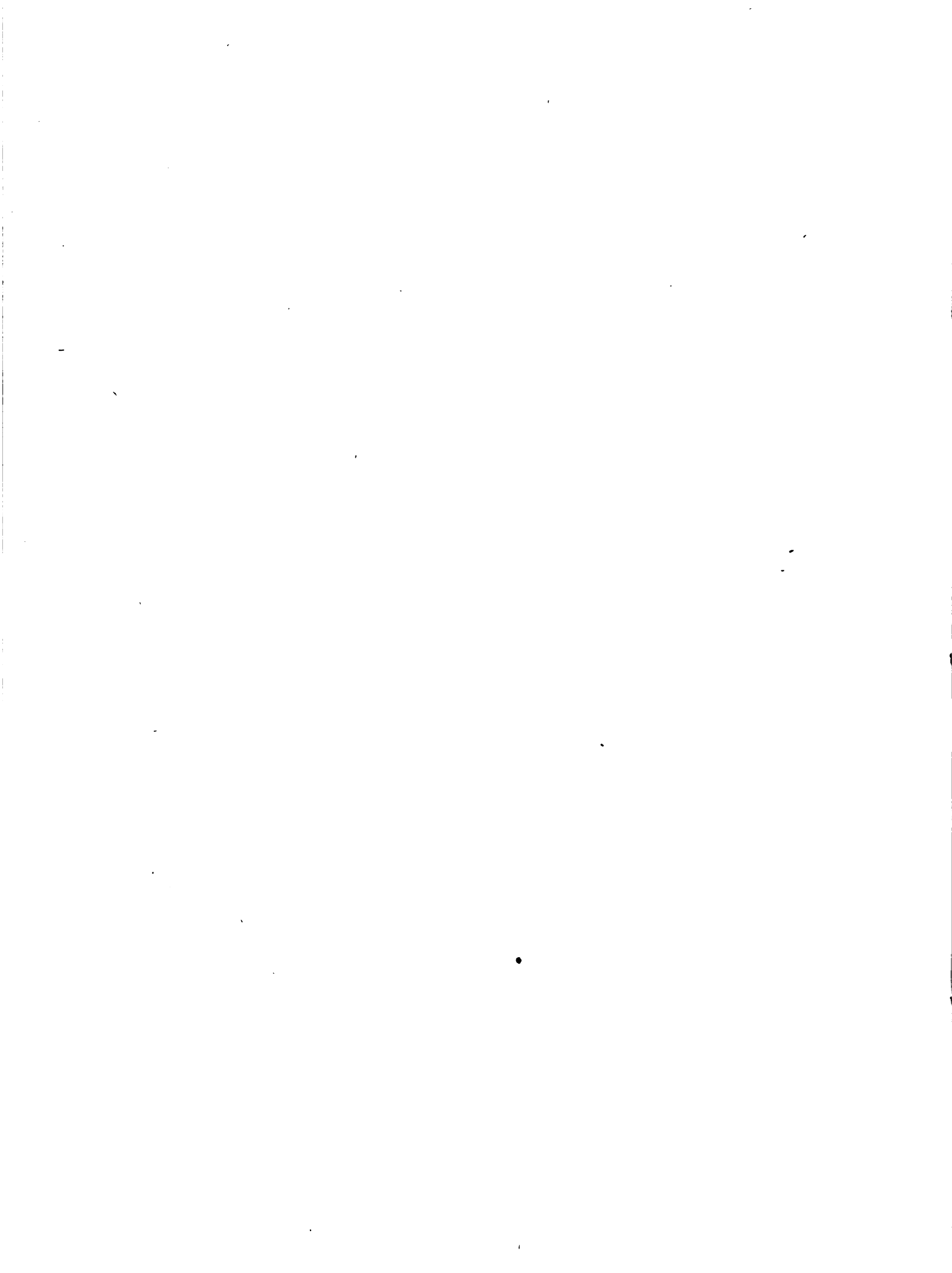
l

condun

655 per ramosque sedent. ibi fervidus in
ceu venator, aves visco qui fallit et arte.
sanguinis ex omni fluitantes arbore rivi

* * *

618 fixus T 621 palineque T, Plulinaeque legit Mass., qui Plulinaeque et Enerdi pro nominibus Mauricis, Astit et Mee pro nominibus Romanis accepit 622 dorozis T 627 cartasan T 630 iohannis T, Iohannes Mass., sed cf. 620. VI 650 632 pectus add. Mass. 635 extemplo T 636 Marmaridum scripsi, marmaridem T, Marmaridae Mass. 640 Romana sequuntur Bekk., romanus equester T
642 latus T 645 infensas T effundere T, confundere malim 648 Naffure addidi, cf. III 187.
189. VII 384

CORIPPI
IN LAVDEM
IUSTINI AVGVSTI MINORIS
LIBRI IV.

[Periochae
praefationi praemissae.]

I Praefatio, in qua poëta Iustini imperatoris laudes exequitur.

II Dum Auares vel gentes alias subditas Iustino commemorat, ad eius laudem refertur edomita ferocitas barbarorum.

III Iustinum Sophiamque dicit dignos imperio, a quibus subiectae gentes foedus pacis expostulant.

IV Propitiari sibi vates principem deprecatur, ut fessum senio et calamitatibus implicatum praestánti regat pietatis intuitu.

In libro primo continentur haec.

III Commemoratur auctor eos, quorum exhortatione carmen hoc in laudem Iustini conscripserit.

I pota *M* II Auares *Ruis*, auares *M* subdita *M* edomita *Ruis*, et domita *M* barbarorum *M* IV bates *M* praesenti *Barth Adv. XV 3 p. 1216* verba regat pietatis intuitu non ad periocham praefationis pertinere, sed in fine periochae capituli secundi libri primi sic fere posita fuisse suspicatur *Mommsen*: [Poëta Sapienciam inuocat, ut se] regat pietatis intuitu.

in libro primo continentur haec addidi III commemoratur auctor *Ruis*, commemoraretur *M* exhortatione *M*

[Periochae
margini adscriptae.]

II (praef. 4) Auares vel gentes alias Iustino subditas dicit.

III (praef. 19) Iustinum Sophiamque dignos esse describit imperio.

IV (praef. 35) Propitiari sibi poëta principem deprecatur.

In laudem Anastasii quaestoris elocutio trepicis.

I (I 1) Praelocutio poëtae de sui carminis opere.

II (I 8) Inuocatio poëtae Sapienciam deprecantis.

III (I 15) Commemorantur exhortatores huius carminis.

III *Ruis*, II *M* describit *M* trepicis *M*, tropicis (scil. uersibus) *Fogg.*, ex hoc uerbo corrupto inscriptionem mansisse suspicor, quam *Rioinus* panegyrico in laudem Anastasii praefixit: Protrepticum numerus I deest numerus II ad dedicationis uersum 33 aberravit III commemoratur *M* exhortatores *M*

IV Iustiniani obitum artificiose poëta introducit, ut ex consulto senatus Iustinum avunculo condignis laudibus

V Vbi conlacrimans Iustinus et de morte Iustiniani sollicitus, dum sopor oculis inrepsisset, per quietem vidit sanctam Mariam virginem imperium sibi decedentis avunculi subrogare.

VI De Iustini aedibus Calinici concitatis impulsu, ut aditus daretur senatui imperatorem Iustinum eligere, et custodis ad strepitum cum indignatione responsis.

VII Descriptio domus Iustini, quam pretiosa visu et operoso fuerit labore constructa.

XVI Refert, quod universum vulgus fama commoverit, ut ad honorem Iustini quam propere convenirent.

XVII Quid circus vel eius apparatus significent, hic poëta admirabili ratione complectitur.

XVIII Dicit hic, quis primum quadrigas iunxerit, et quod vana superstitio paganorum deum solem putaverit. qui tamen honor solis postea Romanis delatus est.

IV consultu *M* commendatum successisse doceat *post* laudibus *add. Barth XXV 3 p. 1216* V conlacrimas *M* inrepsisset *M* subrogari *M* VI Calinici *Ruis*, cali nihl *M* VII *Bekk.*, VI *M* pretiosa *M*, speciosa *Vonck Lect. 125* lauore *M*
XVI Refert quod uniuersum vulgus fama commoue *add. Mommsen, in codice verba* rit, ut ad onorem Iustini quam propere conuenirent *perperam periochae capitis VII adiunguntur* XVII *Bekk.*, VII *M* admirabili *M* conlectitur *M* XVIII *Bekk.*, VIII *M* quis *scripsi*. qui *M* quod una supprestitio *M* onor *M*

VI (I 68) De Iustini aedibus Calinici concitatis impulsu et custodis ad strepitum cum indignatione responsis.

VII (I 97) Descriptio domus Iustini.

VIII (I 115) De conventu et persuasione patrum pro Iustini regimine.

IX (I 154) De renuntiatione Iustini summam imperii renuentis.

X (I 173) De precibus a senatu pro imperio Iustini rursus oblatis.

XI (I 197) Felix auspiciu ex gallo- rum cantu Iustino Sophiaeque conicitur.

XII (I 202) De excubiis et sollicitudine domus regiae.

XIII (I 226) Quibus exequiis Iustinianus post mortem fuerit honoratus.

XIV (I 248) De affectu Iustini erga corpus avunculi.

XV (I 272) Sophia luctum flentis viri congeminat.

XVI (I 294) Refert, quod universum vulgus pro Iustini honore fama commoverit.

XVII (I 314) Quid circus vel eius apparatus significet, mirabiliter disserit.

XVIII (I 334) Dicit hic, quis primum quadrigas iunxerit.

VI cum indignatione *scripsi*, indignatione *M*, indignantis *Ruis* XI Iustini *M* XV soflam *M*
XVII dixit *M* XVIII iunxerit *M*

XIX Amore Iustiniani populus incitatus Iustinum heredem regni favore laudis exequitur.

XIX (I 345) Amore Iustiniani pro honore Iustini populus incitatur.

In libro secundo continentur haec.

I De conventu et intentione populi cerne Iustinum principem cupientis.

II Non prius Iustinus Sophiae regalia signa sumpserunt, nisi pia tura sanctis offerentes altaribus submissis precibus dominum exorarent.

III De apparatu vestium Augustarum vel reliquis ornamentis, quibus ad percipiendum regnum Iustinus emicuit.

IV Iuxta priorum ritum quattuor iuvenum manibus in clipeum Iustinus ad regnandum adtollitur.

V A Iohanne pontifice Iustinus sacro diademate coronatus imperator efficitur, et senatorum vel totius populi vocibus, cum Sophia pariter, laudibus efferuntur.

VI Quibus verbis Iustinus senatum est adlocutus, postquam solium conscendit imperii.

VII Iustinus, magno stipante senatu, in publicum res, populum de emendatione operum ac futuris donis adloquitur.

VIII Iustiniani imperatoris syngrapha creditores Iustini vultibus cum lacrimis praesentant. quibus ille miseratus debitum persolvit avunculi, atque multos criminibus implicatos a carcerali iubet custodia relaxari.

I (II 1) De conventu et intentione populi pro regno Iustini. — Non prius Iustinus Sophiae sumpserunt imperium, nisi dominum devotis precibus exorarent. — Oratio Iustini pro adsumptis honoribus.

II (II 47) Deprecatio eiusdem Iustini coniugis, quam coram Christi genetrice effundere poeta decenter enarrat.

III (II 84) De apparatu vestium Augustarum.

IV (II 137) Iuxta priorum ritum Iustinus in regnum adtollitur.

V (II 159) A Iohanne pontifice Iustinus imperio consecratur.

VI (II 175) Quibus verbis post acceptum imperium senatum Iustinus est adlocutus.

VII (II 278) Iustinus populum de emendatione operum adloquitur.

VIII (II 331) Enarratio Iustini in favorem populi.

IX (II 361).

XIX *Bekk.*, IX *M* heredem *Ruis*, crolem *M*
II sumserunt *M*, ut solet offerentis *M* summissis *M* III a gustarum *M*, ut fere solet IV iuxta *M* priorum *Barth XXV 3 p. 1217*, primorum *M*
V a Iohanne *M* VI ueris *M* adloquutus *M*
VII in publicum res *M*, in publicam rem *Ruis*, sed in publicum procedit *requiritur*, in publicum uersus *Mommsen* operum *Ruis*, eorum *M*, morum *requirit Barth XXV 3 p. 1217* VIII inperatoris singraua *M* deuitum *M*

I de *add. Ruis* non *Ruis*, en *M* ni *scripsi*, iam *M*, quam *Ruis* deuotis precibus *scripsi*, uob precibus *M*, uotis precibusque *Ruis* adsumtis *M*
II *addidit Ruis* IV iuxta *M* VI accepti *M* senatus *M* VII alloquitur *M* VIII favore *M*

In libro tertio continentur haec.

I More patrum Iustinus funus decedentis avunculi regiis opibus exornat, chorique ministerio supremum honorem celebrans corpus eius aureae tradidit sepulturae.

II Post luctum populus pristina laetitia iucundatur, honoris frondibus aedium postes exornat comitique limina, et in laudem Iustini Sophiaeque multiplici clamore persultat.

III Egregios apparatus imperialis convivii poeta describit, et in magno deliciarum luxu sobrietatem et temperiem Iustini, conlaudatque avunculi recordationem, nec inter epulas dilectione solita patitur oblivisci.

IV De consummatione convivii et pro re publica curis regiae sollicitudinis atque poetae precibus pro sui carminis perfectione Sapientiam inplorantis.

V Exornatur Augusta domus regentis imperio, et accitis proceribus omnis ordo palatinus per officium cultumque disponitur urbis, Romanaque potentia cunctis praeminere gentibus praedicatur.

In libro quarto continentur haec.

I regis *M* coris quem ministerio *M* II prestina *M* quomitque *M* III egregius *M* conubii poeta describit *M* oblibisci *M* IV conubii *M* curis *Barth XXV 3 p. 1217*, curas *M* adque *M*, ut fere solet perfectionem *M* V exornatus *M* imperio *M*, imperium *Ruiz* accitis *scripsi*, actis *M*, coactis *Ruiz*, cf. *III 158* disponit *M* premineri *M* in libro quarto continentur haec *addidi*

I (III 1) More patrum Iustinus exornat funus decedentis avunculi.

II (III 62) Post luctum populus pristina laetitia iucundatur.

III (III 85) Egregii apparatus imperialis convivii referuntur.

IV (III 134) De consummatione convivii.

V (III 151) Exornatur Augusta domus regentis imperio.

VI (III 191) Pulchritudo palatii Constantinopolitani laudatur.

VII (III 231) Legatos Avarum sibi Iustinus imperat praesentari.

I (IV 1) De expectatione et opere, ubi Iustini muneri populi praeparantur.

II (IV 90) De consulatu Iustini, in quo primum senatores ditati sunt.

III (IV 206) De multitudine populi adventum principis expectantis.

IV (IV 264) Sanctae Sophiae basilicam opere mirifico praedicat instauratam.

V (IV 326) De Iustini in arcem consensu.

I abunculi *M* II *addidit Ruiz* populi *M* iucundatur *M*, et iucunditas *Ruiz* III conubii *M* IV conubii *M* V exornantur *M* imperio *scripsi*, imperium *M* VI pulchritudo *M*, ut solet VII aurum *M* inperat *M*

I muneri *scripsi*, munere *M* praeparatur *M* II consulatu *M* quo *Ruiz*, quorum *M* dictati *M* IV instaurat *M* V arce consensibus *M*

PRAEFATIO.

deus omnia regna
sub pedibus dedit esse tuis, regesque superbos
subdidit, hostilesque manus decrescere fecit.
illa colubrimodis Avarum gens dura capillis,
5 horribilis visu crudisque asperrima bellis,
imperio subiecta tuo, servire parata,
in media supplex defusis crinibus aula
exorat pacem, nec fidere milibus audet
tot numerosa suis, Romana lacessere signa.
10 quis totiens victos numeret per proelia Francos
edomitosque Getas? captos stratosque tyrannos?
Langobardorum populos Gipedumque feroces,
mutua per latos inter se vulnera campos
miscentes feritate sua, cum milite tuto
15 alternas gentes domini fortuna necaret?
pars inimicorum cecidit tum magna tuorum
perfidia punita sua. nunc Marte peracto
victores victique simul famulantur in aula.
solum excellentem conscendere iussit in arcem
20 te pater omnipotens, summaque in sede locavit.
mater consilii placidis Vigilantia vestris
semper inest oculis, quamque omni pectore gestas,
alma Augusta, tui consors Sapientia regni.
tu quoque, Iustitiae nomen de nomine sumens,
25 frena regendorum retines firmissima regum.
nominibus tribus his regitur quodcumque movetur.
certatim gentes Romana ad foedera currunt:
principe pro iusto Romanum nomen amatur,
subque pio domino cuncti bene vivere quaerunt.
30 ille etiam, solis qui se subiactat amicam,

2 sub pedibus dedit esse tuis *Ruiz*, sub sedibus dedit esse tuis *M*, sub sedes dedit esse tuas *Barth XXV 6 p. 1223* superuos *M*, sic fere semper, sed corr. plerumque 2 m. 4 dura *M*, dira *Barth XXV 6 p. 1223*
5 orribilis *M* belli *M* 9 tot *Ruiz*, to o *M* lacessere *M* 10 quis *Barth XVI 33 p. 856*,
qui *M*, quae *Ruiz* 11 edomitusque *M* 13 muta *M* 14 quum *M*, ut solet 16 pras *M*
tum *Barth XXV 6 p. 1224*, quum *M* 17 ponita *M* 18 simul add. *Baehrens Mus. Rhen. XXVII 224*,
sacra add. *Dempst.*, una add. *Caes. Baronius et Putschius teste Barthio XXV 6 p. 1224*, tua add. *dubitans Ritt.*
20 sed loca uit *M* 23 consorsapientia *M* 25 retineus *M* 26 numinibus *Ritt.* 28 iusto
Romanum *Ruiz*, iustorum manum *M*

ardua suspiciens minuentis cornua lunae,
 noctivagosque colens astrorum consulit ignes,
 urguetur terrore tuo, properatque superbum
 inclinare caput subiectaque ponere colla.
 35 quid Libycas gentes, quid Syrtica proelia dicam
 iam libris completa meis? maiora canendi
 tempus adest. senio dextram, pie, porrige fesso.
 tu mihi materiam dicendi carminis aptam,
 ingenium studiumque dabis. cui vincere fas est
 40 indomitas gentes et barbara subdere regna,
 vince meae saevam fortunae, deprecor, iram.
 vincere fortunam plus est quam vincere bella.
 nudatus propriis et plurima vulnera passus
 ad medicum veni, precibus pia pectora pulsans,
 45 ad medicum, verbo pestem qui submovet uno
 et sine composito medicamine vulnera curat.
 huic ego sananti, si qua est fiducia servis,
 grates semper ago, et pro munere carmina porto.

PANEGYRICVM

IN LAVDEM

ANASTASII QVAESTORIS ET MAGISTRI.

Inmensam silvam laudum, vir iuste, tuarum
 aspiciens celsos nitor contingere ramos
 grandiaque a summis decerpere poma racemis.
 sed parvus maiora peto, nec prendere possum
 5 mensuram transfusa meam, longeque remota
 suspicio mirorque videns, et brachia tendo
 ingenii studiique mei. stat fertilis arbor
 sacrorum in medio nemorum, pulcherrima visu,
 per mundi spatium ramos quae tendit opacos,
 10 fructibus omnigenis etiam sine tempore plena
 et nova maturis admiscens germina pomis,
 cuius apex summi contingit sidera caeli,
 et radix de fonte bibit, sacrisque fluentis
 expandit satiata comas, et nubila supra est.

31 suscipiens *M* 33 terrore *Ruiz*, terre *M* 37 pie plorrige *M* 38 mici *M* 40 baruara *M*
 42 qua *M* uella *M* 43 vulnera plurima legit *Ruiz* 44 uenio *Barth XXV 6 p. 1224* 45 uerbo
 pestem qui *Ruiz*, ueruo petens quis *M* summoet *M* 47 sanantis *M* seruis *M*, uerbis *Haupt*
Opusc. III 626 48 agam *Barth XXV 6 p. 1225* porto *M*, posco legit *Ruiz*, pascam *Barth*

EXPLICIT FELICITER ITEM PANIGIBICVM EIVSDEM IN LAVDEM ANASTASII QVAESTORIS ET MAGISTRI *M*, Panegyricus
 in laudem Anastasii quaestoris et magistri *Dempst.*, Protrepticum i. l. A. q. e. m. *Riv.*, Dedicatio *Bekk.*, sed
 iam *Fogg. commendari, non dedicari Anastasio libros insequentes recte intellexit* 6 bracia *M*, ut solet
 8 pulcherrima *M*, ut solet 12 contigit *M* 13 uibit *M*

15 arboris et fontis, si fas componere magnis
 parva datur, iustas videor posuisse figuras.
 sin aliter videar, veniam petit, optime quaestor,
 simplicitas ignara mali. tu fertilis arbor
 Augusto de fonte bibens. fons maximus aulae est
 20 communis benefactor herus, fons omnia ditans,
 qui tua per latas eduxit brachia terras
 et populos vestra requiescere fecit in umbra.
 hoc, mihi da, de fonte bibam. tu pabula praebes,
 fons mihi dulcis aquas. haec inter amoena libenter
 25 nutriar, et vestra satiatu protegar umbra,
 summe magistrorum, procerum decus, arbiter orbis,
 principis auspicio leges et iura gubernans,
 iustitiae vindex, inopum pater, omnia curans
 iudiciis relevare piis, quia munera temnis,
 30 spernis avaritiam, fulvum quod respuit aurum,
 quaestor Anastasi, quem Christi munere fidum
 cognovit princeps geminoque ornavit honore.
 felix est totus Iustino principe mundus,
 felix haec aetas, in qua Sapientia regnat,
 35 felices populi te iudice, quos facis ipse
 sub dominis gaudere piis. generaliter orbi
 quamquam provideas, miseri specialiter Afri
 in te oculos atque ora ferunt. agit Africa grates,
 et vestram iam sentit opem, gaudetque, quod ampla
 40 semper Anastasii referunt solacia cives.
 me quoque gaudentem, quaestorum maxime, redde.
 quod labor indulsit, quod fessis provida Musis
 alma per insomnes meruit vigilantia noctes,
 hi sacri monstrant apices. lege, summe magister,
 45 et causam defende meam. tibi sanctio vestrum
 commendat famulum. vestro de fonte creatur
 rivulus iste meus, sub cuius nomine gesto
 principis officium. fessae miserere senectae,
 vulneribusque meis solita pietate medere,
 50 ut grates tibi laetus agam, sacrosque triumphos
 principis invicti felici carmine dicam.

17 obtime *M* 20 erus *M* 23 voci pabula 3 *m.* *M* poccula *super*scripsit praebes *scripsi*,
 preuens *M*, praebe *Putsch*, praebes *Barth XXI 2 p. 1015* 26 aruiter *M* 27 guuernans *M*
 30 quod *M*, quia *legit Ruiz* 31 anastasi *M* 32 ornabit *M* 44 hii *M* 45 tui *M*
 46 commendat *M*, ut *solet* 47 rivulus stemeus *M* EXPLICIT PANIGIRICVM IN LAVDEM ANASTASII.
 INCIPIT LIBER PRIMVS CORIPPI AFRICANI GRAMATICI EDITVS IN LAVDEM IVSTINI AGVSTI MINORIS *M*

LIBER PRIMVS.

Imperii culmen rerum non motibus ullis,
 non armis sumptum, non ambitione potitum
 auspicio meliore cano. licet omnia nullus
 inclita gestorum valeat monumenta piorum
 5 ordinibus numerare suis, tamen utile servis
 esse reor mentem dominis aptare fidelem
 officio quocumque datur. praecommodo linguam:
 vos, divae, date verba, et quae Vigilantia mater
 et quae summa regens Sapientia protegis orbem.
 10 vos mihi pro cunctis dicenda ad carmina Musis
 sufficitis, vos quaeque latent arcana monetis.
 tuque dei genetrix sanctam mihi porrige dextram
 et fer opem, quaeso. magni mihi causa laboris
 surgit, et invalidos ad pondera tendo lacertos.
 15 urguet amans dominos carmenque inpellit adire
 quaestor Anastasius, sancti pars magna senatus,
 compositor morum, iuris legumque sacerdos:
 et Thomas, Libyae nutantis destina terrae,
 qui lapsam statuit, vitae spem reddidit Afris.
 20 pacem composuit, bellum sine milite pressit,
 vicit consiliis, quos nullus vicerat armis;
 nec non magnanimus, meritis et nomine Magnus,
 mente placens dominis, sacris rationibus aptus.
 rectorum Latii discussor providus orbis:
 25 successorque boni redivivaque gloria Petri
 hinc Theodorus adest, patria gravitate magister:
 hinc secreta sacrae tractans Demetrius aulae

* * *

humentes oculos pressit sopor. haut sine summi
 numinis auspicio reor hanc venisse quietem.
 30 signa futurorum sopor ostentare bonorum
 venerat ille viro, rerumque arcana docere.
 nondum plena quies victos laxaverat artus,
 cum virgo superas caeli demissa per auras,
 aspectu clemens et gressu laeta pudico,

1 imperium *Putsch teste Barthio XXI 2 p. 1015* 2 sumtum *M* petitum *Dempst.* 6 ab-
 tare *M, ut solet* 8 et *Ruiz, at M* 12 genetrix *M* 15 dominos *Barth XXI 2 p. 1017, dominus M*
 16 *pras 1 m., pars 2 m. M* 25 rediuviaque *Fogg., recidiuaque M* 26 Theodorus *Dempst., teodolus M,*
Theodulus Ritt. 27—28 *folium unum codicis M intercidit. perierunt versus plus minus 54, quibus praeter*
finem loci praecedentis continebantur, quae periocha quarta libri primi sic comprehenduntur: Iustiniani obitum
artificiose poeta introducit, ut ex consulto senatus Iustinum anunculo condignis laudibus [commendatum suc-
cessisse doceat.] Perit etiam initium loci eius, ad quem periocha quinta pertinet: Vbi conlacrimans Iustinus
et de morte Iustiniani sollicitus, dum sopor oculis inrepsisset, per quietem vidit sanctam Mariam uirginem
imperium sibi decedentis anunculi subrogare 32 aut *1 m., haut 3 m. M* 33 dimis *sa M*

- 35 purpureas velata comas oculisque benigna,
quantum signa dabant, sacrae Pietatis imago,
divinos stetit ante pedes, dextraque coronam
inposuit, sanctoque caput diademate cinxit,
Angustoque virum circumdans mitis amictu
40 'te decet hic habitus, regnantum maxime', dixit,
'terribilis princeps et amabilis omnibus idem,
a magno dilecte deo, divalis origo.
en ego laeta tuis occurro prima secundis,
gestorumque tibi felix praenuntia veni.
45 sustulit haec nox alma patrem. fortissime, surge.
te expectat, Iustine, dies. tu proximus heres.
te pater omnipotens divino ornavit honore,
te dominum sacrae firmavit avunculus aulae.
quid fundis lacrimas? rerum quid gaudia defles?
50 proice tristitiam. vivit pater, aethere vivit,
et fruitur meliore die. succede labori,
atque regendarum sudores suscipe rerum.
est virtus roburque tibi, praestantior aetas,
prudens consilium, stabilis mens, sancta voluntas,
55 et rerum custos vigilantia, dignaque caelo
vestra gubernatrix lati sapientia mundi.
haec ne vana putes aut credas somnia fingi,
accelera. manifesta loquor. tibi serviet orbis,
fortia virtutum miratus facta tuarum.
60 quisquis erit vestrae, per se cadet, invidus aulae,
adficietque viros legum pius ensis iniquos.
barbara Romanos augebunt bella triumphos,
regnaque sub vestris venient fortissima plantis.
ecce tuae proceres pulsantes limina portae
65 Iustinum Sophiamque rogant succedere patri'.
dixerat haec virgo, placidus cum lumina somnus
deseruit, purisque volans se miscuit auris.
et iam crebra manus veloci concita pulsu
limina quassabat ductis munita catenis.
70 ad strepitum custos, cura est cui claustra tueri,
sic ait indignans. 'quisnam temerarius hic est,
qui placidos audet dominorum rumpere somnos,
tempore quo dulcem nox intempesta quietem
ingerit, et membro sopor est gratissimus omni'?
75 'si te fida movet dominorum cura tuorum,
surge citus' Calinicus ait. mox agnita vox est.
ante fores dominis Calinicum nuntiat esse.

38 sanctoque *Fogg.*, an sanctumque *praeserat dubitans*, sanctique *M* 47 diuno ornavit *M* 48 fir-
mabit *M* 50 proicere *M* 52 sudores vel curas nunc *Ruis*, sudores nunc *M* 53 est *Ritt.*, et *M*
54 voluntas *M* 57 somnia *Fogg.*, omnia *M*, omnia *Dempst.* 59 miratus *M*, miratur *legit Ruis*, mira-
bitur *Vonck Spec. 14* 61 afficietque *M*, affligetque *Vonck Spec. 15* 62 romanus *1 m.*, roma-
nos *2 m. M* 69 catenis *Ruis*, ca e *M*, nihil *erasum* 75 te fida movet *scripsi*, te fida manet *M*,
tibi fida manet *dubitans Jaeg.* 76 citus *addidi*, aegedum *add. Dempst.*, eia *add. Ritt.* 77 domi-
nis *Fogg.*, domini *M*

auspiciū felix illo de nomine cepit.
 prosperitas ea prima fuit fortunaque rerum
 80 tempora defesso renovans felicia mundo,
 quod primum ad limen bona tunc Victoria venit,
 orbis in Augustam dominos ut duceret aulam.
 hoc nomen sors laeta tibi, Calinice, dicavit
 pro meritis, vir clare, tuis. factusque minister
 85 tanti consilii, licet haec deus omnia fecit,
 tu quoque cum dominis, quoniam sic mente fideli
 vixisti vivesque, tuis mercede laborum
 aeternam famam laudemque et nomen habebis.
 fit iussis mora nulla dein: mox claustra resolvens
 90 ianitor excelsam stridenti cardine portam
 imperio reseravit heri. iam visio certum
 fecerat illa virum, dulcesque a pectore somnos
 expulerat, curaque altae pia corda movebant.
 ut latae patuere fores, subit ampla senatus
 95 atria, et aurati subter fastigia tecti
 corripuit festinus iter monstrante ministro.
 est domus interior tectorum in parte superna,
 luce sua radians et aperto libera caelo,
 conspicuo vitrei splendens fulgore metalli.
 100 dicere si fas est, rutili non indiga solis
 vel solis dicenda domus. gratissima visu
 et facie miranda loci. pars prospicit una
 immensum pelagus, pars respicit altera portum,
 portum quem geminae complexant brachia ripae
 105 moenibus adpositis, rapidos contemnere ventos
 et faciunt, praebentque salum statione quietum.
 aequoreos frangunt obiecto marmore fluctus,
 et prohibent refluxas angustis faucibus undas.
 gratior ille fuit dominis locus, unde solebant
 110 undivagum spectare fretum curvasque carinas
 omnia vectantes gemini commercia mundi.
 illic e stratis consurgens inpiger altis
 electus princeps secreta in parte sedebat,
 atque ostensa sibi carae referebat amanti.
 115 dum loquitur pensatque pia cum coniuge curas,
 limina sacra patres deiectis vultibus intrant.
 ille habitus casum signis monstravit apertis.
 surrexere citi, verbisque in sede relictis
 ad medios venere locos. 'quid fertis, amici?
 120 cur tristes'? Iustinus ait. 'pater inclitus orbis
 occidit an vivit'? magno tunc regia fletu

88 abebis *M* 89 iusis 1 *m.*, iussis 2 *m.* *M* dein *Haupt Opusc. III 626*, dei *M*, domus cum
insequentibus iunctum Vonck Spec. 15 91 eri *M* 94 ut *Ruiz*, et *M* 98 et *M*, ut *Barth XXIV 3*
p. 1548 102 facie miranda *Ruiz*, faciem ira 1 *m.*, faciem iraque 2 *m.* *M* 105 adpositus 1 *m.*, ad-
 positus 2 *m.* *M* rapidos *M*, rabidos *Bachrens Mus. Rhen. XXVII 224* 106 ut faciant *Fogg.*
 que *add.* 2 *m.* *M* 108 proibent *M* 111 commercia *M* 112 e *add.* 2 *m.* *M* 117 abitus *M*
 monstrabit *M* 119 amibi *M* 120 pater *Ruiz*, par *M*

ingemuit. gemitus uno Calinicus ademit
 ora premens digito, dextraque silentia fecit.
 125 aggere non aliter cum victo flumen inundans
 in latos erumpit agros, si cautior illic
 marginibus sparsas erectis colligat undas
 agricola, in sese refluus revocabitur amnis,
 praecipites frenantur aquae, redit impetus omnis,
 et clausi bibula rivi minuuntur harena.
 130 'Romanum imperium, patri dum vita manebat.
 vestris consiliis vestrisque laboribus auctum
 et plebi notum est et nos cum plebe fatemur.
 Augustum, Iustine, genus te principe dignum,
 te dominum sacrae quis non praedixerit aulae,
 135 cum magni regeres divina palatia patris,
 par extans curis, solo diademate dispar,
 ordine pro rerum vocitatus curapalati?
 dispositu nam Caesar eras. cum sceptrata teneret
 fortis adhuc senior, regni tu summa regebas
 140 consilio moderata gravi. nil ille peregit
 te sine, magnanimus seu fortia bella moveret,
 foedera seu pacis cum victis victor iniret.
 nunc idem genitor laetus plenusque dierum
 funere felici caelestia regna petivit,
 145 te successorem statuens sibi. suscipe gaudens.
 in tua iura suum transmisit avunculus orbem.
 non te cognatum sanctissimus ille putavit,
 sed genitum. te iura vocant, te sustinet aula.
 tu decus imperii lumen virtusque Latini.
 150 in te nostra salus, in te spes tota resurgit.
 oramus, concede tuis, succede parenti.
 rumpe moras, cape dona dei, sceptrisque paternis
 utere, et Augustum, quod defuit, accipe nomen'.
 talibus orabat sacras vir fidus in aures
 155 hortans et rerum dominis cunctantibus instans:
 consensusque sui manifestans vota senatus
 creber adorabat dominos, et poplite flexo
 plurima divinis supplex dabat oscula plantis,
 verbaque narrantis tacite firmabat amici.
 160 ipse autem patris concussus sorte beati
 sceptrata recusabat lacrimans, largoque rigabat
 imbre genas, fletuque viri vestesque madebant.
 tantus amor senioris erat. 'desistite'! dixit.

124 agere 1 m., aggere 2 m. M quum M, ut solet, quam Ruis 126 sparsis erectas Dempst.
 127 annis M 129 arena M, ut solet 130 patri Barth XXXIV 21 p. 1581, patris M 137 cura
 palatii M, curopalates Dempst. 138 dispositu M, sed litterae u pars posterior ita erasa est, ut i videatur
 nam M, iam dubitans Ruis 145 suscipe Ritt., suspice M, sed litterae p 3 m. superscripta est littera c
 147 putabit 1 m., putavit 2 m., putabat 3 m. M 150 tota M, nostra legit Ruis 154 ornat M
 155 ortans M 157 creber adorabat Barth XXXIV 21 p. 1582, crenerat orabat M flexa 1 m.,
 flexo 2 m. M 162 fletuque in fletusque 1 m. mutatum M, pectusque vel nultusque Ruis, lectusque Barth
 XXXIV 2 p. 1582

165 'duram rem petitis, frustraue instatis, amici.
 ergo superposita caput hoc ornabo corona,
 quando Iustinum tristem decet esse? per orbem
 flere libet. patrem res publica perdit et orbis,
 non dominum. quem non hominem pietate benigna
 170 et tamen innocuo plures voluere nocere.
 non caret invidia regni locus. ibo paternas
 tristis in exequias: regalia signa recuso'.

talia dicentis pedibus prostrata iacensque
 omnis turba simul 'pius es, miserere' perorat
 175 'supplicibus, vir sancte, tuis: succurre periculis.
 omnia mox veniente die periisse videbis,
 si vacuum vulgus sine principe senserit aulam.
 quantumcumque boni moveat dilectio patris,
 non sit amor patriae patrio minor. ipse tenere
 180 sceptrum tuus moriens te iussit avunculus ore.
 aspice quanta fuit nostrae simul urbis et orbis
 provida cura seni. pro te deus omnia fecit,
 quae fieri voluit. solium conscende paternum,
 et rege subiectum, princeps fortissime, mundum.
 185 aurea nascetur vobis regnantibus aetas,
 nec mutans dominos Romana videbitur aula'.

vocibus his flexus cessit tandem: itur in arcem
 obsequio comitante patrum. gratissima coniux
 subsequitur, non tunc solito stipata tumultu.
 190 incedunt media securam nocte per urbem
 fronte parum laeti, quamvis gaudente senatu
 imperium peterent, quamquam omnia tuta viderent.
 divinis animis inerat dolor ille parentis.
 ante pios oculos mitis versatur imago.
 195 illa movet mentem, penitusque in pectore utroque
 indivisa manens pia numina numine complet.

limen ut Augustae sacro pede contigit aulae,
 omnia gallorum strepuerunt culmina cantu.
 exactam noctem primi sensere volucres,
 200 et laetum cecinere diem, alarumque dedere
 plausibus adsiduis et acuta voce favorem.

excubiae primum, quae summa palatia servant,
 imperium felix dominis intransibus optant,
 et cunctos aditus armato milite vallant,
 205 ne quis in Augustam contrarius audeat aulam
 infensum conferre pedem. devotio tanta
 atque hominum cautela fuit sollersque bonorum
 sollicitudo patrum. nam quis temptaret obesse,

164 amihī *M* 166 esse per orbem *M*, esse patre orbem *Barth*, an versus totum spurium crederet,
dubitans, esse. patrem orbis *Fogg*. 167 perdit et *M*, perdidit *Fogg*. 176 perisse *M* 177 ua-
 quam *M* 178 moveat *M* 179 teneri *M* 186 videtur *M* 199 solita 1 m., solito 2 m. *M*
 195 monet *M* 198 culmine *M* 201 adsiduis 1 m., assiduis 2 m. *M* 205 nam *M*, neu *Vonrk*
Lect. 68 temptaret *M*

cum deus imperium sancto iam dixerat ore
 210 Iustino Sophiaeque dari, muroque potenti
 cinxerat atque armis totam caelestibus aulam?
 omnia disponens munivit providus arcem
 Tiberius, domini semper cui maxima cura
 utilitatis erat. namque illum maximus orbis
 215 communis benefactor alens et ab ubere matris
 suscipiens primis puerum praelegit ab annis,
 utque pater genitum nutrit, fovit, amavit,
 paulatimque virum summa in fastigia duxit.
 hinc etiam iuvenis tota virtute laborans
 220 pro rerum dominis animam vitamque periculis
 non dubitat praebere suam, vigilatque, fidemque
 exhibet, et summum meruit dominantis amorem.
 hic bene suscepti primordia prospera regni
 discreta ratione vocans, properare fideles
 225 urgebat famulos et cuncta parare iubebat.
 aurato interea corpus sublime feretro
 inpositum turba famulorum flente iacebat.
 et flentum lacrimis iustus dolor ora rigabat.
 arbor uti mediis, avibus gratissima, campis
 230 annis victa cadens antiquum robur opacis
 servat adhuc foliis, et corpore fusa supino
 languida per latas expandit brachia terras:
 at circum querulae volitantque sedentque volucres,
 maerentesque dolent sedem cecidisse priorem,
 235 et quaerenda novis arbor placet altera nidis:
 sic suprema suae servans insignia vitae
 Iustinianus, non mutans morte colorem,
 sed solito candore nitens. quod vicerit orbem,
 mors veneranda viri signis monstravit apertis.
 240 ipse videbatur cunctis plangentibus unus
 effigie gaudere pia, diademate comptus
 purpureaque in veste iacens; requiescere somno
 credere quod possis, non duro funere, corpus.
 haut, reor, inmerito sic laetus et ore benignus
 245 ille foret moriens, nisi mens sibi conscia recti
 in caelum properans securos linqueret artus,
 et tutum imperium firmato herede locaret.
 huc ubi magnanimus sacra cum coniuge venit,
 cara per exanimum circumdans brachia corpus
 250 cum lacrimis Iustinus ait. 'lux urbis et orbis,

210 dari *Dempst.*, dare *M*, datum *Ruiz* 211 cinxerat *M* atque *Dempst.*, et *M* 214 hor-
 bis *M*, sic fere semper, sed corr. plerumque 2 m. 215 communis *M* ubere *Ruiz*, hu be *M*, supra
 litteras be *lineolam* addidit 2 m. 219 etiam vel est quod *Ruiz*, est *M* tota *M*, nota *Vonck Spec. 18*
 221 preuere *M*, ut solet 222 exibat et sumnumeruit *M* 224 uocans *M*, notans vel uolens vel ui-
 dens *maluit Ruiz* 229 abibus *M* 237 erat post Iustinianus *add. Ruiz* *mendum gravius latere*,
Iustiniani nomen glossema esse suspicatus est Barth XXXV 13 p. 1609 238 quod *M*, quia legit *Ruiz*
 uicerit *M*, uicerat *Ritt.* 243 posses *Ritt.* 244 aut 1 m., haut 2 m. *M* 246 securos *M*, secura
 hos *malim* 247 tutum *Ritt.*, totum *M* 250 hurbis et horbis *M*, ut solet

Iustiniane pater, dilectam deseris aulam?
 cognatos famulos et tantos linquis alumnos?
 contemnis terras? fesso non prospicis orbi?
 255 en Auares Francique truces Gipedesque Getaeque
 totque aliae gentes commotis undique signis
 bella movent. qua vi tantos superabimus hostes,
 cum, virtus Romana, iaces'? haec patris amore
 verba loquebatur lacrimans. nam pectore toto
 260 bellorum iam cura fuit. iam signa ducesque
 dispositi, classes, acies, exercitus, arma
 consilio moderata novo taciteque parata.
 Iustini nutu gentes et regna tremiscunt:
 omnia terrificat rigidus vigor. hic pietatem
 265 ostendit natura suam, iustumque dolorem
 divinis animis nulli evitabilis auxit
 carnis condicio cunctis mortalibus aequa.
 hic pietas laudanda viri est semperque canenda.
 dicite, quis hominum lacrimis ita possit amaris
 flere senis mortem, regni successor et heres?
 270 imperat et dolet: imperium proferre parenti
 mallet quam regni solium, quam sceptrum tenere.
 nec minus imperii gratum patrem inclita consors
 flebat, et humanam sortem pietate dolebat.
 exequis adicit solito plus dona paternis,
 275 ireque contractas denso iubet agmine turbas.
 et tulit intextam pretioso murice vestem,
 Iustinianorum series ubi tota laborum
 neto auro insignita fuit gemmisque corusca.
 illic barbaricas flexa cervice phalanges,
 280 occisos reges subiectasque ordine gentes
 pictor acu tenui multa formaverat arte.
 fecerat et fulvum distare coloribus aurum,
 omnis ut aspiciens ea corpora vera putaret.
 effigies auro, sanguis depingitur ostro.
 285 ipsum autem in media victorem pinxerat aula
 efferat Vandalici calcantem colla tyranni,
 plaudentem Libyam fruges laurumque ferentem.
 addidit antiquam tendentem brachia Romam,
 exerto et nudam gestantem pectore mammam,
 290 altricem imperii libertatisque parentem.
 haec ideo fieri vivax Sapiencia iussit,
 ornatum ut propriis funus regale triumphis
 Augustum in tumulum fatalis duceret hora.

252 tantos *M*, cunctos *Ruiz* 254 arabes *M* gipedesque *in* gypidesque *1 m. mutatum M*
 255 thotque *M* 256 superavimus *1 m.*, superabimus *2 m. M* 257 iacens *in* iaces *1 m. mutatum M*,
sed litterae s 2 m. uel t ita superscriptum est, ut iacet correctorem maluisse appareat 258 toto *1 m.*, tuto
2 m. M 259 fuit *M*, furit *Mommsen* 262 tremiscunt *M*, tremiscant *dubitans Fogg.* 266 equat *M*
 273 umanam *M* 275 neto *1 m.*, necto *2 m. M*, nexo *Dempst.* 279 barbarica *1 m.*, barbaricas *2 m. M*
 falax *1 m.*, falange *2 m. M* 281 formaberat *M* 283 ut omnis *M* 287 liuiam *M* fren-
 tem *1 m.*, ferentem *2 m. M* 289 exorto *M* 292 rigale *M* 293 ora *M*

dum famuli pia iussa parant aptantque feretrum.
 295 vox ingens facta est, plausus et gaudia surgunt,
 et fragor ex imis altum petit aethera terris,
 almaque discreto placuit concordia vulgo.
 laeta per Augustam pennis plaudentibus urbem
 Fama volans somnum populos inopina gravantem
 300 increpat, inpellitque fores, et limina pulsat,
 multiplicatque suas felix praenuntia linguas.
 somnus ea veniente fugit, secumque cadentem
 traxit segnitiem, totaque excessit ab urbe.
 inminet illa favens et crebro pollice pulsat
 305 tardantes populos, et 'surgite, surgite' clamat,
 castigatque moras, et plena palatia narrat
 conventu procerum, sorti senioris adempti
 dilecti numen struerent quo nocte peracta.
 urguet, agit, stimulat, pulsat latus, inprimit, instat.
 310 accelerant, vacuantque domos, vicosque per omnes
 gaudentes currunt, et murmura prima moventur
 nondum clara metu, civemque interrogat omnem
 occurrens civis, rumorque per agmina serpit.
 solis honore novi grati spectacula circi
 315 antiqui sanxere patres, qui quattuor esse
 solis equos quadam rerum ratione putabant,
 tempora continui signantes quattuor anni,
 in quorum speciem signis numerisque modisque
 320 aurigas totidem, totidem posuere colores,
 et fecere duas studia in contraria partes,
 ut sunt aestivis brumalia frigora flammis.
 nam viridis vernis campus ceu concolor herbis.
 pinguis oliva comis, luxu nemus omne virescit:
 325 russeus aestatis rubra sic veste refulgens
 ut nonnulla rubent ardenti poma colore;
 autumnus venetus ferrugine dives et ostro
 maturas uvas, maturas signat olivas;
 aequiperans candore nives hiemisque pruinam
 albicolor viridi socio coniungitur una.
 330 ipse ingens circus, plenus ceu circulus anni,
 clauditur in teretem longis anfractibus orbem,
 amplectens geminas aequo discrimine metas
 et spatium mediae, qua se via pandit, harenae.

294 abtantque *M* 296 eximiis *l m.*, extremis *2 m.* *M* 302 ea veniente *Ritt.*, so-
 ueniente *M* 304 fabens *M*, ut solet 307 sorte *M* adempti *M* 308 dilecti numen *M*, dilecti
 tumultum *Vonck Spec. 19*, delectum numen *Fogg.* quod in quo *l m.* mutatum *M* 311 mobentur *M*
 320. 321 hos versus loco motos post versus 329 inseruit *Fogg.* 321 estibus *M* 322 uernis *M*,
 uernis *Barth XXXV 13 p. 1610*, uerni *Fogg.* herbis *Ruis*, eruis *M* 323 pinguis *M*, pingit *Barth*
 324 russeus aestatis *Riv.*, roseus aestatis *M*, aestatis roseus *Ruis* refulgens *M*, refulget *Dempst. Paralip.*
ad Rosini Antiq. Rom. V 5 p. 709 326 uenetus *Riv.*, uentus *M*, cinctus *Barth* hostro *M*
 328 lemisque *M* 329 socio scripsi, socia *M*, sociae *Barth XXXVI 5 p. 1640*, socius *Bekk.* con-
 iungitur *M* una *M*, ima *Barth*, imus *Fogg.* 329—330 nescio an versus unus pluresve interciderint,
 quibus venetus et russeus in unam factionem circensem coniuncti dicerentur 330 plenis *M* 331 am-
 fractibus *M* 332 moetas *M*

referam primas iunxisse quadrigas
 335 et currus armasse novos, Pelopemque secundum
 in soceri venisse necem. praestantior alter
 inventus gener est, plus sponsae iunctus amore.
 hunc veterum primi ritum non rite colebant,
 esse deum solem recta non mente putantes.
 340 sed factor solis postquam sub sole videri
 se voluit formamque deus de virgine sumpsit
 humani generis, tunc munere solis adempto
 principibus delatus honor munusque Latinis
 et iucunda novae circensia gaudia Romae.
 345 huc omnes populi, pueri iuvenesque senesque
 dant agmina plausus
 vox omnibus una,
 mens eadem: nomen populis placet omnibus unum.
 ales ut exustos cum phoenix innovat artus
 350 a busto rediviva suo, concentus in unum
 stans avium spectat solem solisque volucrum,
 dum veniat, regemque novum clamore salutant:
 sic decus imperii, sanctum sic iota resurgens
 exortum est de fine suo, seniumque reponens
 355 nominis et recti Iustino in principe vivit
 Iustinianus apex: domini sic vulgus amore
 undique conveniens laetarum more volucrum
 'tu vincas, Iustine!' canunt, ingensque tumultus
 crescit, et Augusta luctus discessit ab aula
 360 laetitia veniente nova. vox excitat omnes.
 omnia Iustino praebent elementa favorem,
 omnia congaudent. omnes clamore vocati
 conveniunt proceres: lux sacra palatia complet.
 ipsum quin etiam exanimum gaudere putares
 365 corpus, in angelicam mutatum morte figuram.
 signa dedit manifesta deus, seque ipse probavit
 Iustino claram regni inposuisse coronam.

334 lacunam certa coniectura expleri non posse intellexit Ruiz, Oenomaum add. Savaro in adnotatione ad Sidonii carm. XXIII p. 198, Orsilochum add. Scaliger Animadv. in Euseb. p. 26, Cecropidem vel anguipedem (scil. Erichthonium) add. Dempst., quid ante, Oenomaum post referam add. Barth XXXV 5 p. 1640, quid Procyelum add. Ritt., Heniochum add. Selden Mariv. Ozon. p. 119, Heniochum haud add. Fogg., sed quid Solem requiri videtur. cf. 314. 339. 342 referam M, referunt matuit Ruiz 335 Pelopem atque per undas Fogg. 336 alter M, illo dubitans Fogg., arte Mommsen 341 sumpsit M 344 iucunda M 346. 347 in unum versum contuncti sunt in codice M, agmina dant plausus alacres, uox omnibus una Dempst., agmine facto edunt plausus, uox omnibus una Riv., se dant, ingeminant (vel congeminant) plausus, uox omnibus una Jaeg. 349 exustos Baehrens Mus. Rhen. XXVII 224, expositos M 350 rediviva Ritt., recidiva M concentus M, conuentus dubitans Jaeg. 359 hunc versum libri primi finem, versus 360—367 libri secundi exordium esse arbitratus est Riv., periochis in errorem abductus 364 exanimum add. Ritt., functi add. Dempst., functum add. Riv. 365 angelicam Ritt., angelica M figuram Ritt., figura M 366 probabit M 367 inposuisse Ritt., posuisse M

EXPLICIT CORIPPI LIBR PRIMVS INCIPIT RIVSDEM
 LIBRI SECVNDVS M

LIBER SECVNDVS.

Roscida purpureos Aurora ostenderat ortus,
 imperio sacrata dei, dominisque iubebat
 sumere concessum caelesti munere regnum.
 ipse autem procerum magnis oratibus actus
 5 non primum imperii regalia signa recepit,
 ni sacrata prius supplex oracula poscens
 effusis precibus Christo sua vota dicaret.
 ilicet Angelici pergens in limina templi
 inposuit pia tura focis cerasque micantes
 10 obtulit, et supplex lacrimis ita coepit obortis.
 'omnipotens princeps, summi pater inclite verbi.
 lux aeterna deus, rerum formator et auctor,
 cuius stelliferum fecit sapientia caelum,
 fundavit terram, vestivit floribus agros,
 15 arboribus tribuit sua germina, vallibus herbas,
 et caeli liquidos formatrix condidit ignes
 discernens a nocte diem rutilisque comantem
 ornavit solem radiis, et cornua lunae
 paulatim minui, paulatim crescere iussit,
 20 formavit varias habitu distante figuras,
 produxit pronis animalia cetera membris,
 solum hominem rectum, quem mox ratione replevit,
 vivificans siccum sacro spiramine lutum,
 cuius subtracta costis ex omnibus una
 25 perfecit facto similem, sociamque dicavit,
 hisque creaturam, claro est quae subdita caelo,
 subiectam fecit divini iussio verbi.
 quas tibi persolvi tanto pro munere grates,
 parvus homo, immensi factus factoris imago?
 30 en ego, parva creaturae pars, subditus adsto
 ante oculos, excelse, tuos. tibi servio soli
 atque meum submitto caput, cui flectitur uni
 omne genu, quem cuncta pavent, elementa tremiscunt.
 quaeque vident homines et non quae iussa videri
 35 ante oculos sunt clara tuos, famulantur, adorant,
 et laudant factoris opus. si sceptrata tenere
 me Romana iubes soliumque ascendere patris,
 si tibi conplacuit populos mihi credere tantos,
 velle tuum fac posse meum. tu subicis hostes,
 40 colla superborum furiataque pectora frangis,

2 sacra *M* dominosque *dubitans Ritt.* 4 orantibus auctus in oratibus actus *1 m. mutatum M*
 5 primum *M*, prius *Ritt.* 6 ni *M*, quam *Ritt.*, quin *Bekk.*, sed cf. *III 4* 15 erbas *M* 16 for-
 matrix *M*, firmatrix *Barth XXXVI 16 p. 1659* 18 ornabit *M* 19 minuit *M* 23 lutum *M*,
 limum *Barth XXXVI 16 p. 1659, sed cf. Ioh. IV 1012* 28 persoluet *Ritt.* 33 genu *Dempst.*,
 genus *M* pabent *M* 34 non quae iussa *M*, quae non iussa vel non permissa vel nunquam iussa *Ruiz*,
 quae non iusta *Barth XXXVI 16 p. 1660*, non quae uisa *Monmsen*

tu reges servire facis. da posse volenti,
 ut faciam placitura tibi'. placuere parenti
 orantis pia verba viri, genitusque precanti
 adnuit, et sanctus 'regnato'! spiritus inquit.
 45 vox arcana dei gestis fit nota peractis:
 non fierent, nisi sancta dei vox illa iuberet.
 ipsa etiam summi consors castissima regni
 virginis et matris templum sublime petivit,
 cuius adoratum limen feliciter intrans
 50 ante pios vultus expansis candida palmis
 constitit, et pronis supplex haec vultibus inquit.
 'virgo creatoris genetrix sanctissima mundi,
 excelsi regina poli, specialiter una
 vera parens et virgo manens, sine semine patris
 55 quam deus elegit matrem sibi, credula verbum
 concipiens nostram genuisti feta salutem.
 o pietas miranda dei dictuque tremenda!
 caelorum factor dominus deus, unica patris
 forma dei, verae sese velamine carnis
 60 induit, et servi formam de virgine sumpsit.
 quos tibi, quos genito dignos solvemus honores
 pro tantis, benedicta, bonis? te, gloria matrum,
 auxiliumque inploro tuum: te semper adorem,
 te fatear dominam servatricemque novarum
 65 Iustini rerum. nostrum caput, inclita, serva,
 tutare imperium, vitam rege, perfice coepta.
 da, bene dispositis procedant omnia nostris.
 subde feras gentes. iusto mucrone superbi
 depereant. vestro semper tutamine vivam'.
 70 plurima praeterea verbis clementibus orans,
 oblatis ceris, altam remeavit in aulam.
 it sacrum comitata latus pulcherrima proles,
 luce sua plenam quae possit vincere lunam,
 aequiperans umeris matrem, sic lucida cultu,
 75 sic niveis formosa genis similisque parenti.
 igne micant oculi. nomen distabat et aetas,
 non tamen egregiae distabat gratia formae:
 arboris ut matris quae de radice propago
 nascitur et celsis caput erigit ardua ramis,
 80 aequiperat novis maternam frondibus umbram,
 at mater propriam florentem germine natam
 gaudet habere parem, laetasque adtollit in auras
 felices ramos, et vertice despicit arva.

41 seutre 1 m., seruire 2 m. M 43 genitusque Ruiz, genitique 1 m., genitoque 2 m. M pre-
 cantis M 44 annuit M regnato Barth XXXVI 16 p. 1660, regnator M 46 fierent Barth,
 fierit M, fieret Ruiz 52 genetrix 1 m., genitrix 2 m. M 56 foeta M 63 ausiliumque 1 m.,
 auxiliumque 2 m. M 65 nostram M 73 q 1 m., que 2 m. M 74 humeris M, ut solet
 75 similisque M, simillique vel similesque Mommsen punctum in fine versus positum delens 80 equiperat M,
 aequiparatque Ruiz, aequiparata Barth VIII 1 p. 359 maternam — umbram scripsi, materna — umbra M,
 maternae — umbrae Ruiz 81 propriam florentem M, proprio florentem Ruiz, propriam florenti Dempst.,
 sed cf. Ioh. VII 35 82 abere M

iam laetus princeps divalia tecta subibat.
 85 amplaue gaudentes implebant atria turbae.
 accelerant fidi, cura est ut cuique, ministri
 obsequiis praebere manus, promuntque feruntque
 Augustas vestes pretiosaque cingula gemmis
 et capitis diadema sacri. cultu ipse priore
 90 exuitur, tantumque uno vestitus amictu
 constitit, et lumen membris regalibus auxit.
 haut secus ut, nubes cum se rescindere densa
 coeperit, et caelum monstraverit aethra serenum,
 ardentis radios mittit iubar, omnia visum
 95 congaudent elementa diem. mox erigit herba
 molle caput, vernant segetes, et gramina crescunt,
 ipsaque conspectis gratantur lumina terris.
 'haec est illa dies', laeti dixere clientes
 'quam pater ille bonus sancto praedixerat ore'.
 100 egreditur, tunicaque pius inducitur artus,
 aurata se veste tegens, qua candidus omnis
 enituit lumenque dedit, fuscasque removit
 aetherea nondum prolata luce tenebras.
 purpureo terrae resonant fulgente cothurno,
 105 loraque puniceis induxit regia vinclis,
 Parthica Campano dederant quae tergora fuco,
 quis solet edomitos victor calcare tyrannos
 Romanus princeps et barbara colla domare.
 sanguineis praelata rosis, laudata rubore,
 110 lectaque pro sacris, tactu mollissima, plantis.
 Augustis solis hoc cultu competit uti,
 sub quorum est pedibus regum cruor. omne profecto
 mysterium certa rerum ratione probatur.
 nobilibus gemmis et cocto lucidus auro
 115 balteus effulgens lumbos praecinxit heriles.
 substrictoque sinu vestis divina pependit
 poplite fusa tenus, pretioso candida limbo.
 Caesareos umeros ardenti murice textit
 circumfusa chlamys, rutilo quae ornata metallo
 120 principis exerta vincebat lumina dextra.
 aurea iuncturas morsu praestrinxit obunco
 fibula, et a summis gemmae nituere catenis,
 gemmae, quas Getici felix victoria belli
 praebuit atque favens dominis Ravenna revexit,

92 ut *M*, et *Ritt.*, ac *Jaeg.* densa *Bachrens Mus. Rhen. XXVII 224*, densam *M* 93 ethere *M*
 94 uisum *Putsch teste Barthio VIII 1 p. 360*, uisu *M*, uiso *Ruis* 95 die *Ruis* erba *M* 97 gra-
 tantur *Putsch teste Barthio VIII 1 p. 361*, gradantur *M*, gradiuntur *Ruis*, radiantur *Vonck Spec. 22* 100 tini-
 caque 1 *m.*, tunicaque 2 *m.* *M*, tunica atque *Mommsen* pius *Ritt.*, pius *M* indicitur 1 *m.*, inducitur 2 *m.* *M*
 104 terrae *Mommsen*, iure 1 *m.*, sure 2 *m.* *M* 105 loraque *Mommsen*, curaque *M*, cruraque *Ruis*
 106 partica *M* tergora *M*, uellera *Barth VIII 13 p. 390* fugo *M* 107. 108 *hos versus loco*
motos post versum 110 inseruit Barth 107 quis *Vonck Spec. 23* qui *M*, quia *Barth* solet *Ruis*,
 soliti 1 *m.*, solitus 2 *m.* *M* 109 rubure *M* 114 cocto *M*, facto *dubitans Foggy.* auro *Ruis*, uuro *M*,
 ostro *Vonck Spec. 23* 115 praecinxit eriles *M* 119 clamis *M* 121 prestrinxit *M* obunco *scripsi*,
 uuunco 1 *m.*, ubunco 2 *m.* *M*, adunco *Ruis* 122 fabula 1 *m.*, fibula 2 *m.* *M* cutenis *M*

- 125 quasque a Vandalica Belisarius attulit aula.
signa triumphorum, pie Iustiniane, tuorum
sospite Iustino mundumque regente manebunt.
amborum nomen per saecula cuncta canetur.
narrabunt populi miracula vestra futuri.
- 130 Armati manibus sacrati circulus auri
inpositi in collo imperium sublime dicavit,
quod faciens ter, ter dextram cum munere tendens
'Augusti, Iustine, locum tibi confero' dixit.
'ast ego te iubeo' princeps ait 'esse tribunum'.
- 135 felix Armatus, primus qui verba loquentis
audiit et primus sollemnia dona recepit.
quattuor ingentem clipei sublimius orbem
adtollunt lecti iuvenes, manibusque levatus
ipse ministrorum supra stetit, ut sua rectus
- 140 littera, quae signo stabili non flectitur umquam.
nominibus sacrata tribus, qui viribus aequis
imperium rexere suum. genus omnibus unum,
sceptrum continuum, tempus iuge, iuncta potestas.
successu res acta suo est. iam regna duorum
- 145 in caelis translata manent, nunc maximus orbis
communis benefactor adest. cui subdita reges
colla parant, nomenque tremunt et numen adorant.
adstitit in clipeo princeps fortissimus illo
solis habens speciem. lux altera fulsit ab urbe.
- 150 mirata est pariter geminos consurgere soles
una favens eademque dies. mea carmina numne
mensuram transgressa suam? mirabere forsan,
quod dixi geminos pariter consurgere soles.
nec vacuis verbis nec inanibus ista figuris
- 155 ore feres prolata meo, si dicta rependis.
mens iusti plus sole nitet. non mergitur undis.
non cedit tenebris, non fusca obtexitur umbra.
lux operum aeterno lucet splendore bonorum.
postquam cuncta videt ritu perfecta priorum.
- 160 pontificum summus plenaque aetate Iohannes
adstantem benedixit eum caelique potentem
exorans dominum sacro diademate iussit
Augustum sancire caput, summoque coronam

125 belisamus *M* atulit *M* 130 armati *M*, defendit *Fogg.* nomen proprium statuere vetans,
Martini vel Martiani nomen hic et v. 135 restitui vult *Barth III 15 p. 395* 131 inpositi in 1 m.,
inpositus 2 m. *M* 132 ter ter dextram cum *M*, terno dextram pro dubitans *Fogg.* 133 au-
gusti 1 m., augustum 2 m. *M* 136 audiit 1 m., audiit et 2 m. *M* 137 clipei Schwarz de
antiquo ritu elevandi principis *Altorf 1730 p. 19*, clipeis *M* sublimibus *Ritt.* 138 lecti 1 m.,
lecti 2 m., electi 3 m. *M* 140 q 1 m., quae 2 m. *M* 142 hominibus *M*, sed prior littera i
crasa 148 fortissimum 1 m., fortissimus 2 m. *M* 149 abens *M* speciem *Jaeg.*, specimen *M*
151 numne *Mommsen*, nomen *M*, numen *Ruiz* transgressa 1 m., transgressa 2 m. *M* 154 ia-
nibus 1 m., inanibus 2 m. *M* sta 1 m., ista 4 m. *M*, acta *Ruiz* 155 feres *Fogg.*, feras *M*
157 cedi 1 m., cedit 2 m. *M* 159 ritu 2 m. *M* in litura 160 sumus 1 m., summus 2 m. *M*
Iohannes om. 1 m. *M*, supplevi c periochis, uenustus add. 2 m. *M* 161 eum add. 2 m. *M* 162 ius-
sit add. 2 m. *M* 163 sancire *M*, uincire *Dempst.*

inponens apici feliciter
 165 intonuit patrum subitus fragor, inde clientum
 clamores crescunt; clamoribus adsonat echo.
 laudibus innumeris regnantum nomina tollunt.
 Iustino vitam ter centum vocibus optant.
 Augustae totidem Sophiae plebs tota reclamat.
 170 mille canunt laudes vocum discrimina mille.
 Iustinum Sophiamque pares duo lumina mundi
 esse ferunt. 'regnate pares in saecula' dicunt.
 felices annos dominis felicibus orant.
 insonuit vox illa diu, tandemque quievit.
 175 ipse coronatus solium conscendit avitum,
 atque crucis faciens signum venerabile sedit,
 erectaque manu cuncto praesente senatu
 ore pio sic orsus ait. 'super omnia regnans
 regna deus regnum nobis concessit avitum,
 180 et patrium diadema dedit, curasque regendi
 inposuit rerum genitor, quas ipse creavit.
 laudamus factoris opus, regemque tremendum
 suspicimus. grates agimus gratesque fatemur.
 ipsius est, quodcumque sumus, ratione probante,
 185 et rerum certas
 pluribus ex membris animal componitur unum,
 sed caput est, quod membra regit. deus ergo creator
 componens hominem natus
 omnibus ut membris caput imperet. utque regantur,
 190 coniuncta est capiti sapientia, corporis arcem
 quae retinens oculis speculetur membra serenis,
 et quoscumque videt vigilantia lumine sollers
 peste laborantes subiecti corporis artus,
 sanet, et infestos pellat medicamine morbos.
 195 Romanum imperium corpus bene ponitur unum
 compositum multis, quod fas est dicere, membris.
 nos sumus ergo caput solidati corporis huius.
 huic sacro capiti facta est Sapientia consors,
 quae mihi commissum pariter regat inclita mundum
 200 sede sedens una. vos o mihi proxima membra,

164 apici *M*, capiti *Ritt.* feliciter *M*, feliciter insonat omnes vel feliciter hoc domino inquit *Dempst.*,
 'feliciter accipe' dixit *Ritt.*, an feliciter acclamavit praefertur dubitans 166 echo *scripsi*, equo 1 *m.*,
 equor 2 *m.* *M*, aether *Ruiz*, sed cf. *Ioh. IV 679. 682* 168 obtant *M* 169 totidem *M* 170 dis-
 crimina *Dempst.*, discrimine *M* 175 habitum 1 *m.*, auitum 2 *m.* *M* 178 orsus *anonymus teste*
Vonckio Spec. 24, orans *M*, verbis transpositis orans haec ait ore pio *Barth IX 12 p. 436* 179 regnum *M*,
 sed um 2 *m.* abitum 1 *m.*, auitum 2 *m.* *M* 180 patriam 1 *m.*, patrium 2 *m.* *M* regenti *M*
 183 suscipimus *M* 184 summa 1 *m.*, sumus 2 *m.* *M* probante *Ruiz*, prouate *M*, probare *Barth*
IX 12 p. 437 185 animo moderante figuras vel habitu distante figuras vel moderatur mente figuras
add. Dempst., licet enarrare figuras *add. Barth IX 12 p. 437*, nobis praebente figuras *add. Ritt.*, posuit
 deus ipse figuras *Fogg.* 187 regit *M*, sed it 2 *m.* in litura creatur *M* 188 natus *M*, naturae
 foedere iussit *Ritt.*, naturae foedere fecit *maluit Fogg.* 189 utque *Jungermann teste Barthio IX 12 p. 437.*
 atque *M*, ipsa dubitans *Ruiz*, qua coniectura probata regantur in regenti *mutavit Dempst.* 191 peculetur *M*
 192 et *M*, ut *Barth* 196 e 1 *m.*, est 2 *m.* *M* 199 commissum *M* 200 sede sedens una *Ruiz*,
 sedens una 1 *m.*, sedens una comes 2 *m.* *M* uox 1 *m.*, nos 2 *m.* *M* o *add. Ruiz.*

conscripti patres, nostri spes maxima regni,
 vos estis pectus, vos brachia verticis huius,
 quorum consiliis quorumque laboribus usa
 publica res domuit gentes et regna subegit.
 205 summa regendarum cura est mihi credita rerum.
 at quia subiectum nostrum est disponere mundum,
 nos etiam vobis curas committimus orbis.
 adloquimur fidos, et vos hac voce monemus.
 inprimis deus est tota virtute colendus,
 210 semper adorandus, semper metuendus, amandus,
 omnia qui fecit pulchri miracula mundi.
 nos imitatores factoris et omnia dantis,
 in quantum natura valet, contendimus esse.
 utque deus voluit, propriis caput impero membris.
 215 iustitiam populis generaliter omnibus aequam
 et iuris servate modos. disponite plebes,
 ut decet imperii veros disponere patres,
 utque pedes proprios et membra minora fovete.
 non minor est membris cura inpendenda minutis.
 220 obsequium pedibus naturae lege videmus
 admotas praebere manus, oculosque ministros
 cernimus esse pedum, quibus inferiora tuemur.
 ante pedes planate vias. ne temnite partem
 magnis officiis summisque laboribus aptam,
 225 qua vehitur totum summo cum vertice corpus.
 qui pedibus rectis graditur, mala nulla veretur,
 non timet offensam: nescit via recta ruinam.
 quin et causa rei cultu est ornanda diurno.
 nullus vile putet, quod novit corporis esse.
 230 sit censura patrum, sit disciplina per orbem.
 priventur caedes, populorum iurgia cessent.
 nullus laedendi pateat locus, usus iniquae
 cesset avaritiae. subiectis parcite nostris,
 colla superborum confringite. culpa nocentes
 235 puniat ipsa suos, serventur iura quietis.
 huc aures totamque, viri, deflectite mentem,
 quaeque sit, ex dictis, vestri spes, discite nostris.
 agricolae sua rura colunt, cultuque diurno
 inplorant fructus, et terram vomere findunt,
 240 dividiturque bonis gratus labor ille colonis.
 pars scindit glebas, pars sulcis semina mandat,
 pars liquidas deducit aquas hortosque virentes

203 laboribus *M*, sed boribus 2 *m.* in *litura* 204 subicit 1 *m.*, subegit 2 *m.* *M* 207 con-
 mittimus *M* 214 inpero *M* 215 omnibus 2 *m.* *M*, in *litura* 218 sobete *M* 221 amo-
 tas 1 *m.*, ammotas 2 *m.* *M* preuere *M* 222 inferiora *Barthii amicus IX 12 p. 438*, interiora *M*
 224 abtam 1 *m.*, aptam 2 *m.* *M* 226 nulla mala *M* 228 quin et *Barth XI 14 p. 537*, qui nec 1 *m.*,
 que nec 2 *m.* *M* 233 avarities 1 *m.*, avaritie 2 *m.* *M* nostris 1 *m.*, sed *litterae n 3 m.* uel u *super-*
scriptum est, ut uostris correctorem maluisse pateat 237 sit 1 *m.*, sint 2 *m.* *M* uestris 1 *m.*, ue-
 stri 2 *m.* *M* dicite 1 *m.*, diseite 2 *m.* *M* 238 agricule 1 *m.*, agricolae 2 *m.* *M* 239 fluctus 1 *m.*,
 fructus 2 *m.* *M* terra 1 *m.*, terram 2 *m.* *M* 240 diuiturque 1 *m.*, diuiditurque 2 *m.* *M* 241 gle-
 uas 1 *m.*, glebas 2 *m.* *M* parsulcis *M*

irigat, ac tractis satiat pomaria rivis.
 novit culta suos tellus ditare colonos.
 243 sic bene promeritos donis res publica ditat,
 terra velut pinguis. cuius spes magna senatus
 hic floret virtute, fide, gravitate, rigore.
 hanc quicumque colunt, multum mercedis habebunt.
 quod fisci est, nullus rapiat. cognoscite fiscum
 250 ventris habere locum, per quem omnia membra cibantur.
 venter alit corpus. fuerit si venter inanis,
 omnia deficiunt, tenuantur robore membra,
 et contracta rigent arenibus ossa medullis.
 omnibus sufficiunt sacrati commoda fisci,
 255 ex quibus est commune bonum, commune levamen.
 tutetur fiscus iustorum nemine laeso:
 quae sua sunt, capiat, quae sunt privata, relinquat.
 iustitiam colimus, iustos veneramur, amamus.
 hanc commendamus, hanc vos retinere iubemus.
 260 plurima sunt vivo nimium neglecta parente,
 unde tot exhaustus contraxit debita fiscus,
 reddere quae miseris moti pietate paramus.
 quod minus ob senium factumve actumve parentis,
 tempore Iustini correctum gaudeat orbis.
 265 nulla fuit iam cura senis: iam frigidus omnis
 alterius vitae solo fervebat amore.
 in caelum mens omnis erat. iam corporis huius
 inmemor hanc mundi faciem transisse putabat.
 et licet exhausti vacuarit commoda fisci,
 270 illa tamen sancti mecum est benedictio patris,
 quae totum reparare potest et lapsa novare.
 nec patimur quemquam sacratum laedere fiscum,
 nec laedi quemquam sinimus sub nomine fisci.
 utantur cuncti propriis, ac iure fruuntur'.
 275 haec postquam princeps tranquillo protulit ore,
 pronus adoravit laudans pia dicta senatus,
 et summi clamor pervenit in astra favoris.
 protinus et magni visit fastigia circi,
 cerneret ut laetos populos plebemque moneret
 280 eloquii pietate sui. tunc ordine longo
 incedunt summi proceres fulgensque senatus.
 ipse inter primos vultu praeclarus honoro
 fratris in obsequium gaudens Marcellus abibat,

243 ac tratis 1 m., attractis 4 m. M 244 suos 2 m. M in litura 245 promeritos Ritt., promeritis M
 dictat M 248 abebunt M 249 es 1 m., est 2 m. M 250 abere M 252 robore Ruiz, abore M
 254 omnibus sufficiunt M, omnia sufficiunt Barth XI 14 p. 538, omnibus officunt et incommoda Vonck Spec. 25,
 omnibus usui sunt requiritur 255 levamen Ruiz, libamen M, litamen Dempst. 256 tutetur M, ditetur
 Haupt Opusc. III 626, sed. cf. Joh. IV 45 258 ueneramus M 260 ne lecta 1 m., neglecta 2 m. M
 261 exhaustus 1 m., exhaustus 2 m. M 263 factumve actumve Ritt., factum actumve M, factum est actum-
 ue Dempst., factum tactumve Barth XI 14 p. 538. 539, factum aetatemve Vonck Spec. 25 265 senis M,
 seni Bekk. omnis add. 2 m. M 267 caelo Ritt. omnis erat M, transierat mavult Mommsen, cui
 omnis glossema esse videtur 276 adorabit M 277 favoris 1 m., fauoris 2 m. M 278 et magni scripsi,
 in magni M, immanis Mommsen visis Mommsen, iussit M, surgit Ruiz 279 plenumque M. 283 mar-
 cellus M, Marcianus dubitans Fogg. abibat M, obibat Mommsen

285 dispositoque novus sacrae Baduarius aulae,
 successor soceri (factus mox curapalati est).
 his aetas dispar, sed par votum atque voluntas.
 ambo patricii, dilecti principis ambo
 fulgebant geminis similes radiantibus astris,
 astris, quae caelum flamma meliore perornant.
 290 solaque prolato possunt cum sole videri
 stellarum fugiente globo, quando omnia pallent
 sidera et adflatas ortum iubar aspicit herbas
 atque operit novus astra dies. praenuntius ante
 signa dedit cursor. posita de more lacerna
 295 exoritur laetum iucunda per agmina murmur.
 intentos oculos ad sedem vulgus herilem
 extulit adsurgens, quoniam plebs laeta videre
 felicem dominum summo cupiebat amore.
 egreditur cum luce sua, frontemque serenam
 300 armavit sancti faciens signacula ligni.
 utque salutato tetigit subsellia vulgo,
 auratum scandens solium sedemque paternam
 instructam plumis pulchrisque tapetibus altam,
 aspexit laetus populos, vultuque modesto,
 305 circumfusa videns plaudentum milia, risit,
 censuram servans et plebi gaudia donans.
 ut princeps solio subnixus sedit in alto,
 ingens laetitiae sonuit fragor: aurea plebes
 tempora principibus centenis vocibus optat.
 310 Iustino vitam partes utraque reclamant,
 Augustae Sophiae votis quampluribus orant.
 excutiunt plausus, studiorum gaudia surgunt.
 alternisque sibi respondent agmina dictis.
 emittunt dextras pariter pariterque remittunt.
 315 certatim toto vulgus micat undique circo,
 ut veniunt densae manicis albetibus undae.
 disponunt cantus, et motum cantibus addunt.
 nunc simul erectis, pronis nunc ardua membris
 dant capita. accedunt pariter, pariterque recedunt.
 320 fertque refertque globum moles condensa virorum.
 exaltata putes placidis bene flantibus Euris
 ludere coniferae frondosa cacumina silvae,
 et flexis nutare comis, lentoque vicissim
 vertice fecundos huc illuc flectere ramos.

284 dispositosque 1 m., dispositorque 2 m. M Baduarius Ruis, uado auris M 285 cura palati est 1 m., cura palatii 2 m. M, curopalates Dempst. 286 uoluntas M 292 adflatus 1 m., adflatas 2 m. M herbas 1 m., herbas 2 m. M 294 curso 1 m., cursor 2 m. M lacerna 1 m., lucerna 2 m. M 298 capiebat 1 m., cupiebat 2 m. M 303 instructam scripsi, structam M, constructam Ruis litterae que ta 2 m. in litura ezaratae sunt M 306 pleuia 1 m., plebia 2 m. M 307 et 1 m., ut 2 m. M 309 centeni 1 m., centenis 2 m. M obtat 1 m., obtant 2 m. M 310 ntraque 1 m., ntraque 2 m. M 314 pariter add. Marcilius Comment. ad Persii Sat. I 20 316 ut M, et Barth 317 et motum Barth, et modum M, modulus et Ruis 320 fertque fertque 1 m., fertque refertque 2 m. M glouum 1 m., globum 2 m. M 321 exaltata 1 m., exaltata 2 m. M

- 325 inde dato populi fecere silentia signo,
 cunctaque clamosi tacuere sedilia circi:
 mollior ut ventis quotiens venit aura remotis.
 fluctivagum pelagus, quod tempestate movetur,
 mansuetis planatur aquis, tunc solis honore
 330 omnia clara silent tranquillis aequora ripis.
 ut clamor magnus populi strepitusque quievit,
 divinus princeps Augusta voce perorans
 haec plebi mandata dedit. 'bene vivite, cives.
 tempus gaudendi est. gaudete, hilaresque manete.
 335 contulit ista deus. nullus sua gaudia turbet.
 priventur caedes, studiorum iurgia cessent.
 et iam post duros, cunctis promitto, labores
 otia sint plebi, nobis vigilantia sollers.
 tranquillam faciam securis civibus urbem.
 340 nos curam vestri gerimus, nos vestra tuemur.
 credite, non patitur saeculorum secta meorum
 iniustos saevire diu. componite mores,
 a furtis cohibete manus, cessate nocere.
 discite iustitiam, legum praecepta tenete.
 345 iustitiam quicumque facit, fora nulla timebit.
 omnis erit iudex informidabilis illi.
 corripiet fontes iuris vigor. este quieti.
 si socium socius, si civem civis amabit,
 non solum optati iubeo spectacula circi,
 350 praemia sed populis et maxima dona parabo.
 ditabo plebes opibus, nomenque negatum
 consulibus consul post tempora tanta novabo.
 gaudeat ut totus Iustini munere mundus,
 dona calendarum properant vicina mearum.
 355 vos vestris adstate locis, properate, parate,
 promissaque die nostras sperate curules'.
 expavit gaudens inopino nomine vulgus
 consulis audito: natus fragor, itque tumultus
 per laetos ingens fremit undique murmur,
 360 ingeminantque cavos dulci modulamine plausus.
 interea lati spoliant subsellia circi:
 undique plorantum descendit turba virorum,
 et positis totam chartis implevit harenam
 ante ipsam domini sedem, largisque rigantes
 365 ora viri lacrimis et terrae corpora dantes

328 quo 1 m., quod 2 m. M mobetur 1 m., mouetur 2 m. M 331 ut Barth XLIII 18 p. 1963,
 et M 333 uibete 1 m., uiuite 2 m. M 337 permitto Ritt. 338 pleui 1 m., plebi 2 m. M
 339 cibibus 1 m., ciubus 2 m. M hurbem 1 m., urbem 2 m. M 346 ille M 347 uigor
 oste Dempst., uigore stote M 349 iubeo M, tribuo Barth XLIII 18 p. 1963, tribuam Fogg. 350 po-
 pulli sed 1 m., populis et 2 m. M 352 tanta M, cuncta legit Rutz, multa Fogg. 355 state 1 m.,
 adstate 2 m. M 358 audita 1 m., audito 2 m. M id 1 m., itque 2 m. M, inde malim 359 et
 undique post undique add. Meursius Opera VI p. 162, Criticus Arnobianus IV 15, populi post ingens add. Dempst..
 ingens geminavit Ritt., cuneos post ingens add. Haupt Opusc. III 626 363 positam 1 m., positis 2 m. M
 cartis M, ut solet arena 1 m., arenam 2 m. M

in facies cecidere suas. 'miserere, perimus'
 insonuit vox magna diu. 'lege sacra parentis
 syngrapha, de tantis rationem collige chartis.
 iam servis succurre tuis. nos nostra iubenti
 370 credidimus dominis. vobis quis vestra negaret,
 cum vestrum est, quod mundus habet? scis, summe regentum,
 publica quid vestro prosint commercia fisco.
 unde tributa tuis succedent annua rebus,
 deficiet si nostra manus? tibi militat omne,
 375 quod gerimus. nos, quae tua sunt, privata vocamus.
 vix nobis vitae constant alimenta diurnae
 adfictis, quae longa dies longoque labore
 sors quaerit, parvosque cibos sub nocte reponit'.
 flere diu tantos lacrimis non passus acerbis
 380 condoluit miserans, et se pietate subegit
 legibus ultro suis. 'aliena pecunia' dixit
 'reddenda est, vivus patri qui substitit heres'.
 thesauros fidis privatos ferre ministris
 imperat. innumerae mox advenere catervae
 385 fortia centenis oneratae brachia libris.
 deposuere umeris. turmae glomerantur in unum,
 et totus fuso circus resplenduit auro.
 tunc posita ratione palam, populoque vidente,
 debita persolvit genitoris, cauta recepit.
 390 gaudia quanta illic, quantus favor! undique laetus
 tollitur in caelum populorum clamor ovantum.
 mirantur proceres, mirantur talia plebes.
 hinc rutili lucent chartis ardentibus ignes,
 hinc radiat fulvum concertans ignibus aurum.
 395 hinc chartas flammis subigunt, hinc pondere fusos
 exaequant solidos, et lancem pollice pulsan.
 tunc sinibus plenis abeunt, quaestuque laborant,
 elatisque oculis pro vita principis orant.
 largior inventus patre est, clementior idem,
 400 qui virtute animi mentem calcavit habendi,
 publica privato cum debita redderet auro
 sponte sua, dominus servis miseratus egenis.
 priscorum hoc uno vicit novus omnia facto
 facta pius princeps. quamvis meliora sequantur,
 405 hoc primum tamen omen erat, quod nullus avorum
 Augustos unquam cecinit fecisse priores.

370 dominum 1 m., dominis 2 m. M, domino Ruis 371 habet add. 3 m. M 372 quod 1 m.,
 quid 2 m. M commertia M 373 succedunt 1 m., succedent 2 m. M 377 afflictis M
 378 ciuos 1 m., cibos 2 m. M 379 tantos Vonck Lect. 107, tantis M aceruus 1 m., acerbis 2 m. M
 382 pater cui 1 m., patri qui 2 m. M 385 honerati M, sed littera h erasa 386 turmae M, summae Fogg.
 388 pala 1 m., palam 2 m. M 389 deuicta M, littera c erasa 390 fabor M 392 alia 1 m.,
 talia 2 m. M 399 patre M, sed litterae postremae ita erasae sunt, ut pati supersit, pater legit Ruis
 401 priuato cum debita Meursius Opera VI p. 162, Crit. Arnob. IV 15, priuato deuicta 1 m., priuato quod
 deuicta 2 m. M, priuato dum debita Ritt. 402 seruis — egenis 1 m., seruos — egenos 2 m. M
 404 pius Vonck, prius M 406 augustus M

hinc aliud pietatis opus tam grande secutum est.
 pro vinctis flentes nuptae venere maritis,
 matres pro genitis. nescit servare pudorem
 410 rebus in afflictis ingens dolor. inmemor ibat
 turba sui sexus, cultu miserabilis ipso,
 per medios populos. postquam venere verendam
 Caesaris ante casam, cunctae sua pectora durae
 inlidunt terrae. 'pius es, potes omnia' clamant.
 415 'cerne pias lacrimas, miserorum vincula solve.
 matribus his natos, his nuptis redde maritos.
 omnibus haec sit laeta dies. tua gaudia princeps
 nullus agat tristis. cunctorum crimina dele,
 gaudeat ut laetus miti sub principe mundus'.
 420 has pius aspexit lacrimas, precibusque dolentum
 adnuit, et solvi cunctos a crimine iussit
 more dei. deus est, cui verbo competit uno
 iustificare malos mediaque a morte levare.
 credite simpliciter: vox haec temeraria non est.
 425 qui facit hoc, deus est: deus est in corde regentum:
 principibus princeps quidquid deus imperat, hoc est.
 terrarum dominis Christus dedit omnia posse.
 ille est omnipotens, hic omnipotentis imago.
 plurima praeterea sollemni munere donans,
 430 dimissis populis arcem remeavit in altam.

LIBER TERTIVS.

Contigit ut princeps Augusti limina tecti,
 quamquam festa dies sextam consumpserat horam,
 non dulces epulas, non pocula grata petivit,
 ni patris primum sanctum et venerabile corpus
 5 ornatum exequiis tumulo mandaret opimis.
 ante fores iam pompa fuit, passimque per aulam
 porticibus longis stabat cum plebe senatus,
 interius flentes famuli, vasa aurea mille,
 mille columnarum species, argentea mille,
 10 quae superinpositis inplebant atria ceris,
 ordine compta suo, patrum sic more parata.
 triste ministerium lata fervebat in aula.
 alta superpositis radiabant stramina gemmis,
 tempore quas prisco Romana potentia cepit,

407 aliut *M* 413 casam *M*, caram legit *Ruis* 414 s *l m.*, es *2 m. M* 419 miti sub *l m.*,
 mitis te *2 m. M* 421 annuit *M* 425 inperat *M* 426 est *M*, fit mavult *Mommsen* 427 do-
 minis *M*, domino *Fogg.* 429 sollemnia munera *3 m. M* EXPLICIT CORIPPI AFRICANI GRAMATICI LI-
 BER SECYNDVS INCIPIIT LIBER TERTIVS *M*
 1 Augusti *Dempst.*, augustus *M* 2 consumserat oram *M* 3 rata *M* 6 pompa fuit *Dempst.*,
 fuit *M*, turba fuit *Bitt.*, turba ruit *Fogg.* 8 lentes *l m.*, flentes *2 m. M* 10 quae *M*, qua *Mommsen*
 11 compta *scripsi*, commota *l m.*, cuncta *2 m. M* lata — aula *Fogg.*, letam — aulam *M*, latam —
 aulam *dubitans Ruis*, leti — aula *Mommsen* fervebat *2 m. M*. quid *l m. scriptum fuerit dignosci ne-*
 quit, feriebat legit *Ruis* 14 Romana *Ruis*, humana *M*

15 quas viridis Nereus, quas protulit Indica tellus,
 et quas Memphitica Caesar perduxit ab aula,
 quas supplex Cleopatra dedit, cum vincula fratris
 frangeret et rupto pallens custode veniret.
 ex quibus adversis cernebant fulgura mitti.
 20 sed lumen, non ignis erat. lux undique fulget
 aurea conspicui lustrans laquearia tecti.
 tura Sabaea cremant, fragrantia mella locatis
 infundunt pateris et odoro balsama suco.
 centum aliae species unguentaque mira feruntur,
 25 tempus in aeternum sacrum servantia corpus.
 supremum patri talem celebravit honorem
 Augusto melior Iustinus Caesare princeps.
 ut pius ingrediens corpus venerabile vidit,
 incubuit lacrimans, atque oscula frigida carpsit
 30 divini patris, verbisque dolentibus inquit.
 'nos flemus tristes, mentisque ardore dolemus.
 tu, pater, angelicas inter, sanctissime, turmas
 laetus abis, positoque deum iam corpore cernis,
 et frueris meliore die sub lumine solis,
 35 nox cui nulla subit. salve, pater inclite, salve.
 aeternum, pater alme, vale'. non plura moratus
 Augusti nutu tolli sublime feretrum
 imperat, et tota populus processit ab aula,
 maestaque funereas accendunt agmina ceras.
 40 omnis in exequias sexus convenit et aetas.
 quis memorare potest tantae miracula pompae?
 hinc levitarum venerabilis ordo canentum,
 virgineus tonat inde chorus: vox aethera pulsat.
 funduntur lacrimae ritu nivis: imbre madebant
 45 cunctorum vestes, proprioque in fonte natabant
 manantes oculi, vultusque sinusque rigabant.
 adtonitae matres resolutis crinibus ibant,
 ante fores aliae, tectis sublimibus illae
 inplentes altas turba stipante fenestras:
 50 quantus Hyperborei volucrum concentus in Istri
 contrahitur ripas, gelidas quas linquere terras
 aspera cogit hiems. glacie nivibusque coactae
 innumerae glomerantur aves, stipantur in unum,
 innectuntque moras, et flumina linquere nolunt.
 55 transitus ob causam multi pia tura cremabant.

15 indica *M*, sed littera c erasa 16 cessar *M* 18 frangere corrupto *Fogg.* 19 certa-
 bant *Barth XLIV 15 p. 2016* 20 fulgit *1 m.*, fulget *2 m. M* 21 laqueari *1 m.*, laquearia *2 m. M*
 22 abea *1 m.*, sabaea *2 m. M* fragrantia *1 m.*, fragrantia *2 m. M* 23 odor *1 m.*, odoro *2 m. M*
 28 pius *Barth XLIV 15 p. 2017*, prius *M* 29 obscula *M* 35 nox cui nulla subit. salve
Barth XLV 12 p. 2084, nos cui nullus ait salve *M*, nos cui nulla salus. salve *Ruiz*, nos quis nulla
 salus sine te *Dempst.* 37 agusti *1 m.*, agustus *2 m. M* tolle *1 m.*, tolli *2 m. M* 38 in-
 perat *M* 39 accedunt *1 m.*, accendunt *2 m. M* 40 omnes in exequia *1 m.*, omnis in exequias *2 m. M*
 43 tonat *M*, sonat *malim* corus *M* 46 manantes *Kirchmann de funeribus Romanorum II 11 p. 197*,
 madentes *M* 50 iperborei *1 m.*, iperboreis *2 m. M* istri *1 m.*, astris *2 m. M* 51 ripas *M*, ripis *legit*
Ruiz 52 iems *M* coactis *Ruiz* 53 abes *1 m.*, aues *2 m. M* 55 causa *1 m.*, causam *2 m. M*

undique currebat studio plebs maesta videndi.
 omnibus unus amor, iustus dolor omnibus unus
 augebat lacrimas, et viso funere flebant,
 donec Apostolici subeuntes atria templi
 60 inclita sacrato posuissent membra sepulcro,
 quod pius ipse sibi puro construxerat auro.
 postquam facta quies, totam plebs laeta per urbem
 sacra coronatis ornavit moenia tectis.
 pratorum spoliatur honor, nemus omnè refertum
 65 frugibus et glaucae frondes rapiuntur olivae.
 exornant postes, et arundine limina comunt,
 festaque per cunctos tendunt velamina vicos.
 ludere tunc iuvenes et laudibus addere laudes
 incipiunt, plaudunt pedibus, mollique reponunt
 70 crura gradu, mirisque modis nova carmina flectunt.
 Iustinum Sophiamque pios duo lumina dicunt.
 organa, plectra, lyrae totam insonuere per urbem,
 mille voluptatum species, convicia mille,
 saltatus, risus, discursus, gaudia, plausus.
 75 Augustis vitam laetis clamoribus optant.
 'post senium' dicunt 'sese iuvenescere mundus
 gaudet, et antiquae repetit primordia formae.
 ferrea nunc abeunt atque aurea saecula surgunt
 temporibus, Iustine, tuis, spes urbis et orbis,
 80 Romani iubar imperii, decus addite cunctis
 retro principibus, cuius sapientia victrix
 obtinuit patrii fastigia maxima regni'.
 ingeminant Sophiae nomen, lumenque secundum
 hanc dicunt, carmenque novum cum plausibus addunt.
 85 interea laetus sacra cum coniuge princeps
 coeperat Augustae felicia carpere mensae
 gaudia, regales epulas et dulcia Bacchi
 munera, quae Sarepta ferax, quae Gaza crearat,
 Ascalon et laetis dederat quae grata colonis.
 90 quaeve antiqua Tyros, quae fertilis Africa mittit,
 quae Meroë, quae Memphis habet, quae candida Cypros:
 quaeque ferunt veteres maturo robore vites,
 quas manibus propriis Ithacus plantavit Vlixes,
 pace sub Iliaca Laërtia limina servans,

61 pius *M*, prius *Ruiz* constrinxerat *Fogg.* 63 tectis *M*, tectis *Barth XLVI 15 p. 2158*,
 testis *Riv.* 65 clauce 1 *m.*, glauce 2 *m.* *M* 68 laudibus *M*, lusibus *Barth* 70 cura gra-
 dum 1 *m.*, crura gradu 2 *m.* *M* noba 1 *m.*, noua 2 *m.* *M* 72 plectar 1 *m.*, plectrum 2 *m.* *M*
 lyrae *Ruiz*, lira et *M* 73 conuulia *Ruiz* 74 discussus *M* 75 obtant *M* 76 mundum *M*
 80 imperii *M* addite 1 *m.*, addita 2 *m.* *M* 82 patri 1 *m.*, patrii 2 *m.* *M* 87 bacci *M*
 88 quem repta 1 *m.*, quo sarepta 2 *m.* *M* 89 grata in greta vel gre.a 1 *m.* mutatum, greca 2 *m.*,
 litteris ec 3 *m.* superscriptum est uel ai at, ut graia vel grata correctorem maluisse pateat, Graeca edd. omnes,
 Creta vel Petra dubitans *Jaeg.* 91 meroes *M* 92 rubore 1 *m.*, robore 2 *m.* *M* 93 plantabit *M*
 94 pace sub Iliaca Laërtia limina *Barth LV 2 p. 2582*, partes ubi balia lacertia lumina *M*, aliter: parte sub
 italia lerneia flumina 3 *m.* in margine *M*, arce sub Ibalia Laërtia lumina *Ruiz*, arce sub Oebalia Laërtia lu-
 mina *Dempst.*, arte sub Icaria Laërtia limina *Jaeg.*, arte sub Icaria Laërtia culmina *Unger Electa critica Fried-*
landiae et Novi Brandenburgi 1842 p. 41—43

95 nondum Troiani vitans discrimina belli:
 quaeque Methymnaeis expressit cultor ab uvis;
 pocula quae vitreo flagrabant plena Falerno.
 prisca Palaestini miscentur dona Lyaei,
 alba colore nivis blandoque levissima gustu.
 100 fusca dabant fulvo chrysattica vina metallo,
 quae natura parit liquidi non indiga mellis,
 et Garisaei permiscet munus Iacchi.
 cuncta quis expediet, dominis quae parturit orbis,
 Romano quaequae est provincia subdita regno?
 105 haec magno luxu quamquam cumulata redundant,
 temperie solita parvus cibus ore modesto
 sumitur, et quantum capiat mens sobria potus,
 censura servante modum. cura ipsa regendi
 clementisque animus praesumere parcius escas
 110 iure facit, potusque parum sapientia quaerit.
 aurea purpureis adponunt fercula mensis
 pondere gemmarum plus gravia. pictus ubique
 Iustinianus erat. dominis pictura placebat,
 gaudebantque sui genitoris imagine visa
 115 felices geniti. veras ibi credere posses
 sacras effigies, vivasque adstare putares.
 ars et materies animas simul addere possent,
 addendi vitam nisi ius, natura, negares.
 ingeniis hominum post mortem vivere fama
 120 concessum est: clarum servat sua gloria nomen.
 ipse triumphorum per singula vasa suorum
 barbarico historiam fieri mandaverat auro,
 tempore quo captis iniecit vincla tyrannis
 Iustinianus ovans, quarto cum consule princeps
 125 alta triumphali tereret Capitolia pompa.
 sacris principibus iucundae fabula mensae
 de divo genitore fuit: tum nomen honorum
 inter delicias et dulcia pocula summis
 laudibus adtollunt, vivumque per ora fatentur.
 130 sic decessorem regnantum nullus amavit,
 quamquam scepra patris natus successor haberet.
 ante oculos geniti genitor dulcissimus omni
 tempore semper erit, semperque in corde manebit.

95 uelli 1 m., belli 2 m. M 96 quaeque M, quae Dempst. medimeneis M cultura uuis 1 m.,
 cultor ab uuis 2 m. M 98 Lyaei Ruiz, lip. 1 m., licei 2 m. M 99 alua 1 m., alba 2 m. M
 leuissima 1 m., lenissima 2 m. M 100 fuluo chrysattica Barth LV 2 p. 2583, fulboris attica 1 m. M, fulgenti
 voci fulboris adscripsit, litterasque a b c verbis attica fusca dabant superscripsit 3 m. M, ut Attica fusca dabant
 fulgenti correctorem maluisse appareat, fusca dabant fuluo simul Attica Dempst. 102 garisei M, Gargisaei
 Barth LV 2 p. 2583, Gaurani Fogg. munus 1 m., munera 2 m. M 104 quaequae Mommsen,
 quaeque M 105 quemquam 1 m., quamquam 2 m. M 106 parbus M 107 potu 1 m., potus 2 m. M
 112 plus graua M, plus grandia vel praegrandia Dempst., graua plus Barth LV 2 p. 2583, pondus graue Fogg.
 115 credere M, cernere Fogg. 116 sacras effigies Ruiz, sacra et figies M 117 possent Vonck Spec. 18,
 possunt M 118 uitam nisi ius Mommsen, uitam nisi tu M, ueniam nisi tu Barth LV 2 p. 2584
 119 fama Ritt., famam M 122 storiam 1 m., istoriam 2 m. M mandaberat M 125 tereret Dempst.,
 t...et 1 m., terret 2 m. M 126 famula 1 m., fabula 2 m. M 127 tum M, dum Bachrens Mus. Rhen.
 XXVII 225 133 manebit M

135 postquam divinae sumpsere novissima cenae
 pocula, et excelsae siluerunt gaudia mensae,
 contulerat quae prima dies, surrexit ab alto
 laetus uterque toro secretaque tecta petivit.
 sed non in segnes solverunt pectora somnos:
 invigilant animi, quibus est pia cura regendi
 140 tot latos populos, duros domitare tyrannos,
 consiliis uti, causas disponere mundi.
 maxima pro rerum quae disposuere salute,
 admiranda magis quam conumeranda fateri
 humanum decet ingenium. quis carmine digno
 145 tot divinarum miracula pandere rerum
 sufficiat? quibus haec verbis, qua laude reponat?
 diva Augusta favens, sanctum et venerabile nomen,
 immortale bonum, nostrae Sapia lingua,
 auspiciis haec sacro tuis. tua vota canentem
 150 respice, et oranti clemens solacia praebere.
 septima gaudentem lux aurea viderat orbem,
 expellens placido brumalia frigora verno.
 omnia sol oriens radiis melioribus adflans
 tranquillo gelidas tepfecerat igne pruinas.
 155 gaudebant elementa simul, mollique calebant
 temperie, votisque suis nova Roma fremebat.
 ornata est Augusta domus, iussuque regentis
 acciti proceres omnes, schola quaeque palati est
 iussa suis adstare locis. iamque ordine certo
 160 turba decanorum, cursorum, in rebus agentum,
 cumque palatinis stans candida turba tribunis
 et protectorum numerus mandante magistro
 omnis sacrorum vis adfuit officiorum
 ornatu vario cultuque habituque modoque.
 165 ingens excubitus divina palatia servans
 porticibus longis porta condensus ab ipsa
 murorum in morem laevam dextramque tegebat,
 scuta sub erectis coniungens aurea pilis.
 ense latus cincti, praestrici crura cothurnis,
 170 adstabant celsi pariter, pariterque nitebant
 extantes latis umeris durisque lacertis:
 coniferae veluti sacra inter flumina quercus,
 per quas blanda fluens rauco sonat unda susurro,
 condensam faciunt frondoso robore silvam,
 175 excluduntque diem ramis, intonsaque laetae
 adtollunt capita, alta et vertice sidera pulsan.
 et laeva dextraque acies adstare videres,

134 nobissima *M* 139 animi *I m.*, animis *2 m. M* 142 maxime *M* 143 connumeranda *M*
 146 laudi *I m.*, laude *2 m. M* 149 sacro *M*, sacra *Göts* 150 preue *I m.*, prebe *2 m. M* 153 af-
 flans *M* 154 ruinas *I m.*, pruinas *2 m. M* 156 fremebat *vel faebat Ruiz*, flebat *M*, nitebat *Vonck*
Spec. 29 158 schola quaeque *Barth in Claudianum animadversiones p. 701*, scolaque *M*, scholaque alta *Dempst.*,
 scholaque ipsa *Ritt.* palatii *M* 161 turba *M*, turba *dubitans Barth* 164 habito *I m.*, habituque *2 m. M*
 168 erecti *M* 169 cura cuturnis *M* 171 extantes *Dempst.*, extantis *M* 176 alta *addidi* 177 et
 laeva *Ruiz*, lebaque *M*

multaque ancipites splendescere luce bipennes,
 terribiles, aetate pares. imitatur Olympum
 180 officii Augusta domus. sic omnia clara,
 sic numeris bene compta suis, ita luce corusca:
 aurea convexi veluti rutilantia caeli
 sidera mensura, numeris et pondere cursus
 perficiunt librata suo, stabilique recessu
 185 firma manent, unumque iubar super omnia fulget;
 omnia subcumbunt flammis melioribus astra,
 et quo tecta latent, regis pascuntur ab igne.
 hac se magnarum Romana potentia rerum
 lege tenens medias inter super omnia gentes
 190 regna micat claro tantum uni subdita caelo.
 atria praelargis extant altissima tectis,
 sole metallorum splendentia, mira paratu,
 et facie plus mira loci, cultuque superba.
 nobilitat medios sedes Augusta penates,
 195 quattuor eximiis circumvallata columnis.
 quas super ex liquido praefulgens cymbius auro
 inmodico, simulans convexi climata caeli,
 immortale caput soliumque sedentis obumbrat
 ornatum gemmis, auroque ostroque superbum.
 200 quattuor in sese nexos curvaverat arcus.
 par laevam dextramque tenens Victoria partem
 altius erectis pendebat in aëra pinnis,
 laurigeram gestans dextra fulgente coronam.
 mira pavementis stratisque tapetibus ampla
 205 planities, longoque sedilia compta tenore
 clara superpositis ornabant atria velis.
 vela tegunt postes. custodes ardua servant
 limina, et indignis intrare volentibus obstant
 condensi numeris, fastu nutuque tremendi.
 210 postquam dispositis ornata palatia turmis
 officia explerunt, adytis radiavit ab imis
 inclita lux, et consistoria tota replevit.
 egreditur princeps magno comitante senatu.
 adfuit obsequio castorum turba virorum.
 215 illis summa fides et plena licentia sacris
 deservire locis atque aurea fulcra parare,
 regales mensas epulis onerare superbis,
 conservare domum sanctumque intrare cubile,
 internas munire fores, vestesque parare.

178 hunc versum ante v. 177 positum fuisse suspicor. Jaeger versum ordinem genuinum hunc fuisse cre-
 dit: 170. 179. 172—178. 171. 180 179 terribilis M 181 compta M, ut solet 183 muneris 1 m.,
 numeris 2 m. M 195 circumvallata M 196 lido 1 m., liquido 2 m. M 197 similans M
 198 obumbrans Fogg. 200 curvaverat M 201 laevam M 202 aura 1 m., aëra 2 m. M, aëre Ruiz
 pinnis 1 m., pennis 2 m. M 203 dextera M fulgente M, sed fu 2 m. in litura 204 tappeti-
 bus M ampla M, apta Mommsen 209 condensi numeris Ruiz, condens in humeris M, condensati
 humeris Dempst. fasto M 211 atitis radia bitabimis M 212 replebit M 214 turba Fogg.
 215 illi M 217 epulas 1 m., epulis 2 m. M supernis M 219 inter nos M, internas Ruiz
 munire Ruiz, munere M

- 220 armiger interea, domini vestigia lustrans,
 eminent excelsus super omnia vertice Narses
 agmina, et Augustam cultu praefulgurat aulam
 comptus caesarie, formaque insignis et ore.
 aureus omnis erat, cultuque habituque modestus,
 225 et morum probitate placens, virtute verendus,
 fulmineus, cautus, vigilans noctesque diesque
 pro rerum dominis, et honora luce coruscus:
 matutina micans ut caelo stella sereno
 auratis radiis argentea sidera vincit
 230 vicinumque diem claro praenuntiat igne.
 ut laetus princeps solium conscendit in altum
 membraque purpurea praecelsus veste locavit,
 legatos Avarum iussos intrare magister
 ante fores primus divinae nuntiat aulae
 235 orantes sese vestigia sacra videre
 clementis domini, quos voce et mente benignus
 imperat admitti. miratur barbara pubes
 ingressus primos immensa atque atria lustrans
 ingentes adstare viros. scuta aurea cernunt,
 240 pilaque suspiciunt alto splendentia ferro
 aurea et auratos conos cristasque rubentes,
 horrescunt lanceas saevasque instare secures,
 ceteraque egregiae spectant miracula pompae,
 et credunt aliud Romana palatia caelum.
 245 spectari gaudent, hilaresque intrare videri.
 non secus Hyrcanae quotiens spectacula tigres
 dat populis nova Roma suis, ductore magistro
 non solita feritate fremunt, sed margine toto
 intrantes plenum populorum milia circum
 250 suspiciunt, magnoque metu mitescere discunt;
 deponunt rabiem, gaudent fera vincula subire,
 per medios intrare locos, ipsumque superbæ
 quod spectantur amant, caveam turbasque faventes
 lustrant, et pronæ solium regnantis adorant.
 255 verum ut contracto patuerunt intima velo
 ostia, et aurati micuerunt atria tecti,
 Caesareumque caput diademate fulgere sacro
 Tergazis suspexit Avar, ter poplite flexo
 pronus adoravit, terraeque adfixus inhaesit.
 260 hunc Avaræ alii simili terrore secuti
 in facies cecidere suas, stratosque tapetas

223 hore *M* 224 abituque *M* 225 prouitate *M* 230 ignem *M* 232 loca *l m.*,
 locant *2 m. M* 233 Auarum, iussos *Ruiz*, aurum iussus *M* 236 quos *M*, qui *dubitans Fogg.* 238 in-
 mensa atque *Mommsen*, immensa *atque M*, atque immensa *Dempst.* 240 suscipiunt altos *M* 241 auratas
 cunes criptasque *M* 242 orrescunt *M* sebasque *M* 245 ilaresque *M* 246 ircane cotiens
 ispectacula tygres *l m.*, tygrides *2 m. M* 250 suscipiunt *l m.*, suspiciunt *2 m. M* 251 rapuam *l m.*,
 rablem *2 m. M* 253 spectantur *M*, spectentur *legit Ruiz* caueam *Ruiz*, caneant *M* 254 proni *M*
 258 tergazis *M*, ter gazis *legit Ruiz*, ter facie *Götz*, Tergitius *vel Targitius Vonck Lect. proef. conferens*
Menandri Exc. de legut. (Frym. hist. Græc. coll. C. Müller IV p. 233—235), Targites Fogg abar *M*
 259 que *add. Ruiz* 260 abares *M*

fronte terunt, longisque implent spatiosa capillis
 atria et Augustam membris inmanibus aulam.
 ut clemens princeps legatos surgere iussit,
 265 officia stratos iussu monituque iubentis
 erexere viros. 'quod poscitis', ore sereno
 clementer regnator ait 'memorate, docete,
 et, vestri regis quae sit legatio, ferte'.
 haec postquam princeps tranquilla voce profatus,
 270 crudus et asper Avar dictis sic coepit acerbis.
 'rex Avarum Cagan debellans intima mundi
 famosos stravit magna virtute tyrannos,
 innumeros populos et fortia regna subegit.
 275 cuius Threïcium potis est exercitus Hebrum
 exhausto siccare lacu fluviumque bibendo
 nudare et nondum plene satiatus abire.
 quem Persae timuere feri, genibusque minantis
 admovere manus: pacem meruere precando.
 ni fieret, frustra celsis Babylonia muris
 280 cincta foret, dominosque Avars nunc Parthia ferret.
 rupimus Euphraten, gelidos superavimus amnes,
 hibernasque nives, cursus qua frenat aquarum
 frigus et omnigenis fit durior unda metallis.
 vidimus extensos vitrea testudine pontes
 285 stagna lacus fluviosque super fontesque iacere.
 in silicis morem vel stratae marmore terrae
 cognatos latices laticum concreta tegebant.
 plaustra super solidas stridentia duximus undas.
 illic volventum vestigia nulla rotarum,
 290 aerea nec solitos labens dedit orbita sulcos,
 nec fragilis potuit crystalli forma noceri
 praesolido stringente gelu. fremitusque sonorum
 cornipedum liquidos ceu terruit ungula campos
 insanum volvens strepitum. calcavimus imbrem,
 295 ivimus in fluctus sicco pede. praebuit amplas
 nix spatiosa vias. praeduris gentibus acre

265 officia *M*, officio *Fogg.* 266 surrexere niri *Fogg.* 269 tranquilla *M* prouatus *M*
 270 auar *1 m.*, abar *2 m.* *M* 271 Avarum *Ruiz*, aurum *M* Kagan *L*, Chagan *Fogg.* de-
 bellas *S* intima *M*, ultima *SL* 272 stravit *Ruiz L*, intrauit *M*, stravi *S* 273 innueros *L*
 subegi *S* 274 treicium *ML* potis est *M*, fortis *SL* ebrum *M* 275 exhausto *M* que *om.* *M*
 276 plene *M*, potu *margo Ruiz (ex O)*, potuit *SL* 277 minantes *M* 278 pacem *M*, pacem et *SL*
 279 ni fieret *M*, ne forte *SL et margo Ruiz (ex S)*, ni faceret *Dempst.*, ni facerent *Fogg.* frustra celsis *M*,
 excelsis frustra *SL et margo Ruiz (ex S)* 280 cuncta furet *1 m.*, cincta foret *2 m.* *M* dominosque
 Auars nunc Parthia ferret *scripsi*, dominosque auars nunc patria ferret *margo Ruiz (ex O)*, dominosq..
 b..... *1 m.*, dominos humeris nunc ferre parata *2 m.* *M Ruiz*, didicit dominos patientia ferre *SL et margo*
Ruiz (ex S) 281 euphaten *L*, euphratem *S* celidos *1 m.*, gelidos *2 m.* *M* 282 ibernasque nives
 cursus qua frenat *M*, hibernos cursus quando refrenat *SL et margo Ruiz (ex S)*, hibernos cursus tum quando
 refrenat *Fogg.* 284 ex tensos *M*, et tectos *SL et margo Ruiz (ex S)* textudine *M*, tostudine *L*
 pontes *1 m.* *MSL et margo Ruiz*, postes *2 m.* *M Ruiz* 285 flubios *1 m.*, fluvios *2 m.* *M* 286 in silicis
 morem *M*, calcantesque nives *SL* 287 concreta tegebant *M*, cum crusta tegebat *SL et margo Ruiz (ex S)*
 288 solida *1 m.*, solidas *2 m.* *M* 289 illis *M* 290 aerea *Fogg.*, aurea *M*, area *Ruiz* sulcus *1 m.*,
 sulcos *2 m.* *M* 292 fremitusque sonorus *Fogg.*, fremituque sonoro *requiritur* 293 caue *1 m.*, ceu *2 m.* *M*
 294 calcavimus *1 m.*, calcauimus *2 m.* *M* imbrem *scripsi*, imorem *M*, imbrum vel ebrum *margo Ruiz (ex O)*,
 Hebrum vel Immon vel Imbrum *Dempst.*, Imaum *Fogg.* 295 ibimus *1 m.*, iuimus *2 m.* *M* fluctu *Ritt.*

intulimus bellum. pars altera castra locavit.
 miscuimus pugnas, munitas cepimus urbes,
 firmaque disruptis deiecimus oppida muris.
 300 nunc ripas Scythici victor rex contigit Istri,
 densaque per latos figens tentoria campos
 ad tua nos, princeps, haec splendida moenia misit.
 annua praelargi patris solacia vestri
 sumere tempus adest. sanctus quae praebuit ille,
 305 vos etiam praebere decet. si foedera pacis
 intemerata tibi, si mavis pacta manere,
 debita quaerenti transmittes munera regi'.
 talia iactantem, nulla commotus in ira,
 tranquillus princeps oculis pietate serenis
 310 aspexit iuvenem, placidoque haec edidit ore.
 'quantum est legatis concessa licentia fandi,
 tantum legatos animo decet esse modestos
 et vitae probitate graves; quique ordine possint
 scire locis humiles quibus et quibus ora superbi
 315 expediant, nostramque petant quod mitiget iram,
 prospiciantque suae poscentes foedera vitae.
 quod tua ventosis inflata superbia verbis
 iactitat, ignavae mentis deformia nudat.
 quid profugos laudas, famaue adtollis inani
 320 extorrem populum? quae fortia regna subegit,
 efferata gens Avarum proprias defendere terras
 non potuit, sedesque suas fugitiva reliquit.
 tu velut ignaris falsis rumoribus audes
 vana loqui, turpique dolo nova somnia fingis.
 325 quod tibi nunc visum est vestro adsignare labori,
 militibus nostris ludo solet esse diurno.
 hoc studium dominis, ea sunt sua seria servis.
 sanctam hoc imperium toto sic floruit orbe,
 bella gerens pacemque tuens. nos more parentum
 330 pacem diligimus, numquam fera bella timemus.
 pax est subiectis, pereunt per bella superbi.
 parcimus innocuis, sonti non parcimus ulli.
 res Romana dei est, terrenis non eget armis.
 iure pio vivit: bellum non ingerit ultro,
 335 suscipit inlatum. vel si servire negabunt
 ingratae gentes, primum tamen admonet hostes
 more gubernandi. monitus qui suscipit istos,
 vivit et a nobis meritos expectat honores.
 quisquis amat pacem, tutus sub pace manebit:
 340 et qui bella volunt, bellorum clade peribunt.

297 *pras 1 m., pars 2 m. M* 299 *disruptis M* 300 *scythici M* Istri *Euis, atri M, atri legit Euis*
(forsam in codice O) 304 *sanete Fogg.* 307 *deuita 1 m., debita 2 m. M* *transmittes scripsi, trans-*
mitte M, transmittite legit Euis, transmittito Dempst. 308 *in M, ab Riv.* 312 *modestos M, littera s crasa*
 313 *proutate 1 m., probitate 2 m. M* 314 *locis Euis, loco 1 m., locos 2 m. M* *et Euis, e M* *supe-*
ruis 1 m., superbis 2 m. M 318 *iactitet 1 m., iactitat 2 m. M* 322 *fugitiba M* 323 *ignaris M et*
margo Euis, ignarus Euis (ex O) 327 *sua seria M, suasoria Mommsen* 335 *negabunt M, negarunt Mommsen*
 336 *ostes M* 337 *tuernandi monitos 1 m., gubernandi monitus 2 m. M* 339 *totus 1 m., tutus 2 m. M*

gens quaecumque ausa est Romana lacessere signa,
 horruit extinctas inopino fulmine turmas,
 innumeros cecidisse suos, regesque superbos
 vidit sub nostris humiles fractosque triumphis.
 345 ergo signa meis Cagan contraria signis
 ferre parat, lituosque mihi camposque minatur
 gens Avarum, ni pacta damus? terrore putatis
 id nostrum fecisse patrem; miseratus egenis
 et profugis quod dona dedit? pietate regendi
 350 hoc facimus, gratisque dari provisa iubemus.
 nostra manus larga est, non prodiga: perdere nescit.
 iure suas dispensat opes, quo continet orbem.
 sponte damus dignis, indignis sponte negamus.
 tu numeros numeris et vires viribus audes
 355 exaequare meis. nostris non fidimus armis,
 quamquam ductores, numeri fortesque tribuni,
 subiecti reges et gentes rebus abundant
 quot caelum guttas mittit, quot litus harenas.
 quod super est, unumque meum speciale levamen,
 360 imperii deus est virtus et gloria nostri,
 a quo certa salus, sceptrum datur atque potestas;
 qui populos clemens super omnia regna Latinos
 constituit, pacemque suam commendat amari:
 cuius spe fruimur, cuius virtute superbos
 365 deicimus, cuius populos pietate tuemur;
 qui nostros auget mira virtute triumphos.
 ipsius laudamus opus solumque timemus;
 hunc unum colimus, rerum dominumque fatemur.
 cognoscant Avars, quoniam deus omnium hic est.
 370 fastus non patimur. gentes servire volentes
 suscipimus, donisque humiles et honore levamus.
 quisque suas mensuret opes viresque suorum,
 cum quis bella gerat, sub qua spe sumpserit arma.
 divinum sibimet plus consulat unde petatur
 375 auxilium. poterint si numina vana potentem
 oppugnare deum, si possunt sponte venire
 persculpti lapides, surdae mutaeque figurae,
 monstraque, quae variis extant conflata metallis,
 si caelo tellus bellum movet, arma feretis

341 lacessere *M* 342 orruit *M* 344 uidi *1 m.*, uidit *2 m. M* sub nostris humiles fractosque
 triumphis *margo Ruiz (ex O)*, sub nostris humili fractosque triumphos *1 m. M*, per nostros humiles factosque
 triumphos *2 m. M* 346 campumque *margo Ruiz (ex O)* 350 facinus *1 m.*, facimus *2 m. M*
 grate *margo Ruiz (ex O) et 1 m. M*, gratis *2 m. M* prouisa *M*, promissa *Meursius Crit. Arnob. IV 15*
 351 non *1 m.*, nam *2 m. M* 356 doctores numeri *1 m.*, duces innumeri *2 m. M* 357 geniti *1 m.*,
 gentes *2 m. M* rebus *M*, nobis *Jaeg.*, subditae *Fogg.* 358 quod *1 m.*, quot *2 m. M (bis)* 359 li-
 bamen *M* 360 nostre *1 m.*, nostri *2 m. M* 365 populum *margo Ruiz (ex O)* 367 opus *M*,
 opem *dubitans Jaeg.* 368 rerum *margo Ruiz (ex O)*, regem *M* 369 abares *2 m. M* 370 omnium
 hic *M*, omnibus hic *dubitans Ruiz*, omnipotens *Fogg.* 371 dominisque (donisque *2 m.*) humiles et hore *M*,
 donis humilesque in honore *margo Ruiz (ex O)* 372 suam — opem *margo Ruiz (ex O)* 373 sum-
 serit *M* 374 diuinum sibimet *Fogg.*, diuino sibimet *M*, diuinos sibi nec *dubitans Ruiz*, et domino sibi
 ne *dubitans Ritt.* consulat *1 m.*, consulat *2 m. M* 375 poterint *M*, poterunt *Ruiz* 376 pos-
 sint *margo Ruiz (ex O)* 377 persculpti *1 m.*, persculpti *2 m. M* 379 mouit *M*

380 vos armis adversa meis. si, barbare, nescis,
 quid virtus Romana potest, antiqua require,
 quae proavi, patres et avi potuere Latini.
 quid noster senior potuit pater, inscie, disce,
 sub quo Vandalici ceciderunt strage tyranni
 385 edomitique Getae, pubes Alamannica, Franci
 totque aliae gentes, famosaque regna per orbem
 ardua sub nostris flectentia colla triumphis
 suscepere iugum, mentes animosque dedere
 servitio, nobisque manent ex hoste fideles.
 390 en Sultan nostra servire paratus in aula
 legatos nobis et plurima munera mittit.
 quos contra ingratos offendimus, arma paramus.
 obstat dominis, profugis damus ostia servis?
 legibus hoc nostris non convenit. arguo factum.
 395 indignis praebemus opem. Caganque timeri
 se putat, et bello mea signa lacescere temptat?
 ite, licet. campos acies et castra parate,
 signorumque duces certo sperate meorum'.
 contremuit stupefactus Avar, magnoque timore
 400 dirigit. siccis vox humida faucibus haesit,
 turbatusque malis Augusta ab sede recessit.
 cetera consiliis quae princeps providus altis
 disposuit, verbis fateor comprehendere nullus
 sufficit, et pleni tenor est in fine libelli.
 405 haec dilata parum, non praetereunda relinquo.
 quaeque suis aptata locis, rerumque favorem,
 in quantum potis est, devota mente notabo.

LIBER QVARTVS.

Iam vicina dies spectandi consulis omnes
 urgebat turmas arcus statione replere
 et loca, quae populis praefectus deputat urbis,
 consultor legum libertatisque tuendae
 5 dispositor, iusti vindex, corrector iniqui,
 censuram gravitate regens, multoque rigore
 terribilis; mitique magis pietate tremendus.
 tunc partes munire suas spatiumque parare
 accelerant; medioque fori, qua divite dextra
 10 egrediens princeps sacra trabeatus ab aula

382 patris heavi *1 m.*, patres et aui *2 m. M* latine *1 m.*, latini *2 m. M* 384 qua *M*
 385 edomiteque *M* pubesque *Ritt.* 388 odere *1 m.*, dedere *2 m. M* 390 en Sultan *vel* Sol-
 tan *Fogg.*, enscultor *M*, en scaldor *margo Ruiz (ex O)* 392 offendimus *Mommsen*, defendimus *M*, de-
 prendimus *conieci* 393 obstat *M et margo Ruiz*, optamus *Ruiz (ex O)* damus *1 m.*, dares *vel* da-
 remus *2 m. M* 394 legitimus *1 m.*, legibus *2 m. M* 395 preuemus *1 m.*, prebemus *2 m. M* 396 la-
 cescere temptat *M* 400 faucibus *1 m.*, faucibus *2 m. M* 401 malis *M*, minis *Mommsen* 403 compre-
 hendere nullis *M* 404 sufficit (et pleni tenor est in fine) libellus *Mommsen* 405 relinco *M* 406 ap-
 tata *Fogg.*, aptare *M* EXPLICIT LIBER TERTIVS INCIPIT LIBER QVARTVS *M*
 4 libertatisque *M* 7 mitisque *M* 9 mediumque forique diuite *M* 10 sacra beatus *M*

divitias vulgo, sollemni munere donans,
 more nivis sparsurus erat, nova fabrica surgit.
 turbatur tota lignorum venditor urbe
 emptorum numero. studio ruit agmen emendi.
 15 roborum silvarum tunc plaustra gementia ducunt
 magnis ponderibus tractu stridente rotarum.
 explicitae moles; nec sufficit arida tantum
 ligni materies: ratibus tunc ire per urbes
 finitimas, ferro virides succidere silvas.
 20 rareescunt luci, campi spoliuntur opaci,
 arboribus ferrum sedit, gemit undique fessus
 concisor nemorum, crebrisque securibus ictus
 congeminant. nidis volucres fugere relictis,
 horrescunt sua lustra ferae, dulcesque latebras
 25 linquunt. concussae penitus tremuere cavernae,
 inmissamque timent tenebrosa cubilia lucem.
 densa per antiquas discurrunt agmina silvas
 more apium, quas ver tepidum nova condere castra
 et munire favos ceris iubet. aethere capto
 30 densa per herbosos errant examina campos,
 floribus insidunt variis, roremque madentem
 ore legunt onerantque umeros, cerasque liquentes
 conficiunt, dulcesque lares in pumice figunt.
 incumbunt operi, gratisque laboribus instant.
 35 protinus omnigeni caeduntur robora ligni,
 quaeque suis aptanda locis: durissima costas,
 mollia dant tabulas. quadrata caesa bipenni
 fraxinus, et crebris cadit ictibus ardua pinus,
 tunc fagi dulces et suco taxus amaro,
 40 iliceaeque trabes fortes et pallida buxus,
 pulchra magis pallore suo. cecidere securi
 antiquae quercus et amictae vitibus ulmi,
 cedrus olens, solidum numquamque natabile robor,
 aesculus, alnus, acer, terebinthus, populus, ornus.
 45 in tennes tabulas abies montana secatur,
 iuniperi tiliaeque leves et odora cupressus.
 mille secant in frusta trabes: tonat aerea pulsans
 malleus, et tractae strident scabredine serrae,
 curvaque percusso longe sonat ascia ligno.
 50 tanta nec Inachides secuerunt robora plebes,

11 vulgus *Fogg.* 12 nibis in nivis *mutatum M* sparsurus *M* 13 orbe *M* 14 em-
 torum *M* 15 roura *M* plaustra *Ruis*, claustra *M* 17 molis *Vonck Spec. 29* 20 opaces *M*
 22 aut ictae aut v. 23 congeminat scribi voluit *Vonck Spec. 30* 23 fugere *Ruis*, figure *M* 24 or-
 rareescunt *M* 25 lincunt *M* caberne *M* 29 muniri *1 m.*, munire *2 m. M* fabos *M*
 ceris iubet aethere *Ruis*, cerisubat..here *1 m.*, cerisubiet here *2 m. M*, ceris uocat. aethere *Mommsen*
 capto *M*, captos *Ruis*, captas vel in alto *Fogg.*, coeptos *Jaeg.* 30 arbosos erant *1 m.*, herbosos errant *2 m. M*
 33 fingunt *dubitans Fogg.* 37 quadrat *1 m.*, quadrata *2 m. M* 40 illicleque *M* fortes et *Vonck*,
 an fortisque et praeserat *dubitans*, fortesque et *M* 41 cecidis.. *1 m.*, cecidere *2 m. M* 43 nata-
 tile *dubitans Rtt.* 44 tiribintus *M* 47 frustra *M* aerea *Mommsen*, haere *M*, litterae postremae
 a superscriptum est, aethere *Ruis*, aethera *Muncker ad Hygin. fab. 64* 48 tractes trudunt iscabredines
 erre *M* 50 inachiesecuerunt *M*

armatas classes ratibus cum mille pararent.
 illa prius laetae spectacula praebuit urbi
 fabrica. mirantur populi, studioque videndi
 omnis concurrens sexus veniebat et aetas.
 55 roboribus flexis teretes curvaverat arcus
 artificum praedocta manus, trabibusque cavatis
 adfigens tabulas pendentes struxerat aedes,
 quattuor informans molem stationibus unam,
 buxea populeis aptans capitella columnis
 60 materiaque ipsa bases firmaverat imas:
 omnia roboribus sternunt loca plana politis.
 coniungunt tabulas et ferri nexibus artant,
 quae pondus strepitusque virum motusque faventis
 ferre queant populi. cunctorum terga locorum
 65 alternumque latus conclusit sectile lignum,
 undique munimen, decus et tutamina praebens.
 disponere gradus, quis staret in ordine longo
 divisum in turmas atque in sua corpora vulgus,
 posset ut exertas ad munera tendere palmas,
 70 liberius spectare oculis manibusque favere,
 et donis aptare sinus, quae plurima consul
 in plebes missurus erat, palmasque capaces
 tendere, quo veniens late pluat aureus imber.
 ut labor artificum perfecta mole quievit,
 75 atque operis tanti nituit decus, omnia late,
 quae modo lignorum squalebant fragmine, mundant,
 exornantque locos, et festa fronde coronant
 partes quique suas. fixis tabulata virebant
 palmarum ramis et amicae pacis olivae.
 80 cuncta triumphalis pendentia culmina laurus
 comit et amplectens foliis felicibus ambit.
 quos illic ludos, quae feria vulgus habebat!
 ludere nunc alios, alios spectare videres
 mille voluptatum species. velamina tendunt,
 85 ut loca quaeque decent. ut plus mirentur, obumbrant.
 quod vulgo est, vile est: quidquid latet, extat, honorat;
 quodque magis tegitur, pretii maioris habetur.
 tunc interclusos nulli transire sub arcus
 concessum est: cunctis medio via lata patere.
 90 lux octava novo nascentis lumine Christi
 in se volventis vestigia flexerat anni;
 more suo currens totum compleverat orbem
 circulus alterius referens de fine dierum

53 utuendi 1 m., uidendi 2 m. M 56 cabatis 1 m., cauatibus 2 m. M 57 affigens 2 m. M
 60 bases ipsa Jaeg. firmaberat 1 m., firmaverat 2 m. M 65 latus conclusit M 66 preuens M
 67 gradus 1 m., gradus 2 m. M 69 ut scripsi, et ut M, et Ruis 70 liberius M 72 palmas-
 que M, pallasque Mommsen 73 inber M 78 quisque dubitans Vonck Spec. 30 82 quae feria M,
 quae seria Dempst., ferias quas vel quae festaque malim 85 t loca 1 m., ut loca 2 m. M, et loca Fogg.
 86 honorat M, honorum Ruis 87 quoque dubitans Jaeg. 88 arcus 1 m., arcus 2 m. M 89 uiolata M
 patere M, patebat Ruis

principium, teretemque rotam novus ordine mensum
 95 urguebat numerus. totum qua volvitur aevum
 et finit sine fine dies. iubar axe sereno
 emicuit, votisque pii sese obtulit orbis,
 laetificans cunctas felici lumine terras.
 clara coruscantem lux auxerat altera lucem,
 100 cum terris gaudente polo prodibat uterque,
 sol radians et consul ovans. nova Roma nitebat,
 certabantque ipsi iucunda palatia caelo.
 dona calendarum, quorum est ea cura, parabant
 officia, et turmis implent felicibus aulam.
 105 convectant rutilum sportisque capacibus aurum
 adcumulant, onerantque locos, quibus altior ipsa
 sella triumphalis firma statione locata
 iam fuerat, nondum claro tunc consule plena.
 hinc vetus argentum formas speciesque novatum
 110 in varias, pressum titulis sculptumque figuris
 excelsis portant umeris, magnisque laborant
 ponderibus, cistaeque graves funduntur in unum:
 utraque materies in magnos surgit acervos.
 aedibus in magnis miro constructa paratu
 115 extabat sedes, auro gemmisque superba,
 lumen habens sine sole suum; inlustratque propinquos
 gemmarum natura locos, rerumque colores
 nutans et Phoebi radios fulgentis obumbrans.
 miscentur teretes quadris, viridantibus albae.
 120 chrysolithi mireque micant, flammasque pyropos
 adflans et propria depellens luce tenebras.
 hanc prius in media, quam sol procederet, aula
 auratis gradibus sacrisque tapetibus altam
 conscendit princeps trabea succinctus avita,
 125 regalem ditans Augusta fronte coronam,
 censuramque piam servans gravitate resedit
 Caesareos augens habitus ritusque Gabinos.
 cuius Hydaspeis radiabat purpura gemmis
 vincens luce diem, plus maiestate sedentis
 130 lucidior meliorque sui. primumque senatus
 pronus adoravit 'vincas, Iustine' perorans.
 'consule te felix, te principe floreat orbis.
 salve, Augustorum numeri non ordine prime,
 sed meriti, largitor opum, largitor honorum,
 135 libertatis apex, mundi caput, unica virtus
 et rerum manifesta salus, reparator opimi

94 principium 1 m., principium 2 m. M teretemque M 97 pii sese obtulit orbis dubitans Jaeg.,
 pie sese obtulit orbi M, pie sese obtulit orbis Vonck Spec. 30, an pium sese obtulit orbi praeferat dubitans
 99 auxerat Barth VIII 1 p. 381, auserat 1 m., hauserat 2 m. M 100 quum M polo Ruis, po-
 pulo M 105 arum M 108 iam Ruis, nam M 109 hinc M, huc Jaeg. ante formas tertia,
 ut videtur, manus in inculcavit 119 miscentis 1 m., miscentur 2 m. M 120 crisoliti M 122 hec M
 mediam — aulam dubitans Ruis procederet M 127 ritusque M, cinctusque Fogg. 128 Hy-
 daspeis Voss ad Vell. Patere. II 3, idaspiciens M, cf. Claudian. de III cons. Honor. 3. 4 129 mage-
 state M 133 muneri M, sed litterae in pars ita erasa est, ut nuni superis

nominis. antiqui redeunt nova saecula fasti.
 Augusti priscum renovasti Caesaris aevum.
 clarius est meliusque tuum. tua gaudia tecum
 140 hinc vester primus feliciter excipit annus,
 votaue plura tuis celebret nova Roma triumphis'.
 inde senatorum sacro recitantur ab albo
 nomina, conscripti patres qua voce citati
 accedunt hilares, subeuntque altissima sedis
 145 culmina, praetendunt dextras, et praemia sumunt
 consulis et mundi domini, donisque superbi
 fulvo plena ferunt argentea vasa metallo.
 qualia fecundi convectant munera campi
 agricolae, cum prata virent, plenisque canistris
 150 lilia cana ferunt, mediumque intermicat aurum
 floris odoriferi. primordia fertilis anni
 ferre domum gaudent, postesque et limina comunt,
 et sua placandis nectunt donaria templis.
 tunc oratorum geminae facundia linguae
 155 egregias cecinit sollemni munere laudes
 consulis Augusti. dignis fortuna favorem
 praebuit, et iustis successit gratia dictis.
 o fortunati, quibus est ex rebus abundans
 laudum materies! quid non laudabile dicunt,
 160 qui vitam, tanti qui principis acta reponunt!
 quis fuit ille fragor? tantus favor unde repertus,
 tot laudatorum numerus? quibus artibus usi
 et quibus ingeniis? quanto conamine nisi
 tunc phaleris phaleras et laudibus addere laudes?
 165 non potuere tamen sanctae miracula vitae
 ordinibus numerare suis. divina referre
 nec virtus hominum nec sensus sufficit ullus.
 fontis Niliaci si quisquam aut hauriat undas
 et bibat, aut bibulis rivos inducat harenis:
 170 ipse quidem satiatur aquis, satiantur et agri,
 si quos ille rigat; fontes et flumina replet,
 et praebet largas haurire volentibus undas;
 * * *
 quae circa dominos habemus vota, probamus,
 dum canimus colimusque pios, veneramur ovantes.
 175 quos dum laudamus, laudem de laude meremur,
 et fruimur maiore bono. nam diva propago

137 antiqui redeunt — fasti *M*, antiqui reddunt — fasti *Vonck Lect. 65*, antiquis redeunt — fastis *Fogg*.
 138 priscum *M*, primum legit *Ruis* 140 excipit *M*, incipit *Fogg.*, an exigat praeferat dubitans 141 forma *I m.*,
 roma 2 *m. M* 142 indese naturum *M* 143 qui dubitans *Ritt.* 144 ilares *M* 145 et *Ruis*, te *M*
 151 flores *M* 153 nectunt *Ritt.*, nectant *M*, uectant *Vonck Lect. 94* 159 quid *M*, sed id 2 *m. additum*
 laudabile *I m.*, laudabile 2 *m. M* 162 tot *M*, quot dubitans *Fogg.* 163 ingenius *M* 164 faleres fa-
 lera *I m.*, faleris faleras 2 *m. M* 168 si add. 2 *m. M* quiquam *M* aut hauriat 2 *m. M in litura*
 171 si quos *M*, sic quos legit *Ruis*, sic quis (= sic quibus) *Vonck Spec. 31*, sed quos *Fogg.* 172—173 inter-
 cidisse complura post versum 172, quo codicis folii 47ⁱ pagina prior finitur, intellexit *Mommsen.* perit primum
 finis comparationis incohatae, qua Nilus derivatione nulla exhauriri dicebatur, deinde conclusio totius loci praecedentis
 de senatorum donis et exordium insequentis, quo Iustinus laudatur, quod alios quosdam, qui senatoriam dignita-
 tem non aequantes scribarum officio fungebantur, forsitan tribunos et notarios, iisdem, quibus senatores, donis ditaverit
 173 quae *M*, cum *Fogg.* habemus *M*, aptamus *Ruis*, libamus *malim* 175 quos *M*, ast requiri arbitratur *Fogg.*

humanae nil laudis eget, sed vota clientum
 pensat, devotosque sibi pietate coronat.
 fertilis hic Augusta manus felixque videri
 180 plus voluit, nullumque suo praeferre favori.
 namque illos donis conscriptis patribus aequos
 esse dedit, cum distet honor. vigilantia noctis
 hoc meruit carisque favens sapientia Musis.
 doctior et princeps novit, quod littera rerum
 185 pars magna est magnusque labor scribentibus instat.
 protinus officiis summam tutantibus aulam,
 ordinibus propriis et prisco more notatis,
 perque scholas turmasque vocans, pia praemia gaudens
 praebuit, et fidos opibus ditavit alumnos
 190 pro meritis gradibusque suis. idem inclitus omnes
 nutrierat, vivoque etiam genitore regebat.
 natus in imperio, media nutritus in aula
 inter alumnorum numeros coetusque fideles,
 nomina cunctorum, cunctorum noverat actus,
 195 omnes mitis amans, omnes pietate paterna
 semper alens semperque monens. ritumque regendi
 continet ipse suos nutritumque fovetque clientes:
 providus ut pastor, longo qui tempore tauros
 lanigerosque greges herbosis pavit in agris,
 200 omnia quae posuit taurorum nomina novit;
 crescere dilectum gaudet pecus, intrat ovile,
 discernit teneros et in unum congregat agnos
 nomina nota vocans: audita voce sequuntur,
 agnoscunt dominum, pulsantque balatibus auras,
 205 atque avidi sumunt virides, quas adtulit, herbas.
 interea populus totas compleverat aedes,
 ornatas nexis diversa ex fronde coronis.
 serica per cunctas pendebant vela columnas.
 perque arcus vicosque omnes adstabat utraque
 210 parte favens vulgus, palmasque sinusque parabat.
 consulis adventum summa tardantis in aula
 expectant, penduntque moras, causasque morarum
 inquirunt, oculosque omnes ad regia tollunt
 limina, processumque Augusti consulis optant:
 215 haut secus ut Libyci terra sitiante coloni
 nubila suspiciunt, moto cum fulgura caelo
 prima micant, crebroque tonans Notus implicat aethram,
 ruricolam siccos discurrit turba per agros
 spe pluviae, mundantque locos, aditusque viarum
 220 librant, et cursus omnes moderantur aquarum,
 unde fluant liquidi per prata virentia rivi,

181 conscriptos 1 m., conscriptis 2 m. M 182 noctis M, nostris Dempst., sed cf. paneg. in laud.
 Anast. 43 184 et Fogg., est M 185 instat scripsi, instet M 188 perque scholas Dempst.,
 per scholas M, sed r s 2 m. addidit in litura 189 ditabit 1 m., ditavit 2 m. M 191 uboque 1 m.,
 uboque 2 m. M 199 ervosos — agros M 203 secuntur M 204 que delet Dempst., sed cf.
 Ioh. I 174 205 erbas M 208 serica vel Syrica Ruis, sirica M 214 obtant M 215 aut M
 216 suscipiunt M 217 eham M 218 ruriculum M 220 librant 1 m., liberat 2 m. M

(cogit dura sitis) cumulosque arenae
 obiciunt, pinguisque soli declivia elaudunt.
 postquam opibus fidos consul ditavit alumnos,
 225 Augusto nutu cunctos incedere iussit,
 ut populis pia dona daret. praecepta facessunt.
 tollitur in magnum divalis sella triumphum
 mille ministrorum manibus, gratoque labori
 submittunt umeros et loris fortibus aptant
 230 electi iuvenes, aetas quibus omnibus una,
 par habitus, par forma fuit, vestisque rubeat
 concolor, atque auro lucebant cingula mundo.
 incessit laetus praeclara in veste senatus,
 pars trabeis, pars compta togis, ut cuique probatus
 235 ordo locum cultumque dabat. divina sequuntur
 officia, et primis praeco clamoribus instat
 omnibus imperitans sectis procedere turmis.
 incedunt densae mixto lictore cohortes.
 hinc armata manus dextram laevamque tuetur
 240 Caesarei lateris. clipeis pia terga tegebat
 ingens excubitus, protectorumque phalanges
 fulgebant rutilo pilis splendentibus auro.
 ipse autem consul sacro diademate fulgens,
 ornatus trabea, gemmisque ostroque nitebat,
 245 ore umerisque potens. et sacri luminis instar
 illius aspectus gemmas vincebat et aurum,
 angelicis oculis exaequans sidera caeli.
 contigit ut sacrae felicia limina portae,
 tramite qua recto mediam via ducit in urbem,
 250 terruit incesso populos, oculisque refulsit:
 qualis ab Oceani liquidis sol aureus undis
 splendentem mittit radios, rutilusque serenum
 fundit ubique diem mundumque inluminat omnem
 lucis honore suae. viso tunc consule plebes
 255 plausibus adsurgunt, et voces vocibus addunt.
 sic, bene quaesitas ut pullis porrigat escas,
 mitis hirundo redit: postquam sua tecta videndum
 garrula per patulas fuerit delata fenestras,
 matris in adventum nido consurgit ab omni
 260 turba loquax, flagitantque cibos fidaeque parentis
 oribus ora petunt et apertis faucibus adstant;
 illa sed inpendens nidum circumspicit omnem,
 distribuitque pias, ut cunctos nutriat, escas.
 sanxerat Augustus Sophiae cognomine templum,
 265 Romanum princeps cum Iustinianus haberet

229 abstant *M* 234 pras 1 m., pars 2 m. *M* (bis) pronatus *M* 235 accuntur *M* 237 in-
 peritans *M* sectis *M*, tectis *dubitans* *Ruiz*, lectis *Ell.* 238 coortes *M* 239 lehamque 1 m.,
 leuamque 1 m. *M* 240 tegebant *M* 245 hore *M* potens *M*, patens *dubitans* *Ruiz* sa-
 cri *add.* 2 m. *M* 248 sacra 1 m., sacre 2 m. *M* 251 auoceani 1 m., aboceani 2 m. *M* 257 irundo *M*
 sua tecta uidendum *M*, sua tecta renisum *vel* reuisens *Jaeg.*, ad sua tecta uidenda *Fogg.*, sua tecta uidet dum
Mommsen, in sua tecta (uidendum!) *malim* 260 flagitantque cibos *M*, rogitantque cibos *Demps.*, flagrantque
 cibo *Fogg.*, inhiantque cibos *dubitans* *Jaeg.* 262 illa sed *Ruiz*, illast *M* 265 romanus 1 m., romanum 2 m. *M*

imperium, Christoque vovens sua vota dicarat
 mens Augusta, reor, iam non ignara futuri;
 aut magis ignarum recto deus ordine duxit
 ante futurorum, quam sunt, arcana bonorum
 270 auspiciis sacrare piis. Theodora regebat,
 tempore quo sacram fundavit conditor arcem,
 et Sophiae nomen nondum regnantis habere
 arx meruit: sceptri fuerant ea signa futuri.
 275 ingens mysterium, magna quod mole latebat,
 perfectum patefecit opus. via lucida nostris
 nunc facta est oculis. manifesta luce videmus
 olim promissum caelesti munere regnum
 Iustino Sophiaeque piis, patuitque, quod ante
 clausum erat, et nullis velamen visibus obstat.
 280 rem Sophia dignam certo sapientia fecit.
 instituit pulchrum, solidavit robore templum,
 coepit, perfecit donisque ornavit et auxit.
 iam Salomoniaci sileat descriptio templi.
 cedant cunctorum miracula nota locorum.
 285 inclita praeclarum duo sunt imitantia caelum,
 consilio fundata dei, venerabile templum
 et Sophianarum splendentia tecta novarum.
 principis haec, haec aula dei. deus illud utrumque
 glorificavit opus, sed maiestatis honore
 290 plus templum terroris habet. namque ibi probatur,
 quam sit ubique deus praesens, simul omnia complens.
 internis oculis illie pia cernitur esse
 indivisa manens patris genitique potestas
 spiritus et sanctus. substantia creditur una,
 295 tres sunt personae. subsistite! nomina fulgent.
 utque pater deus est, genitus deus aequus honore,
 spiritus et sanctus pariter deus. ex tribus una
 e caelo veniens mundi persona redemptrix
 humani generis formam de virgine sumpsit.
 300 sponte sua venit, factorque et conditor orbis
 factus homo est, verusque deus non destitit esse.
 natus, non factus, plenum de lumine lumen,
 una in naturis extans persona duabus,
 consimilis deitate patris, hominique profecto
 305 consimilis, sine peccato peccata relaxans,
 plurima per populum faciens miracula Christus.

266 uobens 1 m., uovens 2 m. M, uolens Fogg. 267 iam add. 2 m. M 268 ignaram Riv.
 duxit Vonck Spec. 31, ducit M 269 quam dubitans Jaeg., quae M sunt M, sint Vonck Spec. 13
 270 teodora M 271 fundabit M 273 ars M 288 haec, haec Bekk., est haec M, aula atque vel haec
 atque vel aedes Fogg. 289 glorificabit M 290 namque ibi M, ibi namque Meursius Crit. Arnob. IV 15,
 namque inde Dempst. 291 quam Buis, quum M, quod Fogg. 294 sancti Fogg. 295 subsistite Mommsen,
 subsistitur M, subsistunt Buis versusum 294 et 295 partibus posterioribus transpositis ita locum constituit
 Vonck Spec. 32: spiritus et sanctus subsistit, numine fulget. tres sunt personae, substantia creditur una
 296 utque pater est genitus deus hecus M 298 redemptrix M 299 sumpsit M 300 venit M,
 uerus Vonck Lect. 37 304 patris, hominique Vonck Lect. 37, patris omnique M, patri, hominique Fogg.
 306 polum 1 m., populum 2 m. M

calcavit mortem moriens, vitamque resurgens
 vita dedit cunctis in se credentibus. ipse
 in caelum ascendens a dextris sedit honoris
 310 aequaevi patris, iudex venturus in orbem
 et regnum sine fine tenens. hunc mente fideli
 regnator Iustinus amans, trabeatus ab aula
 egrediens, templum primum sublime petivit
 atque deo grates solita pietate peregit.
 315 plurima votorum sacravit dona suorum,
 immensoque pium ditavit munere templum.
 obtulit et ceras, et miti voce petivit
 corde humilis, dextraque dei benedictus abivit,
 plus exaltatus, plus iustificatus id ipsum,
 320 quod se humilem, stans ante deum, veramque fatetur,
 quam retinet pietate, fidem. cum diligit ipse,
 diligitur. quem Christus amat rex magnus, amatur.
 ipse regit reges, ipse et non subditur ulli.
 Iustinus princeps hoc protectore quietus
 325 imperat, hunc ipsum solum spe certus adorat.
 ut pius expletis templorum limina votis
 liquit, in ingentem vectandus consulis arcem
 conscendit gaudens et saeptus lumine sedit.
 ante pedes domini, faciunt qui iussa, clientes
 330 adstabant laeti, vultuque et veste nitebant,
 Romani populi patres sine semine facti.
 patricius senio fulgens Calinicus honoro,
 qui pater imperii meruit iam factus haberi
 gratior, Augusti servans pia gaza sacelli.
 335 namque illi moriens mox Iustinianus honores
 contulerat, fidaeque prius narraverat auri
 consilii secreta sui. 'voco', inquit 'alumne,
 et properat suprema dies, iussuque creantis
 a regnis in regna vehor. deus omne Latinum
 340 Iustino dedit imperium. tu, fide, memento
 verborum, quae mando tibi. cum carne relicta
 spiritus ascendens claram penetraverit arcem,
 in medio procerum Iustini ad limina perge.
 invitato virum, nolit licet ille subire.
 345 sorte mea tristis renuet. consentiet istinc.
 ne dubitare velis. nullus contemnere possit

309 honoris *Fogg.*, honori *M.*, honore *Vonck Spec.* 32 310 eq... patri *1 m.*, equeui patris *2 m. M*
 316 inmensumque *1 m.*, immensoque *2 m. M* 317 et *add. 2 m. M* ceras et *Mommsen*, cera
 sed *1 m.*, ceras sed *2 m. M* miti *1 m.*, mitis *2 m. M* petibit *1 m.*, petiuit *2 m. M* 318 corde
 humilis *M.*, cor humile, a *Fogg.* abibit *1 m.*, abiuit *2 m. M* 319 id ipsum *Jaeg.*, in ipsum *M.*,
 in ipso *Fogg.* 321 pietatem *M* diligit *1 m.*, diligit *2 m. M* 322 quem *M.*, quam *legit*,
 cum *scripsit Ruis* amator *Ruis*, amator *M* 323 et non *add. 2 m. M* subdit.... *1 m.*, sub-
 ditur ulli *2 m. M* 325 inperat *M* 327 in ingentem *Ruis*, ingentem *1 m.*, et ingentem *2 m. M*
 uectandus *1 m.*, uectandi *2 m. M*, spectandi *Fogg.*, spectandus *malim* 333 aberi *M* 335 onores *M*
 337 uoco *1 m.*, uocor *2 m. M* 339 ueor *M* 341 cum *Ritt.*, dum *M* 342 clarum *M*
 343 in medium *M* iustine *1 m.*, iustini *2 m. M* 344 inuitate *1 m.*, inuitato *2 m. M* nolit
 licet *M.*, uidelicet *Ruis*, regnum ut uelit *Dempst.* 345 renuet *Fogg.*, ueniet *M*

350 terribilis praecepta dei. cognoscet amantes,
 quos fidos habui. mihi qui nocuere nocentve,
 ipsum etiam facto simili temptare parabant,
 ut pereant iustasque suo dent sanguine terras.
 355 sed pietas Augusta malos castigat alumnos
 consilii bonitate sui. dum perdere non vult,
 subiectum sibi quidquid erat, sic punit iniquas
 carne veras animas, ut mortis poena
 360 non maneat, breviusque luant. cruciantia corpus
 praeteritura pati satis est. aeterna tremiscant
 supplicia, infictas timeant in saecula poenas.
 ultio commissum lenit scelus. illa profecto
 365 paucorum multis prosunt exempla malorum,
 quorum post mortem nostrae monumenta perhorrent
 et damnant leges. erit unius utile multis
 exitium, cessantque doli, dum poena timetur.
 legislatores statuit deus ipse per orbem'.
 haec animo retinens sincera mente fidelis
 370 paruit, et domino meruit dilectus haberi.
 nec non ensipotens, membrorum robore constans
 aspectu, mentis non a gravitate benignus,
 adstabat Narses sedemque ornabat herilem
 splendida signa gerens. qualis pretiosus achates
 375 aut medius fulvo Parius lapis enitet auro
 artificis formante manu: sic luce coruscus,
 sic animo placidus, miti sic gratior ore,
 terga tegens domini claris fulgebat in armis.
 adfuit et sacrae domino gratissimus aulae
 Tiberius, curasque omnes inplebat et
 inplens officium natu monituque frequenter
 obsequiis instare suis tranquillus alumnos

* * *

347 amantes *Schwarz teste Goetzio*, amans *M*, amabit *dubitans Ruiz*, amando *Dempst.*, amanter *Riv.*
 348 nocentue *scripsi*, nocuit *M*, nocet *Ruiz*, nocere *Fogg.* 349 ipsi *Fogg.* simile *M* 350 iu-
 stasque *M*, udasque *dubitans Vonck Spec. 32* terras *M*, poenas *Meursius* 353 s sibi *M*, nihil
erasum, seponens sibi *Dempst.*, suspectum sibi *Ritt.*, subiectum sibi *Fogg.* erat *M*, erit *Fogg.* ini-
 quos *Fogg.* 354 carne ueras *M*, carne feras vel carniuoras *Ruiz*, carnificis *Fogg.*, carniferas *Mommsen*,
 carne necata *malim* animas *M*, manibus *Fogg.* poena *M*, poena sequatur *Dempst.*, poena recedat *Ritt.*,
 poena delnceps *Mommsen* 355 prebuisque *M* cruciantia corpus *Fogg.*, cruciant *M*, cruciantia tan-
 tum *Ritt.* 356 praeteritura pati *Ruiz*, preteritur abti *M* haud ante satis *add. Ritt.* est *M*,
 esto *Fogg.* tremescant *M* 358 lenitis celus *M* 360 perornent *M* 362 dolendum pena
 timent *M* 365 aberi *M* 366 rouore *M* 367 aspectu *M*, adfectu *dubitans Jaey.* mentis *M*,
 mitis *Vonck Spec. 32* non a *M*, iuncta *Vonck*, nec non *Fogg.*, nota vel mixta *Jaey.* benignum *M*
 368 adstabat *Ruiz*, stabant *M* erilem *M* 369 acat 1 m., achates 2 m. *M* 370 fulbo *M*
 parius *M*, Pharius *Dempst.*, pyrous *Fogg.*, sed cf. *Very. Aen. I 596* 372 miti *Ritt.*, nitis *M*, mitis *Ruiz*
 375 curasque *M*, curas qui *Mommsen* actus *add. Ritt.* 376 officia *M* 377 alumnos *Bekk.*,
 al *M*, alumnus *Ritt.*

I. INDEX GEOGRAPHICVS.

- Abydena arva Ioh. I 172
 Aegaeum aequor Ioh. I 208
 Aeolii montes Ioh. II 256
 Afer VI 275
 Afri provinciales Ioh. I 31. 143 II 290. 331. 412
 III 17. 278. 281 IV 232. 259. 282 VI 88. 172
 VII 356 Anast. 37 Iust. I 19
 Africa tertia pars mundi Ioh. I 47
 Africa provincia Ioh. I 27. 138 II 138 III 13. 59.
 63. 70. 125. 269. 283. 293. 342. 454 IV 82. 86.
 102. 243. 894 VI 56. 187. 245 VII 31 Anast.
 38 Iust. III 90 *cf.* Libya. — fertilis agris, vinetis,
 olivetis III 31—33. 70—72. 324. 325 Iust. III 90.
 Vandalis dominantibus floret Ioh. III 67—76. ex-
 tremis Hildimeri regis annis a Mauris vastari coepta
 est III 186—197. a Byzantiis occupata reualescit
 III 28—34. 283—290. 320—342. pestilentia gravi
 vexatur III 343—375. Maurorum incursionibus con-
 tinuis vastatur III 398—400. 444—454. I 27—47.
 323—340. Iustini minoris tempore misera Anast.
 37—39 Iust. I 19
 Africus ventus VI 272 VII 323. 355. 359. 370
 VIII 84
 Agalumnus mons Ioh. II 69
 Alamannica pubes Iust. III 385
 Anacutatur populus Mauricus Ioh. II 75
 Antonia castra Ioh. I 461
 Argivum bellum Ioh. I 184
 Armenius Ioh. IV 236. 241. 361. 367. 426 *cf.* Arta-
 banus
 Arsuris Byzacii oppidum Ioh. VII 273 (*Not. prov. Bys.*
 67)
 Arzugis tellus Ioh. II 148 *cf. prooemii p. XIV*
 Ascalon Iust. III 89
 Astrictes populus Mauricus Ioh. II 75 VI 391. 404.
 431. 454. 464 *cf. prooemii p. XI. XXXII*
 Aurasitana manus Ioh. II 149 (*Ἀυρασίτων ἄρος Proc.*
b. Vand. I 8 II 12. 13. 19. 20. de aedif. VI 7)
 Auster ventus Ioh. II 197 IV 831 VI 593 VII 187
 Austur populus Syrticum Ioh. II 89. 91. 209. 345
 IV 816 VII 283 (*Austoriani Amm. Marc. XXVI*
4, 5 XXVIII 6, 2. 13. Ἀύστουρανοί Synes. epist.
57. 78. 104 catast. p. 193. 224. 245. 300. 303 ed.
Petar.)
 Autenti Byzacii oppidum Ioh. III 319 (*It. Ant. p. 46, 7 W.*
Not. prov. Bys. 104)
 Auares Iust. praef. 4 I 254 III 233. 258. 260. 270.
 271. 280. 321. 347. 369. 399. — Avarum legatio
 III 231—401
 Babylonia Iust. III 279
 Barcaeus Ioh. II 123 IV 506
 Boreas ventus Ioh. I 359 VII 448
 Byzacium I 350. 461 VI 49. 168. 182. 251. 280
 VII 285. 517. — Byzacii litora vadosa I 350—365
 Campanus fucus Iust. II 106
 Caput Vadorum Byzacii promontorium Ioh. I 369 (*Proc.*
b. Vand. I 14. de aedif. VI 6.)
 Carthago Ioh. praef. 35 I 438 III 308 IV 1055
 VI 169. 174. 184. 225 VIII 503. Iustiniana felix
 VI 58 (*Proc. de aedif. VI 5. Nov. Iust. 37*)
 Catonis campi Ioh. VIII 166
 Caucana Sicillae portus Ioh. I 229 (*Proc. b. Vand.*
I 14)
 Caucasus Ioh. VI 715
 Caunes populus Mauricus Ioh. II 66
 Cebar Byzacii castellum Ioh. IV 41
 Celianus populus Mauricus Ioh. II 75
 Cellas Vafari Ioh. III 318 (*Καλλαςβάρταρος Proc. b.*
Vand. II 17, forsan idem vicus, qui Vafari nomina-
tur in Tab. Peut. III F)
 Charybdis Ioh. I 218
 Corus ventus Ioh. I 167
 Cynthia Ioh. II 418 VIII 279
 Cypros Iust. III 91
 Danai Ioh. VI 305
 Daras Mesopotamiae urbs Ioh. I 77
 Delia Ioh. I 459
 Digidga oppidum Syrticum Ioh. II 119 (*It. Ant. p. 65*
W. Tab. Peut. VII E. F)
 Eous Ioh. I 120 VII 145
 Euphrates Iust. III 281
 Euris ventus Ioh. I 360 II 255 III 104 Iust. II 321
 Falernum vinum Iust. III 97
 Francoi Ioh. II 383 Iust. praef. 10 I 254 III 385
 Frexes populus Mauricus Byzacii Ioh. II 43. 184 III 187
 VII 384 VIII 648. humilis gens III 153
 Gabini ritus Iust. IV 127
 Gadabis Tripolitanae provinciae regio vel vicus Ioh. II
 117 (*Proc. de aedif. VI 4*)
 Gadaiae Ioh. VI 285 *cf. prooemii p. XXXI*
 Gaetula Ioh. IV 1075
 Gallica vicus vel regio Ioh. II 77 VI 486 *cf. prooe-*
mii p. XXXII
 Garamantis Ioh. VI 198
 Garisaeus Iacohus Iust. III 102
 Gaza Iust. III 88
 Gemini Petra montis Aurasii castellum Ioh. II 145
 (*Γεμινιανού πέτρα Proc. b. Vand. II 20*)
 Getae Ioh. II 383 Iust. praef. 11 I 254 III 385
 Geticum bellum Iust. II 123
 Gipedes Iust. I 254. — cum Langobardis bellum gerunt
 praef. 12
 Gurubis Africae provinciae oppidum Ioh. II 56 (*Cu-*
rubis Inscr. Wilmanns 2332. It. Ant. p. 56, 7.
57, 5 W.)

- Hadriacae undae Ioh. I 209
 Hadrumetum *cf.* Iustiniana polis
 Hebrus fluvius Iust. III 274
 Hunni *cf.* Vnni
 Hydaspesae gemmae Iust. IV 128
 Hyperboreus Ister Iust. III 50
 Hyrcanus Ioh. VI 713 Iust. III 246
- Iberus Ioh. IV 488, *cf.* Gregorius
 Ifera Ioh. II 57
 Ifurac populus Syrticus Ioh. II 113 III 412 IV 641
 VIII 490. 648
 Ilaguantensis Ioh. VI 166. 278
 Ilaguas populus Syrticus Ioh. I 478 II 87. 96. 106.
 210. 345 IV 374 VI 108. 195. 238. 437. 454.
 462. 469. 604 VII 383 VIII 580. 647 *cf.* Laguan-
 tan, Leucada. *De nomine et sedibus populi in pro-*
oemii p. XII egi
 Iliacus Iust. III 94
 Imacilas populus Mauricus Ioh. II 75 (Mecales III 410,
 Μάγλωες Herod. IV 178, Μάγρωες Ptol. IV 3, 26)
 Indica tellus Iust. III 15
 Ister Iust. III 50. 300
 Ithacus Iust. III 93
 Iustiniana polis Ioh. IV 64. 75 (Hadrumetum Nov.
 Iust. 37. Proc. de aedif. VI 6)
- Laguantan populus Syrticus Ioh. I 144. 467 IV 48.
 85. 629. 797. 815 VII 535 VIII 434. 474. 501
cf. Ilaguas, Leucada. *de nomine et sedibus populi*
in prooemii p. XII egi
 Langobardi Iust. praef. 12
 Laribus Africae provinciae oppidum Ioh. VII 143 (*It.*
Ant. p. 26, 3 W. Proc. b. Vand. II 22. 28)
 Lariscus vel Laristus portus Syrticus Ioh. VIII 46
 Latara Ioh. VIII 229
 Latiaris Ioh. VI 510 VIII 57
 Latinus Ioh. I 372. 504 III 9 IV 216. 512 VI 64.
 166. 266. 347. 389. 434. 449. 501. 517. 538. 574.
 614. 621 VII 131. 239. 294. 303. 373. 413. 492.
 504 VIII 43. 51. 143. 185. 200. 254. 271. 358.
 364. 369. 443. 446. 462 Iust. I 149. 343 III
 362. 382
 Latium Ioh. I 482
 Latinus Ioh. I 78 VI 344 VII 108 VIII 17. 253.
 264 Iust. I 24
 Lazi *nomen coniectura restitutum* Ioh. II 383
 Leucada populus Syrticus Ioh. III 294 *cf.* Ilaguas,
 Laguantan
 Libya vel Libye Ioh. I 9. 111. 124. 248. 294 II 40.
 85 III 29. 44. 68. 266. 275. 323? 393. 418 IV
 234. 432 VI 256. 549 VII 105. 172. 212 VIII
 61. 198. 237. 295. 355 Iust. I 287 *cf.* Africa
 Libycus I 3. 367. 381. 383. 412 II 34. 197 III 107.
 117. 362. 397 IV 248. 790 VI 38. 222. 773
 VII 502. 518 Iust. praef. 35
- Macares populus Mauricus Ioh. II 62
 Macubius mons Ioh. II 72
 Mammenses campi in Byzacio interiore siti Ioh. VII
 283 (*Proc. b. Vand. II 11. de aedif. VI 6*)
 Marmaridae vel Marmarides Ioh. II 138 IV 1042.
 1164 VI 147. 507. 565. 574. 664 VII 406 VIII
 169. 300. 381. 427. 455. 531. 636. 647.
 Marta Byzacii oppidulum vel vicus Ioh. II 81 (*Tab.*
Peut. VI D)
 Massylli Ioh. I 470. 531 IV 137. 150. 510 VI 50.
 82. 180. 267. 517. 536. 571. 685 VII 102. 370.
 473 VIII 43. 185. 202. 522
 Mastracianae vires *nomen parum certum* Ioh. III 408
 Maurica (*scil.* solea) Ioh. II 137
 Maurus Ioh. I 245. 537. 555 II 2. 11. 29. 157. 183.
 435 III 108. 120. 287. 406. 454. 460 IV 11. 17.
 27. 51. 64. 154. 281. 445. 603. 667. 793. 806.
 872. 902. 942. 995. 998. 1013. 1019. 1071. 1129.
 1136 VI 9. 44. 82. 107. 141. 181. 195. 596. 600
 VII 31. 129. 263. 294. 459. 516. 541 VIII 192.
 250. 307. 444. 525
 Maurusius Ioh. I 529. 574 II 408. 471 IV 189.
 320. 627. 681. 726. 827. 1097 1121 VI 731 VII
 364. 380. 439 VIII 127. 473
 Mazax Ioh. I 549 IV 724. 1020 VI 167. 450. 600
 VIII 305
 Mecales populus Mauricus Ioh. III 410 *cf.* Imacilas
 Membressa Africae provinciae oppidum Ioh. III 311
 (*It. Ant. p. 45, 6 W. Tab. Peut. IV F. Proc. b.*
Vand. II 15)
 Memphis Iust. III 91
 Memphisica aula Iust. III 16
 Mercurii colles Ioh. II 57 (Mercurii promontorium *Mela*
I 34, Μερχούριον πόλισμα Proc. b. Vand. I 6)
 Meroë Iust. III 91
 Methymnae uvae Iust. III 96
 Muctuniana vel Mutuniana manus Ioh. II 116. 210
- Naffur populus Mauricus Ioh. II 52 III 189 IV 48
 VII 384 VIII 648? *cf. prooemii p. IX*
 Nasamon populus Syrticus Ioh. VI 198. 552. 569. 593.
 692 VII 465. 510 VIII 95. 177. 234. 248. 274.
 423. 428. 446. 639
 Navusi montana Ioh. II 146
 Niliacus Iust. IV 168
 Nilus Ioh. VI 199
 Nitzibis Mesopotamiae urbs Ioh. I 60. 65
 Notus ventus Ioh. I 354. 387 II 198 III 98 VI 387
 VII 450 Iust. IV 217
- Oceanus Ioh. I 510 VI 121. 455 VII 83 VIII 278
 Iust. IV 251
 Oriens Ioh. III 127
- Pachynum Ioh. I 229
 Palaestinus Lyaenus Iust. III 98
 Parius lapis Iust. IV 370
 Parthi Ioh. I 58. 61. 88
 Parthia Iust. III 280
 Parthicus Ioh. II 382 IV 499 Iust. II 106
 Persae Ioh. I 58. 61. 67. 89. 108 IV 552 VI 715
 VII 28 Iust. III 277
 Persicus Ioh. IV 893
 Persis Ioh. I 449 VI 33
 Petra Gemini *cf.* Gemini Petra
 Phlegra Ioh. I 453
 Poeni Ioh. III 277 IV 86 VII 504. 533
- Ravenna Iust. II 124
 Roma Ioh. I 181 IV 96. 346. — (imperium Byzan-
 tium) Ioh. III 266 IV 422
 Roma nova (Constantinopolis) Iust. I 344 III 156. 247
 IV 101. 141
 Romanus Ioh. praef. 37 I 18. 66. 89. 104. 117. 207.
 231. 366. 382. 466. 475. 481. 485. 507. 522 II
 29. 192. 204. 224. 233. 274. 382 III 304. 402.
 407. 429 IV 124. 160. 164. 187. 283. 343. 358.
 364. 391. 407. 410. 418. 441. 449. 511. 674. 684.
 719. 725. 734. 742. 823. 998. 1019. 1045. 1095.
 1113. 1150 VI 268. 310. 311. 328. 337. 360.
 380. 390. 433. 449. 496. 507. 518. 555. 617. 698.
 702 VII 42. 101. 119. 128. 136. 146. 268. 298.
 389. 472. 490. 507. 532 VIII 41. 59. 82. 103.
 119. 130. 150. 171. 186. 197. 222. 255. 267.
 269. 322. 348. 376. 388. 424. 432. 436. 443. 461.
 468. 510. 526. 640. 649
- Sabaea tura Iust. III 22
 Sarepta Iust. III 88
 Sascar Ioh. II 74
 Scylla Ioh. I 213
 Scythicus Ioh. VII 448 Iust. III 300
 Sestos Ioh. I 172

Sicanum Pachynum Ioh. I 229
 Siculae orae Ioh. I 210
 Sidonius Ioh. III 19. 280 VI 63. 228 VII 195
 Sigae undae Ioh. I 173
 Silcadenit populus Mauricus Ioh. II 53
 Silvaceae populus Mauricus Ioh. II 52
 Silvaizan populus Mauricus Ioh. II 62
 Silzactae populus Mauricus Ioh. II 66
 Smyrnaeus vates Ioh. praef. II 1 175
 Syrtis Ioh. IV 644. 819 VI 191. 218
 Syrticus Ioh. IV 672. 915. 1106 VI 104. 197. 447.
 564. 639 VII 289. 351 VIII 167. 541. 601 Iust.
 praef. 35
 Taenarius Iuppiter Ioh. VIII 308
 Talalatea arva Ioh. II 79 *nomen coniectura restitutum.*
cf. proemii p. XXXIII
 Tamatonius Ioh. VIII 549. *utrum nomen an patria*
Mauri cuiusdam hoc verbo indicetur, parum liquet
 Thebani campi Ioh. VI 305
 Theodosiopolis Mesopotamiae urbs Ioh. I 70
 Threicius Ioh. I 171 Iust. III 274
 Tillibaris provinciae Tripolitanae oppidum Ioh. II 80
(It. Ant. p. 75, 5)
 Tiryntius Ioh. VI 212 *cf. Alcides, Hercules*
 Tripolis Ioh. II 117 III 409 VI 225. 240

Troia Ioh. I 174. 193 IV 949
 Troianus Ioh. IV 802 Iust. III 95
 Tyrius (Carthaginiensis) Ioh. I 415 IV 229 VII 150
 Tyros Iust. III 90
 Vnni Ioh. II 383
 Vrceliana manus Ioh. VI 390 (*Vrcelliani Veget. III 23*)
 Vadara Africae fluvius Ioh. II 68
 Vadis Numidia oppidum Ioh. II 156 (*conc. S. Cypr.*
15. Not. prov. Num. 7 vel 117) cf. proemii p. XV
 Vadorum Caput *cf. Caput Vadorum*
 Vandalicus Ioh. I 368 III 16. 107. 116. 179. 195
 VII 385 Iust. I 286 II 125 III 384
 Vandalus Ioh. III 232
 Vatar Cellas *cf. Cellas Vatar*
 Velanideus Ioh. II 120
 Vincensia arva Ioh. VII 478 VIII 20
 Vinci Byzacii oppidum maritimum Ioh. VII 111. 136.
 391 *de nomine et situ oppidi eius quid suspicer, in*
proemii p. XXXIII exposui
 Zephyrus ventus Ioh. VI 272
 Zerquillis montis Aurasii castellum Ioh. II 145 (*Zep-*
βούλη Proc. b. Vand. II 19)
 Zersilis regionis Syrticae vicus Ioh. II 76

II. INDEX HISTORICVS ET MYTHOLOGVS.

Achilles Ioh. praef. 7. 11 I 178. 190 IV 514. 802.
cf. Pelides
 Adon Ioh. IV 514
 Adrastus Ioh. VI 308
 Aegides Ioh. IV 610
 Aeneadae Ioh. I 8
 Aeneas Ioh. praef. 12. 15 I 181. 194. 203
 Aeneia domus Ioh. I 177
 Afun Maurus Ioh. VIII 603
 Alacanza Maurorum dux Ioh. IV 642 VIII 543
 Alantas Maurus Ioh. VIII 593
 Alcides Ioh. IV 949 *cf. Hercules, Tiryntius*
 Alecto Ioh. IV 327
 Altifatan Maurus Ioh. VIII 419
 Altillimas Syrticus Ioh. VIII 541
 Altisan Maurus Ioh. VII 435
 Altisera Maurus Ioh. IV 931
 Amantius armiger Iohannis Ioh. II 189. (358. 414)
 IV (304.) 315 VI 598
 Amantus Maurus Ioh. VIII 485
 Ammon Ioh. VI 116. corniger II 110 VI 147. 556
 VIII 252. 304. fatidicus III 81 VI 147. 179. 190.
 556 VII 515. 519. 534 VIII 252
 Ammonius Ioh. IV 669 Gurzil deus, Ammonis filius
cf. II 110
 Anastasius quaestor et magister Anast. 31. 40 Iust.
 I 16
 Ancus Maurus Ioh. VIII 410
 Anestus Maurus Ioh. VIII 419
 Angelicum templum (Michaëlis archangeli) Iust. II 8
(cf. Proc. de aedif. I 3)
 Antaens Ioh. VI 210
 Antalas Maurorum Byzacenorum regulus I 469 II 31
 III 67. 73. 109. 459 IV 30. 360. 383. 619. 653.
 660. 868. 886. 895 VII 286. 293 VIII 37. *cf.*
 Guenfeius. natus anno 500 p. Chr. n. Ioh. III 73,
 patre Guenfan III 66. anno 517 rapinas agere coe-
 pit III 156. anno 530 Hildimerum vincit III 198
 —261. Byzantibus se subicit III 287—289 IV 362
 —364. per annos decem pacem servat II 35 III
 290. fratris Guarizilae nece exasperatus rebellat

II 28 III 384 IV 365. 366. Solomonem vincit III
 417—441. Stutiam in belli societatem assumit III
 458—460. Himerium capit IV 8—63. Hadrumet-
 um occupat IV 64. Iohannem Sisinniolii filium bis
 vincit IV 105. 136—200. ab Artabano decipitur IV
 367—369. ad Iohannem Pappi fratrem legatos mittit
 I 463. pacis condiciones reicit IV 358—392. vin-
 citur IV 645—1171. Mauris Syrticis, qui Iohannem
 vicerant, se adiungens rebellat VII 286. non acie,
 sed fame vinci posse Romanos intellegit VII 296—
 300. cladi magnae Maurorum interest VIII 239
 Antifan Maurus Ioh. IV 972
 Antonia castra Ioh. I 461
 Anzatal Maurus Ioh. VIII 624
 Aor Maurus Ioh. II 50
 Apollinea sagitta Ioh. I 191
 Apollo Ioh. III 84 (arctenens I 458)
 Apostolicum templum Iust. III 59 (*Proc. de aedif.*
I 4)
 Arcan Maurus Ioh. IV 937
 Ariarith armiger Iohannis Ioh. IV 929 VI 535. 543.
 649. 670
 Ariobindeae prorae Ioh. IV 83. Ariobindus, magister
 militum per Africam, senex iners (IV 86), provin-
 ciam male defendit. trucidatur IV 225
 Armatus tribunus Iust. II 130. 135
 Arsacis Persa Ioh. IV 898
 Artabanus Armenius IV 373. — Guntarith tyrannum
 interficit Ioh. IV 236—242. 368. 369. 426. Anta-
 lam auxilii mercede fraudat IV 367—369.
 Artemius Romanus Ioh. IV 902
 Arzen Maurus Ioh. IV 989
 Asan Maurus Ioh. VII 430
 Ascanius Ioh. I 201
 Athanasius Ioh. IV 232 VII 199. — Artabano, ut
 Guntarith tyrannum interficiat, persuadet IV 232—
 239. Iohanni, qui clade magna afflictus Lares con-
 fugerat Carthagine subvenit VII 199—235 (*Praefec-*
tus praetorio Africae fulsae videtur cf. Proc. b. Goth.
II 22. b. Vand. II 25)
 Audilliman Maurus Ioh. VIII 551

- Augusta (Sophia) Iust. praef. 23 II 169 III 147
 Augusti (Iustinus et Sophia) Iust. III 75
 Augustus Caesar (Caesaris dictatoris filius) Iust. III 27
 IV 138
 Augustus (Iustinianus) Iust. IV 264
 Augustus (Iustinus) Iust. IV 156. 214
 Augustus (imperator) II 111. 133. 406 III 37 IV 133
 Augustus (*adjective*) A. amictus Iust. I 39 A. aula
 I 82. 197. 205. 359 III 222. 263. A. caput II
 163. domus III 157. 180. A. fons Anast. 19. A.
 frons IV 125. A. genus I 133. A. manus IV 179.
 A. mens IV 267. A. mensa III 86. A. nomen I
 153. A. nutus IV 225. A. pietas IV 351. A. sa-
 cellus IV 334. A. sedes III 194. 401. A. tectum
 III 1. A. tumulus I 293. A. urbs I 298. A. vestis
 II 88. A. vox II 332
 Aurora Ioh. I 187. 243 VI 455 VII 83 Iust. II 1
 Auspur Maurus Ioh. VII 437
 Authima *nomen Mauricum corruptum* Ioh. IV 934
 Autlilten Maurorum dux Ioh. II 58 IV 643 VIII 255
 Antiseran Maurus Ioh. VIII 417
 Autufadin vel Autufyden Maurus Ioh. VIII 420
 Avernus Ioh. IV 328 VIII 345

 Bacchus Ioh. III 71 VI 306 VII 70 Iust. III 87
 Baduarinus Iustini gener curapalati Iust. II 284 (Ban-
 darius Ioh. *Biclar. Migne Patrol. LXXII p. 864*)
 Barsippa Maurus Ioh. IV 978. 981
 Bellsarius magister militum ad Caput Vadorum navibus
 appulsis castra ponit Ioh. I 367. 387. Vandalorum
 dominationem evertit Ioh. III 19 Iust. II 125.
 apud Membressam Stutiam vincit Ioh. III 313
 Bellona Ioh. III 36 VI 566 VII 519
 Bezina Maurorum Romanis fidorum dux Ioh. VII 279
 VIII 126
 Bitipten Ihsdaiae filius, Maurorum Romanis fidorum dux
 Ioh. IV 546
 Bruten Maurorum Syrticorum dux Ioh. IV 631. 803.
 839 VI 127. 142 VIII 384
 Hulmitzis armiger, ut videtur, Iohannis Ioh. IV 987
 VI 649 VIII 607
 Burcas Maurus Ioh. VII 428

 Cacus Ioh. III 158
 Caecilides *cf. Liberatus*
 Caesar (C. Iulius) Ioh. VIII 149 Iust. III 16
 Caesar Augustus Iust. III 27 IV 138
 Caesar (imperator) Iust. I 138 II 413
 Caesareus Iust. II 118 III 257 IV 127. 240
 Cagan Avarum rex Iust. III 271. 345. 395
 Cagun Maurus Ioh. VIII 418
 Calamen Maurus Ioh. VIII 407
 Calinicus patricius Iust. I 76. 122 IV 332
 Camalus Maurorum Syrticorum dux Ioh. IV 632 VI
 732 VIII 569
 Cambrus Maurus Ioh. IV 976. 977
 Camenae Ioh. praef. 37 I 8 III 334
 Canapus Maurus Ioh. VIII 421
 Capitolia Iust. III 125
 Carcasan Ifuracum regulus IV 639 VI 104. 143. 170.
 175. 185. 217. 226. 551. 563 VII 295. 416. 505.
 513. 517 VIII 16. 36. 242. 627. — populos Syrti-
 cos clade dispersos colligit VI 104. Maurorum
 Syrticorum omnium dux summus creator VI 143.
 Ammonis oraculum adit VI 145—176. exercitum
 magnum cogit VI 159—205. Tripolitanam provin-
 ciam vastat VI 225. usque ad Byzacii fines pro-
 greditur VI 280. in deserta cedit VI 282—291.
 in regionem mari vicinam reversus Romanos vincit
 VI 444—773. cunctandi impatiens VI 295. 296
 VIII 242. pugna magna victus interficitur VIII 389
 —633. VI 184—187
 Carosus Romanus Ioh. VII 436
 Catilina Ioh. IV 212
 Cato (minor) Ioh. VI 340

 Catonis campi VIII 166
 Catubar Maurorum dux Ioh. IV 643
 Ceraus Maurus Ioh. VI 732
 Ceres Ioh. III 324 VI 296 VII 70
 Cernisatus Maurus *nomen coniectura restitutum* Ioh. VIII
 566
 Ceucus Maurus Ioh. IV 971
 Charon Ioh. IV 325
 Christicola Ioh. VIII 322
 Christus Ioh. I 151 IV 588. 686 VI 103 VII 476
 VIII 215. 335. 367 Anast. 31 Iust. II 7. 427
 IV 90. 266. 306. 322
 Cleopatra Iust. III 17
 Concordia Ioh. I 12
 Conunian Maurus Ioh. IV 940
 Crescens Romanus Ioh. IV 844
 Creusa Ioh. I 201
 Cullan vel Cullen Maurus Ioh. IV 791. 961
 Cusina Maurorum Romanis fidorum regulus III 408
 IV 510. 1095 VI 268. 468. 517 VII 245. 264
 VIII 122. 266. 371. 429. 439. 458. 475. — *matre*
 Romana natus VIII 271 IV 511. 1095. *magister*
 militum VI 267 VII 268 VIII 270. *Solomoni sub-*
 venit III 408. *cum Ihsdaia discordat* VII 245
 Cutin Maurus Ioh. VIII 568

 Decii Ioh. VIII 506
 Demetrius secreta sacrae aulae tractans Iust. I 27
 Demoleus Ioh. I 180
 Diomedes Ioh. praef. 8
 Dis Ioh. IV 322
 Dorotis armiger Iohannis Ioh. IV 972 VI 650 VIII
 622

 Eilimar Maurus Ioh. IV 718
 Enipten Maurus Ioh. VIII 606
 Erancun Maurus Ioh. VIII 605
 Erinys Ioh. III 37 IV 678 VIII 136
 Eripuit Maurus Ioh. IV 862
 Esputredan Maurus *nomen coniectura restitutum* Ioh.
 VIII 549
 Euas vel Euanthes Iohannis magistri militum pater
 Ioh. VIII 576

 Fama Ioh. VI 276 Iust. I 299
 Fastita Romanus Ioh. VIII 624
 Fiscula Romanus Ioh. IV 992
 Flaccus Maurus (*transfuga Romanus?*) Ioh. VIII 561
 Fortuna Ioh. III 413. 424
 Freeten Maurus Ioh. IV 992
 Fronimuth Romanorum dux Ioh. IV 525. 1090 VI 518
 VIII 377
 Fugen Maurus *nomen parum certum* Ioh. IV 928

 Gamasdrus Maurus Ioh. IV 861
 Gantal Maurorum dux Ioh. IV 642
 Garafin Maurus Ioh. IV 910
 Gardius Maurus Ioh. IV 779
 Geilamir Vandalorum rex Ioh. I 381 III 17. (264)
 Geisirith Romanorum dux Ioh. II 188 IV 489. 970
 VI 522 VIII 372. 475
 Gentius magister militum Ioh. III 41 IV 473. 1083
 Germanus Iustini fratris filius Stutiam vincit Ioh.
 III 317
 Germanus Romanus Ioh. IV 989
 Gigantes Ioh. IV 801 VI 658
 Giganteus tumultus Ioh. I 453
 Gorgo Ioh. I 457
 Grachus Maurus Ioh. VIII 567
 Gregorius Romanorum dux armis fulgens Iberia Ioh. IV
 487 (*Artabani Armenii fratris filius Proc. b. Vand.*
II 27. 28)
 Grorgius Romanus Ioh. VII 437
 Guarizila Antalae frater Solomonis iussu interfectus
 Ioh. IV 366 (II 28 III 384);

- Guarsana Maurorum dux Ioh. VIII 266
 Guarsutias Maurus Ioh. IV 758
 Guenfan Antalae pater Ioh. III 66. 107
 Guenfeius (Antalae) Ioh. I 468 III 77 IV 652 VII 296. 522
 Guentan Maurorum dux Ioh. IV 642
 Guntarith Ioh. III 428 IV 222. 240. 369. 426. — Solomonem prodidisse fertur Ioh. III 428. Ariobindo trucidato dominationem Africae usurpat IV 227 VI 70—73. ab Artabano Armenio interficitur IV 240. 369. 426
 Gurzil Maurorum deus, Ammonis filius Ioh. II 109. 405 IV 669. 683. 1139 VI 116 VIII 304. 619
 Hector Ioh. praef. 8
 Hectoreus Ioh. I 179. 185
 Herculeus Ioh. III 158 VI 210 VII 378 *cf.* Alcides, Tyrynthus
 Hermogenes transfuga Romanus Ioh. IV 163
 Hesperus Ioh. I 232
 Hildimer Vandalorum rex Ioh. III 198. 219. — ab Antala vincitur III 198—261. regno privatur III 263. 264
 Himerius Romanorum dux Hadrumeto praefectus Ioh. IV 8. capitur IV 8—63
 Hisdraesen Maurorum dux Ioh. IV 634. 846. 853. 857
 Hydra Ioh. IV 324
 Iabdas vel Iaudas Maurorum Aurasitanorum regulus Ioh. III 302 VII 277 VIII 126. — a Solomone vincitur III 302—304 II 140—143 (*Proc. b. Vand. II 12. 13. 19. 20*). Iohanni subvenit VII 277 VIII 126
 Iacchus Ioh. III 33 Iust. III 102
 Ialdas Maurorum dux Ioh. IV 634. 843. 937
 Iammada Maurus Ioh. VII 432
 Iartus Maurus Ioh. IV 766
 Ielidassen Maurus Ioh. VII 436
 Ierna gentis Laguantan regulus, dei Gurzil sacerdos Ioh. II 109 IV 597. 631. 667. 1013. victus fugit 1138. 1155. caeditur 1163
 Ihsadaias Maurorum Romanis fidorum regulus Ioh. IV 545. 1104 VII 245. 272 VIII 125. 375
 Iknaten Maurus Ioh. VIII 394
 Ihasan Maurus Ioh. IV 844
 Imastan Maurus Ioh. VIII 480
 Inachides Iust. IV 50
 Iohannes (Sisinnoli filius) Romanorum dux Ioh. IV 14. 35. 103. 106. 150. 168. 382. — ab Antala et Stutia vincitur IV 103—105. iterum acie configit IV 106. Stutiam occidit IV 168—179. ipse victus caeditur IV 201. 219. 220. 35 (*Proc. b. Vand. II 24*)
 Iohannes Pappi frater I 390—403. magister militum per Africam Ioh. praef. 15 I 52. 66. 109. 203. 234. 261. 303. 469 II 352 IV 333. 376. 565. 596. 653. 770. 925. 1042 VI 57. 183. 277. 281. 394. 512. 597. 618 VII 34. 225. 333 VIII 48. 118. 206. 242. 261. 286. 325. 338. 389. 435. 457. 476. 534. 557. — Euantis filius VIII 576. reguli cutusdam gener I 202. rebus a Belisario, Solomone, Germano in Africa gestis interest I 379—391. 469—472 III 29—31. 294—301. 314—319. aut Byzaceniae aut Tripolitanae provinciae illo tempore dux fuit I 471. pugnae Nitzibensi, qua Belisarius Nabedem fugat, interest I 60—67 (*Proc. b. Pers. II 18*). Daris praefectus I 77. Theodosiopolim obsidione liberat I 70—75. apud Daras Mermerosum vincit I 77—109. a Persarum finibus revocatus Africae praeficitur I 110—124. ad Caput Vadorum naves appellit I 366—371. Carthaginem navigat I 411—416. nihil moratus copias educit I 417. 418. in Byzacio castra ponit loco, quem Antonia castra dicebant I 460—464. Mauros magna pugna vincit IV 645—1171. praesidia per provincias disponit VI 40—52. Carthaginem revertitur VI 58—103. Mauros Tripolitanam provinciam vastantes pellit VI 280—287. Mauros in deserta persequitur VI 292—360. militum seditione ad litora reverti cogitur VI 364—369. a Mauris apud Gallicam vincitur VI 455—773. Vincis exercitum dispersum colligit VII 136. praesidia per provincias disponit VII 137—139. ipse Lares se recipit VII 140—146. auxiliis ab Athanasio, Cusina, Ihsadaia, Iabda adductis exercitum reficit VII 147—149. 199—280. in campos Mammenses procedit VII 281—285. Vincos proficiscitur VIII 20—41. militum seditionem comprimit VIII 49—163. in campis Catonis castra ponit VIII 166. magna pugna Mauros ad interuentionem vincit VIII 389—656
 Iohannes senior Romanorum dux Ioh. IV 516. 1093 VI 520. 697 VII 194. — fugit VI 697—704. in pugnam reversus ab hostibus cingitur VI 706—752. in mare immersus voluntaria morte perit VI 753—773. uxoris lamentatio VII 154—198
 Iohannes Stephanides legatus ad Cusinam et Ihsadaiam missus Ioh. VII 242—261
 Iohannes armiger Iohannis VI 650 VIII 620. 630 IV 990
 Iohannes patriarcha Constantinopolitanus Iustinum coronat Iust. II 160 (*Zon. XIV 9, 10. Theophan. Chron. I p. 373 Cl.*)
 Irtus Maurus Ioh. VIII 483
 Isaguas Maurus Ioh. IV 862
 Iten Maurus Ioh. IV 991
 Iugurta Maurus Ioh. VIII 549
 Iulus Ioh. I 194. 198 *cf.* Ascanius
 Iupptier Ioh. I 451 IV 388. 800. 1039 VI 659.
 Taenarius VIII 308. Ammon III 84 VI 148. 150
 Iustiniana felix Carthago Ioh. VI 59 *cf.* Carthago
 Iustiniana polis Ioh. IV 64. 75. *cf. indicem geographicum*
 Iustinianus Ioh. I 15 II 24 IV 687 Iust. I 237. 251 II 126 III 113. 124 IV 265. 335. — Sophiae templum et Sophianas aedes extruit Iust. IV 264—290. Lares, Africae oppidum, munit Ioh. VII 143—146. eius triumphus Ioh. I 15 II 383 Iust. praef. 10—18 I 277—290 II 123—127 III 124. 383—386. eius debita Iust. II 260—262. 362—378. moritur *Periochae I 4*. sepelitur III 4—61
 Iustinianus (*adiective*) Ioh. VII 145 Iust. I 277. 356
 Iustinus Anast. 33 Iust. I 46. 65. 120. 133. 166. 210. 250. 262. 355. 358. 361. 367 II 65. 127. 133. 168. 171. 264. 310. 353 III 27. 71. 79 IV 131. 278. 312. 324. 340. 343. — Iustiniano vivo curapalati I 137. Iustiniani debita solvit II 260—262. 362—406. Avaribus tributum annuum solvere recusat III 311—399. consulatum a Iustiniano abolitum restituit II 352. ipse consul Kal. Ian. anni 566 dona calendaria civibus praebet II 354 IV 1—263
 Iustitia Ioh. I 12 Iust. praef. 24
 Iutungun Maurorum dux Ioh. IV 642. 961
 Labbas Maurus Ioh. VIII 572
 Labyrinthus Ioh. IV 606
 Lachesis Ioh. III 338. 425
 Laertius Iust. III 94
 Laltin Maurus Ioh. IV 963
 Lamaldan Maurus Ioh. VII 426
 Lanzus Maurus Ioh. IV 952
 Laomedontidae Ioh. IV 950
 Largus Romanus Ioh. IV 843
 Laumasan Maurus Ioh. IV 754
 Liberatus Caecilius tribunus natione Afer Ioh. III 47. 52 IV 541 VII 375. 422. 440. 455. 475. 498
 Licurdan Maurus Ioh. VIII 607
 Lucifer Ioh. I 509 III 75
 Lyaenus Ioh. VII 11 VIII 248 Iust. III 98
 Maccus Maurus Ioh. I 467
 Macurasen Maurus Ioh. IV 955
 Madden Maurus Ioh. IV 926

- Maggite Maurus Ioh. IV 974
 Magnus sacris rationibus aptus, rectorum Latii discussor providus orbis Iust. I 22
 Maleus Romanus Ioh. IV 901
 Mamon Maurus Ioh. VIII 482
 Manonasan Maurus Ioh. IV 985
 Mansitalas Maurus Ioh. IV 908
 Mantus Maurus Ioh. VIII 411
 Mantisyman Maurus Ioh. IV 748
 Manzerasen Maurus Ioh. IV 764
 Marcellus Iustini frater Iust. II 283 (*Proc. b. Pers. II 28*)
 Marcentius Romanorum dux Ioh. IV 532. 1091 (paullo ante quam Iohannes in Africam venit, Byzacii dux fuerat *Proc. b. Vand. II 27*)
 Marcianus tribunus Ioh. IV 505. 845. 875
 Mariae templum Iust. II 48
 Mars Ioh. I 1. 39. 86. 324. 451. 473 II 38. 142. 161. 185. 229. 319. 386. 409. 452 III 272. 299. 309. 389. 391. 405. 438. 442 IV 35. 120. 255. 380. 413. 417. 431. 438. 710. 813. 845. 1004. 1020 VI 14. 146. 166. 220. 446. 493. 695 VII 30. 48. 86. 109. 302. 333. 384. 388. 453. 523 VIII 29. 81. 239. 286. 389. 459. 466. 469. 600. 642 Iust. praef. 17 *cf. Mavors. — plantaria Martis Ioh. II 38*
 Marturius tribunus Ioh. IV 66. 73. 201. 503
 Martzara Maurus Ioh. IV 988
 Marzin Maurus Ioh. VII 426
 Masgucn Maurus Ioh. IV 954
 Mastiman Maurorum deus (Pluto) Ioh. IV 682 VIII 307
 Mastuma Maurus Ioh. VIII 412
 Mavors Ioh. I 456 II 317 IV 993 VII 80
 Maximianus Africam pacat, gentem Laguantan domare nequit Ioh. VII 530—533 I 480—482 IV 822—824
 Mazana Maurus Ioh. IV 770
 Megaera Ioh. III 80 IV 324
 Meilan Maurus Ioh. IV 928
 Meilan Maurus Ioh. VIII 590
 Melangus Maurorum dux Ioh. II 261 IV 641
 Memnon Ioh. I 186
 Meniden Maurus Ioh. IV 990
 Meraagun Maurus Ioh. IV 860
 Mermeroës Persarum dux Ioh. I 75. 89. 98 (*Proc. b. Pers. I 15. 21 II 29. 30. b. Goth. IV 13. 14. 16. 17*)
 Mestan Maurus Ioh. IV 929
 Mestan Maurus Ioh. IV 990
 Meuzzen Maurus *nomen coniectura restitutum* Ioh. IV 962
 Mificus Romanus Ioh. IV 970
 Minisa Maurus Ioh. VIII 567
 Minois Ioh. IV 606
 Mirmidonis Maurus (transfuga Romanus?) Ioh. VIII 399
 Misantan Maurus Ioh. IV 906
 Montan Maurus Ioh. IV 861
 Murifer Maurus Ioh. VII 436
 Musa Ioh. praef. 28. 37 II 25 III 335 Anast. 42 Iust. I 10 IV 183
 Nabedes Persarum dux *nomen coniectura restitutum* Ioh. I 62 (*Proc. b. Pers. II 18*)
 Nacusan Maurus Ioh. IV 954
 Nados Maurus Ioh. IV 937
 Narses spado cubicularius et protospatharius Iust. III 221 IV 368 (*Theophan. Chron. I p. 376 Cl.*)
 Nartus Maurus Ioh. VIII 404
 Nathun Maurus Ioh. VII 428
 Nereus Iust. III 15
 Nican Maurus Ioh. VII 429
 Nicander Maurus (transfuga Romanus?) Ioh. VIII 603
 Nifaten Maurus Ioh. VIII 481
 Olympus Ioh. I 253. 259 IV 463 VI 487 Iust. III 179
 Ontisiren Maurus Ioh. VIII 421
 Orcus Ioh. VI 12
 Ornus Romanus Ioh. IV 892
 Palamedeae acies Ioh. praef. 9
 Palina Romanus *nomen parum certum* Ioh. VIII 621
 Pallas Ioh. I 457
 Palmus Maurus Ioh. VIII 406
 Pappus Romanorum dux, Iohannis frater Ioh. I 400 (*Proc. b. Vand. I 11 II 3. 17. 28*)
 Paris Ioh. I 192
 Patroclus Ioh. I 185
 Paulus armiger, ut videtur, Iohannis Ioh. VI 598
 Paulus Romanus Ioh. IV 839
 Pax Ioh. I 9 III 72
 Pelagius Tripolis ducis vicarius Ioh. III 410
 Pelides Ioh. I 186 *cf. Achilles*
 Pelops Iust. I 335
 Penthesilea Ioh. I 189
 Petrus magister officiorum Iust. I 25 (*Proc. b. Goth. II 22. hist. arc. 16. Lydus de mag. I 25. 26*)
 Petrus Iohannis filius Ioh. I 197. 207. 305 IV 1054 VII 209. 218 VIII 577
 Petrus Romanus Ioh. VII 431. 433
 Phaëthon Ioh. I 336 III 395
 Phaëthonteus Ioh. III 38
 Phoebeus Ioh. VI 21
 Phoebus Ioh. II 158 III 26. 85. 225 IV 25. 257. 529 VI 459 VII 320 VIII 227. 279. 318 Iust. IV 118
 Pietas Ioh. I 11 Iust. I 36
 Priamus Ioh. I 177
 Priscus Romanus Ioh. VII 436
 Proserpina Ioh. VI 136
 Putzintulus Romanorum dux Ioh. IV 478. 1085 VI 521 VIII 370. 474. 479
 Pyrrha Ioh. III 346
 Recinarius Ioh. II 314. 335 IV 583. 716. 941. 946 VI 413 VII 23. 50. 231 VIII 134. 141. 289. 357. 586. 597. — de pace cum Persis componenda agit VII 30 (*Proc. b. Pers. II 27*). Iohannis adiutor (lateri haerens) Ioh. II 314 IV 583 VII 23—35
 Rhesus Ioh. I 189
 Roffas Maurus Ioh. IV 933
 Romulea gens Ioh. IV 893
 Rufinus Tripolitanae provinciae, ut videtur, dux Ioh. VI 221 (*Proc. de b. Vand. II [19]. 20*)
 Sacom Maurus Ioh. VIII 594
 Salomoniacum templum Iust. IV 283
 Salpin Maurus Ioh. VIII 413
 Salusis Romanus Ioh. IV 990
 Samascus Maurus Ioh. VIII 405
 Sangin Maurus Ioh. IV 909
 Sapia Iustini minoris uxor Iust. praef. 23 Anast. 34 Iust. I 9. 291 II 198 III 148. IV 280 *cf. Sophia*
 Sarzun Maurus Ioh. VII 428
 Sasfus Maurus Ioh. VIII 391
 Senator Romanus Ioh. IV 507
 Servandus Romanus Ioh. IV 844
 Siclifan Maurorum dux Ioh. II 47 *nomen corruptum, ni fallor, e Sidifan. idem enim, ut videtur, dux IV 637 Sidisan, IV 914 Sidafen nominatur*
 Sidafen Maurorum dux Ioh. IV 914 *cf. Siclifan*
 Sidisan Maurorum dux Ioh. IV 637 *cf. Siclifan*
 Silvutis Romanus Ioh. VII 437
 Sinduit Romanorum dux Ioh. VI 522 VIII 374 *nomen utroque loco coniectura restitutum (nomina similia Σινδουαλ Agathias II 7. 9, Σινθούης Proc. b. Goth. II 4)*
 Sinifere Maurorum deus (Mars) Ioh. IV 681 VIII 305
 Siniagun Maurus Ioh. IV 963

- Sinon Ioh. IV 23
 Sinonius Ioh. IV 13
 Sinusdisa Maurorum dux Ioh. II 51
 Sinzera vel Sinzora Maurorum dux Ioh. IV 634. 844
 Solomon praefectus praetorio et magister militum per
 Africam Ioh. I 470 III 401. 406. 414. 441. 449
 IV 382. 1154. — Iadnam vincit III 301—304. ab
 Antala victus caeditur I 473—477. III 401—449
 IV 382. 1154
 Solomoniacus Ioh. I 473 III 301
 Solumuth armiger, ut videtur, Iohannis Ioh. IV 960
 VI 640 VII 420 VIII 611
 Sophia Iustini minoris uxor Iust. I 65. 210 II 169.
 171. 311 III 71. 83 IV 272. 278. 280 cf. Augusta,
 Sapientia, eius filia (Arabia) II 72
 Sophiae templum Iust. IV 264—290
 Sophianae aedes Iust. IV 271—287
 Stephanides Iohannes Ioh. VII 243
 Stephanus Romanus Ioh. VII 435
 Stontaus Maurorum dux Ioh. VI 733
 Stutias rebellis perfugarum Romanorum dux Ioh. III
 305. 458 IV 30. 49. 81. 130. 161. 168. 177. 184.
 205. 219. 429. — Membressae victus III 311. ad
 Cellas Vatarl victus III 319. Solomone interfecto
 Antalae se adiungit III 458. 459. Himerium capit
 IV 25—63. cum Iohanne (Sisinnoli filio) confli-
 git IV 136—171. iam victor a Iohanne interficitur IV
 171—179. 184. 205—219. 429—435
 Stygius Ioh. I 401 VI 275 VIII 616
 Suartifan Maurus Ioh. IV 861
 Succur Maurus Ioh. VIII 610. 615
 Succus Maurus Ioh. VIII 604
 Sultan Iust. III 390
- Taden Maurus Ioh. IV 928
 Tafaran Maurus Ioh. VII 431
 Tamatonius Maurus. *utrum nomen an patria Muri in-*
dicatur parum liquet Ioh. VIII 549
 Tamazu Maurus Ioh. IV 987
 Tameneus Maurus Ioh. VIII 403
 Tanadus Maurus Ioh. VIII 605
 Tanala Romanus Ioh. IV 991
 Tanin Maurus Ioh. VIII 418
 Tarah Romanus Ioh. VII 435
 Tarasis Romanorum dux Ioh. IV 553. 1101 VI 525
 VIII 98
 Tartara Ioh. IV 213 VI 135
 Taurus transfuga Romanus Ioh. IV 163
 Tergazis Avarum legatus Iust. III 258 (*Ταργάζης* vel
Ταργίτης Menander Frgm. Hist. Graec. coll. C. Müller
IV p. 233—235)
- Theodora Iustiani uxor Iust. IV 270
 Theodorus Petri filius et successor, magister officiorum
 Iust. I 26 (*Menander Frgm. Hist. Graec. coll.*
C. Müller IV p. 248)
 Thetis Ioh. I 130 VI 122
 Thomas praefectus praetorio Africae Iust. I 18 (*Inscr.*
Maffei Mus. Ver. 460, 7)
 Tiberius comes excubitorum (Iustini minoris successor)
 Iust. I 213 IV 375
 Tiflan Maurus Ioh. VII 427
 Tilifan Maurus Ioh. IV 910
 Tiltin Maurus Ioh. VII 428
 Tiluzant Maurus Ioh. VIII 622
 Tinudus Maurus Ioh. VIII 606
 Tiseras vel Tisiras transfuga Romanus Ioh. IV 907
 Tisiphone Ioh. III 111 IV 326
 Titan Ioh. VI 457. 487
 Tizen Maurus Ioh. IV 991
 Trollus Ioh. I 190
 Tubian Maurus Ioh. VIII 422
 Tumudan Maurus Ioh. VIII 607
 Tursus Maurus Ioh. VIII 550
 Tusdrun Ioh. IV 937
- Vlitian tribunus Ioh. IV 542
 Vlixes Ioh. praef. 9 Iust. III 93
 Vrbicius *nomen coniectura restitutum* Ioh. I 100
 Vrtanc Maurus Ioh. VIII 586. 589
- Varinnus Maurus Ioh. IV 964 VII 417. 463. 470
 Vartus Maurus Ioh. VIII 620
 Vascina Maurus Ioh. IV 986
 Venus Ioh. IV 514
 Vergilius Ioh. praef. 12. 16
 Veuman Maurus Ioh. VII 425
 Victoria Ioh. I 10. 408 III 314. 426 Iust. I 81
 III 201
 Vigilantia Iustini minoris mater Iust. praef. 21 I 8
 Vitalis Romanus Ioh. IV 991
 Vitulus signifer Romanus Ioh. IV 941
 Vulcanus Ioh. III 102 VIII 74
 Vulmirziascus Maurus Ioh. IV 983
- Zabeas Maurus Ioh. VIII 384
 Zambrus Maurus Ioh. IV 931
 Zetas Maurus Ioh. VII 427
 Zembrus Maurus Ioh. VII 437
 Ziper armiger Iohannis Ioh. IV 935 VI 535. 538.
 635. 671
 Zndius tribunus Ioh. IV 904

INDEX RERVM, VERBORVM ET LOCVTIONVM.

- a, ab *abundanter additum*: Ioh. II 211 artatur ab ha-
 stis campus. IV 696 densis iubar pallescit ab ha-
 stis. VI 127 emissas ab ore querelas. VII 362 hic
 ab utroque (*scil.* calore et vulnere) cadit. *insolentius*
usurpatum: Ioh. VIII 174 dies dilatus ab armis arte
 ductis. Iust. IV 367 non a (= absque, sine) gra-
 vitate benignus. *sed sanum hunc locum esse pleriq-*
ue negant
 abbrevio *coniectura restitutum*: Ioh. IV 231 abbreviata
 dies infanda et pessima regni est. (*Hieronym.* in
Isai. IX 28, 22 ultimum iudicii diem abbreviatu-
rus est)
 abeo = eo: Ioh. IV 755 per molle cerebrum ensis abit.
 Iust. II 283 Marcellus abibat
 abies montana: Iust. IV 45
- ablativus casus insolentius positus a) omissa praeposi-*
tionē a: Ioh. I 516 alipedes ducunt praesepibus al-
 tis. IV 793 magno fugiens conterritus hoste. —
 b) *omissa praepositione in passim. exempla eligo*:
 aequare Ioh. IV 752. aethere Iust. I 50. arvis
 Ioh. VII 478. campis vel campo I 89. 96. 475.
 485. 536 II 45. 92. 176. 241. finibus Ioh. VI
 224. 287. 395. harenis Ioh. IV 675. 1165 VI
 303. litore Ioh. I 180. 374. 378. margine Ioh.
 IV 462 VI 199. montibus Ioh. II 62 IV 353.
 parte vel partibus Ioh. IV 429. 1032. 1094 VII 256.
 Perside Ioh. VI 33. portu Ioh. VIII 46. saxis Ioh.
 III 177. silvis Ioh. III 304 VII 143. terris Ioh.
 VI 243. 391 VII 300. urbe Ioh. III 20 IV 11. —
 c) *ablativus materiae*: Ioh. III 116 sanguine Van-

- dalico video decurrere rivos. Ioh. VI 551 glomerari pulvere nubem. VII 441 nubes — pulvere facta fugae. d) *ablative temporis*: Ioh. III 346 non orbis novitate rudis, non tempore Pyrrhae. e) *ablative absolutus*: Ioh. VIII 204 agitata resultant aequora venturis longe signantia ventis. Iust. III 124 Iustinianus ovans quarto eum consule princeps alta triumphali tereret Capitolia pompa. f) *ablative instrumentali similis*: Ioh. IV 1056 mercede laborum omnia militibus donamus castra volentes. Iust. I 87 mercede laborum aeternam famam laudemque et nomen habebis. Ioh. VIII 305 hi Sinifere colunt, quem Mazax numine Martis accipit. Ioh. IV 618 exacuitque sudes et magnas (*cogitando supple*: struit) obice cautes. nisi *zeugma audacius admittimus, locus inter corruptos numerandus est*. Iust. IV 51 armatas classes ratibus cum mille pararent. g) Ioh. VII 277 auxiliumque dedit rebus famulatus laudas cum nato comites bis senis milibus armans
- ablative declinationis tertiae in e exiens, ubi i requiritur*: Ioh. IV 1023 VI 671 VIII 544. 625 missile
- absconsus: Ioh. I 553 absconsasque ciet tota de parte catervas
- abstrusus *coniecturis restitutum*: III 46 latet abstrusis penitus contenta latebris. 177 montibus abstrusisque latebras quaerere saxis
- accedo *sequente infinitivo*: Ioh. VIII 101 accessit placidis populos sedare loquellis
- accelero *sequente infinitivo*: VI 599 accelerant relevare viros. VII 45 reparare ruinam accelerare placet. Iust. II 86 accelerant — ministri obsequiis praebere manus. Iust. IV 9 spatiumque parare accelerant
- acceptabilis: Ioh. VIII 368 munus erat summi domino acceptabile caeli
- aclamations: Iust. I 352. 358 II 165—174 III 75
- accusativa a) omissa praepositione in*: Ioh. III 417 ultimam iamque dies nostras pervenerat oras. I 102 quemque illas miserat oras. *locus coniectura restitutus*. b) *accusativa Graecorum more positus*: Iust. I 35 purpureas velata comas. II 384 catervae fortia centenis oneratae brachia libris. III 169 ense latus cincti. IV 319 plus iustificatus id ipsum. *locus coniectura restitutus*
- accusativa pluralis declinationis tertiae in is exiens*: Ioh. I 114 finis. hostis. I 270 VI 289 ignis. II 32 VIII 45 omnis. IV 731 ensis. IV 1151 gravis
- achates: Iust. IV 369
- acta orbis Eoi Ioh. I 121. acta principis Iust. IV 160
- actus: Iust. IV 194 cunctorum noverat actus
- addo: Ioh. III 382 miseris ira dictante flagella omnipotens genitor — addidit. IV 41 ardua castra gerit campis Cebar addita (*i. e. imposita*) apertis. *locus coniectura restitutus* (*cf. Verg. Aen. III 336 iugis hanc addidit arcem*)
- adduco: Ioh. III 23 ibat in adductas densis exercitus umbras arboribus
- adeo: carmen adire Iust. I 15
- adf- v. aff-
- adiectivum neutrius generis a) substantivi loco positum*: Ioh. II 66 montis ab alto. II 146 montana Navusi. III 245 ardua montis. IV 667 Maurorum e medio. VI 42 laxa silvarum. Iust. I 31 rerum arcana. III 271 intima mundi. III 287 laticum concreta. III 318 mentis deformia. IV 9 medio fori. 223 soli declivia. 343 in medio procerum. b) *adverbi loco positum*: Ioh. III 439 IV 989. 1085 VI 638 VIII 116 acerba furens. IV 398 resultant aspera. Ioh. IV 692 rauca gemunt. Ioh. VI 736 raucumque tonat. Ioh. IV 899 artum cingitur. *coniectura restitutum*. Ioh. VI 159 alta fremens. Ioh. VI 304 vauumque laborat. Ioh. VI 442 tendere rectum. VII 196 miseranda gemens
- adimo. ademptus = mortuus: Ioh. VIII 599 corpus ademptum. Iust. I 307 senioris adempti
- adimpleo: Ioh. IV 316
- admitto *sequente infinitivo*: Ioh. VI 250 admittimus hostes Byzacii extremos tantum contingere fines
- adoratio imperatoris: Iust. II 147. 276 III 254. 259 IV 131
- adverbium cf. adiectivum*
- adverto terga = fugio: Ioh. III 421 acies adversa fugax advertere terga coeperat
- adytum: Iust. III 211 adytis radiavit ab imis inclita lux
- aequaevus: Iust. IV 310 a dextris sedet honoris aequaevi patris
- aequipero *sequente semper accusativo casu*: Ioh. IV 513 non illum aequiperans iaculis. Iust. I 328 aequiperans candore nives. Iust. II 74 aequiperans umeris matrem. *restituendus igitur accusativus Iust. II 80 aequiperat novis maternam frondibus umbram*
- aereus: Iust. IV 47 tonat aerea pulsans malleus
- aes = bucina: Ioh. I 424 aere recurvo aspera raucisoni succedunt proelia cantus. II 249 rauci sonitu conterritat aeris. IV 579 non chordae, non aera gemunt. VII 114 omnes aere ciens. VIII 165 aera ciere acies
- aeternum, pater alme, vale Iust. III 36
- afflo: Ioh. VI 759 (equus) naribus afflans. Iust. II 292 adflatas ortum iubar aspicit herbas. Iust. III 153 omnia sol oriens radiis melioribus adflans. Iust. IV 121 flammisque pyropos adflans
- agentes in rebus: Iust. III 160
- agmen *certam quandam exercitus Romani partem significare videtur his locis*: Ioh. I 426 iamque novem latis erumpunt agmina portis (*cf. IV 472—563, ubi novem exercitus Romani duces recensentur*). Ioh. IV 295 et VIII 183 suo veniens condensus in agmine miles. Ioh. IV 566 ordine cuncta regens, aequansque per agmina turmas. Ioh. VI 299 quantisque diebus agmina tanta (= tot agmina) aleret? Ioh. VII 71 quassas reparabunt agmina vires, oblitaque metus renovabunt proelia turmae. *Aliis locis et Romanorum et Maurorum modo exercitus universi* (Ioh. I 579 II 265 III 428 — Ioh. I 548. 551) *modo exercituum partes quantaelibet* (Ioh. I 447 IV 394 — Ioh. II 9. 413. 476 VII 453. 459) *eodem verbo denotantur*
- agnosco = cognosco: Ioh. VIII 457 ductor ut agnovit —, Cusina quod fidus camporum in parte prematur
- ago *sequente infinitivo*: Ioh. IV 61 egimus hostes per vitam iurare suam. VI 337 terror agit Romanus et instat solis iter temptare truces. VII 203 forti proferare duci veneranda senectus evigilanter agit populos. VIII 152 paucos furor impius egit hoc sceleris temptare genus
- alae Maurorum: Ioh. VI 191 excurrunt celeres calidis a Syrtibus alae. VIII 36 cautis Carcasan monitus alis. — alae Romanorum: VI 265 conveniunt cunctae propriis a sedibus alae
- albicolor (auriga) viridi socio coniungitur una Iust. I 329
- album senatorum Iust. IV 142
- algae (in litoribus vadosis Byzacii crescentes): Ioh. I 358 VI 756. 758
- alienus: Ioh. II 458 castra aliena rapit celsis de montibus. IV 649 accessumque viris acies aliena negabat
- alpes = equus: Ioh. I 516 II 282 IV 307. 866 VIII 478. 613
- allitteratio cf. metricae res*
- altare: Ioh. VI 154 saltus altaria circum (Ammonis sacerdos) rotat. VIII 302 producent (Mauri) pecudes altaria circum. — VIII 326 (iuxta praetorium) statuit velans altare sacerdos, et solito sacris circumdedit undique pepulis. VIII 364 sacerdos munera pro populis, onerans altare, Latinis obtulit
- alternus *notione solitu usurpatum*: Ioh. II 321 alterno placidus sermone levabat. II 356 III 272 IV 131. 700 VII 247 VIII 292 Iust. praef. 15 II 313. —

- alternus = uterque: Ioh. I 216 quamquam hic alternae coeant confinia terrae. IV 711 coit improba virtus alterna de parte ruens. VI 488 medium cum fluminis alveum alternae posuere acies. VII 352 saeva sub alternis urebat flamma periculis. VIII 142 praecipit alternas acies astare parumper. Iust. IV 65 alternumque latus concludit sectile lignum. — alter-nus = alter, diversus: Ioh. II 140 iam audax alternis surgit ab oris adversa de parte fremens. VII 63 gentesque require alterna de parte ciens (*utroque loco Mauri Numidiam incolentes Syrticis opponuntur*). IV 1030 cernuntur fulminis instar saepe faces rutilis ardentis currere flammis, alterna quae parte volant. *huc referam etiam* Ioh. I 368 quos nomine portus alterna pro parte Caput dixere Vadorum antiqui nautae
- altrix imperii (antiqua Roma): Iust. I 290
- alumni vocantur, qui aulae Byzantiae officii funguntur: Iust. I 252 cognatos, famulos et tantos linquis alumnos? IV 189—193 fidos opibus ditavit alumnos pro meritis gradibusque suis. idem inlicitus omnes nutrierat, vivoque etiam genitore regebat (*scil.* Iustinus curapalati) natus in imperio, media nutritus in aula inter alumnorum numeros coetusque fideles. IV 224 postquam opibus fidos consul ditavit alumnos, Augusto nutu cunctos incedere iussit, ut populis pia dona daret. IV 337 vocor, inquit, alumne (*Calinicum patricium imperator alloquitur*). IV 351 pietas Augusta malos castigat alumnos. IV 377. — *latus eiusdem verbi notio patet* Ioh. I 122, *ubi Iohannes magister militum alumnus vocatur*, et Ioh. IV 283, *ubi totus Iohannis exercitus hoc nomine comprehendi videtur*
- amans = uxor: Iust. I 114 ostensa sibi carae referebat amanti
- amo *sequente infinitivo*: Ioh. VI 149 semper amat miseris deceptor fallere mentes Iuppiter
- angelicus: Iust. I 365 corpus in angelicam mutatum morte figuram. Iust. III 32 angelicas inter turmas. Iust. IV 247 angelicis oculis exaequans sidera caeli. Iust. II 8 angelici pergens in limina templi (*Michaëlis archangeli templum significatur*)
- angelus malignus: Ioh. I 253
- animus est *sequente infinitivo*: Ioh. VI 748 nec currere contra est animus virtusve viris
- ante magis = ante: Ioh. III 292 ante magis cecidit quam praedam tolleret hostis
- anterior: Ioh. VI 733 ingens exercitus hostem ambit, et anterior conturbat lancea campos
- apertus: Ioh. VII 70 iam tempus apertum aequor habet
- apex = arboris culmen: Ioh. IV 299 Anast. 12. — apex = conus Ioh. IV 495. — apex imperialis = imperator: Ioh. I 100 quem primum maximus orbis imperialis apex famulum rebusque fidelem tunc habuit. Ioh. I 122 gavisus alumno imperialis apex optat sic vincere semper. Ioh. VII 144 (muros oppidi) condidit ipse Iustinianus apex, orbis dominator Eoi occidique potens. Iust. I 355 Iustino in principe vivit Iustinianus apex. Iust. II 163 summoque coronam imponens apici. Iust. IV 135 libertatis apex, mundi caput. — apices sacri = decretum principis: Anast. 42 quod labor indulsit, quod fessis provida Musis alma per insomnes meruit vigilantia noctes, hi sacri monstrant apices: lege, summe magister, et causam defende meam. *cf. prooemii p. XLVI*
- apostolicum templum: Iust. III 59
- appareo *sequente infinitivo*: Ioh. VII 317 pulvis et adversi apparebat certius hostis haud procul esse viris
- appono: Ioh. IV 403 apponunt sensus auresque loquelis
- appropio = appropinquo: Ioh. VI 370 appropians (ad litus) vitales invenit herbas. Ioh. VII 100 appropia, fessisque tuis solacia praesta
- apto *sequente infinitivo*: Ioh. II 129 vaginasque aptant nudis pendere lacertis
- aquila: Ioh. I 518 compositis coepit procedere turmis victricesque aquilas acies ostendere campis. Ioh. II 247 leves aquilas campis produxit apertis. Ioh. VII 241 victricesque ferunt aquilas atque agmina densant ara: Ioh. III 84 tristes et Apollinis aras inde petens, Phoebi tripodas laurusque requirit. funditur horrendis sanguis maestissimus aris. Ioh. VIII 301 statuuntque aras et inania poscunt numina. — Ioh. VIII 365 aras lacrimarum fonte rigavit
- arbores prope Constantinopolim crescentes *nominantur* Iust. IV 35—46
- arcitenens: Ioh. VI 522. — arcitenens = Apollo: Ioh. I 458 arcitenens crebris quis ferret fata sagittis
- arcus: Iust. IV 2 urgebat turmas arcus statione replere. IV 55 roboribus flexis teretes curvaverat arcus artificum praedocta manus. IV 88 tunc interclusos nulli transire sub arcus concessum: cunctis medio via lata patere. IV 209 perque arcus vicosque omnes adstabat utraque parte favens vulgus
- ardeo = ardens procedo: Ioh. IV 620 ardet in medium confusus equo. Ioh. IV 633 ardet in adversos multus cum milibus hostes. — ardeo *sequente infinitivo* = ardens cupio: Ioh. III 132 ardet dirumpere vincula. Ioh. VII 233 ardet adire viam
- ardesco: Ioh. II 170 fremitusque ardescit equorum
- arduus: Ioh. IV 457. 467 VI 17 a. colla, terga, illa (equorum). Iust. III 387 a. colla (virorum). Iust. II 318 a. capita. Ioh. IV 791 a. Iohannes. IV 1101 a. Tarasis. IV 492 a. tela. II 277 a. vela (tentorii). VII 197 a. tecta. VIII 502 a. Carthago. I 290 a. aether. Iust. praef. 31 a. cornua lunae. — Iust. III 207 a. (imperatoris) limina
- armiger a) = arma gerens: Ioh. VIII 424 has sequitur Romanus eques fortesque tribuni armigerique duces. b) = protospatharius: Iust. III 220 armiger interea, domini vestigia lustrans eminet excelsus super omnia vertice Narses (*cf. ensipotens*). c) = satellites: 1) armiger Iovis *i. e.* aquila. Ioh. IV 388 armiger ipse Iovis liquidam tremefactus in aethram effugiat. Ioh. VI 289 armiger ipse Iovis, portat qui fulminis ignis. 2) satellites Mermerois Persarum ducis. Ioh. I 95 armigeri iacuere ducis. 3) satellites magistri militum (*δορυφόροι appellantur Procopii locis permultis, e quibus hos eligo: b. Pers. I 9 p. 45, 12 D. 12 p. 59, 11. II 19 p. 234, 17. b. Vand. I 11 p. 360, 21. p. 362, 11. II 4 p. 425, 22. 21 p. 505, 18. 20. b. Goth. I 5 p. 26, 19. I 18 p. 88, 14. II 18 p. 218, 4*). Ioh. II 357 mandata superbo tunc iubet armigerum celerem perferre tyranno. IV 923 sed ductor properans fidis comitantibus una armigeris victos socios virtute levavit. VI 533 cunctantem bella subire armigeri suasere ducem. VI 585 ductor adit virtute locum [comitantibus una] armigeris temptare parans —, qua valeat transire via. VIII 630 felicia tela Iohannis armigeri rapit ipse (magister) manu. IV 304. 978 VI 650. 670 VIII 620. *iidem, ni fallor, armigeri alius a poeta comites vocantur. cf. comes*
- armipotens: Ioh. IV 565 armipotens medius componit signa Iohannes. IV 587 armipotens (Recinarius). VI 512 armipotens munibat signa Iohannes. VIII 534 armipotens hostes cernens obstare Iohannes
- arto: Ioh. II 20 ipse suis artatur motibus aër (pruinæ nube terrae infusa). II 76 Zerquillis artatis habuit quos horrida campis. II 214 ipsis artatur ab hastis campus. IV 379 poscere quos decuit, vanis terroribus artat. Iust. IV 62 coniungunt tabulas et ferri nexibus artant
- arx a) palatium Constantinopolitanum (*Proc. de aedif. I 4*). Iust. praef. 19 solum excellentem conscendere iussit in arcem te pater omnipotens. I 157 Iur (Iustinus it) in arcem obsequio comitante patrum. I 212 omnia disponens munivit providus arcem Tiberius. II 430 arcem remeavit in altam. IV 327 in ingentem vertendus consulis arcem conscendit gau-

- dens. *locus corruptus*. b) Sophianae aedes (Zon. XIV 10): Iust. IV 271 sacram fundavit conditor arcem et Sophiae nomen nondum regnantis habere arx meruit. c) arces = urbs, moenia: Ioh. II 117 Gadabisque maligna mittit ab arce viros. Ioh. III 19 sub iuga Sidonias misit Belisarius arces. Ioh. IV 1055 Carthaginis arces cernere sic victor merear. non palatium Carthaginiense (Proc. b. Vand. I 20. de aedif. VI 5), sed urbem denotari locis, qui iam sequuntur, demonstratur. Ioh. VI 169 celsas Carthaginis arces Carcasan ductor portis ingressus aperitis — feretur urbem per medias. Ioh. VI 184 celsas Carthaginis arces Carcasan ductor populis comitantibus altus per medias ibat, tunc cum cervice recisa infixum rigido vidit caput Africa conto. — d) arx = caelum: Iust. IV 341 cum carne relicta spiritus ascendens claram penetraverit arcem
- astorum apud Persas cultus: Iust. praef. 30—32 attendo: Ioh. III 57 attentae vix prodit fabula linguae auctor a) *notione solita*. Ioh. I 181 Aeneas proavus, celsae quo moenia Romae nomen et imperii praeclearum auctore refulget. I 288 III 51 IV 224. 693. 859 VII 95 VIII 156. 342 IV 668 (Ierna) gentis rectorum maximus auctor. VI 523 (Iohannes) ductorum maximus auctor. b) *insolentius positum*: Ioh. III 127 Romani maximus auctor nominis (Iustinianus). Ioh. IV 545 ibat Iudaeis gentis praefectus et auctor
- augesco = augeo: Ioh. I 332 omnis et augetur crescentem frondibus ignem arbor
- aula sacra (palatium Constantinopolitanum): Ioh. II 385 Iust. praef. 7. 18. Anast. 19. Iust. I 27. 48. 60. 82. 134. 148. 177. 186. 197. 205. 211. 251. 285. 359 II 71. 284 III 6. 12. 38. 222. 234. 263. 390 IV 104. 122. 186. 192. 211. 288. 312. officia sacrae aulae (cf. curapalati, officia, palatium): I 27 secreta sacrae tractans Demetrius aulae. II 284 dispositoque novus sacrae Baduarius aulae successor soceri (factus mox curapalati est). — aula Memphitica: Iust. III 16 (gemmae), quas Memphitica Caesar perduxit ab aula. — aula Vandatica: Iust. II 125 (gemmae) quasque a Vandatica Belisarius attulit aula. — aula Sidonia (palatium Carthaginiense Procop. b. Vand. I 20. de aedif. VI 5): Ioh. VI 228 missus Sidoniam miles vix contigit aulam ductori mandata ferens. — Ioh. VII 448 Boreas Scythica iam liber ab aula
- aureus: Iust. I 185 aurea nascetur vobis regnantibus aetas. II 308 aurea plebes tempora principibus centenis vocibus optant. III 78 ferrea nunc abeunt atque aurea saecula surgunt
- aurum: Iust. IV 150 lilia cana ferunt, mediumque intermicat aurum floris odoriferi
- auspicium: Ioh. VII 514 huius in auspicio (*scil.* in oraculo, quod Carcasan regulo evenerat) nostri spes maxima regni est. Iust. IV 269 ante futurorum, quam sunt, arcana bonorum auspiciis sacrare piis. — Ioh. I 127 mittitur auspiciis comiturus bella magistri tiro. Iust. I 3 auspicio meliore cano. Iust. I 29 non sine summi numinis auspicio reor hanc venisse quietem. Iust. III 149 auspiciis haec sacro tuis. (*Sophiam alloquitur Corippus*)
- autem in Iohannide nusquam occurrit. Iust. I 160. 285 II 4 IV 243
- axis = curvus Phoebi: Ioh. III 26 Phoebi candentis et axe tristia bella magis calida inferrentur harena. III 225 axe premens medium Phoebus iam lampade caelum. IV 1168 iam promior ordine certo axis in occiduis summensus flammiger undis. VII 320 Phoebus anhelis altior ibat equis medio libratus in axe. — axis = caelum: Ioh. II 384 quaeque sub aethereo latum sparguntur in orbem axe ferae gentes. Ioh. III 75 toto praefulgens Lucifer axe. Iust. IV 96 iubar axe sereno emicuit. — axis = orbis, zona, terra: Ioh. VI 456 (Aurora), tristior extollens radios tendebat in axem. Ioh. VI 269 pergit in australem ductor fortissimus axem. Ioh. III 397 ferae gentes Libycum funduntur in axem. Ioh. III 128 nostros mandat in axes
- baecchor: Ioh. VI 301 miles baecchatur anhelans
- bälantes = oves: Ioh. II 398 balantum compone greges
- bälatus: Ioh. II 174 pecudum per prata balatus. Iust. IV 204 pulsantque balatibus auras
- balsama: Iust. III 23 odoro balsama suco
- barathrum vox *conjectura restituta*: Ioh. IV 685 quas regemunt montana barathris
- barbaricus: Ioh. I 28 barbaricis rabies exarserat armis. II 27 fera barbaricae latrant sua nomina linguae. IV 102 Africa barbaricis planxit nudata rapinis. Iust. I 279 barbaricas flexa cervice phalanges. III 122 barbarico (*i. e.* barbaris adempto) historiam fieri mandaverat auro
- barbarus: Iust. III 380 si, barbare, nescis. — Ioh. I 503 VII 247 barbara corda. Ioh. II 263 b. signa. Ioh. VI 193 b. turba. Ioh. VI 567 b. terga. Iust. praef. 40 b. regna. Iust. I 62 b. bella. Iust. II 108 b. colla. Iust. III 237 b. pubes
- bäsis: Iust. IV 60 materiaque ipsa bases firmaverat imas
- beatus = mortuus: Ioh. I 390 hoc ego, germano pariter comitante beato, castra loco tenui. I 402 haec loca me fratris memorem fecere beati. Iust. I 160 ipse autem patris concussus sorte beati accepta recusabat. — beatus = clarus, celebratus: Ioh. VIII 507 nomen post bella beatum semper erit, semperque manet memorabile caelo, dum fera bella legent aevo veniente minores
- bellatrix: Ioh. I 188 corrui ut mediis bellatrix virgo ceteris Penthesilea suis. VII 453 bellatricesque ceteras spargebat
- belliger *substantive*: Ioh. I 540 belliger astu mittitur in planos — campos. VII 347 ipsas impressat harenas belliger ore. VII 417 Varinnus, belliger ille terribilis quondam nostris. — *adjective*: Ioh. II 91 belliger Austur. IV 480 belliger ipse (Putzintulus). VI 502 non tuba belligeros cecinit clangore tumultus bellum = seditio, defectio: Ioh. IV 53 (Stutias) stetit improbus aggere caelo, ceu placidus, blandis nutantia pectora verbis impellens ad bella: simul promittit et urguet, hortaturque viros variis ad bella figuris. IV 224 (Guntarith) bellorum pessimus auctor. IV 228 sumere nec timuit bellum nomenque tyranni. IV 415 mentes iam sese ad bella parantes. VIII 145 sin forte paratis aspera bella sequi mentemque implere malignam, dicite. (*oratio Iohannis ad exercitum militiam recusantem*)
- bene = valde, maxime: Ioh. I 520 bene sollicito dispensans pectore. II 376 tunc bene subiectus. II 403 et bene directos ponemus prandia muros. IV 1165 confossus iacuit mediis bene nudus harenis. VII 235 cura bene cautus in omni
- benedico = laudo, celebros: Ioh. I 99 astans mediis dominum benedixit in arvis. VIII 366 precibus placidis patrem benedixit honorans. Iust. II 61 quos tibi (*scil.* Mariae), quos genito dignos solvemus honores pro tantis, benedicta, bonis. — benedico = eegnen: Iust. II 160 pontificum summum — adstantem benedixit eum. Iust. IV 318 dextraque dei benedictus abivit
- benedictio: Iust. II 270 sancti mecum est benedictio patris
- benefactor: Anast. 20 communis benefactor herus. Iust. I 215 communis benefactor alens. II 146 communis benefactor adest
- benignus: Ioh. I 119 pedibus celer ille benignus (imperatoris) oscula laeta dedit. Iust. I 35 oculisque benigna. I 244 laetus et ore benignus. III 236 voce et mente benignus
- bibo = accolo: Ioh. VI 199 pinguis qui margine Nilii stagna bibunt

bibulus: Iust. I 129 clausi bibula rivi minuuntur harena. IV 169 bibulis rivos inducat harenis
 bicornis: Ioh. IV 617 tribulos per castra locat furcasque bicornes. Ioh. VII 541 quinque erectis iubet ordine lignis stipite suspendi morientum colla bicorni
 biformis: Ioh. I 213 siluit tunc Seylla biformis. IV 610 pectus tunc ipse (Theseus) biforme (Minotauri) ense ferit misti generis
 bipennis: Ioh. IV 560 solae apparent post scuta bipennes. IV 1119 per nemus omne bipennes congeminant — ictus. VI 152 in adversa peroussus fronte bipenni taurus ut occubuit. Iust. III 178 ancipites splendescere luce bipennes. IV 37 quadrata caesa bipenni fraxinus
 bonitas: Ioh. I 264 sperne malum bonitate tua. IV 342 virtutem indomitam mista bonitate refovi. IV 592 pietas, bonitas, sapientia. Iust. IV 352 malos castigat alumnos consilii bonitate sui
 brevis: Ioh. I 274 nec brevis sinu sustentant lineae flatus
 bucina: Ioh. I 512 II 250 VI 263. 546
 bucina torva dei Gurzil mater: Ioh. II 111
 bulla: Ioh. IV 496 (Gelsirith dux) cingula gemmiferis stringit fulgentia bullis. Ioh. II 131 (Mauris) insita non ullis stringuntur cingula bullis
 bustum: Ioh. I 33 nec senibus potuit concedere fessis quisquis onus busti (*i. e.* tumuli). *locus coniectura restitutus* (*cf. Verg. Aen. X 558* non te optima mater condet humi, patriove onerabit membra sepulcro. *Claud. in Eutrop. II 530* qualis erat, Phrygio tegeret cum Memnona busto). Iust. I 348 ales ut exustus cum phoenix innovat artus a busto rediviva suo
 buxus: Iust. IV 40 pallida buxus
 buxus: Iust. IV 59 buxea populeis aptans capitella columnis
 caelicola: Ioh. I 454 caelicolum turmas, quid vellent fata, monebat (Iuppiter)
 caerulus: Ioh. I 196 per vada caerula currens. I 322 caerula sulcantes impellunt flamina puppes. IV 256 caerula sulcabat dirumpens luce corusca Phoebus
 calathus *coniectura restitutum*: Ioh. IV 1076
 calco: Ioh. II 137 sub nigra calcatur Maurica planta. III 454 a dominis calcata est Africa Mauris. IV 1011 pedibus calcatur et amnis purpureus. IV 1158 supraque cadavera calcant quadrupedes. — calco = vinco, triumpho de: Ioh. II 2 adverso trepidus calcatur ab hoste. Ioh. I 17 inclita nam cunctos calcant vestigia reges. Iust. I 286 Vandalici calcantem colla tyranni. Iust. II 107 solet edomitos victor calcare tyrannos. II 400 mentem calcavit habendi. IV 307 (Christus) calcavit mortem moriens
 calefacto: Ioh. VII 320 subito calefacta dies
 calendarum dona: Iust. II 354 dona calendarum propter vicina mearum. IV 103 dona calendarum, quorum est ea cura, parabant officia
 caleo: Ioh. IV 155 VIII 525 sanguine multo militis arma calent
 camelus: Ioh. VI 194 altisque camelis Maurorum qui more sedent. VII 236 altisque camelis (*quibus Athanasius Iohanni Carthagine Lares commeatum mittit*) fervet iter. VII 341 quae super ora camelos vincula rara tenent. — *camelis inter se colligatis castra muniunt Mauri*: Ioh. II 93 collocat astrictis muros fossasque camelis. IV 598 muros per castra camelis construit octono circumdans ordine campum. IV 1021 in mediis intrantes castra camelis observat — implicitosque premit. VI 511 subigit victos inter timor ire camelos. VIII 39 fossasque in montibus altis constituere metu et celsis vinxere camella. *cf. castra*. — Ioh. II 474 IV 995. 1066. 1070. 1133 VI 83
 campus = bellum: Iust. III 346 lituosque mihi camposque minatur. III 397 campos, acies et castra parate. — *campi aequorei*: Ioh. II 432 erravit navita campis aequoreis. — *campi liquidi* = flumen: Iust.

III 293 liquidos ceu terruit ungula campos. — *campi aetherei* = caelum: Ioh. VII 441 surgit ad aethereos nubes densissima campos. — *campi sideris* = caelum: Ioh. II 252 ungula sideris constrictat pulvere campos. III 215 per iuga sideris plano cum vertice campi funduntur
 canales horti: Ioh. VII 336 canalibus horti innumerac densantur apes. *cf. irrigatio*
 cancer: Ioh. VI 270 qua fervens loca sicca dies sub sidere cancri sole perusta tenet nimium
 candens Phoebus: Ioh. II 158 III 26
 candida turba: Iust. III 161 cumque palatinis stans candida turba tribunis
 cannae = mapalia: Ioh. II 16 arboribus religant congesto culmine cannas. VII 65 has motis praecipue cannis et signis properare suis. VII 264 commotis omnia cannis arva gemunt. VIII 44 hinc atque hinc cunctos cannas fixere per agros. VIII 124 veniat commotis Cusina cannis
 cano: Ioh. IV 676 proelia raucisano cecinerunt cornua cantu. VI 502 non tuba belligeros cecinit clangore tumultus. — cano = laudo, celebro: Ioh. I 480 Iust. II 128 amborum nomen per saecula cuncta canetur. Iust. I 267 pietas laudanda viri est semperque canenda. Iust. IV 155. — cano = vaticinor: Ioh. III 106 VI 177. 180. 190 regnum cecinit quod gentibus Ammon. VII 515 cecinit sic gentibus Ammon. — cano = dico, narro: Ioh. I 184 cunctaque gesta canunt Argivi proelia belli. I 527 et metuenda canens et quae peragenda revolvens. *locus coniectura restitutus*. II 405 sculptillis ille, tuis cuius munimine castris prospera danda canunt. III 12 dum diversa canunt, ductor sic forte locutus. IV 269 ore canens haec verba refert. VI 263 (ductor) signa movenda canit. VII 291 (fama) aspera verba canens. Iust. IV 406. — cano *de clamore dictum*, qui proelio incipiente attollitur: Ioh. IV 686 vox veneranda canit: clamatur nomine Christus. VIII 202 Massylaeque manus magno cecinere fragore. — cano *de acclamationibus dictum*: Iust. I 357 'tu vincas, Iustine' canunt. II 170 mille canunt laudes vocum discrimina mille
 canus: Ioh. IV 237 cana gravitate. Ioh. IV 486 cana aetate. Iust. IV 150 lilia cana
 capilli Maurorum longi: Ioh. IV 757 luminaeque et longos secuit cum fronte capillos. VII 463 Varinnum prenalis rapuit virtute capillis et suspendit equo. VIII 193 ast alius longos removens a fronte capillos. VIII 569 viventem Camalum pressit: rapit ipse capillis captivumque trahit. — *capilli Avarum longi*: Iust. praef. 4 illa colubrimodis Avarum gens dura capillis. III 262 longisque implent spatiosa capillis atria
 capitellum: Iust. IV 59 buxea populeis aptans capitella columnis
 captivo: Ioh. VII 507 captivatumque sub armis
 captivus: Ioh. IV 1154 Solomonis signa retollunt prisca viri, lernaque simul captiva reducunt
 careo: Ioh. III 158 Cacus ut Herculeis cariturus luce lacertis
 caro: Iust. I 266 carnis condicio cunctis mortalibus aequa. II 59 verae sese velamine carnis (Christus) induit et servi formam de virgine sumpsit. IV 341 carne relicta spiritus ascendens. IV 354 carneveras animas. *locus lacer et corruptus*
 carpo: Ioh. I 461 VI 485 VII 2 c. iter. I 269 c. viam. I 235 II 442. 452 c. somnum vel somnos. Iust. III 29 oscula frigida c. Iust. III 86 c. gaudia mensae
 carus: Iust. I 249 cara per exanimum circumdans brachia corpus
 casa imperatoris in circo: Iust. II 413 Caesaris ante easam (supplices se proiciunt). *non de palatio, sed de sede imperatoria circensi agi, apparet e versu II 430* dimissis populis arcem remeavit in altam

- castra Maurorum camelis, bobus, asellis, ovibus, capellis inter se colligatis munita: Ioh. II 93—99. 396—403 IV 597—618 VIII 39. 40 (*cf. Proc. b. Vand. I 8 p. 348, 13 — 349, 8 D. II 11 p. 453, 8—18 D.*). — castra = castellum: Ioh. IV 41 ardua castra gerit campis Cebar addita apertis. castra = exercitus: Ioh. VII 311 insequitur fortis fugientia castra magister. — castra apium: Ioh. I 431 Iust. IV 28
- castus vir = spado: Inst. III 214 adfuit obsequio castorum turba virorum
- catenis munitae fores: Iust. I 69 limina quassabat ductis munita catenis. *vox catenis coniectura restituta*
- cauta = syngrapha: Iust. II 389 debita persolvit genitoris, cauta recepit
- cavus: Ioh. IV 354 (lupi) ululatus aëra crebris pulsant perque cavas resonant latratibus umbras. VIII 513 fundunt cava nubila nimbos. Iust. II 360 ingeminantque cavos dulci modulamine plausus
- cedrus: Iust. IV 43 cedrus olens
- celer: Ioh. I 115 celerique iubentis implevit praecepta die. III 310 sed tamen hic celeri devictus tempore cessit. VIII 244 gentibus una salus celerem committere pugnam
- celero *sequente infinitivo*: Ioh. VI 38 nunc Libycos fines solito custode tueri ac celerare placet felicia regna referre
- celsus: Ioh. III 60 celsa premunt dominantis iussa magistris. IV 654 agnovitque procul celsa inter tela suorum. VI 522 celsis Sinduit armis
- censeo *coniectura restitutum*: Ioh. IV 69 castris censuere malignis paulatim temptare fugam. *nusquam alibi apud Corippum hanc vocem inveni*
- censura: Iust. II 230 sit censura patrum, sit disciplina per orbem. II 305 circumfusa videns plaudentum milia risit, censuram servans et plebi gaudia donans. III 108 censura servante modum (bibendi). IV 6 (praefectus urbis) censuram gravitate regens. IV 126 censuramque plam servans gravitate resedit
- centenus: Ioh. III 16 Vandalicamque genus centeno perderet anno. III 185 regnaque centeno properans iam fregerat anno. — Iust. II 309. 385
- cera = cereus: Iust. II 9 cerasque micantes obtulit. II 71 oblati ceris altam remeavit in aulam. IV 317 obtulit et ceras. III 10 (vasa) quae superinpositis inplebant atria ceris. III 39 maestaque funereas accendunt agmina ceras. — IV 29. 32
- certo: Ioh. praef. 37 rustica Romanis dum certat Musa Camenis. Iust. IV 102 certabantque ipsi lucunda palatia caelo. — *sequente infinitivo*: Ioh. I 255 VII 456 prendere certat. I 537 fraudibus his certat committere proelia Maurus. IV 887 VI 719 concurrere certat. VI 708 defendere certat oppressos socios
- certus: Ioh. I 525 certa licet vobis, quae sit fiducia genti, est. *locus suspectus*. III 193 nullis iam vita salutis certa locis
- ceu: Ioh. III 256 ceu glaucam veniens grando destrinxit olivam. IV 395. 830. 1087 VI 345 verbis ceu flumine dulci pectora cuncta rigans. VIII 655. Iust. I 322. 330. — Ioh. VII 210 ceu foret (*i. e. quasi esset*) ille senex. IV 16 ceu dux. IV 54. 155 VIII 186. — Iust. III 293 cornipedum liquidos ceu terruit ungula campos. Ioh. VII 165 mentem mox fessa recepit ceu dubiam
- charta (syngrapha): Iust. II 363 positis totam chartis implevit harenam. II 368 de tantis rationem collige chartis. II 393 lucent chartis ardentibus ignes. II 395 chartas flammis subigunt
- chelydrus: Ioh. III 111 Tisiphone tortis saevire chelydris incipit. IV 327 Alecto tortis saevisse chelydris chlamys: Iust. II 118 Caesareos humeros ardenti murice textit circumfusa chlamys
- chorda: Ioh. IV 579 non chordae, non aera gemunt
- chorus: Ioh. VIII 328 instituuntque choros et dulcissima psallunt carmina. Iust. III 43 virgineus sonat inde chorus
- chryssattica vina: Iust. III 100 fusca dabant fulvo chryssattica vina metallo. (*cf. Alexand. Trall. II 2. IX p. 44. 196 ed. Goupyl. Plin. Val. V 9. Edict. Diocl. 2, 14. Placidi Glossae. Mai Class. Auct. III p. 443*)
- chrysolithus: Iust. IV 120 chrysolithi mireque micant cibo: Iust. II 249 cognoscite fescum ventris habere locum, per quem omnia membra cibantur
- cicuta = fistula, tibia: Ioh. IV 580 carmina percussis resonent expressa cicutis
- cingulum: Iust. II 85 pretiosaque cingula (imperatoris) gemmis. — Ioh. IV 496 cingula gemmiferis stringit fulgentia bullis. Iust. IV 232 auro lucebant cingula mundo. — Ioh. II 131 (Mauris) insita non ullis stringuntur cingula bullis
- circulus: Ioh. II 126 clipeos gladiosque minaces non solito vinctos lateri, sed circulus ambit perstringens modicum complexus brachia gyro. Iust. II 130 sacraati circulus auri inpositi in collo. — Iust. I 330 plenus ceu circulus anni. IV 92 totum compleverat orbem circulus (anni) alterius referens de fine dierum principium
- circumquaque *coniectura parum certa restitutum*: Ioh. III 5 circumquaque duces vallantes agmieue denso consilium — habebant
- circus. ludorum factionumque circensium origo: Iust. I 314—344. imperatorem novum in circo populus expectat Iust. I 345 II 278. 326. 361. 387. circenses ludos populo imperator novus promittit Iust. II 349. — III 249, — *cf. casa, color*
- civilis: Ioh. II 242 civilis amor (*i. e. amor erga commilitones Romanos*) III 251 IV 195 pondus civile (*i. e. pondus commilitonum cadentium*)
- civis = miles Romanus: Ioh. IV 123. 439. 451. 1001 VII 224 VIII 85. 119. 497
- clamosus: Iust. II 326 clamosi tacuere sedilla circi
- clareo: Ioh. III 74 potens pars maxima mundi claruit (Africa)
- claudio: Ioh. IV 218 infelicem animam mors impia clausit. VII 174 nunc pariter miseris caperet fors saeva sepulcri clausa
- clientes = cives: Iust. II 98 'haec est illa dies' laeti dixere clientes. II 165 intonuit patrum subitus fragor, inde clientum clamores crescunt. IV 177 vota clientum pensat (imperator). IV 197 continet ipse suos, nutritque, fovetque clientes. IV 329 ante pedes domini, faciunt qui iussa, clientes adstant laeti. — clientes = Mauri pacati: Ioh. VIII 471 vestros, socii, salvate clientes
- clima: Iust. III 197 convexi climata caeli
- clipeatus: Ioh. VIII 381 clipeata his agmina campis cum magno clamore ruunt. *locus coniectura restitutus*
- clipeo attollitur imperator: Iust. II 137 quattuor ingentem clipeis sublimibus orbem attollunt lecti iuvenes, manibusque levatus ipse ministrorum supra stetit
- coarto: Ioh. VI 316 cur nos dira fames ardorque sitisque coartans — fatigat?
- cognatus: Ioh. I 244 (tristis imago) cognata tenebris. IV 192 (amnis) utraque cognatae dirimens conflua terrae. Iust. III 287 cognatos latices laticum concreta tegebant
- cohortes a) officiorum sacrae aulae: Iust. IV 235 divina sequuntur officia, et primis praeco clamoribus instat omnibus imperitans sectis praecedere turmis. incedunt densae mixto lictore cohortes. b) cohortes militum Romanorum: Ioh. I 577 III 433 IV 152. 291. 404. 466. 479 VI 344. 482 castra movens ductor comptas iubet ire cohortes per numeros turmasque snas. VIII 17. 233. 362. c) cohortes Maurorum: Ioh. II 51. 262 IV 48. 808 VIII 262
- color Maurorum niger: Ioh. I 245 Maura videbatur facies nigroque colore horrida. II 137 IV 321. 985 VI 92—97 VII 426 VIII 415. 482. 594. — colores factionum circensium: Iust. I 315—329. *cf. Tertull. de spect. 9. Cassiodor. Var. III 51*

- colubrimodus: Iust. praef. 4 illa colubrimodis Avarum gens dura capillis
- columna: Iust. III 9 mille columnarum species. III 195 (sedes imperatoris) quattuor eximilis circumvallata columnis. IV 59 buxæ populæ aptans capitella columnis. IV 208 serica per cunctas pendebant vela columnas. Ioh. IV 1080 subductis moles excelsa columnis — cadit. — columna = sustentaculum tentorii: Ioh. II 277 arduaue excelsis sustentant vela columnis
- coma = crista: Ioh. I 93 vaginaeque leves, hastae clipeique comaeque (per agros iacuerunt). — comae = arborum folia: Anast. 14 Iust. I 323 II 323
- comans: Iust. II 17 rutilisque comantem ornavit solem radiis
- comes = commilito, miles: Ioh. VII 278 (Iaudas) cum nato comites bis senis milibus armans. VIII 197 Romani comites, fessae spes unica terrae. VIII 432 Romani comites et gens o nostra fidelis (*Cusina loquitur*). VIII 455 spes venientis fida magistri sola duces comitesque simul populosque levavit. VIII 504 talia dicentem (Putzintulum) comites iam vulnere fessum suscipiunt. — *sunt loci, quibus vocis comes notio minus late pateat*: Ioh. VI 265 conveniunt cunctae propriis a sedibus alae et pedites iussi, comitesque ducesque Latini. VIII 112 (Iohannem e castris seditiosos cedentem) comitesque secuti atque duces et fida manus. VIII 121 *seditiosos milites allocutus Iohannes haec dicit*: noster fortis semperque fidelis Cusina rebus erit gentes comitesque ducesque. *qui fuerint comites isti ceteris militibus imperium detrectantibus magistro fidi, parum constat. cogitari potest aut de militibus comitatensibus, qui a militibus limitaneis se iungebantur (Cod. Iust. I 27, 2, 8), aut — id quod mihi quidem magis arridet — de armigeris. cf. armiger*
- commercium: Iust. I 111 (carinae) omnia vectantes gemini commercia mundi. Iust. II 372 publica quid vestro prosint commercia fisco
- como: Iust. III 66 exornant postes et arundine limina comunt. IV 80 cuncta triumphalis pendentia culmina laurus comit. IV 152 postesque et limina comunt. — comptus: Ioh. IV 508 comitisque nitet felicior armis. VI 519 felici nomine comptus ductoris. Iust. I 241 diademate comptus. III 223 comptus caesarie. IV 234 pars trabalis, pars compta togis. — Ioh. I 546 comptas ut spargat callidus alas. II 101 comptaque dispositis ponunt tentoria signis. II 179 in nulla comptus procedere turma cernitur. VI 482 comptas iubet ire cohortes. VI 501 non acie compti. VI 547 it bene compta manus. VIII 576 ossa per Euantis digno bene compta sepulcro. — Ioh. IV 138 longo stetit ordine compta. Iust. III 11 ordine compta suo. *locus coniectura restitutus*. Iust. III 205 longoque sedilia compta tenere
- compages: Ioh. IV 692 orbis tremuit compage solutus
- compello *sequente infinitivo*: Ioh. I 139 succurrere fessae compellit pietas. I 214 non ora luporum compulsi unda ciens ululantia reddere saxa. IV 38. 67. 942. 1014 VIII 238. 638
- compenso: Ioh. I 133 praemia compensat merito condigna labori
- compesco: Ioh. IV 49 saevum fingens compescere bellum
- competit: Ioh. VII 49 consule, care, magis nostris quid competat armis. Iust. II 111 Augustis solis hoc cultu competit uti. II 422 deus est, cui verbo competit uno iustificare malos
- complexo: Iust. I 104 portum, quem geminae complexant brachia ripae
- compositor morum: Iust. I 17 (Anastius quaestor et magister) compositor morum, iuris legumque sacerdos
- composita pace: Ioh. VI 436
- compresso: Ioh. VIII 538 cum teneris culmos compressat aristis laeva manus
- compulso *coniectura restitutum*: Ioh. VIII 423 compulsat post terga acies Nasamonis iniqui
- compuncta mente: Ioh. III 379 iustitiam nullus compuncta mente secutus. IV 266 at pater exurgens compuncta mente Iohannes corde pio, genibus nixis et poplite flexo (preces fundit)
- conciator nemorum: Iust. IV 22
- conclausus: Ioh. I 551 hostile obsessis conclausum valibus agmen. *ceteris omnibus locis formis conclude, conclusi Corippus utitur*: Ioh. IV 807 VI 755 VIII 171 Iust. IV 65
- concolor: Ioh. VI 93 concolor illa sedet cum nigris horrida natis. Iust. I 322 IV 232
- concrepo: Ioh. IV 679 concrepat (clamoribus) omne nemus
- concretus: Ioh. IV 1000 VI 77 VII 86 pulvere concretus. III 140 concretos sanguine campos. IV 1161 in manibusque virum concretos glutinat enses aspersus super arma cruor. Iust. III 287 cognatos latices laticum concreta tegebant
- concutio: Ioh. VI 747 concutit iras
- condensus: Ioh. II 165 c. agmen. IV 295. 1084 VIII 183 c. (in agmine) miles. IV 640 VIII 266 c. acies. VI 526 c. phalanges. IV 1009 c. turbae. Iust. II 320 moles c. virorum. III 166 c. excubitus. III 209 custodes c. numeris. Ioh. IV 300 condensis frondibus ornus. *locus coniectura restitutus*. Ioh. VI 588 condensi saltus. Iust. III 174 condensa frondoso robore silva. Ioh. VIII 513 condensi nimbi
- condignus: Ioh. I 133 praemia compensat merito condigna labori
- conditor orbis: Ioh. IV 272 VII 95 Iust. IV 300
- condo: Iust. II 16 caeli liquidos formatrix (sapientia dei) condidit ignes
- conficio = interficio: Ioh. VII 437 Grogius conficit Auspur. *conficit coniectura restitutum est, cui Corippi locus suffragatur nullus*
- confido: Ioh. VII 184 heu nimium confise tui! — *confido sequente infinitivo* = audeo: Ioh. I 58 stravit quo vulnere Parthos confisos turbis densisque obstare sagittis
- configo: Ioh. IV 574 quaque iubent oculi, configunt cornua vulnus
- conflo: Ioh. IV 1146 confiant nitidum flamma solvente metallum. *locus coniectura restitutus*. Iust. III 378 monstraque quae variis extant conflata metallis
- confuo = corruo: Ioh. III 255 (equus) confluit et dominum vasto sub pondere frangit. *cf. defluo. fluo*
- confringo = collido, illido: Ioh. I 357 confractum scopulis latrat mare. IV 612 (minotaurus) ruit obscurae confringens cornua terrae. IV 1005 confringunt pectore pectus et clipeis clipeos. *locis pluribus huic verbo etiam apud Corippum notio vulgaris inest*: Ioh. III 262 IV 174. 842. 1138 VI 726 VII 58. 118 VIII 218. 615 Iust. II 234
- congaudeo: Iust. I 362 omnia congaudent. II 94 omnia visum congaudent elementa diem
- congemino: Ioh. IV 397 congeminat tunc unda sonos. IV 573 VIII 557 vulnera congeminans. Ioh. IV 1120 congeminant validos silvis regementibus ictus. Iust. IV 22 crebrisque securibus ictus congeminant
- conglomeratio: Ioh. VI 483 tunc pulvis in altum conglomerat nubes atque aethera turbat harenis
- conifer: Iust. II 322 ludere coniferae frondosa cacumina silvae. III 172 coniferae sacra inter flumina quercus
- consanguineus: Ioh. II 42 hunc (Antalam) consanguineis sequitur densissima turmis Fraxes. VIII 271 (Cusina) consanguineus genitus de matre Latina
- consanguinitas: Ioh. IV 1095 Cusina Romanis consanguinitate propinquus
- consciis: Iust. I 245 mens sibi conscia recti. Ioh. VIII 333 conscia (*scil.* culpae) pectora. — Ioh. IV 491 conscius ipse sui. — Ioh. IV 781 VIII 618 conscia virtus

- conscripti patres: Iust. II 201 conscripti patres, nostri spes maxima regni, vos estis pectus, vos brachia verticis huius. IV 142 inde senatorum sacro recitantur ab albo nomina, conscripti patres. IV 181
- consentio: Ioh. III 293 non mentis consensus tunc Africa bellum. *locus corruptus. ceterum verborum structurae similis (consentio bellum) apud Corippum exemplum extat nullum*
- consero: Ioh. III 167 veribusque trementes conserit artus. IV 864 fugientes conserit hastis. VI 509 corpora certamen fugientum conserit hastis. VIII 420 phoquo superbam conserit Ontisiren. IV 706 (missile hastae concurrrens) gemino consertum pondere campo corrui. IV 761 perque pedem dextram domini conserta pendit (fraxinus). VII 176 dulcia consertis strinxissim pectora palmis
- conseruo = custodio, tueor: Ioh. VI 2 castra vicissim conservant lucri vigiles. Iust. III 218 (spadonum est imperatoris) conservare domum
- consensus: Ioh. IV 330 obtulit ipse (Antalaa) sedens consensum ex ordine dignis
- consistorium: Iust. III 211 adytis radiavit ab imis inclita lux et consistoria tota replevit
- construere aciem: Ioh. VIII 379 per extensos acies construxerat agros
- consul: Iust. III 124 Iustinianus ovans, quarto cum consule princeps alta triumphali tereret Capitolia pompa. — consulatum a Iustiniano abolitum Iustinus restituit: Iust. II 351 nomenque negatum consulibus consul post tempora tanta novabo. II 357 expavit gaudens inopino nomine vulgus consulis audit. IV 1. 71. 101. 108. 132. 146. 156. 211. 214. 224. 243. 254. 327 Iustinus consulatum inuit et dona calendaria distribuit
- consulo = consilium peto: Iust. praef. 32 noctivagosque colens astrorum consulit ignes. — consulo = consilium do: Ioh. II 334 consule, quid moveat duri in discrimine belli. VI 254 consulite et dubios animos firmate docentes. VII 49 consule, care, magis nostris quid competat armis. Iust. III 374 divinum sibimet plus consulat unde petatur auxilium. — consulo = cura: Ioh. VII 102 nostraeque ruinae festinus succurre, precor, et consule rector. — consultus: Ioh. II 113 Ifurac infestis venit consultus in armis. *locus suspectus.* — consulta: Ioh. II 354 VI 236 VII 29. 51 VIII 240
- consultor: Iust. IV 4 (praefectus urbis) consultor legum
- consummo: Ioh. IV 288 bene compositis consummans omnia verbis
- contactus: Ioh. IV 578 sonat contactu fistula venti
- contagia: Ioh. III 390 ne mala praedatæ caperet contagia terrae
- contendo: Ioh. IV 111 pro patria contentus amor. IV 774 clipeo contentam deviat hastam
- conterminans: Ioh. II 8. 423 contermina tellus
- contero: Ioh. II 201 segetes ne conterat horrida pestis. IV 126 fugitivos conterit hostis. IV 423 nocentes contrivit. VI 427 conterimus populos. VII 40. 493 VIII 351 conterit hostes. VI 411 conterimur *coniectura restitutum*
- conterrito: Ioh. II 54 conterritat hostes fraude loci. II 88 volitans conterritat orbem. II 249 rauci sonitu conterritat aeris. III 129 classibus ecce suis totum conterritat orbem. IV 1040 tonitru conterritat orbis omne genus. VI 222 fama Libycas conterritat urbes
- contexo: Ioh. VI 737 fluxus contexitur umbro missilibus densis
- contiguus: Ioh. IV 1010 sanguis perfundit harenas contiguo rivo
- contingo: Ioh. VI 68 contingunt animos (i. e. veniunt in mentem) saevi tot tempora belli
- contra: Ioh. III 207 IV 28. 169 VI 481 sistere contra = obsistere. VI 641. 651 contra venientia = occurrentia. VI 748 currere contra = occurrere. VII 422 contra euntem = obvium
- contremisco: Iust. III 399 contremuit stupefactus Avar. — Ioh. IV 800 contremere tonantem fulmine delecti fracta cervice Gigantes
- contristo: Ioh. II 252 ungula sideros contristat pulvere campos
- contundo: Ioh. II 360 his mentis nostris aures contunde superbas
- conumero: Iust. III 143 admiranda magis quam conumeranda
- convecto: Iust. IV 105 convectant rutilum sportisque capacibus aurum adcumulant. IV 148 fecundi convectant munera campi agricolae
- convenio: Ioh. VI 197 convenere sibi
- convexus: Ioh. IV 462 convexo margine caeli. Iust. III 182 convexi rutilantia caeli sidera. III 197 convexi climata caeli
- convicium: Iust. III 73 mille voluptatum species, convicia mille
- convolve: Ioh. I 330 (flamma) omnia convolvens succensae robora terrae. I 360 (venti) ab extremo convolvunt aequora fundo. I 446 aëra sublatae convolvit fumus harenae. VII 447 (ventus) flatu convolvit harenas. IV 711 exanimis convolvit equos. VIII 601 funera convolvens. VI 747 murmura covolvunt (leo)
- coquo: Iust. II 114 cocto lucidus auro balteus effulgens
- corniger (Ammon): Ioh. II 110 VI 147. 556 VIII 252. 304
- cornipes = equus: Ioh. I 545 II 89 IV 544. 657. 1141 VI 360. 717 VII 341. 444 VIII 545. 599. 624
- coronatur imperator: Iust. II 159—174
- corpus: Iust. IV 68 divisum in turmas atque in sua corpora vulgus
- corrector: Iust. IV 5 iusti vindex, corrector iniqui (praefectus urbis)
- corusco: Ioh. II 427 flammis hinc terra coruscat, inde polus stellis. Iust. IV 99 clara coruscantem lux auferat altera lucem. — Ioh. IV 459 cassisque novo splendore coruscans. IV 528 ferrique novo splendore coruscans. VI 656 ductor mucrone coruscat
- coruscus: Ioh. IV 256 lux corusca. Iust. III 181. 227 IV 371 luce coruscus. Ioh. IV 475 auroque coruscus. VI 631 capulumque coruscum corripuit. Iust. I 278 gemmisque corusea
- cothurnus: Iust. II 104 purpureo terrae resonant fulgente cothurno. *locus coniectura restitutus.* III 169 praestrici crura cothurnis
- creans = creator: Iust. IV 338 iussuque creantis a regnis in regna vehor
- creator: Iust. II 52 virgo creatoris genetrix sanctissima mundi. II 187 deus creator
- creatura: Iust. II 26 hisque creaturam, claro est quae subdita caelo, subiectam fecit. II 30 en ego, parva creaturae pars
- crebroresco: Ioh. I 167 prospera maturis crebrescunt flammae Coris
- credo: Iust. II 205 summa regendarum cura est mihi credita rerum. II 369 nos nostra iubenti credidimus. Ioh. VIII 175 gentes dubias se credere campis efficit ipsa quies. — Ioh. VII 98 numina quae credunt. — Iust. IV 307 vitamque resurgens vita dedit cunctis in se credentibus
- credulus = gläubig: Iust. II 55 credula verbum concipiens, nostram genuisti feta salutem
- crispo: Ioh. I 326olvebant venti crispantes vertice flammae
- crudescio: Ioh. IV 885 fracto crudescit pugna tumultu
- crudus: Ioh. II 137 crudaque sub nigra calcatur Maurica planta. IV 517 cui cruda senectus et virtus iuvenilis erat. IV 898 crudo quem fervidus ense — truncat. Iust. praef. 5. (gens Avarum) crudis asperrima bellis. III 270 crudus et asper Avar

crux: Iust. II 176 crucis faciens signum venerabile.
 II 300 sancti faciens signacula ligni
 crystallum = glacies: Iust. III 291 nec fragilis potuit
 crystalli forma noceri
 cubile: Iust. III 218 (spadonum est) conservare domum
 sanctumque intrare cubile
 culpo: Ioh. IV 188 culpabat pavidas fatorum sorte ca-
 tervas
 culter: Ioh. III 92 mersosque simul per viscera cultros
 imprimit ipsa sibi. IV 1007 iam neocius accipit hos-
 tils saeva per occultos confossus vulnera cultros
 cum coniunctio a) sequente indicativo: Ioh. IV 353
 monte lupi medio veluti, cum nubila latis incum-
 bunt terris, ululatus aëra crebris pulsant. Ioh. II 198
 IV 1039 VI 95 VII 337. 448 VIII 71 Iust. I 349
 II 92 IV 149. 216. — Ioh. I 545 cum properaverit
 hostis, arte fugit. Iust. IV 341 cum carne relicta
 spiritus ascendens claram penetraverit arcem, — Ius-
 tini ad limina perge. — Ioh. I 234 securus puppe
 Iohannes carpebat somnos, cautus cum forte magister
 ipse ratis placidos persensit surgere ventos. Ioh. I
 243. 579 III 157. 424 IV 161. 314. 666 VI 186.
 352. 452 VII 320 Iust. I 33. 66. — Ioh. VIII
 281 placidam per membra quietem accipit omne ge-
 nus —, cum vigil insomnem flagrans iam Marte Ioh-
 annes ducebat noctem. — Ioh. IV 373 Artabanum
 modo grata mihi, Fortuna, dedisses, sorte nova for-
 tis pariter cum noster Ilaguas castra regit. Iust. I
 208 quis temptaret obesse, cum deus imperium sancto
 iam dixerat ore Iustino Sophiaeque dari? I 256 qua
 vi tantos superabimus hostes, cum virtus Romana iac-
 ces? — Iust. II 370 vobis quis vestra negaret, cum
 vestrum est, quod mundus habet. IV 321 cum dil-
 ligit ipse, diligitur. — b) sequente coniunctivo: Ioh.
 VII 534 cum donet responsis cartior Ammon pro-
 spera bella suis, Laguantan cedere signis aut fugisse
 putas? Iust. IV 181 illos donis conscriptis patribus
 aequos esse dedit, cum distet honor. — Ioh. I 380
 ex ducibus namque unus eram, cum scepra tyran-
 nus Geilamir in Libycis tenuisset (= teneret) per-
 fidus oris. I 398 cum totiens victor saevo remeasset
 ab hoste. III 312 cum maximus hostes fudisset mo-
 dicis victor Belisarius armis. VII 530 nec Maxi-
 mianus apertas bis potuit conferre manus, cum
 scepra teneret Romani princeps populi. Iust. praef.
 14 cum milite tuto alternas gentes domini fortuna
 necaret. I 135 cum magni regeres divina palatii
 patria. I 138 cum scepra teneret fortis adhuc se-
 nior, regni tu summa regebas. III 17 quas supplex
 Cleopatra dedit, cum vincula fratris frangeret. III
 124 (infecti vincula tyrannii), quarto cum consule
 princeps alta triumphali teneret Capitolia pompa.
 IV 51 armatas classes ratibus cum mille pararent.
 IV 265 cum Iustinianus haberet imperium. — *locis*
Iohannidos septem, quibus codex Trivultianus dum
exhibet, Bekkerus cum restituit. Cui coniecturae, quam-
quam erunt qui adversentur (cf. Halmii indicem in
Victoris Vitensis historiam s. v. dum), ad stipulatus
sum, primum quod latioris illius notiois, qua dum
in codice Trivultiano usurpatur, in carmine de lau-
diibus Iustini vestigium extat nullum, deinde quod
corruptelae talis plures per locos repentis alia etiam in
codice Trivultiano exempla inveniuntur. cf. infessus,
qua. adscribo locos emendatos: Ioh. VIII 437 cum ven-
iet, laudet fortes rebusque fideles. — I 377 (cf. I 380),
cum prima tenerent ultrices haec arva rates, hoc li-
tere primus ipse solum tetigi. I 453 saeva Giganteo
cum staret Phlegra tumultu, caelicolum turmas, quid
vellent fata, monebat (Iuppiter). III 13 qualis in
adventu fuerat (= erat) tunc Africa nostro, o socii,
saevis esset cum maxima regnis ulio missa dei.
 VI 305 Danaum quondam Thebanos inclita campos
 agmina cum peterent, siccato numine Bacchi ex-
 pavae lacus. VI 548 sic placitum tibi, summe pa-
 ter, cum laedere velles peccantes Libyae populos.

VIII 611 quem cum non prendere posset, — trans-
 verberat
 cum praepositio abundanter addita: Ioh. II 336 plana
 cum voce locutus. II 409 scelus hoc cum iusto Marte
 piabit. VII 116 affatur mihi cum voce. VIII 329
 psallunt carmina defientes humili cum voce ministri
cumulantur nomina et verba: Ioh. I 28 rabies exarserat
armis, insidiis, ferro, flammis populisque superba.
 I 44. 45 quis lacrimas, clades, praedas, incendia,
 mortes, insidias, gemitus, tormentum, vincula, rap-
 tus explicet? II 61 succendens praedansque ferox
 mactansque trahensque. IV 222—224 malignus, per-
 fidus, infelix, atrox, insulsus, adulter, praedo, ho-
 micida, rapax, bellorum pessimus auctor. IV 585—
 589, 592. 1109. 1110 VI 163 ardet, anhelat, hiat,
 pallet, rubet, aestuat, alget. Iust. I 169 continuat,
 fovit, monuit, nutrit, amavit. I 217. 260. 309 ur-
 guet, agit, stimulat, pulsat latus, inprimit, instat.
 III 74. 164 IV 44
 cupidus: Ioh. I 293 auri cupidus. VI 424 cupidus
 fera proelia miles (*forsan cupiens legendum*). — *se-*
quente infinitivo: Ioh. VII 473 cupidi condiscere causas
cupressus odora: Iust. IV 46
 cura est sequente infinitivo: Ioh. IV 44 nec nobis clau-
 dere portas cura fuit. Iust. I 70 custos, cura est
 cui claustra tueri
 curapalati: Iust. I 135 cum magni regeres divina pa-
 latia patris, par extans curis, solo diademate dispar,
 ordine pro rerum vocitatus curapalati. II 284 dis-
 positoreque novus sacrae Baduaris aulae, successor
 soceri (factus mox curapalati est)
 curro sequente infinitivo: Ioh. II 123 Barcaei solito cur-
 runt saevire furore. currunt coniectura restitutum. III
 135 mundumque puer subvertere currit. III 288 fre-
 nos et lura cucurrit principis ultro pati. VI 396 mit-
 tere legatos pro pace cucurrit. — *curro notione pecu-*
liari: Ioh. I 134 gradibusque potentes esse facit (res
p.), quoscunque viros bene currere sentit pro terris
populisque suis. Ioh. IV 362 non vester eram? non
saepe cucurri? non iussus merui? cautus non proe-
lia gessi? — Ioh. IV 340 pietas ut magna regentis
omnia contineat, crebro sermone cucurri. locus sus-
spectus
 cursor: Iust. II 293 praenuntius ante signa dedit cur-
 sor. III 160 turba decanorum, cursorum, in rebus
 agentum
 curules (*scil. sportulae*) = dona calendarum: Iust. II 356
 promissaque die nostras sperate curules
 custos: Iust. I 70 custos, cura est cui claustra tueri.
 III 207 custodes ardua servant limina, et indignis
 intrare volentibus obstant. — custos = custodia:
 Ioh. I 499 (Iohannes Antaeus legatos) privato iussit
 custode teneri. Iust. III 18 rupto custode
 cymba coniectura restitutum: Ioh. IV 325 Charona se-
 nem deserta currere cymba
 cymbius = Baldachin: Iust. III 196 quas (columnas)
 super ex liquido praefulgens cymbius auro inmodico,
 simulans convexi climata caeli, inmortale caput so-
 lumque sedentis obumbrat
 datus casus a) cum passivis: Ioh. I 411 desertas civi-
 bus urbes. III 372 nullis virgo quaesita maritis.
 IV 122 mihi cognita virtus. b) loco praepositionum
 in et ad: Ioh. II 16 arboribus religant congesto cul-
 mine caunas. IV 258 lumina subtremitulis sparge-
 bat lampadis undis. IV 953 caput terrae deturbat
 acerbi. VIII 556 dominum deturbat harenae. VI
 358 quadrupes ipsis cecidit densissimus arvis. VI
 528 nuntius interea venit celer ecce magistro. VII
 12 nox terris nunc atra ruit. VIII 554 terrae sub-
 miserat armos. c) insolentius positus: Ioh. IV 664
 talia narranti seseque in bella vocanti erubuit. *locus*
coniectura restitutus. Ioh. VI 704 ductoris vocibus
ille erubuit. Iust. II 32 (deus), cui flectitur uni
omne genu. sic forsam accipiendus etiam locus in-

- tellectu difficilis* III 352 haud leto metuens sua lumina clausit, aetas si qua ruit
 debita Iustiniani a Iustino solvuntur: Iust. II 261. 389. 401. — debita munera Avarum rex petit: Iust. III 307
 decani: Iust. III 160 turba decanorum, cursorum, in rebus agentum
 deceptor: Ioh. VI 149 semper amat miseris deceptor fallere mentes (Ammon)
 dedignor *sequente infinitivo*: Ioh. VII 455 dedignaturque tribunus sternere caede viros
 deficio: Ioh. VI 45. 301 VII 308 d. fame. VII 217 d. metu. VI 470 defectus *coniectura restitutum*. — VIII 248 iam farris ab omni defecit Nasamone genus defluo: Ioh. IV 765 inque latus gemina defluxit utrumque parte cadens
 deformis: Iust. III 318 ignavae mentis deformia nudat defunctus: Ioh. III 373 coniugis ob nummos defuncti quaeritur uxor
 deitas: Iust. IV 304 consimilis deitate patris (filius)
 deletis dono libellis = ignosco: Ioh. II 361 dum gentes peccant, pietas Romana remittit, cunctaque deletis donat delicta libellis
 densus = creber: Ioh. IV 287 densisque agitant singultibus artus. VII 444 cornipedum fodiens densis calcaribus armos
 demitto *cf.* descendo
 depono querelas = queror: Ioh. VI 309 deposuit miseris erumpens voce querelas miles Romanus
 deporto: Ioh. I 576 nuntius ante levis nostros deportet ad aures
 deputo = adsigno: Iust. IV 3 loca, quae populis praefectus deputat urbis
 descendo = venio: Ioh. II 116 Muctuniana manus callida descendit ab oris. *nescio an similiter vis praepositionis de infracta sit in verbo demitto (= mitto, emitto)*: Ioh. IV 666 magica taurus demittitur arte
 desero = desino: Ioh. II 377 tandem iam desere facta turbidus in miseris quae exeres tristia terris
 desino: Ioh. VII 491 non desinet ille praecando
 destina: Ioh. III 43 Iust. I 18 nutantis destina terrae
 determino: Ioh. IV 619 Antalas pariter pugnas determinat arte
 detrunco: Ioh. VIII 593 fulmineo caput ense metens detrunct Alantas
 devio *transitive*: Ioh. IV 774 clipeo contentam deviat hastam
 devius: Ioh. IV 602 implicitas errore parat per devia fraudes. IV 1149 sternens variis per devia fatis. VII 360 moritur variis per devia fatis. VIII 571 sequitur per devia turmas
 devotio: Iust. I 206 devotio tanta atque hominum cautela fuit
 devotus: Ioh. VIII 158. 162 Iust. III 407 devota mente. — Iust. IV 178
 dexter: Ioh. II 468 IV 156. 246. 381 dextera. *Iohannidos locis ceteris et carminis in laudem Iustini omnibus forma dextra poeta utitur*. — Ioh. VII 422 hunc ubi prospiciens contra Liberatus euntem vidit et erectis temptantem proelia dextris (= erecta dextra)
 diadema: Iust. I 38. 241 II 89. 180. — Iust. II 162 III 257 IV 243 diademate (fulgere) sacro
 dictator = dux: Ioh. IV 568 in manibusque suis (scil. magistri) fortis dictator ut esset arma movens populi
 dicto: Ioh. III 380 ira dictante flagella (deus miseris addidit). — *sequente infinitivo*: Ioh. I 344 iraque praecipites dictabat tendere gressus in medios fluctus. II 246 suis succurrere dictat. II 294 pietas modo parcere dictat. IV 556 clipeosque suis coniungere dictat
 dies a) *masculini generis*: Ioh. IV 259. 1166 VIII 174. 258 Iust. I 200 II 95. 293 III 230. b) *feminini generis*: Ioh. I 489 VIII 106 Iust. IV 338 dies suprema. Ioh. VI 556 Iust. II 98 haec est illa dies. Iust. II 356 promissaque die. Ioh. I 315 IV 231. VI 615 VII 320 VIII 213. 254 Iust. II 151. 377. 417 III 2. 136 IV 1. — dies = solis lux: Ioh. V 270. 610 VIII 278 Iust. II 95 III 175 IV 253. — dies = vita: Iust. I 51 III 34 (mortuus fruitur) meliore die
 differo *absolute*: Ioh. I 84 nec passus differre diu. VIII 241 impatiens differre diu. — Ioh. II 329 d. laudem. VII 13 d. labores. VII 315. 523 d. arma. VII 333 d. Martem. — Ioh. III 381 dilato tempore nullo. VIII 174 iamque dies alterque dies dilatus ab armis arte ducis
 diffindo *coniecturis restitutum*: Ioh. IV 945 diffinduntque vias. VI 691 latus diffindit arundo
 digitus: Ioh. IV 338 digitisque silentia linguis imposuere suis. Iust. I 122 gemitus uno Calinicus ademit ora premens digito, dextraque silentia fecit dignus *sequente infinitivo*: Ioh. IV 589 et qui dignus erat talli properare magistro
 dilectio: Iust. I 178 boni dilectio patris
 dimitto = relinquo: Ioh. I 114 placidus finis dimittit et hostis
 dirigesco: Iust. III 400 dirigit, siccis vox humida faucibus haesit
 discerno. discretus: Ioh. II 316 VII 243 discreta mente. Iust. I 224 discreta ratione. I 297 almaque discreto placuit concordia vulgo
 discussor: Iust. I 24 rectorum Latii discussor providus orbis
 dispono *sequente infinitivo*: Ioh. VII 137 disposuitque duces numeros fortesque tribunos in proprios remeare locos
 dispositor: Iust. II 284 dispositorque novus sacrae Baeduaris aulae. IV 4 libertatisque tuendae dispositor (praefectus urbis)
 dispositus: Ioh. IV 595 ipso dispositu felicitia signa regentem. Iust. I 138 dispositu nam Caesar oras
 divalis: Iust. I 42 divalis origo (Iustinus). II 84 divalis tecta. IV 227 divalis sella
 diverto: Ioh. VI 377 saeva fames alios divertere terga coegit. VI 446 divertit iter
 divinus = Augustus: Iust. I 193. 265 d. animi. III 234 d. aula. III 134 d. cena. I 47 d. honor. IV 235 d. officia. I 135 III 165 d. palatia. III 30 d. pater. I 37 d. pedes. Ioh. I 155 Iust. I 158 d. planctae. Iust. II 332 d. princeps. III 145 d. res. II 116 d. vestis
 divus: Iust. I 8 divae (Vigilantia et Sophia). III 127 d. genitor. III 147 d. Augusta. IV 176 d. propago
 do. a) do = facio: Ioh. II 142 quas (ruinas) illi Romana manus per vulnera Martis ante dedit. III 77 quae dedit in nostris proles Guenfeia terris, summe pater, capiti ipsorum generique reserva. Iust. III 290 aerea nec solitos labens dedit orbita sulcos. Ioh. II 333 si miseris demus. Iust. II 318 nunc simul erectis, pronis nunc ardua membris dant capita. Iust. IV 350 iustasque (forsan udasque) suo dent sanguine terras. — b) do = indico: Iust. I 36 quantum lux dabant, sacrae Pietatis imago. — c) do = conicio: Ioh. IV 197 multos in tela cadentum impetus ipse dedit. VIII 527 acerba ducum dederant quae funera campis. Iust. II 365 terrae corpora dantes in facies cecidere suas. — d) do = adverto: Ioh. I 272 IV 419. 792 VI 34 VII 439 dare terga. Ioh. VI 761 dat latus (equus) — nec dirum audet temptare periculum. — e) do *sequente participio fut. pass.* = sino *sequente infinitivo*: Ioh. IV 19 signa movenda damus. — f) do *sequente infinitivo*: Ioh. IV 165 tunc iterum miseris pariter concurrere telis et bellum civile datum est. Iust. II 427 terrarum dominis Christus dedit omnia posse. — g) do *sequente accusativo cum infinitivo* = facio, ut: Ioh. II 82 ni fata dedissent invida saepe, bonis licet, ultima rumpere flia. IV 10 e mediis miseris traxit fallacia muris et Mauris servire dedit. VI 497 miserabile fatum audaces dedit esse viros. Iust. praef. 1 deus

omnia regna sub pedibus dedit esse tuis. IV 181 illos donis conscriptis patribus aequos esse dedit. — h) *sequente ut vel solo coniunctivo*: Iust. II 41 da posse volenti, ut faciam placitura tibi. II 67 da bene procedant omnia

domito: Ioh. I 149 IV 773 Iust. III 140

domitor: Ioh. IV 587 belli domitor pacisque minister. VI 578 nec flectit in hostes liber equum domitor

domo bella: Ioh. I 127 mittitur auspiciis domiturus bella magistri tiro. IV 273 tu gentes et bella domas. IV 741 VII 271

donarium: Iust. IV 153 sua placandis nectunt donaria templis

donec: Ioh. I 549 his agit in bellis fingens certamina Mazax insidiis, donec medios perducatur in hostes hostile obsessum conclaustum vallibus agmen. VI 211 (Antaeus) contacta lapsus reparabat corpus harena, sponte cadens, victor donec Tirynthius artem nosceret. Iust. III 58 viso funere fiebant, donec Apostolici subeuntes atria templi inclita sacro posuissent membra sepulcro

dubius = periculosus: Ioh. III 276 perit in dubiis puppes heu naufraga ventis. dubius = in periculo versans: Ioh. I 72 dubiae succurrit moenibus urbis. VIII 94 non aliter dubiis quam ferret proelia fessis omnia conturbans Nasamon

duco: Ioh. III 213 arduus ipse (mons) licet summoque cacamine ductus emineat. — *sequente infinitivo*: Iust. IV 268 ignarum recto deus ordine ducit ante futurorum, quam sunt, artana bonorum auspiciis sacrare piis

ductor = summus dux: Ioh. I 50. 77. 80. 97. 114. 157. 258. 324. 341. 375. 416. 447. 468. 476. 485. 495. 511. 520 *passim*. *Tantum non semper il, penes quos summa imperii est* (Belisarius I 387 III 18, Solomo I 476, Iohannes *passim*, Cusina III 406 VII 263 VIII 266, Antalas I 468, Ierna II 109, Carcasan VI 170. 185. 206. 226 VII 521), ductores *appellatur*. *Paucissimis locis duces inferioris ordinis eodem nomine denotantur*: III 409 qui Tripolis tunc ductor erat, convenit et audax Pelagius. IV 516 nomine ductoris ductor fuit ille Iohannes iam senior grandisque annis. IV 1058 non ulli ductorum auferre licebit de praeda sociis. IV 1107 accendit socios ductorum maxima virtus. VI 523 ipse loco medius ductorum maximus auctor. *cf.* dux

duellum: Ioh. III 305 at Stutias orsus nostra de parte duellum (= seditionem, defectionem)

dum a) *sequente indicativo praesentis*: Ioh. praef. 6. 37 I 38. 449. 532. 547 II 115. 309. 324. 361. 412. 450. 469. 481 III 12. 55. 59. 146. 239. 285. 355. 386 IV 1. 82. 100. 136. 211. 298. 409. 416. 430. 463. 470. 537. 672. 705. 782. 832. 867. 968. 980. 1050. 1102. 1130. 1145. 1146 VI 16. 98. 159. 164. 177. 180. 333. 335. 376. 465. 629. 747 VII 46. 276. 293. 415 VIII 49. 245. 258. 269—271. 280. 351. 397. 464. 494. 500 Iust. I 115. 294 IV 174. 175. 352. 362. b) *sequentibus indicativis aliorum temporum*: Ioh. VIII 507 nomen (Putzintuli) post bella beatum semper erit, semperque manet memorabile caelo, dum fera bella legent aeo ventente minores. Iust. I 130 Romanum imperium, patri dum vita manebat, vestris consiliis vestrisque laboribus auctum (fatemur). c) *sequente coniunctivo*: Ioh. VII 258 quos ille labores inter utrumque tulit, tantas dum flecteret iras! Iust. I 349 contentus in unum stans avium spectat solem solisque volucrum, dum veniat. — *locis Iohannidos septem, quibus dum in codice Trivuliano extat, Bekker cum restituit. cf.* cum

dumosus: Ioh. II 73 dumosae perstringens hordeae terrae duplex lancea = duae lanceae: Ioh. II 151

dux a) dux = is, penes quem summa imperii est Ioh. I 464. 502 II 354 III 1 *aliis locis non paucis*. — b) *locis pluribus, praesertim ubi duces superioris et inferioris ordinis coniunguntur, illi ductores, hi duces appellantur* I 389. 419. 448. 521. 564. 578 *passim*.

de numero, nominibus, rebus ducum, qui Iohannis victoriarum participes fuerunt, in proemii p. XXVI. XXVII. XXX egi. c) *provinciarum Africarum duces*: Ioh. VI 49 Byzacii geminis ducibus sit maxima cura Massylas acies acie turbare sequaci. *de Byzacii ducibus eorumque sedibus cf. proemii p. VII. duces Tripolitanae memorantur*: III 409 qui Tripolis tunc ductor erat, convenit et audax Pelagius (*ducis vicarius*). VI 221 pervolat ecce levis, magno mandante Rufino, nuntius. *forsan* I 471 dux nostris fueras qui proximus oris vicinaeque maris quondam servator harenarum

echo: Ioh. IV 679 tunc omnis consonat echo. IV 682 Mastiman assonat echo. Iust. II 166 clamoribus adsonat echo. *locus coniectura restitutus*

efferus: Ioh. II 45 Iust. III 321 e. gens. Ioh. IV 944 e. castra. Iust. I 286 e. colla tyranni

efficio *sequente accusativo cum infinitivo*: Ioh. I 535 arboris aut altae frondoso vertice robur efficit oculis acies subsidere campis. VIII 175 gentes dubias se credere campis efficit ipsa quies

effugio = fugio: Ioh. IV 388 armiger ipse Iovis liquidam tremefactum in aethram effugiat caucame liquem cygnumve canentem? IV 799 mirantur et horrent, effugiuntque virum. IV 1138 effugit ille ferus contracto robore Ierna. — VIII 18 fugiat licet improbus astu, non tamen effugiet

effulgeo: Iust. II 114 cocto lucidus auro balteus effulgens

effundo = prosterno: Ioh. II 407 gentibus effusis campo quaseretur in illo montibus et cunctis quodquod Maurusia gessit impietas. IV 940 Conunian meditis feriens effudit harenis. VIII 645 infensas telis effundere turmas

egredior *sequente infinitivo*: Ioh. VIII 99 egreditur trepidus rerum condiscere causas

eia: Ioh. IV 1061 VIII 469 eia agite, o iuvenes!

eloquium: Iust. II 280 eloqui pietate sui

emico: Ioh. I 315 e. alta dies. Iust. IV 96 iubar axe sereno e. — Ioh. IV 176 VI 727 VIII 416. 564 e. sanguis

enim *coniunctio apud Corippum nusquam invenitur, quam ob rem Ioh. VIII 214 lacunam verbo durae melius quam vocibus pia enim expleri arbitratus sum* ensifer: Ioh. VII 429 ensiferumque Nican

ensipotens a) = ensifer: Ioh. IV 925 ensipotens rumpens inimica Iohannes agmina. VII 420 ensipotens Solumuth. b) = protospatharius: Iust. IV 366 nec non ensipotens membrorum robore constans (adstabat Narses)

ensis legum: Iust. I 61 adficietque viros legum pius ensis iniquos

eo *sequente infinitivo*: Ioh. VI 82 captivas cernere Mauras ire iuvat

ephebi: Ioh. IV 1016 misti senibus densantur ephebi

equinus: Ioh. VI 726 casu contractus equino (= equi casu)

error = ambages, via inexplicabilis: Ioh. IV 602 implicitas errore parat per devia fraudes. IV 607 flexerat ancipites tantis anfractibus orbes, distortuens errore vias

erumpo: Ioh. VI 309 deposuit miseras erumpens voce querelas. — Ioh. I 66 Romanos erupit (= effugit) eques. *cf.* evado

et a) *in locum iusto posteriorem reiectum*: Ioh. II 437 circuit, attonita sonitus explorat et aure. III 241 perterruit omnes casus et ille duces. III 409 qui Tripolis tunc ductor erat, convenit et audax Pelagius. *aliis locis haud paucis*. Iust. I 104 portum, quem geminae complexant brachia ripae moenibus adpositis, rapidos contemnere ventos et faciunt. b) *cum negationibus coniunctum*: Ioh. VIII 81 et merces non ulla datur. VIII 85 et meritis non ullus honos. Iust. IV 279 et nullis velamen visibus obstat. IV 323 ipse et non subditur ulli. — et nec: Ioh. I 544 et

incurvo nec cessat flectere gyro cornipedem domitum
 evado *sequente accusativo casu*: Ioh. II 12 tantas evadere pestes
 eveho: Ioh. VII 80 non illum fortuna prior Mavorte secundo inflatum evexit. evexit *coniectura restitutum*
 evertō: Ioh. III 423 eversas sequitur per devia turmas. IV 17 sparsas Maurorum evertere fossas. IV 805 eversis acies succumbere signis
 evigilanter: Ioh. VII 203 evigilanter agit populos
 evitabilis: Iust. I 265 nulli evitabilis — carnis condicio
 exaequo = aequaliter: Iust. IV 247 angelicis oculis exaequans sidera caeli
 exaestuo: Ioh. VI 302 solis fervore rubens exaestuat
 exaggero *insolentius positum*: Ioh. I 541 mittitur in planos rarus qui proelia campos provocet et visos fugiens exaggeret (i. e. ex aggere eliciat) hostes. Ioh. VI 620 dictis exaggerat (i. e. effundit) iras
 exalto: Iust. II 321 exaltata putes placidis bene flantibus Euris ludere coniferae frondosa cacumina silvae. IV 319 plus exaltatus, plus iustificatus
 exanimis: Ioh. IV 711 exanimis convolvit equos
 exanimus: Iust. I 249 cara per exanimum circumdans brachia corpus. I 364 *coniectura additum*
 exardeo *sequente infinitivo*: Ioh. VIII 56 quis furor ille fuit, quo sic exarserat omnis funditus ipse suas Latiaris perdere miles tunc acies?
 excubiae: Iust. I 202 excubiae primum, quae summa palatia servant, imperium felix dominis intrantibus optant
 excubitus: Iust. III 165—179 ingens excubitus divina palatia servans. IV 240 clipeis pia terga (imperatoris) tegebat ingens excubitus
 excutio: Ioh. II 468. 482 III 257. 259 IV 769. 846. 974 VIII 597. — VIII 526 dolor excutit iras. Iust. II 312 excutiunt plausus
 execo: Ioh. VIII 542 execto fusus per gramina collo. VIII 623
 exequiae imperatoris: Iust. I 172. 274 III 1—61
 exero: Iust. I 289 exerto et nudam gestantem pectore mammam. II 120 (chlamys) principis exerta vincebat lumina dextra. IV 69 exertas ad munera tendere palmas
 exerro: Ioh. VI 274 sitiens calidis exerrat harenis Afer
 exieco: Ioh. VI 273 (Africanus) omnia flammivomis exiecat rura procellis. VII 331 (cutem) mox exiecat iniquus aëris ipse calor
 exoro *absolute* = oro: Ioh. I 285 pronus et exorans supplex his vocibus infit. VIII 338 pro populo exorans
 expando: Ioh. I 164 expanduntque sinus (velorum). Anast. 14 (arbor) expandit satiata comas. Iust. I 232 (arbor) per latas expandit brachia terras. II 50 ante pios vultus expansis candida palmis constitit et pronis supplex haec vultibus infit
 expavescō: Ioh. VI 306 siccatos numine Bacchi expavere lacus. Iust. II 357 expavit gaudens inopino nomine vulgus consulis audito
 expecto *sequente accusativo cum infinitivo*: Ioh. VI 64 expectans acies intrare Latinos
 expedito: Iust. III 103 cuncta quis expedit, dominis quae parturit orbis. III 314 locis humiles quibus et quibus ora superbi expedit
 expertus a) *actives*: Ioh. IV 735 experti totiens belli portare labores. IV 625. — b) *passives*: Ioh. VI 239 expertis audens concurrere siguis. VI 283 acti terrore magistri experti trepidant
 explano: Ioh. I 315 explanat marmoris undas iussio certa dei
 exprimo: Ioh. IV 580 carmina percussis resonent expressa ciuitatis
 ex- cf. ex-
 exto = sum: Iust. I 136 par extans curis, solo diademate dispar. III 378 monstraque, quae variis ex-

tant conflata metallis. IV 303 (Christus) una in naturis extans persona duabus
 exupero *coniectura restitutum*: Ioh. II 214
 fabrica = opus fabricatum: Ioh. IV 1080 subductis moles excelsa columnis cum sonitu deiecta cadit, resolutaque saxis fabrica magna lacet latos diffusa per agros. Iust. IV 12 nova fabrica surgit. IV 52 illa prius laetae spectacula praebuit urbi fabrica
 fabula: Ioh. III 57 attentae vix prodit fabula linguae. VIII 293 mutuaeque ex oculis arcebat fabula somnos. Iust. III 126 fabula mensae de divo genitore fuit
 facio *sequente accusativo cum infinitivo*: Ioh. I 134 gradibusque potentes esse facit. I 532 timidus bellare facit. I 577 cautasque facit properare cohortes. II 37 extinctas fecit recalescere flammias. IV 650 inque suis obstans venientes fecerat hostes stare locis. Iust. praef. 3 hostilesque manus decrescere fecit. Anast. 22 populos vestra requiescere fecit in umbra. Anast. 35 Iust. I 106. 282 II 41 III 110. — Iust. II 345 iustitiam quicumque facit, fora nulla timebit
 factor: Ioh. I 288 factorem elementa tremiscent. — III 125 Africa namque suum factorem fessa rogabit. Iust. I 340 II 29. 36. 58. 182. 212 IV 300
 fagus: Iust. IV 39 fagi dulces et suco taxus amaro
 famosus: Iust. III 272 famosos stravit magna virtute tyrannos. III 386 famosaque regna
 famulor: Ioh. II 385 Iust. praef. 18 ferae gentes noetris famulantur in aulis. Ioh. IV 449 Iust. II 35 famulantur, adorant. Ioh. VII 277 rebus famulatus laudas. VIII 126 acies famulantis laudas. — Ioh. VIII 215 Christo famulemur ovantes
 famulus a) famuli (auleses) Iust. I 225. 227. 252. 294 III 8. b) famuli Iohannis magistri militum Ioh. I 205 haec patri, haec famulis, haec omnibus ipse ferebat. VII 219 famuli — pallentes dubias exire in proelia turmas. c) famuli = calones: Ioh. I 515 famuli tunc fixa revellunt vela solo
 fas: Iust. I 100 II 196 fas est dicere. Ioh. I 35 natis fas non fuit ullis corpora caesa patrum congestae subdere terras. Iust. praef. 39 cui vincere fas est indomitas gentes. Ioh. VIII 116 si fas civilibus armis fasque datum est ensum, propera. Anast. 15 si fas componere magnis parva datur. — Ioh. III 126 quem fas cognoscere dignos
 fasti: Ioh. IV 234 hic potuit Libyam Romanis reddere fastis solus. Iust. IV 137 antiqui redeunt, nova saecula, fasti
 fastus: Ioh. IV 36 fastus domini non pertulit hostis. Iust. III 209 fastu, nutuque tremendi. III 370 fastus non patimur
 fatidicus: Ioh. VI 164 fatidicum dum quaerit iter (sacerdos). VII 515 cecinit sic gentibus Ammon fatidicus
 faveo = plaudo: Iust. IV 70 manibusque favere. Iust. IV 63. 210 favens populus vel vulgus. Ioh. I 580 VIII 232 plauduntque faventque
 favor = plausus: Iust. I 200 (volucres) alarumque dedere plausibus adsiduis et acuta voce favorem. II 390 gaudia quanta illic, quantus favor!
 femineus: Ioh. IV 126 fugientes conterit hostis feminea nunc morte viros. VI 623 feminea cur morte cadam?
 feralis: Ioh. VII 477 castra feralia vidi
 feretrum: Iust. I 226 aurato corpus sublime feretro inpositum turba famulorum flente iacebat. I 294 famuli pia iussa parant aptantque feretrum. III 37 tolli sublime feretrum imperat
 fēria: Iust. IV 82 quos illic ludos, quae feria vulgus habebat! *locus suspectus*
 fero = dico, nuntio: Ioh. I 205 haec omnibus ipse ferebat. I 325 vera ferunt incendia. I 469 II 193 IV 352. 683 VII 87. 151 VIII 69. 529 Iust. II 172
 ferratus: Ioh. I 427 cunctaque ferratas effundunt moenia turmas. II 441 placidum ferrati pectore somnum

- carpunt. IV 492 ferrate corpore toto. IV 856 VI 716 ferrata calce fatigans — equum. VIII 131 ferrati mieuere viri
- ferreus: Ioh. IV 523 ferreus ipse (Iohannes). IV 562 at super erectis horrescit ferreus hastis campus. IV 746 ferreus imber. Iust. III 78 ferrea nunc abeunt atque aurea saecula surgunt
- ferrugo: Iust. I 326 venetus ferrugine dives et ostro fervere: Ioh. I 104 Romanos fervere vldit
- fibula: Iust. II 121 aurea iancturas morsu praestinxit obancto fibula
- fido: Ioh. VIII 618 (equus), quo sibi fides erat
- fidus: Ioh. praef. 21 series fidissima rerum. I 522 spes fidissima rerum
- figura: Ioh. II 454 (insomnia) varias ostendunt nocte figuras. IV 56 hortaturque viros variis ad bella figuris. IV 390 omnis et inversis percat natura figuris. Anast. 15 arboris et fontis, si fas componere magnis parva datur, fustas videor posuisse figuras. Iust. II 154 nec vacuis verbis, nec inanibus ista figuris ore feres prolata meo
- filum: Ioh. II 82 ni fata dedissent invida saepe, benis licet, ultima rumpere fila. III 338 cur, Lachesis, hominum tenai pendencia filo fata tenes? IV 609 tento revocans vestigia filo (Theseus)
- figo. fictus = mendax: Ioh. III 412 Ifaraces fictos suscepit nescius artis
- fiscus: Iust. II 249. 254. 256. 261. 269. 272. 273. 372
- fistula: Ioh. III 145 lymphigeros deducit fistula tractus. — IV 578 sonat contactu fistula venti
- fiabrum: Ioh. I 164. 240 VII 323
- flagellum: Ioh. VI 18 crebris montana flagellis nocte silente crepant. VIII 597 excusso Recinarius alta flagello illa concutens. — III 36 immerito quatiens Bellona flagello. VI 566 stimulat Bellona catervas, barbara sanguineo compellens terga flagello. III 380 miseris, ira dictante, flagella omnipotens genitor — addidit
- flamma = calor: Ioh. VII 352 saeva (Africa) flamma. VII 361 hic venti flammis, hic saevi vulnere ferri, hic ab utroque cadit. VIII 84 flammis nos Africa ussit. Iust. I 321 (contraria) sunt aestivis brumalia frigora flammis
- flammeus: Ioh. III 95 flammae lumina. III 111 flammae Tisiphone. IV 494 aurea cassis inest, commisto flammae ferro
- flammiger: Ioh. IV 1169 in occiduis summensus flammiger undis
- flammivomus: Ioh. I 338 VIII 228 flammivomis — equis (Phoebi). VI 273 flammivomis exicat rura procellis (Africa)
- flavus: Ioh. I 432 f. terrae. III 70 f. aristae. III 367 f. metallum
- fleo: Ioh. I 187 flevit Aurora ingentis pia funera nati. I 396 quantumque virum res publica flevit. II 474 direptosque potest nec flere camelos. III 196. 357 Iust. I 273. — fleo sequente accusativo cum infinitivo: Ioh. III 444 flevit tunc tristis arator disunctos fugiens hostes rapuisse iuvenos
- floreo: Ioh. VI 54 florens exercitus. Iust. II 247 (senatus) floret virtute
- fluctivagus: Iust. II 328 fluctivagum pelagus
- fluentum: Ioh. II 287 mundansque fluentis. Anast. 13 sacrisque fluentis expandit satiata (arbor) comas
- fluito = fluo: Ioh. VIII 487 fluitans error. VIII 656 sanguinis ex omni fluitantes arbore rivi
- flumineus: Ioh. II 65 fluminais fortes intersecat nudis (Vadara)
- fluo = delabor: Ioh. III 143 vastoque ad terram pondere fluxit. IV 982 magno ad terram cum pondere fluxit. IV 310 fluxit equo coniectura restitutum. cf. defluo
- focus: Iust. II 8 Angelici pergens in limina tempM inposuit pia tura focus
- fodio = transigo: Ioh. VIII 565 cento fedit ardua membra Cernisati. — VII 444
- fomes: Ioh. VIII 72 crepitant cum fomite culmi. — IV 637 fomes belli rectorque Sidisan
- forem = essem: Ioh. VI 450 vestigia gentis inquirens, qua parte forent. VI 453 dubique volutant Astricesne forent an retro versus Ilagnas. VII 193 mors saeva foret. VII 209 dispensans omnia Petrus, cen foret ille senex. Iust. I 244 haud, reor, immerito sic laetus et ore benignus ille foret moriens, nisi mens sibi conscia recti — linqueret artus. III 279 ni flevet, frustra celsis Babylonia muris cincta foret formator: Iust. II 12 rerum formator et auctor (deus) formatrix: Iust. II 16 (dei sapientia) caeli liquidos formatrix condidit ignes
- fors = fortasse: Ioh. II 350 at si fors tumidus steterit caervice rebellis, tunc armis superandus erit. VIII 21 si fors committere pugnam ausus erit mecum, planis fandetur in arvis
- forum: Ioh. III 376 fora (coniectura restitutum) cuncta patent, et tristes surgere lites incipiunt. Iust. II 345 iustitiam quicumque facit, fora nulla timebit. IV 9 medioque fori — nova fabrica surgit
- fossae: Ioh. II 93 collocat astrictis muros fossasque camelis. II 270 VI 492. 513 fossae et castra locare. VIII 111 fossasque furens et castra reliquit. — fossae = castra: Ioh. I 383 hoc margine fossas tanc posuit. VIII 39 fossasque in montibus altis constituere. II 398 III 219 clagere vel saepre munimine fossas. VII 411 loca quae teneant fossae. VIII 180 e mediis deducens agmina fossis. VII 310 fossasque levavit (= castra movit). II 413 cadunt dispersis agmina fossis. IV 17 sparsas Maurorum evertere fossas. IV 490. 945. 996. 1046 rumpere vel dirumpere fossas. IV 1100 VIII 260 rescindere fossas. II 436 III 434 IV 1017. 1035. 1132 VI 461 VII 401 VIII 130. 162
- fraterna mors = fratris mors Ioh. II 28
- fraxineus: Ioh. VIII 612 fraxineam torquens per campos eminus hastam
- fraxinus: Iust. IV 38 caesa fraxinus. — Ioh. IV 759 tremuit confixa sub armo fraxinus (= hasta)
- fremo: Ioh. VI 159 alta fremens. — II 141 fremens dux ille ruinas, quas illi Romana manus per vulnera Martis ante dedit
- frenum: Ioh. IV 42 huc miseranda manus frenos deflexit equorum. VI 624 frenos iam flectite, cives (i. e. in proelia revertimini). IV 651 pressis haeserant agmina frenis. — Ioh. III 108 Maurisque iugum frenosque resolvunt. III 288 frenos et iura cucurrit principis ultro pati. Iust. praef. 25 frena regendorum retines firmissima regum
- fretus absolute: Ioh. IV 114 sociis sic fretus ait
- frigeo: Ioh. VII 57 fugientum proelia semper frigent corda metu
- frigidus: Ioh. IV 768 frigidus ille cadit. Iust. III 29 oscula frigida carpit. — Ioh. praef. 22 incalcat gestis frigidus ingenio. Iust. II 265 nulla fuit iam cura senis, iam frigidus omnis alterius vitae solo fervebat amore
- frondeus: Ioh. II 9 celsis frondea silvis tecta latent
- frondosus: Ioh. I 535 frondoso vertice robur. Iust. II 322 coniferæ frondosa cacumina silvae. III 174 frondoso robore silva
- frons inscripta: Ioh. VI 83 (Maurae) inscripta ut fronte camelis impavidæ sedeant
- fucus: Ioh. I 433 (aptum rex) adversi conctus ira forte ductis, fucose volens arcere malignos
- fucus: Ioh. VI 372 fucisque ardentia tingunt ora
- fugax: Ioh. VII 304 retroque fugaces finge vias
- fuglo: Ioh. I 264 fuge, dira maligni iurgia ne timeas fuleruar: Iust. III 216 (spadonum est) aurea fulcra parare, regales mensas epulis onerare superbis
- fulgère: Iust. III 257 Caesareumque caput diademate fulgere sacro

- fulmen: Iust. III 341 gens quaecumque ausa est Romana lacessere signa, horruit extincta inopino fulmine turmas. Ioh. IV 280 aspice sancte pater, nec iam tua fulmina cessent. — VI 535 Ariarath et Ziper melior, duo maxima belli fulmina
fulmineus: Ioh. IV 926 f. pilum. VI 1086 f. tela. II 155 VI 657 VIII 593 f. mucro, ensis. — Iust. III 226 (Narses) fulmineus, cautus, vigilans noctesque diesque
fumus: Ioh. I 446 aëra sublatae convolvit fumus harrenae
funereus: Ioh. VII 284 rustica funereis sternebat corpora telis. Iust. III 39 funereas accendunt agmina ceras
funus Iustiniani: Iust. III 1—61. — funus = cadaver: Ioh. IV 33 o utinam medio iacissent funera campo. IV 151 mediis prosternens funera campis. IV 1010. 1106. 1116. 1132. 1156 VI 651 VIII 527. 601. funus = mors: Ioh. VI 360 funere cornipedum fracta est Romana iuventus. VII 22. 37. 151 Iust. I 144. 243
furca: Ioh. IV 617 tribulos per castra locat furcasque bicornes
furcifer: Ioh. VII 501 dicite, furciferi
furia: Ioh. IV 212 furiis socius Catilina cruentis excitatus adest
furiale fremens: Ioh. II 32
furo. furui: Ioh. VIII 137 paenituit furuisse viros
furo: Ioh. praef. 20 laureus inde furor, pallidus inde timor
futurum tempus, ubi praesens expectatur: Ioh. II 478 currere quisque volet. languescunt membra timore et somni gravitate ruunt. Ioh. VIII 467 nomen erit nostrae mansurum (= est mansurum, manebit) in saecula fama. cf. forem
futurum passivi: Ioh. II 404 sculptilis ille, tuis cuius munimine castris prospera danda (i. e. datum iri) canunt, disperso robore Gurzil scinditur
gaudeo in: Ioh. praef. 35 gaudeat in multis sic si Carthago triumphis. VI 150. 648 in sanguine gaudet. — gaudeo sequente infinitivo: Ioh. I 439 erectis gaudet procedere signis. IV 1133 Iust. II 82 III 245. 251 IV 152
gaudium: Ioh. I 206 genitoris gaudia magni, unica Romanis rebus spes altera, Petrus
gaza neutr. plur.: Iust. IV 334 Augusti servans pia gaza sacelli
gelidus: Ioh. III 56 gelidus praecordia sanguis turbat. VI 358 cecidit (quadrupes) densissimus arvis morte nova, pressans gelidis sub dentibus herbas. VII 162 spiritus in gelidis tenuis recalescere membris vix potuit. — IV 724 gelida formidine. IV 1043. 1152
gelidus terror
geminio: Ioh. II 308 geminat suspiria. IV 1141 geminato pondere. VII 248 invidia geminante iras. VIII 340 geminato verbere. VIII 604 asperaque infixo geminavit vulnera Sucro. — Ioh. II 480 geminans in viscera ferrum. III 94 geminat cum vulnere ferrum. VI 765 calce frequenti pulsat equum geminans et magnos concutit armos.
gemmae: Ioh. III 325 pictaque gemmiferis arbor splendebat olivis. — IV 496 cingula gemmiferis stringit fulgentia bullis
generaliter: Anast. 36 generaliter orbi quamquam provideas, miseri specialiter Afri in te oculos atque ora ferunt. Iust. II 215 iustitiam populis generaliter omnibus aequam
genetrix mali: Ioh. II 81
genitor = pater, vir aetate provectus et veneratione dignus: Ioh. IV 238 temptare periculis non timuit genitor (Athanasius) pro libertate senili. VII 206 ergo tot impensas genitor tunc ire iubebat (Athanasius)
gentes = gentiles, pagani (Mauri): Ioh. I 477 II 110. 112. 192. 289. 290. 331. 338. 348. 361. 388. 407
passim
gentilis = paganus: Ioh. I 452 veteres alunt gentili carmine vates. III 410 gentiles duosque Mecaes secum ad bella trahens. VIII 646 invadunt mactantque viri gentilia passim corpora
gestamen: Ioh. III 70 nectebant flavis gestamen aristas agricolae
glaucus: Ioh. I 534 glauca nemus distendit oliva. III 256 glaucam veniens grando destringit olivam. Iust. III 65 glaucae frondes rapiuntur olivae. Ioh. VI 475 arboribus saeptus variis et arundine glauca
globus: Ioh. IV 214 flammaramque globos et dira incendia volvi. Iust. II 291 stellarum fugiente globo. II 320 fertque refertque globum moles condensa virorum
glomerio: Ioh. VI 551 glomerari pulvere nubem. Iust. III 53 innumeræ glomerantur aves
gloria: Ioh. VI 140 tu nostrae gloria gentis, tu virtutis honos, tu spes fidissima Mauris. VII 88 omnipotens genitor, virtus et gloria rerum. VII 145 Iustinianus apex —, Romani gloria regni. Iust. I 25 successorque boni redivivaque gloria Petri. II 62 te, gloria matrum, auxiliumque inploro tuum. III 360 imperii deus est virtus et gloria nostri
glorifico: Iust. IV 289 (deus) glorificavit opus
glutino: Ioh. IV 1161 in manibusque virum concretos glutinat enses aspersus super arma cruor
gluttio: Ioh. VI 769 dominumque super glutivit hiatu terra nefanda fero
guavus: Ioh. VI 422 postquam facta quies, legatis gnavior ipse ductor ait
gradior de equite dictum: Ioh. VI 743 laevum gradiens umbone tuetur
gradus: Iust. III 69 mollique reponunt crura gradu. Ioh. VI 490. 583 continere gradum. VIII 98 removete gradum. VI 443 revocare gradum. — Ioh. I 134 cunctosque iuvat gradibusque potentes esse facit (res publica). Iust. IV 189 fidos opibus ditavit alumnos pro meritis gradibusque suis
grator coniectura restitutum: Iust. II 97 conspectis grantantur lumina terris
gravo: Iust. I 299 fama volans somnum populos inopina gravantem increpat
gubernatrix: Iust. I 56 gubernatrix lati sapientia mundi
gyrus: Ioh. I 544 incurvo nec cessat flectere gyro cornipedem. II 128 (circulus) perstringens modicum, complexus brachia gyro. IV 600 inde boves iungit, bis terno cornua gyro cornibus arte ligans. VII 450 gyroque coactus vertit harenosas, conturbans aequora, terras
ha: Ioh. II 112 ha! miseras fallunt sic numina gentes
habena: Ioh. II 89. 176 III 244 laxatis (cornipedum) habenis. Ioh. IV 307 alipedis celeris dextra contorsit habenas. IV 544 flectere cornipedem placidis bene doctus habenis. — Ioh. I 324 indomitas Martis cognovit habenas. I 552 tunc dolus ille patens saevas effundit habenas. II 60 in gentes scelerum laxabat habenas. III 237 se summis reduces contorsit habenas montibus
habeo: Ioh. VI 350 dira fames atque ardor habebat omne genus. VIII 283 cetera per campos fessis animalia membris somnus habebat iners. — VII 64 nostra fideles foedera semper habent. — VIII 294 habere preces coniectura restitutum
harenosus: Ioh. II 257 litus harenosum. VII 451 terrae harenosae
haurio: Iust. IV 168. 172 haurire undas. — Ioh. III 349 vulnera divinis homines hausisse sagittis. IV 804 insolitumque suos hausisse timorem. hausisse utroque loco coniectura restitutum
herbosus: Iust. IV 30 h. campi. IV 199 h. agri
heres: Ioh. III 366. Iust. I 46 tu proximus heres. I 247 armato herede. I 269 regni successor et heres. II

- 381 'aliena pecunia' dixit 'reddenda est, vivus patri qui substitit heres'
- herilis = Augustus: Ioh. I 158 pietasque animos concussit heriles. Iust. II 115. 296 IV 368. — Ioh. IV 37 enses nec timuit captivus heriles (i. e. enses hostis victoris). — IV 176 VIII 634 (crucor) vestes aspergit heriles. IV 470 colloque manus dum sentit heriles, gaudet (equus)
- heros: Ioh. I 468 Guenfeius heros. II 335 IV 720 Recinarius heros. IV 290 VI 682 VIII 630 (Iohannes)
- herus = Augustus: Anast. 19 fons maximus aulae est communis benefactor herus. Iust. I 90 portam imperio reseravit heri. — herus ductor: Ioh. VIII 155 humiles ductoris heri praecepta sequemur
- heu *interiectio in carmine in laudem Iustini nusquam, in Iohannide passim invenitur.* Ioh. I 391 II 36. 158 III 128. 140. 276. 414. 440 IV 26. 187. 195. 817 VI 249. 301. 317. 505. 764 VII 184 VIII 63. 80. 496
- historia: Iust. III 121 (Iustinianus) ipse triumphorum per singula vasa suorum barbarico historiam fieri mandaverat auro
- homicida: Ioh. IV 224
- honor = decus, splendor: Ioh. II 253 Iust. II 329 IV 254 solis honor. — Ioh. II 313 ductoris honos nimiumque benignus consiliique decus, lateri Recinarius haerens. VI 141 tu virtutis honos, tu spes fidissima Mauris
- honorus: Iust. II 282 vultu praeclarus honoro. III 127 nomen honorum (Iustiniani) — laudibus adtollunt. III 227 honora luce coruscus. IV 309 in caelum ascendens a dextris sedet honoris — patris. IV 332 senio fulgens Calinicus honoro
- horreum: Ioh. VII 238 omnia per latos convectant horrea campos
- horrificus: Ioh. IV 1039 horribiles veluti cum Iuppiter excitat ignes. IV 1073 ducis horribile celsam terrore sub alvum considerant sese. VIII 92 clamor tentoria miscet horribilus
- horrisonus: Ioh. I 163 horrissonoque graves laxant stridore rudentes
- hostilis: Ioh. II 190 hostiles (= hostium) temptare locos. IV 196 VII 110 hostillsque metus. IV 947 hostiles (= ab hostibus occupati) montes. VII 401 hostiles fossae
- hostis uterque: Ioh. VII 444 cornipedum fodiens densis calcaribus armis hostis uterque volat. (*et Mauri fugientes et Romani victores*)
- humanus: Ioh. I 392 humanis (= hominum) inimica bonis (sors). Iust. IV 176 diva propago humanae (= hominum) nil laudis eget
- humecto: Ioh. VIII 357 humectans iuxta Recinarius ora humectus: Ioh. VIII 360 humecto pectore fletus ad caelum misere suos
- humidus: Ioh. II 417 humida nox caelo fulgentia sidera reddit. Iust. III 400 siccis vox humida faucibus haesit
- humilo: Ioh. VII 494 humilesque tua virtute superbos. VIII 464 relevat virtute humiles humilatque rebelles
- iactito: Iust. III 317 quod tua ventosis inflata superbia verbis iactitat, ignavae mentis deformia nudat
- iacto: Ioh. II 122: i. hamos. II 380 miseros iactare ruina. III 254 iactatus turbine cursus. VII 188. 458 Iust. III 308. — *duobus Iohannidos locis in Trivultiano codice ita iacto usurpatur, ut idem ac laceo significare videatur:* Ioh. III 1 iactabant pectore curae. IV 444 cernite sub quantis iactant nunc signa periculis. *sed priore loco pectora, altero iaceant scribendum est*
- ianitor: Iust. I 90 ianitor excelsam stridenti cardine portam imperio reseravit heri
- igneus: Ioh. III 97 rubor igneus inficit ora. IV 50 stricto volat igneus ense. IV 153 volat igneus aequore toto cum sociis dux
- ignifer: Ioh. VI 487 conscendens Titan altum flammabat Olympum curribus igniferis
- ignis = fulmen, fulminis ignis: Ioh. II 217 crebris ignibus ardens nimbus. IV 1039 VI 289. — ignes solis, lunae, siderum: Iust. III 154 sol — tepescerat igne pruinas. Ioh. II 420 mensis tenuaverat ignis. Ioh. I 509 Iust. III 230 ignis stellae matutinae. Iust. praef. 32 noctivagosque colens astrorum consultit ignes. II 16 caeli liquidos formatrix (dei sapientia) condidit ignes. — ignis = calor: Ioh. VII 327 anhelat pectora pulmo ciens mittitque e naribus ignem. VII 339. 370 Africi venti ignes. — ignis (oculorum): Iust. II 76 igne micant oculi
- ignitus: Ioh. VII 325 flamine cuncta rigent igniti corpora venti
- ignivagus: Ioh. IV 24 extulit ignivagos — Phoebus equos. VII 371 (Africus) ignivagis exurens cuncta procellis ignivomus: Ioh. VII 323 Africus ignivomus
- ilicet: Ioh. I 124 II 241 III 404 IV 61 VI 420. 593 VII 164 Iust. II 8
- iliceus: Iust. IV 40 iliceae trabes
- ilico: Ioh. VIII 625
- illaesus: Ioh. II 353 pietas animis illaesa manebit. VI 393 (gens) multos illaesa per annos
- imber (lacrimarum): Ioh. I 343 Iust. I 162 largoque rigavit imbre genas. Iust. III 44 imbre madebant unctorum vestes. — imber = aqua fluminis: Iust. III 294 calcavimus imbrem. *locus coniectura restitutus (cf. Verg. Georg. IV 114 ipse feraces figat humo plantas, et amicos irriget imbres. Aen. I 122 laxis laterum compagibus omnes (naves) accipiunt inimicum imbrem rimisque fatiscunt.)*
- imitator: Iust. II 212 imitatores factoris et omnia dantis imitor: Ioh. I 254 nec timuit tamen ipse feras imitantia formas ora viri. — *sequente infinitivo:* Ioh. IV 680 varias imitatur reddere linguas
- immeritus: Ioh. III 36 immerito quatenus Bellona flagello. III 365 immeritus iam plenus opum, qui mille parentum herus erat. III 441 immeritus Solomon (occidit). Iust. I 244 haut reor immerito sic laetus et ore benignus ille foret moriens, nisi mens sibi conscia recti — securos linqueret artus
- immodicus: Iust. III 196 praefulgens cymbius auro immodico
- immotus: Ioh. I 212. 218 i. fluctus. VI 532 mens immota fuit. VII 82 immotus virtute sua. VIII 251 immota manebunt securo responsa mihi, quae corniger Ammon sorte dedit
- immurmuro: Ioh. I 170 sub longis immurmurat unda carinis
- impatiens *sequente infinitivo:* Ioh. VIII 241 impatiens differre diu
- impello *absolute:* Ioh. IV 738 hoc spatium summis impellite viribus omnes
- impensa: Ioh. I 125 onerantur milite puppes, impensis armisque simul. VI 246 turbant animos impensa locique difficilesque viae. VII 206 tot impensas genitor tunc ire iubebat. VIII 26 nullasque exire iubemus impensas terris. VIII 47 impensis socios gentesque levavit
- imperfectum coniunctivi plusquamperfecti loco positum:* Ioh. II 425 quis caelum a terris illa discernere posset nocte ferens, quae stella nitens, quae flamma fuisset? Iust. III 279 ni fieret, celsis frustra Babyloniam muris cincta foret
- imperialis: Ioh. I 101. 123 imperialis apex. VI 75 (Carthaginienses) imperiale canunt ductoris munere nomen
- imperito *sequente infinitivo:* Iust. IV 237 (praeco) omnibus imperitans sectis praecedere turmis
- impero *sequente infinitivo:* Ioh. I 311 validis mitescere ventis imperat et clauso frangi sub morte procellae. I 348 adductas ad litora vertere proras imperat. Iust. II 384. — *sequente accusativo cum infinitivo:* Ioh. I 431 apium densas exire catervas imperat (rex). II 245 populos excedere castris imperat. Iust. III 38. 237

impietas: Ioh. II 408 quodquod Maurusia gessit impietas. III 65 finibus in nostris orta est, quae crevit in orbem, impietas. Guenfan miseris est tristis origo Antala nascente fero

impius *plerumque notione solita in Iohannide usurpatur* II 104 III 45. 192 IV 23. 218 VI 458 VIII 89. 152. *sunt tamen loci, quibus paganum significare videatur:* Ioh. III 209 VI 44 VIII 25 gens impia (Mauri). III 183 impius (Antalas). IV 140 impia pennato figuntur corpora ferro. IV 273 conteris arma impia. VIII 236 impia agmina

imploro: Iust. II 63 auxiliumque imploro tuum. II 239 implorant fractus et terram vomere findunt

impresso: Ioh. VI 371 siccis tunc faucibus ipsos impressant flores. VII 347 ipsas impressat harenas belliger ore

imprimo = premo: Ioh. II 226 nimius tamen imprimit hostis. IV 1071 geminosque impressit pondere Mauros. VI 541 imprimit hos numerus. VIII 282 dulcique impressa sopore cetera per campos fessis animalia membris somnus habebat iners. VIII 419 pectusque impressit Anesti. Iust. I 309 pulsat latus, inprimit, instat

improbis = magnus, nimius: Ioh. I 39 IV 711 virtus improba. VI 279 fama improba

in: a) *sequente ablativo saepe omittitur cf. ablativus.* — *abundantius additur:* Ioh. II 455 in tenero laxavit membra sopore. III 447 nec solus pauper casu concussus in illo. IV 520 discolor hunc portat maculis variatus in albis (sonipes). VII 262 variis ornatus in armis. Anast. 34 felix haec aetas, in qua Sapientia regnat. Iust. III 45 proprioque in fonte natabant manantes oculi. III 308 nulla commotus in ira. — b) *sequente accusativo raro omittitur cf. accusativus.* — *in cum acc. verbo omisso:* Ioh. VI 440 post terga Iohannes, in faciem nimius solis calor. Iust. II 267 in caelum mens omnis (*scil.* directus) erat

incalresco: Ioh. praef. 22 incalui gestis frigidum ingenio incomptus: Ioh. VI 504 incompta per hostes, heu, male fisa manus fatis currebat iniquis. VIII 257 incomptos rumpamus in hostes

incumbo c. dat.: Ioh. IV 354 VII 336 Iust. IV 34. — *sequente in c. abl.:* Ioh. IV 466 cohors validis incumbit in hastis

incentio: Ioh. VI 280 sic pectora rumor incentiens magna virtute Iohannis terruit

indago: Ioh. VI 41 celsos indagine montes, antra, nemus, fluvios, silvarum laxa, latebras cingite. VI 693 in latos fervens indagine campos spargit equos

indeclinabilia cf. nomina propria

indecoris *coniectura restitutum:* Ioh. I 92 indecoris cunctis ensis fulgebat harenis

indefensus: Ioh. VI 132 si nostrae iniuria caedis indefensa manens latum referatur in orbem

index: Ioh. III 40 dic age, quisquis ades quaestiti temporis index

indicativus a) loco coniunctivi in enuntiato condicionali positus: Ioh. I 337 Phaëthon succenderat omnia —, ni fulmine summo omnipotens genitor terras miseratus anhelos disunxisset equos. b) *loco coniunctivi in interrogationibus obliquis:* Ioh. I 103 noscere quae saevi fuerant discrimina belli. I 57—67. 70—78. 185—196 II 411 IV 625 *passim*. Iust. I 181 III 380—383. *sed saepius paullo coniunctivus eiusmodi in enuntiativis occurrit. legem certam, qua poeta modos discernat, frustra quaestiveris. quin immo vix verbis ullis intermissis ab indicativo ad coniunctivum transilire nequaquam veretur:* Ioh. I 473 non Solomonicas audisti Marte catervas tot pariter cecidisse gravi, qua flumina clade implemet Romana manus, campisque perempti quot vestri iacuere viri, ductoris et ingens exitium per bella tui?

indico: Ioh. I 4 indictamque famem populis laticesque negatos (cano)

indignus *notione solita:* Ioh. IV 34 VII 131 Iust. III

208. 353. 395. — Ioh. III 132 ardet dirumpere vincula indigna cervice ferens. III 196 simul versos tunc flere penates contigit et tatas indignis quaerere terras

indigus: Iust. I 100 rutili non indiga solis, vel solis dicenda domus. III 101 (vina) quae natura parit liquidi non indiga mellis

indiscretio: Ioh. II 36 ducis ignavi quale indiscretio bellum movit!

indiscretus: Ioh. II 166 vox undique saeva per auras indiscreta sonat

indubius: Ioh. II 415 castra adversa tenens media in tentoria transit indubius. — II 438 ne quis fraudes temptaret in usu noctis et indubiis (*i. e.* nil opinantibus) inferret proelia castris

indulgeo: Anast. 42 quod labor indulseit, — hi sacri monstrant apices

inexhaustus: Ioh. III 105 inexhaustas renovans fornace procellas

inferiae: Ioh. VIII 498 pugnate, viri, gentesque nefandas inferiis mandate meis

infero: Ioh. VI 32 iugulos inferre neci

[infessus] *locis non paucis Iohannidos in codice extat:* Ioh. I 55 III 189 IV 832. 881 VII 31. 367. 432 VIII 62. 645. *sed iure suo Mazzuchellius et Bekkerus ubique infensus vel infestus restituerunt*

infigo: Ioh. IV 784 VIII 592 i. alqm harenae. — infigo = configo: Ioh. IV 919 infigunt feriuntque virum. IV 984 missaque infigit (eum) comminus hasta. VIII 604 asperaque infigo geminavit vulnera Sucro. VIII 606 piloque infigit Enipten

infinitivus a) substantivi loco positus: Iust. II 39 velle tuum fac posse meum. Ioh. I 148. 149. 294 *passim*. — b) *infinitivus historicus:* Ioh. I 32 non vatibus ullis parcere. IV 28 nos pavidum revocare pedem. Iust. IV 88 tunc interclusos nulli transire sub arcus concessum est. cunctis medio via lata patere. — c) *infinitivus in interrogationibus insolentius positus:* Ioh. IV 60 quid cuncta referre? I 273 neactique miser quo flectere puppem. d) *infinitivus supini loco verba movendi et eundi sequitur. cf. accedo, accellero, ago, celero, curro, duco, egredior, mitto, moveo, venio.* — e) *infinitivus et accusativus cum infinitivo persaepe admittuntur, ubi aut ut sequente coniunctivo aut ad cum accusativo gerundii requiruntur. exempla verbis singulis adscripsi*

infit: Ioh. I 285 his vocibus infit. VII 117 talibus infit. — Iust. II 51 pronis haec vultibus infit

informidabilis: Iust. II 346 omnis erit iudex informidabilis illi

informo: Iust. IV 58 quattuor informans molem stationibus unam

infundo = perfundo: Ioh. III 113 nigris infusa venenis ora madent. IV 285 lacrimis siccas infundit harenas. IV 795 VIII 393 sanguis infundit harenas. VII 9 gelidis infundit corpora lymphis. — infundo lacrimis = defleo: Ioh. I 37 vulnera nec lacrimis permissum infundere iustis. infundo *coniectura restitutum.* — *in libris in laudem Iustini voce infundo Corippus uno loco utitur, qui scriptorum aliorum a genere dicendi non abhorret:* Iust. III 22 fragrantia mella locatis infundunt pateris

inl-, inm- *cf.* ill-, imm-

innecto: Iust. III 54 innectuntque moras

innocuus: Iust. I 170 innocuo plures voluere nocere. III 332 parcimus innocuis

innovo: Ioh. VI 217 victus vires Carcasan innovat omnes. Iust. I 349 exustos phoenix innovat artus

innumerosus: Ioh. VI 662 iam crescit iniquis innumerosa manus

innumerus: Ioh. II 7. 87. 103. 144. 212. 238 *passim*

inopinus *in Iohannide non extat.* Iust. I 299 fama volans somnum populos inopina gravantem increpat. II 357 expavit gaudens inopino nominæ vulgus. III 342 horruit extinctas inopino fulmine turmas

inops: Ioh. III 370 ardor inops nunquam satiatur avaris

- inp- cf. imp-
 inquiri: Ioh. I 283 auxiliumque dei — lacrimis in-
 quiri (= petit) obortis
 inr- cf. irr-
 insaturus: Ioh. III 368 tantis implevit praedia rebus
 insaturus
 inscribo: Ioh. VI 82 captivas cernere Mauras ire iuvat,
 celsis inscripta ut fronte camelis impavidae sedeant
 inserto (inserui): Ioh. VI 642 iecur inserit hasta
 inserto (insevi): Ioh. II 131 insita non ullis stringuntur
 cingula bullis. IV 1067 qua pedibus vis tota feri
 latet insita nervis
 insidila: Ioh. IV 604 ignarumque premat subeuntis ca-
 stra per ipsas insidiae formas infensil militis agmen
 insignio: Iust. I 276 vestem, Iustinianorum series ubi
 tota laborum neto auro insignita fuit
 insignis: Iust. III 223 formaque insignis et ore. I 236
 sic suprema suae servans insignia vitae (i. e. corporis
 pulchritudinem) Iustinianus — non mutans morte
 colorem, sed solito candore nitens
 insinuo: Ioh. I 121 iussus, quae bella peregit, auribus
 insinuat placidis
 insolite coniectura restitutum: Ioh. II 431 crescentia s-
 dera credens insolite esse polis
 insolitus: Ioh. IV 798 invadit pectora gentis insolitus
 virtute pavor. IV 804
 insomnis: Ioh. VI 4 insomnes mentes. II 435 VII 20
 VIII 286 Anast. 43 insomnis nox
 insomnium: Ioh. II 453 animos insomnia turbant
 insons: Ioh. II 348 ignosces gentibus insons. — III
 326 IV 586 VIII 156
 insto sequente infinitivo: Ioh. VI 337 terror agit Ro-
 manus et instat solis iter temptare truces
 insuetus sequente infinitivo: Ioh. III 199 insuetus con-
 ferre manum
 insulsus: Ioh. IV 223 perfidus, infelix, atrox, insulsus,
 adulter
 insum: Ioh. IV 494 aurea cassis inest (scil. eius capiti)
 insuper: Ioh. VII 297 haec insuper addit
 intemeratus: Iust. III 305 si foedera pacis intemerata
 tibi, si mavis pacta manere
 intento sequente infinitivo: Ioh. IV 1025 intentat pel-
 lere turmas. VIII 399 tremulumque intentat mit-
 tere telum
 interdum coniectura restitutum: Ioh. II 244. — I 571
 intermico: Iust. IV 150 illa cana ferunt, mediumque
 intermicat aurum floris odoriferi
 internus: Ioh. IV 2 surgit ab internis conturbans ossa
 medullis durior ecce dolor. VII 330 ab internis hu-
 mor fuit anxius extis. VIII 318 Phoebus ab in-
 terni resplendens margine caeli. — Iust. III 219 in-
 ternos (scil. cubicularios) munire fores, vestesque pa-
 rare. — IV 292 internis oculis illic pia cernitur esse
 indivisa manens patris genitque potestas
 interseco coniectura restitutum: Ioh. II 65 quos flumi-
 nis fortes intersecat undis (Vadara fluvijs). (cf.
 Ann. Marc. XXIX 6, 17 Tiberis media intersecans
 moenia)
 intonsus: Iust. III 175 (quercus) excluduntque diem
 ramis intonsaque laetae adtollunt capita
 intremisco: Ioh. II 430 quisquis ab aversis vidit ten-
 toria campis inescius, intremuit. III 286 intremuere
 feri vestra virtute subacti
 invigilo: Iust. III 139 invigilant animi, quibus est pia
 cura regendi
 iota: Iust. I 353 sanctum sic Iota resurgens. II 138
 manibusque levatus ipse ministrorum supra stetit ut
 sua rectus littera, quae signo stabili non flectitur um-
 quam, nominibus sacra tribus
 irremeabilis: Ioh. IV 144 iter irremeabile transit
 irrigatio hortorum: Iust. II 242 pars liquidas deducit
 aquas, hortosque virentes irrigat ac tractis satiat po-
 maria rivis. IV 168 fontis Niliaci si quisquam aut
 hauriat undas et bibat, aut bibulis rivos inducat ha-
 renis, ipse quidem satiat aquis, satiantur et agri.
 IV 218 ruricolam (Libycorum) siccos discurrit turba
 per agros spe pluviae, mundantque locos, aditusque
 viarum librant, et cursus omnes moderantur aqua-
 rum, unde fluant liquidi per prata virentia rivi
 irroro: Ioh. VIII 415 nigro de corpore sanguis emicat
 alta petens calidasque irrorat harenas
 irrumpe: Ioh. III 315 irruptis truncabas agmina castris
 iter: Ioh. III 149 annis iter. VIII 487 vocis iter.
 VI 337 hinc terror agit Romanus et instat solis iter
 (i. e. zonam calidam, soli maxime obnoxiam) temp-
 tare truces partesque negatas. VIII 312 (Maurus)
 vocibus ipsam numen agit, dubiasque vocans exire
 per umbras solis iter temptare (i. e. e tenebris in
 lucem prodire) iubet. — Ioh. VI 164 fatidicum dum
 quaerit iter
 iterum abundanter additum: Ioh. III 134 iterum bel-
 lum reparat. VII 211 ferre iubet celeres iterumque
 referre ministros. VII 502. 520 Libyco iterum re-
 meare per agros. — iterum = denuo: Ioh. VII 502.
 520 IV 390 Romanis totiens iterum concurrere vic-
 tis ecce placet. — iterum = rursus: Ioh. IV 671
 (taurus) inter utrosque furit, dubius qua rumperet
 hostes. agmina dum trepidant, cursus per Syrtica rup-
 it ingrediens iterumque ferox sua castra poposcit.
 — insolentius positum: Ioh. IV 221 campos acies iam
 nostra petebat. Guntarith en iterum — ductorem
 incautum crudelibus occupat armis. (res Romanae
 Stultiae post mortem revalescentes Areobindo interfecto
 iterum in statum miserum reciderunt). — iterumque
 iterumque Ioh. II 292 VII 106
 itus: Ioh. III 159 noctis itus metuendus init
 iubeo sequente accusativo: Ioh. VIII 209 silentia ius-
 sit. Iust. II 46 non flerent, nisi sancta dei vox illa
 iuberet. Iust. II 349 iubeo spectacula circi. — se-
 quente infinitivo: Ioh. I 420 signaque ferre iubet.
 VI 495 sumptis latices iussit defendere telis. — se-
 quente accusativo cum infinitivo: Ioh. I 413 solvique
 a litore funes iussit. I 418. 469. 499. 511 passim.
 — sequente dativo cum infinitivo: Ioh. II 393 (pietas)
 haec mihi magna iubet perituris parcere castris. IV
 262 his castra movere, arma parare iubent. VI 295
 iussit tamen omnibus undas ferre suis Cereremque
 sibi. Iust. II 2 dominisque iubeat sumere concess-
 um caelesti munere regnum. — Ioh. VIII 26 litora
 praecipimus nullasque exire iubemus (= ulla exire
 vetamus) impensas terris
 iudex: Anast. 35 felices populi, te iudice (Anastasio
 quaestorem poeta alloquitur). — Iust. II 346 IV 310
 iudicium: Anast. 28 omnia curans iudicis relevare piis
 (Anastasio)
 iugales Aurorae maerentis nigri: Ioh. VI 455
 iuge: Iust. II 142 genus omnibus (imperatoribus Iu-
 stino, Iustiniano, Iustino minori) unum, sceptrum
 continuum, tempus iuge, iuncta potestas.
 iugiter: Ioh. VII 493 exorans iugiter nostros ut con-
 terat hostes omnipotens
 iugulus: Ioh. VI 32 sic iugulos inferre necl. ceteris
 locis Ioh. IV 766 VIII 312. 405 dignosci nequit,
 utrum formam iugulus an iugulum potiore Corippus
 habuerit
 iunctura: Iust. II 121 aurea iuncturas morsu prae-
 strinxit obunco fibula
 iungo = iungor (ital. giugnere): Ioh. I 220 lineae laxa
 cadunt, nulloque tumentia flatu arboribus iunxere
 suis. VI 690 qui lateri iungunt, iaculis volitantibus
 acres dant animas. VI 692 tunc metuens Na-
 samon ductoris iungere signis cessat
 iuniperus: Ioh. II 151 tunc lancea duplex iuniperum
 ferro validam suffigit acuto. Iust. IV 45 in tenues
 tabulas abies montana secatur, iuniperi, thiliaeque
 leves et odora cupressus
 ius: Anast. 27 principis auspicio leges et iura guber-
 nans (Anastasio quaestor). I 17 iuris legumque
 sacerdos (Anastasio). — Iust. I 146. 148 II 216.
 235. 274. 347 III 110. 334. 352. — Ioh. I 16 victor

- da iura tyrannis. I 146 tu prisca parentum iura tene. — iura = imperium: Ioh. III 288 alacer frenos et iura cucurrit principis ultro pati. VI 400 virtusque fidesque — gentes pariter conterritas omnes et gratos ad iura trahit. — iura = fines: Ioh. VI 243 externis cupiens committere proelia terris et procul a nostris prosternere iuribus hostem. *num locus sanus sit, sunt qui dubitent*
- iussio: Ioh. I 296 iussio principis alma. VII 511 (duktoris) iussio dura premit. I 316 iussio certa dei. Iust. II 27 divini iussio verbi
- iustifico: Iust. II 422 deus est, cui verbo competit uno iustificare malos. IV 318 dextraque dei benedictus abivit, plus exaltatus, plus iustificatus
- iustitium: Ioh. III 360 iustitium meruit, sed nullis lumina tectis effundunt lacrimas
- iuvenesco: Iust. III 76 post senium, dicunt, sese iuvenescere mundus gaudet
- iuvenilis: Ioh. I 379 (Iohannes) fretus iuvenilibus armis. IV 517 (Iohannes senior) cui cruda senectus et virtus iuvenilis erat
- iuvenis. *nominibus iuvenes et iuventus exercitum Romanum totum Corippus complectitur*: Ioh. II 170 IV 478. 1052. 1061 VI 515 VII 118 VIII 374. 431. 469. — I 422 II 204. 451 VI 360. 380. 498. 507. 703 VII 119. 389 VIII 77. 322
- iuvo. iuvat *sequente infinitivo*: Ioh. I 488 si te iuvat ire sub umbras. VII 128. — quid iuvat: Ioh. II 379 quid iuvat, infelix, Romana lacessere signa? III 121. 136
- laboro *sequente infinitivo*: Ioh. IV 436 cernitis ergo, virti, quantum fortuna laboret principibus servare fidem. VIII 63 fors saeva laborat de manibus partos populis auferre triumphos
- lacerna: Iust. II 294 posita de more lacerna (in circo) lacrimabilis: Ioh. I 174 litus lacrimabile Troiae
- lacrimosus: Ioh. VIII 362 lacrimosa voce cohortes ante deum fudere preces
- lacus = aqua: Iust. III 274 cuius Threïcium potis est exercitus Hebrum exhausto siccare lacu
- laesio: Ioh. VI 124 sic nostram laesio gentem contigit
- laetifico: Ioh. VII 133 laetificans alios referebat talia ductor. Iust. IV 98 (iubar) laetificans cunctas felici lumine terras
- laetificus: Ioh. VII 11 laetificumque bibunt post tristia bella Lyaeum
- lampas: Ioh. I 269 sic fatus (angelus) lumine magno erexit placidus fulgentes lampadis ignis (i. e. solis lucem redintegavit). I 314 sol redit et claro rutilanti lampade caelo emicat alta dies. III 225 axe premens medium Phoebus iam lampade caelum fervidus omnis erat. IV 257 Phoebus et errantes radios per nubila vibrans lumina subtremulis spargebat lampadis undis. — III 109 furor omnis et ira horribili miserum turbabunt lampade mundum
- lanifer: Ioh. III 164 (aries) laniferi spes una gregis
- laniger: Iust. IV 199 lanigerosque greges herbosis pavit in agris
- lanx: Iust. II 395 pondere fusos exaequant solidos et lancem pollice pulsant. — Ioh. II 305 sic pater alternas pensabat pectore curas omnia lance probans
- lapis: Ioh. IV 1076 (camelo cadente) sarcina laxa ruit, cecidit calathusque lapisque, quo Cererem frangit (Gaetula). — Iust. III 377 persculpti lapides (i. e. deorum quos Avaros credunt simulacra). — Iust. IV 370 medius fulvo Parius lapis enitet auro artificis formante manu
- laquear: Iust. III 20 lux undique fulget aurea conspiciui lustrans laquearia tecti
- lar: Ioh. III 191 nos linquere terras et dulces terrores lares sors impia pulsat. Iust. IV 33 (apes) dulcesque lares in pumice figunt
- largitor: Iust. IV 134 largitor opum, largitor honorum (imperator)
- lasso: Ioh. VIII 259 corpora fessa iacent nimio lassata calore
- lateo: Ioh. I 166 latet angustum centum sub puppibus aequor. II 164 silvasque latentes agmine condenseo nullum monstrare cacumen. omnia tecta latent. — III 46 impia quae fuerit belli nascentis origo, nos latet abstrusis penitus contenta latebris. *enuntiata similia*: Ioh. I 478. 479 non quantus Ilaguas, notus Marte tibi? I 525 certa licet vobis, quae sit fiducia genti, est
- latex: Ioh. I 4 III 234 VI 382. 495 VII 343 Iust. III 287 latices = aqua. — Ioh. III 33 latices laeti turgens referebat lacchi
- latratus: Ioh. I 214 latratus siluere canum (Scyllae). IV 355 perque cavas (lupi) resonant latratibus umbras. IV 350 (Mauri) inter sese fracto sermone furentes latratus varios stridentibus horrida linguis verba ferunt
- latro: Ioh. I 357 concontractum scopulis latrat mare. II 27 fera barbaricae latrant sua nomina linguae
- latus: Ioh. II 314 lateri Recinarius haerens. IV 583 iunctus erat lateri claris Recinarius armis fulgens. *nescio an his verbis Recinarii titulum poeta demotaverit. assessor enim vel domesticus Iohannis Recinarius fuisse videtur. cf. Ioh. II 312—321 IV 583—594 VII 23—35*
- laudo *sequente accusativo cum infinitivo*: Ioh. III 232 contingens Vandalus undas laudavit cessasse sitim
- laureus: Ioh. praef. 20 laureus inde furor, pallidus inde timor
- lauriger: Iust. III 203 (Victoria) laurigeram gestans dextra fulgente coronam
- laxo: Ioh. I 163 laxant stridore rudentes. II 60 in gentes scelerum laxabat habenas. II 89 laxatis Austur habenis. II 455 in tenero laxavit membra sopore. Iust. I 32 nondum plena quies victos laxaverat artus. — Ioh. III 290 nostra decem tellus plenos laxata per annos
- laxus: Ioh. I 220 lintea l. II 176 III 244 VIII 637 l. habenis. Ioh. VI 42 silvarum laxa
- lectus: Ioh. I 100 quem primum — imperialis apex famulum rebusque fidelem tunc habuit lectum. Iust. II 110 (lora) lectaque pro sacris tactu mollissima plantis. *lectus coniectura restitutum*: IV 294 VIII 182 lecti duces. Iust. II 138 (clipeo imperatorem) adtollunt lecti iuvenes
- legatus: Ioh. I 463 Antalas legatos mittit, qui a Iohanne custodia privata retinentur (I 499). Ioh. II 343—416 IV 304—392 Amantius armiger a Iohanne ad Antalam legatus mittitur. VI 396—436 Astricum legati cum Iohanne pacem componunt. VII 242—261 Iohannes Stephanides legatus inter Cusinam et Ifsdaïam pacem conciliat. Iust. III 232—401 Avarum legati ad Iustinum missi
- leo: Ioh. IV 146. 385. 876. 1087 VI 645. 745 VII 254. 486
- legislator: Iust. IV 363 legislatores statuit deus ipse per orbem
- letalis: Ioh. IV 133. 177. 848 VIII 486 letale vulnus. IV 763 letali pondere quassat
- letifer: Ioh. III 347 l. annus. IV 1050 l. terror. VI 546 bucinæ cantus l. VI 639 l. telum. VIII 536 l. mucro
- levamen: Ioh. I 522 o Romana manus — orbisque decus summumque levamen. II 316 (Recinarius magistro) discreta mente levamen. IV 734 Iust. III 359
- levis: Ioh. I 459 levis Delia. III 333 vox levis. Iust. III 99 (vina) alba colore nivis, blandoque levissima gustu
- levitae: Iust. III 42 levitarum venerabilis ordo canentum
- levo: Ioh. I 240 vela levant totis pendentes lintea flabris. III 160 colloque levavit (arietem). VII 160 dominamque levare cadentem. VII 310 fossasque levavit = castra movit. Iust. II 138 manibusque levatus (in clipeo stetit). — Ioh. praef. 34 carminibus

- fessum gaudia tanta levat. I 506 fractosque levare. II 321 sermone levabat. III 123 hic levat, hic perdet multus cum nomine gentis. IV 204 duraque e morte levavit. Iust. II 423 mediaque a morte levare. Ioh. IV 924 VIII 47. 456 Iust. III 371
- libamen: Ioh. VI 103 Christoque pater libamina sanxit libellus: Iust. III 404 pleni tenor est in fine libelli. — Ioh. II 361 (pietas Romana) cuncta deletis donat delicta libellis (*i. e. ignoscit*)
- liber: Iust. praef. 35 quid Libycae gentes, quid Syrtica proelia dicam iam libris completa meis. II 384 innumerae mox advenere catervae fortia centenis oneratae brachia libris (*i. e. syngraphis*)
- libo: Ioh. VII 234 oscula vel plantis optans libanda magistri
- libro: Iust. IV 219 aditusque viarum librans. — III 183 sidera mensura, numeris et pondere cursus perficiunt librata suo. Ioh. VII 320 Phoebus anhelis altior ibat equis medio libratus in axe. — Ioh. IV 979 librata concitus hasta
- licet: Ioh. II 394 veniam donare licebit. II 105 IV 66. 361. 383. 1053. 1058 VII 5. 179 VIII 229 Iust. III 397. — licet *cum coniunctivo verborum aliorum coniunctum*: Ioh. II 225 surgens licet inclita virtus fortia facta petat. III 213 IV 527 VII 511 VIII 18 Iust. I 3 II 269 IV 344. — licet *cum indicativo coniunctum*: Ioh. I 525 certa licet vobis, quae sit fiducia genti, est. Iust. I 85 licet haec deus omnia fecit. — Ioh. II 82 ni fata dedissent invida saepe, bonis licet, ultima rumpere fila. IV 434 tardius ille licet, digna sed morte peremptus
- licitor: Iust. IV 238 incedunt densae mixto licitore cohortes
- lignum = crux: Iust. II 300 sancti faciens signacula ligni
- lilium: Iust. IV 150 lilia cana
- limbus: Iust. II 117 (vestis imperatoris) pretioso candida limbo
- limus: Ioh. VI 756 quibus alga locis limusque relabens
- lingua Maurorum aspera: Ioh. II 26 (Musa) temperet insuetis nutant quae carmina verbis. nam fera barbaricae latrant sua nomina linguae. IV 351 latratus varios, stridentibus horrida lingua verba ferunt. IV 902 Artemiumque furens et duro nomine Maurum transadigit (*i. e. Maurum cuius nomen asperum litteris Latinis exprimi nequit*). — Iust. IV 154 oratorum geminae facundia linguae (*scil. Graecae et Latinae*) egregias oecinit sollemni munere laudes consulis Augusti
- liquidi campi = flumen: Iust. III 293
- litoreus: Ioh. VI 385 litoreae urbes
- littera: Iust. II 140 littera (iota), quae signo stabili non flectitur umquam, nominibus sacrata tribus (Iustini, Iustiniani, Iustini minoris). — Ioh. praef. 5 omnia nota facit longaevo littera mundo. Iust. IV 184 doctior et princeps novit, quod littera rerum pars magna est, magnusque labor scribentibus instat
- lituus: Iust. III 346 lituosque mihi camposque minatur gens Avarum?
- locus: Ioh. VII 414 rapiamus ab hoste, dum locus est, qui cuncta duci manifesta resolvant. Iust. II 232 nullus laedendi pateat locus. — *pluralem numerum modo neutrius generis* (Ioh. II 223 III 178 VI 270 VII 410 Iust. IV 3. 61) *modo masculini generis* (Ioh. II 147. 164. 190. 195. 239. 289 III 221 IV 616. 1046 VI 246. 286 VII 138. 402. 408 VIII 39 Iust. I 119 III 252 IV 77. 106. 117. 219) *ponit, generibus nequaquam certa lege discretis*
- longaevus: Ioh. praef. 5 omnia nota facit longaevo littera mundo. IV 484 felix, si fata dedissent longaevos in luce dies
- longus = longinquus: Ioh. II 74 accitus longis convenit ab oris Astrices. VII 369 longas pellit ad oras Massylas gentes
- loquela: Ioh. IV 403 apponunt sensus auresque loquellae. VIII 101 accessit placidis populos sedare loquellis. VIII 547 morientis lingua loquelam rumpere non potuit, sonuit tamen
- lorum: Iust. IV 229 loris fortibus aptant (umeros) electi iuvenes. — lorum *coniectura restitutum*: Iust. II 105 loraque puniceis induxit regia vinculis
- lucrum = praeda: Ioh. II 159 toleratur fervidus ardor, sufferturque fames terrarum aestusque sitisque Martis amore feri turpisque cupidine lucri. VI 2 castra vicissim conservant lucri vigiles, nec lumina claudunt luctificus: Ioh. VI 457 (Aurora) luctificum Titana trahens et fata ferentes impia solis equos
- luctor *sequente infinitivo*: Ioh. IV 471 in latos luctatur currere campos
- lucusta: Ioh. II 196
- ludo: Ioh. III 98 ludunt cervixque comaeque (sacerdotis). IV 265 prospera discussis ludentia flamina velis. IV 782 ludit dum poplite flexo subsiliens, tremulam per costas accipit haastam. IV 978 armigerum Barsippa petivit protectus clipeo et librata concitus hasta subsiliens. dum ludit magnum umbone per hostem, pinnigerum Barsippa levis per viscera ferrum suscipit. VI 579 longo nec ludere pello implicitus strictis miles valet undique ramis
- luna: Ioh. VI 161 (Ammonis sacerdos) suscipit excelsam nocturno tempore lunam lumine sanguineo, scrutatur fata. Iust. praef. 31 ardua suspiciens minuentis cornua lunae noctivagosque colens astrorum consultit ignes (Persarum rex)
- lupus: Ioh. I 214 IV 353. 384 VII 487
- lustrum: Iust. IV 24 horrescunt sua lustra ferae dulcesque latebras linquunt
- lutum: Ioh. IV 1012 rubroque madent vestigia luto. Iust. II 23 vivificans siccum sacro spiramine lutum
- lympa: Ioh. VII 9 gelidus infundit corpora lymphis
- lymphatus: Ioh. VI 154 saltusque altaria circum cum strepitu lymphata rotat (sacerdos)
- lymphiger: Ioh. III 145 lymphigeros deducit fistula tractus. VIII 246 pecudum spes sola epulis et lymphigeri amuis sustentat suprema viros
- lyra: Ioh. IV 577 organa, plectra, lyrae digitis pulsanda magistri. Iust. III 72 organa, plectra, lyrae totam insonuere per urbem
- machina: Ioh. I 291 magna concussi turbatur machina mundi. II 100 est arles illis infandi machina belli
- madidus: Ioh. II 456 rore novo primus madidis vix irruit alis somnus. VII 14 hanc (noctem) sequitur madidus curis solacia somnus dulcia rore ferens
- magicus: Ioh. IV 666 magica taurus demittitur arte Maurorum e medio
- magister: a) magister militum. *hoc titulo apud Corippum ornantur*: 1) Solomon Ioh. III 433 versa cohors trepidum sequitur, campisque magistrum deserit, in mediis miscentem proelia fossis. 2) Iohannes Pappi frater Ioh. I 50. 127. 131. 271 *passim*. 3) Gentius Ioh. III 41 Gentius egregius respondens voce magistro, isque magister, ait. IV 472 dextro regit agmina cornu Gentius electis circumdans signa manipulis. ipse magister ovans rutilato vertice fulgens fertur equo. 4) Cusina Ioh. VI 267 Massylasque trahens acies in bella magister Cusina, Romanis semper fidissimus armis. VII 266 ille (Cusina) duces proprios triginta fortior armat. et quamvis numero milleni quemque sequantur, Romanis gaudet sese tamen esse magistrum militibus medium, quos princeps maximus orbis ipse dedit pacis socios pugnaeque ministros. VIII 269 dum (Cusina) plaudit honorum inflatus titulis, dum dicitur esse magister. — b) magister officiorum: Iust. I 25 successorque boni redivivaque gloria Petri hinc Theodorus adest patria gravitate magister. III 162 mandante magistro omnis sacrorum vis adfuit officiorum. III 233 legatos Avarum iussos intrare magister ante fores primus

- divinae nuntiat aulae. — c) magister, nescio quo magistrali munere functus, Anastasius quaestor appellatur. Anast. 26 summe magistrorum, procerum decus, arbitri orbis, principis auspicio leges et iura gubernans, iustitiae vindex, inopum pater, omnia curans iudiciis relevare piis. Anast. 32 (Anastasium) princeps geminusque ornavit honore. Anast. 44 lege (sacros apices), summe magister, et causam defende meam. — d) magister navis: Ioh. I 235 magister ipse ratis placidos persensit surgere ventos. IV 832 dum miseros turbant infensa pericula nautas, obvium optato veniat si flamine ventus, assurgit laetus magno clamore magister exhortans socios, puppem convertit et altam. — e) magister aquarum: Ioh. III 148 obice contorto patulum celer arte magister obstruit amnis iter. — f) magister musicus: Ioh. IV 577 organa, plectra, lyrae digitis pulsanda magistri. — g) magister ferarum circensium: Iust. III 246 Hyrcanae quotiens spectacula tigres dat populis nova Roma suis ductore magistro non solita feritate fremunt, sed margine toto intrantes plenum populorum milia circum suspiciunt
- magistra: Ioh. I 283 auxiliumque dei pietate magistra — inquirat
- mando = mitto: Ioh. I 49 quem vellet in oras ductorem mandare ducum. III 128 IV 12. 335 VI 221 VIII 498. — *sequente accusativo cum infinitivo* = iubeo: Iust. III 121 triumphorum per singula vasa suorum barbarico historiam fieri mandaverat auro manica: Ioh. II 130 nec tunicae manicis ornant sua brachia Mauri. Iust. II 315 vulgus micat undique circo, ut veniunt densae manieis albetibus undae
- manifesto: Iust. I 156 consensusque sui manifestans vota senatus creber adorabat
- manipulus: Ioh. VIII 539 nunc dextra (messoris) secat, nunc fune tenaci colligat innumeros gaudens per rura manipulos. — Ioh. I 440 seges aeratis horrescit spissa manipulis. I 566 IV 455 (acies componite turmis cunctaque dispositis) incendat signa manipulis. II 251 crebris acies collecta manipulis. IV 473 electis circumdans signa manipulis
- mansuesco = mansuefacio: Ioh. VII 253 hic poterat rabidas verbis mansuescere tigres. VII 484 mansuescit gentes verbi virtute sacerdos. Iust. II 329 mansuetis planatur aquis (pelagus). — Ioh. VII 487 mansuescunt corda luporum
- mapalia: Ioh. II 62 montibus altis horrida praeruptis densisque mapalia silvis obiectae condunt securi rupis ad umbram. II 5 diraque munivit positique mapalia silvis. *mapalia coniectura restitutum*
- maritalis: Ioh. III 375 nulla maritales curavit reddere luctus
- medius *cum dativo casu coniunctum*: Ioh. IV 637 his medius fomes belli rectorque Sidisan acer erat. VII 268 Romanis gaudet sese tamen esse magistrum militibus medium. VIII 445 militibus medius fervens. Iust. IV 370 medius fulvo Parius lapis enitet auro. — medium pono: Ioh. VI 488 medium — fluminis alveum alternae posuere acies. VIII 43 Massylque duces medios posuere Latinos
- mellificus: Ioh. VII 339 mellificum bibit agmen aquas mensura: Anast. 4 nec prendere possum mensuram transfusa meam. Iust. II 151 mea carmina numne mensuram transgressa suam? III 183
- mensuro: Iust. III 372 quisque suas mensuret opes merces: Ioh. VIII 81 merces non ulla datur. — mercede laborum: Ioh. IV 1056 m. l. omnia militibus donamus castra. Iust. I 87 m. l. aeternam famem laudemque et nomen habebis
- mereo vel mereor *sequente infinitivo*: Ioh. I 108 victos tandem post tempora Persas cernere quod merui nostri virtute Iohannis. III 459 meruitque tyrannus (Stutias) omnia sub domino praedans discurrere Mauro. IV 1055 Carthaginis arces cernere sic victor merear. Iust. IV 272 Sophiae nomen nondum regnantis habere arx meruit. IV 365 domino meruit dilectus haberi. — mereo(r) = milito, famulor: Ioh. praef. 40 tunc meritis iussis carmina prima cano. IV 363 non iussus merui? cautus non proelia gessi?
- mergo = mergor: Ioh. VI 768 absorptusque voragine mersit ipse cadens. — *locis ceteris verbum mergo transitive usurpatur*: Ioh. II 420 III 39. 92. 246. 448 IV 175. 244 VI 323 VII 177
- meta: Iust. I 332 (circus) amplectens geminas aequo discrimine metas
- metallum vitreum: Iust. I 99 vitrei splendens fulgore metalli
- metricae res*: Ioh. praef. 27 forsitan et fracto ponetur syllaba versu, confiteor; Musa est rustica namque mea. — a) *caesura penthemimeris aliquotiens negligitur, non modo in versibus, quorum structura nominibus propriis longioribus impedita est, velut* Ioh. III 408 Cusina Mastracianis secum viribus ingens (*versus coniectura parum certa restituta*), *sed aliis etiam in versibus, quibus plerumque verbis paululum transpositis penthemimeris inferri possit*: Ioh. I 187 flevit ut Aurora ingentis pia funera nati. IV 980 subsiliens. dum ludit magnum umbone per hostem. VI 196 aut gentes tantum, egerunt quae bella priores. VI 514 praecipiens, servandam tantum ob fluminis undam. VII 317 pulvis et adversi apparebat certius hostia. VII 374 ductoris iussu hostes explorare tribunus. Iust. III 212 inclita lux et consistoria tota replevit. — b) *prosodia*. 1) *nominum, quae metro dactylico repugnant, prosodia immutatur*: Ioh. I 15 *passim* Iustinianus. III 410 Paelagus. IV 487 Grégorius. VII 435 Stēphanus. VII 243 Stēphanides. Anast. I 31 Anastasi *vocativus* (Iust. I 16 Anastasius *nom.*). Iust. II 113 IV 274 mysterium. III 16 Memphitica — ab aula. III 55 transitus *genetivus*. 2) *sunt verba, quorum prosodiam poeta ignorasse videatur*: Ioh. IV 1012 Iust. II 23 lūtum (*metri causa utroque loco editores plerique limum scribere maluerunt*). Ioh. VII 493 iūgiter. Iust. II 143 iūge. III 96 Mēthymnaeia. IV 60 bāses. IV 82 fēria. *sed hic locus corruptus videtur*. 3) *verborum paucorum prosodia ambigua apud Corippum*: Ioh. II 174 Iust. IV 204 bālatas. Ioh. II 398 bālantum. Ioh. II 295 nē. II 201 *passim* nē. Iust. II 80 nōvis. II 284 *passim* nōvis. III 112 plus grāvia. III 313 *passim* grāves. IV 173 hābemus. IV 116 *passim* hābens. IV 290 *ibi*. III 115 *ibi*. *nam* Iust. II 80. 284 III 112 IV 173. 290 *codicis lectio genuina sit, dubitatur*. 4) *vocales duo in unam syllabam coniunguntur*: Ioh. VI 488 alveum *in fine versus positum*. 5) *vocalis u pro consonanti accipitur*: Ioh. IV 69 censuerit *trisyllabum*, *item* Ioh. IV 691 parvare. — c) *positio. semel negligitur*: Iust. II 254 omnibus sufficiunt sacri commoda fisci. *quem locum nescio an perperam viri docti coniecturis temptaverint. — positionis insolentioris exempla*: Ioh. IV 263 iussā spectare magistri. IV 920 mediā straverere per arva. IV 938 vallē stravit in una. VI 582 aciesquē stare cōggit. VIII 46 portuquē stare Larisco. VIII 605 fortemquē sternit Eraneun. Iust. III 265 officia stratos. *nec vero contraria desunt exempla*: Ioh. III 30 inque statu proprio. IV 13 nomine scripta ductis. — d) *alliterationis, quae vocatur, exempla*: Ioh. praef. 18 virtutesque viri vietaque bella. II 172 fervet trepido tunc terra tumultu. II 174 pecudum per prata balatus. II 450 vigilant variantque vices. IV 145 invaditque viros veluti vastator. IV 170 fugam faciemque furentis. IV 312 colit causas cupiens cognoscere rerum. IV 462 nubes convexo margine caeli murmure mota novo medium dum tangit Olympum. IV 1070 retro ruit revolutus. IV 1072 male mista medullis. IV 1106 ferventi funera ferro. VI 433 pro pignore pacis polliciti praestare suos. VI 675 fregit et in faciem furibundus. VI 716 ferens ferrata calce fatigat. VI 743 umbone tuetur tergaque, tunc tellis. VII 526 ut vestra fatiget castra fames,

- anxere fugam. VIII 290 pectore pensabat placido
 senesque sagaci. Iust. praef. 44 praecipuis pia pectora
 pulsans
 militia: Ioh. III 8 gaudia militiae referunt tristisque
 labores. VI 473. — militia = exercitus: Ioh. III 24
 rapidi nec solis torridus ardor militiae nocuit fervens
 aetate perusta. IV 549 (Ipsidaias) militiae duobus-
 que placens magnoque magistro
 milito: Ioh. I 289 tibi (*scil.* deo) militat aër. Iust.
 II 374 tibi (*scil.* imperatori) militat omne quod ge-
 rimus
 minister. a) ministri imperatoris: Iust. II 86 accelerant
 fidi, cura est ut cuique, ministri. II 383 thesauros
 fidi privatos ferre ministris imperat. — II 138 (cli-
 peo) adollunt lecti iuvenes, manibusque levatus ipse
 ministrorum supra stetit. IV 227 tollitur in magnum
 divalis sella triumphum mille ministrorum manibus,
 gratoque labori submittunt umeros — electi iuvenes.
 b) ministri Iohannis magistri. Ioh. VI 544 fidi voce
 ministri (Ariarith armigeri) ductoris compulsi animi.
 VII 74 mandata ministros ferre iubet cunctis. VII
 210 mandata parenti (Iohanni Petrus) ferre iubet ce-
 leres iterumque referre ministros. — Ioh. VIII 570
 captivumque trahit, propriis quem deinde ministris
 tradidit, atque alias sequitur per devia turmas. —
 c) ministri = milites. Ioh. IV 293 consilio cunctos
 relevaret more ministros. VII 542. — VIII 329 *con-*
iectura restitutum. — d) ministri militum (calones):
 Ioh. III 230 plenos portabant fontibus utres — mi-
 nistri (militum Vandalorum). IV 1130 iafantes ille
 (*scil.* miles quidam Romanus) reportat direptos ex
 hoste volans, mandatque ministris, et reddit ad me-
 dias conculcans funera fossas. — e) Ioh. III 427 in-
 venere suam tunc tristia fata ministrum. IV 236
 Iust. I 84 tanti minister consilii. Ioh. IV 587 pa-
 cis minister. VII 270 pugnae ministri. Iust. II 221
 oculosque ministros cernimus esse pedum
 ministerium: Iust. III 12 triste ministerium lata fer-
 vebat in aula
 minores = poster: Ioh. VI 341 VIII 509 legent (aero
 veniente) minores
 minuo *intransitive*: Ioh. VI 366 vidit ut hic ductor tan-
 tum evenisse ruinam et vires minuisse suis. VII 347
 flumina iam minuunt. Iust. praef. 31 ardua suspi-
 cians minuente cornua lunae
 minus: Ioh. VIII 502 vos incolumes uno minus ardua
 caelis excipiet portis — Carthago. — minus = secus:
 Iust. II 263 quod minus ob senium factumve actumve
 parentis, tempore Iustini correctum gaudeat orbis. —
 nec minus ut: Ioh. VIII 149 nec minus ut Caesar
 medio impendente tumultu Romanos potuit verbis
 terrere superbis
 minutus: Ioh. IV 614 pecus minutum
 misceo: Ioh. III 434 IV 718. 843 VI 540 VII 276
 VIII 448 Iust. III 298 proelia vel pugnas misceo.
 Ioh. I 514 VIII 92 clamor tentoria miscet. IV 1108
 conceptusque furor gladiis tunc cetera miscet. VIII
 601 telis Syrtica miscens agmina
 misereor *sequente dativo casu*: Iust. I 174 miserere —
 supplicibus, vir sancte, tuis. — *sequente genetivo*:
 Ioh. VI 320 miserere, velis, nostrique tuique. *locus*
coniectura restitutus
 miseror *sequente dativo*: Iust. II 402 servis miseratus
 egenis. III 348 miseratus egenis et profugis. —
Iohannidos locis omnibus I 339. 413 III 277 IV 283
cum eodem verbo accusativo coniungitur
 mitto *sequente infinitivo*: Ioh. I 102 quemque illas mi-
 serat oras noscere quae saevi fuerant discrimina belli.
 I 124 auxilio Libyam defendere mittit. VII 242. —
 mitto = committo: Ioh. I 487 sin proelia mecum mit-
 tere posse putas, — cur signa fatigas? VIII 225 ca-
 stra movere placet, non tristia mittere bella, sed tan-
 tum properare locis, ut luce sequenti — committere
 pugnam liceat
 moderamen: Ioh. II 337 misto moderamine virtus. VIII

7 moderamine iusto percenset varias, relegens celer ordine, curas

moderor *absolute*: Ioh. I 504 hic clementer agit moderans gravitate Latina

modulamen: Iust. II 360 ingeminantque cavos dulci modulamine plausus

molaris = saxum: Ioh. IV 1028 sudes et fracto monte molares in galeis clipeisque tonant

monstrum: Ioh. I 251 horrida sulfureis contorquens lumina monstris. I 325 III 347 IV 109 Iust. III 378

monumentum: Iust. I 4 omnia nullus inclita gestorum valeat monumenta piorum ordinibus numerare suis. IV 360 (malorum) post mortem nostrae monumenta perhorrent et damnant leges

moriens = moriturus: Ioh. VI 720 rapit ense caput morientis. VII 541 (iubet) stipite suspendi morientum colla bicorni

moveo *intransitive*: Ioh. II 324 movet in dubiis, quae sit fortuna salutis. VI 232 voluntur pectore curae, nec movet obtutus, mentis discurrit acumen. *sed hic locus, quamquam obtutus commodissime pro nominativo accipitur, aliter etiam explicari potest. — sequente infinitivo*: Ioh. III 103 Vulcanus ad ignes foliibus obductis tumidos concurrere ventos arte movet

mox, ubi vix expectatur: Ioh. VIII 226 luce sequenti — mox primo mundum consurgens margine Phoebus flammivomis contiget equis — committere pugnam vicinis liceat ferventi caede Lataris. mox in vix mutassem, nisi Theodorus Mommsenus hunc Ammiani locum mihi indicasset XIV 10, 16: mox dicta finierat: multitudo omnis ad quae imperator voluit, promptior laudato consilio consensit. *foram alio etiam Iohannidos loco III 79, ubi Bekkerus vix scripsit, codicis lectio mox servanda erat*

multiplio: Iust. I 301 multiplicatque suas felix praenuntia linguas (fama)

multus = magnus: Ioh. VI 468 Cusina fidus adest multa stipante caterva. — quid multum? = quid interest, quid iuvat?: Ioh. III 120 quid multum crescere Mauris? en, iterum pereunt

munimen: Ioh. I 83 II 396. 404 III 219 IV 613 Iust. IV 66

muratus: Ioh. III 210 vallibus et scissis muratus cingitur hostis

muto signum = verto, refero signum: Ioh. III 236 signifer ecce super mutandum credere signum ausus de summis reduces contorsit habenas montibus

mutuus: Ioh. VIII 293 mutuaeque ex oculis arebat fabula somnos. Iust. praef. 13 mutua per latos inter se vulnera campos miscentes. — Ioh. IV 297 examen apes per mutua nexis efficiunt pedibus

myrica: Ioh. VI 572 steriles teanere myricae invisas valles

mysterium: Iust. II 113 mysterium certa rerum ratione probatur. IV 274 ingens mysterium, magna quod mole latebat, perfectum patefecit opus

nascens = natus: Ioh. III 73 usque ad ter denos Antalae floruit annos nascentis. III 156 septimus et decimus nascentem sumpserat annus. Iust. IV 90 lux octava novo nascentis lumine Christi in se volventis vestigia flexerat anni

natabilis: Iust. IV 43 solidum numquamque natabile robur

naufraga puppes: Ioh. III 276

nec ad locum iusto posteriorem reiectum: Ioh. IV 854 continuit sese, solus temptare nec hostem ausus retro redit. VI 285 siccas superare Gadaias nec dubitant. *in carminibus in laudem Iustini locum similem invenimus nullum.* — nec minus: Ioh. VIII 149. 357 Iust. I 272. — nec minus et: Ioh. III 28 VIII 234. — -que nec: Ioh. IV 170 faciemque furentis nec potnere pati. VII 349 mistasque fimo nec respuit undas. — nec = neu: Ioh. IV 280 aspice, sancte pater, nec iam tua fulmina cessent. IV 359 nuper

- rupta fides. ultra nec fallere quisquam Antalan se posse putet. VIII 273 alios nec nominet hostes his victis Nasamon: cuncti tua castra sequentur
 neo: Iust. I 278 neto auro insignita fuit
 nescio *sequente infinitivo*: Ioh. IV 88 nescit commissa potestas aequales sufferre duos. Iust. II 409 nescit servare pudorem rebus in adflictis ingens dolor. III 351 nostra manus larga est, non prodiga: perdere nescit
 ni: Ioh. praef. 10 I 96. 338. 451 II 82 IV 579 VI 616. 661 Iust. III 279. 347. — *insolentius, ut coniunctionis quin locum tenere videatur, positum*: Iust. II 5 non primum imperii regalia signa recepit, ni sacra prius supplex oracula poscens effusis precibus Christo sua vota dicaret. III 3 non dulces epulas, non pocula grata petivit, ni patris primum sanctum et venerabile corpus ornatum exequiis tumulo mandaret opimis
 niger: Ioh. I 186 niger Memnon. Ioh. I 245 II 137 IV 321. 985 VII 426 VIII 415. 482. 594 Mauri nigri. I 358 VI 758 algae nigrae. III 113 venena nigra. VI 136 nigrae pallore domus (Tartari). VI 137 (Proserpinae) maritus niger. VI 455 nigros Aurora iugales tristior extollens
 nigresco: Ioh. VI 94 corvorum videas nigrescere pullos matre sedente super. VIII 83 misto nigrescunt aequora tabo
 nimbus: Ioh. II 218 III 258 VIII 513. IV 1041 fractisque tremunt praecordia nimbis. — VI 634 assiduo discurrit lancea nimbo. VIII 452 crebris discurrit lancea nimbis
 nimis, nimium = valde, maxime: Ioh. I 353 efficiunt portus nimium vada salsa quietos. II 313 ductoris honos nimiumque benignus (Recinarius). III 136. 407 VI 91 VII 42. 379. 386 VIII 178
 nimius = permagnus: Ioh. II 318 tot nimios gaudet secum tolerasse labores. VI 329 nimios ne sperne labores. VII 351. 495
 niveus: Ioh. II 273 niveis figunt tentoria velis. Iust. II 75 niveis formosa gens
 nix: Iust. III 44 funduntur lacrimae ritu nivis. IV 12 more nivis sparsurus erat (dona calendaria)
 nobilis: Iust. II 114 nobilibus gemens
 nobilito = orno: Iust. III 194 nobilitat medios sedes Augusta penates
 nocens *absolute* = malignus, adversus: Ioh. III 56 flamma n. Ioh. III 235 VI 365. 445 fortuna n. — nocentes = scelerati: Ioh. III 203 saepe irata piis servat fortuna nocentes. IV 423 VIII 153 Iust. II 234
 noceor: Iust. III 291 nec fragilis potuit crystalli forma noceri
 noctivagus: Iust. praef. 32 noctivagosque colens astrorum consulit ignes
 nocturna Marmaridum sacra: Ioh. VI 161 VIII 300
nomina propria. nomina urbana pluralis formae pleurae et declinatione carent et pro singularibus accipiuntur. modo nominativus modo accusativus vel ablativus ceterorum casuum vices agit. Ioh. I 76 cingentem moenia muro inde Daras ausus — appetere. I 229 Caucana Sicani iuxta iacet arva Pachyni, litora curva tenens. III 318 te Cellas Vatari miro spectabat amore, te Autenti saevos maectantem videbat hostes. VII 110 multos tunc esse magistro incolumes referunt Vinci (*abl.*). VII 136 inde petens Vinci (*acc.*). VII 391 Vinci (*gen.*) populator iniquus arva tenens vicina mari. VII 143 urbs Laribus
 non *verbo, ad quod negatio pertinet, haud raro postponitur*: Ioh. I 350 litora Byzacii paribus non (= imparibus) alluit undis opposita tellure salum. II 304 ne male dimissi perdant aut hordea vepres, aut bene non (= male) pereant tristes cum frugibus herbae. III 405 aequo non Marte coactus. IV 104 temptare ferus aequis non partibus hostes. III 411 fessis non viribus ibat. Iust. I 339 recta non mente putantes. — Ioh. VIII 611 quem cum non prendere posset (= prendere non posset). — et non, -que non, atque non: Ioh. VII 488 atque avidis teneros non laedunt moribus agnos. VIII 81 et merces non ulla datur. VIII 85 Iust. IV 301. 323. — non ullus: Ioh. I 35. 557 IV 1058 VII 39 VIII 81 Iust. I 1 III 332 IV 323
 notus *act.* = gnarus: Ioh. IV 602 implicitas errore parat per devia fraudes, notus ut inde volans currat per proelia Maurus, ignarumque premat — infensi militis agmen. — notus *act. et pass.*: Ioh. IV 1000 carum nec notus amicum cernere tunc potuit, civemve agnoscere civis
 novella: Ioh. III 327 cultor in omni parte suas plantare novellas coeperat
 novitas: Ioh. III 346 non orbis novitate rudis, non tempore Pyrrhae
 nudo: Ioh. II 401 abducto (ariete) nudabimus hostes. III 275 IV 102 Africa (barbaricis) nudata rapinis. Iust. praef. 43 nudatus propriis. III 274 (Avarum exercitus potis est) Hebrum exhausto siccare lacu, fluviumque bibendo nudare. — Iust. III 318 ignavae mentis deformia nudat
 numerosus: Ioh. I 547 n. manus. VI 393 Iust. praef. 9 gens n. (viris)
 numerus a) alumnorum: Iust. IV 192 (Iustinus) media nutritus in aula inter alumnorum numeros coetusque fideles. — b) protectorum vel excubitorum: Iust. III 162. 209 (custodes) condensi numeris. — c) militum Romanorum: Ioh. VI 482 comptas iubet ire cohortes per numeros turmasque suas. VIII 183 condensus in agmine miles per numeros turmasque ruit. IV 489 VIII 371. 377 numeri et signa. VII 137 disposuitque duces numeros fortesque tribunos. VIII 641 signa ducesque simul, numeri fortesque tribuni. Iust. III 356 ductores numeri fortesque tribuni. *singulis numeris tribuni praefuisse videntur.* Ioh. VII 374 ductoris iussu hostes explorare tribunus Caecilius, numero pariter comitanti feroci victorum, egreditur. *memorantur* numeri: IV 454. 532 VI 40 VIII 48 Iust. III 354. — d) Maurorum Ioh. VI 193 barbara turba coit, numeris augetur et armis
 numne *coniectura restitutum*: Iust. II 151 mea carmina numne mensuram transgressa suam?
 numquamque: Ioh. IV 209 ingratus domino nunquamque fidelis. Iust. IV 43 solidum numquamque natabile robur
 nuto: Iust. II 323 (cacumina silvae) flexis nutare comis. — Ioh. praef. 19 nutat in angustum discors fortuna poetae. II 322 nutat in angustiis omni de parte periculis sensus. I 27 Africa sub magno nutabat fesso periculo. IV 737 (copia pugnae) unius puncti nutantis causa periculi. VIII 459 armorum pondere nutet. III 43 Iust. I 18 nutantis destina terrae. Ioh. II 26 nutant carmina. IV 54 nutantia pectora. IV 68 nutantes animos
 obduco: Ioh. I 246 obductis contorquens lumina flammis (imago). III 103 (Vulcanus) foliibus obductis tumidos concurrere ventos arte movet
 oberro: Ioh. III 363 in multis domibus vix unus oberrans. II 296 sensus vigilanter oberrat. IV 569 vigilanter oberrant cauta reluctantis media inter cornua tauri lumina
 obliquus: Ioh. IV 555 ipse per obliquas distinguit proelia turmas. — VIII 65 coeperat obliquo ductorem lumine miles respiciens iam dura loqui
 obscenus: Ioh. III 437 obscena fuga. VIII 29 obscena fames
 obsequium *abstractum pro concreto*: Iust. I 187 itur in arcem obsequio comitante patrum. — Ioh. III 356 Iust. II 87. 220. 283 III 214 IV 377
 obtexo: Iust. II 157 (mens iusti) non fusca obtexitur umbra
 obuncus: Ioh. I 230 ancora portus Romanae classis morsu perstrinxit obunco. Iust. II 121 aurea iuene-

- turas morsu praestrinxit obunco fibula. *hic locus coniectura restitutus*
- occiduus: Ioh. I 115 occiduas aditurnas aquas. IV 1169 in occiduis summersus flammiger undis. VI 224 finibus occiduis equitum iam currere turmas. VII 145 orbis dominator Eoi occiduique. VI 257 sufferre calores occiduos se posse ferunt. vox occiduos *suspecta*
- oconus: Ioh. IV 599 octono circumdans ordine (came-lorum) campum
- odi *sequente accusativo cum infinitivo*: Ioh. VII 224 odit amare moras angust in tempore cives
- odorifer: Iust. IV 151 floris odoriferi
- odorus: Iust. III 23 odoro balsama succo. IV 46 odora cupressus
- offendo *coniectura restitutum*: Iust. III 392 quos contra ingratos offendimus, arma paramus
- officium: Anast. 46 vestro (Anastasii) de fonte creatur rivulus iste meus, sub cuius nomine gesto principis officium. Iust. I 6 mentem dominis aptare fidelem officio quocumque datur. IV 376. — officia (sacrae aulae): III 163 omnis sacrorum vis adfuit officiorum. III 179 imitatur Olympum officii Augusta domus. III 210 dispositis ornata palatia turmis officia explerunt. III 265 officia stratos (legatos) iusu monituque iubentis erexere. IV 103 dona calendarum, quorum est ea cura, parabant officia. IV 186 officii summam tantantibus aulam ordinibus propriis et prisco more notatis, perque scholas turmasque vocans, pia praemia gaudens praebuit. IV 235 divina sequuntur officia, et primis praeco clamoribus instat omnibus imperitans sectis praecedere turmis. *cf.* curapalati, magister officiorum
- oleaster: Ioh. VI 573 foliis oleaster amaris
- oliva: Ioh. I 534 glauca nemus distendit oliva. II 203 (ne) mollibus ramis florentem laedat olivam (lucustarum examen). III 256 glaucam veniens grandio destringit olivam. Iust. I 323 pinguis oliva comis (virescit). III 65 glaucae frondes rapiuntur olivae. — Ioh. III 32 fructus lumen fundentis olivae. III 325 pictaque gemmiferis arbor splendebat olivis. Iust. I 327 (venetus) maturas signat olivas. — Ioh. III 72 Paxque sua laetam fulgens ornabat oliva. Iust. IV 79 amicae pacis olivae
- omnigenus: Ioh. III 87 omnigenumque pecus mactat vittata sacerdos. Anast. 10 (arbor) fructibus omnigenis etiam sine tempore plena. Iust. III 283 (frigore) omnigenis fit durior unda metallis. IV 35 omnigeni caeduntur robora ligni
- omnipotens: Ioh. I 286. 339 III 381 IV 276 VI 616 VII 41. 88. 107. 494 VIII 343 Iust. praef. 20 I 47 II 11. 428
- onus busti *cf.* bustum
- opacus: Ioh. VII 394 ceperat ille suas noctis per opaca latebras
- optimus: Iust. III 5 ornatum (Iustiniani corpus) exequiis tumultu mandaret optimis. IV 136 reparator opimi nominis (consularis)
- oppalesco: Ioh. VII 156 tremens oppalluit ore
- oraculum = sacellum, aedes: Iust. II 6 ni sacra prius supplex oracula poscens effusa precibus Christo sua vota dicaret. illicet Angelici pergens in limina templi *e. q. s.*
- orator: Iust. IV 154 tunc oratorum geminae facundia linguae egregias cecinit sollemni munere laudes consulis Augusti
- oratus: Iust. II 4 procerum magnis oratibus actus
- orbita = rota: Iust. III 290 aerea nec solitos labens dedit orbita sulcos
- organum: Ioh. IV 577 Iust. III 72 organa, plectra, lyrae
- origo: Iust. I 42 (Iustinus) divalis origo
- ornus: Ioh. IV 300 condensis frondibus ornus. Iust. IV 44
- oro: Ioh. VI 100 oravit dominum caeli terraeque marisque
- osculatio pedum a) imperatoris: Ioh. I 119 pedibus celer ille (Iohannes) benignis oscula laeta dedit. I 155 divinisque oscula plantis pressa dedit. Iust. I 158 plurima divinis supplex dabat oscula plantis (senatus). — b) magistri militum: Ioh. IV 310 (Aman-tius armiger) fluxit equo, pedibusque boni tunc more magistri oscula pressa dedit fervens. VII 234 oscula vel plantis optans libanda magistri (Athanasius, *si recte nomen eius v. VII 199 restitui*)
- ostrum: Ioh. IV 499 Iust. I 284. 326 III 199 IV 244
- ovans: Ioh. I 159. 204. 225 II 267 III 329. 334 IV 155. 289. 474. 906. 1047. 1130 VIII 215. 497 Iust. II 391 III 124 IV 101. 174
- pacificus = pacatus (Ioh. IV 448): Ioh. IV 998 Maurique rebelles pacificique ruunt. VI 596 pacificos retulit iam linqere proelia Mauros. — Ioh. praef. 2 tempore pacifico carmina festa canam
- paenitet: Ioh. IV 206 paenituit bellasse forum. VIII 137 paenituit furuisse viros. — II 364 paeniteant si bella. IV 210 modo paenitet ista (virtus). VI 90 paenituitque malum. — II 351 nec paenitet unquam pro miseris si morte cadant
- pagina = epistula: Ioh. III 404 infausto mandatur pagina cursu
- palatinus: Iust. III 161 cumque palatinis stans candida turba tribunis
- palatium: Iust. I 135 III 165 divina palatia. I 202 summa palatia. I 363 sacra palatia. I 306 III 210. 244 IV 102. — III 158 schola quaeque palati. *cf.* aula, curapalati, schola
- palla (capitis velamen Mauris usitatum): Ioh. II 135 lintea taetrum palla caput stringit nodo suffulta tenaci. IV 755 per molle cerebrum ensis abit, galeamque simul pallamque secutus luminaeque et longos secuit cum fronte capillos. VIII 192 implicitae Maurus velamine pallae
- palleo: Ioh. VIII 345 taetrum populi pallentis Avernum. IV 253 VI 163 Iust. II 291 III 18
- pallesco: Ioh. VI 352 densis subito cum palluit herbis campus et adversi rubuerunt floribus agri. II 253 IV 696
- pallidus: Iust. IV 40 pallida buxus, pulchra magis pallore suo
- pallor: Ioh. VI 135 extendant Tartara fauces et nigrae pallore domus. III 130 VI 158. 324 Iust. IV 41
- palma: Ioh. VI 173 lauros current palmasque ferentes. Iust. IV 78 fixis tabulata virebant palmarum ramis et amicae pacis olivae. — Ioh. I 563 et quanti ex ipsis palmam sumpserat periculis
- palma = manus: Ioh. IV 268. 279. 965 *passim*. Iust. II 50 IV 69. 72. 210. — Ioh. I 522 o Romana manus, spes o fidissima rerum — imperique fides et nostri palma laboris (*exercitum Iohannes alloquitur*)
- palor *coniectura restitutum*: Ioh. II 418 palantesque polo stellae
- pando: Ioh. I 240 p. lintea. I 565 IV 440 p. vires. IV 75 Iustiniana polis panditur. VI 558 patrias modo pandite laudes. Iust. I 333 qua se via pandit. III 145 divinarum miracula pandere rerum
- panegyricum (scil. carmen) *inscribitur poema, quo Anastasio quaestori libros in laudem Iustini Corippus commendat*
- pareo = videor: Ioh. IV 690 silvae commotae parere quati
- paro *sequente infinitivo*: Ioh. II 293 iam nunc committere pugnas virtus summa parat. VI 425. 470 VIII 145. 172. 269. 431 Iust. II 262 III 346 IV 349
- participium praesentis loco participii perfecti positum: Ioh. III 73 usque ad ter denos Antalae floruit annos nascentis (= nati). III 156 septimus et decimus nascentem sumpserat annus. Iust. IV 90 Ioh. VI 221 pervolat ecce levis magno mandante Rufino (= mandatus *i. e.* missus a Rufino) nuntius. VII 372 tot fugiens (= postquam fugit) hostes acies inimica

- diebus se procul a fessis posuit terrore Latinis. VIII 635 extemplo turbatae acies pereunte (= occiso) tyranno. Iust. IV 370 medius fulvo Parius lapis enitet auro artificis formante manu
- parturio = pario: Ioh. VI 24 aestuat unda tumens et sacros parturit ignes. Iust. III 103 dominis quae parturit orbis
- parvus = pauci: Ioh. I 482 tu milite parvo, iam periture meas audes vel cernere turmas? IV 377. 661 milite cum parvo. VIII 73 (incendio incipiente) fumum atrum primum parvamque exire favillam saepe vides
- pasco: Ioh. III 172 obscuris faventes pascere praedis. IV 384 VIII 223. — Iust. III 187 (astra), quo tecta latent, regis pascentur ab igne
- pascor: Ioh. VI 357 mala gramina pastus quadrupes
- pateo *coniectura parum certa restitutum*: Ioh. VIII 60 tot hostes, quos circumfusos certum est patuisse, caveto. *cui correcturae ceteri loci, quibus Corippus verbo pateo utitur, non suffragantur*: Ioh. I 552 III 166. 216. 239. 376 IV 25. 131. 1079 Iust. I 94 II 232 III 255 IV 278
- pater a) deus: Ioh. II 84 III 78 VI 548 VII 96 VIII 349 summus pater. VI 616 Iust. praef. 20 I 47 pater omnipotens. Ioh. IV 280 sancte pater. IV 688 VIII 298. — b) vir aetate proventus, veneratione dignus: Ioh. IV 232 VII 199 (Athanasius). II 355 III 294 IV 266. 564 VI 103. 326 *passim* (Iohannes). VI 128 (Carcasan). — c) vir aliis patris instar consulens: Iust. I 120 pater inclitus orbis (imperator). I 167 patrem r. p. perdit et orbis. — d) pater imperii *i. e.* patricius: Iust. IV 332 patricius senio fulgens Calinicus honore, qui pater imperii meruit iam factus haberi. — patres a) maiores: Ioh. IV 822 VI 331. 332 VIII 328. 334 Iust. III 11. — b) senatores: Iust. I 116. 188. 208 II 165. — conscripti patres: Iust. II 201 IV 143. 181. — Iust. IV 331 Romani populi patres sine semine facti. — Ioh. III 290 patres Sidonii (senatores Carthaginiensis). VI 404 tua foedera patres gentis (Astricum) amant optantque simul servire volentes
- patricius: Iust. II 287 (Marcellus et Baduarius) ambo patricii, dilecti principis ambo. IV 332 patricius (Calinicus)
- paveo: Ioh. I 289 Iust. II 33 te (deum) venti nubesque pavent. Ioh. III 263 casum pavens. III 287 VIII 256 proelia (quisque vestra) pavens. IV 774 VIII 493 vulnera nulla pavens. VII 526 victosve pavent
- pavesco: Ioh. IV 386 vividus ore canis leporem damamque pavescat
- pecuaria: Ioh. IV 1126 VI 118 VII 68. 250 VIII 169
- peplum: Ioh. I 260 candida sideretis gestans velamina peplis. VIII 327 (altare) sacris circumdedit undique peplis
- percipio: Ioh. VI 160 toto percepit pectore numen (sacerdos). VII 10 percipiunt epulis parvas post tempora vires. VIII 477 percipiuntque animos
- peredo: Ioh. III 453 armenta peredit (Maurus)
- pereo. *futuri temporis forma vulgaris*: Iust. III 340 peribunt. *forma peculiaris*: Ioh. VI 44 periet. VIII 27 perient
- perfodio: Ioh. VII 438 vulnere perfodiens contortae cuspidis inguen. VIII 562 perfodit hic minitans transacto pectora pilo
- perfurio: Ioh. IV 794 perfurit ipse sequens. VI 711 caede superbus perfurit. VII 448 Boreas Scythica iam liber ab aula perfurit in campos
- perhorreo *coniectura restitutum*: Iust. IV 360 quorum post mortem nostrae monumenta perhorrent et damnant leges
- permisceo: Ioh. VI 508 aspera non densis permiscens proelia tellis
- permitto: Ioh. II 14 non mitis volucer ramis permixtus in altis — dulces suspendere nidos. — *sequente ac-*
- cusativo cum infinitivo*: VII 98 permittis saepe probari ipse tuos
- perculpo: Iust. III 376 si possunt sponte venire perculpti lapides, surdae mutaeque figurae (*i. e.* deorum simulacra)
- persentio: Ioh. I 236 persensit surgere ventos. I 481 IV 87. 111 VI 127. 394 VIII 3. 574
- persona: Iust. IV 295 tres sunt personae. IV 298 e caelo veniens mundi persona redemptrix. IV 303 una in naturis extans persona duabus
- pertempto: Ioh. I 204 pertemptant gaudia mentem. VI 749 vocibus hostem et tantum iniectis pertemptant longius hastis. VIII 556 surgere pertemptans (equus) dominum deturbat harenae
- perterritio: Ioh. II 479 perterritat hostis cuncta ferus
- perurgueo: Ioh. IV 152 cohors gladiis fugitiva perurguet agmina. IV 195 miseris pondus civile perurguet hostillaque metus
- peruro: Ioh. III 24 nec solis torridus ardor militiae nocuit fervens aestate perusta. VI 270 qua fervens loca sicca dies sub sidere cancri sole perusta tenet nimium. VII 339 igne perustum per ripas ruit omne genus
- pervigil: Ioh. II 435 III 4 VII 37. — IV 412 (miles) multo pervigil astu
- pervius *act.*: Ioh. I 357 pervia saxis unda sonat
- pestis: Ioh. VIII 307 Maurorum hoc nomine (*scil.* Mastiman) gentes Taenarium dixere Iovem, cui sanguine multo humani generis mactatur victima pesti. — II 12. 201 III 63. 269. 277. 350. 453 Iust. praef. 45 II 193
- peto = oro: Ioh. VIII 294 dominumque potentem pro rerum, populi, Libyae propriae salute cum lacrimis petiere diu. Iust. IV 317 obtulit et ceras, et miti voce petivit corde humilis
- phalanx: Ioh. I 78. 511 II 49 III 179 IV 622 VI 526. 536. 657 VII 439 VIII 151 Iust. I 279 IV 241. — *acc. plur. modo phalanges* Ioh. I 78. 511 II 49 III 179, *modo phalanges* IV 622 VI 526. 657 Iust. I 279
- phalerae: Ioh. I 90 manibus gladios phalerasque nitentes quisque suas medios fugiens profecit in agros. I 516 alipedes ducunt praesepibus altis ornatos phaleris. — Iust. IV 164 phaleris phaleras et laudibus addere laudes (oratores nituntur)
- phaselus: Ioh. II 120 verrunt qui stagna phasellis
- phoenix: Iust. I 349 ales ut exustos cum phoenix innovat artus a busto reditiva suo
- pilatus: Ioh. VIII 523 pilata (= pilis armata) manus pinguesco: Ioh. III 295 pinguescunt sanguine campi
- pinguis: Iust. I 323 p. oliva. II 246 p. terra. IV 223 p. solum. Ioh. VI 199 p. Nilus. — Ioh. III 320 requies pinguisissima. III 331 dives opum pax pinguis erat
- pinnae: Ioh. IV 175 rubuerunt sanguine pinnae (sagittae). — I 10 geminis fulget Victoria pinnis (*i. e.* alis). III 426 perversas retulit Victoria pinnas
- pinnatus: Ioh. VII 155. 288 (fama) pinnata. — VII 483 ardua pinnati defendunt culmina tecti. — pinnati *aliquotiens Mauri appellantur*: Ioh. IV 908 Tiseras de plebe rebeli (*i. e.* perfuga Romanus), Mansitalas pinnatus erat. IV 972 pinnatum Antifan Dorotis arundine fixit. VII 419 hic (Varinnus) pinnatus erat. VII 510 tunc Nasamon pinnatus ait. VIII 543 tunc Alacaenza ruit magnum pinnatus in hostem. *quid hoc epitheto significetur, parum constat*. pinnatus his locis idem valere atque alatus, ales, velox *versibus* IV 908 VII 419 *perpensis negaverim*. *nescio an cum adiectivis comatus, braccatus magis comparandum sit, ornatumque quendam capitis pennis confectum denotet, quo Mauri insignes fuerint*
- pinniger: Ioh. IV 981 pinnigerum Barsippa levis per viscera ferrum accipit
- pinus: Iust. IV 38 ardua pinus. — pinus = fax: Ioh.

- IV 326 Tisiphonem validam flammis et pondere pinnum quassantem
 placabilis: Ioh. VIII 589 magnanimus iuuenis, nunquam placabilis Vrtanc
 placo: Ioh. I 218 nunquam placata Charybdis. II 338 haec (virtus) vincere gentes ac placare potest. VII 252. 487 Iust. IV 153. — placo (ἐὐφραμιστός) = interficio: Ioh. VII 419 hic (Varinnus) pinnatus erat, quem non placaverat ante ensipotens Solumuth. *explicandus locus e versibus IV 960—969, quibus Varinnum Maurum militis vel armigeri, cui Solumuth nomen esset, gladio sauciatum, non interfectum (quem nondum fata trahebant) esse, poeta narrat. ceterum uterque locus coniectura restitutus est*
 plango: Ioh. III 354 plangentia lumina non sunt. III 359 corda novam nusquam plangentia mortem. IV 102 Africa barbaricis plangit nudata rapinis. VI 66 stantes per moenia matres aspiciunt (exercitum victorem), variisque modis per gaudia plangunt. Iust. I 240
 plano: Ioh. II 191 IV 1063 Iust. II 223 planare vias. Iust. II 328 fluctivagum pelagus — mansuetis planatur aquis
 planta = pes: Ioh. I 155 divinisque oscula plantis pressa dedit. I 417 II 137 VII 234 Iust. I 63. 158 II 110. — planta = pes (*longitudinis mensura*): Ioh. VII 320 Phoebus anhelis altior ibat equis, medio libratus in axe, vindicat umbra duas brevior quo tempore plantas (*i. e. meridiano tempore, quo hominis umbra brevissima, vix cubito longior est*)
 plantarium: Ioh. II 38 tunc furor incepti posuit plantaria Martis
 plecto: Ioh. I 22 plectuntur colla catenis
 plenus: Iust. I 143 genitor laetus plenusque dierum — caelestia regna petivit. II 160 pontificum summus plenaque aetate Iohannes. IV 107 sella triumphalis — nondum claro tunc consule plena
pleonasmī exempla: Ioh. I 310 fletus et verba recepit suscipiens dominus. I 385 vicinis proximus undis. II 217 tot crebris ignibus ardens. II 371 volentes ultro damus. II 435 pervigil insomnem — trahebat noctem. III 45 belli nascentis origo. VI 149 amat miseris deceptor fallere mentes. VI 179 fallax deceptit fraudibus. VI 493 differre mora. VII 469 vincit palmis post terga revinctis. VII 498 finierat dictis, quae gesserat, acta tribunus. VII 539 ut magis hos nostros teneatis certius agros. III 134 VII 502. 520. III 424 IV 855 VI 490 iterum et retro *abundanter verbis* reparo, remeo, redeo, revertor *adiciuntur. cf. praeterea* et, nec, que
 plus: Iust. I 274 exequis adicit solito plus dona paternis. — Iust. I 337 gener plus sponsae iunctus amore. IV 319 plus exaltatus, plus iustificatus. III 112 (fercula) pondere gemmarum plus gravia. III 193 facie plus mira loci (atria). IV 179 felixque videri plus voluit. — IV 129 (purpura) plus malestate sedentis lucidior
plusquamperfectum a) indicativi loco perfecti et imperfecti: Ioh. I 177 haec Priami sedes (est), — hic saevus Achilles traxerat Hectoreum curru rapiente cadaver, Demoleum hic victor prostravit litore magnum Aeneas. I 366 illo Romanae steterant in litore classes, tempore quo Libycas tetigit Belisarius oras. I 466 tunc, cui Romanae fuerat facundia linguae, iussus Maccus ait. I 471 III 13. 180. 185. 319. 415 IV 208. 236. 548 VI 550 VII 377. — b) *coniunctivi loco imperfecti*: Ioh. I 380 ex ducibus namque unus eram, cum sceptrum tyrannus Geilamir in Libycis tenuisset perfidus oris. I 451—459 Iuppiter ille saeva Giganteo cum staret Phlegra tumultu, caelicolum turmas, quid vellent fata monebat, — arcitenens crebris quis ferret fata sagittis, quosque levis torto fixisset Delia telo. VI 770 rapuitque ex hoste receptum suscipiens fortuna virum, ne staret inermis aut humilis cum prece rogans; tribuitque sepulcrum, ne nudum in Libycis iacuisset corpus harenis. II 426 VII 188. *in libris in laudem Iustini certa exempla insolentioris huius plusquamperfecti usus frustra quaesivi. sed cf. imperfectum*
 pollex: Iust. I 304 (fama) crebro pollice pulsant tardantes populos, et 'surgite, surgite' clamat. II 396 lancem pollice pulsant
 pollutus: Ioh. II 77 immittit polluta viros mox Gallica tristes
 polus = caelum: Ioh. II 254 oppositaque polus turbatur harena. II 418 palantesque polo stellas. II 432 IV 689 VI 340 Iust. II 53 IV 100
 pono medium: Ioh. VI 488 medium fluminis alveum alternae posuere acies. VIII 43 Massylisque duces medios posuere Latinos. — pono vitam = mortem oppeto: Ioh. VI 139 ponam sine crimine vitam. VII 27 animam qui ponere nunquam pro patria timuit
 pontificum summus *i. e. patriarcha Constantinopolitana*: Iust. II 160
 populeus: Iust. IV 59 buxea populis aptans capitella columnis (IV 44)
 populus vel populi = exercitus: Ioh. II 245 populos excedere castris imperat. IV 220. 569 VI 255. 326. 478 VII 4. 182. 203. 324. 492 VIII 51. 101. 114. 159. 201. 206. 254. 295. 322. 331. 338. 356. 359. 364. 526
 porto: Ioh. IV 735 belli portare labores. IV 740 summos portamus honores militibus
 posco = peto: Ioh. IV 673 sua castra poposcit (taurus) possum. *futurem* poterint: Iust. III 375 poterint si numina vana potentem oppugnare deum, si possunt sponte venire persculpti lapides. — II 39 velle tuum fac posse meum. II 41 da posse volenti. II 427 terrarum dominis Christus dedit omnia posse
 post. post terga = retro: Ioh. III 229. 240 IV 189. 922 VI 463. 682. 759 VIII 423 post terga redire vel ire. — post tempora: Ioh. I 108. 415 Iust. II 352
 potens *sequente infinitivo*: Ioh. IV 413 virtute potens Martis sufferre labores
 potis est = potest: Ioh. VI 442 nec tendere rectum nec potis est revocare gradum. Iust. III 274 cuius Threicium potis est exercitus Hebrum exhausto siccare lacu. — potis est = fieri potest: Iust. III 407 in quantum potis est, devota mente, notabo
 potius *passive*: Iust. I 2 (imperii culmen) non armis sumptum, non ambitione potitum
 praebeo: Iust. I 220 vitamque periculis non dubitat praebere suam
 praecelsus: Ioh. II 255 praecelsis surgunt de montibus Euri. Iust. III 232 membraque purpurea praecelsus veste locavit
 praecipio *sequente infinitivo*: Ioh. I 221 solvere funes praecipiens sociis. II 270. — *sequente accusativo cum infinitivo* = iubeo: Ioh. I 419 praecipit atque duces densas componere turmas. III 58 praecipit ipse meos iterum me ferre labores. VI 492. 514 praecipit (hic ductor) fossas et castra locari. VII 65 VIII 142. — praecipior = iubeor: Ioh. III 52 praecipitur placidis Liberatus dicere verbis
 praecipitanter: Ioh. VII 76 gentesque suosque praecipitanter agunt
 praeco: Iust. IV 236 primis praeco clamoribus instat omnibus imperitans sectis praecedere turmis
 praecommodo: Iust. I 7 praecommodo linguam
 praeda = praedatio: Ioh. III 308 tunc Carthago feras, dirupto foedere, praedas sensit
 praedo *nomen*: Ioh. VIII 238 praedonis amor (*i. e. praedandi amor*). praedones *vocantur* Mauri: Ioh. III 193. 321 VII 357. 405
 praedo *verbum*: Ioh. II 61 III 460 praedans. II 402 inter ovesque tuas aries praedabitur omnis (= raptetur). III 273 quem fugiant? qua parte cadant? praedantur ubique. III 390 ne mala praedatae caperet contagia terrae. *versus coniectura restitutus*

- praedoctus: Iust. IV 56 artificum praedocta manus
 praedurus: Iust. III 296 praeduris gentibus acre intulimus bellum
 praefectus a) praefectus urbis: Iust. IV 3 loca, quae populis praefectus deputat urbis, consultor legum, libertatisque tuendae dispositio, iusti vindex, corrector iniqui, censuram gravitate regens. b) praefectus, Maurorum regulus vel dux: Ioh. II 59 IV 331. 545. 837 VII 279
 praefulgeo: Ioh. III 75 toto praefulgens Lucifer axe. Iust. III 196 ex liquido praefulgens cymbius auro
 praefulguro: Iust. III 222 (Narses) Augustam cultu praefulgurat aulam
 praelargus: Iust. III 191 atria praelargis extant latissima tectis. III 303 annua praelargi patris solacia vestri sumere tempus adest
 praelego: Iust. I 216 (Tiberium Iustinianus) primis puerum praelegit ab annis
 praescius: Ioh. I 292 tu praescius omnia nosti. II 472
 praesolidus: Iust. III 291 nec fragilis potuit crystalli forma noceri praesolido stringente gelu
 praestans. praestantior: Ioh. IV 541 VII 219 Iust. I 53. 336
 praesumo: Iust. III 109 praesumere (= sumere) parcius escas. Ioh. praef. 1 victoris, proceres, praesumpsi dicere lauros
 praesumptus *insolentius usurpatum* = audax: Ioh. II 45 sen pedes it campis praesumpta per hostes (gens). III 127 tunc orientis opes Romani maximus auctor nominis, heu, nostros mandat praesumptus in axes. III 137 quid tantum surgit in altum, unde cadat rursus, nostris praesumptus ab arvis? IV 550 eximii sumptis praesumptior armis. IV 904 Zudius eximii longe praesumptior armis contempto pedes ibat equo
 praevalide: Ioh. II 151 praevalide sed pugnat eques praevalidus: Ioh. II 133 binaque praevalido portant hastilla ferro. VI 577 arundo praevalida compulsa manu
 premo: Ioh. I 156 IV 311 oscula pressa dedit. IV 651 pressis haeserunt agmina frenis. VIII 595 mollemque obrivit harenam ungula pressa. Iust. IV 110 vetus argentum — pressum titulis (i. e. inscriptum). — premo = teneo, insum in: Ioh. III 225 axe premens medium Phoebus iam lampade caelum. I 382 IV 467. 534 VI 240. 611. — premo = impedio: Ioh. VIII 315 diripiunt pecudum fibras et fata requirunt. presserat ista deus (i. e. vaticinationem impediverat). — premo = cogo, iubeo: Ioh. III 60 quia celsa premunt dominantis iussa magistris. *sequente infinitivo*: VII 510 me cuncta fateri iussio dura premit. — fata premunt: Ioh. III 247. 260 VI 547
 presso: Ioh. VI 359 pressans gelidis sub dentibus herbas
 privo: Iust. II 231. 336 priventur (i. e. impediuntur) caedes, populorum iurgia cessent
 proceres a) proceres sacri palatii: Anast. 26 summe magistrorum, procerum decus (*Anastasium quaestorem Corippus alloquitur*). Iust. I 64. 307. 363 II 4. 281 incedunt summi proceres, fulgensque senatus. II 392 III 158 IV 343. — b) proceres, quorum consilio magister militum utitur: Ioh. IV 734 Romani proceres, rerum nostrumque levamen. VI 28 tunc laeti venere duces fortesque tribuni et primi procerum. VI 236 tunc proceres de more vocans consulta requirit. VIII 215 agite, o proceres, Christo famulemur ovantes. — c) proceres urbis Carthaginis *Corippus alloquitur Ioh. praef. 1*. victoris, proceres, praesumpsi dicere lauros. cf. v. 25. 26. 35. — d) proceres *Antalas Maurorum duces ad consilium convocatos appellat*: Ioh. IV 333
 profanus = gentilis, paganus: Ioh. III 83 fata tenenda rogans mactat de more profano horrida sacra Iovi. VIII 314 more profano diripiunt pecudum fibras et fata requirunt
 proflo: Ioh. II 473 somnos iam proflo amaros. — *absolute*: VII 19 defessis profloabant corpora membris
 promitto = minor: Ioh. VI 240 hic Tripolis iam rura premit praedasque rebellis diripit in nostros promittens tendere fines. — mihi promitto = spero: Ioh. VI 227 nomenque sibi promittere regni (gentes). — me promitto: Ioh. VI 262 (acies) vidit et intrepidas sese promittere bellis
 propero = insto: Ioh. IV 112 sensit ut hostis adventum properare feri. VI 592. Iust. II 354 dona calendarum properant vicina mearum. IV 338 properat suprema dies. — propero alicui: Ioh. VII 201 latis incedere campis et forti properare duci veneranda senectus evigilanter agit populos. IV 589 dignus erat tali properare magistro. — propero *sequente infinitivo*: Ioh. II 363 III 261. 403. 418 Iust. praef. 33
 proprius *pronomini possessivi haud raro vices agit*: Ioh. VI 265 conveniunt cunctae propriis a sedibus alae. VI 332 sic domuere patres propriis virtutibus orbem. VI 552 VII 286. 387 VIII 125. 501. 570. — propria: Iust. praef. 43 nudatus propriis. II 274 utantur cuncti propriis
 prorumpo: Ioh. VII 168 prorumpunt ore querelas prosperitas = favor: Ioh. I 152 (Christus) te per cuncta gubernet prosperitate sua. I 406 prosperitate dei. — Iust. I 79
 protectores: Iust. III 162 protectorum numerus. IV 241 ingens excubitus protectorumque phalanges
 proximior = propior: Ioh. VII 421 sanguine proximior. VIII 11 (hirundo) proximior terris virides modo conspicit herbas
 psallo *coniectura restitutum*: Ioh. VIII 328 instituuntque choros et dulcica psallunt carmina
 publicus: Ioh. IV 78 signa tamen clausis servabant publica muris. Iust. II 372 publica quid vestro prosint commercia fisco. II 401 publica privato cum debita redderet auro
 pudor = dedecus: Ioh. IV 125 tantum ducibus removete pudorem
 pulso: Iust. III 176 vertice sidera pulsant. Ioh. II 230 aethera clamor pulsat. IV 365 VIII 311. 333 Iust. IV 204. — Ioh. VII 226 pulsat amor mentes. Iust. praef. 44 precibus pia pectora pulsans. — pulso = compello, moveo: Ioh. II 49 pulsatque phalagas *coniectura restitutum*. II 242 cunctos civilis amor pulsabat et ardor. IV 744. 747. 1036. 1136 VI 355. 766 VII 204 VIII 518. — *sequente infinitivo*: Ioh. III 191 nos linquere terras et dulces terrore lares sors impla pulsat
 pumex: Iust. IV 32 (apes) cerasque liquentes conficiunt, dulcesque lares in pumice figunt
 punctum: Ioh. IV 737 unius puncti nutantis causa pericli
 purpura: Ioh. VIII 190 purpura picta. Iust. IV 128 Hydaspeis radiabat purpura gemmis
 purpureus: Iust. I 242 III 232 p. vestis. II 104 p. cothurnus. III 111 p. mensa. — purpureus cruor: Ioh. IV 1011 amnis purpureus. VI 81 purpureum — ferrum sanguine Massylo. VI 342 sitis improba cesset flumine purpureo (i. e. hostium sanguine) *locus coniectura restitutus*. IV 958 VI 637 purpuream fundunt animam. — Iust. I 35 purpureas velata comas
 putor mihi = mihi videor: Ioh. I 547 sequitur numerosa manus, victrixque putatur esse sibi
 putreo *coniectura restitutum*: Ioh. VI 757 altum tremulo putret sub gurgite caenum
 pyropos: Iust. IV 120 flammisque pyropos adflans
 qua: Ioh. I 77 inde Daras ausus, ductor qua signa regebat, appetere. I 172. 461 II 66 IV 899 VI 270 VII 141 VIII 395. 429 Iust. I 333 III 282 IV 9.

249. *locis Iohannidos octo* III 223 IV 574. 753. 1067 VI 147 VIII 79. 265, *quibus in Trivultiano quo extat, Bekkerus qua restituit. cf. quas s. v. cum adnotavi*
- quadratus: Iust. IV 37 quadrata caesa bipenni fraxinus quadrigas quis primus iunxerit: Iust. I 334 *nomen intercidit*
- quadrupes = equus: Ioh. I 559 IV 467. 1159 VI 349. 358 VII 139. 349. 366 VIII 224
- quaero = perquiro, perscrutor: Ioh. I 570 praecedant castra tribuni, interdumque duces suspectas quaerere valles. quaero = peto: Ioh. II 124 nostras quaerere terras incipiunt. III 266 Libyam solitis quaesivit Roma triumphis. — quaero *sequente infinitivo*: Ioh. III 239 quaerunt prendere cautes. VI 151 VII 298 Iust. praef. 29
- quaestor: Anast. 17. 31. 41 Iust. I 16 quaestor Anastasius, sancti pars magna senatus, compositor morum, iuris legumque sacerdos
- qualiter: Ioh. I 430 II 18 IV 1117
- quamplures: Iust. II 311 votis quampluribus orant
- quamquam a) *sequente indicativo*: Ioh. III 26 VII 380 Iust. III 2. — b) *sequente coniunctivo*: Ioh. I 216 IV 219 Anast. 37 Iust. I 192 III 105. 131. 356. — Ioh. III 24—27 *enuntiat duo ita coniungi videntur, ut in altero indicativus, in altero coniunctivus eandem coniunctionem quamquam sequatur: nec solis torridus ardor militiae nocuit fervens aestate perusta, quamquam autumnus erat, Phoebi candentis et axe tristia bella magis calida inferrentur harena. sed nescio an quamquam ad prius enuntiatum solum pertineat, coniunctivus enuntiatum posterioris coniunctione careat*
- quamvis a) *sequente indicativo*: Ioh. III 17 Geilamir infandus quamvis vexaverat Afros. — b) *sequente coniunctivo*: Ioh. III 291 VII 267 Iust. I 191 II 404
- quantus. quanti = quot: Ioh. I 563 quanti ex ipsis palmam sumpsero periculis! IV 702 quantaque torserunt, totidem modo vulnera partes suscipiunt. IV 825 VI 119. 202. 298. *cf. tantus*. — quantus = quantuscumque: Ioh. IV 410 non — agmina miles, quanta forent (= quantacumque erant), metuens convertit terga retrorsum
- quantuscumque *sequente coniunctivo*: Iust. I 178 quantuscumque boni moveat dilectio patris, non sit amor patriae patrio minor
- quasso: Ioh. I 356 II 215. 295. 449. 485 III 259 IV 327. 763. 959. 1006. 1043 VI 17. 348. 615 VIII 230. 408 Iust. I 69
- quatio: Ioh. I 213 III 36 IV 685. 691. 890 VI 20 VIII 559
- que *abundanter additum*: Ioh. IV 170 at socii petiere fugam, faciemque parentis nec potuere pati. VII 349 mistasque fumo nec respuit undas. — *geminatum*: Iust. I 162 largoque rigabat imbre genas, fletuque viri vestesque maeabant *cf. fletuque Ioh. 436*
- quercus: Iust. III 172 coniferas sacra inter flumina quercus. IV 42 antiquae quercus
- querulus: Iust. I 233 querulae volitantque sedentque volucres
- quia: Ioh. VI 547 *coniectura restitutum*. III 60 IV 371 VII 314 Anast. 29 Iust. II 206
- quicumque *sequente semper indicativo*: Ioh. I 491. 493 IV 74 VI 686 VII 306 Iust. praef. 26 I 7 II 184. 192. 248. 345 III 341
- quisquis a) *sequente indicativo*: Ioh. II 430 III 40 IV 1143 VIII 86. 344 Iust. I 60 II 426 III 339 IV 86. 353. quodquod *coniectura restitutum* Ioh. II 408 quodquod Maurusia gessit impietas, quaequae *coniectura restitutum* Iust. III 104, *restituendum fortasse* Ioh. IV 1061, *ubi legitur*: hominem, pecus, obvia quaeque impediunt, mactata. — b) *sequente coniunctivo*: Ioh. II 341 quidquid deinde geras, nostrae est victoria parti. VII 213 quidquid esse putem, dicam veritatem
- quod loco *accusativi cum infinitivo* a) *sequente indicativo*: Ioh. praef. 17 I 252 II 110 VI 190 Iust. IV 184. b) *sequente coniunctivo*: Ioh. VI 90 VII 96 VIII 458 Iust. I 238
- quoniam loco *accusativi cum infinitivo*: Iust. III 369 cognoscant Avaras, quoniam deus omnium hic est
- racemus = ramulus: Anast. 2 celsos nitor contingere ramos, grandiaque a summis decerpere poma racemis
- rapidus: Ioh. III 24 rapidi nec solis torridus ardor. III 254 rapidi iactatus turbine cursus. IV 320 cursu rapido Maurusia turba confluit. IV 332 rapido timidus sic intonat ore. Iust. I 105 rapidos contemnere ventos
- rareco: Iust. IV 20 rarescunt luci
- rationes sacrae: Iust. I 23 sacris rationibus aptus, rectorum Latii discussor providus orbis (Magnus)
- raucisonus: Ioh. I 425 aspera raucisoni succedunt proelia cantus. IV 676 proelia raucisono cecinerunt cornua cantu. VIII 512 stridula raucisonis compellit spicula nervis
- raucus: Ioh. III 99 praecordia raucis flatibus alta sonant. IV 389 r. grus. I 437 r. apium stridores. II 249 VI 263 VIII 164 r. sonitus aeris (bucinae). VI 154 tympana r. VI 736 iaculis clipeus — obstant — raucum tonat. IV 692 montesque lacusque rauca gemunt. III 146 amnis rauca sonans. Iust. III 173 raucos sonat unda susurro
- recalesco: Ioh. II 37 extinctas fecit recalescere flammam. VII 162 spiritus in gelidis tenuis recalescere membris vix potuit
- recido: Ioh. VI 186 cervice recisa
- reclamo: Iust. II 168 Iustino vitam ter centum vocibus optant; Augustae totidem Sophiae plebs tota reclamant. II 310 Iustino vitam partes utraque reclamant
- reclaudo: Ioh. III 118 praedam reclaudunt. III 164 ense reclauso
- recondo: Ioh. II 264 acies per castra recondunt
- rectum tendere: Ioh. VI 442
- redemptrix: Iust. IV 297 ex tribus una e caelo veniens mundi persona redemptrix
- redivivus *coniectura restitutum*: Iust. I 25 successorque boni redivivaque gloria Petri. I 349 exustos — phoenix innovat artus a busto rediviva suo
- redux: Ioh. III 237 de summis reduces contorsit habenas montibus
- refero = fero: Ioh. III 31 (Africa) fecunda, redundans frugibus — latices lacti turgens referabat Iacchi. IV 539 aeratas referens in bella sagittas. VI 62 palmas laurosque virentes Sidonii patres referunt. — refero = nuntio *absolute*: Ioh. VII 474 victorque referre Caecilides sic iussus ait. *restituendum forean* II 193 magnoque referre magistro mente gerunt dubia. — refero = dico: Ioh. IV 372 tales referuntur amici?
- refluus: Iust. I 108 prohibent refluxas angustis faucibus undas. I 127 in sese refluxus revocabitur amnis
- regalis: Iust. I 172 II 5 r. signa recuso, recipio. I 292 funus r. II 91 membra r. III 87 r. epulae. III 217 r. mensae. IV 125 r. corona
- regemo: Ioh. II 231 regemunt obstantia telis scuta. IV 685 quassiss regemunt montana barathris. IV 1120 congeminant validos silvas regementibus ictus
- regens = rex, imperator: Ioh. II 43 tumida laudat cervice regentem. IV 340 pietas magna regentis. Iust. II 371 summe regentum. II 425 deus est in corde regentum. III 157 iussuque regentis. — regens = ductor: Ioh. VI 550 fuerat non culpa regentis
- regina poli: Iust. II 53 excelsi regina poli (Maria)
- regnans = rex: Iust. I 40 regnantum maxime. II 167 III 130. 254
- regnator: Ioh. I 430 regnator (apitum). Iust. III 267 IV 312
- regno super: Ioh. IV 408 resque super totum regnavit

- publica mundum. *locus coniectura restitutus*. Iust. II 178 super omnia regnans regna deus
relaxo: Iust. IV 305 sine peccato peccata relaxans (Christus)
relego: Ioh. VIII 8 percenset varias relegens celer ordine curas. VIII 291 percurrens varias relegebat in ordine causas
religo: Ioh. II 16 arboribus religant congesto culmine cannas
relucto: Ioh. II 234 adversosque reluctat prendere colles. IV 570 cauta reluctantis media inter cornua tauri lumina
reparator: Iust. IV 136 reparator opimi nominis (consulatus)
repono *sequente in cum accusativo*: Ioh. VIII 505 hilaremque animis in castra reponunt. — Iust. I 354 seniumque reponens nominis et recti Iustino in principe vivit Iustinianus apex. III 146 quibus haec verbis, qua laude reponat? IV 159 quid non laudabile dicunt, qui vitam, tanti qui principis acta reponunt?
res = res publica, imperium Romanum: Ioh. I 101 VIII 122. 184. 437 rebus fidelis. I 522 VII 152 spes fidiissima rerum. II 364 foedera rerum subiecti veniamque sibi pacemque requirant. IV 209 rerum ingratus domino. IV 217 rebusque fidem dominisque reservent. IV 443 quae rebus virtus et quae sit gloria in armis. IV 734 rerum nostrumque levamen. VIII 139. 144. 295. 356 Iust. I 52 II 205 III 142. 357 IV 136
resolvo: Ioh. VI 605 tunc pars inimica resolvit (*i. e.* effundit) vallibus e ruptis per latos agmina campos. VII 415. 462. 496 secreta, arcana resolvant. VII 538 ora resolvit
resono: Ioh. I 8 Aeneadas rursus cupiunt resonare Camenae. *locus coniectura restitutus*
resplendo. resplenduit: Iust. II 387 totus fuso circus resplenduit auro
resulto: Ioh. II 114 pedes insignis clipeo telisque resultat. — resulto = resono *intr.*: Ioh. IV 884. 1114 montana resultant (vocibus). — resulto = resono *trans.*: Ioh. IV 398 crebroque resultant aspera fluctu (litora). IV 683 inde ferunt Gurzil: Gurzil cava saxa resultant
resumo = sumo: Ioh. I 423 resumptis bella petit miles gladiis. I 517 omnia tela resumunt. IV 1142 mortemque sibi miser ipse resumit
retardor *sequente infinitivo*: Ioh. IV 3 confusa mente retardor tot clades memorare ducum
retinaculum: Ioh. I 21 post terga implicitas stringunt retinacula palmas
retexo = enarro: Ioh. VI 237 talibus et dictis animos curasque retexit. VI 417 hi nostra retexunt intima
retollo: Ioh. II 329 partosque triumphos de nostris manibus missa pietate retollunt. IV 1154 Solomonis signa retollunt
retro = post tergum: Ioh. VIII 551 Audfilmanis equum retro ferit. — retro *de tempore dictum*: Iust. III 80 decus addite cunctis retro principibus. *dicendi formula sollemnis cf. Gruter. Inscr. 281, 4*
reveho = mitto: Iust. II 124 (gemmae, quas) favens dominis Ravenna revexit
reverendus: Ioh. VII 212 quam reverende puer!
revivisco: Ioh. III 307 bellum civile revixit
revoco: Ioh. II 344 captivos revocent (= reposcant). IV 28 r. pedem. IV 609 r. vestigia. VI 443 r. gradum. VI 629 r. fugam. VIII 54 armatas revocant in viscera dextras. Iust. I 127 in sese refluus revocabitur annis
revomo *coniectura restitutum*: Ioh. I 219 (Charybdis) revomens nec sorbuit undas
rimor: Ioh. VI 275 Stygias rimatur et undas
ros: Ioh. II 456 rore novo primus madidis vix irruit alis somnus. VII 14 madidus curis solacia somnus dulcia rore ferens
roschidus: Ioh. I 242 VII 82 Iust. II 1 r. Aurora
rosens: Ioh. IV 1093 roseo furit ense Iohannes
rota: Iust. IV 94 teretem (anni) rotam novus ordine mensum urgebat numerus
roto: Ioh. III 96 VI 154 saltusque rotat (sacerdos). — IV 572 dextroque (cornu taurus) rotat laevoque minatur. — IV 930 Mestian ense rotat magnum. IV 1098 duro rotat ense lacertos. VII 434 alta rotans truncatis tempora venis. VIII 421 Canapi caput ense rotavit
rubens: Ioh. VI 339 zona rubens (= zona calida)
rumpo: Iust. III 281 rupimus Euphraten. — I 72 rumpere somnos. I 152 rumpe moras. — Ioh. VII 198 gemitus pia pectora rumpunt. VIII 331 gemitus populi rupere dolentes. VIII 77 sic rupere minas. VIII 547 morientis lingua loquelam rumpere non potuit, sonuit tamen
ruo = propero, accelero: Ioh. III 405 et ruit ecce volans — Cusina. IV 137 ecce acies Massyla ruit. IV 998 Maurique rebelles pacificque ruunt. VI 194 tunc equites peditesque ruunt. *coniectura restitutus locus*. VIII 184. 382. Iust. IV 14 studio ruit agmen emendi
ruricola: Iust. IV 218 ruricolam siccos discurrit turba per agros
russeus *coniectura restitutum*: Iust. I 324
rutilo: Ioh. I 314 rutilanti lampade caelo emicat alta dies. I 509 extulit ut radiis rutilantes Lucifer ignes. Iust. III 182 rutilantia caeli sidera. — Ioh. IV 474 rutilato vertice fulgens
sacellus: Ioh. III 369 magnis cumulata est arca sacellis. — Iust. IV 334 servans pia gaza sacelli
sacer = Augustus, imperatorius: Iust. IV 142 s. album senatorum. Anast. 44 s. apices. Iust. IV 271 s. arx. I 27. 48. 134 IV 10. 374 s. aula. I 154 s. aures. II 89. 198 s. caput. I 248 III 85 s. conlux. III 25 s. corpus. II 162 III 257 IV 243 s. diadema. III 116 s. effigies. II 72 s. latus. I 116 s. limina. III 215 s. loca. III 163 s. officia. I 363 s. palatia. I 197 s. pes. II 110 s. plantae. IV 248 s. porta. III 126 s. principes. I 23 s. rationes. II 367 s. syngrapha. IV 123 s. tapetes. Anast. 50 s. triumpho. Iust. III 235 s. vestigia
sacerdos a) Christianorum: Ioh. IV 277 VI 101 VII 484 VIII 221. 326. 363. b) paganorum: Ioh. II 109 Ierna ferox his ductor erat Gurzilque (dei) sacerdos. III 87 vittata sacerdos. VIII 317 nulli retulit responsa sacerdos. — iuris sacerdos: Iust. I 17 (quaestor Anastasius) iuris legumque sacerdos
sacra a) Christianorum: Ioh. VI 98—103 VIII 320—369. b) Maurorum: Ioh. III 81—144 VI 147—178 VIII 300—317 sacra nocturna
sacro: Ioh. VI 318 VIII 214. 330 Iust. II 2. 6. 130. 141 III 60 IV 270. 315. — sacratus = imperatorius: Iust. II 254. 272 sacratus fucus
sagittae divinae: Ioh. III 349 vulnera divinis homines haussisse sagittis
salio = insilio: Ioh. IV 465 omnes saluere (*i. e.* in equum insiluere) duces. IV 467
salsus: Ioh. VII 197 cunctorum lumina salsos effundunt fontes
salutat vulgus imperator: Iust. II 301 salutato tetigit subsellia vulgo
salvo: Ioh. I 295 miseris salvare animas. I 506. 508 II 367. 388 VI 618 VII 44 VIII 148. 352. 471. 617
sancio: Ioh. IV 96 Roma, novos proprio quae sanxit sanguine muros. VI 103 Christoque pater libamina sanxit. Iust. I 314 spectacula circi antiqui sancere patres. II 162 diademate iussit Augustum sancire caput. IV 264 sanxerat Augustus Sophiae cognomine templum
sanctifico: Ioh. VIII 369 sanctificans mundansque simul genus omne Latinum
sanctio: Anast. 44 sacri monstrant apices. lege, summe

- magister, et causam defende meam. tibi sanctio vestrum commendat famulum
- sanctus a) *de imperatore omnibusque, quae ad eum pertinent, dictum*: Iust. I 147 III 32 sanctissimus (Iustinianus). II 270 III 304 sanctus (Iustinianus). I 175 vir sancte (*Iustinum alloquitur senatus*). III 147 diva Augusta favens, sanctum et venerabile nomen. III 4 sanctum (Iustiniani) corpus. III 328 sanctum imperium. I 38 sanctum diadema. III 218 sanctum cubile. I 353 sanctum iota. — b) Iust. I 16 sancti pars magna senatus
- sanguineus: Ioh. VI 567 sanguineo compellens terga flagello. VI 161 suspicit excelsam nocturno tempore lunam lumine sanguineo. — Iust. II 109 sanguineis praelata rosis, laudata rubore (lora)
- sarcina vel sarcinula Maurorum camelis imposita: Ioh. IV 1076 VI 86
- sator mundi: Ioh. VII 89 VIII 341
- scabredo: Iust. IV 48 tractae stridunt scabredine serrae
- sceptrum: Ioh. I 380. 482 III 264 IV 824 VII 531 Iust. I 138. 152. 161. 180. 271 II 36. 143 III 131 IV 273
- scholae palatinae: Iust. III 158 schola quaeque palati est iussa suis adstare locis. IV 188 perque scholas turmasque vocans pia praemia gaudens praebuit et fidos opibus ditavit alumnos. *ceterum uterque locus coniectura levi, quam non metrica tantum causa, sed res ipsa exigebat, restitutus est*
- scindo: Ioh. I 294 sc. bellum (= dirimo bellum). VIII 237 Libyam bellis quas scindere (= perdere) gentes compulerat praedonis amor
- sculptilis: Ioh. II 404 sculptilis ille, tuis cuius munimine castris prospera danda canunt, disperso robore Gurzil scinditur. VIII 352 nunc sculptile damnat omne genus, rerumque deum te, magne, fatemur. *locus coniectura restitutus*
- seco: Iust. IV 237 sectis praecedere turmis
- secreta: Iust. I 27 secreta sacrae tractans Demetrius aulae
- secta: Iust. II 341 non patitur saeculorum secta meorum iniustos saevire diu
- sectilis: Iust. IV 65 sectile lignum
- secundo: Ioh. I 403 quae bella peracta prisca viri! deus ipse mihi meliora secundet
- secundus: Ioh. I 61 Parthoque a rege secundus. VI 340 a magnoque Catone secundum me temptasse legit. *huic versus praepositionem a inserui, cum veterum locum nullum reperissem, quo idem ille ablativus, qui comparativum sequi solet, cum voce secundus coniungeretur*. Ioh. VII 285 Byzacii partem rapiens praedamque secundam. *utrum praedam novam, alteram, an prosperam poëta dicere voluerit, parum liquet*. — secunda: Iust. I 43 tuis occurro prima secundis
- securus *sequente genetivo* a) Ioh. III 450 nec pars ulla fuit belli secura maligni. b) VII 186 tecum transire profundum non timui secura tui (*i. e. tibi fisa*)
- sedes Augusta: Iust. III 194—203
- sella triumphalis: Iust. IV 107
- semiustus: Ioh. III 169 ignibus in mediis semiustum sorbet anhelans
- senatores: Iust. IV 142 senatorum sacro recitantur ab albo nomina, conscripti patres
- senatus: Iust. I 16. 94. 156. 191 II 177. 246. 276. 281 III 7. 213 IV 130. 233 *cf.* conscripti patres, patres
- senex. senes = maiores: Ioh. IV 820 prisca memento bella senum pugnasque truces et nobile robur. imperium vicere patres = vincere nostros Maximianus avos — potuit
- senium *abstractum pro concreto* senex: Iust. praef. 37 senio dextram, pie, porrigere fesso
- sentis: Ioh. II 299 velut agricola immistis cum sentibus arva ferre videns fruges, maerenti pectore curat impiger infaustos agris convellere sentes
- sequax: Ioh. VI 50 Massylas acies acie turbare sequaci. VI 706 gentes spectare sequaces
- sericus: Iust. IV 208 serica per cunctas pendebant vela columnas
- serius: Iust. III 327 hoc studium dominis. ea sunt sua seria servis. *locus suspectus*
- sero: Ioh. III 329 arva serebat ovans
- servator: Ioh. I 472 vicinaeque maris quondam servator harenae. IV 8 dux erat obsessae servator Himerius urbis
- servatrix: Iust. II 64 te (*scil.* Mariam) fatear dominam, servatricemque novarum Iustini rerum
- servus = civis (Augusti imperio parens): Iust. praef. 47 huic ego sananti, si qua est fiducia servis, grates semper ago. I 5 utile servis esse reor mentem dominis aptare fidelem. II 369 iam servis succurre tuis. II 402 sponte sua dominus servis miseratus egenis (civibus patris debita reddit)
- si = utinam: Ioh. VII 191 o mihi si medios rupissent prospera luctus fata, trahente die tantos nec ferre labores passa diu!
- sic: Ioh. IV 1054 *verba Iohannis iurantis*. videam sic lumina Petri incolumis dilecta mei! Carthaginis arces cernere sic victor merear!
- sidereus = sideribus consitus: Ioh. I 260 (angelus) candida sideris gestans velamina pepis. sideris campi = caelum: Ioh. II 252 ungula sideris conterritat pulvere campos. III 215 per iuga sideris plano cum vertice campi funduntur. — sidereus = caelestis, divinus: Ioh. I 76 ardua sidereo cingentem moenia muro (*i. e. auxilio divino confidentem*) inde Daras ausus — appetere. *cf.* VII 482
- signaculum: Iust. II 300 sancti faciens signacula ligni
- signifer: Ioh. III 236 signifer ecce super mutandum credere signum ausus. IV 941 signiferum vocitans Vitulum Recinarius ardens compulsi in medios signum committere Mauros
- signo: Ioh. I 7 ductorem et magno signantem facta triumpho. III 299 tantis signare tropaeis quis potuit campos? IV 669 (taurum) Ammonii signantem numine Gurzil omina prima. VIII 204 agitata resultant aequora venturis longe signantia ventis
- signum. a) signa militaria: Ioh. VI 471 signa arripere. I 439 IV 525 s. erigere. I 142 IV 19. 107. 162. 489. 554 VI 242. 263. 544 VII 282 VIII 201. 436. 472 s. movere. VIII 165 Iust. I 255 s. commovere. Ioh. I 420 IV 264 Iust. III 345 s. ferre. Ioh. IV 21 VII 313 s. iungere. IV 113 VIII 375 s. locare. IV 942 s. committere (in hostes). VI 625 s. figere. IV 185 VI 319 s. convertere. III 236 s. mutare. I 486 III 432 s. referre. III 242 s. retrorsum raptare. VI 694 s. deserere. IV 6 s. tradere. VI 208 s. novare. VI 99 VIII 323 'signis comitantibus' magister ovans deo grates acturus in templum intrat et proelium inituri milites sacris adsunt. I 1. 408 II 101 III 198. 222 IV 26. 68. 78. 136. 168. 417. 473. 479. 510. 627. 646. 717. 805. 921. 1154 VI 394. 504. 608 VII 66. 149. 291. 535 VIII 32. 127. 263. 275. 371. 372. 379. 430. 476. 641 Iust. I 259 III 398. — b) signa = exercitus: Ioh. II 379 Iust. praef. 9 III 341. 396 signa lacesso. Ioh. I 77 IV 595. 638. 642 s. rego. III 200. 204 IV 444. 565. 653 VI 239. 692 VIII 172. — *sunt loca, quibus certa quaedam exercitus pars signum appellari videatur*: Ioh. IV 582 discretis acies concurrens ordine signis. VI 684 disponens per signa viros. — c) signa regalia: Iust. I 172 II 5. — d) signa caelestia (sidera): Ioh. II 22 nullis noscuntur sidera signis. II 433 nullisque modis cognoscere signa tunc valuit (nauta)
- silva: Anast. I immensam silvam laudum, vir iuste, tuarum aspiciens
- simplicitas: Anast. 18 simplicitas ignara mali
- simulo. simulatus = fallax, mendax: Ioh. III 82 (Ammonis) templa petit simulata

- sol: Iust. praef. 30 solis qui se subiactat amicum (Persarum rex). — III 192 (atria) sole metallorum splendens
- solacium = auxilium: Ioh. IV 1144 quae digna tibi solacia praestat? — solacium = beneficium: Iust III 149 tua vota canentem respice, et oranti clemens solacia praebe. III 303 annua praelargi patris solacia vestri sumere tempus. adest
- solido: Ioh. I 410 munimenta losi firmo solidata metallo. VII 265 solidant latos vestigia campos. Iust. II 197 nos sumus ergo caput solidati corporis huius. IV 281 solidavit robore templum
- solite: Ioh. II 279 hastis solite per campos scuta reclinant. II 346 principis ipse iugum solite sufferre coactus. IV 283 tuos solite miseratus alumnos
- solium: Ioh. I 14 Iust. I 183 II 37. 302 s. paternum. II 175 s. avitum. I 271 III 196. 231. 254 cf. sedes
- sollicitus *sequente genitivo*: VII 200 s. rerum. — *sequente dativo*: III 2 s. suis. — *sequente infinitivo*: II 92 s. (i. e. timens, cavens) dubias campis committere pugnas
- sonipes: Ioh. I 94 II 176 IV 468. 521. 537. 628. 762. 848 VI 569. 727 VIII 230. 521. 553. 600. 614. 638
- sono: Ioh. I 42 luctus ubique sonat. III 356 sonuit non luctus in urbe. — sonat in auribus = audio: Ioh. I 138 Africa sub quantis iaceat miseranda periculis, auribus in nostris sonuit
- sons: Ioh. VIII 154 sontes sua poena sequatur. Iust. II 347 III 332
- spargo = fugo: Ioh. III 317 Germano spargente ferum victumque tyrannum. — spargo = diruo: Ioh. II 400 non ariete cavas adducto spargere turres est opus. IV 17 sparsas Maurorum evertere fossas
- specialis: Iust. III 359 quod superest, unamque meum speciale levamen, imperii deus est virtus et gloria nostri
- specialiter: Anast. 36 generaliter orbi quamquam provideas, miseri specialiter Afri in te oculos atque ora ferunt. Iust. II 53 excelsi regina poli, specialiter una vera parens et virgo manens sine semine patris
- species = *Specereien*: Iust. III 22 tura Sabaea cremant, fragrantia mella locatis infundunt pateris et odoro balsama succo. centum aliae species unguentaque mira feruntur tempus in aeternum sacrum servantia corpus
- spectacula: Ioh. VI 715 Iust. I 314 II 349 III 246
- sperno = recuso: Ioh. VI 329 nimios ne sperne labores
- spiculum = sagitta: Ioh. II 227 nec tela viri nec spicula possunt spargere. VIII 447 hastasque parant et spicula tendunt. VIII 511 cornuque reflexo stridula raucisonis compellit spicula nervis
- spiramen: Iust. II 23 vivificans siccum sacro spiramine lutum
- spolio = vacuefacio: Iust. II 361 lati spoliant subsellia circi (i. e. surgunt)
- sporta: Iust. IV 105 convectant rutilum sportisque capcibus aurum adcumulant
- spumeus: Ioh. I 170 sp. unda. VI 728 sp. cruor
- statio: Iust. IV 2 arcus statione replere. IV 58 quattuor informans molem stationibus unam. IV 107 sella triumphalis firma statione locata
- stellifer: Ioh. I 232 stelliferas maris asperat Hesperus undas. Iust. II 13 (dei) stelliferum fecit sapientia caelum
- strideo: Ioh. IV 709 strident missis hastilibus aurae. — strido: Ioh. IV 1122 cunctis stridunt de partibus onses. eadem forma restituenda est Iust. IV 48 tractae stridunt scabredine serrae
- stridulus: Ioh. VIII 512 stridula raucisonis compellit spicula nervis
- struo: Iust. I 306 plena palatia — conventu procerum, sorti senioris adempti dilecti numen struerent quo nocte per acta
- suadeo *sequente infinitivo*: Ioh. VI 533 cunctantem bella subire armigeri suasere duces. VI 555 Romanas acies armis temptare suasit
- sub *sequente ablativo, ubi accusativus expectatur*: Iust. I 63 regnaque sub vestris venient fortissima plantis
- subiacto: Iust. praef. 30 ille etiam, solis qui se subiactat amicum
- subigo: Iust. II 395 chartas flammis subigunt. — *sequente infinitivo*: Ioh. VI 34 victos hostes dare terga subegi. VI 511 subigit victos inter timor ire caelos
- subito: Ioh. I 538 ut celer incautum subitans exterrat hostem. (cf. *Cypr. epist.* 60, 2 fortiores apparet nuper subitatos esse et novae atque insuetae rei pavore trepidasse)
- substantia: Iust. IV 292 illic pia cernitur esse indivisa manens patris genitique potestas. spiritus et sanctus substantia creditur una
- subtexo: Ioh. VIII 385 celsum subtexens lancea caelum densa volat. VIII 450 subtexitur aer missilibus densis
- subtraho: Ioh. I 74 pedem muris subtrahit ab illis. I 408 quot populis subtracta salus. III 271 subtrahit a miseris almae fortuna salutis praesidium
- subtremulus *coniectura restitutum*: Ioh. IV 258 (Phoebus) lumina subtremulis spargebat lampadis undis
- subvindico: Ioh. VI 742 dextrumque latus subvindicat undis
- sudor: Iust. I 52 regendarum sudores suscipe rerum sufficio *sequente infinitivo*: Ioh. II 228 solus vix sufficit ensis pellere Marte viros, clipei vix sistere contra vulnera sufficiunt. Iust. III 144 quis carmine digno tot divinarum miracula pandere rerum sufficiat. III 404 IV 167
- suffulcio: Ioh. II 136 palla caput stringit, nodo suffulta tenaci
- sulco: Ioh. I 169 sulcantur marmora rostris. I 322 caerulea sulcantes — puppes. IV 256 caerulea sulcabat dirumpens luce corusca Phoebus
- sulfureus: Ioh. I 250 tristis imago horrida sulfureis contorquens lumina monstris
- sum. est *sequente infinitivo* = licet: Ioh. III 206 neo fidere turbae nec vitam sperare fuit. — est *sequente infinitivo* = opus est: Ioh. IV 121 nunc est temptare quid
- summatim: Ioh. I 26 summatim illa canam
- summus: Iust. I 139 regni tu summa regebas
- sumo: Ioh. III 156 septimus et decimus nascentem sumpserat annus *coniectura restitutum*. IV 52 cohibet sumptas infandis vocibus iras. VII 244 inter sese duri iam semina belli saevus Ifsdaia et fidus Cusina sumptis tunc habuere odiis. *sumptis coniectura restitutum*. VIII 179 saevus sumpserat iras
- super: Ioh. IV 190 VI 609 trepidosque (vel sparsosque) super tot milia currunt (i. e. trepidos insequuntur). cf. supersum
- superans: Ioh. IV 483 superans quoniam sapientia forti pectore semper erat
- super cristatus: Ioh. IV 480 belliger ipse super cristata casside celsus
- superimpono: Iust. III 10 (vasa) superinpositis implebant atria ceris
- superpono: Ioh. I 22 saeva superpositis plectuntur colla catenis. Iust. I 165 superposita caput hoc ornabo corona? III 13 alta superpositis radiabant stramina gemmis. III 206 clara superpositis ornabant atria velis
- supersum = insequor, insto: Ioh. VI 283 (Mauri) iam superesse putant (Iohannem). VII 405 tentoria longe Marmaridum vidit, saevaeque pericula gentis non superesse suis
- superus: Ioh. II 140 o superi! — III 347 miseros monstris conturbans letifer annus miscuerat superis (i. e. viventibus) manes
- suspendo: Ioh. II 15 suspendere nidos. II 154 VI 288 VII 464. — suspendens *intr.*: Ioh. IV 535 thoraxque tremendos suspendens (i. e. suspensus) humeros squamis fulgentibus ambit

- sustineo = expecto: Iust. I 148 te iura vocant, te sustinet aula
- syngrapha *neutr. plur.*: Iust. II 367 lege sacra parentis syngrapha. de tantis rationem collige chartis
- taeter: Ioh. I 233 (Hesperus) inducens taetram caligine noctem. *cf.* VI 452. I 257 taetrae caliginis umbra. II 135 lineata taetrum (Mauri) palla caput stringit. VIII 345 taetrum populi pallentis Avernum
- tantus. tanti = tot: Ioh. II 12 nec potuit (ferarum omne genus) tantas evadere pestes (*i. e.* tot Maurorum iacula). II 196 VI 617 VII 43 milia tanta. III 200. 299 IV 607. 701 Iust. I 252 II 39. 368. 379 IV 50. — tantum = saltem: Ioh. VI 314 contortum viscera ferrum transeat atque animas tantum per vulnera fundat
- tapes: Iust. II 303 (sedem) instructam plumis, pulchrisque tapetibus altam. III 204 mira pavimentis stratisque tapetibus ampla planities. III 261 stratosque tapetas fronte terunt
- tarua *vox forsan barbara, qua Maurorum turmae significari videntur*: Ioh. IV 1136 omnia iam pereunt. Maurorum tarua nusquam. VII 273 Arsuris et latos implevit tarua campos
- taurus: Ioh. IV 666 (proelia incipiente) magica taurus demittit arte Maurorum e medio, taurus, quem Ierna sacerdos — fluxerat, Ammonii signantem numine Gurzil omnia prima suis
- taxus: Iust. IV 39 suco taxus amaro
- tegmen = scutum: Ioh. IV 559 murorum in morem celantur corpora densis tegminibus: solae apparent post scuta bipennes et summae galeae. IV 784. 965. 1115 VI 738. — VIII 517
- temno: Ioh. VIII 493 loricae tempserat ille. Anast. 29 munera temnis. Iust. II 223 ne temnite partem magnis officis summisque laboribus aptam
- templum: Ioh. III 82 (VI 147) Ammonis templum. VI 98 limina templi (Carthaginiensis) magnanimus ductor signis comitantibus intrans. Iust. II 8 Angelicum templum. II 48 virginis et matris templum. III 59 Apostolici subeuntis atria templi. IV 153 sua placandis nequunt donaria templis. IV 264. 281. 283. 286. 290. 313. 316. 326 sanctae Sophiae templum. — templum = castrorum locus sacris faciendis determinatus: Ioh. VIII 330
- tempto: Ioh. IV 771 adducto temptans hostile lacerto. VIII 104 ausi quin etiam lapides temptare minaces
- teneo: Ioh. III 82 prolis iniquae fata tenenda rogans. IV 420 non tamen his longos tenuit fortuna labores
- tener: Ioh. VII 488 Iust. IV 202 t. agnus. Ioh. VIII 538 t. arista. VIII 10 t. esca. VI 718 t. fetus. II 202 t. fructus. VII 447 t. harenae. VII 163 manus t. *locus coniectura restitutus*. VII 215 t. pectus. III 259 VIII 517 t. ramus. IV 552 Persarum t. sagittae. II 455 t. sopor
- tentorium a) tentoria Romanorum: Ioh. I 368. 514 II 273. 415. 430. 440 IV 445 VI 397 VIII 42. 92. 324. b) tentoria Maurorum: Ioh. II 101 IV 321 VII 405. c) tentoria Avarum Iust. III 301
- tenuo: Ioh. I 313 effugiunt celeres tenuato vellere nubes. II 420 mensis tenuaverat ignis. VI 322 ossaque nuda rigent siccis tenuata medullis. Iust. II 252 tenuantur robore membra
- terebinthus: Iust. IV 44
- tergum: Iust. IV 240 terga tegebat (Imperatoris) ingens excubitus. IV 373 terga tegens domini (Narses). — Ioh. I 272 *passim* terga do. II 222 t. reflecto. III 421 t. adverto. IV 411 t. converto. VI 377 t. diverto. VI 530 t. verto. III 229 post tergum redeo. VIII 596 in terga redeo
- tergus: Iust. II 106 Parthica Campano dederant quae tergora fuco
- terrenus: Iust. III 333 res Romana dei est: terrenis non eget armis
- terrifico: Iust. I 263 omnia terrificat rigidus vigor
- terrificus: Ioh. IV 540 signaque terrificis munit vallata tribunis. VI 563 clamor per castra cucurri Syrtica terrificus
- terrigena: Ioh. I 455 sternere terrigenas (*scil.* Gigantes) posset quo fulminis ictu
- territo: Ioh. I 355 ventus liquidum nec territat aequor. IV 1037 VI 334 VII 290
- testudo: Iust. III 284 vidimus extensos vitrea testudine pontes (*scil.* fluminibus congelatis)
- thesaurus: Iust. II 383 thesauros fidis privatos ferre ministris imperat
- thorax: Ioh. IV 535 thoraxque tremendos suspendens humeros squamis fulgentibus ambit
- tigris: Ioh. VI 714 VII 253 Iust. III 246
- tilliae: Iust. IV 46 tilliaeque leves
- tiro: Ioh. I 127 mittitur auspiciis domiturus bella magistri tiro rudis magni
- titulus: Ioh. I 153 titulis melioribus auctos pro meritis nos rite tuos videamus honores. III 280 Sidonios patres titulis melioribus augens. VIII 269 (Cusina) honorum inflatus titulis. — Iust. IV 109 vetus argentum formas speciesque novatum in varias, presum titulis, sculptumque figuris
- toga: Iust. IV 234 pars trabeis, pars compta togis
- tondeo: Ioh. II 156 messes bis tondet in anno. — VI 356 *coniectura restitutum*: tondet (grex) ubique locos: nudas iam lambit harenas. VI 353 tondet flores herbasque virentes
- torris: Ioh. IV 1027 lapides torresque cadunt
- trabea: Iust. IV 124 trabea succinctus avita. IV 234 pars trabeis, pars compta togis. IV 244 ornatus trabea, gemmisque ostroque superbus
- trabeatus: Iust. IV 10 egrediens princeps sacra trabeatus ab aula. *locus coniectura restitutus*. IV 312 trabeatus ab aula egrediens
- tractatus: Ioh. III 7 tractatu vario noctem sermone trahentes
- tractus: Ioh. III 145 lymphigeros deducit fistula tractus
- tragula *coniecturis restitutum*: Ioh. II 134 substrictis dependens tragula membris ex humeris demissa iacet. II 181 tragula crebris nutibus e silvis acies agitata requirit
- trano: Ioh. VI 288 aëra per calidum tranat suspensa volucris
- transadigo: Ioh. IV 902 Artemiumque furens et duro nomine Maurum transadigit. VII 426 VIII 402. 486
- transfundo: Anast. 4 nec prendere possum mensuram transfusa meam
- transverbero: Ioh. VII 288 (fama) nuntia pennatis ventos transverberat alis
- tremefacio: Ioh. IV 388 liquidam tremefactus in aethram effugiat. IV 853 visu tremefactus eodem continuit sese
- tribulus: Ioh. IV 617 tribulos per castra locat furcasque bicornes
- tribunicus: Ioh. IV 504 tribunicia socios virtute regebat
- tribunus a) tribuni palatini: Iust. III 161 cumque palatinis stans candida turba tribunis. II 134. b) tribuni militum: Ioh. I 570 praecedant castra tribuni, interdumque duces suspectas quaerere valles. IV 294 VI 28 VII 240 VIII 182. 361 duces fortesque tribuni. VII 137 VIII 641 Iust. III 356 duces numeri fortesque tribuni. Ioh. IV 465 omnes saluere (*i. e.* in equos insilure) duces omnesque tribuni. IV 905 contempto pedes ibat equo turbasque tribunos hostiles sternebat ovans. I 389 III 47 IV 18. 43. 108. 200. 247. 261. 540. 845. 850. 855. 871. 890. 916. 1100 VI 602 VII 374. 440. 455. 498 VIII 424. 445. 524
- tributum: Iust. II 373 unde tributa tuis succedent annua rebus, deficiet si nostra manus?
- tristo: Ioh. VII 232 infando tristantur pectora casu
- trisulcus: Ioh. III 113 nigris infusa venenis ora mudent, foedant oculis linguisque trisulcis temperiem, diroque horrescunt tempora tabo

- triumphalis: Iust. III 124 quarto cum consule princeps alta triumphali tereret Capitolia pompa. IV 80 triumphalis laurus. IV 107 sella triumphalis triumpho: Ioh. VI 61 ingreditur victor populo gaudente triumphans urbem per mediam triumphus: Ioh. praef. 35 gaudeat in multis sic si Carthago triumphis. I 7 ductorem magno signantem facta triumpho. II 317 illum (*scil.* Recinarium) etiam summis victo Mavorte triumphis tot nimios gaudet secum tolerasse labores Martis et ad summam pariter venisse coronam. VIII 501 Laguantan gentes propriis aptabo triumphis. at vos incolumes uno minus ardua celsis excipiet portis summo Carthago triumpho. VIII 582 meque tuis, victor, serva post bella triumphis. — triumphus = pompa: Iust. IV 227 tollitur in magnum divalis sella triumphum mille ministrorum manibus. — triumphus = victoria: Ioh. II 102. 329. 375 III 44. 266. 283. 301 IV 370. 380 VII 315 VIII 64 Anast. 50 Iust. I 62. 292 II 126 III 121. 344. 366. 387 IV 141 tropaeum: Ioh. III 299 tantis (*i. e.* tot) signare tropaeis quis potuit campos? VII 389 novit Romana iuventus fortia facta viri, tantis gavisa tropaeis trunco: Ioh. III 149 vertex truncatur aquarum obicibus clausis. VII 434 verticis alta rotans truncatis tempora venis. — trunco = obrunco, trucidio: Ioh. III 180. -315 IV 899. 995. 1049. 1094 tuba: Ioh. VI 502 non tuba belligeros cecinit clangore tumultus. — ante tubam: Ioh. IV 490 ante tubam (*i. e.* priusquam classicum caneretur) cupiens adversas rumpere fossas. VII 508 ante tubam (*i. e.* priusquam classicum, supplicii sumendi signum, canatur), memora, quis mentem terror adegit insidias vestrosque dolos fraudesque [novare]? tunica: Ioh. II 130 nec tunicae manicis ornant sua brachia Mauri. VIII 189 his tunicas ferrum, his, nudis de more lacertis, purpura picta dabat. Iust. II 100 egreditur, tunicaque pios inducitur artus turgeo: Ioh. III 33 (Africa) latices laeti turgens referebat Iacchi turma a) turmae militum Romanorum: Ioh. I 419. 427. 518. 566 IV 476. 523. 555. 566. 1002. 1025 VI 483. 527. 546. 619 VII 72. 221. 233. 281 VIII 184. 448 Iust. III 342. *sunt loca, quibus non modo equitum, sed etiam peditum turmae memorari videantur*: Ioh. IV 553 commissas acies dux Tarasis ante pedestres ardua signa movens variis componit in armis, ipse per obliquas distinguit proelia turmas vectus equo, clipeosque suis coniungere dictat. IV 566 aequansque per agmina turmas. VI 482 ductor comptas iubet ire cohortes per numeros turmasque suas. VI 527 Tarasis — condensas peditum cingens umbone phalanges veloci volitabat equo, turmasque parabat. VIII 183 suo veniens condensus in agmine miles per numeros turmasque ruit. — b) turmae Maurorum: Ioh. I 55. 483 II 42. 47. 132. 179 III 423 IV 875. 889 VI 224. 707 VII 183. 424 VIII 380. 429. 535. 571. 645. — c) turmae Vandalorum: Ioh. III 182. — d) turmae sacrorum officiorum: Iust. III 210 dispositis ornata palatia turmis officia experunt. IV 104 officia et turmis implent felicibus aulam. IV 188 perque scholas turmasque vocans (officia), pia praemia gaudens praebuit. IV 237 (praeco) omnibus imperitans sectis praecedere turmis. — e) turmae populi: Iust. IV 2 (vicina dies calendarum) urgebat turmas arcus statione replere. IV 68 divianum in turmas atque in sua corpora vulgus. — f) Ioh. I 454 caelicolum turmae. Iust. III 32 angelicas inter turmas tutamen: Iust. II 69 vestro semper tutamine vivam. IV 66 tuto: Ioh. IV 45 tutamus equos. Iust. II 256 tutetur fuscus iustorum nomine laeso tutor: Iust. II 66 tutare imperium, vitam rege, perfice coepta tympanum: Ioh. VI 154 tympana rauca rapit tyrannus: Ioh. I 380 III 15. 28. 264. 270 VII 385 Iust. I 286 III 123. 384 Gellamir. Ioh. I 463. 465 II 343. 358. 416 IV 47. 63. 313. 318 Antalas. III 317. 459 IV 1. 14. 25. 47. 58. 63. 77. 133. 173. 431 Stutias. IV 228. 235. 368. 425 Guntarith. — IV 345 Iust. praef. 11 II 107 III 140. 272 ulmus: Iust. IV 42 amictae vitibus ulmi ultio: Ioh. III 14 saevis esset cum maxima regnis ultio missa dei. VIII 153 iusta nocentes ultio rite manet. Iust. IV 358 ultio commissum lenit scelus ultra = posthac: Ioh. IV 359 ultra nec fallere quisquam Antalan se posse putet. iam sufficit istud Armenio licuisse semel ultrix: Ioh. I 377 cum prima tenerent ultrices haec arva rates umbrifer: Ioh. VI 474 alluit umbriferas viridanti margine ripas (amnis) unanimis: Ioh. VIII 188 unanimes habitus gentes discernit utrasque undivagus: Ioh. VII 343 u. latices. VIII 344 u. salum. Iust. I 110 u. fretum unguentum: Iust. III 24 unguentaque mira feruntur tempus in aeternum sacrum servantia corpus urbis et orbis: Iust. I 181 quanta fuit nostrae simul urbis et orbis provida cura seni. I 250 lux urbis et orbis, Iustiniane. III 79 temporibus Iustine tuis, spes urbis et orbis usus: Ioh. II 438 cuncta cavens, ne quis fraudes temptaret in usu noctis. Iust. II 232 usus iniquae cesset avaritiae ut: Ioh. VIII 149 nec minus ut Caesar valeo *sequente infinitivo*: Ioh. II 434 nullisque modis cognoscere signa tunc valuit. II 448 VI 47. 531. 580. 587 Iust. I 4 vario: Ioh. II 450 vigilant variantque vices. IV 520 maculis variatus in albis parte niger sonipes vas: Iust. III 8 vasa aurea mille, mille columnarum species, argentea mille, quae superinpositis inplebant atria ceris. III 121 (Iustinianus) ipse triumphorum per singula vasa suorum barbarico historiam fieri mandaverat auro. IV 147 fulvo plena ferunt argentea vasa metallo vastator: Ioh. II 1 pellitur interea cunctis vastator ab oris Maurus. II 99 IV 145 vates: Ioh. VI 153. 177 (Ammonis sacerdos fatidica). — vates = poeta: Ioh. praef. 11 I 175 Smyrnaeus vates = Homerus. I 452 II 23. — vates = sacerdos: Ioh. I 32 non vatibus ullis parcere vectator: Ioh. III 253 mistis vectator et armis fortis equus, rapidi iactatus turbine cursus, confuit velamen: Ioh. I 260 candida siderelis gestans velamina peplis. VIII 192. Iust. III 67 IV 84 velamina tendunt. — Iust. II 59 (Christus) verae sese velamine carnis induit et servi formam de virgine sumpsit. IV 278 patuitque, quod ante clausum erat, et nullis velamen visibus obstat velivolus: Ioh. I 206 mare velivolum venalis. venalia: Ioh. VII 67 venalia quippe inveniens quaecumque volet. VIII 30 at nos aequor alit, venalia tempore certo cuncta ferens venio *sequente infinitivo*: Iust. I 30 signa futurorum sopor ostentare bonorum venerat ille viro. — venturus = futurus: Ioh. praef. 4 venturo generi facta legenda viri. praef. 14 cunctaque venturis acta referre viris ventilo: Ioh. I 445 ventilat assiduas conculcans ungula terras verbum = Christus: Ioh. I 286 omnipotens verbi genitor rerumque creator. Iust. II 11 omnipotens princeps, summi pater inclite verbi. II 55 (Maria) credula verbum concipiens nostram genuisti feta salutem verno: Iust. II 96 vernant segetes, et gramina crescunt

- vernum = ver: Iust. III 152 expellens placido brumalia frigora verno
- verro: Ioh. I 161 verruntur marmora tonsis. II 120 Velanideis verrunt qui stagna phaelis. II 256 verruntque procellae litus harenosum
- veru: Ioh. III 167 verubusque trementes conserit artus
- vester = tuus: Iust. I 131 II 69 III 305 IV 140
- videtur *sequente accusativo cum infinitivo*: Ioh. I 141 visum est animis Libyam te posse tueri
- vinco: Ioh. praef. 18 I 57 VII 40 Iust. praef. 42 vincere bella. — vincas *acclamatio sollemnis*: Iust. I 358 'tu vincas, Iustine' canunt. IV 131
- vinum. vina laudatissima *enumerantur* Iust. III 87—102
- virido: Ioh. VI 373 epulisque famem viridantibus implent. VI 474 alluit umbriferas viridanti margine ripas. Iust. IV 119 miscentur (gemmae) teretes quadris, viridantibus albae
- virtus: Ioh. III 44 spes Libyae nostrique favor virtusque triumphi (*Genitius Iohannem alloquitur*). VII 88 omnipotens genitor, virtus et gloria rerum. Iust. I 149 tu decus imperii, lumen virtusque Latini. I 257 virtus Romana, laces (*scil.* Instintianus). III 360 imperii deus est virtus et gloria nostri. IV 135 libertatis apex, mundi caput, unica virtus. — Ioh. VI 26 dominum virtutis adorans. — VI 37 nostri virtute dei contrafacta recessit. VIII 350. — Ioh. I 143 solitis releva virtutibus Afros. VIII 342 deus, terrae maris aetheris auctor omnipotens, caelum et terram virtutibus implens
- vitalis: Ioh. VI 370 vitales invenit herbas. — vitalia: Ioh. IV 722 fractis rupit vitalia costis
- vito *sequente infinitivo*: Ioh. II 81 tristes quos cernere campos vitasset Romana manus
- vitreus: Iust. I 99 vitrei splendens fulgore metalli. III 97 pocula, quae vitreo flagrant plena Falerno. III 284 vidimus extensos vitrea testudine pontes (*scil.* flumine congelato)
- vittatus: Ioh. III 87 vittata sacerdos
- viduus: Ioh. II 53 vivida bella *conjectura restitutum*. IV 386 viduus ore canis. IV 547 gens numerosa
- viris et gentis vivida virtus
- vivifico: Iust. II 23 vivificans siccum sacro spiramine lutum
- vix: Ioh. I 417 litora vix primis figens vestigia plantis contigerat: campis acies exire inbebat. II 414 vix ea fatus erat: missus montana tenebat. III 79 VI 142. 228. 255. 326. 563 VIII 33. 127 *cf.* mox
- volatilis: Ioh. VI 576 VIII 451 volatile ferrum
- volo *abundantia quadam additum*: Ioh. VI 250 si admittimus hostes Byzacii extremos tantum contingere fines, iam properare volent (*i. e.* properabunt). — volo *loco futuri*: Ioh. VI 89 miseris modo matribus Afris iam servire volunt (Maurae). (*i. e.* iam servient)
- zona: Ioh. VI 339 vestros zona rubens referet testata labores

CORRIGENDA.

Ioh. VIII 74 vacuas Vulcanus ad auras
Iust. II 46 Appar. crit. fierent *Barth*, fieret *M*
Iust. II 370 credidimus. dominis vobis quis vestra negaret,
Iust. III 219 internos munire fores
Iust. III 346 Appar. crit. campumque *Ruiz* (*ex O*)

